

ACTA
ERUDITORUM
ANNO M DC LXXXXI

publicata,

ac

POTENTISSIMO SERENISSIMO-
QUE PRINCIPI AC DOMINO

DN. JOHANNI
GEORGIO IV
S. R. IMPERII ARCHIMARE-
SCALLO & ELECTORI
&c. &c. &c.

DICATA.

*Cum S. Casarea Majestatis & Potentissimi Ele-
ctoris Saxonia Privilegio.*

LIPSIAE,

Prostant apud J. GROSSII HÆREDES & J. F. GLEDITSCHUM.
Excusa typis CHRISTOPHORI GUNTHERI.
Anno M DCXCI.

*POTENTISSIMO AC SERENIS-
SIMO PRINCIPI AC DOMINO*

**DN. JOHANNI
GEORGIO IV**

Duci Saxoniae, Juliae, Cliviae &
Montium, ut & Angriae ac Westfaliae,
S. R. Imperii Archimareschallo & Ele-
ctori, Landgravio Thuringiae, Marchi-
oni Misniae, Superioris item ac Inferio-
ris Lusatiae, Burggravio Magdeburgi-
co, Comiti Principali Hennebergico,
Comiti Marcae, Ravensbergi &
Barbiae, Dynastæ in Raven-
stein &c.

DOMINO NOSTRO CLEMENTISSIMO.

Subditorum Tuorum, qui hoc tempore simul & luctum suum ob Divum PARENTEM orbi ereptum, & gaudia ex Te Successore concepta, in sinum veluti Tuum effundunt, POTENTISSIME ELECTOR, ultimi fortasse nos sumus, ast utriusque affectus sinceritate & magnitudine nemini omnium secundi. Amisimus in JOHANNE GEORGIO III Romani Imperii prae grande columnen: & eo amisimus tempore, cum post tot insignia ab Ipso edita imperterriti animi prudentiaeque bellica adversus Turcarum pariter atque Gallorum furorem documenta, spes & vota publica in Eo vel maxime recumberent: Amisimus Patrem patriae indulgentissimum, sub cujus non diuturno quidem, at faustissimo regimine, per Aeterni Numinis gratiam, intemerata apud nos floruit orthodoxa Religio, & regionibus his nostris pax ac tranquillitas publica stetit inconcussa. Sed istam quidem lugendi causam cum Germania universa: hanc cum omnibus ditiorum harum incolis habemus communem. Peculiaris & propria quasi nos tangit, quod Principem amisimus, qui tamen si gerendis armis factus natusque unice videretur, ingenuis tamen mitibusque litterarum studiis addictos gratia sua & clementia nunquam non complexus est, & nostrum etiam institutum, quo Orbi Erudito suimet ipsius Historiam utcunque condere al-laboramus, per annos non paucos munificentia tanto Principe digna promovit. Verum enim vero, ut do-
lori

tori nostro seu publico, seu privato modum ponamus, & squalore luctuque procul habito, non fucatis nunc indulgeamus gaudiis, Tu efficit, POTENTISSIME ELECTOR, quo exoptatior Beatissimo Parenti Successor ab exorato communibus omnium precibus Numine dari nemo potuisset. Nactum enim est Romanum Imperium in Te Heroem fortissimo Parenti prorsus parem, qui tyrociniis militia sub tanto Imperatore praeclarissime dudum positus, aetate & corporis animique vigore florens, sustinebit Germania decus, & victorias a Divo Genitore coeptas impigre profecuturus, de profligatis proculcatisque hostibus gloriosissime triumphabit. In Te porro, PRINCEPS SERENISSIME, receperè ditiones Tua Dominum, pietate in Deum a teneris inabutum; a qua vere principe virtute cum velut ex propria perennique scaturigine reliqua, qua bonum Principem constituunt, deriventur omnes, Te optimum non voto, non spe futurum contendimus, sed oppido tenemus, inestimabilique hoc Divini Numinis beneficio perfruimur. Prudentiam porro regnandi qua polles, quotusquisque nobiscum non admirètur, qui quamprovide sapienterq; sub ipsis imperii auspiciis maxima ejus momenta disposueris, secum expendat, illumq; Aula tua decorum splendorem, & quandam sine exemplo sanctitatem atq; innocentiam intueatur? Sederunt alii, qui has ceterasque laudes Tuas, nostro praconio utique majores, & loco alio atque tempore persequentur uberius. Nos vero, uti virtutes Tuas omnes atque dotes

*Divinitus concessas .profunde veneramur : ita in-
usitatam præcipue eruditionem, quam cum in omni li-
terarum cultorum genere, tum in arduo cumprimis
Matheseos studio, & cujus peritiam Summi Orbis Ter-
rarum Magnates laudi gloriaque sibi nunquam non
daxere, utraque Architectonice dudum ostendisti, ex-
osculamur impensissime, novique adeo Solis, benignis-
simos undiquaq; radios sparsuri, jubar Parnasso nostro
merito gratulamur. Hacerte fiducia Opus hoc nostrum,
cujus decimum nunc volumen SERENITATI TUÆ
humillime consecratum volumus, quodque finire cum
hoc anno tantum non decretum nobis erat, sub Tuis, Li-
teratissimi Principis, auspiciis porro sumus profecutu-
ri, & studio quidem atque industria tanto majore quan-
to persuasum firmitus habemus, nolle. Te abrumpi a
nobis laborem, quem Reipublica Litteraria hætenus non
sine omni doctorum virorum applausu impendimus.
Quod superest, Deum Optimum Maximum devotis ve-
neramur precibus, ut millic millena vota, qua hoc in-
primis tempore, quo recipiendis in clientelam Tuam &
sacramento devinciendis provinciis occuparis, pro sa-
lute Tua & felici regimine, inter faustas acclamationes
funduntur, rata esse cœlitus clementissime jubeat.*

Dabamus Lipsiæ exeunte A. 1691.

Potentissimæ Serenitati Tuæ

devotissimi

ACTORUM COLLECTORES.

L. B. S.

Stimus Tibi, LECTOR BENEVOLE, decimum Astorum Eruditorum volumen, sicque absoluta per Dei gratiam Decennali Rei Litterariae Historia, datam fidem maxima parte liberavimus. Neque enim superest aliud, quam ut Supplementorum quoque tomum, cujus haecenus non nisi Sectiones novem prodierunt, adjectis tribus reliquis compleamus, eoque facto universalem rerum undecim illis voluminibus contentarum Indicem, qui duodecimum velut tomum constituat, publicae luci exponamus. Atque ita defuncti nobis hoc labore videri poteramus, eoque deinceps supersedere nos honeste posse arbitrabamur, quod nec ad perpetuandum eum unquam nos obstrinxissemus, & persuasum haberemus, defuturos quocumque loco alio non esse, qui partes nostras strenue integrisque viribus occuparent. Ast dissimulare tamen non possumus, proposito illi nostro, quod in praemisso Actis anni superioris ad Lectorem Benevolum alloquio non obscure innueramus, intercessisse non paucos eosque praestantissimos viros, & quod citra factantiam dictum sit, non in Germania tantum, sed exteris etiam regionibus, qui ne a studio Republicae Litterariae tot annis non infeliciter impenso defisteremus, graviter nos & serio sunt hortati; seu quod ex quodam in nos singulari affectu operam illam nostram pluris quam merebatur, facerent; seu quod putarent, minori cum molestia & sumptu continuari a nobis opus hoc posse, quam ab aliis inchoari, commerciorum imprimis cum exteris commoditate, qua in celeberrimo hoc emporio nos gaudeamus, destitutis. Nec
defue-

desuere qui adjunctis minis, desidiā nobis exprobra-
tum iri publice, plusque nos ab Orbe Erudito contem-
ptus & odii per inermis opus reportaturos, quam
laudis ob non impigre hucusque gestum videri possi-
mus promeruisse, contenderent. Admirati sumus opti-
morum virorum honestissima de nobis iudicia, qui nun-
quam ipsi de his Actis magnifice senseramus, nec ad-
hucdum sentimus, probe gnari, quantum in iis desi-
derari jure meritoque valeat: at cum compertum hac
ratione habeamus, operam hanc nostram aliquo in pre-
tium a doctis etiam viris haberi; facile excitari nos passi-
sumus, ut mutata sententia accingeremur iterum labo-
ri pristino, proseguendo deinceps quoque strenue, nec
temere abrumpendo, nisi ubi insuperabilis nos addege-
rit necessitas. Insistemus etiam rationi hucusque serva-
tæ, nec Orbi Literato, quod sciamus, improbatæ: nisi
quod singulis in posterum Actorum annis, cum id vide-
atur ex usu plurimum futurum, peculiarem justamque
rerum & Auctorum indicem sumus subjecturi. Tu
modo, Lector Benevole, porro huic instituto nostro fa-
veto, & quod jam antè annum Te enixe rogavi-
mus, & denuo obtestamur, si quid in recensendis libris
vel obscurius a nobis dictum, aut erratum etiam ani-
madverteris, de eo per literas candide nos ac liberrime
admoneto. Cum enim non gloriæ privatæ, sed unice
boni publici studio ducamur, nunquam vel pigebit nos
vel pudebit, ~~et accessaria~~ quæcunque nostra publice agno-
scere ac emendare. Ita vale!

ACTA

N 1. 1
ACTA
ERUDITORUM

publicata Lipsia
Januarii Calendis Anno M DC XCI.

CAROLI CÆSARIS MALVASIÆ MAR-
MORA FELSINEA.

Bononiæ, typis Pisarianis 1690. in 4. chartæ augustæ, plag. 85.

Illuſtris Comes, *Carolus Cæſar Malvaſia* Bononiensis, utriusque Juris & Sac. Pag. Doctor Collegiatus, in patrio Archi-Gymnaſio horis vespertinis legum interpres primarius ac emeritus, nec non cathedralis eccleſiæ Bononiensis Canonicus, plus ſimplici vice famam ſibi in orbe literario perennem publicis ingenii monumentis parare feliciter ſtudit. Pridem enim edidit *Felſinam Piſtricem*, quod eſt, vitas pictorum Bononiensium. Ante ſeptennium *Æliam Laliam Criſtidem* expoſuit, prout prolixè memoravimus anno 1684. p. 263. Plura etiam, tum vorſa, tum prorſa, ſcripſiſſe, Illuſtriſſimus Comes *Franctſcus Mediobarbus Biragus*, in indice poſteriori operis laudatiſſimi de *Imperatorum Romanorum numiſmatibus* docuit. Hæc nunc excipiunt *Marmora Felſinea*, h. e. *Bononiensia*. Bononiam enim *Felſinam vocitatam*, cum princeps *Hetruriae eſſet*, auctoritate *Plinii l. III. H. N. c. XV.* firmatur. Monumenta iſthæc *decem claſſibus* abſolvuntur. Harum prima complectitur inſcriptiones templis appoſitas, Deaſtrorumque honori ſacras. Altera indicat collegia Sacerdotum. Tertia aquæductus & thermas. Quarta inſcriptiones ſiſtit Conſulibus, Imperatoribus, itemque Seviris & Magiſtratibus municipalibus aliis, ac poſtremo Longobardorum Regibus dicatas. Quinta illas, quibus virorum eruditione, artibus aut virtute bellica præſtantium memoria ad poſteros transmittitur. Sexta eſt privatorum, qui ſibimetipſis viventibus de ſepulcro proſpexerunt. Septima & octava privatorum, qui mortuis ſuis monumenta ſtatuèrunt, ſocietate olim aut paterna, aut conjugali, aut

A

herili

ACTA ERUDITORUM

herili sibi junctis. Nona nonnulla obscura continet marmora, de quibus nec a quo, nec quibus posita fuerint, constat. Ultima ænigmaticis, supposititiis & aliunde Bononiam tralatis operi, cui a tot figuris ligno aut æri incisis magna gratia accedit, colophonem imponit. Dum vero doctissimus Actor his antiquitatum patriarum rudibus claram lucem fœneratur, plerumq; quidem proprio Marte id facit; alicubi tamen, non sine grati animi & encomii præfatione, utitur meditationibus ingeniosis *Reinesii, Liceti, Cotsumii, Legati, Caponii, Kircheri, Montalbani*, itemque, (quorum opuscula integra primus edidit ac syntagmati suo inseruit Noster,) *Alexandri de Nigri, Petri Menguli, Antonii Felicis Marfilii, Josephi Marix Bellini ac Valerii Comici de Zanis*. Quemadmodum autem antiquiores solum inscriptiones *Felsina* extantes illustrandas in se suscepit *Matvassia*; ita de inferioris & recentioris ævi lapidibus Bononiensibus peculiari libro agere constituit Franciscus Maria *Bordocchius* Ictus ac Antecessor in eadem Academia meritisissimus.

THE JESUIT'S MEMORIAL FOR THE INTENDED Reformation of England, &c.

id est:

Jesuitæ libellus memorialis de Reformatione Angliæ, quamprimum Pontificium Principem nacta fuisset, instituenda. Editus ad exemplar nupero Regi Jacobo II oblatum, cum Introductione & animadversionibus

Edwardi Gee.

Londini, apud Richardum Chisvvel. 1690. in 8. pagul. 22.

UT fraudum politicarum, hypocriseos atque πολυπεγαυμοσύνης Jesuitarum Societatem convinceret, hunc *Roberti Personii* libellum memorialem e tenebris in lucem publicam protrusit *Edwardus Gee*, Rector ecclesiæ, quæ in *S. Benedicti Pauli-Wharf* colligitur, ut & utrique Regiæ Majestati Britannicæ a sacris ordinariis. Præmisit autem ipsimet operi *Introductionem* de vita *Personii*. Natus is esse dicitur, non, ut ipse ferebat, in *Stockersey*, sed in *Netber-Stowey*, obscuro Comitatus Somersetenensis loco. Liberaliter tamen educatus, *Socius* ac tutor studiose juventutis in collegio Balliolensi, quod Oxonii est, evasit.

MENSIS JANUARIi A. M DC XCI.

evafit. Verum die 13. Febr. anno 1573. ei valedicere juffus est ob crimen peculatus, & quæ tunc demùm innotuerat, illegitimorum natalium maculam. Ut igitur ignominiofæ hujus expulfionis memoria eo facilius obliteraretur, Oxonio Londinum abiit, moxque Italiam, & in hac Bononiam petiit, ftudio Juris civilis fele addicturus. Mutato tamen confilio *Anglicanam religionem* ejuravit, & menfe Julio 1575. in Collegium *Jefuitarum* Romanum receptus eft. Anno 1580. 14. Apr. cum *Edmundo Campiano* in Britanniam miffus fuit, ut Anglis Romano-Catholicis in Elizabetham infurgendi autor, fax & tuba effet. Sed cum Campianus, antequam annus in orbem rediiffet, machinationes fuas capite luffet, Perfonius fugam arripuit, in patriam nunquam reverfurus, variosque libellos contra Elizabetham Reginam ejusque religionem, præcul a fulmine in Gallia, Hispania, Italiave conftitutus, exaravit, quorum aliqui fictitium *Andrea Philopatoris, Horvleti, Dolemanni*, aliqui verum fed commodatum Cardinalis *Alani*, aliqui proprium *Perfonii* nomen præ fe ferre dicuntur. Varios hominis conatus, quibus modo Mariæ Stuartæ, modo Ifabellæ Hispaniarum Infanti, modo Arabellæ Stuartæ caufam juvare, utut fruftra, annifus fuit, *Eduardus Gee* prolixius enarrat, testimoniis potiffimum hanc in rem petitis ex epiftolis Cardinalis *Offati*, & fcriptis sacerdotum fecularium *Romanenfium* in Anglia, Perfonium odio habentium, quod turbulentis & vehementibus confiliis fuis pacem & tranquillitatem, qua hætenus gaviſi erant, everfum iret, adeo ut sæpe in animum induxerint, eum, cum adhuc in Anglia ſub militis, nobilis, aut apparitoris veſte ageret, Reginæ prodere. Sane ſi hos audias, longe aliam de Jefuita ſententiam feres, quam qualem vir ejus Lem ſocietatis, Henricus *Morus*, Eſſexienſis Anglus, in *Historia Miſſionis & Provincia Anglicana Societatis Jeſu ab anno 1580 uſque ad 1635.* de eo ferri cupivit. Deceſſit tandem *Perfonius* 20. Apr. 1610. ætatis 64. ſocietatis 36. Nunc ad fœtum illius poſthumum accedendum, cui, raro exemplo, *adverſarius* obſtetrices manus adhibuit, eumque *Wilhelmo Lloyd* Epifcopo Aſaphopolitano & Eleemoſynario regio, non majori politices Jefuiticæ fautori dedicavit. Is hoc titulo inſignitus: *Libellus memorialis, de Reformatione Angliæ, continens notas quasdam ac monita, qua proponi poſſe videntur in proximo Parlamento & Concilio nationali patria noſtra, quamprimum Deus ex miſericordia ſua Catholica fidei eam reſtituerit, ad meliorem reſtaurationem*

tionem & conservationem modo dicta fidei. Congestus ac conscriptus a R. P. 1596.

Absolvitur tribus omnino partibus, quarum prior universum Angliæ regnum, altera clericum, tertia laicos spectat. Interpolatur quandoque animadversionibus editoris, qui modo Jesuitæ asserta refellit, modo ejus consilia cum nuperis Jacobi II Regis Britanniaë gestis confert, modo denique colligit ex iis, quæ jam passa est Anglia, quid juxta seriem monitorum Perfoniarum expectare aut metuere debuisset, circa restitutionem bonorum ecclesiasticorum, juramentum religionis Romanæ a membris Parlamenti præstandum, tribunal inquisitionis post hæreticos per annos sex circiter toleratos erigendum, confirmationem omnium legum de hæreticis olim latarum ac dehinc abrogatarum, & id genus alia, nisi *Wilhelmus III* divino beneficio in *Jacobi II* locum successisset. Sed his immorari nolumus, satis esse rati, ea vel duobus quasi verbis indicasse. Hoc unicum tamen notatu dignum videtur, *Eduardum Gee* in potestate sua habere Historiam Regni Jacobi II, ab ejus Confessario, Patre *Warnero* Jesuita manu propria conscriptam. Hinc ridet ille simplicitatem Presbyterianorum, Tremulorum aliorumque Non conformistarum, qui cum Patribus *Petro & Warnero* arctiorem amicitiam coluerint, & insignibus de libertate religionis promissis ludibrio sese haberi passi sint, cum tamen, quid *Warnerus* privatim senserit, in *Apparatu* ad historiam suam, hunc in modum de Presbyterianis loquendo, prodiderit: *Pervicacissima ista factio, omni imperio adversa, populorum exitio nata, & Roma & patria communis Erynnis.* Ex ejusdem MSCti libro VIII. verba excerpfit, quibus refertur, *Comitem de Castlemaine Romam destinatum anno 1686, obedientiam canonicam, Jacobi & Catholicorum regni nomine, testaturum.* His non sine lepido sale refutare studet modo dictum Comitem, Jacobi II ad Romanum Pontificem Oratorem Extraordinarium, utpote qui coram Parlamenti Londinensis inferiori Domo gloriatus fuerat, se cum Papa non aliter submissiusve colloctum, ac Principem cum Principe colloqui deceat, hocque patere potuisse e schedis suis, nisi eas antea combussisset. Optandum foret, ut *Warnerum* eodem studio, quo Perfonium, in publicam eruditi orbis scenam protraheret Noster. Tanto enim gratior futurus esset, quanto plures dantur, qui Latinam, quam qui Anglicam callent linguam.

BISHOP

MENSIS JANUARIi A. M. DC. XCI. §
BISHOP OVERALL'S CONVOCATION-
book MDCVI.

id est:

Johannis Overalli Liber Convocationis anni 1606;
agens de gubernatione catholicæ DEi ecclesiæ ac regno-
rum totius mundi.

Londini, impensis Gualteri Kettelby 1690. in 4.

Constat plagulis 45, & effigibus *Gulielmi Sanctrofi*, moderni Archiepiscopi
Cantuariensis, ac *Joannis Overalli*, auctoris.

SI *Eduardus Gee* recte fecisse putandus est, quod adversarium disci-
plinæ ecclesiasticæ Anglicanæ *Personium* publica luce frui voluit;
idem non minus dicendum fuerit de *anonymo* editore *Job. Overalli*,
strenui & *monarchie & hierarchie* Britannicæ promachi. Fuit is pri-
mum Decanus ad D. Pauli Londinensis, deinde Episcopus Coventrien-
sis, postremo Norvicensis. *Prolocutoris* officio functus est in *Convoca-*
tione Eboracensi, auspiciis *Jacobi I.* Magnæ Britannicæ Regis, ab anno
seculi hujus tertio ad decimum usque agitata. Is igitur a. 1606. Regi
Ordinibusque regni exhibuit libros hosce tres, nuper demum typorum
opæ publici juris factos. In illis cum primis refelluntur partim *Fon-*
tificii, Papæ suo universalem monarchiam in ecclesiam catholicam vindicantes,
partim *Non-Conformistæ*, divinam originem ac hinc penden-
tem auctoritatem tum *Regum* in civilibus, tum *Episcoporum* in spiri-
tualibus agnoscere renuentes. De hoc duplici argumento libro I. ex
V. T., libro II. ex Novo, libro III. ex historia Ecclesiastica, *ἀνασκευ-*
αστικῶς æque ac *κατασκευαστικῶς* agitur, idque diversis capitibus, quo-
rum singulis in prioribus duobus libris *canon* inde fluens subternitur,
una cum hac approbationis nota, sub tertii quoque libri capitibus re-
periunda: *Placet eis*; membris puta Convocationis. Non autem est,
quod contenta sigillatim enarremus, cum nihil novi contineant, & tan-
tum eo nomine doctis Viris grata esse debeant, quod non solum per-
spicue ac methodice exarata sint, sed & ob suffragia totius *Convocatio-*
nis auctoritatem *Concilii* alicujus *nationalis Anglicani* obtinuisse videri
queant.

6 ACTA ERUDITORUM
MECHANICORUM DE VIRIBUS MO-
tricihus sententia, asserta a D. Papino adversus
Cl. G. G. L. objectiones.

Vidi nuper in *Act. Erud. A. 1690. pag. 228*, clarissimi Viri G. G. L. me-
lecemata *de causa gravitatis &c.* ipsique gratias habeo maximas,
quod dubiis meis, circa rationem æstimandi vires motrices respondere
voluerit; quodque præterea novas, adversus meam dissertatiunculam
dignatus sit movere controversias; quibus ego varia habeo reponen-
da, & reponere peroptarem: mihi enim honorificum duco cum tam
celebri Antagonista contendere: at mihi cavendum est, ne Lectorum
patientia abutar; quapropter circa novas illas quæstiones contro-
versiarum nostrarum minus essentielles, id unum Lectores monuisse mihi suffi-
ciat, quod in acutissimo Ill. Hugenii tractatu *de causa gravitatis* (qui
nuper apud Petrum Vander Aa Lugduni Batavorum prodiit) pluri-
ma lectu dignissima ad hanc materiam spectantia reperiantur. Ibi r.
observare poterunt, velocitatem materiæ gravitatem efficientis esse
multo minorem quam ego in *Act. Erud.* retuleram: quum enim ex-
perimentis ad ipsam indagandam institutis non interfuissem, facile fa-
ctum est, ut tractu temporis memoria me fefellerit; hunc autem la-
psum eo facilius excusatum iri spero, quod etiamsi dicta velocitas
multo minor sit quam credideram; illa tamen tanta est, ut consequen-
tiarum, quas inde deduxi, a vero perparum aberrent. Per dictæ materiæ
velocitatem explicat celeberrimus Autor gravium in descensu accele-
rationem; moxque (pag. 148.) ostendit, a mediocri velocitate eundem
effectum non posse expectari, sicque manifestissime refellit Cl. L. ar-
gumentum (in *Act. Erud. A. 1690. p. 231.*) ex tubo fig. 3. desumptum.
Deinde, per idem principium, gravi descendenti æqualibus tempori-
bus æquales velocitatis gradus accrescere demonstrat; vel, si mavis,
ostendit quod ille effectus necessario sequi debeat ex causa quæ existit. In
eodem libro inveniuntur solutiones difficultatum tum ipsius clar. Leib-
tium celeberrimi Bernoullii contra explicationem causæ gravitatis per
vim centrifugam materiæ circumstantis; atque ita Lectoribus qui librum
Hugenianum nondum pervolverint, ego facili negotio indicavi, quo-
modo circa prædictas omnes quæstiones sibi satisfacere queant. Re-
stat, ut ad controversiam nostram veniamus: utrum scilicet quantitas
virium motricium quantitate motus recte æstimetur; atque hinc eidem me-
thodo

TAB. I. ad A. 1691. pag. 7. 199.

fig. 1.

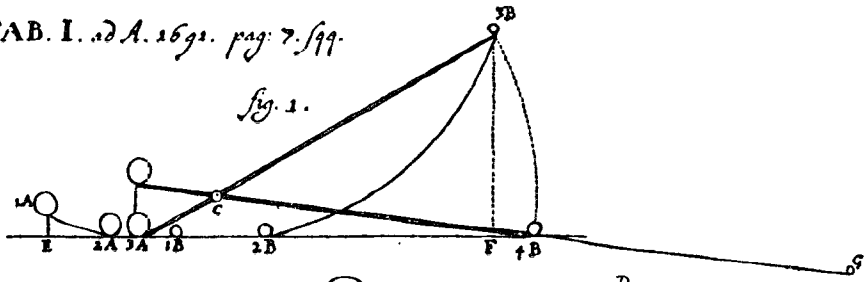

fig. 3.

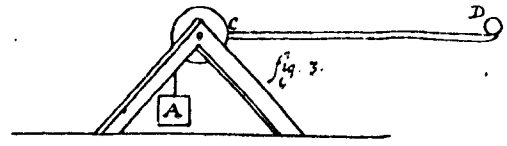

fig. 2.

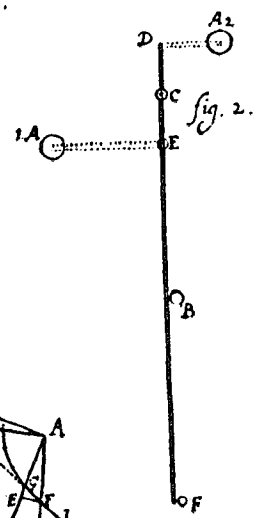

fig. 4.

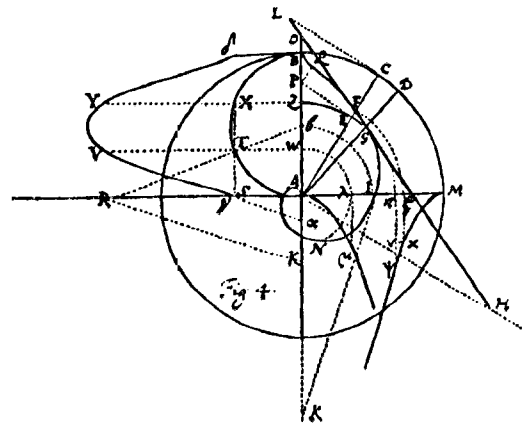

fig. 7.

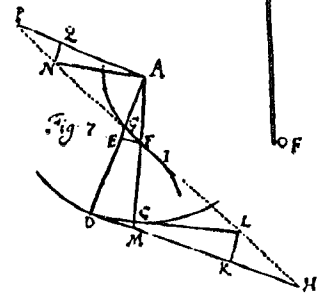

fig. 6.

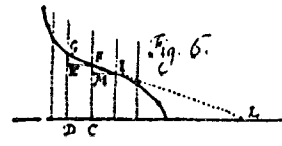

Fig. 8.

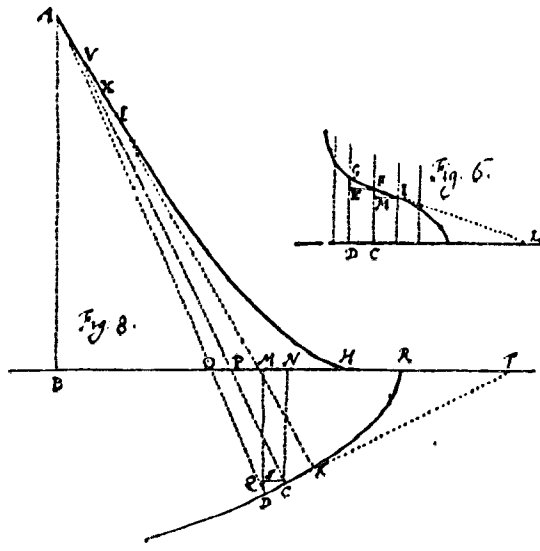
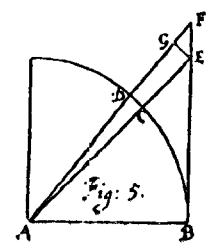

Fig. 5.

thodo inhærebo, quam ipse cl. Leibnitzius sequutus est: i. nimirum definitionem dabo: deinde ex definitione quam defendo sententiam demonstrabo: ac postremo erroris fontem detegam.

Hic i. observabo: secundum communem omnium notionem, quantitatem virium quantitate effectus æstimari: petere enim, quantum aliquis possit efficere? aut quanta sit ipsius potentia? prorsus idem est: potentiaque quantitatem sic esse æstimandam ipse Cl. Leib. summopere urget. Ut igitur habeatur definitio brevis, clara, atque a nemine respuenda, debet esse in hunc sensum: *Duorum corporum in motu illud habet plus potentia, quod potest plus effectus producere: si vero neutrum sit ejusmodi, illa corpora habent vires æquales.* Notandum autem est, quod legitima mensura quantitatis effectus non est quantitas spatii a corpore decursi, neque quantitas temporis per quod motus continuatur: sed est resistantia quæ vincitur. Id ex eo patet, quod in Mechanica spatia quantacunque censentur horizontaliter posse percurrere, & motus horizontalis per sæcula posse continuari sine potentia imminutione: quia scilicet ad motum horizontalem continuandum supponimus nihil efficiendum esse, id est, nullam resistantiam debere superari. Constat igitur, quod in definitione supra allata, in locum hujus phrasos, *quod potest plus effectus producere*, posset tuto substitui hæc altera, *quod potest plus resistantia vincere*: effectum enim producere, & resistantiam vincere, sunt unum & idem. Reliquæ vero definitiones ab altitudine ascensus perpendicularis, vel a duratione temporis ascensus, vel ab impossibilitate motus perpetui petita, non possunt admitti, nisi prius constet, quod illæ revera idem illud significant vel inferunt quod nostra hæc definitio: quæ proinde cæteris omnibus merito anteponenda est. Hinc mihi facillimum erit demonstrare quantitatem virium quantitate motus, juxta Cartesii mentem, esse æstimandam: etiam adhibendo illud ipsum exemplum, quod affert cl. Leibn. ut contrarium probet.

Ponamus globum 1 A. 4 librarum (fig. 1) ex altitudine AE per TAB. I.
lineam inclinatam 1 A 2 A. descendere, donec in planum horizontale Fig. 1.
EF perveniat, ibique procurrat ex 2 A in 3 A, uno celeritatis gradu per descensum quaesito. Porro in eodem plano horizontali quiescat alius globus B unius libræ in loco 1 B. Ponamus jam poero, omnem potentiam globi A transferri debere in globum B, ita ut A quiescente in hori-

8 ACTA ERUDITORUM

horizontis loco 3 A, solus deinde moveatur globus B, quæritur quantum celeritatis accipere debeat globus B, ut tantundem virium accipiat, quantum globus A habuit. Respondeo cum Cartesianis aliisque fere omnibus Mechanicis, globum B quadruplo minorem ipso A accepturum celeritatem 4 graduum, seu quadruplo majorem celeritate ipsius A: sic enim potentia sunt utrinque æquales. Hoc sic probo: Notum est corpus B cum celeritate 4 graduum debere ascendere, quamque offendit gravitatis resistentiã vincere per 4 tempora: si corpus A cum 1 gradu celeritatis & in plano similiter inclinato potuisset ascendere per 1 tempus: certum est præterea corpus B intra 4 tempora eandem resistentiã quantitatem offendere ac corpus A intra 1 tempus, in planis similiter inclinatis: ergo cum supra dictis celeritatis gradibus neutrum horum corporum plus resistentiã vincere poterit quam alterum, ipsorumque potentia erunt æquales, per definitionem supra positam. Si mihi negetur minor, facillime probabitur. Constat enim quantitatem resistentiã hic non oriri ex quantitate spatii decursi, sed ex impressionibus gravitatis deorsum prementis: quum autem impressionum illarum velocitas censeatur infinita, manifeste sequitur, quod impressiones in corpus B per 4 tempora, erunt quadruplo numerosiores quam in corpus A per 1 tempus: & vicissim impressiones in corpus A 4 librarum (modo eadem sit plani inclinatio) erunt quadruplo validiores quam in corpus B 1 libræ: quum igitur illarum numerus harum validitatem præcisè compenset, sequitur quod resistentiã utrinque æqualis vincitur, quodque proinde potentia sunt utrinque æquales. q.e.d. Hinc facile patet, quod si (juxta cl. Leibn. definitionem) minor celeritas in corpus B translata fuisset, non tantam resistentiã potuisset vincere: ac proinde non habuisset potentiam potentia ipsius A æqualem.

Si quid in hoc discursu reprehendendum judicat cl. Leibn. rogo ut expresse ostendere dignetur, quænam mearum propositionum falsa sit, aut quænam consequentia non legitime deducta: sic enim recta, sine ambagibus, ad controversiæ finem progredimur Lectorumque tempori parcemus. Ne autem existimet me leges aliis proponere, quibus ipse ego non obsequar: attendat, quæso, quomodo Objectioni quam in *Act. Erud. mens. Maji Anno 1686* proposuerat, e. s. *mens. April. A. 1689* responderim, Ipsius obiectio nunciatæ hæc hypothese, quod

MENSIS JANUARIi A. M DC LXCI. 9

quod spatia ascendendo percurfa sunt inter fe ficut vires motrices. Ego autem propofitionem illam exprefse negavi, negatiq; rationem reddidi: videbit ergo an jure dixerit, pag. 229, A. 1690, me ftatum controverfia non fatis attigiffe: profecto nihil potuerat magis ad rem refponderi. Jam non minus fticte novam ipfius ratiocinationem attingere fatagam, erroremq; in ea detegere.

Proponit Vir clar. pag. 235, A. 1690, illud ipfum exemplum a me fupra allatum, annexumq; Cartesianorum refponfum absurdum efle afferit: quia fcilicet inde fequeretur motus perpetuus, quem absurdum efle omnes intelligentes fatentur. Quomodo autem per translationem totius potentia corporis A in corpus B, juxta Cartefium, obtineri poffit motus perpetuus, evidentiffime demonftrat: atque ita Cartesianos ad absurdum reductos arbitratur. Ego autem & motum perpetuum absurdum efle fateor, & cl. Viri demonftrationem ex fupposita translatione efle legitimam; fed Hypothefis ipfius poffibilitatem, translationis nimirum totius potentia ex corpore A in corpus B, pernego: manifeflum autem eft, quod fi dicta translatio in rerum natura nullibi & nulla ratione fieri poffet, qui ab ea fperabatur motus perpetuus remanet etiam impoffibilis, neque Cartesiani ad illud absurdum rediguntur.

Poffem hic fufiftere: haftenus enim validiffimis demonftrationibus fuffulta Mechanicorum fententia ab adverfariorum telis inconculfa remanet: Dominoque Leibn. incumbit probandum, vel quam nego translationem in natura efle poffibilem; vel faltem ipfius poffibilitatem fequi ex adverfariorum fuorum doctrina: mihi autem fufficeret palam hic promittere, quod fi mihi indicet rationem aliquam qua tota vis motrix, fine miraculo, ex corpore majori transferri queat in corpus minus & quiefcens: Ego vel motum perpetuum effectum, vel manus victas dabo. Verum tamen, quo me poffit aptius & tutius impugnare, non abs re fore exiftimo, fi fpecimine aliquo hic ostendam, quomodo me defendere parem.

Primo: fi dicat, quod tota vis motrix ex corpore A 4 librarum (fig. 2.) poffit transferri in corpus B. 1 libra, modo adhibeatur vectis TAB. I. CB mobilis circa axem in C: fi enim corpus A feriat punctum E, & diftantia CB fit quadrupla diftantia CE, corpus 1 libra in B, idem preftare debet quod corpus 4 librarum in E fine vecte: corpus autem 4
B libra-

librarum in E accipere posset totam vim corporis A: ergo & corpus 1 libræ in B totam eandem vim debet accipere. Respondeo nequid corpus 1 libræ in B idem præstare quod corpus 4 libræ: ut in E: dum enim corpus 1 libræ quiescit in B, & corpus A impingit in punctum E, potentia corporis A non agit in punctum B solum: sed etiam sese exerit in fulcrum C eo efficacius, quo distantia CE minor est quam distantia CB, juxta notissimam Mechanicæ regulam. Quod si quis instet, fulcrum C esse immobile, ac proinde nullum accipere motum aut potentiam a corpore A. Respo. nihil dari immobile nisi quoad sensus: Certissima enim est, contra Cartesium, Hugenii regula, quod *Corpus utitur exiguum lentoque motu latum, si aliud offendit corpus quantacunque molis & quiescens, aliquem ipsi motum imprimis.* Hoc igitur artificio, totius potentia corporis A in corpus B requisita translatio nequaquam obtinebitur.

Jam si vectem alterius generis adhibeamus, efficiendo nimirum ut corpus A percutiat vectem in D ab altera parte hypomochlii, secundum directionem AD. Respondeo: hic corpus B in contrariam partem pelli per reactionem hypomochlii C: quæ reactio tanto magis recipitur in corpore A, quo distantia DC minor est quam distantia BC: hoc igitur artificio nihil felicius quam prius succedet.

Posset adhuc proponi alia ratio, quia motus perpetuus secundum Cartesianos facillime effici posse videtur, non obstante impressione illa quam hypomochlium recipit: producat enim vectis CB usque in F, adeo ut FC sit dupla longitudinis BC: tum remoto corpore B 1 libræ, ipsi substituat ½ libra in F: pro certo habetur, quod ½ libra in F tantundem præstabit ac 1 libra in B: ac proinde eadem semper fiet impressio in fulcrum C: nihil igitur impediet, quominus telliqua potentia quæ transitura erat in corpus B, transeat jam in corpus F: sicque ulterius producendo vectem, & minuendo in eadem ratione corpus movendum, habebimus eandem potentiam translata in corpora minora, & pro lubitu semper minora: si igitur potentia & motus essent unum & idem, in corporibus minoribus deberet accrescere velocitas in eadem ratione, qua moles decrederet: altitudo vero ascensus in ratione duplicata celeritatis augetur: atque ita dicta corpora facillime perducere possent ad tantam altitudinem, ut, non obstante molis decremento, motus perpetui possibilitas sequutura esset, juxta
demonstra

demonstrationem a cl. Leibn. traditam p.235. Ad id respondeo negari non posse validitatem hujus argumenti, si supponamus vectem perfecte durum & rigidum, adeo ut potentia motrix eadem facilitate transferatur ad partes remotas ac ad partes vicinas: verum non datur in rerum natura ejusmodi perfecta durities; & vectes ex quacunq; materia, sive sustinendo pondus appensum (prout Dominus Mariottus explicuit in suo tractatu *du mouvement des eaux* pag.373.) sive vincendo quamcunque aliam resistentiam, necessario patiuntur gradum aliquem tensionis proportionatum resistentiæ vincendæ. Jam quo vectis longior est, eo plures partes ad tensionem illam reducendæ sunt & in ea conservandæ, quamdiu actio durat: ex. gr. si resistentia sit in B, sola longitudo CB tendenda erit: si vero resistentia sit in F, vis infumenda erit non solum ad partem CB, sed etiam ad partem BF tendendam: & quo diutius durabit actio, eo plus potentia requiretur ad vincendos nifus continuos partium illarum tensorum quæ elasticitate sua se restituere conantur; manifestum est igitur, quod si pro corpore majori B, aliquod aliud minus, ut F, substituatur magis distans a centro C; corpus illud necessario accipiet partem potentia corporis A eo minorem quo major erit distantia: reliquum enim potentia infumetur ad supra dictam tensionem efficiendam & conservandam; falsum est igitur eandem quantitatem potentia in corpora minora & semper minora posse transferri. Res possit ulterius dilucidari afferendo Hypothesin aliquam, qua & tensio & elasticitas clare & mechanice explicarentur: verum talia suscipere non est hujus loci; tum brevitas causa; tum quod mihi satis sit aliquid in cl. Leibn. argumento dubium ostendere: quum enim supra allata demonstratio, qua Cartesianorum sententia probatur, sit evidentissima: modo adversariorum opinio eadem certitudine non gaudeat, satis liquet priorem esse preferendam.

Quoniam multis mirum forsitan videbitur, quod postrema hæc resistentia ex tensione vectis petita a nemine, quod sciam, hætenus observata fuerit, rationem hic breviter subjungam. In statera scilicet fig. 1, si appendamus, ex. gr. pondus A 4 librarum ad distantiam 1 digiti a centro C: atque ab altera parte annectamus B 1 libræ ad distantiam 4 digiti. habebimus æquilibrium, & statim duo brachia referentur ad tensionem requisitam, ut duo pondéra sustineant, & sic

B 2

tensa

tenſa manebunt, quia impreſſiones gravitatis in pondera annexa ſemper continuantur: jam ſi unam unciam ponderi 4 librarum addamus, illud ſtatim deprimeretur: quanquam enim augenda ſit tenſio vectis ad motum ponderi oppoſito imprimendum, quia tamen lentus eſt ille motus, tam exiguum requiritur tenſionis incrementum, ut 1 uncia pondus ad id efficiendum ſufficiat. Si vero pro una libra ad diſtantiam 4 digit. annexa, ſemilibram ad diſtantiam 8 digit. in G annexeremus, faceret quoque æquilibrium cum 4 libris ad diſtantiam 1 digiti: & una uncia iſdem 4 libris addita ad ipſas deprimendas itidem ſufficeret, ſed motu paulo lentiori quam quum 1 libra ad diſtantiam 4 digitorum hærebat: quoniam enim appoſito minori pondere longior pars vectis tendenda eſt, potentia motrix nimium offenderet reſiſtentiam, niſi motus tardior reſiſtentiam viciffim minueret. Datur ergo revera differentia aliqua celeritatis in duobus hiſce caſibus: quia tamen differentia illa eſt admodum exigua, vix unquam obſervata fuit: & vulgo pro certo habetur quod, ſive appendamus 1 libram ad diſtantiam 4 digit. a centro ſtateræ; vel $\frac{1}{2}$ libram ad diſtantiam 8 digit. idem prorfus effectus ſequetur. Fit revera, ut dum vectis ſenſus longior eſt, proindeque magis reſiſtit, magis itidem retardetur pondus descendens, & tanto plures a gravitate impreſſiones accipiat, quæ vincendo reſiſtentia incrementum ſufficiunt: adeo ut pondus aſcendens longiori brachio annexum ſub finem aſcenſus ad eandem pertingat altitudinem, ac ſi nulla ex tenſione vectis procederet reſiſtentia, quæ proinde in Machinis illis nullius eſt momenti: illarum autem machinarum effectus facillime ſub exactam meſuram cadunt, unde error invaluit. Attamen in machinis quæ velocitatem præſertim requirunt, dicta reſiſtentia maxime ſpectanda eſt: prout videre licet in examine ejaculatoriæ Machinæ Domini Perrault (meſ. Apr. A. 1689.) ibi enim vectem conſideravi tanquam perfecte durum, nulla attentione facta ad tenſionem de qua hic agitur, atque ita effectum dictæ machinæ aſcripſi multo majorem quam in praxi reperiretur:

TAB. I. quia ſcilicet tenſio illa per totam longitudinem vectis CD (fig. 3) conſervanda deſcenſum ponderis A plurimum retardaret, unde & velocitas globi D, & multo magis ipſius aſcenſus altitudo imminueretur. In eodem examine poteſt etiam reprehendi, quod non attenderim ad gravitatem qua globus D nititur deorſum, & detrahît de efficacia ponderis

deris A, adeo ut si ad 200 libras augetur globus, pondus A prorsus in æquilibrio susteretur. Verum existimavi, posse hoc loco vectem considerari quasi moveretur horizontaliter: posset enim machina facili negotio ita disponi, ut vectis motu horizontali celeritatem globo imprimeret, qui deinde occurfu plani alicujus inclinati ad destinatum scopum dirigeretur: patet autem quod in tali dispositione globus nulla gravitate ponderi A resisteret, nec unquam faceret æquilibrium, sed solum mole sua procul a centro posita augetet molem movendam a momento gravitatis, quo pondus A deprimitur. Brevitatis autem & facilitatis causa horum mentionem ibi facere neglexi, quia intentum tamen meum satis obtinebam: animus enim erat comparare inter se effectus quos machina illa producere posset, si a tubis evacuatis, aut si a ponderibus vulgaribus in motum ageretur, ut inde tuborum evacuatorum præstantia elucesceret: illa autem præstantia perinde apparebat, ac si nihil esset omissum: quia scilicet in utraque dispositione eadem omissio facta est, sicque eadem semper effectuum inter se ratio resultabat. Nihilominus tamen, hac occasione data, hæc breviter monere non inconsultum duxi: quum præsertim omissiones istas Lectoribus negotium facessere posse intellexerim ex literis, quas Ill. Hugenius ad me dare nuper dignatus est.

In Novellis Reip. Literariæ A. 1687, pag. 141 & seqq. extant difficultates nonnullæ quas movet ipse cl. Leibn. quasque ex sua doctrina necessario sequi fatetur: an autem quæ ibi profert æque sint clara & intelligibilia, ac illa quæ hic ego propono, Lectores dijudicent.

SPECIMEN CALCULI DIFFERENTIALIS
in dimensione Parabola helicoidis, ubi de flexuris
curvarum in genere, earundem evolutionibus,
aliisque J. B.

Cum ex Actis nuperis conjecerim, Celeb. Dn. L. Analysin Problematis a se propositi calculo suo differentiali institutam minime displicuisse, credidi nec ægre laturum sequens illius specimen, quod in gratiam Lectorum nostrorum, quibus calculum hunc agitare volupe fuerit, in lucem emitto: ut si forte mentem Viri Acutissimi, ex his quæ

in Actis 1684 de Invento isthoc suo edidit, ob summam brevitatem non satis affecti sunt, vel hinc ejus applicandi methodum discere possint. Quamquam, ut verum fatear, qui calculum *Barroviaum* (quem decennio ante in Lectionibus suis Geometricis adumbravit *Auctor*, cujusque specimina sunt tota illa propositionum inibi contentarum farago) intellexerit, alterum a Dn. L. inventum ignorare vix poterit; utpote qui in priori illo fundatus est, & nisi forte in differentialium notatione, & operationis aliquo compendio ab eo non differt,

Fig. IV.

Cum axis vulgaris Parabolæ curvatur in peripheriam circuli BDM, curva BFGNA, quæ per extremitates applicatarum CF, DG, in centrum circuli A vergentium transit, dicitur nobis *Parabola helioides*, vel si mavis, *Spiralis parabolica*, cujus propositum sit investigare Tangentem LH, spatium curva comprehensum, curvæ longitudinem & flexuram &c. Estò hunc in sinem $AB = r$, $BDMB = c$, Arcus $BC = x$, $CF = y$, & ducantur CL, AH, perpendiculares ipsi AC, sitque CD particula circumferentiæ infinite parva, cui sit similis & concentricus arculus GE. Natura Curvæ, $lx = yy$, adeoque $ldx = 2ydy$, & $dy, dx :: l, 2y$.

$$l \text{ Tangens: } AD, AG :: DC, GE. \quad FE, EG :: FA, AH :: FC, \\ r, r-y :: dx, ydx-ydx \quad dy, rdx-ydx :: r-y, dx \quad \square :: r-y :: y, \\ rdy$$

$$\text{CL} = \frac{rydx - yydx}{rdy}$$

Ut generalis expressionis fiat specialis applicatio ad Curvam propositam, ponantur loco dy & dx , ipsorum proportionalia l & $2y$, fietque $AH = \frac{2y^3 + 4yy' + 2ry'}{l} = (\text{substituto } lx \text{ pro } yy) \frac{2xy}{l} + \frac{2ry'}{l} - 4x,$

$$\text{et CL} = \frac{2ryy - 2y^3}{l} = 2x - \frac{2xy}{l}$$

Maxima AH (CL) reperitur, si ejus differentiale, puta $\frac{6yydy - 8rydy + 2rrdy}{l} - \frac{4rydy - 6yydy}{l}$ æquetur nihilo; unde habetur $y = \frac{1}{2}r$

($\frac{1}{2}r$) ipsaque proin tum AH tum CL maxima = $\frac{8rr}{27l}$, *Coroll*: Si

ponatur latus rectum $l = \frac{rr}{c}$, scil. ut circumferentiæ integræ respondens applicata

applicata sit ipse radius, ut in presenti schemate, erit AH vel CL maxima = $\frac{2}{3}r$.

Maximus angulus tangentis & applicata AFH seu CFL invenitur, ponendo rationem $\frac{CL}{CF} \left(\frac{2ry - yy}{l^2} \right) = \text{maxima}$, hoc est, ejus differentiale

$$\frac{2r dy - 4y dy}{l^2} = 0; \text{ unde resultat } y = \frac{2}{3}r; \text{ ac proinde } \frac{CL}{CF} = \frac{r}{2l}; \text{ Speciatim}$$

vero in hypothesi $l = \frac{rr}{c}$, exit $x \left(= \frac{2x}{l} = \frac{yy}{rr} \right) = \frac{2}{3}c$, & $\frac{CL}{CF} = \frac{c}{2r}$. *Coroll:*

si in puncto I, ubi curva radium AM intersecat, ipsam tangat recta IK, secans diametrum productam BAK in K, erit AK æqualis quartæ parti peripheriæ circuli.

2. *Spatium:* DC + GE in $\frac{1}{2}$ DG = CDGE

$$\frac{2r dx - y dx}{r} \text{ in } \frac{1}{2} y = \frac{2ry dx - yy dx}{2r} = (\text{subl. tuto } \frac{2y dy}{l})$$

pro dx) $\frac{2y dy}{l} - \frac{y^2 dy}{l}$, cujus igitur integrale $\frac{2y^2}{2l} - \frac{y^3}{3l}$ seu $\frac{y^2}{l} - \frac{y^3}{3l}$

æquatur spatio curvilineo BFGDCB. quocircaposito $y = r$ fiet spatium totum BANGFBCDMB = $\frac{5r^2}{12l}$, hoc est (in casu $l = \frac{rr}{c}$) $\frac{5}{12}rc$

etiamque circulus integer BDMB sit $\frac{1}{2}rc$ seu $\frac{1}{2}rc$; erit dictum spatium ad circulum, ut 5 ad 6 ideoque spatium reliquum BANGBA sexta pars circuli.

3. *Longitudo curvæ:* FGq = FEq + EGq = $dy q \sqrt{\frac{dx^2 + rr - 2ry + yy}{rr}}$

(substituto $\frac{2y dy}{l}$ loco dx) $\frac{rr \sqrt{4rryy - 8ry^2 + 4y^4}}{rr}$ dyq; hinc FG =

dy $\sqrt{\frac{rr \sqrt{4rryy - 8ry^2 + 4y^4}}{rr}}$, cujus quantitatis integrale si dari

posset, exhiberet longitudinem curvæ BFG; quæ tamen utcumque sic cognoscetur: Diametro AB describatur semicirculus ATXB & abscindatur

scindatur $Aa = l$; hinc ductis perpendicularibus indefinitis quibuslibet WV, ZY , æquidistantibus ab A & B , & secantibus peripheriam semicirculi in T & χ , agatur recta χTS , & juncta Sa , sumtaque $AK = AS$ fiat KR parallela ipsi aS , & ducatur in centrum semicirculi recta RC , cui abscindantur æquales WV, ZY , eruntque puncta V, Y , ad curvam quandam $\gamma VY\delta$, quæ ejus est naturæ, ut abscissa $BZ = DG$, spatium $BZY\delta B$ applicatum ad $AC = \frac{1}{2} AB$, exhibeat rectam curvæ BFG æqualem. *Dem:* $AK = AS = WT = Z\chi = \sqrt{BZA} = \sqrt{y \text{ in } r-y} = \sqrt{ry-yy}$;

& $Aa (l) AS (\sqrt{ry-yy}) :: AK (\sqrt{ry-yy}) AR = \frac{ry-yy}{l}$; quare

$$ZY (= WV = RC = \sqrt{ACq} \pm ARq) = \sqrt{\frac{\frac{1}{2}rr \pm rry - 2ry^2 \pm y^4}{ll}}$$

unde portio spatii $ZY\delta B$ latitudinis $dy = dy$, $\sqrt{\frac{rrll \pm 4rly - 8y^3 \pm 4y^4}{rrll}}$,

quæ applicata ad $AC = \frac{1}{2}r$ exhibet $dy \sqrt{\frac{rrll \pm 4rly - 8y^3 \pm 4y^4}{rrll}}$

FG ; & proin componendo totum spatium $ZY\delta B$ ad $\frac{1}{2}r$ applicatum = portioni curvæ BFG . *Q. E. D. Coroll:* Sumtis BZ, AW æqualibus, si centro A radiis AZ, AG, AW , describantur arcus secantes curvam in G, I & N (NB media intersectio I , in casu præsentis schematis, incidit in radium AM) portiones curvæ BG & AN, GI & NI , nec non BGI & ANI inter se æquantur: unde patet, quod in curvis etiam illis, quæ rectificationem nondum acceperunt, nonnunquam partes æquales dissimilares assignari possunt.

Id cum Fratrem monuissem, in his quoque non leviter versatum, proinus animadvertit ille, posse cuilibet fere spirali æquatione Algebraica expressæ aliam curvam geometricam æqualem assignari: Descriptis enim centro A intervallo AF & AG arcibus $F\phi, G\pi$, si concipiatur curva $M\psi$ talis, ut applicatarum $\phi\pi, \pi\psi$ differentia $r\psi$ æquetur arcui EG ; erit propter $r\pi = \pi\phi = EF$, & $r\psi = EG$, & angulos $\psi\pi, FEG$, utrinque rectos; etiam $\psi\pi = FG$, & proinde componendo, tota portio curvæ $M\psi$ = toti portioni spiralis BG . Ad invenendam autem naturam curvæ $M\psi$, substituendus tantum in quantitate $r dx - y dx$ (quæ semper exprimit ipsam EG vel $r\psi$) valor ipsius dx , qui in

qui in nostra curva est xy^2 , ut habeatur $\frac{xy^2}{1} - \frac{xy^2dy}{1}$;cujus integrale

$\frac{xy^2}{1} - \frac{xy^2}{3r}$ denotat longitudinem applicatæ $\pi\psi$, quæ si vocetur z , ha-

bebitur æquatio inter z & $\frac{xy^2}{1} - \frac{xy^2}{3r}$ seu $3rz - 3xy^2 = 0$, quæ re-

lationem exprimit inter abscissam $M\pi(y)$ & applicatam $\pi\psi(z)$. In genere vero spiralis Parabolica gradus cujusvis, hac ratione commutatur in aliam Paraboloidem geometricam uno gradu altiore. Sed & hoc observavimus, quod si curva ANIGB sit spiralis Archimedæa, & describatur centro A ad axem AK communis Parabola $A\mu$, cujus parameter sit quarta proportionalis ad peripheriam, diametrum & radium circuli BDM, erunt, quod memoratu dignum est, & curvæ & illis comprehensa spatia æqualia: nim. sumto in recta AM quovis puncto λ , si ad illud applicetur recta $\lambda\mu$, secans parabolam in μ , & ducatur arcus AN concentricus peripheriæ circuli BM, secans helicem in N, æquabitur perpetuo portio helicis AN portioni curvæ parabolice $A\mu$; & spatium AN, recta AN & spirali comprehensum, spatio parabolico $A\lambda\mu A$. Quam miram Parabolæ & spiralis convenientiam postmodum apud Wallisium deprehendimus, qui de ejus detectione Hobbius & Roberuallium inter se disceptasse refert; quasi non possint plures & tempore & loco dissidentes in idem inventum suopte ingenio incidere.

4. Flexura: Quod curva in partes contrarias flecti debeat, evidens est; quia enim peripheria BC a vertice B aliquousque a linea recta sensibilibiter non differt, sequitur ex natura Parabolæ, curvam in partibus vertici proximis versus circumferentiam, in reliquis vero ob curvaturam BC versus centrum, cavam esse debere.

Si G sit punctum flexus contrarij, erit AO segmentum radii centro & tangenti interjectum Minimum (M.) Producatur GE in P, & ducatur PQ parallela ipsi EF; sitque secans arcus BD = s , & tangens =

t ; sic erit $r, r-y$ (AG) :: $t, \frac{tr-y}{r}$ (GP) :: $t, \frac{tr-y}{r}$ (AP) Deinde

GE, EF :: PG, PQ. AF, PQ :: AO, PO (AO--AP)
 $\frac{rdx-ydx}{r}, dy :: \frac{tr-y}{r}, \frac{tdy}{dx}$ Denique $r-y, \frac{tdy}{dx} :: M, M- :: \frac{tr-y}{r}$
 unde

Unde obtinetur $M = \frac{rrsdx - 2rsydx + syydx}{rrdx - rydx - rtdy}$, positoque $\frac{ldx}{2y}$ loco dy , &

facta divisione per dx , $M = \frac{2rry - 4rsy + 2sy^2}{2rry - 2ryy - rt}$: hujus igitur differentiale debet esse = 0; at fractionis differentiale tum est = 0, cum termini ejus ducti in alterna differentialia æquantur (etenim fractionis $\frac{y}{x}$

differentiale est $\frac{\pm zdy \mp ydz}{xz}$, unde si sit = 0, erit & $\pm zdy \mp ydz = 0$,

hoc est, $zdy = ydz$.) qua duce regula pervenitur ad æquationem 16 membrorum, ad quam reducendam notanda sunt sequentia: Differentiale arcus ad differentiale tangentis & secantis rationem habet cognitam, puta ad different: tang: quam quadratum radii ad quadratum

Fig. V. secantis; & ad different: Secantis, quam quadratum radii ad rectangulum sub tangente & secante. Nam in quadrante ABD, $dx, dt :: DC, EF :: DC, GE \times GE, EF :: AD (AB), AG \times AB, AF :: ABq (rr), AFq$

(st); quare $dt = \frac{ssdx}{rr} =$ (in præsentè curva) $\frac{2ssydy}{lrr}$. Iterum $dx, ds :: DC,$

$GF :: DC, GE \times GE, GF :: AD (AB), AG \times AB, BF :: ABq (rr), AFB$

(st); quare $ds = \frac{ssdx}{rr} = \frac{2ssydy}{lrr}$; quibus valoribus pro ds & dt in æqua-

tione substitutis, ut & $ss - rr$ loco st , prodibit alia quæ dividi poterit per $ssdy$, sic ut literæ s, t & dy prorsus evanescant, remanente sola incognita y , fiatque æquatio talis: $y^6 - 3ry^5 + 3rry^4 - r^3y^3 + \frac{1}{2}rrlly - r^3ly + \frac{1}{2}r^4l = 0$, quæ facta ulterius divisione per $y - r$, reducitur ad hanc: $y^5 - 2ry^4 + rry^3 + \frac{1}{2}rrly - \frac{1}{2}r^3l = 0$, cujus æquationis

radix punctum flexus contrarii prodit, quod quidem in casu $l = \frac{rr}{c}$

quam proxime habetur, ducendo radium AC, sic ut applicata CF sit $\frac{1}{2}r$, vel arcus BC = $\frac{1}{2}c = 10$ gr.

Hæc methodus pro curvarum flexuris inveniendis cum admodum proluxa & minus naturalis mihi videretur, ex eo quod literas easdem, alia breviorè & faciliore via investigandi, hoc modo: Flexuram contrarium in eo curvæ loco concipio, ubi duæ particule contiguæ infinite

infinite parvæ in directum jacere intelliguntur, ut sunt FG, FI, reliquis ad unam partem sursum, ad alteram deorsum flexis. Sequitur hinc I, quod in curvis, quarum axis rectus est & applicatæ parallelæ, anguli acuti EGF, MFI, seu DGL, CFL inter se æquales sunt, & eorum quos applicatæ cum curva hinc inde constituunt, maximi vel minimi, prout curvæ portio, quæ ad partes horum angulorum est, intra vel extra eosdem cadit; unde & ratio $\frac{DG}{DL} \left(\frac{y}{r}\right)$ minima vel maxima,

adeoque per supra ostensa $ydt = tdy$, sed cum etiam sit ubique $t dy = y dx$, ut constat, erit $dt = dx$, differentiale scil. portionis axis inter applicatam & tangentem æquale differentiali abscissæ: quod & sic liquet: Quia GF, FI, jacent in directum, tangentes GL, FL, secantur axem in eodem puncto L, & proinde differentiale abscissæ DC ipsarum quoque DL, CL, differentia est. Aliud Theorema in Actis dedit celeb. calculi Auctor: nempe cum Triang: EGF, MFI, ob angulos EGF, MFI, æquales sint similia, sequitur, si EF, MI, hoc est, ipsa dx sint æqualia, futura quoque æqualia EG, MF, seu dy ; adeoque $ddy = 0$.

2. In curvis, quarum applicatæ tendunt in commune punctum Fig. VII.

A, angulus EGF = GAF * GFA = DAC * CFL: unde cum CL sit Tangens anguli CFL ad radicem CF, & DH Tangens anguli EGF vel DGH ad radium DG, erit differentia rectorum CL, DH, æqualis differentiæ Tangentium duorum angulorum, qui differunt angulo DAC, & quarum una est ad radium CF, altera ad radium DG: nam quanquam differentia radiorum EG ratione totius radii vel tangentis evanescat, non tamen negligenda est, si cum ipsorum differentiis comparetur. Esto AC = r, DC = dx, CF = y, CL = t: adeoque FL =

$$\sqrt{yy * tt}; \text{ fiatque AC (r), DC (dx) :: CF (y), } \frac{y dx}{r} = \text{arctui, qui est}$$

mensura anguli DAC in radio CF: hic per § 4 ad differentiam Tangentium est in ratione duplicata radii ad secantem; quare FCq (yy),

$$\text{FLq (yy * tt) :: Arcus inventus } \frac{y dx}{r}, \frac{yy dx}{y} + \frac{tt dx}{y} = \text{differentiæ duarum}$$

tangentium, quarum utraque est ad radium CF, cui si addatur EF =

$$\frac{r dx - y dx}{r} \text{ (utpote quæ est ad EG, sicut DH ad DG, seu CL ad CF,}$$

tangens ad radium) erit aggregatum $\frac{rydx + tdx}{ry}$, seu $dx + \frac{tdx}{ry}$ differ-
 rentia duarum Tangentium, quarum altera converit radio DG, hoc
 est, differentia rectorum CL, DH (t): ac idcirco $dt = dx + \frac{tdx}{ry}$

Idem clarius ostenditur, descripto super C, radio CL, arcu LK:
 nam ang: $\angle ACL + \angle LCK = \angle AMH = \angle ADM + \angle DAC = \angle ACL + \angle DAC$, &
 propterea ang. $\angle LCK = \angle DAC$: (nota, CM hic negligi, punctaque C & M
 pro coincidentibus haberi: eo quod ipsa ob CM differentialibus
 DC, LK, EG utut infinite exiguis infinites minor existit) unde $AC(r)$,
 $CD(dx) :: CL(t), \frac{tdx}{r} = LK$; iterumque $GD(y), DH(t) :: LK$

$\left(\frac{tdx}{r}\right) \frac{tdx}{ry} = KH$; quocirca $dt = (DH - CL = DH - CK = DC + KH =$

$dx + \frac{tdx}{ry}$. Cor. si sit $r = \text{infin.}$ hoc est, CA, DA, parallelae, evanescet
 $\frac{tdx}{ry}$, eritque $dt = dx$, ut supra.

Frater meus loco rationis $\frac{GD}{DH}$ vel $\frac{GA}{AP}$ assumit $\frac{GE}{EF}$, vocando

$AF = y, AP = t$, & $EF = dx$, & sic invenit $dt = \frac{dzc}{dyq}$; quae Theoremata
 ob universalitatem suam merentur observari.

Fig. IV. Applicatio specialis ad Parabolam helicoidem: Quoniam $CL(t)$
 supra reperta fuit $\frac{2ry - 2y^3}{4}$, erit $dt = \frac{4rydy - 6y^2dy}{4}$, cumque dx sit =
 $\frac{2ydy}{t}$, erit substitutis valoribus t, dt & dx , factaque divisione per dy , &
 reducta equatione, $y^3 - 2ry^4 + rry^3 & c. = 0$, ut prius.

5. Summum curva punitum supra radium BA invenitur, faciendū
 super inventam AO $\left(\frac{2ryy - 4ryy + 2y^3}{2ry - 2ry - rl}$) infinitam, hoc est, ponē-
 do $2ry - 2ry - rl = 0$, seu loco y substituendo $\sqrt{lx}, 2r\sqrt{lx} - 2lx -$
 $lx = 0$

$t = 0$, aut in casu $t = \frac{r}{c}$, $2\sqrt{cx - 2x} = t$; quæ æquatio Geometricè
 resolvi nequit, ob ignoratam rationem x ad t , arcus ad tangentem;
 Mechanicè prope verum invenitur numerando a B versus M, 72. 12.
 Obiter noto, hinc etiam ostendi posse, quadraturam circuli indefi-
 nitam, & in genere rectificationem ullius curvæ Geometricæ in se
 redeundis impossibilem esse. Hæc enim si possibilis esset, dari posset
 relatio inter curvam & applicatam vel abscissam, cumque & harum
 relatio tum inter se, tum ad tangentem datâ ponatur, data quoque fo-
 ret ipsius curvæ ad tangentem ratio; quare si æquatio quæ relatio-
 nem hanc exprimit, cum ista $2\sqrt{cx - 2x} = t$ juxta notas Analyseos
 leges debite conferretur ad eliminandum alterutram indeterminata-
 rum x vel t , prodiret alia æquatio certi & definiti gradus, cujus radi-
 ces, quarum nunquam plures esse possunt, quam æquatio dimensiones
 habet, determinarent omnia curvæ nostræ suprema puncta, sed hoc fieri
 nequit, quoniam spiralis ista, si continuetur, infinitis gyris circa ra-
 dium AB circumvolvitur, in quibus singulis aliquod punctum supra-
 tum existit, quorumque adeo punctorum numerus infinitus est.

De Curvarum evolutionibus: Si DC curva sit peripheria circuli, Fig. VIII.

coibunt quæ ipsi normaliter applicantur DA, CA, KA &c: in com-
 muni puncto A, eruntque singulæ æquales eidem constanti rectæ; at
 si DC sit quæcunque alia curva, erunt dictæ perpendiculares inde-
 terminatæ, & interfecabunt sese in totidem diversis punctis AVXI,
 quæ juncta novam curvam efficiunt, cujus natura nunc indaganda est.

Invenienda vero primo longitudo indeterminatæ CA ita: Esto cur-
 va proposita RCD, cujus axis RB, abscissæ RN, RM, applicatæ NC,
 MD, tangens DCT, sitque RN = m , CN = p , NT = q ; unde porro
 TN, NC :: NC, NP = MO :: SD, SQ

$$q, p :: p, \frac{pp}{q} :: dp, \frac{pdp}{q} \quad \left| \begin{array}{l} \frac{pdp}{q} + dm = \frac{pdp + qdm}{q} \\ \frac{ppdq - pqp}{q} \end{array} \right.$$

$$OP = MN + OM - PN = dm + \text{differentiali ipsius } \frac{pp}{q} = dm + \frac{2ppdq}{q^2}$$

$$\frac{ppdq - pqp}{q} \quad \left| \begin{array}{l} \frac{QC - OP}{QC} :: \frac{CA - PA}{CA} \\ \frac{ppdq - pqp}{q}, \frac{pdp + qdm}{q} :: \sqrt{\frac{ppdq + p^2}{q^2}} \end{array} \right.$$

C ; (CP

$$(CP = \sqrt{CNq + NPq}), \quad CA = \frac{pdq + qdm \sqrt{pp + qq}}{pdq - qdp}$$

Applicatio ad Parabolam: Si RCD sit Parabola, cujus latus rectum l , adeo ut sit $lm = pp$, erit $ldm = 2pdq$, & $dm = \frac{2pdq}{l}$, & $q = 2m$: quibus

$$\text{substitutis invenitur } CA = \frac{\sqrt{u + 4pp} \sqrt{u + 4pp}}{2u}, \text{ hoc est, quia } PN = \frac{1}{2} l,$$

& $PC = \sqrt{\frac{1}{4} u + pp}$, erit $CA = \frac{PCc}{NPq}$; sive quarta proportionalis ad

PN & PC. Ad inveniendam naturam curvæ AVX, quam formant intersectiones perpendicularium DA, CA, ratione axis RB, abscindatur $RH = \frac{1}{2} l = PN$, & dicatur HB y , & BA, z ; eritque $\frac{AB}{z} = \frac{NC}{p}$,

$$\frac{AC}{\sqrt{u + 4pp} \sqrt{u + 4pp}} :: \frac{NC}{p}, \quad \frac{CP}{2u}, \quad \text{et invenitur } \frac{uz}{z} = 2p^2; \text{ iterum}$$

NC, AB :: PN, PB

$$p, z :: \frac{1}{2} l, \frac{lz}{2p} \text{ sed } y = HB = PB - PH = PB - NR = \frac{lz}{2p} - \frac{pp}{l}, \text{ seu}$$

$$2p^3 \left(= \frac{llz}{z} \right) = 2ply - llz, \text{ hoc est, } \frac{3lz}{4y} = p, \text{ & } 4p^3 (llz) = \frac{27l^3 z^3}{16y^3},$$

hoc est, $16y^3 = 27llz$.

Præterea quia AD, AC sunt perpendiculares curvæ DC, & particula DC infinite parva, erit $AD = AC = AV + VC$, sed propter eandem rationem $VC = VX + XK$, & $XK = XI$ &c. quare $AD = AV + VX + XI$, &c. = curvæ AIH + HR, cumq; curva AIH nascatur ex intersectionibus minime distantium DA, CV, KX, sequitur illam ibidem ab his tangi, & propterea curvam RKD esse eam ipsam, quæ describitur ex evolutione ipsius HIA. Unde uno quasi oculi ictu manifesta sunt ea omnia, quæ de evolutis publicarunt *Hugenius* alique: aditus etiam patet ad præclara *svēhuata* Celeb. Virorum *Tschirnhausii* & *Leib.*

MENSIS JANUARI A. M DC XCI. 23

Leibnii, quæ circa curvas per interfectiones radiorum reflexorum formatas in *Actis* ediderunt.

BIBLIOTHECA SLUSIANA, SIVE LIBRORUM Catalogus quos Jo. Gualterus S.R.E. Cardinalis Slusius Leodiensis sibi Roma congesserat. Petri Aloysii Baronis Slusii Fratris jussu, studio Franc. Despine digesta.

Romæ apud Jo. Crozier 1690, in 4. Constat 3 Alphabet.
& 18 plag.

Quantum ad comparandam librorum notitiam, quæ magnam eruditionis partem constituere multis creditur, Bibliothecarum locupletiorum Catalogi faciant, nudos licet librorum titulos exhibentes, nemo ignorat; nec quisquam diffitebitur, viros doctrinæ adminiculo ad opes paulo lautiores, ac ad dignitatis aliquod fastigium eVectos, memoriam suam multo relinquere celebratiorem, ubi Bibliothecam copiosam ac selectam, publico imprimis usui comparaverint. Utrumque stimulos addidisse videri potest Perillustri Baroni *Slusio*, ut presentem fraternæ Bibliothecæ Catalogum doctissimi viri *Francisci Despine* studio confici typisque exscribi curaret. Ita enim eadem opera & Fratri Cardinali, dum viveret, eminentissimo monumentum crexit marmore perennius, & consultum iis iuit, qui τῆς διμνησίας βιβλιοθηκῆς studio ducuntur, tanto majorem ex perlustratione Catalogi hujus utilitatem percepturis, quanto ordinatius in eo libri, quorum plusquam 21000 sunt, recensentur. In quinque nimirum partes generales Catalogus distinctus est, quorum I Theologiam, II Jus utrumque, III Philosophiam, Medicinam & Mathematicam, IV Historiam sacram & profanam, V Litteratores & Miscellaneos complectitur; in singulis vero partibus diversæ iterum librorum classes, pro argumenti quod pertractant diversitate, comparent. Ita e.g. in parte I, post Biblia Sacra, seorsim & servato quidem ordine Alphabeticò, exhibentur Interpretes atque Commentatores S. Scripturæ; dein Sancti Patres Græci & Latini; post Ascetici, Mystici & Concionatorii; inde Dogmatici & Polemici; Scholastici porro & Casuistæ; Theologiæ item Marianæ Scriptores; libri in causâ Janseniana editi; Heterodoxi &c.

Quin

Quin & eam adhibitam rationem videas, ut primo ubique loco Latini, dehinc Galli, post Itali, & denique Hispanici libri suscipiuntur. Cumque postremorum (Italicos innuimus & Hispanos) haud contemnendam copiam in omni litterarum genere Bibliotheca hæc contineat; vel eo nomine quoque gratus nostratibus futurus iste Catalogus est, quia horum idiomatum libri paucissimi hæcenus ad nos pervenerunt.

*CENSURA CELEBRIORUM AUTHORUM:
sive Tractatus in quo varia Virorum doctorum de
Clarissimis cujusque Seculi Scriptoribus judicia tradun-
tur. Omnia collegit Thomas-Pope Blount, Anglo-
Britannus Baronettus.*

Londini apud Rich. Chisvvel 1690, in fol. Alfab. 8. plag. 6.

Quod *Tobia Magiri* olim in Eponymologio Critico A. 1644 edito, nuperque *Christiani Wilhelmi Eybenii* in nova Eponymologii illius, sed duplo quam olim auctiore editione (quæ A. 1687 Frid. Ludervaldii Bibliopolæ Helmstadiensis sumptibus prodit) institutum fuit, doctorum virorum de doctis viris aliis eorumque scriptis judicia colligere: idem Nobilissimus Anglus, *Thomas-Pope Blount*, in præfati operis, sed majore haud parum apparatu aggressus est. Cum enim, ut in Præfatione ad Lectorem ipse innuit, observasset, *Acta Eruditorum* aliosque id genus libros, avide ab hominibus, non solum qui infimum subsellium occupant, sed qui primum inter eruditos locum tenent, arripi: rem litterariam & ipse laudabili prorsus consilio promoturus, quæ ad suum usum congesserat, varia doctissimorum hominum de optimis Auctoribus, quorum notitiam comparasse utile & ac necessarium est, judicia in vulgus emittere non dubitavit. Delectum vero in hoc opere eum instituit, ut ex infinito illo Scriptorum, qui ab *Hermete Trismegisto* ad hæc usque tempora nostra, orbem libris ditarent, numero, nonnisi quingentos & viginti octo produxerit, non alphabethico ordine, quem subjectus tamen index supplet, sed juxta temporis, quo quisque floruit, seriem dispositos. De iis vero ita non tam suo, quam aliorum (inter quos recentissimos quoque, *Guilielmum Cave*, *Dan. Mothosium*, *Bailletum*, *Diariorum Eruditorum* auctores,

autores, aliosque deprehendas) ore differit, ut, quæ ipsius sunt in præfatione verba, habeat hic Lector quandam quasi imaginem cujusque Autoris, unde deprehendere possit, quando floruerit, & plerumque etiam, quando obierit; & quam fuerint ab ipso scripta, vel saltem qua primum obtinuerint locum; qua valuerit auctoritate in orbe Literarum; num plagiarus fuerit, & cujus scrinia compilaverit; num prohibitus sit indice expurgatorio; denique quam sit optima cujusque Autoris editio.

Probatum nobis ingenua Autoris sententia, quando rationem redditurus, cur in tanta præclarissimorum Scriptorum copia, qui in Angliâ floruerunt, tam paucos attigerit, illud unum excusationis loco affert, quod lingua vernacula exteris Eruditis ignota scripserint, deque iis adeo judicia, censuras aut observationes inter Literatos (exteros præsertim) reperire haud facile fuerit. Ex quo capere id monitum non Angli solum, sed & exteri alii possunt, ut si non de patriâ tantum sua, sed de orbe erudito univervo bene mereri desiderant, lucubrationes suas aut Latino idiomate, quod omnibus studia litterarum professis familiare est, componant, aut saltem in illud ex vernacula lingua fideliter traduci curent.

HISTOIRE DES REVOLUTIONS ARRIVÉES dans l'Europe en matiere de Religion, par

Mr. Varillas. Tome cinquième

& sixième.

id est:

Antonii Varillanii Historia de Revolutionibus Europæ in materia religionis, sive de hæresibus.

Tomus V & VI.

Ad exemplar Parisiense, 1690. in 12. plag. 32.

Primum & secundum Operis hujus tomum recensuimus in *Actis* anno 1686, p. 506. sqq. Tertium & quartum anno 1687, p. 455 & 492. Succedit *quintus*, in quo gesta ab anno 1554 ad annum 1563 enarrantur, libros quinque continens. Autor Regi suo, ut solet, in epistola dedicatória laudes accinit, quod quæ *Henricus II* post pacem Cameracensem Hispanis restituerit, ipse ex parte recuperaverit, aliaque acquisiverit, quibus regnum egregie firmetur: quod proterviam subditorum suorum

fuorum Reformatorum, qui olim *Rupella*, *Montalbani* aliisque locis exercitium religionis Catholice intra octo dies sustulerint, non imitatus, in quadraginta Belgii urbibus, A. 1672 occupatis (sed & postea amissis) stabili quoque cultu Catholico, Reformatis tamen suum reliquerit; imo, in regno suo quadraginta trium annorum tolerantia erga eos usus, tandem etiam instructionem hæreticis obtulerit, quod illi erga Catholicos nunquam fecerint. Subjungit alia, ut Reformati copias auxiliares ex Germania acciverint, portus Normanniæ Anglis tradiderint, Jacobum I Regem Britannicæ pacis sponsores assumserint, ab Hispanis sumtus ad bellum civile pacti sint: Rex vero e contrario Germanos Protestantes ab auxilio Reformatis in Gallia ferendo detinuerit, *Dunkerkam* ab Anglis acquisiverit, eorumque sponsonem & pactionem cum Hispanis extinxerit. Post hæc in præloquio nova Operis sui fundamenta ostendit, & industriam in eruendis secretis venditat. Multa se didicisse scribit ex *Anthonii Novallii*, Legati Gallici in Angliam ad *Eduardum VI & Mariam* missi, relatione. Ex scriptoribus aliis non vulgatis aut tritis, arcana de *Catharina Medicea* Gallicæ Regina, & de *Bartholomæo Cavanza* Archiepiscopo Toletano prodit. Hunc ab Inquisitoribus Hispanis hæreseos reum factum Pontifex, licet innocentem eum deprehendisset, ne Hispanos offenderet, captivum Romam duci iussit, nec absolvere ausus est. Veram infortunii ejus causam indicat Autor, quod Philippus II Hispaniæ Rex, dum Cavanza in viaculis esset, per multos annos optimis Archiepiscopatus redditibus ad hæreticos in Belgio opprimendos usus sit, quorum summam ad octo miliones ascendisse refert. Famam Viri vindicat, & honorabile ejus epitaphium, quod Romæ (ubi anno 1576 decessit) in *ade S. Maria supra Minervam* legitur, adscribit. In enarratione Tomi I. d. l. *AE. p. 507.* notavimus, quæ de mutata Sleidani editione Varillasius tradiderit. Idem in hac præfatione, sed indicio non parum diverso, repetit. Neque enim jam exemplar anno 1553 in *fol. min.* literis Italicis excusum allegat, sed aliud describit, quod solum genuinum & incorruptum esse asserit, anno 1555 editum, dein Gallice versum & Lutetie a *Roberto Prigorio* publicatum. In his exacte reperiri ait, quæ *Laurentius Surius* ex Sleidano excerpta taxaverit, in aliis exemplaribus non extantia. Nos hæc in medio vel ideo relinquimus, quia editiones, quæ nunc citantur, fortassis haud minus difficiles inventu sunt,

sunt, quam illa, quæ prius indicata & huc usque frustra inquisita est, jam vero ab ipso Varillasio deseritur. Post hæc *Popelinerium* Historicum Reformatum plagii accusat, quod duorum aliorum libros minime allegatos exscripserit, & nescio quid objicit *Crespino* martyria Reformatorum describenti. De *Antonio* Navarra Rege, de *Brissaco* Franciæ Mareschallo, de *Guilielmo Nassovia* Belgicæ libertatis vindice, multa commentatur, in quibus sunt, quæ contradictionem, ut videtur, haud levem patientur. In *Buchanani* historiam Scotticam ærem stringit censuram. Scripseribus Belgicarum rerum omnibus præfert *Comestagium* Italum. Ex Gallis vix ullum majori elogio tractat, quam *Timoleontem Brissacum*. Excusat, quod in hoc Opere diversa ab iis referat, quæ in historia *Caroli IX.* dudum edita, & a nobis anno 1684. p. 275. relata tradiderit, & in iis, quæ de *Henrico I.*, *Francisco II.*, & *Henrico III.* promittit, traditurus sit. Causam indicat, quod in historia Regum usus sit Manuscriptis bibliothecæ regiæ, in hoc autem de hæresibus opere aliis documentis & memorialibus adjutus sit, Abbatis puta *Delbene*, *Alberti Gondii*, *Caroli Biragii*, aliorumque quorundam Itolorum ex interiori Catharinæ Medicæ admisione. Quæ diversitatem hanc gratam futuram esse lectoribus, cum varia ex variis autoribus percipiant. Si non placeat, operam se daturum esse polletur, ut posthac conscientia scribat. Gratias se debere profitetur *Gayo*, Canonico & Vicario Episcopi Genevensis, ob communicatam secum egregiam de introductione & progressu Calvinismi in urbe Genevensi narrationem. Hæc, quæ ad dignoscendum Autoris propositum faciunt, & adminicula ejus aperiunt, paulo fusius attulimus, breviores in recensione ipsorum voluminum, tot rerum compilatione turgentium futuri.

Lib. XXI, (qui Tomi V primus est,) sive ex *Noallio*, sive ex scriptoribus Anglis, quos sequitur, multa refert, quæ post obitum Eduardi VI, & initio regni Mariæ gesta sunt, imprimis de supplicio *Suffolci*, ejusque filia *Johanna Grævis* infeliciter ad regnum evectæ, de nuptiis Mariæ cum *Philippo* Caroli V filio, & hujus moribus & actis parum gratis Anglicæ genti. Ex *Henrici II* Galliarum Regis historia de genio ejus & aulicorum præcipuorum, *Guisti*, *Mommoyancii* & *Coliniorum* multa profert, quæ pro secretis habet, aut solerter conjicit; Lutheranis & Calvinii discipulis in Gallia ubique parum æquus. Narrat primos Calvinianorum, quos vocat, in urbe Parisensi conventus, & quo-

modo *Johannem Massonium Andegavensem*, viginti duorum annorum juvenem, qui nomen *de la Riviere* assumerit, concionatorem & Ecclesie ministrum constituerint: ut *Ludovicus Borbonius Condens* ab uxore *Helionora Reja*, ejusque matre, *Coliniorum* sorore, ad Calvinismum perductus sit: ut *Clemens Marotus* adjuvante ex Hebraicis fontibus *Francisco Vatablo*, viro licet Catholico, sed Maroti ad hæresim defectionem ignorante, partem Psalmorum Gallicis rhythmis expresserit. Non dissimulat, paraphrasin illam poeticam etiam a Catholicis & in aula cum applausu exceptam fuisse, ita ut proceres utriusque sexus pro suo ingenio modulos musicos, profanarum cantionum imitatione addiderint. Maroti mores parum pudicos, infamemque poenam non tacet. Ex rebus Germanicis & Hispanicis aliquid memorat de comitiis anni 1555, quibus pax in causa religionis per Germaniam firmata est; de morte *Caroli V*, & colloquio ejus cum *Ceranza*, de quo in præfatione egerat; de colloquio *Wormatiensi* inter Theologos instituto, ejusque ruptura; de importunitate *Pauli IV* Pontificis, abdicationem *Caroli V*, & electionem *Ferdinandi I* impugnantis. Hæc & alia ita tractat, ut intima Principum & aliorum consilia perscrutetur, & ad scopum suum trahat atque interpretetur.

Lib. XXII de Maria Angliæ Regina morte, & Elisabetha, quæ illi successit, initiis multa congerit, quæ fortasse doctis & historiæ patriæ peritis in Anglia viris parum probabuntur. Tenet & hic institutum suum Autor, ut reformationem Anglicanam non nisi politicis respectibus tribuat. Ex gestis Gallicis, *Henrici II* severitatem in Reformatos, maxime in Senatores & nominatim *Annam Burgum*, tum Cardinalis Lotharingi rigorem prolixè enarrat. Recenset contenta confessionis, quam Reformati in mediâ persecutione anno 1559 Lutetia in suburbio Sancti Germani conscripserunt, vel, ut Autor conjicit, Genevæ compositam acceptarunt, tutiores latebras nacti in urbe, in qua minime tunc quæsi fuerunt. Refert etiam industriam, qua Rex intercessionibus Germanorum Principum pro captivis Senatoribus eluserit; deinde mortem Regis narrat, quam is in ludo equestri, infelici casu invenit.

Lib. XXIII Antonii Navarræ Regis virtutes & vitia describit, utque Reformatorum causam destituerit. Aperit secreta Guisardum & Montmorancii; illos vero contra Putcanos fratres viros doctos defendit,

dit, qui ex historia MS. *Duch Nivernii* in Bibliotheca sua tunc asservata refertè, ut ait, solebant, deliberasse Guisios, annon majori cum rerum suarum utilitate Reformatorum partibus accedere possent. Fidem his derogat Autor; quia edita postea Nivernii historia, nihil tale repertum in ea fuerit. Argumentum tamen hoc non multum movebit illos, qui sciunt, in librorum editione sæpe omitti, quæ tutius taceri posse videantur. Fateetur tamen Autor, & *Catharinam* Reginam, & omnes fere ingenio & doctrina præditos, ad partes Reformatorum illo tempore propendisse. Quæ de *Burgi* actis, & de Reformatorum flagitiosis ad eum a supplicio liberandum conatibus addit, ex scriptoribus obnoxiiis hausisse judicabitur ab iis, qui oppositæ partis relationes æstimant. Idem illis videbitur de narratione conjurationis, quæ dicitur *Amboiana*, & crimine Principi Condeo imputato, nec non de invidia, qua Calvinum onerat Autor, quod consilii illius particeps fuerit, ut regnum Galliarum in formam Republicæ mutaretur. Sequuntur multa de Lutheranismò in Belgio & in Hispania, diverso quidem eum eventu, infestato; de morte *Caroli V*, & colloquio ejus cum *Caiarad*, hujusque infortunio in præfatione memorato; de combusto religionis causa *Job. Poncio* Comite Balenio, & statua *Constantini Poncii*, qui *Carolo V* a confessionibus fuerat. Notat Hispanos plurimos, & nobiles maxime, Lutheranz religioni addictos fuisse, sed inexorabili *Philippi II* Regis severitate territos secretum summa cum solertia custodivisse. Celebrat Autor felicitatem Regis Hispaniæ, quod duris licet mediis hæresin opprèsserit, doletque quod idem in Gallia non sit factum. Culpæ magnam partem conjicit in *Michaelem Hospitalium* Galliarum Cancellarium, Calvinismo, ut putat, occulte addictum. Notat natalium ejus vilitatem, quod avum Judæum *Avénione* habuerit. Præterimus cætera de tumultibus anno 1560 in Gallia excitatis, tot aliis scriptoribus memorata. Reliquam libri hujus partem Scoticarum & Anglicarum rerum expositione implevit Autor, multa ac sollicita cum investigatione consiliorum *Elisabethæ Angliæ Reginz*, & curiosa de illis conjectura.

Liber XXIV incipit a rebus Gallicis, traditque captivitatem & liberationem Principis *Conde*, mottemque *Francisci II* Regis, cujus causam chirurgo Calviniano imputat Autor, omniaque Reformatorum consilia & facta satis acriter perstringit, unam laudans militaris disciplinæ

pliaz curam illo tempore ab iis adhibitam, sed non diu servatam. Pares affectus in narratione rerum Germanicarum ostendit, ut & Suecicarum, dira de *Gustavi* Regis morte referens. Deteriora sunt & ex falsissimis relationibus temere arrepta, quæ de *Melanchbone* hoc anno 1560 mortuo affert. Tradit illum quatuordecim vicibus doctrinam de justificatione mutasse; moriturum matri, (quam tamen constat triginta ante eum annis decessisse) interroganti respondisse, novam religionem plausibilem esse, sed Romanam tutiorem. Omnium vero putidissimum est, quod post cladem *Joh. Friderici* Electoris, *Melanchbon* salario destitutus victum manuum labore quaesivisse, & coctori cerevisiæ annos integros tres operam pro mercede locasse dicitur. Piget reliqua subjungere, quæ de *Flacio* & *Strigelio* (ipse *Spingelijum* vocat) de *Centuriatoribus Magdeburgensibus*, de quatuordecim Lutheranorum *rigidorum*, decem *molliorum*, & septem *mediorum* factis, itemque de actis in conventu Protestantium *Numburgensi* anno 1561 commentatur, audacter quidem & liberrime, sed nullo, quod allegare ausus sit, aut quod, si producat, ab odio & calumnia excusari possit, testimonio, *Valdensium*, quos ad Calvinismum tunc transiisse dicit in vallibus Alpibus, victorias anno 1561 adversus copias Sabaudicas obtentas non tacet, nec quod favitæ in miseram illam plebem exercitæ instigator fuerit Pontifex, cujus tamen poenituêrit Sabaudicæ Ducem, ita ut contradicente licet illo, tandem tamen connivente, exercitium religionis subditis istis indulserit. Hi sunt majores *Waldensium*, quos ante paucos annos denuo durissime habitos & extrema passos esse intelleximus; ex reliquis, qui fuga sibi consuluerunt, aliquos etiam in Germania vidimus; superiore vero anno regressos in patriam arma pro Principe suo contra Gallos, calamitatis suæ pararios, fortiter arripuisse audivimus. Reliqua libri parte *Catharina* Reginae artes, quibus inter factiones de religione & potentia in aula certantes, sua procuravit commoda, dein acta colloquii *Possiaceni* ejusque sequelæ recensentur, quas eas fuisse judicat Autor, ut ex colloquio illo, & edicto mense Januario 1561 pro tolerantiâ Reformatæ religionis publicato, omnia mala deriveret, quæ per annos quadraginta florentissimum Galliarum regnum ad incertam pene redegerunt. In fine *Gothardi Kestleri* Litvonicæ Ordinis Magistri acta, in religionis mutatione & accepto a Rege Poloniæ *Curlandiæ* Ducatu, satis odiose referuntur.

Lib.

MENSIS JANUARIi A. M DC XCI. 31

Lib. XXV Ianuaria Valliati in Reformatos, sacris suis occupatos exercita, ita narratur, ut Guisus a culpa liberetur, magnæque violentiæ & crudelitatis accusentur proceres & cœtus Reformati, qui scyitha ista irritati armâ per totum fere regnum subsederunt. Cardinalis Lotharingus taxatur, quod Lutheranis in Germania, ut eos ab auxiliis in Galliam mittendis auerteret, plusquam fas fuerit, indulserit. Multo magis Condeus reprehenditur, qui ut auxilia ab Anglis impetraret, *Portum Gratia & Dieppam* in littore Normannico illis tradidit. Concilii Tridentini decreta contra Protestantes, & irriti Ferdinandi Imperatoris ad impetrandum conjugium Cleri & usum integri Sacramenti conatus prolixè recensentur. Sequuntur reliqua in Gallia gesta: expugnatio urbis *Rothomagensis*; mors *Antonii Navarrae Regis*; auxilia Condeo ex Germania adducta; periculum ab eo Lutetiæ intentatum; tractatus pacis inter illum & Catharinam Reginam, adque effectu quidem tunc susceptus; clades & captivitas Condei in prælio Drocensi, alique cruentæ illius pugnae casus; caedes Guisii in obfatione Aurelianensi; pacificatio denique Reginae & Condei studiis anno 1563, mense Martio inita.

Liber XXVI, qui sexti Tomi primus est, tumultus & bella civilia Galliae A. 1563 & sqq. continet; de quibus utpote satis notis multa referre superfedemus. Inter alia quæ ad rem literariam pertinent, observavit Autor, quod jussu Reformatorum, qui tunc urbem Lugdunensem in potestate habebant, liber *Caroli Molinet* celebris Jcti Parisiensis de potestate Principum per licetorem combustus fuerit, non tam quod seditiosæ ejus opinioni non accederent, quam quod Molinæus ipsis invisus fuerit, quia unus ex omnibus Gallis Lutheranismò addictus esset, & a Reformatorum communione abhorreret. Eundem tamen librum ab aliis Ecclesiastæ cuidam Reformato attributum esse non tacet, & ex *Manuscriptis Lomeniani* decretum Synodi a Reformatis *Catalauni* habitæ allegat, quo contra regiam potestatem statuerint, *aqualitatem conditionis humana inter potissima privilegia libertatis Evangelicæ esse, quam Christus suo sanguine veris Christianis promeruerit.* Post hæc *Pii IV* Pontificis zelum refert, Cardinalem *Castillonium*, item Archiepiscopum Aquensem & octo alios Episcopos Gallos, imò & *Johannam Albetanam* Navarrae reginam, propter hæresis crimen Romam citantis, usque illi rigori, avertendi præjudicii causa, Rex Galliae

Gallia per Legatum intercesserit. Ex Episcopis non nisi tres in Calvinismo perseverasse scribit, interque hos Ulicensem *Johannem Sangelsum*, qui concionator inter Reformatos factus fuerit, enthusiastæ similis. De *Maximilianj II* Imperatoris ad Lutheranismum propensione, utque juramentum consueta formula Pontifici non præstiterit, narrat quædam, quæ cum aliis autoribus collata forsitan non carebunt dubitatione. *Sebastiani Castalionis*, qui anno 1563, postquam Geneva discessisset, in summa miseria obiit, versione Latina Biblicæ judicium fert, quod autor styli elegantia alios omnes superaverit, sed affectatione, & depravatione nativi sensus, laudem illam corruperit, polygamiam etiam probaverit, & Canticum Salomonis profana interpretatione dehonestaverit. In actis anni 1564 iterum mentionem facit Caroli Molinæ, quod *Hospitalii* Gallia Cancellarij sententiam de non recipiendis in regno Concilij Tridentini decretis scripto defendere, Regi approbato. Mortem ejus per anticipationem memorat, obiisse enim dicitur anno 1566, abjurato sex ante mortem mensibus Lutheranismum. De colloquio Maulbrunnensi conjecturas potius quam historiam sequi videtur, secreta pandens de Protestantium consiliis, ipsis fortasse incognita. Primas in colloquio illo partes tribuit *Joh. Brenzio*, quæ *D. Jacobo Andrea* assignandæ erant. In relatione obitus Joh. Calvini, qui in hunc annum 1564, d. 27. Maji incidit, calumniam rejicit, quam alii illi impegerant, & iterum citat *MSS. Lomaniana*, in quibus acta duarum inquisitionum, Francisci I & Henrici II Regum jussu factarum, reperiri dicit, ex quibus constet, nihil explorari potuisse de crimine, cujus in adolescentia sua *Novioduni* publicè condemnatum fuisse Calvinum adversarii ejus tradiderunt. In censuram quoque vocat, qui vitam ejus scripserunt. Inter eos *Bezam* panegyricum composuisse dicit, non historiam, præfert illi *Drelincurium*, quanquam & hunc ab adulatione non absolvat, sicut nec ab odio & acerbitate Lutheranos *Schlussemburgium* & *Hesbustum*, in cujus nomine hæsitat, Jacobusne an Tilemannus dicendus sit. Eodem loco habet *Franciscum Balduinum*, & *Hieron. Bolfcum* ejusque interpretem Latinum *Jacobum Laingium* Scotum. Probat *Gillotii* elogium de Calvino, quod omisso auctoris nomine inter *Petri Massonii* scripta extare notat. In *MSS. Groti*, de *vita Calvini*, cujus mentionem facit, candorem desiderat, & Arminianismi studium taxat. De *Georgii Cassandri* actis & libris

libris, itemque de *Friderico Straphylo* subjungit, quæ lectu haud indigna sunt, vix tamen cum aliorum traditis satis convenientia, qualia nec ea sunt, quæ de reformatione Palatinatus ex actis anno 1546, per occasionem commentatur, inter quæ typographi forte errore pro *Friderico II Electore* nescio quem *Volfandum* nominat.

Libro XXVII ad anni 1566 historiam progressus, causas & primordia motuum Belgicorum exponit. Ista, licet ab innumeris pene scriptoribus tradita sint, nova tamen specie induit, eaque narrat cum varietate & industria, ut absque fastidio legantur. Incipit a consilio Philippi II Hispaniæ Regis, de novis in Belgio Episcopatibus ad extinguendam hæresin instituendis, & inquisitionis tribunali erigendo, quali a Ferdinando Arragonico, sub prætextu extirpandæ impietatis Judaicæ & Mahamedanæ, Nobilitatem Hispanicam, ad rebelliones antea pronam, in ordinem redactam esse tradit. Inquisitionis vero illius historiam a *Santo*, quem vocant, *Dominico* repetit, cujus rigore ab Albigenisibus purgata esse dicitur Gallia. Sed processum Hispanicæ inquisitionis iis depingit coloribus, ut sine horrore vix dimittat legentes. Calvini postea artes refert, quibus, per discipulos suos, Belgas a Lutheranismò ad suam traduxerit sectam, & Philippi Regis severitatem narrat, qua, posthabito Theologi, quem a confessionibus habebat, mitiori consilio, & probata Albani Ducis sententia, in Belgas uti decreverit, unde florentissima illa regio theatrum sævitæ & belli acerrimi facta est. Id providentiæ divinæ tribuit, impenso in eam rem auro Philippi, ex India advecto, quo totam Europam subjugare potuisset. Ex rebus Gallicis annorum 1566 & 1567, continuata bella cum Reformatis, artificia Catharinæ Medicæ, similitates inter Regem *Carolus IX*, & *Henricum* fratrem Ducem Andegavensem, pacta denique cum *Condeo* recensentur, satis trita omnia aut pleraque. Absolvit tamen Autor *Condeum* a crimine, quo eum *Surius*, *Natalis Comes*, & *Michaël ab Isselt* infamarunt, ac si Regem *Carolus IX* folio dejicere, & in ejus locum assurgere voluerit: negat enim monetam ab illis indicatam, in qua *Ludovici XIII* nomen sumserit, reperiri; neque inter tot alia a Gallis Catholicis tale quid illi objectum unquam fuisse ait.

Liber XXVIII, cum parte aliqua sequentis, narratione rerum Scotticarum occupatus est. Orditur Autor a temporibus Jacobi III, anno 1488 cæsi, qui nominationem Episcoporum ad se traxerit, easque

& alias præcipuas functiones in Ecclesia familiaribus suis tribuerit, indoctis & impiis, unde secuta sit populi corruptio. Sed mala ista reformationis auctores etiam in illis locis deprehenderunt, ubi jus eligendi & præsentandi integrum *Capitulo*, quæ vocant, aut aliis, ad quos ab antiquo pertinebat, mansit. Altiores itaque radices habuit Ecclesiæ calamitas, primariaque ejus causa fuit neglectus verbi divini & catecheticos. Agnoscit hoc Autor, cum tradit, statim atque versiones Bibliæ & libelli catechetici in Scotiam illati fuerint, avide ad doctrinam percipiendam homines concurrissent. Primum Evangelicæ doctrinæ in Scotia præconem *Patritium Hamiltonum* in academiis Lutheranis Germaniæ instructum, dein & alios nominat, quos Jacobus V Scotiæ Rex supplicio religionis causa affecit; meminit etiam *Alexandri Alesii*, quem in Lipsia nostra Professoris munus gessisse notum est. Is ex Scotia, ut Franciscani instituti monachus, profugus, nomen illud, quod olim *Thoma Aquinatis* præceptor habuit, dissimulato vero, assumisse dicitur. Insectatur *Job. Knoxum*, quem itidem in Germaniam, inde vero Genevæ profectum, & Calvini disciplina & consiliis instructum in Scotiam rediisse & hæresin propagasse, moribus etiam (sic referentibus, ut ipse addit, Catholicis) infamem fuisse scribit. At neminem mortalium sceleratiorem fuisse oportet, si Varillasio, & quos ille sequitur, auctoribus credendum est, quam *Jacobum Moravia Comitem*, filium Jacobi V naturalem. Huic enim omnia flagitia aulæ Scotiæ, eadem etiam *Henrici Stuarti* (quem Maria Regina maritum sumserat, Jacobi Magnæ Britanniæ postea Regis patrem) & infame *Jacobi Botwelli* cum Maria Regina connubium, imo quicquid alii Mariæ exprobrant, confidentissime attribuit. Nec Elisabethæ Angliæ Reginæ parcit, imo omnium fere motuum, quibus Scotia afflictâ illo tempore est, ream facit; Mariæ vero non solum pulchritudinem, morum venustatem, ingenium, animumque tam hilarem, ut ne infans quidem plorasse visa sit, sed & pietatem aliasque virtutes mire prædicat.

Libro XXIX, post ea, quæ ad res Scoticas & Anglicanas pertinent, & quorum mentionem fecimus, iterum de Imperatoris Maximilianii II miti ingenio & inclinatione ad Lutheranismum, tum, quomodo Pontifex Pius V per Cardinalem *Commendonum*, frustra eum a proposito dehortatus sit, Philippus vero II Hispaniæ Rex

nuptias

nuptias filiae ejus ambiens illud impediverit, ita commentatur, ut de suo non pauca admiscere videatur. Hac occasione tragicum casum Caroli, Philippi Regis filii narrat, ut & Isabellae novercae ejus. Ad Belgica progressus, Albani Ducis, postquam *Margaretha Austriaca Parmensis* gubernatione sese abdicasset, acta anno 1568 refert: supplicia nempe procerum *Egmondani & Hornii*, imo promiscuam saevitiam, interfectis carnificum manibus multis millibus ex populo, confiscatis bonis, & abolitis privilegiis; prostratas fugatasque copias Nassoviorum; donatum Albano a Pontifice praemii & honoris loco gladium; erectam denique Antverpiae statuam, qua miseris superbe insultabatur. De rebus Gallicis exponit *Catharina Medicea* jam serium ad opprimendos Reformatos propositum; *Hospitii* Cancellarii exilium ab aula; *Caroli Lotharingi* Cardinalis fervorem, & obtrusam proceribus & magistratibus juramenti, quo in Reformatorum cladem obstringebantur, formulam; commissam Henrico Regis fratri vicariam in regno potestatem, cum exercitus in Reformatos ducendi imperio; submissas Condeo, qui Reformatorum caput erat, auxiliares ex Germania copias, causasque novi belli acri scripto ab illo publicatas. A rebellionis quidem crimine minime absolvit eum Autor, neque tamen fidem adjicit illis, qui tradiderunt, missum fuisse ab illo & Reformatis, qui auxilia Turcica Constantinopoli imploraret. Refert, quomodo quibusque conditionibus a Pontifice Rex obtinuerit, ut ex Cleri bonis redditus annui quinquaginta scutorum millium alienarentur, unde fors decies centenorum millium confici potuit. Successus belli hoc & sequenti anno is fuit, ut Condeus quidem in praelio ad Jarnacum occubuerit, partes tamen Reformatae fractae illo casu non fuerint, neque magnum ex morte Condei dolorem, ut Autor putat, conceperint. Ille enim (ut dicit) religionem obtentui habuisse, neque alia mente caput factionis fuisse videbatur, quam ut ambitioni suae satisfaceret, in Guisios ultionem exerceret, & denique impediret, ne Reformati rempublicam in regno constituerent. Unanimi inde decreto *Caspares Colinio* Thalassiarcae regni, sive *Admiralis* delatum est Ducis munus: sed hic tam cautus fuit, ut rem teneret, titulum in Henricum, Navarrae Regem, quindecim tunc annos natum, devolveret.

Libro XXX res Suecicas tractat Autor, sed ita, ut memoriae & actis Gustavi Regis haud parum detrahatur, quaedam etiam tradat, quae,

si cum aliis scriptoribus conferantur, contradictiones non parvas subibunt. De Erici quidem Regis moribus & exitu multo meliora referre non potuit, præsertim de vili conjugio, quo se ipsum dehonestavit, & fratrem omnesque regni proceres in se concitavit, eo ipso tempore, cum Landgravii Hassiæ filiam missa legatione uxorem peteret, pro qua Varillafius, qui vel ex Thuani *Lib. XXXI* rectiora discere potuisset, Electoris Saxoniz filiam substituit. Dein ubi *Ponti de la Gardie*, magnæ virtutis & dignitatis viri adventum in Sueciam, quamque ibi fortunam invenerit, refert, non tacet quidem Gallum fuisse, sed in pago quodam natum esse dicit, omissa nobilissimæ familiæ, ex qua genus duxit, mentione. Commune hoc habet cum Maimburgio & quodam Typotio, de cujus calumniis queritur insignis historiæ de *Ponti* vita nuper editæ, & in Acta nostra anno 1690, p. 197. relatæ autor, *Claudius Arhenius*, in qua etiam Maimburgio respondetur. Quæ vero post ista de colloquio Altenburgensi, inter Theologos Saxonicos anno 1568 habito, commemorat Varillafius, specialem refutationem fortassis provocabunt. Nos ommissis cæteris, errores saltem historicos duos adhuc paucis notamus. In Saxonia Electorali (p. 284.) tres nominat Académias, *Wittenbergensem*, *Lipsensem* & *Misniam*: in Saxonia Ducali duas, *Jenam* & *Thuringiam*. Incredibile profecto est, virum tot librorum autorem tam confidenter de rebus, hominibus & locis, sibi ut apparet, ignotissimis, & inconsultis tot peritissimis scriptoribus, commentari. In eadem narratione ex *Johanne Guilielmo* Duce Saxoniz primogenitum Johannis Friderici Electoris filium facit, secundum quem fuisse nemo nescit. Vocat eum *Ducem Altenburgensem*, cum tamen non nisi post annos plusquam triginta, divisione inter illius & fratris filios inita, Altenburgum sedem & nomén Ducatus obtinuerit. Conjici hinc potest, quam vera & accurata sint reliqua, tum etiam quæ de colloquio Cracoviensi recenset. Certiora sunt, modo affectibus carerent, quæ de bello in Gallia continuato congestis, acri quidem cum Reformatorum & *Colinii* insectatione. Hujus non tantum acta, sed & cogitationes examinat & interpretatur. Interferit multa de Valdensium in vallibus Alpintis motibus & cum Sabaudiz Duce conflictibus, secutaque eo tempore pacificatione. Reliqua exhibent obsidionem Pictaviensem a Reformatis frustra susceptam, clademque illorum ad *Montconturium*, aliosque sinefatos illius belli casus.

Job.

JOH. CHRISTOPH. VVAGENSEILII DE
Hydraspide sua, ad Pet. Valkenierium
Epistola.

Altdorffi Noricorum, apud Joh. Hofmannum, 1690. in 4.

Plagulis 12.

Quamvis primarium hujus epistolæ argumentum concernat *Hydraspidem* sive inventum ab Autore celeberrimo adversus extrema aquarum pericula munimentum ac præsidium; tamen cum plura insuper alia contineat notabilia scituve jucunda, non incongruum fore putamus, si paucis ea prælibaverimus, antequam ad illud propius accedamus. Scilicet promiserat Noster non ita pridem Ratisbonam transiens, *Petro Valkenierio*, Potentissimorum Fœderati Belgii Ordinum ad S. R. Imperii Comitum Legato, itineris sui, Viennam Austriæ indeque porro in Hungariam, negotiorum quorundam causa suscepti, rationem reddere ejusque eventus perscribere. Hoc ergo quod pollicitus tum fuerat, jam executurus, primo exponit, quam jucundum sibi Viennæ commoranti fuerit cum *Daniele Nesselio*, Augustæ Bibliothecæ Cæsareæ Præfecto, familiariter conversari. Inde commemorat *suburbanam*, quæ ibi non ita pridem institui cœperit *Nobilium literarum & equestrem Academiæ*, de cujus futuro splendore & egregia utilitate plura graviter differenter inducit illustrissimum ejus Directorem *Ottomem Ehrenricum, Abensbergium ac Traunium Comitum*; cujus nempe suasu potissime magnificum illud opus occceptum fuit in gratiam generosæ Austriacorum Procerum sobolis, ut & adolescentum ingeniorum aliorum, ex remotioribus regionibus illuc se conferre cupientium; ne videlicet (ut hæcenus fere factum ex inveterata opinione, ac si in Gallia tantum discere liceret, quomodo mentem sanam corpusque sanum tractare oporteat,) opus haberent longinqua eum in finem itinera ingredi & maria transmittere, non exiguo patrimonii, quin & morum sæpius ac probitatis dispendio; sed propius offenderent, unde omnem hunc cultum, minimis etiam sumtibus, (scilicet trecentis circiter in singulos annos florenis) sibi comparare possent. Inter cæteras Urbis Viennensis munditias, quas novas ibi repererit, speciatim recenset *Lucernas*, quæ nocturno tempore nunc totam per urbem ac-

cendantur, ejusdem figuræ omnes ac æquis spatiis dispositæ, quo tutior per plateas & compita sit ambulatio: item *suburbiorum* novam speciem, dum in locum everfarum nuper ab hoste ædium; meliores passim ac majores substituantur: locum inprimis, ubi Judæi quondam habitaverint, ita ait mutatum esse, ut non amplius eum cognoverit. Recordatus verò hæc occasione familiaritatis sibi quondam cum Rabbini- bus ibidem habitæ, plura de Judæis disserit, ac imprimis perhibet, se in Hungaria, Moravia, Bohemia plerosque eorum reperisse valde ignaros rerum suarum, librisque paucissimis instructos: creditque ex tædio potissimum tanadiu frustra expectati Messie provenire, quod se- gnius nunc literis suis incumbant fere, nihilque præter quæstum dulce habeant. Unde testatur in ipsa etiam Praga, quæ Academiæ vicem iis semper hæcenus subierit, admodum inscitiam & *παραρησάδων* ignorantem dominari; judicatque fieri aliter non posse, quam ut futura ipsorum progenies multo evadat imperitior; postquam quicquid ibi fuerit librorum Hebraicorum una cum civitate eorundem incendio nuper perierit: arsisse enim ibi plures omnino tales libros, quam, solam Poloniam si excipiamus, reliqua complectatur Europa universa. Qua occasione arcanam illam artem restinguendi incendia, quam jactare Judæi consueverunt, exagitat. Refert porro, in itinere per Hungariam dono se accepisse a viro quodam antiquæ virtutis fideisque, *Nadragalam* radicem, in solo monte Carpatho convenientem, præsentissimum novumque adversus immedicabiles, ut hæcenus creditum, *Podagra* dolores remedium, & cujus ipse, qui dederat, non sine numine compos factus fuerit. Nimirum certis nuntiis ad ipsum esse perlatum, Sarmatiæ quendam accolam, omnibus membris ita extortum ac ægrum jacuisse, ut ne in lectulo quidem, nisi ab aliis, moveretur: hunc adhibuisse istam medicinam (quod fiat, epotando lac, in quo probe contusa radix ad dimidias percocta sit) atque tum in soporem prolapsam per universas XLVIII horas jacuisse, ut caudicem & stipitent; nec a liò indicio, præterquam solo anhelitu, vivere se declarasse: cum vero denique evigilasset, non credidisse, se eundem esse, omnis nempe ægrimoniam jam expertem: hinc e strato surgentem stuporibus amicis ac necessariis, quid de se factum sit narrasse, paratoque convivio, cum in coena se invitasset plusculum, in multam noctem saltasse ac tripudiasse. Existimat vero Noster, cruciatuum impotentem intendisse

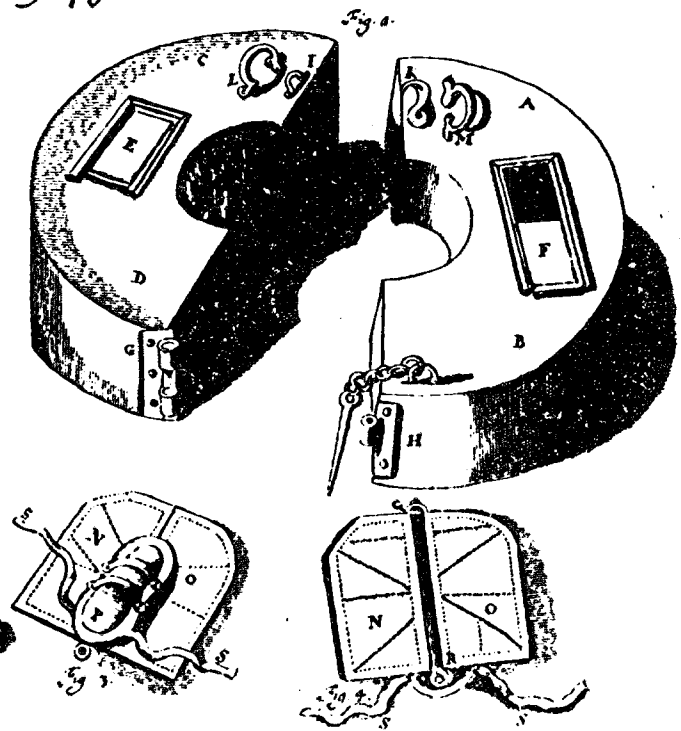
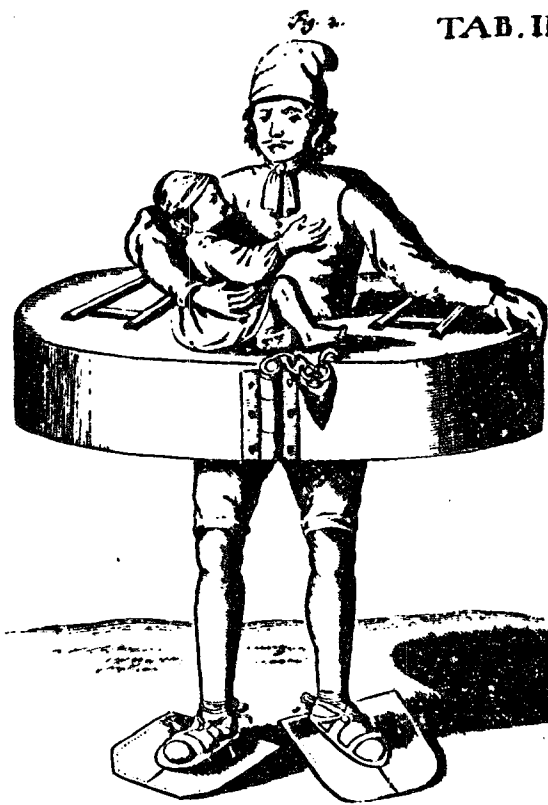
intendisse medicamentum ultra præscriptum; & parcius illo usuros æque bene; utique citra lethargum, paulo tamen tardius convalescere posse. Denique memorat Nicolaiburgi in Moravia semet inter indocti cujusdam Judæi libros, multo confitos pulvere, quædam non contemnenda reperisse & comparasse: Speciatim vero *Bibliorum binos Codices* manuscriptos, *Hebraum* alterum, alterum *Latinum*, ob auctaria præcipue notabiles: *illi enim additum esse libellum Chaldaicum*, qui *Historiam Antiochi Epiphani* recenscat, eoque sermone nunquam hætenus apud nos fuerit visus: licet Hebraice exter in quarundam Precurum Judaicarum editionibus, ac legi soleat a Judæis in Festo Encarniorum. *Alteri vero codici, Biblia Latina vulgata complectenti*, post *Vetus*, ante novum Testamentum adhærere libellum, prorsus quasi sacer foret, cui nomen, *Morale Somnium Pharaonis*: ac autorem ejus esse *Johannem Lemovicensem*, qui ingenium exercendo, Epistolas aliquot, quasi a Pharaone, Ægypti Rege ejusque ministris ad Josephum Jacobi Filium, & ab hoc ad illos ultro citroque missas, pro eruditione & genio superiorum seculorum effinxerit: scriptum vero librum esse ad *Theobaldum, Navarra Regem, Campaniæ Eriæque Comitem Palatinum*: eum ipsum, qui *Blancam, Sancti IV filiam unicam sibi cotrubio jungendo Navarra regnum nactus*, anno epœchæ Christianæ 1216 diem supremam obierit. Hunc ipsum vero libellum, doni cujusdam loco, epistolæ huic ad *Valckenierium* subnectere, adeoque typis exscriptum, antiquitatis veneratione, ab interitu vindicare placuit, licet mutilum quodammodo, cum in eo duæ circa calcem (nempe *XLX, Detractorum ad Joseph super Regis Reformatione, & XX, Josephi Ad ipsos, super eorum Consolatione*, perscripta (prout ex earum Syllabo circa frontispicium exhibitò apparet,) desiderentur epistolæ. Alios præterea duos libros, Hebraicos itidem ac ineditos, ibidem se redemisse perhibet, quorum alter *Apologos Sandebaris, viri Sapienissimi*, alter (cui titulus, *Templum Domini*) ritus ac Ceremonias sacras antiquæ Judaicæ Ecclesiæ completatur. Spondet vero sese utrumque eorum, cum otium & opportunitatem nactus fuerit, publici juris facturum. Quod superest, pluribus commemorat, quanta comitate, ad Cæsaream audientiam admittus semel iterumque, ab Imperatore Clementissimo exceptus fuerit, cui munusculi loco attulerat aliqua ex lucubrationibus, ut & *Hydraspidis* suæ iconismum, cujus jam, a se inventæ, occasionem ac utilitatem latius exponit,

exponit, utpote quæ, teste rubrica, primarium hujus epistolæ argumentum est.

Scilicet ad eam comminiscendam inductum semet primum perhibet ex considerato anserum anatumque natatu, unde in mentem venerit reputare, annon fieri posset, ut homines ista quoque animalia natando imitentur, prout pisces hactenus magistros & in arte natandi & in navigiorum, remis clavoque instruendorum, fabrica fuerint secuti, Et mox quidem se recordatum esse technasmatis illius, quod in *Schweneri Deliciis Physico-mathematicis Part. XII. probl. 15. 16 & 17.* propositum extat: ubi nempe docetur, qua ratione perizonium caligæve, bulgæ vento farris muniri queant, quibus instructo aquis inambulare absque submersionis periculo liceat. Re tamen penitus perpensa subortam suspicionem, nihil fortean istic experti cognitique proditum esse, sed tantum, quid fieri possit, edoceri, relicta cuique potestate, ut successus pariter eventusque faceret experimentum: deprehendisse præterea, si vel maxime res procederet, ipsum tamen multiplicem apparatus, qui ad machinam parandam exigatur, eam permolestam ac fragilem reddere periculisque & incommodis variis obnoxiam, maxime cum adhibendi Insuper sint cothurni plumbei æqualis fere cum natatore ponderis, non absque notabili utentis carnificina. Subiisse proinde animo, tentare, annon e ligno parari machina posset hominem in aquis sustentans, & id amplius conferens, ut in natando paria cum cygnis, anseribus & anatibus facere is valeret: atque sic post aliquamultas periclitationes produisse tandem machinam, quam in ad-

TAB. II. *jecta Tabula delineatam dedit: cujus quidem eam palmariam bonitatem existimat, quod semel illam vel limis oculis e longinquo vidisse sufficiat, ut integra pernoscat: cum nil plane reconditi aut difficultatis habeat, prorsus ut illius conficiendæ rationem ex natura ipsa hausisse & arripuisse videri queat, ac bis mirum sit, haud quæquam ante ipsum tale quid advertisse, cum ad hunc natatum vere non docti, sed facti, non instituti, sed imbuti esse dici valeamus. Nimirum machinam ABCD, quæ pectus cingit, alvum aquaticarum avium æmulatur: structura quidem adeo simplici constans, ut nemo fabricarum lignariorum & ferrariorum tam rudis existat, qui non operam suam in ea paranda locare possit: id tamen simul commodi habens, quod ejus cavitas, ad quam per fenestellas E & F aditus patet, alimoniam, parce ea usuris*
in mul-

TAB. II. ad A. ab ga. pag. 40.

MENSIS JANUARIÏ A. M DC XCI. 42

In multum tempus suffecturam admittat, aut auri & argenti, gemmarum aut syngrapharum, diluvio in casu necessitatis eripiendarum, bonam copiam capere queat. Perinde vero esse ait, sive utrinque ejusdem generis fibulatione *GH* claudatur, sive in parte anteriori uncini *IK* retinaculo; ansas denique *LM* ad hoc inservire, ut quis ab aliorum auxiliis desertus commode *hydraspide* hac munire se, & onus extra aquam (intra eam enim, cura fluitet machina, gravitatis nullum sensum esse) allevare nonnihil possit, ne nimis lumbi prægraventur. His porro accedunt *pedum remigia*, anserum anatumve pedibus gemella, dum prout usus exposcit, aut pandunt sese aut contrahunt; quorum TAB. II. species in *Figura III & IV*, altera nempe pronam, altera supinam eorum faciem exhibente sistitur. *Fig. 3.* Hæc ipsa vero a quolibet furore parari facile queunt, constantque ex triplicis corii crassissimi alis mobilibus *NO*, explicantibus se & coarctantibus, solexque lignæ *P*, cui pes insistit, ferro, cardines illarum peteante, *QR* adaptatis; quanquam nihil impedire putet, quo minus alæ quoque, ut reliqua fere universa ex ligno fieri valeant: his tandem accedunt ligamenta *S*, quibus ea pedibus adstringuntur. Sed istis etiam palmipedalibus calceis prorsus carere quem posse inuit, & nihilosecius nudæ *hydraspidis* adminiculo pericula impetuosi maris, aut alveum egressi ac demissioribus terris altè superfundentis sese fluminis effugere; quandoquidem isti haud admodum necessarij sint, nisi cum placidum ventis mare, aut stagnantes undas quis emetiri, vel currentem fluvium prævertere insituat: motum enim in latera & circulum quod attinet, eum jam ex sententia citra adjumentum vel solis corporis agitationibus peragi posse. Ne verò res in mera speculatione subsistere videretur, non omisit Auctor enarrare, quomodo Imperator (cui nempe, uti dictum, *hydraspidis* iconis summa cum ea muniendi homuli simulacro, attulerat secum) jussisset, ut justæ magnitudinis machina parata, in ipso Danubio deponeretur rudimentum speciminis; præstitum vero id ait in loco, ubi fluvius ex divergiis suis eluctatus ac in se collectus faciat gurgitem, rapidaque deinde celeritate sese provolvat, ventis etiam tum impetuosè flantibus: cui adfuisse perhibet primarios tres aulæ Cæsareæ Ministros, magnamque præterea plebis inusitata noscendi studio excitæ frequentiam. Vidisse vero omnes, homini eo scuto armato nullum ab aquis esse periculum, quantocunque etiam impetu ferantur; prætereaque illo, quo properet

F fluvius,

fluvijs, aut aquarum eluvis, nullo negotio posse quem evadere: licet ex una ripa in oppositam, aut contra flumen contendens non parum difficultatis experiretur: quod quidem minus mirum videri debere arguit, cum alioqui parvus etiam amnis ægerrime remis, contis, remulco vel equis, adversus superetur, ne dum solorum pedum remigio.

Ufus jam novæ hujus machinæ per se quidem satis evidens est: *quadruplicem* vero potissimum Noster in vernacula dedicatione, qua suam Hydraspidem (*Wasser-Schild*) inscripsit Majestati Cæsareæ, commemorat. Scilicet 1. insignis ejus utilitas esse potest naufragii tempore, dum ea instructus ab immensis undarum fluctibus non majus periculum sustinet, quam quale cygni anatesque inde perentiscerent, hoc est, nullum: præterea nec vestibis se nudare opus habet, nec in ediam tolerare, cum vel ad 14. & plures dies victum secum portare valeat. 2. inservit ad effugiendam subitam aquarum vim, impetuoso diluvio decliviora loca pervadentium: si enim ibi habitans talem machinam, in superiori ædium parte ad futuros casus asservatam, in promptu habeat, facile & semetipsum eripere, & unum alterumve e tenellis liberis, quin & pretiosissima quæque cimelia secum abspostare potest. Præter duplicem hunc usum primarium adhiberi eadem apta est 3. in bellis, si qua militum manus ad occupanda loca hostilia, aut explorandi gratia clam flumen aliquod transmittere jubenda sit: (maxime cum facta exscensione Hydraspidis pondus portantium humeros vix tantum gravare queat, quam antiquorum clypei) denique 4. ad varias recreationes lususve in aquis peragendos, dum ita & personatas Sirenes, musico cantu aures oblectantes representare, & aquaticis avibus aliisque animalibus insidias commodissime struere in proclivi est. Cæterum non dissimulat Autor, quid aquilex Cæsareus, qui experimento simul adfuerat, in ea desiderarit: causatum nempe fuisse, simplicitatem machinæ habere aliquid inelegans ob imæ partis rotundam æqualitatem: convexam enim fieri potuisse, ne illud quodammodo capsulæ genus referret, quod Italis *una Scatola*, Germanis *Schachtel* dicitur. Placuisse hoc sibi Noster ait, quod ex eo argumentum ceperit, probare illum cætera, quia aliquid reprehendisset: attamen parum nos de cultu aut specie sollicitos esse debere judicat, ubi de claustris erebi effugiendis agatur: si tamen maxime ornatus causa *hydraspidem* subtus arcuare quis mallet, præterquam quod pretium ita una cum labore & artificio au-

geatur,

geatur, verendum putat; ne crescente sic mole coxendices impediuntur in remigando commovere se, & gradum, cum opus fuerit, accelerare: quamobrem suadendum haud existimat, ut pulchrior componatur machinae forma, nisi ad utilitatem simul id conducat insigniter: non vetat tamen, quin (praeterquam quod fabri dexteritas machina leviori parata ejus molestiam multum allevare queat: unde testatur eam quam apud se servet Hydraspidem, ista quae Viennae confecta fuerat, duplo leviores esse) delicatam quis magis faciat, emolliendo intimam partem, quae pectus ambit, corio, quod pilis cervicalis aut gossipio suffarcinari possit. Quod superest, finale Inventoris votum & nostrum facimus, ut nempe homines imposterum quamplurimi *hydraspidis* hujus auxilio, salvi sanique ex undis minacibus & mortiferis ad tellurem enatent, Deumque Servatorem inde celebrandi amplissimum nanciscantur argumentum.

OBSERVATIONUM MEDICINALIUM CENTURIA, a D. Paulo Spindlero Pofonii quondam consignata, nunc collecta, in ordinem redacta, scholiis propriisque observationibus aucta &c. Studio & opera Caroli

Raygeri M. D.

Francofurti ad Moenum. Typis & Sumpt. Philippi Fievez, A. 1691. in 4.
Constat plagulis 86.

Parciora ex Hungaria Scripta haecenus vidit Medicina, neque alia, quam *Cöberi Decades Observationum Castrensiarum*, sparsaeque Observationes Miscellaneis Celeberrimae Naturae Curiosorum Academiae insertae, innotescunt; vel quod nemo Hungarorum literis quidpiam consignavit, vel quod ea, quae a nonnullis congesta fuerunt, continui bellorum tumultus distraxerunt ac pessum dederunt, quemadmodum Clarissimo nostro Editori videtur. Etenim hic, ne similem praesens Consanguinei sui Observationum Centuria experiretur sortem, tanto promptius eam cum publico communicare communicatamque Scholiis illustrare voluit, quo plura etiamnum in Hungaria ipsius Auctoris, Ratisbonae qui vivere desit, & nomen & medicamenta aestimantur; posthac Georgium quoque Wertherum de admirandis Hungariae aquis, propriamque de Eudemis & Epidemiis Hungariae sortem exhibiturus, *Observatione prima*, quam cum paucioribus aliis delibabitur.

mus, mendicus publicus, cranio licet exeso cerebroque partem mediam putredine consumpto, supervixisse, aphonus tamen, perhibetur. *Obs. 2.* cephalalgia sistitur diuturna, verme lato per superiora ab usu Gummi Gutta ejecto, inducias concedens. *Obs. 12.* vertigo pertinacissima indigitatur, a polypo utrisque naribus succrescente sedata. *Obs. 14.* in catharris materiam interdum exspui puriformem absque phthisi, duobus exemplis evincitur. *Obs. 19.* obauditionem in febribus malignis non salutare semper signum, sed triste saepius praesagium esse gravissimi capitis affectus traditur. *Obs. 27.* bini phthisici colica enarrantur allevati. *Obs. 29.* pulmonum vomica asphyxia in infante causa per Anatomem detegitur. *Obs. 37.* febrem petechialem in principio aliquando videri catharralem innuitur. *Obs. 39.* praeter alia, quae circa pestem Posoniensem A. 1644. annotantur, oleum juniperinum nonnullis unice profuisse, ac vespillonem quendam solo oleo scorpionum interne & externe adhibito restitutum fuisse, commemoratur. *Obs. 48.* miles quidam, olim sclopeto sub costis nothis trajectus, vestigium vulneris monstrasse fertur, faeces alvinas saltem, ubi nimium cibi vel potus assumptum fuit, eructantis. *Obs. 52.* in vidua, post asthma diuturnum ascitica, porus aliquis cutis sponte recensetur apertus, tantum feri profundens, ut toto abdomine subsidente illa ex solo Rob sambuci vel ebuli usu reconvaluerit. *Obs. 65.* vir quidam ob amnium uxoris, quod haec periapti loco gerebat, impotens conjicitur. *Obs. 74.* mentio injicitur molae carnez, intus cavae & aqua multoque sabulo arenoso, quin & lapillis friabilibus, instar pisorum, repletz. *Obs. 88.* variolae describuntur epidemiae A. 1660, cum petechiis & vesiculis nigris aegros corripientes, licet anno proxime praecedenti satis benignae extiterint. *Obs. 98.* vulnus a cane nondum rabido, qui a rabidis tamen aliis saepius morsus credebatur, inflictum atque incautus tractatum exhibetur lethale. Caeterum singulae observationes concisis propositis verbis, Scholiis prolixioribus a *Nobilissimo Editore* ita dilucidantur, ut ubi vis fere affectuum morbidorum non saltem natura & medela uberius declarentur, sed & casus cum primis paralleli aliorum aequae Autorum ac proprii adducantur. v. g. ad *Obs. 10.* quae varia circa apoplexiam annotat, propriis exemplis, tum pulsum fortissimum in plurimis apoplecticis ad mortem usque perseverasse, tum saepius pulsum alium in carpo dextro, alium in sinistro deprehendi, potissimum in sauciatis & male curatis, com-

proba-

MENSIS JANUARIJ A. M DC XCI. 45

probatum. Ad *Obs. 12.* Errhinum singulare docetur, Empirico cuidam quondam arcanum, ex Euphorbio præparandum. Ad *Obs. 26.* a vermicibus affectum interdum produci, qui pleuritidem mentiatur, aliquot exemplis confirmatur. Ad *Obs. 31.* asthmatis causam primariam sæpissime in abdomine delitescere, dissectione duorum asthmaticorum demonstratur, ceu in quibus pulmones sani, intestina vero ad rupturam usque inflata apparere. Ad *Obs. 42.* acidulæ in cholera humida commendantur, exemplo cujusdam podagrici, qui diu lecto affixus, cum de repente bilem per superiora & inferiora, torminibus, præcordiorum compressionibus, & siti maxima concomitantibus, egeret, ab usu acidularum Rohitschensium, tantum fallendæ sitis gratia primum præscriptarum, convaluit. Ad *Obs. 72.* febris alba non tam a mensibus suppressis, quam digestionis primæ derivatur vitio, eo quod chalybeata proficua deprehendantur, p. n. ventriculi acidum absorbentia, semperque pica præcedat, multarum virginum testimonio, quas inter desponsata quædam refertur, prohibita saltem glaciæ, cujus esu mire delectabatur, & matrimonio subsequente restituta. Ad *Obs. 96.* dum mira ex terrore symptomata exponuntur, præter alia mentio fit Illustrissimæ cujusdam Comitissæ, ob arcis, quam inhabitabat, invasionem nocturnam aphonæ redditæ, absque eo, ut loquelam unquam recuperarit. Attamen dispositionem omnino ad hunc vel illum morbum jamjam in corporibus subesse animadvertitur, cum peste præterita plurimi ob viros elatos demortuos aut in platea cadentes perterriti, haud tamen peste correpti fuerint. Tandem *Martini Rulandi Sen.* adjicitur *Tesaurus Medicus*, pro filiis suis charissimis quondam conscriptus & Spindlero ab Autoris ex filio Martino Rulando Medico Casareo nepote, Joh. Davide Rulando per testamentum relictus, plerorumque morborum, secundum alphabeti seriem digestorum, succinctam medelam tradens, nonnullaque medicamenta singularia demum describens, prout in autographo inventa fuerunt.

LIBRI NOVI.

Veteres Arcus Augustorum Triumphis insignes, ex reliquiis qua Roma adhuc supersunt, cum imaginibus triumphalibus restituti, antiquis nummis notisque Joh. Petri Bellorii illustrati. Roma 1690. in fol.

Traité avec des Notes Politiques & Historiques, par Mr. Amelot. A Paris 1630. in 4.

Traité Historique & Theologique touchant l'état des ames apres la mort, par Mr. de la Conseillere. A Hambourg 1690. in 8.

Histoire des Perruques; où l'on fait voir leur origine, leur usage, leur forme &c. par Mr. Jean Baptiste Thiers. A Paris 1690. in 12.

Petri Danielis Huetii Episcopi Abrincensis designati Demonstratio Et angelica. Tertia Editio ab Autore recognita, castigata & amplificata. Parisiis 1690. in fol.

Epistola Juda Commentario explicata & temporè presentè accommodata; cum Appendice de Agapè; per Philippum Joannem Tileman dictum Schenck B. Theol. D. &c. Marburgi Cattorum 1690. in 8.

Lettres du Cardinal Mazarin, où l'on voit le secret de la Negotiation de la Paix des Pyrenées &c. A Amsterdam 1690. in 12.

Nicolai Gurleri Historia Templariorum Observationibus Ecclesiasticis aucta. Amstel. 1691. in 8.

La Vie de Charles V Duc de Lorraine & de Bar, & Generalissime des troupes Imperiales. A Amsterdam 1691. in 12.

Testamentum & Pactiones inita inter Muhammedem & Christiana Fidei Cultores. Arabice & Latine. Hamburgi 1690. in 4.

C. Suetonius Tranquillus ex recensione Job. Georgii Gravii. Editio secunda auctior & emendatior. Haga Comitù 1691. in 4.

Thomæ Godwini Moses & Aaron, seu Civiles & Ecclesiastici Ritus antiquorum Hebraeorum; cum notis perpetuis Job. Henrici Reizii. Ultrajecti 1690. in 8.

Dissertation sur le Chenix de Pythagore; par J. du Rondel. A Amsterdam 1690. in 12.

Summa totius doctrinae de Pontificis auctoritate & infallibilitate, a nuperè cavillationibus Natalis Alexandri & Felicie Deschamps vindicata; auctore P. F. Francisco Janssens Elinga. Brugis 1690. in 4.

Dissertation touchant l'Usure si elle est mauvaise de sa nature, ou l'Usure considérée selon les lumières de la raison naturelle. A Bruxelles 1690.

* * * * *

LECTOR BENEVOLE.

Quæ Diaria Eruditorum hætenus ediderunt, id egisse videntur unico, ut notitia librorum, qui recens edici jam sunt, Lectores suos imbuerent.

rent. Viciis vero eorum omnium industriam clarissimus Basnagius in *Historia Litteraria* (Histoire des Ouvrages des Sçavans) primum quidem per mensium, inde per trimestrium intervalla, Rotrodami hactenus edita; dum non contentus libros qui jam dum prodierunt recensuisse, ex amicorum insuper epistolis Excerpta Lectoribus communicat, quibus de iis etiam qua deinceps proditura sunt, aut in quibus elaborandis docti hoc tempore viri occupantur, fiant certiores. Nobis utique institutum hoc probatum ita fuit, ut imitandum illud nobis proposuerimus, certi rem gratam nos quamplurimis facturos, si in posterum non Acta tantum sed & Agenda Eruditorum publicaverimus, id est, si indicaverimus, paucis licet, quamam undequaque expectanda cum tempore sint doctorum virorum litteraria monumenta. Neque desunt nobis in exteris etiam regionibus Viri Clarissimi, qui ad nos subinde perscribunt, quid suo loco Eruditi moliantur & sub manibus habeant, quos agre non lauros speramus, si eorum, qua nescire nos noluerunt, notitia nostro studio propagetur ad omnes, qui Acta hanc legere dignantur. Et nunc quidem exhibemus tantum

NOVA LITTERARIA EX ITALIA.

Roma typis Collegii de Propaganda Fide brevi absolvetur quartus isque posthumus tomus Bibliothecæ Rabbinicæ Julii Bartolocci de Celleno. (De tribus tomis prioribus videantur Acta Erud. A. 1686, pag. 588) Joannes Petrus Bellorius prælo dudum subjecit opus de Lucernis veterum, figuris ornatum bene multis, illustratumque commentariis suis. Johannes Ciampinus Veterum Monumentorum tomum secundum, antiquitates Basilicarum D. Petri & S. Johannis Lateranensis complectentem prælo parat. Emanuel a Schelstrate, Bibliothecæ Vaticanæ Præfectus, absolvit primum tomum Antiquitatis Ecclesiasticæ, quo sex priorum seculorum res Chronologicæ continentur. Opus vero illud typis describere incipiet, ubi secundum tomum de Institutionibus Ecclesiarum, & tertium de Conciliis & Collectionibus Canonum transcribi curaverit. P. Marracci contra Alcoranum opusculum propediem publici futurum juris est. Eiusdem argumenti opus magnum Idem adornat, cum tempore edendum. P. Hieronymus Vitalis, Theatinus, recudi curabit duobus tomis Lexicon suum Mathematicum, multis accessionibus auctum. Numismata majora Cardinalis Carpinetii proditura deauro sunt, sed plurimis aliis aucta.

Neap.

Neapoli eruditus in Horatium commentarius sub prælo est. Ibidem *Gregorii Celofresii* Discursus pro Ariosto adversus Tassum imprimitur. *Antonius Bulifon* Historiam Neapolitanæ urbis & regni a nato Christo usque ad A. 1690 composuit, suisque sumptibus editurus est. Sex illa tomos complectetur, quorum primus typis jam descriptus dicitur. *Pompejus Sarnellius* de Episcopis & Archiepiscopis Beneventanis Commentarios Chronologicos Italico idiomate edit.

Saladinus Episcopus Parmensis novam editionem meditatatur poematum Latinorum civis sui *Pacifici Maximi*, eaque non a mendis tantum typographicis, sed & quibuslibet obscene dictis purgare allaborat. Parmæ aut Patavii proxime prælo subjicietur *Salvianus* de Piscibus, cum iisdem figuris æneis, quæ in primâ editione Romana habentur.

Florentiæ typis maximam partem jam exscriptus est liber, cui titulus: *Della Serie degl' antichi Duchi e Marchesi di Toscana &c.* i.e: De Serie præscorum Ducum & Marchionum Hetruriæ, cum aliis memoratu dignis de Imperio Romano & Regno Gothorum ac Longobardorum, Pars I ab exilio Fl. Momylli Augustuli pertingens usque ad excessum Ottonis III Imperatoris; auctore *Cosmo de Rera* Academico Florentino ac Furfurario. *Henricus Norisius* Appendicem ad Annum & Epocham Syro-Macedonum (quem librum in Actis A. 1690, p. 425 recensuimus) edit, qua præcipue de cyclo Paschali agitur.

Papiæ sub prælo esse dicuntur quædam Responsa Juridica JCI *Trincadini*, ut & JCI *Peckii* (qui auctor est 4 tomorum de Aquæductibus) Opus integrum de Servitutibus.

Scire etiam B. L. volumus, Problematis in Actis præteriti anni mense Maio p. 219 a Clar. Dn. Jacobo Bernoulli propositi, solutionem a Fratre ejus Dn. Johanne Bernoulli, currense adhuc mense Novembri anni superioris nobis transmissam; quam tamen tantisper premere nos jusse donec celeberrimus Leibn. tius suam, in Actis dicti anni mense Julio p. 360 promissam, publico impertiverit; ne scilicet Cel. Viro vel gloriam inventionis præripere voluisse existimetur, vel omnino ansam præbuisse sua suppressendâ.

ERRATA.

In Actis Anno 1690, pag. 221 irrepsit sphaema: Duæ primæ lineæ inferendæ medio paginæ post *Summam Soluti*, & corrigendæ ita: *Hæc si subtrahatur a summa debiti, remanet &c.* Pag. 431. versu 3 pro *Hadriani* lege *Antonini pii.* Pag. 432. v. 10 & 11 pro *prænomen* lege *nomen.* Nummum Tripolitarum pag. 429. memoratum cum epocha 1700 modo esse in Cimeliis Medicæis, a Josepho Magnavacca cum aliis eo delatum, Clar. Norisius nobis indicavit. Pag. 603. l. 3. pro *quos* lege *qua.* *Post ostiduum proditura est Sectio VII Supp lementorum.*

N II.
ACTA
ERUDITORUM

49

publicata Lipsia

Calendis Februarii Anno M DC XCI.

BARTHOLOMÆI LEONHARDI SVENDEN-
dörfferi, Jure-Consulti & Antecessoris Lipsiensis
Senioris, Processus Fibigiani Editio
Secunda.

Lipsiæ, impensis Joh. Christoph. Tarnovii, 1691. in 4.

Plagul. 118.

Quid in sinu suo Processus Fibigianus foveat, notius est in terris maxime Saxonis, quam ut multis explicari indigeat: cum passim omnium, quos judiciaria praxis exercet, manibus liber hic utilissimus teratur. Unde non tam circa ipsum ejusque contenta, quam potius circa additamenta, quibus nunc denuo locupletatus in lucem prodit, nostra hæc relatio versabitur. Scilicet ediderat *Gotthofredus Fibigius*, Jctus quondam & Antecessor in Academia Salana haud incelebris, anno primum 1659 Processus in foro cum primis Saxonico recepti succinctam delineationem, exiguo satis volumine, quippe vix viginti plagulis constantem. Hanc dein, ante hos quindecim annos celeberrimus Svendendörfferus, Academiae nunc nostræ Senior suspiciendus; observationibus quibusdam practicis formulisque stylo judiciorum Saxoniorum approbatis, quas privatim antea suis auditoribus communicaverat, illustratam & non parum adauctam in publicum denuo prodire jusserat. Sed ecce nunc iterum liber hic in lucem emittitur, adeo quidem mutato habitu, ut vix Fibigius ipse, si ad auras superas remeare daretur, suam hancce prolem, tam divite additionum apparatu excultam agnitus foret: certe enim, teste vel ipso plagularum numero, plus quam decuplum nunc pristinae suæ molis implet. Nimirum varia, tam Observationes quam Formulas processuales concernentia, quæ priori illi a se adornatæ editioni adhuc deesse animadverterat Consultissimus Auctor, supplere hic sategit, partim ex probatissimis quibusq;

G

scri-

scriptoribus, partim ex propriae experientiae penu: quam nempe locupletissimam facile congerere licuit jam ultra quatuor lustra in Suprema Curia Provinciali, qua Lipsia nostra ornatur, munere Assessoris defungenti; quem proinde tam expertum viz duce nemo facile sequi recusabit, genuinam ac modernam nostrorum dicasteriorum, tam in advocando, quam judicando praxin addiscere gestiens. Quo vero additamenta, quae nunc de novo accesserunt, mox a prioribus illis notis Fibigiano textui adjectis secerni possent, ea singula praefixis ordine cyphris signantur; quibus computatis patescit, eorum numerum usque ad 742 ascendere. Praeter varia vero alia non ubivis obvia (quorum etiam referimus distinctionem istam *pag. 8. ex Jos. de Sesse* adductam, qua Processus vel Cisternus, vel non Cisternus dici perhibetur; ille scilicet, qui ab alio dependeat, tam quoad causam agendi & petendi, quam quoad rem & quoad partes litigantes; hic vero, ubi diversa causa allegetur,) passim in iis continentur breves resolutiones quaestionum in cunctis processibus judicariis, nostratis praesertim, partibus incidentium: quarum aliquas, quae librum perlustrantibus nobis ante alias se obtulerunt, speciminis ergo in gratiam Lectoris attulisse haud erit dividia. Sic v. g. definitur, Commissarium non posse declinare juramentum testimoniale super iis, quae processum & ordinationem commissionis concernant, *pag. 18.* Procuratorem hodiernis moribus non fieri Dominum litis, *p. 23.* Notarium in causa, in qua Instrumentum confecit, non posse advocati munere fungi, *p. 71.* Actione reali in loco rei sitae instituta, non recte citationem insinuari immediate in rem, de qua litigetur, *p. 118.* Multa licet, ob continuatam contumaciam, in poenali citatione duplicata vel triplicata, & quidem cum expressa reservatione prioris, non tamen nisi poenam ultimo commissam esse exigibilem, *p. 125.* Citationem non quolibet in loco posse fieri, ubi citandus deprehendatur, nisi & ibi domicilium habeat, *p. 140.* Commissam cautionem de iudicio fisci non pertinere ad iudicem, sed actorem, *p. 142.* Beneficii excussionis & divisionis renunciationem in constitutione Syndici a parte Actorum quidem necessariam esse, Reorum vero non item, *p. 207.* Cautionem rati oretenus tantum, non etiam per scripturam praestari posse, *p. 251.* Contra liberos in iudicio Patris inquisitionem recte institui, *p. 304.* De feudo Amrassio etiam simultanee investitum his in terris conveniri posse coram iudicio Electorali vel Curiali, *p. 308.* Per arresti impositionem non produci li-

tispen-

dispendentiam, *p. 323*. Fidejussorem conventum non teneri ad litis denunciationem faciendam, *p. 406*. item, hanc ipsam non rite fieri posse per literas privatas, *p. 416*. Executionem non impediri ab interventione, *p. 451*. Litem pro affirmative contestata haberi ob contumaciam, respectu istorum quoque articulorum, qui negati fuerint, *p. 524*. Probationem ad perpetuam rei memoriam etiam per documenta aliquando fieri valere, *p. 539*. In probatione ordinaria non licitum esse renunciare publicationi examinationis testium jamjam factæ, altera parte invitâ, *p. 545*. In juramento minorationis locum non habere jurejurandum calumniæ, *p. 552*. Eum, qui sese cum alio hereditati immiscuit, non posse ab altero illo exigere juratam specificationem, *p. 580*. Termini probatorii cursum incipere, non a die exhibitarum Remissorialium, sed latæ sententiæ appellationis: item in casu desertæ leutationis vel appellationis, non a tempore finiti decendii post sententiam super probatione latam, sed a die pronunciata desertionis in rem judicatam transeuntis, *p. 617*. Sententiam sine publicatione attestatorum latam non esse nullam, *p. 657*. Literarum etiam ignarum, linguæ peregrinæ imperitum documenta recognoscere teneri, *p. 672*. Juratam diffessionem ob alterius contumaciam non haberi præstita, *p. 737*. uti nec juramentum calumniæ, perhorrescentiæ, minorationis, editionis, in litem, & ob neglectum inventarium, *p. 1327*. Literarum comparationem locum non invenire in executivis, *p. 744*. Juramentum calumniæ speciale præstandum esse, licet generale jam ab initio litis præstitum sit, *p. 751*. Litis reassumptionem etiamnum in executione necessariam esse, *p. 770*. Reconventionis reconventionem non admitti, *p. 789*. Registraturam publicatæ sententiæ, partibus utrinque in termino emanentibus, nullum habere effectum, *p. 805*. Sententiam leuteratam pro re nata in deterius mutari posse, *p. 822*. Non admissibilem esse leutationem contra sententiam ignotam, quæ in contumaciam publicata fuit, *p. 827*. Fatale interponendæ leutationis non posse prorogari, *p. 832*. In concursu leutationem concreditoris non haberi aliis creditoribus communem, *p. 841*. Leutationem in processu quidem inquisitorio non admitti; bene tamen contra sententiam, quæ velit inquisitionem instituendam, *p. 844. sq.* Ante impetratam etiam de admissa leutatione resolutionem, peti debere citationem ad ejus prosecutionem, nisi desertâ esse debeat, *p. 849*. Appellationem aliquando fieri posse ad non superiorem, *p. 855*. Per anticipationem

pationem quoque justificationis desertam fieri appellationem, p. 871. Renunciationem appellationis, in instrumento obligationis factam, non impedire appellationis interpositionem, p. 879. Heredes non teneri ad solutionem expensarum contumacialium, p. 921. Licitatione subhastationem precedente non acquiri jus precedentiae, p. 1000. Pro debito etiam fidejussorem & heredem debitoris posse incarcerari, p. 1032. Jus retractus ejusque fatale cursum incipere non nisi a tempore finitae subhastationis, p. 1054. Renunciationem separationis bonorum a majori creditorum parte factam aliis non nocere, p. 1098. Creditorem aliquando contra debitoris quoque debitorem petere posse arrestum, p. 1174. Arrestum ex certa causa impetratum non porrigi ad alia credita, p. 1193. Infamem non prohiberi a juramenti delatione, p. 1294. Post factam juramenti praestationem, ejus desertionem ulterius urgeri non valere, p. 1316. Relationem juramenti, super fidei commissio relicto delati, non habere locum, p. 1361. Testem haud posse depositionem suam corrigere, nisi in continenti, p. 1464. Causam ad judicem appellationis non devolvi, si sententia ex nova causa reformetur, p. 1488. In actionis injuriarum in heredes continuatae sententia defuncti mentionem fieri debere, p. 1542. Diffamanti licitum esse ante injunctam probationem deferre Juramentum super veritate diffamationis, p. 1570. Sed quorsum provehimur, materiarum amoenitate illecti? certe enim exempli loco longe pauciora allegare sufficisset. Quod si tamen quis, nondum hisce satiatus plura discupit ejusmodi, eum ad ipsius libri fructuosissimi evolutionem ablegamus: in cujus fronte mox amplum offendet catalogum quaestionum hoc in opere pertractatarum: quemadmodum & in calce locupletissimus rerum & verborum index subjungitur.

*DISQUISITIO DE LINGUA GERMANORUM
Veteri & Hodierna Christiani Grubelii Gymna-
sii Visurgini Rectoris.*

Minda impressa a Joh. Pilet 1690. in 4. plag. 10.

Disquisitio haec Cl. Autoris, jam XX abhinc annis in Academia Salana delineata, sed ex eo tempore in majus aucta, in V. capita dispersita deprehenditur. In I. quod de *principiis rerum Germanicarum*

rum scriptoribus inscriptum est, antiqui pariter atque recentiores illarum autores memorantur. E vetustissimis esse Autor ait, *Plinium Secundum* & *Afinium Quadratum* (nam illius *Tacitum*, hujus *Agasbiam* meminisse) sed quorum libri de bellis Germanorum peculiare interierint. Hos excepisse *Julium Caesarem*, qui primus reliquerit, quæ ad gentis Germanicæ illustrationem facerent; verum in hoc quoque *Afinium Pollionem* diligentiam apud *Suetonium* in Julio c. 56 desiderasse. Fide igitur præ illo dignos esse *Plutarchum*, *Dionem*, *Tacitum*, & *Amnianum Marcellinum*, & hunc quidem maxime, utpote qui non audita tantum enarret, sed & visa, & quibus ipse interfuerit. Post *Carolum* autem M. scriptores exsurrexerunt non paucos in Germania, qui illustrandæ patriæ impenderint operam. Imperatorem imprimis hunc ipsum non religionem tantum Christianam propagandi, sed & linguam historiamque Germanicam excolendi zelo quodam flagrasse, testibus tot membranis diplomatibus ex Bibliothecis vetustis hinc inde erutis. Illos inter principe loco referendum esse *Eginhardum*, qui præter vitam *Caroli* M. & *Annales* scripserit, qui vulgo perperam *Adelmo* vel *Adelmaro* tribuantur. Hunc secutos fuisse plures, & seculo quidem X *Reginonem*, *Luitprandum*, *Wittichindum* & *Dithmarum*; seculo XI *Wipponem*, *Lambertum* Schafnaburgensem, *Brunonem* belli Saxonici scriptorem, *Marianum* Chronographum, *Sigebertum* Gemblacensem & *Adamum* Bremensem; XII *Ottone* Frisingensem, *Godofridum* Viterbiensem, *Helmoldum* historiæ Slavicæ conditorem; XIII *Conradum a Liebenaw*, *Albertum* Stadensem, *Godofridum* Coloniensem, *Vincetium* Bellovacensem &c. XIV *Siffridum*, *Eberhardum*, *Steronem*, alios. Sed his seculis XV & XVI successisse plurimos, quorum post *Trithemium*, *Nauclerum* & *Kranzium*, XI referuntur; nec dehisce huic seculo XVII rerum Germanicarum illustratores, *Cluverum* imprimis, *Strachium*, *Conringium*, *Winckelmannum*, *Bæclerum*, & hodieque superstitem illustrem *Pufendorffium*; quibus & Actorum eruditorum, quæ Lipsiæ eduntur, conditores annumerare Aurori placuit. Præ cæteris autem linguæ Germanicæ studiosissimum fuisse *Carolum* M. Hunc enim non Latinæ tantum ac Græcæ linguæ fuisse gnarum, sed in poesi quoque Germanica se exercuisse; quin & ex studio pietatis tam novum Testamentum, quam Psalmos Davidis Teutonice reddidisse. Hujus vestigia legisse filium non degenerem *Ludovicum* Pium, cujus opera & uni-

versus Codex sacer redactus in rythmos Teutonicos fuerit. His addendos esse ob singularem patriæ linguæ curam Rudolphum I & Maximilianum I; sed horum laudes in caput ultimum dum rejicit Grubelius, commendat interim præter *Lexicon veteris Sermonis Germanici* a Lindenbrogio concinnatum, *Origines item Germanicæ* celeberrimi Morhofii, quas in Præfat. Lib. de German. Ling. & poesi promisit, præclarum *Justi Georgii Schottelii* opus, non sine insigni linguæ Germanicæ encomio ex Conringiana præfatione desumpto. Caput II agit *de Germanorum nomine*. Recensentur hic diversæ autorum de eo sententiæ, rejectisque illis hæc tandem eligitur, quod origo vocis hujus sit Germanica, ut Germanus idem sit quasi *Werman* vel *Werran* quasi *Werman* ἠλδανδρ; & de voce man ostenditur insimul, quod non in Germanica tantum, sed aliis etiam linguis ducem vel præfectum denotet. Nec ignotam esse vocem *Manni* vetustissimi Germanorum Regis, ut & *Tuisconi* vel *Teutonis*, prisca Germanorum Dei, a quo & ipsa Germanorum lingua Teutonica sit appellata. Caput III *lingua Germanica originem* excutit. Refellitur hic primum Goropius Becanus, qui Cimbricam seu Belgicam linguam facit omnium antiquissimam, adeoque & ipsius Hebrææ matricem, cujus a sententia Triumviri Suecorum doctissimi *Schrieckius*, *Stiernhelmus* & *Rudbeckius* non videntur alieni. Deinde & eorum sententia non admittitur, qui linguam nostram recentiorem, quam par est, statuunt, ejusque natales vel ex Græca vel ex Latina lingua arcessunt. Quamvis enim similitudo quædam eluceat inter vocabula quædam Germanicæ & Græca Latinæ, originationem tamen unius ex altera extorqueri id propter non posse. Repetitur tandem origo linguæ nostræ a γλωττοσυγχρησι seu confusione linguarum a Deo ipso immixta, Nam inde natam quoque Scythicam, quæ non aliarum tantum Europæarum, sed & ipsarum Græcæ ac Latinæ mater fuisse *Morhofio*, *Plempio*, *Præschio* aliisque videatur. Scythicæ autem linguæ auctorem vel disseminatorem non tam Chamum esse, quam Gomerum, a quo & Cimmerici dicti sint quasi Gomerii, qui iidem sunt cum Scythis & Celtis, Germanis omnium vetustissimis. In Capite IV agitur *de modis conservandi ac propagandi linguam Germanicam*. Modus autem hic duplex advertitur, naturalis alter, qui fiat beneficio linguæ, & quidem sono rebus significandis exprimendisq; apto; alter artificialis per stylum, instrumentum olim scripto-

rum, per chartam, per tilia corticem, coria boum & pelles ovium, plumbum, linteum, ceram, ebur, lapides, ligna, arundinis involuera &c. Nam in his omnibus stylo adhibito litera olim fuerunt consignata. Cum vero literas Germanicas ex Latinis demum post Caroli M. tempora aut Friderici II demum aetate enatas esse, sint qui statuunt, Autor eas aetate Carolino longe antiquiores agnoscit, quamvis litera Latina per Germaniam ad Rudolphum I usque in usu fuerint. In C. V. differit Autor *de mutationibus linguarum, deque variis lingua Teutonica aetatibus atque dialectis*. Et vero ut res alia, ita lingua quoque variis mutationibus ob varias causas sunt exposita. De Germanica lingua luculentissime id demonstrat Morhofius in aureolo libello jam laudato, cumque eo Grubelius. Primam ejus faciem seu aetatem exhibent carmina antiquissima, quae annalium instar erant apud temporum illorum Germanos. Nam illa rude & inconditum quid pra se ferunt, quanquam praeter historiam temporum, & religionem & vitae morumque regulas continebant. Hanc periodum excepit melior Caroli M. tempore, qui & carmina, quae in laudem Heroum decantari sueverant, abrogavit (loquimur ex mente Autoris) novosque cantus Christianismo dignos instituit. Et huc referuntur carmina teutonica *Osbudis* Longobardi & *Gibiti* Vangionis apud Goldastum, *Arosvica* apud Taubmannum & *Willeram* ac *Oisfridi* apud Joh. Isaac. Pontanum. Tertia linguae Germanicae aetas coepit secundum Grubelium imperante Friderico II; quo tempore & in Gallis provinciales poetae efflorescere, qui suam tamen rhythmometricam non aliunde quam a Germanis acceperant. Nam postquam omnia ante ipsum instrumenta publica non alia quam lingua Latina fuissent concepta, primus hic Imperator constituit, ut constitutiones deinceps omnes sermone patrio scriptae publicarentur: quod & ipsum post eum Rudolphus I novo edicto confirmavit. Ex eo tempore, sed maxime post Maximilianum I, qui Rudolphinam Constitutionem repetiit, Germanicae linguae flos magis magisque increvit, editis scriptis Germanicis tam sacris, inter quae chorum ducunt Biblia Lutheri Germanica, quam politicis, qualia pra caeteris sunt Goldastina atque Hortlederiana. Sed florem hunc longe ampliolem illustrioremque saeculo reddidit Illustrissimus Frugiferorum Ordo anno 1617 institutus, qui non praesides tantum tres huc usque habuit celsissimos, Ludovicum Principem Anhaltinum, Ducesque Saxoniae duos Wilhelmum atque Augustum, sed & inter mem-

ter membra Regem unum, Electores III, Duces XLIX, Marchiones IV, Landgravios X, Pfalzgravios VIII, Principes XIX, Comites LX, Barones XXXV, præter sexcentos alios & Nobiles & viros doctos. Horum enim omnium id erat studium aut labor, ut divitias linguæ nostræ ex abdito quasi sinu expromerent, majestatemq; ejus orbi universo ostentarent.

JOHANNIS HOORNBEKII SOCINIANISMI

*Confutati Compendium, ipsissimis Cl. Autoris
verbis concinnatum.*

Lugd. Batav. apud Felicem Lopez 1690. in 12. chartæ augustæ.

Continet Alphabeta 1.

TRibus olim tomis Socinianismum confutare aggressus fuit doctissimus, dum viveret, Theologus Batavus *Johannes Hoornbeck*: quorum primus Ultrajecti A. 1650 prodiit, quo tempore Pastorem & Professorem in Ecclesia & Academia Ultrajectina agebat; alter Amstelodami A. 1662, cum Pastor jam esset ac Professor in Ecclesia & Academia Lugduno-Batava; tertius Amstelodami A. 1664. Magno autem in pretio opus illud non apud Batavos tantum, sed & externos fuit, ut distractis dudum exemplaribus, de eo, & in folio quidem, ut loqui amant, recudendo sæpius cogitarint Bibliopolæ Batavi. Quod tamen institutum cum nescio quibus sufflaminatum hactenus fuisset impedimentis, & necessarium tamen videretur, studiosam Sacrarum Litterarum Juventutem ad gravissimas, quæ cum Sociniani intercedunt controversias mature præparari, inque ijs exerceri probe, quod ista pestilentissima secta hic illic, in Hollandia cum primis, incrementa indies caperet: bene se de Ecclesia meriturum censuit *David Knibbe*, Hoornbeckii ante triginta annos discipulus, si opus paulo prolixius contraheret, ejusque Compendium privatis olim usibus concinnatum publici juris faceret, quod & comparari sic leviori pretio, & breviori tempore pervolvi, eoque a pluribus legi posset. Quo instituto quin multis consultum fuerit, non est cur dubitemus.

**SAMUELIS BOCHARTI HIEROZOICI COM-
pendium, a Stephano M. Vecsèi Ungaro**

adornatum.

Francqueræ apud J. Gyselaer. 1690. in 4. Constat Alphabet 4. &
pagulis 13.

Enalium

ENaliam doctissimi Operis, quod a celeberrimo olim Bocharto de Animalibus, quorum in S. Scriptura mentio fit, compositura, ac Londini primum A. 1663 typis descriptum, inde Francofurti ad Moenum A. 1675 recusum fuit, Epitomen. Præfixa huic legitur Theologi Franequerani D. *Johannis Vander Wayen* Epistola, qua magnam iracundiam ac altercationum abominationem professus, iram tamen in adversarios, *Huberum, Wissum, Spanbemiū* collectam parum dissimulat; *Veslei* interim, discipuli sui, in concinnando hoc Hierozoici Compendio studium ac industriam ex merito deprædicans. Hanc brevior alia Theologi Groningensis D. *Johannis Braunii* Epistola excipit, commendans itidem Autoris nostri institutum. Ad calcem vero hujus operis *Veselus* ipse succinctam in Prophetiam Obadiæ Paraphrasin, nec non Theſes in illustriores Evang. D. Matthæi ac Lucæ parabolæ, in Epistolam item D. Judæ, & Apocalypsin adjecit. Cæterum de *Bocharto* plura dicendi occasio nobis præbebitur, ubi universorum ejus operum, tum quæ edita jam antehac fuere, tum quæ in scriniis hætenus doctorum virorum latuerunt, editio, quæ in Hollandia adornatur & propediem aspectura lucem dicitur, ad nos pervenerit.

PRAXEOS MATERNIANÆ IN MORBIS

internis præcipue gravioribus & chronicis

Syntagma.

Londini apud Sam. Smith, 1690. in 8. plagul. 32.

SI prudentum censura vultus animi characterem depingit, mirum non videbitur, si, quæ libro præfixa imaginis sculptura est, magnificum Auctoris ingenium cuilibet facile insinuet. Fuit autem ille, cum in vivis esset, vir summus, *Theodorus Mayerne*, Eques auratus, Baro Albonæ, & in aula Magnæ Regis Britanniæ Archiatrorum Comes. Et enimvero amabilitatem cum gravitate temperatam ita exhibet effigies, ut & gratiam formæ grandævæ ætas, & singulare simul judicii acumen subinnuat. Nec dubium est, quin singularem Viri eruditionem ex præsentis scripti relectione quilibet facilius collecturus fuisset, si editionis curam ipse suscipere vivens potuisset. Nunc vero cum saltem ex adversariis, consiliis, epistolis, schedisque rejectaneis compositum sit, ac ipso jam diu defuncto prodeat, non mirum est, referente celeberrimo *Charlersonio* in præloquio, quod passim lacunæ & chasmata reperiantur, illa vero

ACTA ERUDITORUM

ſſ
 majestas & perfectio hic deſit, quam in aliis ejuſdem hērois ingenii mō-
 numentis, dum vixit, in publicum emiſſis, cernere eſt. Nos ad amuſ-
 ſim Inſtituti noſtri opus ipſum pede leviffimo percurremus.

Continet autem tres in univerſum libros, juxta tres corporis regi-
 ones, capitis videlicet, thoracis, & abdominis affectus complectentes.
 Primus 19 omnino capitibus circumſcribitur, agitque de frigida cerebri
 intemperie, paralyſi, epilepſia, tremore, vertigine, apoplexia, mania &
 melancholia, capitis dolore, catarrho, gutta ſerena, ophthalmia, ſuffu-
 ſione, hypopyo, epiphora, ægilope, ozzna, ſurditate, dentium dolore,
 ſcrophulis. Alter 8 capita includit, ac cordis palpitationem, tuſſim
 & aſthma, nec non hæmoptoen & pleuritidem, empyema itidem &
 phthiſim, ac tandem pectoris hydropem exponit. Tertius 26 capitibus
 abſolvitur, in quibus de ventriculi affectibus, de vomitu, de diarrhœa,
 dysenteria, tenefimo, lumbricis, hæmorrhoidum fluxu, fiſtula in ano,
 hepatis affectibus in genere, & in ſpecie de obſtuctione, ictero, hydro-
 pe, de tumore lienis, melancholia hypochondriaca, ſcorbuto, abſceſſu
 meſenterii, nephritide, inflammatione & ulcere renum, miſtu cruento,
 ardore urinae, veſicæ calculo, ictero virgineo, menſium fluxu immodi-
 co, & eorundem ſuppreſſione, paſſione hyſterica, fluore albo, ſcirrho
 & cancro uteri, curatio traditur; in capite antepenultimo autem regi-
 men ſaminarum liberos gignere volentium & remedia ſalutaria propo-
 nuntur, ac ultimo loco appendix de variolis. Horum omnium non
 eadem invenitur tractandi methodus. In quibusdam enim, ut ut ad-
 modum paucis, brevis quædam affectus deſcriptio, in aliis ſigna, in plu-
 ribus indicationes curativæ præmittuntur medicamentorum apparatus,
 quem ſatis amplum & ad Galeni maxime palatum, ex apoſematibus,
 electuariis, ſirupis, tabellis &c. expoſitum invenimus. Inſertæ hinc
 iride ſunt epistolæ & obſervationes ab Auctore conſignatæ, nec non
 conſilia pro ægrotis ab aliis Medicis expetita. Nos ſpicilegii inſtar ſe-
 quentia huc inferimus.

- pag. 10. In epilepſia commendatur ſyrmaifmus, nec non pulvis quidam
 p. 13. raro fallens, R. Corn. Rhinocerot. cran. human. præp. a. ʒij. nepenth.
 Quercetan. pulv. cordial. Banifieri a. ʒj. M. F. P. in vitro exactiſſime
 clauiſo aſſervandus. Doſ. ʒſ ad ʒj. in vehiculo idoneo. Nepenth. au-
 p. 16. tem & pulveris Banifieri deſcriptiones ſtatim ſubjunguntur. Cæterum
 baccis juniperi ſingulari modo præparatis dicuntur epileptici curati,
 quos

MENSIS FEBRUARII A. M DC XCI. 59

quos, cum quævis alia essent irrita, nemo non pro deploratis habuerit. Empiricus insuper allegatur, qui epilepsiam cum admiratione curavit candela cerea incensa & nuchæ inusta, datis simul ad comedendum radicibus præoniæ in patella cum butyro frictis. In vertigine curanda secretum asseritur consistere in calamo aromatico, quocunque modo sumatur. Quidam vero Germanus Londini curavit vertiginem, exhibendo pilulam unicam granorum 5, Auctoris iudicio ex saccharo Hi cum terebinthina Veneta vel Cypria coagmentatam. In apoplexia laudatur oleum antimoniæ, cuius cita & serâ operatione multi fuerint excitati. Dæmoniacos dignoscendi geminum tantummodo fertur signum; quando nimirum variis, hisque sibi ignotis loquantur linguis, deque scientiis nunquam salutatis solide differant, ac quando corpus grave in sublime raptum diu in aere hæreat. In palpebrarum pruritu summo, inflammatione, tumore, lippitudine, Auctor sibi ipsi admovit spongiam mollem liquore sequenti tepidulo imbutam quavis hora diei, maximo cum levamine; R. ovum recens, coqu. in cineribus ad duritiem, aperitur, extrahatur vitellus, cuius vice cavitas repleatur pulvere ex vitrioli albi & sacchari candi a. part. æqu. Claudatur optime, ponaturque in lbj. ▽ rosar. atque in ea infus. stet per dies duos naturales, hinc F. colatura ad usum. De muliere quadam Angla memoratur, quod in filio Comitum Warvick operationem admirandam peregerit, aperiendo corneam tunicam supra pupillam, ad totalem humoris aquei effluxum, qui post aliquot dies postliminio succreverit. Hinc repleto oculi globo, puncturaque occlusa & consolidata, restitutam fuisse visionis aciem, ægrumque perfecte curatum. Atque hic annotatum ab Auctore, corneam non sentire. In surditate commendatur suffitus siccus surdis auribus insufflatus, ut ex tabaco vel ipso sulphure, si pertinacius malum hæserit, imo incassum omnibus, æger mûti jubetur ad thermas sulphureas, ut longa capitis irrigatione humor impactus liqueatur, & spiritui animali detur per auditus organum liber commeatus. In odontalgia illico dolor sistetur oleo tabaci, cuius cum gossypio colligendi modus traditur. De opio pulchrum, ait Auctor, secretum non esse revelandum omnibus, quomodo nimirum foetor ab ipso removeri queat, si ejus ℥j. cum duobus capitibus allii destilletur per alembicum, & aqua prolecta in potu detur, mirabiliter somnum provocans. Ex ranis viridibus describitur dentium evulsivum, quo si lignellum illinatur,

p. 34.

p. 43.
p. ead. &
seq.

p. 46.

p. 54.

p. 79.

p. 84.

p. 96.

p. 97.

p. 99.

p. 101.

p. 102.

- p. 105. & circa dentem ducatur, hic facile separetur. In scrophularum cura Clar. Auctor ꝯ erudum propinavit in conservis vel electuario idoneo ex specificis concinnato, idque per plures septimanas sine ullo discrimine. Ellebori nigri vis deprædicatur in eradicandis morbis pertinacissimis, & renovatione corporis universali, si foliorum pulvis aliquot granorum pondo quotidie assumatur. Ex hufonibus autem aliisque curationes scrophularum haud infelices recensentur. Ad tussim puerorum convulsivam panis tostus cum butyro & melle pro jentaculo laudatur; præ omnibus tamen mures exenterati detracta cute, vino abluti, deterfi & exsiccati in clibano, donec possint in pulverem redigi, ad no. 2. aut 3. intra 3. dies, mane, a prandio, & sub lecti ingressu sumendi commendantur. Ex pulmonibus vel hominis, vel aliorum animalium murnia docetur præparari, cui insignis efficacia tribuitur.
- p. 144. In asthma & dyspnœa laudibus evehitur fumus sequenti modo adhibendus: R rad. enul. sic. fol. marrub. alb. & hyslop. a. ʒij. tabaci Indic. ʒij. auripigm. ʒʒ. F. omnium pulvis subtilissimus, qui excipiat vitello ovi, & lævigetur in porphyrite lustræ pigmenti pictorum, atque extendatur penicillo in foliis tussilaginis, & sinantur omnia siccati perfecte. Incidantur folia usus tempore instar tabaci, & fumus excipiat ex tubo seu fistula mane jejuno ventriculo, & paulo ante ingressum lecti valde extulsiendo. A succo urticæ urentis fluxum sanguinis ex quacunque causa, sive per os, sive per nares, sive per menstrua, sive per hæmorrhoides, sive per plagas erumpat, optime restringi affirmatur. Sputum vero sanguinis, in maxima quantitate prodiens, exemplo substituisse per fumum a calce viva humectata cum aqua & aceto inter respirandum copiosissime haustum. In pleuritide irritis omnibus aliis vesicatorium amplum dolenti parti applicatum, ingentem feri seu ichoris copiam per plures dies evacuasse, ægrumque variis morbis attritum ac moribundum, sic esse restitutum. In empyematæ tabacum compositum, quod inter alia auripigmentum flavissimum scintillans recipit, per fistulæ fumum hauriendum esse, paulo ante assumptionem apozematum pectoralium, bis tervè in die. In pulmonum, aliisque omnibus internis ulceribus perfecte per strenuam exsiccationem cuprandis, nulli secundum esse guajacum; radicem tamen chinæ illius usui seq. aliquot dies præmittendam. In phthisi ex lacte ebutyrato specificum parari, quod desperatè laborantibus profuerit plurimis. Contra-
- diarrhœ-

MENSIS FEBRUARII A. M DC XCI. 6t

diarrhoeam & dysenteriam, ovum recens ab albumine vacuatum, spiritu vini impletum, & per se coctum, certissimum esse remedium. Lumbricos fugari ab aqua portulacæ, in qua plumbum liquefactum septies vel octies extinctum sit. Vernicem pictorum esse singulare remedium curandarum hæmorrhoidum, eoque Carolum V a muliere restitutum, cum ope nulla sanari posset. Unguentum quoque anodynum instar miraculi potens in hæmorrhoidibus cæcis, parari ex stramonio spinoso Peruviano. Ptisanam gratam, quæ eximie sitim sedet & refrigeret, confici posse ex solo pulvere glycyrrhizæ in aqua citra calorem macerato ad tincturæ extractionem; imo impensius refrigerantem fieri, si quinta pars prunellæ lapidis adjiciatur. Turcarum Sherbet ex succis acidis berberum, ribium, citri &c. cum saccharo elaborari, cujus quoq; parandi paradigmata exponuntur. Puellam ictericam 18 annorum præmissa purgatione felicissime convaluisset, poto vino albo per quatuor dies, in quo maceratum fuerit per diem pomum aurantium integrum caryophyllis & cinamomo transfixum, deinde sub prunis lenissimo igne coctum. In ascite mercurium dulcem cæteris vacuantibus, sicut nitrum diureticis, præferri omnibus. Suppositorium ex rad. cucumeris afin. vel ebuli 6. digit. longum mirabiliter aquas extrahere. Rosas moscatellinas albas conditas, ut acetaria solent, oleo, aceto, sale, & comestas initio pastus ad Mj. hydragogon *ἡνδρῆσιν* efficax præbere. Ex ovis autem formicarum in lacte ebutyrato coctis diureticum egregium concinnari, ita ut inde copiosæ urinæ aliquando totam matulam sæpius repleverint. Hydropicorum tibiis applicandam esse chartam bibulam aceto ebriam. Contra flatum ventriculi capiendum esse cochlear unum infusionis theriacæ in vino albo, vel aqua cardui benedicti. In ardore urinæ injici posse per syphonem liquorem ex decocto lenientium & emollientium cum lacte vaccino, & mucilagibus malvæ, cydon. &c. mistum. In vetula generosa fere nonagenaria, quæ cum ulcere renum & vesicæ conflictata sit, provocatam fuisse salivationem, ita ut sedatis omnibus symptomatibus, annum integrum satis vixerit sana. Observationem Auctor perelegantem allegat cujusdam laborantis caruncula in urethra, & ischuria correpti, partim a fungosæ carnis inflatione, partim a grandiori arenæ grano meatum jam penè occlusum penitus obstruente. Hunc scilicet de vita desperantem, & consilii inopem, assumpto syphone, seu syringa stannea, aerem saltem ex vacuo

p. 226.

p. 232.

p. 241. &

seq.

p. 246.

p. 262.

p. 264.

p. 276.

p. 286.

p. 288.

p. 289.

p. 291.

p. 298.

p. 327.

p. 372.

p. 378.

p. 379.

- syringæ corpore in meatum impulisse cum aliqua violentia. Sic dilatato ductu successive multum aeris intrasse vesicam, qui ne erumperet, quoties syphonis apicem seu fistulam extrahebat ad novum aerem captandum, arcte digitis pressisse urethram. Tandem satis oppleta vesica, laxato & remoto obice, flatus cum impetu erumpentes arenam expulisse, & prorupisse urinam satis copiosam maximo cum levamine. Deinde quoties aliquam expertus sit difficultatem, recurrisse ad hanc sacram anchoram nunquam fallacem. Qua vero ratione adhuc emendari operatio possit, clarissimus Auctor statim subjicit. Cæterum Scoti cujusdam lithotomi, indocti alias, methodus, qua post extractionem lapidis, vulnere & vesicæ felicissimo cum successu prospexerit, delineatur.
- P. 380. In ventriculi, lienis & uteri affectibus inveteratis & pertinacibus sæpe vinum chalybeatum per annum integrum Noster præscripsit. Quid faciendum feminis sit studentibus liberos progignere, operose satis describitur, atque ad conceptum retinendum jubetur cancrôs fluviatiles vivos in olla vitreata post panis extractionem clibano immitti, dum redigi possint in pulverem subtilissimum, cujus z ij. mane & sero in cibis fumantur. In nausea gravidis familiari vel millies sine ulla noxa, imo summo cum levamine, pilulas pro gravidis Riverii Auctor exhibuit. Ab oleo autem seminis napi per vetustatem albido, sumpto cum aqua pulegii regalis, conceptus falsos, molas, excludi putat. Contra tormina puerperarum suadetur pulvis sequens immediate post partum assumendus: R rad. consolid. maj. ʒj. nucleor. Persicor. nuc. mosch. a. ʒij. succin. ʒß. ambr. gryf. ʒß. F. P. de quo capiatur ʒj. ex vino albo. Si hic in primo partu exhibeatur, nunquam in sequentibus pertimenda esse tormina asseritur: si in aliis, illa saltem imminui,
- P. 416. In papillarum fistulis R pingued. ex segminib. coriorum in aqua coctis supernatantis (Gallis *surpoint*) q. v. liquefiat sæpius, & abluatur aqua rosarum ad coloris & odoris mutationem; F. instar pomatæ: illinantur papillæ, quas cito siccant & cicatrizat. Quod si infans nascatur debilis, percutiendas esse nates pedumque plantas, ori autem taleplam cepæ indi, quod præsens sit remedium excitans. In fluore albo præmissis præmittendis laudatur sperma ranarum idoneo tempore collectum, & diligentissime exsiccatum citra adustionem, ita ut possit in pulverem redigi. In scirrho & cancro uteri si quid valeat in discussione, certe crudus creditur prodesse permixtus in parva quantitate pilulis foetidis

MENSIS FEBRUARII A. M DC XCI. 63

foetidus vel floribus sulphuris. Audacter jubetur dari sæpius sine metu ptyalismi, qui quamvis superveniat, nihil nociturus sit. Carnem quoque viperarum in cancri cura prodesse vel exinde judicatur, quod magis momenti auxilium præbeat elephantiasi laborantibus, quæ tamen sit cancer universalis. Præterea chalybeata cum mensis moventibus principem locum obtinere perhibentur, cum ad internos scirrhos emolliendos & absumendos chalybe reperitur potentius nihil. Hinc pæssulatum ex aqua chalybeata utiliter pro potu ordinario laudatur. In variolis ab initio, & ubi adest magna plethora, quamvis illæ jam incipient erumpere, mitti sanguis e brachio jubetur. In magno autem periculo vesicatoria magna & plura applicanda humeris, carpis, genibus, malleolis esse, traditur. Quodsi brevis & difficilis respiratio cum metu suffocationis, aut inflammatio summa in variolarum maturatione ingruat, aut tumor erysipelatodes caput occupet, sine mora præsens præcavendum suadetur periculum applicatione hirudinum sub auribus ad venas jugulares, aut ranularum apertione. Tandem methodus medendi annectitur cicatricibus & maculis variolas ordinariè consequentibus. Ad calcem libri inveniuntur quoque medicamentorum descriptiones, quæ in contextu passim extant vel præscripta, vel tantum memorata.

p. 435.

p. 436.

p. 446.

p. 448.

p. 450.

G. G. L. ARS COMBINATORIA.

Francofurti apud H. C. Crökerum. 1690. in 4. plag. ii.

Libellus ab Autore admodum juvene anno 1665 compositus & anno 1668 Lipsiæ editus, nunc ipso inscio inconsulte recusus est. Tametsi enim applausu non vulgari eruditorum fuerit exceptus, & novas complures meditationes non poenitendas, quibus semina artis inveniendi sparguntur, contineat, atque inter cæteras palmariam illam de Analysis cogitationum humanarum in Alphabetum quasi quoddam notionum primitivarum; judicat tamen celeberrim9 Autor libellum non satis esse limatum, nec præsentibus ejus cogitatis ac personæ ubique respondentem, & veniam olim annis datam, in quib9 aliqua interdum luxuriantis ingenii audacia laudatur, nunc a se peti non posse. Itaque per nos moneri lectores cupit, ne putent talia nunc a se protrudi; & in eo imprimis editorem, quisquis est, in se injurium fuisse censet, quod ne ver-
bulo

bulo quidem indicavit hanc editionem esse novam, ex priorē tot ante-
 annis publicata expressam. Et præter œconomiam operis, in qua
 multa possent mutari in melius, speciatim quædam corrigenda indicare
 voluit. Ita schema elementorum & qualitatum pro lusu ingenii magis
 eleganti quam vero habet; statuit etiam colores ex sola mistura lucis &
 umbræ non oriri, sed alia lucis modificatione opus esse. Agnoscit,
 problemata quædam numerica longe perfectius solvi, & solutiones ac-
 curatius demonstrari posse; nam illo tempore Autor profundiorē
 Mathesin vix eminens salutaverat, itaque ignarus alienorum inventorum,
 nec satis analyticos compos, quædam de suo extuderat, festinata medi-
 tatione, & adhuc tironem sapiente. Lapsus quoque commissus est in
 Modis, quos figuræ syllogisticæ habent, determinandis: etsi enim veris-
 simum sit (quod hic fortasse primum est observatum) in quavis ex qua-
 tuor figuris modos utiles reperiri totidem, nempe sex; in quarta tamen
 unus festinatione quadam est male positus, & pro OAO (ubi major PN
 seu O, minor UA seu A, conclusio PN seu O) qui locum non habet,
 substitui debet modus AEE, ubi major UA, minor UN, conclusio UN,
 adeoque pro Colanto juxta Bocardo, poni debet Calerent juxta Came-
 stres. Et hoc quidem in utraq; editione est corrigendum pag. 12. Fortasse
 etiam nomina quorundam modorum melius formari deberent, si tanti
 esset. Sed in editione nova novus ibidem admissus est error; nam Frise-
 smo poni debet sub figura o seu nulla, non sub 4 seu quarta. Neque
 enim in ulla figura dari potest modus IEO, in quo major PA, minor UN,
 & conclusio PN. Aliaque passim sphalmata nova occurrunt; tantum
 abest ut priora sint correctæ. Denique demonstratio existentia Dei, li-
 bello adjecta, tametsi aliquid boni contineat, ipsi Autori numeris omni-
 bus absoluta nunc non videtur.

*DISSERTATIO CHYMICO-PHYSICA DE
 Effervescencia & Fermentatione, nova hypothesei fun-
 data, cum descriptione alicujus perpetui mobilis pure artifi-
 cialis, autore Johanne Bernoulli Basiliensi.*

Basileæ typis Jac. Bertschii, 1690. in 4. plag. 4.

Ingeniosus Autor & doctissimi fratris vestigia premens, fermenta-
 tionem & effervescenciam gradu tantum distinguit, illam lente incipe-
 re, mo

re, moderatam magis esse, & diutius durare, hanc contra. Duo aut esse corporum genera ad eas concurrentia, unum *agens*, cujus particulae sunt tetraedrae, triangulis isopleuris contentae, alterum *patiens*, cujus particulae sunt ex talibus tetraedris hedras sibi obvertentibus compositae, & ita sinuositates inter se relinquunt, quibus inserti apices prioris ipsas partes patientis frangant, & ita aeri compresso incluso exitum praebent. *Agens* putat esse *acidum*, & *patiens* esse *alkali*. Notat ex Bartholino Act. Med. p. 2. obl. 70, regulum antimonii cum mercurio sublimato bene mistum & in arcum compressum incalescere & fumum emittere, idque unum novit exemplum solidi cum solido effervescentis. Disputat contra Borellum, qui de Mot. Anim. p. 2. pr. 29. statuebat, partes inter effervescentium dilatatas mox rursus concidere; cum tamen experimentis constet, aerem a fermentantibus emissum non evanescere rursus, sed colligi posse. Et contra Mayovv statuit, esse verum aerem; & experimento Clar. fratris probat, aerem in pulvere pyrio plusquam centies naturali esse densiorem. Postremo subjicit constructionem motus perpetui pure artificialis, quae huc redit. Duos liquores dari supponit diversae gravitatis specificae, qui misceri invicem, rursusque per filtrum aliquod separari possint. Jam vas aliquod liquore ex ambobus in proportionem aequali (si placet) mistis composito implet; deinde tubum sumit utrinque apertum, sed orificium inferius filtro duos illos liquores separare apto obturat; & ita tubum vacuum vasi perpendiculariter immergit, ita tamen ut pars tubi emineat super liquorem in vase contentum. Tubi tamen longitudo non debet esse nimia, sed talis, ut si plenus poneretur liquore leviori, non tamen in aequilibrio esset cum columna liquoris misti in vase contenti, sed levior. His positis tubus vacuum implebitur liquore leviori per filtrum, & quia in aequilibrio non est cum liquore misto, minus quidem alto, sed tamen magis gravi, ideo liquor levior a columna misti ex tubo expelletur, & ita continue tubus per superius orificium apertum exonerabitur in subjectum vas, & per orificium inferius ex vase per filtrum vicissim continue implebitur, Atque ita nunquam ex Auctoris sententia circulatio ista cessabit. Eoque modo putat etiam originem fontium & elevationem aquae marinae per subterraneos meatus percolatae in montes, explicari posse. Ubi tamen considerandum erit, an gravioris liquoris actio per filtrum intercepta intervenire nihilominus ad levioris separati impulsum, adeoque

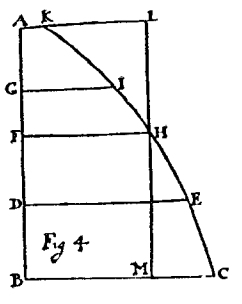
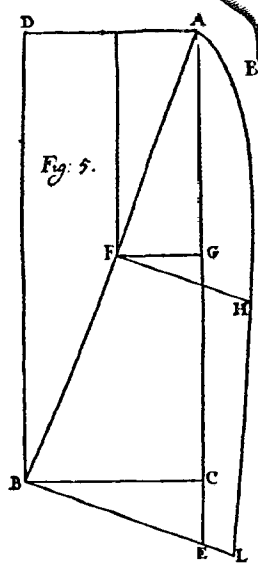
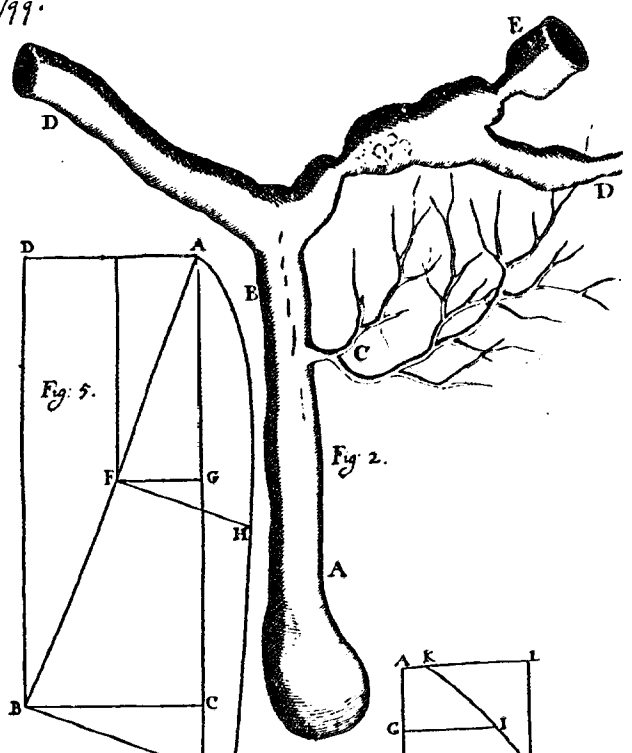
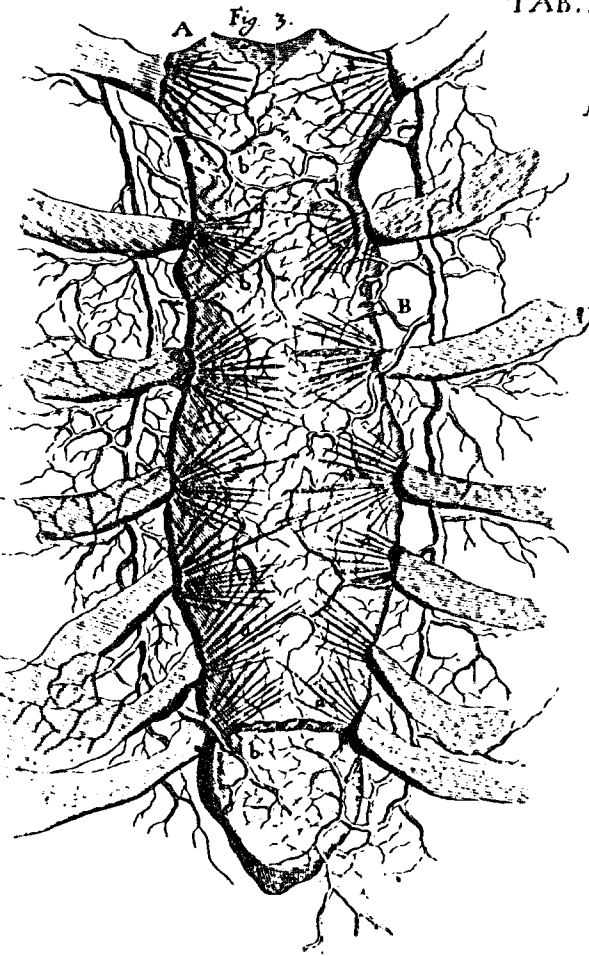
an ultra superficiem liquoris misti in vase positi liquor levior in tubum attolli, & sic ex tubo expelli possit.

**FREDERICI RUYSCHII, ANAT. CHIRURG.
& Botan. Professoris, Observationum Anatomico-Chirurgicarum Centuria. Accedit Catalogus Rariorum, qua in Museo Ruyshiano asservantur. Adjectis ubique iconibus aeneis naturalem magnitudinem representantibus.**

Amstelodami apud Henricum & Viduam Theodori Boom. 1691. in 4.

Continet plagulis 36, & Figurarum ænearum plag. 11.

Nobilissima artium Anatome, nova quæ indies seculo hocce incrementa sedulo Professorum dexterrimorum labore capit, permulta inter hos celeberrimo nostro Autori fert accepta, utpote qui in eo haud acquiescens, quod vasculorum lymphaticorum & lacteorum valvulas nervoso jamjam scripto A. 1665 dilucidaverit, arteriam bronchiale denuclaverit, multasq; Observationes Anatomicas rariiores propalaverit; incomparabile porro de Anatomia æq; ac Chirurgia bene merendi studium in Observationibus præsentibus, quoad partem pro more a nobis perlustrandis, liquido commonstrat. *Obs. 1.* mirabilem in octogenaria quadraginta duorum calculorum, eadem forma & superficie admodum æquali gaudentium, utero cum portione vesicæ foras propendente secundum longitudinem inciso, extractionem edocet, atrocibus, de quibus diu conquesta fuerat, doloribus ilico evanescentibus, & consolidatione ipsius membranosa vesicæ partis vulnerata, post adaptationem annuli plumbei, quoad extremitates recurvas filo constringendi, feliciter insequente. *Obs. 6.* varios polypos membranaceo-carnosos ex interiori uteri prolapsi orificio propendentes delineat, adeo dolorificos, ut intuitu humoris aquosi & acris, copiose ab utero profusi & ulcus malignum excitantis, ægra brevi post defecerit. Verum veri subinde uteri e corpore prolapsum *Obs. 7. & 9.* confirmat; ab eo tamen totalem uteri inversionem, in aut mox post partum saltem contingentem, respectu oris uterini hic non conspicui discrepare, *Obs. 10.* declarat. *Obs. 14.* embryonem sistit, sex horis post partum alterius infantis robusti & viventis in lucem editum, ac funiculo umbilicali ex meris hydati-

MENSIS FEBRUARII A. M DC XCI. 67

hydatidibus compaginato, nec non placentula ejusdem magnitudinis & crassitie, ac foetus trimestris esse solet, instructum. *Obs. 16.* ipsum ovarium post abscessum inferioris & lateralis partis hypogastrii nimis profunde apertum cum pure erupisse, feliciter tamen fuisse repositum innuit. *Obs. 18.* in hydropicæ omento digitum crasso & carnoso tumorem describit, præter materiam pulsatæam & albam, minus scætentem, capillis cum primis intricatis & crispis in glomum durum convolutis turgidum. *Obs. 19.* in virgine ex hydrope itidem & orthopnoea defuncta, præter alia omentum scirrhum, peritonæum cum hepatis & renum membranæ incrassatum, renem dextrum inversum, venas spermaticas crassitiem calami scriptorii excedentes, cor solito majus & aquam pericardii copiosorem, pulmonem pleuræ adnatum, & in aliqua hujus partæ vesicularum pellucidarum acervum ab aere expansarum & ita obstructarum, ut levi negotio aer neutiquam exprimi valuerit, indigitat. *Obs. 22.* vaginam uterinam in parturiente a duplici membrana perquam crassa, hymene scilicet ipso, & alia præternaturali profundius delitescente, forsan post imprægnationem ab excoriatione quadam inducta, clausam annotat, quibus demum membranæ successivè incisis foetus vivus & robustus prodierit. In partu portionem quoque uteri tantum lateralem prolabi, *Obs. 24.* aliquando vero os uteri procidere, *Obs. 25.* patefacit. *Obs. 27.* in asthmaticæ cadavere saccum membranaceum crassum, magnitudine ventriculum, cui incumbebat, exprimentem ac hydatidibus repletum detegit. *Obs. 30.* penis virilis desperate corrupti, æque ac uteri prolapsi & in prodigiosam molem aucti, extirpationem non solum affirmat, sed & modum eandem operationem cum successu perficendi ingenue communicat. *Obs. 31.* vesiculæ felleæ humanæ A, quæ intus cellulis B distincta, & calculosa crusta C obducta apparuit, aliam vesiculam felleam bovinam A summo-
 pere angustatam, cum B ductu cystico, C radicibus ejusdem ductus, DD poro biliario crusta calculosa intus obfesso, & E ductu communi ad intestinum tendente, eum in finem adjicit, ut folliculus felleus bili, quam & hic, & in poro biliario naturaliter ejusdem crassitie censeret, diverticuli tantummodo esse vice elucescat. Placentæ uterinæ quemadmodum retentæ interdum pseudomolas secundum *Obs. 28.* constitunt; ita in hydatides quoque limpidas easdem aliquando degenerare, quæ nihil aliud quam minutissimæ earum glandulæ degeneres videntur,

TAB. III.
 Fig. 1.
 Fig. 2.

68. ACTA ERUDITORUM

Obs. 33. evincit. *Obs. 37. & 38.* mira ipsius aortæ ascendentis recenset aneurismata, costas una corrumpentia. *Obs. 40.* in cephalæa seraceum aliis irritis unice proficuum commendat. *Obs. 44.* globulum succini diu in naribus hærentem, sternutatione demum reiectum, sopho exhibitum obductum. *Obs. 48.* fungum palati cum carie scalpello & cauteriis feliciter extirpatum refert; sine quibus in alio subjecto mortem eundem ob medicamentorum inscitiam accelerasse, *Obs. 49.* profitetur. *Obs. 51.* lienem cum hepate & renibus succenturiatis ad mentem *Malpighi* pro glandula sanguinea venditat, a cujus structura tam glandulæ lieni sæpius adfitæ, quam thyroideæ rite examinatæ parum videantur discrepare. *Obs. 56.* in cadavere mulieris asthmate mortuæ bronchia & cellulas pulmonum membranofas aqua spumosa repletas, ventriculum cum intestinis hypogastrium occupantem, nec uterum in pelvis medio, sed latere sinistro situm, renem denique sinistrum ejusque pelvim prodigioſo calculo, magnitudinem & formam ingentis radicis zinziberis apprime referente, obſessum commemorat. Molas decantatas nil esse, nisi carnofas uteri excrescentias, aut placentulas retentas & ab utero compressas, neutiquam vero e mala conceptione oriri, cum & a virginibus, ac vetulis cum viris haud cõhabitantibus, interdum excerni soleant, *Obs. 58.* adstruit. *Obs. 63.* tumores illos duros & oblongos in abdomine mulierum post partum sæpius superstites, omento a visceribus circumjacentibus compresso, & ab inflammatione superveniente incrassato per autopsiam adjudicat. Corpora aliquot vertebrarum dorsi in gibbosis nonnullis post nativitatem adeo in se invicem adigi posse, ut vix unius vertebræ corpus naturale adæquent, processibus spinosis in formam semicirculi dispositis, attestatur *Obs. 67.* In cadavere asthmatici, pulsu perceptibili ultimis diebus destituti ac lipothymis continuis divexati, thoracem latice aquoſo repletum; cordisque valvulas semilunares ossificatas, & penitus coalitas, nullum transitum sanguini concedentes, *Obs. 69.* demonstrat. *Obs. 70.* in hydropica itidem dissecta peritonæum variis in locis duris particulis, arenulas mentientibus, conspersum, venamque portæ ex parte osseam factam observat. Fæciem caninam relaxato interdum pyloro dcleri, *Obs. 74.* prodit. *Obs. 77.* polypos protrahit in antro Highmori hærentes. *Obs. 78.* vesicæ digitum præternaturaliter crassæ internam ostendit scabiem, e cu qua ansam simul præbeat excrescentiis glanduloso-carnis ex interiori

rioti vesicæ tunica propullulantibus ac prope collum hujus hærendo tantam sæpe ischuriam inferentibus, ut cathetere saltẽ immisso lotium reddi queat. Alveolos dentium interdum non in senibus modo, sed & in junioribus, tam post dentium casum, quam ante horum evulsionem, penitus ob varias causas aboleri, ut dentes frequentius non nisi membranis cohæreant, gingivis pariter deficientibus, *Obs. 82.* comprobatur. Uti sterilitatis causis tubarum quoque Fallopiarum *Obs. 83.* accenset clausuram: ita per easdem tubas lochia non minus, quam menstrua in abdominis cavitate aliquando erumpere, *Obs. 84. & 85.* annotat. *Obs. 91.* affectionem iliacam, tanquam intestinorum atoniam, ab obstructione nervorum, intestinis a sæcibus vel deglutitis solidioribus obturatis, intestini ingressu, coarctatione ejusdem naturali, hernia intestinali, intestinorum denique inflammatione deducit. *Obs. 94.* mentionem injicit ureteris dextri prope vesicam calculum recondentis, ac in parte media prodigiose extensi, puris pintam ad minimum continentis, e quo innumerabilia vascula alba, turgida & setam tenuem crassa, versus hypochondrium sinistrum tendentia, fuerint visa, forsitan eadem cum fibris membranaceis, ureteres cum lumbis alligantibus. *Obs. 97.* placentam uterinam ob centalem funiculi in eandem insertionem difficilius extrahi advertit. *Obs. 95.* herniam cysticam proponit a vesicæ in scrotum prolapsu enatam, nec non bubonocelen ex terrore combinatam lethalem, cum intestini ilei portio gangranata per exilem circa tendines musculorum abdominis dilatationem nullo reponi modo valuerit. Tandem *Obs. 100.* glandis penis structuram accuratius evolvens, non tam carnem eum esse, quam veram nervosorum æque penis corporum, atque spongiosi corporis urethræ continuationem, sine ulla substantiæ mutatione, inflationis & exsiccationis beneficio demonstrat: quorum illa, corporis nerveo-spongiosi majoris & crassioris nomine a nostro indigitata, interiorem glandis portionem efformat; hoc vero, sive corpus nerveo-spongiosum minus & tenuius, exteriorem ejusdem partem constituat & undiquaque ambiat, adeoque in glande obliterari falso a *Regnero de Graaf* perhibeatur. Etenim nec venarum per penem distributarum foramina visibilia, quibus instar cribri pro refluxu sanguinis accelerando pertusæ deprehenduntur, ab ullo hæcenus exposita fuisse, dum emolumentum e nova glandis penis textura in praxin Medicam redundans scrutatur, scita

penem inter & lienem vitulinum comparatione instituta, & quoad fibras nerveas, & quoad venas perforatas, omnino persuadet.

- Splendidum vero Muscum adnexum quæ rariora exornant, ac tum in tumba erecta, tum thecis & repositoriis, tum theculis denique collocata & digesta reperiuntur, maximam partem sceleta sunt, ossa, partesque innumeræ hominis pariter atque brutorum nonnullorum nitide admodum præparatæ, ac lemmatibus desuper sive inscriptionibus ingeniosis condecoratæ. Solas vero thecas E & F triginta & quatuor Herbaria vivæ ab Autore tribus novissimis annis, quibus Botanicæ Professione præter Anatomicam & Chirurgicam Amstelodami defunctus est, confecta occupant, tam indigenas, quam exoticas plantas sine numero comprehendentia. In rariorum autem præparatorum corporum ingenti multitudine, jamdum a *Schwammerdamio M. & acul. Natur. p. 36.* celebratorum, quamvis singula facillimè arrideant, oculos tamen nostros ac mentem in præsentem recreant, quæ sequuntur. Duo videlicet maxillæ inferioris ossa in sceleto octo mensium membranæ saltem interveniunt coherentia. Os pectoris in alio sceleto pueri quadriennii ex undecim ossiculis rotundis conflatum. Uterus cum foetu quadrimestri incluso per viginti sex annos adeo curiose conservatus, ac si recens exsiccatus esset. Ren humanus prodigiôsæ magnitudinis, lagenæ figuram referens. Membrana vasculis minutissimis ditata, quorum extremitates ceracea licet materia infarctæ, ob subtilitatem tamen absque microscopio in oculos haud incurrunt. Uterus cochleæ marinæ gravidæ, asperæ arteriæ æmulus, e multis anulis cartilagineis coagmentatus, ac cochleis exiguis, interposita materia spongiosa, intus refertus. Ligamentum teres tertium, præter naturam utero humano, in sinistram locum retracto, connatum, *Obs. 88.* quoque commemoratum. Sequioris sexus foetus humanus sex mensium cum dimidio, in liquore a multis annis nitide conservatus. Cerebrum humanum balsamo lapidis instar induratum, glandulam pituitariam cum infundibulo, medullam oblongatam & decem nervorum paria luculenter exhibens. Portio peritonæi cujusdam herniosi, tum peritonæum saltem dilatatum, tum vasâ spermatica sub peritonæo, non vero inter duplicaturam ejus decurrentia ostendens. Particulæ pulmonis e viro inflatæ bronchia, calculo ingenti obsessæ. Lien vitulinus a parenchymate glanduloso separatus & inflatus, per cujus superficiem vasâ lym-

MENSIS FEBRUARII A. M DC XCI. 71

lymphatica numerosa flatu turgida disseminantur. Vascula sanguinea per membranas dispersa, mercurio vivo repleta. Varia vascula sanguinea a materia ceracea distenta, & ab omnibus adhaerentibus membranis penitus separata. Omenti portio, ut sericum referat, præparata. Cutis in filamenta, veluti fila sericea, dissoluta. Intestini jejuni humani portio, cujus valvulae conniuentes plane obliteratae. Hepatis portio glandulas hujus visceris luculentissime representans. Renes ovini prodigiosi, pintam aquae cum dimidia capientes, inflati ac balsamo cum annexis ureteribus præparati. Qualis expansio enormis, ob continuum & irritum urinam stagnantem expellendi conatum hernia renalis salutanda videtur. Vas lymphaticum per pelvim & renem dispersum. Vesica humana tribus ureteribus, seorsim sese in ejusdem cavitatem exonerantibus, instructa. Valvulae coli in equo recens in lucem edito ita coalitae, ut excrementorum transitus in totum fuerit impeditus, adaequata mortis subitanæ causa. Triplex ligamentum in colo equino, sicut in homine, cum triplicibus valvulis conniventibus cellulas representantibus. In intestini ilei humani portione diverticulum præternaturale satis magnum. Septum lucidum cum cerebro hydrocephali octo annos nati. Leporis parastata mercurio vivo repleta, in quibus notatu dignum est, mercurium per vasa ejaculatoria adactum non solum parastatas, verum etiam alia quaedam vascula minutissima versus abdomen tendentia replevisse. (Forfan hæc ipsa lymphatica sunt vasa, cum quibus vasa deferentia communicare, *Nobiliss. Camerarius Misc. Acad. Nat. Curios. Dec. II. A. VII. p. 432.* recens detexit.) Gigantis os syncipitis sinistrum. Gemellorum placenta uterina duplex. Anastomoses arteriam inter bronchiale & pulmonalem intercedentes. Embryo grani secalis magnitudine, cum annexa placenta e funiculo umbilicali jam a viginti quinque annis conservatus & induratus. Musculi brachii & pedis præparati ac balsamo per plures annos conservati. Testium virilium vasa repleta. Hominis os palati, e cujus medio dens molaris prorupit. Portio intestini jejuni humani admodum crassi & quasi congelati, quatenus omnia in eodem subjecto intestina gelu velut indurata ipso tempore æstivo apparere. Vesicula fellea humana a fundo ad extremum usque serpentino ductu repens &c.

De cætero quemadmodum e Figuris 85, quibus observationes dilucidantur

p. 44.
p. 45. &
109.
p. 48.
p. 53.
p. 55.
p. 60.
p. 61.
p. 62.
p. 67.
p. 65.
p. 63.
p. 68.
p. 70.
p. 81. 82.
p. 66. 67.
& 94.
p. 90.
p. 102.
p. 110.

p. 193. dantur, duas huc transferri curavimus, ita e; Figuris 11 Muscum pariter illustrantibus eam hic communicabimus, quæ in sterno partim ligamenta carti laginum, costas cum eodem arctissime connectentium, partim infinitos ramusculos arteriosos, elegantissime depingit. Scilicet A sternum est, ab antica parte sese exhibens. aaaa ligamenta denotantur, quorû fibræ instar stellæ aut striatim expositæ & a nemine hæcenus (quantum Autori constat) descriptæ aut observatæ. bbbb innumerabiles existunt ramusculi e vasis mammariis oriundi.

*AQUARUM FLUENTIUM MENSURA NOVA
 metodo inquisita Autore Dominico Gulielmino M. D.
 Bononiensi, in patrio Archigymnasio Scientiarum Mathematicarum primario Professore, & aquarum Bononiensium Superintendente.*

Bononiæ ex typographia Pisariana, 1690. in 4. plag. 8. & 4. Tab. æn.

Utor in præfatione notat, in hoc quod tractat argumento P. Benedictum Castellum omnes quidem anteriores superasse, sed duo tamen dubia reliquisse, unum quod non distinxit diversas aquæ in diversis ejusdem loci partibus velocitates, cum alia sit versus superficiem, quam prope fundum, (quanquam Autor infra notet, in fluminibus discrimen non esse magni momenti;) alterum quod in propositione secunda libri secundi demonstranda nec sibi ipsi, nedum aliis satisfecit. Hæc igitur supplere & perficere cogitans Autor Clariss. plures libros composuit, ex quibus tres nunc in publicum emisit, reliquis judicium lectorum, & diuturniores, ut ait, cogitationes expectantibus. His autem prioribus libris simpliciores casus considerasse, in sequentibus magis complicata, quemadmodum revera occurrunt in fluminibus, expositurum. Adhibet autem pro variis aquæ *velocitatibus mediam* quandam, id est, quâ si aqua uniformem per totam sectionem perpendicularem seu per totam altitudinem fluminis in dato loco haberet, tantundem aquæ transfret, quantum nunc velocitate difformi. Itaque (fig. 4.) si aquæ velocitates in altitudinibus A, G, F, D, B, essent AK, GI, FH, DE, BC, velocitas media erit FH, posito (ut ait defin. 7.) excessum KLH esse æqualem defectui HMC. Figuram autem ABCHK vocat *complexum velocitarum*, & punctum F centrum velocitatis. Et lib. 1. prop. 1. ostendit post Castellum in sectione

TAB. III.
 Fig. 4.

sectionibus ejusdem fluminis velocitates (medias) esse in proportionem reciproca sectionum, & prop. 6 per sectiones ejusdem vel diversorum fluminum quantitates aquæ eodem tempore fluentes esse in ratione composita sectionum & velocitatum mediarum. Unde prop. 7. intumescente flumine erit quantitas aquæ fluens in intumescencia ad priorem, in ratione composita velocitatum (intellige semper medias) & altitudinum. *Sectio* hic intelligitur *artificialis* seu regularis, quasi fundo per transversum horizontali, & ripis parallelis, & normaliter erectis. Altitudo autem intelligitur *viva*, aquæ scilicet fluentis, omissis depressionibus & quasi lacunis, quas fundus habere potest. Unde sectio est in ratione composita altitudinis & latitudinis seu baseos. Ex his constat, quod si (prop. 10) fluminis aqua aliud flumen ingrediatur, altitudo quam habet in secundo flumine, ad eam quam habebat in proprio alveo est in ratione composita velocitatum & latitudinum. Et (prop. 12) notat complexus velocitatum esse in ratione composita altitudinum AB, & velocitatum mediarum FH, cum complexus iste utique sit ut rectangulum AM; quæ quidem omnia ex figura sunt satis manifesta. Atque his tradendis absolvitur liber primus. Deinde in *lib. 2* tractat de *Canalibus* inclinatis, & *solitariis*, quos ita appellat, cum canalis ab ipso initio totam suam aquam recipit, quam ad terminum usque fluxus defert, nullis novis canalibus durante fluxu receptis; si vero novi canales in priorem influant, canalis dicitur *unicus*. *Lumina* sunt foramina insculpta in lateribus vel fundo vasis, per quæ aqua repleto vase potest fluere. Propositione 1 continetur libri secundi fundamentum, nempe si ex vase aqua pleno effluat aqua per lumina similia & æqualia, sed inæqualiter infra superficiem aquæ sita, erunt quantitates aquæ eductæ inter se in subduplicata ratione altitudinum incumbentis aquæ, dummodo tamen semper perseveret supra lumina æqualis aquæ altitudo. Eam propositionem ab aliis jam positam, & a Mariotto observationibus comprobata, etiam sese veram experimento comperisse ait in cœnobio D. Bernardi PP. Olivetanorum, cum defuncto Abbate D. Tadæo de Pepulis & D. Joh. Ludovico Donello Philos. & Med. Doct. collegiati, in Mathematicis laudabiliter versato. Ex demonstrationibus tutiorem sibi visam Torricellianam, quam subjicit. Cum vero jam perinde sit, ubicunque foramen, infra an ad latus, & quorsum vergat; itaq; Autor ipsam sectionem fluminis per quam effluit, tanquam lumen

TAB. III.
Fig. 5.

considerat, elevationem autem initii canalís, tanquam altitudinem; & quoniam in eo videtur contineri nervus sententiæ Autoris, placet prop. 1. cum sua demonstratione & figura ipsiusmet verbis subicere, ut lector judicare possit: Eadem est Velocitas aquæ fluentis per aliquam sectionem canalís inclinatis, ac si fluxerit e vase per lumen simile & æquale sectioni, tantundem a superficie aquæ remotum; quantum sectio ab horizontali per initium canalís. Sit canalís inclinatus AB, per quem fluat aqua in sectione B, & sit AE horizontalis per initium canalís, dico in sectione B eandem esse velocitatem aquæ, ac si flueret per eandem sectionem B tanquam lumen, e vase clauso ABE, in quo aquæ superficies sit AE. Quoniam enim aqua est corpus grave, si intelligatur ab A fluxisse in B per planum inclinatum AB, erit eadem velocitas in B ac in D, si ex A in D cecidisset (Supponitur enim AD horizonti perpendicularis & secta horizontali DB) vel ex C in B; sed & in vase clauso velocitas hujusmodi B eadem est, ac si aqua a C in B descendisset: Ergo velocitas in B eadem est, sive aqua fluat per canalem AB, sectione B, sive fluxerit e vase ABE, lumine B. Q. E. D.

Hinc concludit, velocitates in diversis sectionibus ejusdem canalís, esse in subduplicata ratione perpendicularium a sectionibus ad horizontalem per initium alvei. At porro colligit, in qualibet sectione canalís inclinatis majorem esse velocitatem in fundo, quasi in aquæ superficie, sed quo major inclinatio canalís, itemque quo magis ab initio alvei receditur, hoc minorem esse differentiam. Hinc fatetur Autor in scholio, in fluminibus velocitatem fundi & superficiæ fluminis posse physice æqualem; imo ob contactum cum fundo in fluminibus parvæ altitudinis fieri posse, ut aqua sit velocior in superficie. Quoniam autem in parabola ordinatæ sunt etiam in subduplicata ratione altitudinum; hinc comparatione parabolæ Autor dictas proportionales exponit. Ad mensurandas mechanicè velocitates pendulum aptat quadranti in gradus & minuta divisio, quod velocitate aquæ a directione dirahitur, velocitatesque ex Herigoni libro 9 Mechanicæ vult esse ut tangentes angulorum inclinationis, quos pendulum scilicet facit ad rectam verticalem.

Denique *liber tertius* tractat de Canalibus tam solitariis quam unitis, sed horizontalibus tantum. Ubi prop. 2 asserit velocitatem, qua fluat aqua per canalem horizontalem, esse eandem cum ea, qua fluaret ex vase aqua pleno, cujus altitudo eadem, quæ altitudo viva aquæ

in canali horizontali: adeoque velocitates esse in subduplicata ratione distantiarum a superficie aquæ. Notat tamen altitudines intelligi vivas; nam si subsit gurges aut impedimentum, non modo retardatur aquæ velocitas, ut superioribus minor sit, sed etiam sit stagnans, imo motum suum retrorsum convertit, quod pendulo se ait expertum. In prop. 5 ostendit ex prædictis, quantitates aquæ in sectionibus canalium horizontalium ejusdem latitudinis, sed diversarum altitudinum fore in triplicata proportione velocitatum mediarum. Quod sic quoque ostendi potest: cum quantitates aquarum sint in ratione composita sectionum & velocitatum mediarum; sint autem sectiones ejusdem latitudinis ut altitudines, & altitudines in duplicata velocitatum mediarum: Ergo, composita sectionum & velocitatum, erit velocitatum triplicata. Ex his deinde problemata quædam solvit, nempe: Data quantitate aquæ fluentis in canali horizontali per sectionem datæ altitudinis & latitudinis, & latitudinē alterius sectionis, invenire altitudinem ejusdem aquæ in secunda sectione. Datis duobus canalibus horizontalibus notæ altitudinis & latitudinis, quorum unus influat in alium, invenire altitudinem, quam addet canalis influens primæ altitudini alterius. Sectionem quamcunque canalis horizontalis ita dividere, ut partes aquam profundant in data ratione.

Atque hæc quidem summa est doctrinæ Autoris nostri, quam agnoscit in fluminibus minus applicabilem esse: & sanè in longiore cursu fluminum velocitas attritu ita imminuitur, ut a subduplicata proportione depressionum infra locum originis longissime recedatur, quæ locum haberet, si aqua per exiguum spatium fluere, aut si omnis abesset attritus fundi ac laterum, cohesioque partium aquæ ac motus ejus non minus liber esset, quam cum globus perfectus in plano inclinato exacte levigato delabatur. Licet enim alias talia accidentia negligantur, in longo tamen cursu accumulata faciunt, ut regula perdat officium. Interim quæ remotis accidentibus, atque adeo in exigua longitudinis canali locum habeant, Autor satis eleganter videtur complexus, nec dubium est in sequentibus libris multa etiam praxi apta traditurum, quorum maturata editio omnibus scientiæ tam utilis æstimatoribus gratissima erit.

DISSERTATION SUR LE CHENIX DE

Pythagore. par J. Du. Renacl. 1. c.

J. Rondelli Dissertatio de Chœnice Pythagoræ.

Amstelod. apud Joh. Garrellum, 1690. in 12. plag. 5.

- C**Larissimus Rondellus Professor Trajecti ad Mosam, (quem & anno 1686 p. 382, & anno 1687 p. 395 laudavimus,) epistolicam hanc de *chœnice Pythagorica* dissertationem Petro Bælio, Philosophiæ ac Historiarum Professore Roterodamensi celeberrimo, inscripsit.
- Licet vero in vulgus notum sit, chœnicem mensuræ genus apud Græcos fuisse, tres frumenti cotylas, sive quantum homini in alimentum diurnum sufficiebat, capiens; obscurum nihilominus quam maxime est Pythagoræ de ea præceptum: *Chœnici ne insideas*. Quid moralis doctrinæ involucri hoc symbolico abdat, non pauci veterum recentiumque philosophorum indagare sategerunt. Horum tamen nullus in sententiam suam pertrahere potuit Rondellum, qui ad sola *Bacchi orgia* effatum illud sapientissimi senis spectare, eruditus persuadere nititur.
- Observat igitur ex theologia Carthaginensi, animas hominum corpore solutas, si vitam sceleratam vixerint, poenam luerè in Hecates barathro; si majorem in modum virtutibus studuerint, in campis Elysiis, aut si mediocriter a vitiis sibi temperarint, virtutibusque sese imbuerint, in Proserpinæ campo felici vita frui. Vertente dein tempore animas sive piæ, sive impiæ ex subterraneo orbe in mediam aeris regionem evolare, ac dein in substantiam Lunæ resolvi. Hoc facto, virtutis Solis magis magisque purgari, & divinæ demum vitæ ac purissimi corporis participes reddi. Quanto autem purius quælibet hoc in orbe vixerit, tanto citius *αιωνορας δεσπυς* ac *αιωβηδωρης* quasi suæ periodum absolvere. Ideoque immortalitatis ejusmodi defecate cupidi omni studio enisi sunt in id, ut integros vitæ scelerisque puros se servarent. Et in his vel maxime reponendi sunt Bacchicorum mysteriorum epoptæ. Horum Numen non modo castitatis, sanctimonix & hilaritatis ex conscientia vitæ innocentis oriundæ, sed & mortis vitæque venturæ præses credebatur, sive, quæ *Eudoxi* phrasis est, *τηνυνορωδ απχην δυδμωσ*. Quotquot ergo, meritorum suorum conscii, æternitatis candidatos se putabant, spemque conceperant animo, sese Bacchi beneficio quantocypus ad transmutationis suæ terminum perductum iri, immanè quantum latârî solebant, & extra se quasi rapti, inter comotationes tripudique (externa intimi gaudii signa) ingeminabant: *Videò ! intersum ! fruor !* itemque: Duce

Duce Te, (Bacche,) semper supremi ferimur spatia poli

Fruimurque Calitum vi fruimurque dape Deum.

Equidem inter Bacchicam religionem professos *multi erant thyrsiferi, pauci Bacchi*, multi initiati, pauci epoptæ. Multi nempe in externis orgiorum ceremoniis hærebant, & ex hilaritate laudabili in belluis dignam voluptatem prolabebantur. At (si Rondellum audias,) istud religioni Bacchicæ non magis fraudi esse debet, quam religioni Christianæ *deus illos*, qui Christi fidem ore professi Quadragesimam passionis dominicæ memoriæ sacram Bacchanalibus sobrietati Christianæ maximopere adversis ordiuntur. Etiam si quoque S. P. Q. R. Bacchanaliorum sacra urbe sua rigidissimis decretis submoverunt, Noster tamen confidenter asserit, hoc non factum fuisse, quod scelerum ac impietatis convicerint orgia celebrantes, sed quod peregrinum Deorum cultum, (cujuscunque is generis fuerit) intra sua pomœria admittere noluerint, veriti forsitan, religionum diversitatem dissensionibus & seditionibus civilibus ansam daturam. Quia itaque Bacchus intemeratæ ac purioris vitæ studiosorum numen tutelare habebatur, *Αικυιτης* (seu *vanno purgantis*) titulo decorari sive, eique in symbolum *vannus* assignatus fuit, plane uti Herculi clava, aut lotus Harpocrati. Hanc ob rem in Virgilio Georgicis memoratur *mystica vannus Jacobi*. Quemadmodum namque vannus frumentum ventilat ac a paleis secernit; ita Bacchica religio mentem a vitiis abstrahere ac separare existimabatur. A vanno autem choenicem forma haud multum discrepasse, & quoad significationem cum ea exacte convenisse, Rondellus censet. Eapropter effatum Pythagoræ: *Choenice ne infideas*, exponendum arbitratur: in purificatione vitæ tuæ noli deses esse, quin omnibus viribus enitere, ut in hac vita ad futuram vitam te rite præpares. Etsi vero haud negemus, non absque veri specie Bacchanaliorum primam institutionem puriorem ac innocuam magis representari a Rondello, ac vulgo fit; non tamen desere autumamus, qui a clarissimo Viro locum probati auctoris desideraturi sint, quo choenix *αύραλαξ* Baccho tribuatur aut cum vanno confundatur. Choenix quippe inserviebat mensurando, non item *purgando* frumento, adeoque mentis purgationi connotandæ, non æque uti vannus, apta fuisse videri posset. Sed cum universam Pythagoræ philosophiam ab Auctore doctissimo aliquando explicatum iri, a typographo in præfatione spes nobis facta sit haud obscure, nul-

re, nulli dubitamus, fufius cum hoc argumentum fuo tempore perferetur.

**JOHANNIS HEVELII PRODRONUS ASTRO-
nomia & novae Tabb. Solares, quibus additus uterque
Catalogus stellarum fixarum, nec non tabula motus Luna libra-
torii ad duo fecula proxime ventura. Item Firmamentum Sobie-
scianum seu Uranographia, totum caelum stellatum
quoad singula sidera accurate delineatum
exhibens.**

Gedani, typis Joh. Zach. Stollii. 1690, fol. const. 99 plag. &
59 tabb. mensis,

Singulari certe divini Numinis cura ex ferali illo incendio, quod Anno 1679 mense Septembri *Hevelianas* machinas Astronomicas incredibili sumtu & labore constructas, & quidquid praeterea multorum annorum vigiliis & felici industria ad Uranien magis magisque exornandam partum erat, momento quasi disturbavit, destruxit atque perdidit, ereptus est *fixarum Catalogus*, qui tot votis eruditorum iactenus expetitus in lucem nuper prodiit publicam. Cum enim loca, quae nobilissimus *Tycho* stellis affixis assignat, caelo non semper accurate consentirent, neque tamen cuiusvis esset rem tantam aggredi, unus inventus est *Hevelius*, vñ *in dylois*, qui oneri gravissimo, Atlantis instar, humeros supponeret, & loca stellarum, quotquot oculos telescopiis non armatos haud fugiunt, improbo labore indagaret. Id autem qua ratione factum sit, *Prodronus Astronomia*, cui fixarum catalogus

- Cap. 1. subjicitur, latius exponit. Ergo cum omnes ejus observationes Gedani peractae fuerint, sollicitus primum de vera hujus loci fuit latitudine, deprehenditque ex altitudine maxima & minima stellae polaris, *elevationem poli Gedanensis* esse 54. 22, 53. Deinde vero ne instrumentorum, quibus usus fuit, fides in dubium vocetur, ostendit, *quomodo Instrumenta & observationes exactissime possint examinari*, demonstratque organa sua perfectissima fuisse, quippe cum octo stellarum fixarum circa Eclipticam & Aequatorem existentium totumque caeli ambitum complectentium, quarum distantias organis suis indagaverat, differentiae ascensionales additae 379, 59, 58, efficerent: 4. solum ex integro circulo deficientibus

MENSIS FEBRUARII A. M DC XCI. 79

entibus; ut reliqua examina, quibus machinarum suarum bonitatem ostendit, silentio prætereamus. Porro cum ad *obliquitatem Eclipticæ*, cap. 3. cujus cognitio hoc quoque in negotio requiritur, determinandam non solum exacta instrumenta requirantur, sed etiam *Solis genuina parallaxis & refractiones* prænoscenda sint: de his quoque agit, contendens refractiones veras (quarum Tabulas exhibet) longe minores esse Tycho-
 nonicis; parallaxi vero Solis horizontali 4° posita, salvari posse omnia phænomena, & nihilominus tamen secundum hanc sententiam Solem a Terra removeri in media distantia 5157 S. T. in maxima 5248 S. T. & in minima 5065 S. T. Ipsa autem obliquitas Eclipticæ Hevelio est 23, 30, 26, & *annus tropicus Solaris*, quem ex Æquinoctiis observatis deduxit, 365 D. 5 H. 48, 49, 47, 23. Sequuntur *nove Solares tabule*, cap. 4. ex quibus assumta longitudine Eden 79, sirationes subducas, colligitur anno ante Christum natum 3963, 24 Octobr. hora 6 vespertina, Solis longit. in o 12, ejusque apogæum 7 V; adeoque hoc tempore Solem fuisse conditum conjicitur. Stellarum fixarum motum quod attinet, eas singulis annis 50 52 promoveri statuit, totam vero periodum esse 25478 annorum. Quoniam autem probe perspectum erat Celeb. cap. 5. Auctori, quanti momenti sint ad fixarum loca restituenda *observationes* cap. 6. *diurna & nocturna Veneris*, has quoque diligenter sectatus, votique sui compos factus, arduum hoc negotium feliciter aggressus est, atque ex observationibus pariter atque calculis sæpius iteratis, longitudes, latitudes, ascensiones rectas & declinationes fere bis mille stellarum in catalogum retulit. Et quia vulgo non planetæ solum, sed & zodiaci signa *certis characteribus* denotantur, idem ad singulos *asterismos* transtulit, & signa, quibus compendio scribi possint, excogitavit. Sunt cap. 7. autem asterismi, in quos informes stellas coegit, sequentes: *Canes venatici*, *Asterion & Chara*, Ursam majorem persequentes; *Lacerta* inter Andromedam & Cygnum posita; *Leo minor* inter Ursam majorem & Leonem majorem; *Lynx* inter Ursam majorem & Aurigam supra Geminos; *Urania sextans* inter Leonem majorem & Hydram; *Scutum Sobiescianum* prope Aquilam inter Antinoum & Serpentarium; *Triangulum minus* sub altero Triangulo majore; *Vulpecula cum ansera* inter Aquilam & Lyræ sub Cygno; *Cerberus* ab Hercule sinistra manu prehensus; *Mons Menalis* sub pedibus Bootis; *Telum & arcus*, quibus *Antinoum* armatus conspicitur. Ratione *magnitudinis fixa* in sex clas-

ses dividuntur, ita tamen, ut *Illustr. Auctor* moneat, stellas omnes non eandem perpetuo retinere magnitudinem, sed minui quandoque aut augeri, immo nonnullas plane evanescere; & nostro ævo quinque stellas, quarum loca *Tycho* dimensus fuit, in cœlo frustra quæri, licet *Ricciolius* illas in suum Catalogum tanquam a se observatas retulerit. Illud etiam inter maxime memoranda & a nemine hæcenus observata referatur, quod *in stellis undecim ascensionis recta crescant*, cum in reliquis decrescant, illæque motum reciprocationis exercent, ita ut modo directæ, modo retrograde incedant, modo etiam sint stationariæ. Ipse fixarum *Catalogus duplex* est, *major* atque *minor*, quorum prior computatus est ad annum 1660 completum, & non tantum loca fixarum quoad longitudinem & latitudinem, Ascens. Rect. & Declinationem ex observationibus *Hevelii*, sed juxta *Tychonis*, *Principis Hassæ*, *Ricciolii*, *Ulugbeighi* & *Ptolomæi* quoque placita ratione longitudinis & latitudinis complectitur; ut dissensus, qui inter Auctores quandoque non contemnendus occurrit, eo melius intelligi possit. Sidera secundum alphabeticum ordinem sunt disposita, & in singulis majores & insigniores stellæ reliquas præcedunt, annotata magnitudine & *Tychonis*, & illa, sub quæ *Hevelio* adparuerunt. Posterior Catalogus ad annum 1700 reductus est, eumque sequitur index *Hallejanus* stellarum Australium una cum *Tab. Ascens. & Declinationum 526 præcipuarum fixarum* ad annum 1660 & 1760 completum cum earundem differentia, nec non *Tabula motus Luna libratoris* ad bina secula proxime ventura prolongata. Ex minori illo Catalogo delineatum quoque est *firmamentum Sobiescianum sive Uranographia*, tabulis æri incisis comprehensa. In hac quælibet pagina plerumque unum primarium sidus rite adumbratum & delineatum, non nunquam etiam duo minora exhibet; reliqua vero adjacentia sidera nudis lineolis, absque omni umbra, sunt sculpta, ut ex vicinis stellis primarium sidus promptius possit dignosci, quod alias, si nudæ tantum stellæ, ut in *Bayeri Uranometria*, depictæ sint, haud ita facile fieri potest. In quovis etiam Iconismo circuli cœlestes cum suis divisionibus sunt descripti, & in nonnullis zodiacus quoque est representatus. Stellæ autem non quasi sub cœli concavo, sed in convexitate globi cœlestis exhibentur, quia veteres quoque cœlum ita contemplati fuerunt, ac si ejus spheram convexam ab extra, ut in globis artificialibus contingit, aspicerent, atque hinc nomina incidere stellis, quæ omnia, si aliter jam fieret, inverti atque confundi Auctor opinatur.

Miscet-

MENSIS FEBRUARII A. M DC XCI. 81

MISCELLANEA AUTORE THOMA SMITH,
Ecclesia Anglicana Presbytero.

Londini impensis Samuelis Smith 1690 in 8.
p1eg. 21.

NOva sunt hæc Miscellanea, & ab iis diversa, quæ in Actis nostris A. 1687 mense Februario p. 92. recensuimus. Quatuor autera imprimis capita novo hoc Miscellaneorum volumine continentur. Primum est *responsio ad nuperas D. Simonii in libro super fide Græcorum de dogmate Transsubstantiationis cavillationes*. Cum enim Smithus in prioribus Miscellaneis ea, quæ sub nomine *Domini de Moni* latens *Simonius* in libro de fide & ritibus Orientalium, suæ de hodierno Ecclesiæ Græcæ statu epistolæ, circa vocem *μετῃσιώσεως* & Græcorum in doctrina transsubstantiationis cum Romana Ecclesia consensum objecerat, refutasset, & paulo post Simonius novum libellum, in quo ad novissimas Smithi objectiones respondet, edidisset, (quem libellum in supplementis nostris Sect. 2. p. 75. retulimus) sententiam suam de voce *μετῃσιώσεως* ejusque novitate ulterius stabiliendam, & adversus Simonii exceptiones vindicandam clarissimæ Autor censuit. Iterum igitur, post varias de Simonio querelas & expostulationes asserit, Gabrielem Philadelphiensē vel primum, vel saltem inter primos *μετῃσιώσεως* vocem usurpasse; quemadmodum apud Latinos Petrus Blefensis, vel potius Stephanus Eduensis primus, vel saltem inter primos, barbarum transsubstantiationis vocabulum aut effinxerit, aut ad Eucharistiam accommodaverit. Objectum a Simonio Gennadii testimonium *ὑποβολιμαῖον* esse, iterum affirmat. Concilii Florentini tempore vocem istam nondum usam fuisse dum asserit, obiter notat in sessione 25. verba: *ὁμολογῆσαι διὰ τῶν ῥημάτων τῶν τελευτῶσαι τὸν θεῖον ἄρτον, καὶ γίνεσθαι σῶμα χριστοῦ*, pessima fide a *Caryophilo* sic transferri, quasi Græci confessi fuerint, per verba a Sacerdote prolata transsubstantiari sacrum panem, & corpus Christi fieri. Neque dubitat, *Bessationem* in confessione Græcorum, quæ in *Mabilonii* Museo Italico Latine legitur, *τελειώσεως* voce usum fuisse, ubi Latinus interpretes *Nicolaus Sagundinus* *Emiripontinus* dicit, quod verba divina Salvatoris omnem transsubstantiationis virtutem habeant. Unde concludit, *Mabiloni-*

billonium ex illa Græcorum confessione perperam probare, quod Græci isto tempore eandem cum Romanis de Eucharistia fidem tenuerint; neque validius esse argumentum, quod idem Mabillonius in præfatione operis de Liturgia Gallicana pro transubstantiationis doctrina ex transformationis aliisque hujusmodi vocabulis depromit. De *Georgio Scholario*, qui ad thronum Constantinopolitanæ Ecclesiæ euectus Gennadii sibi nomen adscivit, ejusque scriptis observat, quod unionis cum Latina Ecclesia, quam patriæ suæ proficuum speraverit, cupidissimus multa in Synodo Florentina præsens Latinis concesserit, quæ tamen, postquam omnis subsidiorum ex Italia spes in nihilum abiit, retractaverit, adeoque ex diversis ejus scriptis, si vel maxime omnia, quæ sub Gennadii nomine feruntur, genuina essent, haud necessario sequatur, quod *Leoni Allatio* visum, duos eodem tempore Gennadios vixisse, quorum unus insensissimus Latinorum hostis inglorie vixerit, & ne pedem quidem ex Græcia moverit, alter vero Latinorum insignis fautor Concilio Florentino interfuerit, cui omnia opuscula, quæ Latinæ Ecclesiæ dogmatibus favent, attribui debeant, non item quæ contra Latinos exarata sunt. Apologiam pro quinque capitibus Concilii Florentini cum *Arcudio & Caryophilo* Gennadio abjudicat, cum post Concilium Florentinum eorum, quæ olim in gratiam Latinorum concesserat, palinodiam cecinerit. Imprimis autem ea Gennadio affingi probat, quæ pro transubstantiationis dogmate Meletius Syrigus & Simonius adduxerunt. Refert Archiepiscopum Tiberiadis urbis in confiniis Macedonia sitæ Oxonii a se rogatum, ut de hac controversiâ Eucharistica sententiâ suâ libere & fideliter proferreret, respondisse: τὸ σῶμα τῆ κυρίου, καὶ τὸ αἷμα αὐτῆ ἱερουργούμενον παρὰ τῆ ἱερέως ἢ δεξιερῆως ἢ μὴ μυστήται εἰς ἕσταν σῶμα ἢ αἷμα, ἀλλ' ἡ αὐτῆ ἕστια τῆ εὐχῆς, καὶ τῆ ὄντος πάλιν ἐστὶ &c. Unde hoc elicit, quod ne hodie quidem meri Græci, quos Romanæ superstitionis aut educationis lues nondum afflavit, μυστήτων agnoscant. In laudibus *Meletii Syrigi* Simonium immodicum esse, ejusque merita ex magnis, quibus apud Græcos ornatur, egiis perperam metiri censet, cum Græcos in titulis nimis liberales esse annōtet, etsi de cætero debitis ejus laudibus nihil detractum velit, neque neget, eum altius sapere, quam alii monachi solent, qui e Græcia pedem nunquam efferunt, neque domi politioris literaturæ studiis incumbunt. Ne autem Meletii autoritate Simonius

nimum

nimum gloriatur, opusculum Meletii ex Bellarmino exscriptum variisque erroribus refertum magnis ejus elogiis non congruere ostendit, Infulsum *Gabrielis Philadelphienfis* de septem mysteriis librum, insipidis allusionibus aliisque ineptiis refertum, Simonio in delitiis fuisse miratur; contra *Cyrillum Lucarin* inculpatæ vitæ non minus, quam excellentis doctrinæ laudem meruisse asserit. Tantum abesse dicit, ut Cyrillus ex utilitate religionem metiri solitus fuerit, ut vitam profunderet, quam se Romanensibus accommodare & veritatis prostitutione securitatem sibi acquirere maluerit; nec imposturæ propterea arguendum censet, quod confessionem suam sub Orientalis Ecclesiæ nomine ediderit, cum plures metropolitæ & episcopos doctrinæ suæ consentientes habuerit. *Jeremie Patriarcha* & vocem *μυστικός*, & rem ipsam incognitam fuisse pronunciat, cum veritatem corporis Christi in sacramento Eucharistiæ figuræ seu typo oppositam tantum asserat, cujus dogmatis apud Græcos originem Smithus ex secundo Niceno Concilio arcessit, cum aliqui imaginum cultum abolituri dixissent, non alia Christi imagine opus esse, quam quæ per sacra symbola in Eucharistia exprimitur; alii autem respondissent, Christum in Eucharistia non typice & figurate representari, sed verum Christi corpus dari, siquidem Christus non dixerit, *hoc est figura corporis mei, sed corpus meum*: quam sententiam vafre potius, ut loquitur, quam vere pro stabilienda iconolatria excogitatam, Græcis occasionem dedisse scribit, ut verum Christi corpus in eucharistia exhiberi statuerent. Reliqua ad Cyrillum ferme spectant, & cum Smithus in prioribus Miscellaneis ex *Petri Scarga* Jesuitæ fide retulisset, Cyrillum Lucarin in Polonia, ut capitis periculum evitaret, confessionem quandam Romanæ Ecclesiæ principiis conformem Leopoliensi Episcopo obtulisse, & se de rei hujus veritate non parum dubitare indicasset, nunc ex chartis Antonii Legeri a Petro Allixio sibi communicatis refert, Cyrillum, cum ejus facti rumores Constantinopolin delati fuissent, sancte protestatum, totam illam epistolam sub nomine suo a Petro Scarga editam fictitiam esse, nec quicquam illa comprehendi, quod cum mentis suæ sensibus conveniat, vel olim convenerit, cum in Lithuania ageret.

Secundum Miscellaneorum, quæ hoc volumine comprehenduntur, caput est *dissertatio, in qua integritas & auctoritas celeberrimi istius loci I. Joh. V, 7, a suppositionis nota vindicatur*, quam quatuordecim ab-

hinc annis Anglicano sermone Autor ediderat. Agnoscit, hunc versiculum cum in multis aliis manuscriptis codicibus, tum etiam in Alexandrino desiderari, quem Cyrillus Lucaris ab Alexandrina sede ad Constantinopolitanam translatus ex Ægypto secum advexit, & postea Regi Carolo in Angliam dono misit, antiquitate sua venerabilem, & ultra mille annos assurgentem; etsi Autoris nostri iudicio probari non possit, quod manu Theclæ nobilis Ægyptiæ fœminæ sub Diocletiani imperio ad bestias damnata descriptus fuerit. Neque negat, plerisque primitivæ Ecclesiæ Patres, & in his etiam *Athanasium*, nullam ejus dicti mentionem fecisse. Etsi enim in disputatione cum Ario Nicææ habita, quæ Athanasii nomen præfixum habet, nec non in tractatu de Unitate Deitatis Trinitatis, qui itidem inter Athanasii opera legitur, dictum illud allegetur, neutrius tamen opusculi, cum pseudepigrapha esse constet, rationem habendam esse censet. Interim sufficere existimat, quod non defuerint MSC. codices, in quibus insignis illa pericope legitur, qualibus codicibus etiam *Cyprianum* & *Hieronymum* usos fuisse probat. Ad ea, quæ contra Cypriani locum *Sandius* excepit, breviter respondet, & imprimis *Fulgentii* auctoritatem urget, qui hunc ipsum Cypriani locum in libro contra Arianorum objectiones produxit. Quæ contra Hieronymi prologum in epistolas canonicas *Erasmus* & *Socius* objecerunt, itidem brevi responsione discutit, & Erasmus arguit, quod mysteriis Christianæ fidei non integra mente acquiriverit, etsi interdum satis caute egerit, nec in apertas blasphemias erumpere ausus fuerit. Post Hieronymum, dictum illud Johanneum ab Idacio Claro, item ab Eugenio, & aliis Africæ Episcopis in confessione Regi Himerico oblata apud Victorem Vitensem, nec non a Vigilio Taplensi, quem etiam libri Idacio Claro adscripti autorem cum Chiffletio agnoscit, usurpari observat, & postremo argumenta diluit, quibus *Sandius* dicti hujus authenticam impugnavit.

Tertium caput Miscellaneorum est *defensio superioris dissertationis contra exceptiones D. Simonii in Critica N. T.* In hac primum omissionem hujus versiculi haud difficulter librariorum oscitantia contingere potuisse scribit, cum librarius, postquam scripisset: *τῆς δὲ οὐκ ἔστιν ἡ ἀρχὴ*, præteritis reliquis versiculi 7. verbis, ad v. 8. in quo itidem ista verba occurrunt, facile delabi potuerit. Imprimis vero Cypriani & Hieronymi pro authenticam hujus dicti Johannei testimonia statuminat,

quæ

quæ Simonius in Critica Novi Testamenti labefactaverat. Quantum enim ad *Cyprianum* attinet, dixerat Simonius, Cyprianum eo in loco, qui pro authentia dicti Johannei adduci solet, non ad v. 7. sed ad v. 8. respexisse, & sic *Facundum Hermianensem* verba Cypriani interpretatum fuisse. Respondet Smithus, ex *Vitore Vitensi*, *Vigilio Tapfensi* & *Fulgentio* constare, quod in codicibus ante Facundi Hermianensis ætatem scriptis versiculus 7. lectus fuerit, & Fulgentium non tantum hunc textum, prout hodie legitur, adduxisse, sed etiam statim addidisse: quod etiam *beatissimus martyr Cyprianus in epistola de unitate ecclesie conficitur*. Suspicitur igitur, Facundum vel mutilatum codicem habuisse, vel inconsulto aut codice sacro, aut Cypriani libello, in cuius titulo etiam aberrat, præ æstu cogitationum & festinante calamo verba Cypriani contra sanctissimi Præfatis mentem explicasse. *Hieronymum* autem quod spectat, ejus in epistolas Canonicas prologum pseudepigraphum esse Simonius judicaverat. Respondet Smithus, id neque ex styli dissonantia, neque ex aliis argumentis solide probari posse, & principium petere Simonium dicentem, quod librorum biblicorum collectores hunc aliosque prologos sub Hieronymi nomine composuerint, & ad suppositionem occultandam Eustochii nomen inseruerint. Cæterum cum Simonius ea, quæ in Critica N. T. de hoc Johannis dicto disseruerat, in secundo volumine, quod de versionibus N. T. agit, novis argumentis confirmasset, & Smithus in ea incidisset, cum hoc Miscellaneorum syntagma jam ferme absolutum esset, ne sine omni responso dimitteret, appendicem quandam extremis horum Miscellaneorum paginis imprimi curavit, in qua ad ea, quæ Simonius de correctionibus biblicorum, iterumque de Hieronymi præfatione ad epistolas Canonicas disserit, brevissimis respondet.

Quartum idque ultimum Miscellaneorum caput est *commentarius in posteriorem Petri epistolam*, quem integrum excerptum instituti nostri ratio non patitur; quamobrem ex singulis capitibus unicam tantum observationem in medium afferemus. In primo capite statim sub initium *Hugonem Grosium* confutat, qui hanc epistolam a Petro scriptam negavit, & Simeoni potius Hierosolymitano Episcopo, qui sub Trajani imperio martyrii palmam adeptus est, tribuendam censuit. Hanc vero sententiam ex eo refutat, quod Simeon neque Apostolus fuerit, quem titulum Autor hujus epistolæ sibi tribuit, neque ad prio-

rem a se scriptam epistolam provocare potuerit, neque gloriam Christi in monte sancto viderit, cujus gloriæ spectatorem se fuisse Autor epistolæ v. 18. c. 1. asserit; quæ verba aliunde huic epistolæ inserta fuisse, aut ad historiam Joh. XII, 28. relatam respicere, nondum Grotius probare potuerit. In cap. 2. v. 13. ubi vulgo legitur: *ἐν ταῖς ἀνδραῖς αὐτῶν*, post Grotium & alios quosdam legendum censet: *ἐν ταῖς ἀγάπαις αὐτῶν*; quam lectionem non solum vulgatæ versionis, sed etiam Alexandrini illius, de quo paulo ante diximus, codicis autoritate, imprimis vero loco parallelo, qui in epistola Judæ v. 12. legitur, confirmat. In explicatione capitis 3. non alienus est ab *Hammondi* sententia, qui Petrum in hoc capite non tam de ultimo mundi fine, quam de fine politiæ Judaicæ & excidio Hierosolymitano agere statuit, simulque observat, Christianos veteris Ecclesiæ credidisse, quod universus orbis, si non simul & eodem tempore, quo Hierosolyma, saltem non longo post intervallo interiturus esset, & hanc opinionem post excidium Hierosolymitanum proximo sæculo & deinceps multo magis invaluisse, cæsi magnam invidiam inde sibi Christiani conflarent, quasi de Romani Imperii duratione male ominantes. Ad calcem hujus commentarioli subjunguntur variæ lectiones hujus epistolæ, ex Alexandrino codice tam diligenter excerptæ, ut ne librarii quidem errores, & levissimæ textus mutationes omisæ fuerint.

*DISCOURS DE Mr. MENAGE SUR
l'Heautontimorumenos de Terence.*

id est:

Ægidii Menagii Dissertatio de Heautontimorumenos Terentiana.

Ultrajecti, apud Ant. Schouten. 1690 in 12. plag. 18.

Actionem fabulæ, quæ in dramate exhibetur, non extensam nimis esse debere, sed certo spatio includi, sana ratio dicitur. Quis enim ferat, aut absque indignatione spectet, integræ hominis vitæ decursum, ut natus sit, ut adoleverit, ut vitam gesserit, tandem ut interierit, in paucarum horarum spatio ita arctato, ne spectatoribus (ut apud Plautum est) lumbi sedendo, & oculi spectando doleant, representari?

Et

Et nonne nuncijs Roma in Ægyptum missus, intra trium quatuorve horarum spatium rediens, explodetur, & poeta tam brevi tempore longinquum adeo iter absoluisse ipsum fingens, ludibrium spectato-ribus erit? Quamvis enim universa pœsis fictio est, non absurdam tamen eam naturæ contrariam, sed verisimilem, κατὰ τὸ εἶδος institu- tam, esse decet. Proinde Aristoteles in œconomia fabulæ consti- tuenda præter ordinem appositum, justam requirit magnitudinem, rei ipsi convenientem & memoriæ accommodatam, (εὐμνημένον μὲν γέθος) cujus limites cap. 5. lib. de Poetica hos ponit, ut *unius solis ambitum nimis excedere* eam vetet, jubens ὑπὸ μίαν περίοδον ἢ λίαν εἶναι, ἢ μικρὸν ἐξαρτέλλειν. Quam late *unius iste solis ambitus* se extendat, & quam arcte coarctetur, Interpretes ambigunt; alijs de naturali die, quæ viginti quatuor horis absolvitur, alijs de artificiali, quæ duode- cim includitur, verba Stagiritæ accipientibus, & horarum numerum, quibus coerceri debeat justa actio, ne drama hac ex parte vitium trahat, non satis explore definiuntibus.

Natum hinc ante annos quinquaginta certamen est doctissimo *Ægidio Menagio* cum *Francisco Hedelino* Abbate *Albiniacense*: ambo- bus super Terentii fabula, quæ *Heautontimorumeni* seu *seipsum excru- ciantis* nomine insignita est, altercantibus. Hujus enim actionem non pluribus quam decem, aut ad summum duodecim horis contineri, *Hedelinus* contendebat; plures autem quam duodecim, & ad mini- mum quindecim horas ad actiones in dramate isto repræsentatas re- quiri; neque tamen vel justam magnitudinem Terentium fuisse super- gressum, vel minus convenienter Aristotelis doctrinæ istam consti- tuisse, *Menagius* ostendere satagit. Hic duobus anno 1640 & 1650 editis libris; iste totidem oppositis argumentum pertractarunt: tanta etiam animi concitatione Hedelinus id executus est, ut a verborum acerbitate & injuriosis dictis in optimum Menagium, quem adversari- um sumserat, jaciendis sibi non temperarit. Istas ne agnoscere vide- retur, ab ira animum, ex consilio Taciti, cohibendum duxit Menagius: ac proinde alterum Hedelini librum ut evolveret, multo tempore adduci non potuit, quod apud se constituisset, inque *Amanitatum Ju- ris* dedicatione, nunquam se eundem esse lecturum, significasset; nuper demum, post elapsos quadraginta annos, a Jesuitis Collegii Lu- doviciani & Doctoribus Sorbonæ certior redditus, salva conscientia lectio-

lectionem libelli, si maxime animo penitus fixum ante habuerit, istud se non legere velle, nunc suscipi posse. Igitur argumentum isthoc deuo excutiendum, & adversarii rationes examinandas duxit, sententiamque, in qua adhuc persistat, probare satagit eruditissimæ ferainæ *Anna Dacieria*, Fabri filix, pluribus venustis libris editis erudito orbi cognitæ, jamque in edendo Terentio studium ponenti; arbitrio ejus, utram sententiam nunc veriorem censere velit, in venusto epigrammate ad ipsam scripto, & commentationi præfixo, modeste relinquens. Præterquam quod dubium adhuc sit, an de naturali, an artificiali die, quem solis ambitus absolvat, Aristoteles loquatur: si maxime artificialem intelligat, (de quo etiam plerique Interpretes hæc verba accipienda esse censent) nequaquam tamen angustis adeo finibus actionem dramaticam ab eo includi Auctor existimat, ut ultra duodecim horas (quibus artificialis dies absolvitur) extendere eam prohibeat: quod verbis *περᾶται*, quo suaderi magis, ut poeta spatio temporis quam minimo actionem arctet, quam sub pœna reprehensionis id præcipi existimat; & ἡ μικρὸν ἐξαιρέσειν, quibus paulum transilire fines istos licere, indicari asserit: nam in hunc sensum verba Aristotelis accepisse, & quod *paulum excedere* permiserit, interpretatos ea esse Madium, Lombardum, Piccolomineum, Riccobonum, Heinsium, Vossium, Grostorum. Igitur dramatum leges haud violatas a Terentio Auctor adversus Hedelinum asserit, etsi plures quam duodecim horas actioni dederit, & res intra biduum (juxta Minturni, & quorundam aliorum *cap. 7.* allegatorum sententiam) confectas uno dramate hoc complexus fuerit. Græcos sane Comicos haud adeo superstitiose angustis istis se includi passos esse, nec fabulas suas duodecim horarum spatio adstrinxisse, exemplo Aristophanis (*cap. 9.*) ostendit, qui in Pluto viginti horarum, & Æschyli (*cap. 8.*) qui in Niobe trium dierum gesta exhibuerint; nec Euripidem horis duodecim actiones suas inclusisse; & inter antiquiores dramatum scriptores quandam Trojæ obsidionem, decem annis peractam, una fabula esse complexum (*cap. 10.*) refert. Plautum vero novem mensium acta in Amphitruone retulisse, adversus Muretum, Heinsium & Vossium (*ibid. p. 17.*) negat; sed Jephthen Buchanani duorum mensium gesta continere cum Vossio (*p. 61.*) affirmat. Quominus reprehensionem Terentium mereri censet, qui quindecim horas Heautontimorumenodederit,

MENSIS FEBRUARII A. M DC XCI. 89

dederit, acta representans quæ initium circa vesperam & septimam primi diei, & exitum circa meridiem & decimam horam alterius habeant. Quod ut probet, locum in quo Chremes ac Menedemus convenerint, quem suburbanum prope Athenas prædium fuisse putat, & tempus quo ludi hi acti fuerunt, Bacchanaliorum nempe seu Dionysiorum, (*cap. 11.*) inquirat, & ex hoc cum primis de longitudine diei, quæ tum fuerit, sententiam ferendam esse existimat. Quo loco de festis Græcorum, & cum primis Atheniensium (*p. 71. seqq.*) mensibus item Atticis (*cap. 12.*) erudite disserit, & adversus Hedelinum in Dionysiacis festis quæ *Pithoegis* appellabantur, mense Posidonione, qui erat sextus anni Attici, (cui initium dabat mensis Hecatombæus circa Solstitium æstivum) & ultimus autumnus, juxta Scaligerum, Petavium, & indicem MSC. mensium Atticorum Seldeno laudatum, actionem hanc Terentianam gestam esse fingi: circa quod anni tempus nox Athenis quindecim horas longa fuit: integram autem noctem intercessisse, antequam abolveretur, ex Act. II. sc. 3. *Ex vesperascit, & non moverunt viam*, & Act. III. sc. 1. *Luciscit hoc jam &c.* ostendit. Lecta plane digna sunt quæ doctissimus Autor de hoc argumento, aut affinia ei plura alibi haud obvia affert: & eorum occasione veterum scriptorum loca quædam emendat, ut Plauti *p. 15.* Æschyli *p. 24.* Aristotelis *p. 54.* Polyæni *p. 85;* lapsus item eruditorum quorundam virorum notat, ut Scaligeri *p. 83. 86.* Casauboni *p. 84.* Meursii *p. 128.* Guyeti *p. 131. 169.* Peyraredi *p. 131.* Ursini *p. 147.* Usserii *p. 3;* communicatorum autem sibi a celeberrimis & omni eruditionis genere præstantibus viris, *Ezech. Spanhemio & Jo. Georgio Graevio, p. 23. 26. 179.* eos qui his studiorum oblectamentis capiuntur, participes facit: ut non posse non gratum esse librum hunc doctissimæ *Dacærie*, cui dicatus fuit, existimemus.

ADAMI RECHENBERGII, IN ACAD.

Lips. P. P. de Studiis Academicis liber

singularis.

Lipsiæ apud Joh. Fr. Gleditsch. 1690, in 12.

constat pagulis 17.

Utra multi adolescentes scholis trivialibus egressi, in Academiis studiorum causa subinde veniant, qui in tanta doctrinæ varietate, docen-

decentiumque sententiis diversis ac discrepantibus, sæpe nesciant, quam studiorum rationem inire, quosve duces sequi hac in parte debeant; e re juventutis Academicæ hæc tempestate fore existimavit *Autor* libri hujus clarissimus, Collega noster colendus, si in quovis studiorum genere, partim Autores præstantissimos, qui hanc aut illam doctrinæ partem tradiderint, indicaret; partim ordinem, quo pro ingenii aut fortunæ ratione, vel etiam scopo, in studiis uti conveniat, monstraret. Quapropter præmissa dissertatione de eruditione varia, & studiosis ante in classes velut descriptis, in *secunda* libri *sektione*, de Philosophiæ Theoreticæ, & in *tertia* de Præcticæ disciplinis, scriptoribus & eorum usu partitim disserere instituit. In *quarta sektione* de Philologia, ejusque partibus; imprimis vero quæ ad historiæ eum civilis, tum sacræ sektionem faciunt, ubèrius exponit. In *quinta sektione*, de scriptoribus Græcis varii generis eorumque scriptis agit. Quibus subjungit Oratoriæ & Philologiæ S. studium, Theologiæ consecratis adprime necessarium. Inde in *sexta sektione*, quæ ad præparationem studii Medici, Juridici & Theologici faciunt, adducit. Præcipue autem methodi rationem in Theologia addiscenda ostendit, laudando summos in hæc doctrinâ viros, *Gerbardum, Hilsemannum, Calovium*, & qui Ecclesiæ bono adhuc vivit, summe Reverendum Dn. *Spe-nerum*. Ultimo loco *Autor* Comenii Regulas vitæ sapientis & tranquillæ studiosis commendat, iisque libro colophonem imponit.

SEBASTIANI SCHMIDII IN D. PAULI
ad Colossenses epistolam commentatio. Accedunt ejusdem Paraphrases Cap. VII. II. IX. X. & XI. ad Romanos, Epistola prioris ad Corinthios, prioris & posterioris ad Thessalonicenses, prioris ad Timotheum, epistola ad Philemonem, ut & Cantici Maria.

Hamburgi, ex officina libraria Schulziana, 1697 in 4.
 constant pagulis 51.

Quemadmodum summe reverendus Auctor ex Paulinis operibus *epistolam ad Hebræos* A. 1680, *epistolam ad Ephesos* A. 1685, *epistolam ad Galatas* A. 1690 commentariis accuratissimis illustravit: ita nuperius sua in *epistolam ad Colossenses* & *quasdam alias a D. Paulo exaratas* melle-

meletemata juris publici fieri, non invitus editori indulsit. Majori vero studio epistolam *ad Colossenses* explanavit, ac cæteras in voluminis frontispicio enumeratas. Has enim simplici tantum ac satis succincta *paraphrasi* enarravit. Illam autem iusto commentario explicandam censuit. Hinc singula ejus capita primo *Logice* in partes particulasque suas *resolvit*, deinde prolixioribus notis quorumvis verborum *nexum & sensum* monstravit, collatis simul *Estii, Hunnii, Crocii, Colixii* cumprimis, ut & aliorum in hanc epistolam commentationibus, denique *locos communes* copiosos, sed paucis verbis multa complexos annectit. Ut vero pateat, in hoc non minus, quam, quæ superioribus annis recensuimus, operibus Exegetam hunc suo merito clarissimum non semper trigorem viam insistere, unicum exemplum ex *Coloss. L. 24.* petere juvat. En Apostoli verba: *Νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασι μου ὑπὲρ ὑμῶν καὶ ἀναπαύησά τὰ ὑστερήματα τῶν θλίψεων τοῦ χριστοῦ ἐν τῇ σαρκί μου, ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτοῦ*, *Erasmus* Rotodamius vertit: *Nunc gaudeo super afflictionibus meis pro vobis, & suppleo, quod deerat afflictionum Christi in carne mea pro corpore ipsius, quod est ecclesia, cujus factus sum minister.*

Schmidius accipit *vñ* illative, pro itaque. Vocabulo *ἐν*, in afflictionibus, non materiam gaudii notari putat, sed *statum*, in quo Apostolus tunc fuit, quoque non obstante gavifus est. *Afflictiones* heic non tam præteritas, quam præsentis & adhuc exantlandas intelligit. *Θλίψεις χριστοῦ* ei non illæ sunt, quas Christus in corpore suo mystico *sustineat*, sed quas Christus *admensus est* Paulo, ac ab eo sustinendas *definit*. Dici ergo autumat afflictiones Christi præcipue *efficienter*, utpote a Christi providentia definitas, deinde etiam *exemplariter*, quia earum nobis *ὑπογραμμὸν* reliquit. Nec aliter locum *2. Cor. L. v. j.* explicari cupit. Urget eapropter h. l. tautologicum fore sensum verborum: *Afflictiones Christi h. e. corporis Christi mystici ὑπὲρ τοῦ σώματος αὐτοῦ pro corpore Christi mystico.* Desiderat etiam locum parallelum biblicum, ubi Christus in fidelibus pati dicatur pro corpore suo ecclesia. Pontificiis ejusmodi interpretatione ansam dari monet, passiones sanctorum pro *meritorii & satisfactorii* habendi, cum omnis passio a Christo perferenda talis sit. Sed & verba *ἐν τῇ σαρκί μου* argumento esse existimat, *Christi afflictiones* non de totius mystici corporis Christi, sed Pauli solius afflictionibus intelligendas esse. *ἐν σαρκί* idem est

est Schmidio ac *in naturali vita in hoc orbe peragenda*, ob *Phil. I. 22. 24. Gal. II. 20.* Tandem ultimo loco positum *vixit* non notare statuit pro commodi, sed *super causæ & ministerii*. Hinc emergit hæc fere paraphrasis: *Quia Evangelium, quod ego prædico inter gentes, inter vos Colossenses, gentiles, eum fructum facit, ut & vos sitis conversi, gaudeo in mediis afflictionibus meis, quas super vobis, seu ea de causa, quia vobis gentilibus prædico, patior. Non enim pariter me pati eorum causa, apud quos Evangelium meum tantum fructum facit. Gaudeo igitur ob conversionem vestram, & ut vicissim quasi gratus sim pro mihi facto gaudio, libenter impleo & sustineo, quicquid afflictionum restiteris a Christo mihi destinatarum, & in carne mea sive statu vite hujus a me sustinendarum, super causa corporis Christi meo ministerio adificandi, ecclesie futuri; quippe cujus factus sum minister, quem talia ex officio pati decet.* Cæterum paraphrasibus in epistolas Paulinas additur quoque *Canticum Mariae*, ex *Luca I. 47-54.* eodem paraphraseos filo pertextum, ac *Canticum Zachariae*, quod una cum epistolis *Jacobi & ad Ephesios*, iteraque *concionem Christi montana* sex abhinc annis Schraidius edidit.

DISSERTATIO ACADEMICA DE PHARISÆISMIS in libris profanorum Scriptorum occurrentibus. Accesserunt observationes breves de luxu veterum Romanorum circa nuces. Edidit M. Joh. Henricus Ernesti.

Lipsiæ, literis Joh. Georgii, 1690. 12. pag. 7.

Colliguntur in hæc Dissertatione, quam majori de *Hermenentia profana* operi ad instar prodromi doctissimus ac de studiosa juventute in scholæ nostræ Thomanz, quem gerit, rectoratu præclare merens Auctor præmittere voluit, justoque ordine sistuntur auctorum Latinorum & Græcorum veterum a religione Judaicâ alienorum loca, quibus mores Phariseorum eorumque, qui ad illorum mandata vitam suam atque fidem componebant, aut memorantur, aut scommate petuntur. Exponit ea Auctor dictis Scripturæ sacre, talia de *Pharisæis* referentis, qualia in *Judeis, verpis, curis, recutiis, sabbataris*, perstringuntur ab Historicis, Grammaticis, Oratoribus ac Poetis gentilibus. Horum intentionem & sensum, optimorum commentatorum

MENSIS FEBRUARII A. M DC XCI, 93

tatorum interpretationibus adductis, perspicuum ac cuius obviu reddit. Accedunt *appendices* non unæ. Ac primo quidem recens locorum *Theognidis*, ubi, utut nulla Judæorum ac Phariseorum mentio fiat, neque etiam probari possit, vatem ad illos oculum intantum habuisse, sententia tamen aliqua offenditur, quæ dogmati vel mori Judaico non minus similis est, ac ovum ovo. Sequuntur *programmata* duo *academica*, quorum altero *usus profanarum literarum in interpretandis scripturis sacris*, altero *usus sacrarum literarum in interpretandis scripturis profanis* (latius in præcedenti *dissertatione* ostensus) non uno exemplo demonstratur. Sub calcem voluminis videas *observationes de luxu Romanorum circa nuces*. Hujus classes duæ statuuntur. Prior ad *cultum* corporis, posterior ad *victum* spectat. Ad luxum circa *cultum* pertinere dicitur, quod quidam deliciarum sectator nuce ardentis crura subulserit, itemque quod formæ studiosæ mulieres nucario oleo alopecius mederi & nigrum sibi colorem inducere fuerint. Luxus circa *victum* arguuntur, partim qui eas ex aliis orbis regionibus adferri curarunt, partim qui plura simul earundem genera mensæ intulerunt, partim denique, qui singulari opera ac labore poma hæc condiverunt, frixerunt, coxeruntve, antequam iis vescerentur.

DE GODEN EN GODSDIENST DER
Heydenen, &c. i. e.

Tractatus de Diis & Religione Ethnicorum, Gallice
a P. Gaultruchio conscriptus, nunc Belgice versus
a F. Halma.

Ultrajecti ad Rhenum, apud F. Halma 1690. in 12. maj. Plag. 10.

Cum ad Poetarum Auctorumque veterum aliorum, sive Græcorum sive Latinorum intelligentiam multum facere videretur, imò necessarium omnino esset, Deos gentilium atque religionem non ignorari, haud pauci extiterunt tum veterum tum recentiorum, qui Mythologiam seu Historiam Poeticam commentariis suis illustrandam susceperunt. Hos inter *Leonardus* quoque *Gaultruchius* e Soc. Jesu laudem meruit, edito pridem Gallico idiomate de Diis & Religione Ethnicorum opusculo, quo de Diis primum majoribus, de Semi-Diis inde, ac denique de

honoribus, quos gentiles Diis suis exhibuere, statuis, templis, sacrificiis, sacerdotibus, festis, ludis, spectaculis, succincte ac perspicue tractatur. Utiq; cum applausum libellus invenit, ut non tantum plusquam septies Gallice typis fuerit exscriptus, sed & in Anglicum sermonem traductus Londini A. 1671, & Latine versus Leodii A. 1678 prodierit. Hinc non inutilem se operam civibus suis præstiturum *F. Halma* censuit, si in Belgicam quoque linguam libellum utilissimum converteret: id quod nova hac editione ita præstitit, ut Gallico, quo primum conscriptus fuit, idiomatici adjunxerit e diametro Latinam, subjecerit vero Belgicam versionem, eundemque adeo librum simul Gallice, Latine & Belgice, suas rationes secutus exhibuerit.

LIBRI NOVI.

Gerardi Noodt Probabilium Juris Civilis Libri IV: De Jurisdictione & Imperio Libri II: Ad Legem Aquiliam Liber singularis. Lugd. Bat. 1691. in 4.

Gerh. Feltmanni Dissertatio de Accessionibus Memorabilibus immuni a quarum vi vel terræ motu factis. Amstelod. 1691. in 8.

Quatrième Denonciation de l'Herésie du Peché Philosophique. 1690. in 8.
V. Denonciation du Philosophisme, c'est à dire de la nouvelle Herésie du Peché Philosophique. A Cologne 1690. in 8.

Discours de la Connoissance des Bestes, par le P. Ignace Gaston Zardies. Troisième édition. A la Haye 1690. in 12.

L' Histoire de Don Jean d' Autriche fils de l' Empereur Charlequint, A. Amsterd. 1690. in 8.

Apocalypticæ Tubæ quinta, ortum, progressum & interitum Locustarum pandens, per Franciscum Foris Otrokocú. Amstel. 1690. in 8.

Serenæ cujusdam Discussio Pacifica, seu Quæstionis decantatæ, ubi fuerit Ecclesia Reformata ante Lutherum, &c. resolutio: per eundem. Amstel. 1690. in 8.

Joh. Eberhardi Schvellingii Exercitationes Cathedraræ in Petri Dauidis Huetii Censuram Philosophiæ Cartesianæ. Bremæ 1690. in 8.

Euclidis Elementorum sex Libri priores, magnam partem novis demonstrationibus adornati opera & studio Henrici Costilii. Lugd. Bat. 1691. in 8.

Relation des Révolutions arrivées à Siam dans l' Année 1688. A Amsterdam 1691. in 12.

NOVA LITTERARIA EX GALLIA, EXCERPTA

ex *Basnægiæ Historia Actorum Eruditorum.*

P Martianus S. Hieronymo suo studium indefessum impendit, jamque Prodrômum Operis hoc titulo edidit: *Divi Hieronymi Prodrômus,*

*Arâmus, sive Epistola Dômi de Maritanay ad omnes viros doctos & studiosos, cum Epistola Divi Hieronymi ad Sunniam, Prodüt & libellus alius: Dissertations sur la dernière Pâque de Notre Seigneur & sur la prison de S. Jean Baptiste; i. e. Dissertationes de postremo Christi Paschate & de custodia S. Johannis Baptistæ. Hujus auctôri nomen est Piednu, qui probandum in hoc opusculo suscepit, Christum extremo vitæ suæ anno Pascha celebrasse, nec nisi unam fuisse S. Joh. Baptistæ captivitatem. Oppositus libellus est P. Lamy, qui editis dissertationibus quibusdam evincere conatus fuerat, trinam fuisse S. Johannis custodiam; Christum vero Pascha nequam ultimo vitæ anno celebrasse, non obstantibus Evangelistæ verbis, *pridie quam pateretur*, quippe quæ non recte fuerint intellecta. Recusus & Parisiis liber est, qui ante decem aut duodecim annos primum adspexerat: *L' Art de vivre heureux selon les principes de Descartes; i. e. Ars beate vivendi secundum principia Cartesii.**

P. Harduinus novam eamque vastissimam, quadraginta nempe volumina impleturam editionem Conciliorum molitur. Idem detecturum se pollicetur genuinos auctores operum, quæ Cassiodoro, Facundo, Mariô Mercatori, Victori Turonensi, Isidoro Hispalensi &c. falso hactenus fuerint tributa. Vaillantius dicitur Responsum composuisse ad P. Harduini *Antirrheticum*: sed sunt qui dubitant, scriptum hoc lucem adspecturum, quod Republicâ Litterariâ plena libertate Lutetiæ Parisiorum non gaudeat.

Stephanus Baluzius, Coadjutoris Rotomagensis, qui defuncti fratris Marchionis de Seignelay thesaurum librarium possidet, hoc tempore Bibliothecarius, occupatus est in edendis vitis Papatum, qui Avenione sedem habuerunt. Idem falsas nonnullas in Decretalibus inscriptiones detexit, præloque parat Pithœi in Gratianum notas. *Baudelotus Dairval*, auctor libri de utilitate ex peregrinationibus capiendâ, invenisse nuper fertur statuam æneam, altitudinis trium aut quatuor pollicum, sed antiquam valde, ac *Dæm Crepitem*, cujus apud Arnobium aut Minutium Felicem & Tertullianum mentio fit, representantem, quam peculiari dissertatione illustrare constituit. *Tillemontius* vitas Imperatorum Romanorum componit, aliquot voluminibus, quorum primum in Vespasiano desinit, exhibendas. *Bossuetus* Episcopus Meldensis libri sui de Variationibus Protestantium Vindicias adversus

versus *Jacobi Barnagii* Responsum typis exscribi curat, nec minus strenue in oppugnando *Jurio* progreditur.

Le Grand Historiæ Ludovici XI describendæ summo studio incumbit, quæ duobus voluminibus absolvetur, ita ut eorum alterum ipsum Historiæ contextum, alterum monumenta publica conciliandæ dictis fidei exhibeat: quod opus ubi in lucem prodierit, & cum *Varillastiana* ejusdem Regis Historia fuerit collatum, patebit fortasse, quid distent æra lupinis. Interim *Varillastium* Historia Caroli VIII habet occupatum. *Felibenius*, cui Dialogos de Architectura debemus, Diarium aliquod Antiquitatis prælo parat.

P. Bouhours versionem Gallicam Novi Testamenti molitur, reliquas omnes, & Jansenistarum quoque Montensem, ut ajunt, superaturam. Dn. *de S. Real* propediem daturus est versionem Gallicam Epistolarum Ciceronis ad Atticum, una cum notis suis. *Menagii* Origines Linguae Gallicæ sub prælo adhuc sudant. Tolosæ imprimuntur *Sorberiana*.

Dn. *Dirvic*, cujus de Religione Christiana Tractatus notissimus est, Roma, quo Cardinalem Estreensetm secutus fuerat, redux Lugduni diem dicitur obiisse. Dudum etiam constat, mortuum esse *Hermannum* Capituli Bellovacensis Decanum, elegantissimorum operum, inter quæ Vita S. Athanasii, S. Basilii, S. Gregorii &c. auctorem.

* * * * *

Dum Duumvirorum Gallorum, Lector Benevole, mortem memoramus, nuntius ad nos defertur de obitu Theologi nostratis celeberrimi Theophili Spizelii, Evangelici Ministerii Augustani Senioris & ad D. Jacobi Augustæ Vindelicorum Pastoris, dum viveret, vigilantissimus; quippe qui die 9 Januarii (secundum Calendarium Gregorianum) anni presentis, cum pleuritide & febre dein acuta laborasset, vitam laboriosissimam cum placida beatitudine, est inmaturo morte commutavit; nondum ex alto quinquagesimo secundo ætatis anno. Ceterum uti salutarem optimi Viri non Ecclesiæ tantum Orthodoxæ, & Augustanæ cumprimis, sed Republicæ Literariæ non poterit non lugere: ita prolixioris ejus elogiæ superfecerunt merito, quem tot præclara ingenii monumenta, in lucem ab ipso diversis temporibus edita, applausumq; Orbis Eruditi præmerita, tum mihi ignotum aut illudatum patiantur.

✻ (o) ✻

N. III. 97
ACTA
ERUDITORUM

publicata Lipsiæ
Calendis Martii Anno M DC XCI.

ERASMI VVARREN GEOLOGIA: OR,
a Discourse concerning the Earth before the
Deluge, &c.

Londini, impensis Rich. Chiswell, 1690 in 4. Constat capitibus XVII,
paginis 47.

T *Homa Burnetii* Theoriam Telluris sacram recensuimus partim in Actis a. 1688. p. 702, partim in Supplemento VI. p. 304. Ut exteros taceamus, quibus viri hujus ingeniosi paradoxa approbare se haud potuerunt, ex ipsismet ejusdem civibus virgula censoria in eum animadvertit sex abhinc annis *Herbertus* Herefordiensis Episcopus, de quo plura videsis in Actis mense Octobri anno 1686 publicatis p. 522, & si placet, adde, senem illum doctissimum, nomine gentilitio *Crofti* gavilum, sed rarius (ut facere amant Episcopi,) eo usum esse, ex quo d. 9. Febr. A. 1661 diocesi Herefordiensi praefectus fuit. Num vero adhuc in vivis sit, adeoque annum ætatis octogesimum septimum agat, non liquet: hoc unum novimus, quod in *Statu Angliæ*, ab *Eduardo Chamberlano* Anglicè conscripti, Gallica versione, Amstelodami A. 1688 impressa, inter nondum mortuos referatur. Hunc excepit anno superiori *Erasmus Warren*, Rector ecclesiæ, quæ Worlingtoni in Suffolcia colligitur, opusque præsens duobus prioribus *Theoria Burnetiana* libris opposuit, lenius tamen in eam seviens, ac ab *Herberto Crofto* factum fuerat. Quid autem in adversarii placitis reprehensione dignum judicavit, pluribus commemorare opus non est; cum summa ipsius capita propemodum coincidunt cum iis, quæ ab episcopo Herefordiensi monita esse, citato loco memoriz prodidimus. Jucundiores relatu erunt, quas de natura & ratione cataclysmi universalis *Warrenus* excogitavit, novæ ac paradoxæ hypotheses. Eas tamen haudquaquam pro certis & exploratis vendit, sed tantum

N pro

ACTA ERUDITORUM

pro probabilibus, ad minimum vero probabilioribus, quam Burnetiana sint; cum ex adverso Burnetius orbi erudito persuadere nitatur, non nisi sua methodo explicari posse apud Mosen Petrumque descripta diluvii phenomena. Nimirum *Warrenna* supponit omnium primo, aquas diluviales, quibus altitudo *quindecim* cubitorum *Gen. VII. 20.* adscribitur, non montibus quibusvis altissimis, (ut vulgo locum istum interpretes intelligunt,) sed humo tantum sive communi terræ superficie tot cubitis altiores fuisse. Solicite enim ab hemistichio posteriori: **וַיִּכְסּוּ הַרִימֹתַי** *Et contecti sunt montes*, distinguendum censet hemistichium prius: **חֲמִשָּׁה עָשָׂר אַמָּה מִלְּמַעְלָה גִבּוֹר הַמַּיִם** *Quindecim cubitis sursum versus invaluerunt aqua*, super humum nempe, si *Warrennum* audias, non super montes, licet & hos ab aquis sæpius suo modo *superatos* & *tectos* concedat. Putat quippe, **מַעֲיִנֹתַי** **תְּהוֹמוֹת רַבּוֹתַי** *fontes abyssi magna*, qui *Genes. VII. 11.* sub initium cataclysmi *dirupti* dicuntur, non esse, (ut hactenus creditum fuit,) *barathra* & receptacula aquarum *subterranea* aut *submarina*, sed profundas cavernas in ipsis *montium cacuminibus*, ab omnipotente Dei manu *diffusas* & apertas, magnamq; aquarum vim in altum ejaculantes, in subiectas valles, ad instar cataractarum, delapsuram. Nititur parallelismo *Psalmi LXXVIII. v. 15.* ubi de Deo psalter inquit: **יִבְקַע צוּרֵימָה כַּמְרֹבַר וַיִּשַׁק בְּתוֹצְמוֹת רַבּוֹתַי** *diffidis rupes* (*Rephidim, Exod. XVII. 1. 7.* & *Kadesch, Num. XX. 1. 8.*) *in deserto* & *patavie* (populum) *abyssi magna*, h. e. cavernis montanis, non subterraneis, sed altius superficie deserti sitis; quapropter *versu sequenti* additur: **וַיִּוְרַד** *Et descendere fecit aquas*; itemque *Sapient. XI. 4.* aqua data dicitur *de petra altissima*. Eam quoque ob rem *I. Cor. X. 4.* asseri videtur, *petram* *Israelitas secutam* fuisse. Nisi enim scaturigo excelsio loco posita fuisset, non potuisset fluentis suis tantum impetum conciliare, ut ex *Rephidim* ad *Kadesch* usque, rivo facto, pergerent. Neque enim ullius fontis, locis istis binis interjecti, *Moses* usquam meminisset. Fuisset hac ratione *rupes* isthæc non absimilis monti *Pico* in insula *Tenariffa*, cui impendentes nebulae singulis diebus circa meridiem in aquam resolvuntur, & tanta copia defluunt, ut imbrium, quales in tota insula nunquam cadunt, vices abunde suppleant, totamque, quam diximus, *Tenariffam* affatim irrigent.

Quoniam itaque *Moses* æque ac *David* & nomen *abyssorum magna*

magnarum & verbum *diffundere* adhibet, Warrenus iudicat, de argumento simili utrumque agere. Observat igitur porro, in montibus haud raro *capacissimas cavernas* offendi, qualis illa, quæ Davidis sexcentisque ejus comitibus in imo recessu suo latibulum præbuit, & nihilominus tantum adhuc spatii vacui habuit, ut Saul eam ingressus nihil viderit, quod, Davidem illic loci adesse, suspicionem ei moveret, *I. Sam. XXIV. 3.* Harum plerasque corona quasi immanium saxorum circumseptas esse, ut ad eas aditus neutrubi pateat. Porro creditur facile ait, calore Solis multos vapores in id genus cavernis gigni, ac dein tum interno cavernarum, tum externo nivium incumbentium frigore in aquas condensari; particulas vero hujusmodi aquarum crassiores esse, quam ut per angustos viscerum montanorum poros, per quos vi influxus solaris elevatæ ac in cavernas illas delatæ fuerant, relabi possint; hinc, Noachi ævo, aquas id genus collectas æternam ejusmodi carceribus detineri oportuisset, nisi Deus modo supernaturali repagula *diffregisset*, ac undis illis, quo naturalis impetus ferebat, eundi potestatem fecisset. Tunc itaque eæ instar *fontium* ebullire, ac qua data porta, in declive præcipites ruere, hæcque ratione, (accidentibus præsertim nivibus liquefcentibus imbribusque solito majoribus,) depressiorem terræ superficiem, quindecim cubitorum altitudine, longe lateque inundare. Huic fundamento primo de *fontibus abyssi magna* jungit Warrenus alterum de *altitudine* aquarum diluvialium, quæ *cubitis quindecim* non montes, sed *humum* superarint; unde non recurrendum dicitur ad aquas *supraælestes*, quæ ex orbibus suis, sine systematis mundani *παραβολή*, deduci non potuerint; neque ad aquas *subterraneas*, quibus nullo modo integrum fuerit ascendere, nisi adfuissent aliæ aquæ, in harum locum successuræ; neque ad universas regiones *aeris*, licet omni ex parte *in aquam condensandi*, cum constet, molem aeriam, molemq; aqueam ejusdem extensionis, quoad proportionem gravitatis, non magis sese invicem exæquare, ac *mille & unum*, adeoque totius aeris molem in nimis exiguam & cataclysmo haud suffecturam aquæ molemq; abituram fuisse; præterea ignorari, quid in superioris aeris condensati locum succedere potuerit, ne natura vacuum reciperet. Imbrēs autem per quadraginta dies descendentes, & *abyssos* illas e cavernosorum montium verticibus scaturientes, tantam undarum vim congerere potuisse, quæ terræ

ad cubitos quindecim obtegendæ suffecerit. Tertium fundamentum Warrenus ex II. Petr. III, 5. 6. petit: *Cæli*, h. e. infima aeris regio, *erant jam olim a terra* (ἐξ ὕδατος) *ex aqua* (καὶ δι' ὕδατος) *& in aqua simul extans*, (δι' αὐτῆς) *per qua mundus* (animalis) *qui tum erat, aquis inundatus perit*. Partem enim tunc terræ depressioris cum circumjecta atmosphæra inundatam, adeoque δι' ὕδατος (h. e. juxta Warrenum, *in aqua*) extitisse, partem terræ montanæ cum annexo cœlo aërio ἐξ ὕδατος (*extra aquam*) cœminuisse, opinatur. Utrum vero interpretatione hac sua scopum Petri ferierit, videant alii. Quarto loco urget, quod, si aquæ cacumina quoque montium tam longo temporis tractu contextissent, tantum limi & sordium in planities devolutum fuisse credibile sit, ut ne quidem aliquot seculis post ad fruges vitesve ferendas domusve extruendas aptæ fuerint; quemadmodum constat, Atticam, cum cataclysmum longe minorem passa esset, adeo miseram induisse faciem, ut non nisi post tria secula colonos iterum nacta sit.

Cæterum prævidit clarissimus Auctor, objectiones non unas sibi diluendas fore. Harum prima ex Gen. VII, 19. 20. elicitur: *Operiti sunt omnes montes altissimi sub cælo universo. Quindecim cubitis sursum versus invaluerunt aqua, & montes fuerunt operiti*. Respondet, non dici in textu, montium cacumina operita fuisse, sed humum tantum, una cum inferioribus partibus montium, ad cubitos quindecim sursum versus a superficie terræ communi. Et in ejusmodi inundationem satis bene quadrare phrasin: *aqua prevaluerunt* ἵνα ἵνα *valde, valde*. Neque septuaginta Senes testari, diluvialem aquam montium quorumvis verticibus superincubuisse; namque solummodo dicere: Πεντηκοντα πηχῆς ὑπερῶν ὑψώθη τὸ ὕδωρ. Imo nec vulgatum dissensisse, licet reddiderit: *Quindecim cubitis altior fuit aqua super montes, quos operuerat*. Namque non necesse esse, ut *super montes* idem esse putetur, ac *super cacumina montium*. Quin verba ista tantundem notare posse ac illa: *ad latera montium*; quemadmodum, Q. Curtii phrasi, *super mensam*, vel *super vinum & epulas* cornivæ esse dicuntur, mensæ tantum accumbentes. Deinceps, quod altissimos montes quindecim cubitis superarint undæ, hoc potissimum argumento refellit Noster, quod arca *quievisse* ac *resedisse* dicatur *super montibus Ararat*, h. e. Gordyæis in Armenia, Gen. VIII. 4. & quidem diē 17. mensis septimi. Cœpit autem diluvium diē 2. mensis se-

cundi

MENSIS MARTII A. M. DC. XCI. 161

cundi & accrevit diebus centum & quinquaginta, (Gen. VII. 24.) qui fere circa modo dictum diem mensis septimi decimum septimum desinunt. Hinc patet, eo ipso tempore, quo incrementum aquarum summum suum fastigium ac *ακμήν* attingit, arcam montibus Gordyæis insedisse, adeoque totam undis immerfam omnique aere exclusam fuisse, si altissimos montes, sigillatim Atlantem, Olympum, Caucasum, Picum in Tenariffa, Andes in America, quindecim cubitis operiret suprema eaque æqualiter a centro terræ remota cataclysmi peripheria. Ipsemet igitur Warrenus phrasin Mosaicam: *Operiti sunt montes altissimi*, exponi vult aut (1.) per *synecdochen partis inferioris pro toto monte*, aut (2.) per *hyperbolem*, quæ sæpe a montibus petitur, v. g. Jer. IV. 24. Ezech. XXXII. 6. Esai. XLIV. 23. XLI. 15. LXIV. 3. Habac. III. 6. Psal. XCVII. 5. CXIV. 4. &c. aut denique (3.) vocem *cooperire* accipiendo non pro *superare & contegere omni ex parte*, sed pro *frequenter, abundanter circumdare, circumflere, circumire, circumfluere*. Sic gemmæ dicuntur *tegmen* Tyriorum, *Ezech. XXVIII. 13*. Judæi feruntur *texisse* altare Domini lacrymis, *Mal. II. 13*. Imo Moses ipsemet refert, coturnices *texisse* castra Israelitarum, *Exod. XXI. 13*. Et tamen *Num. XI. 13*, (optimus sui interpretis) auctor est, decidisse illas non *super*, sed *circa* castra, ex utroque eorum latere. Pari modo, Warrenno iudice, montes altissimos cataclysmo *tellos* dixit Moses, quia copiosissimæ aquæ quaquaversus illos circumfluxerunt.

Ad Objectionem secundam: *Arca resedit super montibus Ararat, Gen. VIII. 4; ergo aqua ultra cacumina montium accreverunt, arcamque illuc extulerunt*, Auctor noster respondet: (1.) על, (quod communiter *super* notat,) quandoque *prope, juxta, penes* significare, e. g. *Psal. I. 3. Num. XI. 13*. sicque *על הררי אררט* *super montes Ararat*, idem esse posse, ac *juxta* montes Gordyæos. (2.) Si concedatur, arcam *super* montibus Ararat quiescisse, hoc nihilominus verum fore, etsi non cacumini, sed pedi vel inferiori montis parti innixa ea dicatur. Nec obstare, quod *Berosus & Nicolaus Damascenus* apud Fl. Josephum, *Abjænus Assyrius* apud Eusebium & Cyrillum, *Benjamin* denique *Tudelenfis* in Itinerario, testentur, reliquias arcæ longo tempore remansisse in montis Gordyæi fastigio. Observat enim Warrenus, eosdem auctores tot fabulas admiscere suæ hac de re narrationi, ut qui aliqua in circumstantia extra dubium hallucinantur, in altera quoque hallucinati esse non immerito præsumantur.

Succedit objectio tertia: *Cucumina montium apparere ceperunt, decrecente diluvio, Gen. VIII, 5. Ergo prius aquis cooperita fuerunt.* Regerit Warrenus, partim, quod *cacumen montanum* non raro in Scripturis sacris pro declivioribus & inferioribus partibus montis accipiendum veniat, e. g. *Amos I, 2. Exod. XIX, 20.* partim, quod fortassis in Genesi intelligerè oporteat apices montium minorum tantum, superficie humi quindecim modo cubitis altiores, adeoque totos undis obrutos. Quod si hæc *σφοδρά Φάγουα* non arrideant cordato lectori, notari jubet, quod montium fastigia non *ex aquis*, sed *a tenebris* decimo mense *emerfisse* sive *visa fuisse* dicantur. Toto nempe diluvii tempore tenebras universa telluri constanter incubuisse. Cum enim atmosphaera, quanta quanta erat, maximo opere turbata, omnes, quos ambitu suo complexa fuerat, vapores in nubes, moxque harum maximam partem in imbres copiosissimos transmutesset, vero non absimile videtur, densissimas toto passim orbe tenebras ea de causa coortas esse. Imo absolute hoc necessarium fuisse, Warrenus existimat, ut homines diluvio absumendi eo magis in stuporem & consternationem verterentur, neque ii, qui non procul arca degebant, manu facta hanc invaderent, Noachumque cum familia brutisque animalibus illinc exturbarent, ac asylo ejusmodi salutis suae consultum irent. Quemadmodum autem graviter adeo, ineunte cataclysmo, conturbata fuit atmosphaera: ita non ante decimum mensem, (ut ut jam per aliquot temporis spatium aqua decretere ceperat,) in pristinum statum restitui, adeoque Solaris lux per aerem in montium apices transmitti potuit. Hinc quando *Gen. VIII, 3.* legitur: *וַיִּשְׁבּוּ* *Et reversa sunt aqua continuo ac indefinenter e terra*, Warrenus annotat, reverti idem Spiritui Sancto sapientiale esse ac *in sua principia refecti*, non autem solummodo *ex loco in locum sine ulteriore sui mutatione abire.* Sic *Psal. XC, 3.* *וְשׁוּבוּ בְנֵי אָדָם* *Revertimini, filii hominis.* *Gen. III, 19.* *אֶל עֹפָר תֵּשׁוּב* *Revertetur in terram suam.* Et similem in modum hoc loco: *aqua reverse sunt*, nimirum in principia sua, vapores scilicet. Accedebat ventus ille miraculosus, (*Gen. VIII, 1.*) qui quamprimum cataclysmus decretere ceperat, non potuit non, dum aquas rarefacere debebat, aerem simul magis magisque turbare, spillare ac consequenter tenebricosum reddere. Quod ipsum etiam necesse erat, ne aqua in glaciem coirent,

uti fortassis fecissent; nisi aer spissus adeoque subcalidus & consequenter tenebris horridus fuisset, donec major earum pars in vapores abiisset, reliqua limo & sordibus nimium permista lentiore rarefactione eguisset, adeoque pauciores vapores emisisset, quam quales atmospheram notabili modo conturbare ac tantopere obtenebrare valuissent, ut nec Solis radii eam penetrare potuissent. Eandem ob rem Deus, cum nullum diluuium orbi posthac immissum iri promitteret, non tantum sementem & messem, æstatem & hyemem, sed & diem ac noctem semper fore, prædixit; *Gen. VIII. 22.*

Quod si porro obvertas, hac ratione homines animaliaque in montes fugam capessere atque mortis periculum evitare potuisse; responsio Warreni in promptu est, *imbres* copiosissimos (sive potius *ecnephas* ac *exhydrias* quadraginta diebus in montes impingentes, atque ibidem cum *niuibus* non una hyeme illic aggestis, tunc vero liquefcentibus, itemque cum aquis e *verticibus* cavernosorum montium (scaturientibus missas,) impetuosisimos composuisse torrentes, qui omnes, quotquot forte in montes ascendere voluissent, in præcipitia ac decliviora montium loca secum rapuissent ac enecassent, aut certe in tantam desperationem egissent, ut maluerint se præcipites dare in undas, quam fame vel metu sensim emori. Ne quis autem putet, per *aperturam cataractarum* sive *fenestrarum celi*, *Gen. VII, 11.* Ianui, majorem aquæ molem delapsam esse, quam quæ tantum ad 15. cubitos superarit humi superficiem; Warrenus monet, multum aquæ imbuisse torridas & arenosas terræ regiones, itemque barathra subterranea, antequam terra quens orbis ad quindecim undiquaque cubitos sursum versus inundari potuerit, præsertim cum circumferentia, quanto magis abest a centro, tanto amplior sit magisque extensa adeoque repletu difficilior. Cæterum *cataractas celi* non amplius quid denotare præter pluvias copiosas & continuo decedentes, plane uti *Mal. III, 10.* ubi Deus in gratiæ suæ signum *fenestras celi* sese aperturum spondet, *Lyranus* id fieri notet, *dando pluvias & rores ad fecunditatem terra convenientes.*

Deinde contra Warreni hypothesein facere videri posset locus *Gen. VIII, 7.* *Corvus indefinenter ibat & redibat, usque dum exarvissent aqua ex superficie terra.* Nam si cacumina montium aquis non contacta fuissent, facile reperisset corvus locum, ubi commode quiesceret, adeoque

adeoque non necesse habuisset, ad arcam subinde reverti. Hunc nondum solvit, an scindit, Noster, approbando versionem vulgatam: *Corvus egrediebatur & non revertiebatur*, aut septuagintaviralem: *ἐξελαθὼν ἐκ ἀνθρώπων*, adeoque & Bocharti conjecturam, pro *נחשׁ דישׁי* legendum *נחשׁי נחשׁי*. Quod ad columbam attinet a Noacho trina vice ex arca emissam, Warreni sententia, ea in arcam prima vice statim reversa fuit, quod nec victum commodum nec locum satis calidum ac nidificationi aptum reperiret; altera vice, cum arva magis reviruisset, diutius extra arcam substitit, donec vespera appropinquante, frigori nocturno perferendo impar, arcam iterum repeteret; ultima denique vice, cum jam formosissimus annus esset, amoenitate locorum illecta longiusque divagata a montibus Gordyris, redire aut nesciit, aut noluit, quo signo Noachus intellexit, terræ superficiem iterum habitabilem evasisse.

Ultimo loco hoc sibi dubium movet Warrenus: *Si extra aquas prominere montium juga, facile ad ea illidi, diffringi ac submergi arca potuit.* Respondetque, idem verendum fuisse Noacho, sive (juxta Burnetium) primævus orbis in omne genus frustra dissiluisset, ac in abyssum delapsus aquas sede sua expulsas in aerem protrusisset, sive, (juxta vulgarem opinionem,) arcam ab aquis sensim in sublime ferri ac dein in montes Ararat demitti oportuisset. Facili quippe negotio in montes nondum omni ex parte opertos impingere & naufragium facere potuit. Ad solam ergo divinam providentiam heic respiciendum autumat, utpote quæ non minus Noachum tempestate illa hæc illuc jactatum, salvum & incolumem servavit, quam antea arcam extruere ipsum docuerat atque animalibus instinctum indiderat, ut congregari & in arcam includi, tantoque tempore asservari sese passa fuerint.

**QUATRIÈME DENONCIATION DE
l' Heresie du peché philosophique.**

id est:

Denunciatio quarta hæreseos de peccato philosophico, continens responsionem ad tertiam epistolam PP. Jesuitarum,

Impressa

Impressa A. 1690, in 8. Constat plagulis 5.

Nondum piguit *Antonium Arnaldum*, Jesuitis, quas de peccato philosophico fovent, opiniones exprobrare. Cum enim illi, ne tacuisse viderentur, istius verba in alienum rapuissent sensum ac statum controversiæ multis modis pervertissent in *epistola sua tertia*; acerrimus hic eorum antagonista, ut fraudes, quas putat, absque censura dimitteret, a se impetrare haud potuit. Dixerat is, et Jesuitarum principiis fluere *thesin* illam de peccato philosophico *Devotionem sem*; de qua A. 1689. p. 620, & 1690 p. 328. 502. prolixius egimus, cum *Denuntiationes* tres priores recenseremus. Id li ita interpretati sunt, ac si dixisset, fluere illam ex *doctrina* Jesuitarum *de gratia sufficienti*, quæ concertationum Jansenianarum primarium argumentum fuit, ideoque plus simplici vice non sine aculeo interrogaverant, quid commercii intercederet peccato philosophico cum gratia sufficienti. Monstrat igitur Arnaldus, se non istam *de gratia sufficienti* Jesuitarum controversiam intellexisse, sed expressis verbis indicasse ista iisdem communia axiomata: *Nemo peccat, nisi quatenus scit & intelligit malitiam peccati. Ad peccandum formaliter requiritur noticia peccati. Nullum est peccatum formale, nisi conscientia hic & nunc judicet de malitia, Conscientia circa illicitum intrepida excusat a peccato.*

ART. I.
p. 3.

Objicit mox iisdem sex loca, ubi veritatem fraudulentè dissimularint aut corruperint. Ex his ultimi solum meminisse opus est. *Apologiam Casuistarum*, absque auctoris nomine A. 1657 editam, *Buhursius* (aut quisquis isthanc contra *Arnaldum* exaravit epistolam,) sibi suoque Ordini opponi deprecatus fuerat, eo quod universa Societas eam, quamprimum in lucem prodiret, pro sua agnoscere noluerit, nolitque adhuc dum. Regerit Arnaldus, utrumque a vero alienum esse. Neque enim Jesuitarum promachum *Annatum* aliumve aliquem confutare ausum esse scriptum *ostentum & novum*, quibus eo tempore *Curati* Parisienses culpam *Apologia* istius compositæ in Jesuitas magna cum animi confidentia transtulerint. Imo postquam Patres illi integro decennio secretis machinationibus efficere studuissent, ne *Apologia* ecclesiasticæ censuræ subiceretur, in publicum emissum esse *R. P. Honorati Fabri Societatis Jesu Theologi Apologeticum doctrinam moralem ejusdem Societatis*, permittente Generali *Joanne Paulo Oliva* & approbantibus novem Theologis, e quibus hodiernum superstes

ART. II.

p. 20.

p. 22.

perstes est *Franciscus de la Chaise*, Huic nempe Apologetico inferitur liber, quem idem auctor, sed sub *Sturrockii* larva latens, jam antea *Wendrockio* opposuerat. In hoc autem p. 665. editionis Coloniensis, personatus ille *Jesuita* & (quod consequi hinc putat Arnaldus,) *Approbatores* universi fatentur, *Apologiam* istam *Casuitarum* opus esse *P. Piroi* Jesuitæ Parisiensis, quem quidem non communi Societatis consilio aut cum consensu Generalis id libri edidisse perhibent, laudant tamen eum ceu *in doctrina morum, sacris decretis, eorumque libris, qui de hoc argumento scripserunt, optime versatum*. Afferunt, continere eum quinquaginta quatuor propositiones, quarum tres quatuorve sint certæ, quadraginta quinque probabiliores thesibus contrariis, reliquæ minus probabiles vel improbables. Non negant, quod *Alexander VII. damnaverit & prohibuerit Apologia libellum*; putant tamen id factum esse; non quod erronea dogmata complecteretur, sed quod duriori stylo conscriptus & absque auctoris & typographi nomine impressus fuisset. Neque dissimulant viginti episcoporum Gallicanorum censuram contra Apologiam prolatam. Parum tamen eam curant &, interprete *Sturrockio*, contemtim satis inquunt: *Quam multa super his dicere valerem; sed pro modestia & cultu etiam minus dignis debito abstinco*. Ex excerptis hujce collegit Arnaldus, *Apologiam Casuitarum* a Jesuitis haud reprobata, adeoque pro documento doctrinæ eorum a se merito habitam esse.

ART. III.

p. 26

Cæterum ut Theologum Divionensem *Stephanum Bougotum* & qui cum eo peccati philosophici meminerant, excusaret *Buhursius*, distinguendas dictitavit propositiones, quarum una categorica & impia sit: *Effectivè commissa sunt & committuntur peccata gravia, quæ tantum sunt philosophica, adeoque nec Deum offendunt, nec penam æternam merentur*; Altera sit conditionalis & non improbanda: *Si dantur peccata gravia mere philosophica, ea non offendunt Deum, nec merentur penam æternam*. Hanc posteriorem suam, alteram horribilem & hæreticam esse monuerat. Demonstrare ergo Arnaldus conatur, ex receptis Jesuiticæ Societatis placitis categoricam quoque propositionem per legitimam consequentiam elici posse. Provocat autem primo ad adversarii ipsius epistolam, ubi peccatum theologicum esse definitur *libera transgressio legis divinæ, & profixè disputatur, non posse Deum justè infligere penas æternas gentilibus, nisi ob illas tantum*

tantum actiones, quibus a se Creatorem offendi sciverint. Hinc concludit, Jesuitas transgressionem legis naturalis, ex ignorantia illius & absque proposito offendendi verum Deum factam, habere debere pro peccato non theologico, sed mere philosophico: et quia id genus transgressio non raro inter Gentiles æque ac Christianos accidat, eam non esse casum moraliter impossibilem, uti Buhursius asseverarat; consequenter revera dari peccatum, quod ita sit philosophicum, ut non sit simul theologicum. Hinc dilemmate in adversarios insurgit: Adulteria ab Americanis, antequam Christiani ad eos delati fuerant, actu & re ipsa patrata, aut fuerunt peccata theologica, aut mere philosophica, aut actiones plane non peccaminosa. Prius asserere non licere ait Jesuitis, quia Americanorum actio non fuerit libera sive voluntaria *transgressio legis* a vero Deo lata, utpote de quo ante suam conversionem nullam ideam habuerint: neque tamen etiam posterius; constare enim ex iis, qui *Antillarum* descriptionem ediderunt, quod barbarus quidam uxorem suam adulteram occiderit, & cum indicasset focero, sese infidelitatem uxoris punivisse, hoc responsi tulerit: *Rectè fecisti; est autem mihi filia alia pulchrior; hanc, si vis, nuptum tibi collocabo;* unde liqueat; Gentiles agnoscere, adulterium, si non, quam ignorant, *legi Dei revelata, saltem honestati naturali* adversari, adeoque peccaminosam & illicitam actionem esse. Concludit ergo Arnaldus, non posse non Jesuitas medium arripere, ac ejuscemodi adulteræ gentilis actionem habere pro peccato mere philosophico, h. e. actione, quæ voluntarie fit ab eo, qui quidem eam legi divinæ contrariam esse ignorat, naturaliter autem inhonestam esse satis novit ac persuasus est.

Provocat dein ad alios Jesuitas magni nominis, cum primis ART. IV, autem *Antonium Terillum* Anglum, Professore Theologum in collegio Anglicano Leodiensi, qui *Regulam morum* volumine magno conscripsit ac opposuit libro *de recta doctrina morum*, quo Jesuita Hispanus *Elicaldus*, sub anagrammate *Antonii Celladei*, A. 1670. *probabilissimum* fratrum suorum convellere ac refutare nifus fuerat. Terillus quidem immortalis est editioni; huic tamen Provincialis Anglicanus, & quatuor Theologi approbatores obstetricantes manus adhibuerunt.

Ex hoc igitur quatuor propositiones seligit *Arnaldus*: Prima est: *Fatemur cum S. Thoma ignorantiam sepe esse voluntariam, ideoque*

etiam imputabilem: sed eam NON ALITER voluntariam esse admittimus, quam si antecedenter aliqua de illius vitiatione ORLIGATIO menti occurrerit, per cujus OBLIGATIONIS contemptum vel neglectum ignorantia culpabiliter incurritur. Notari heic cupit Arnaldus, Jesuitam non suo tantum, sed totius Societatis nomine loqui, verbis *Fatemur, Admittimus*; & ad solum contemptum vel neglectum debiti probe noti (vocibus *Non Aliter*) restringere ignorantiam culpabilem; unde sequatur, quod quisquis nunquam actu cogitavit teneri se, ut id, quod facere debet, non ignoret, id invincibiliter ac involuntarie, adeoque impune, ignoret. Contrarium deinde ex *Thoma Aquinate*, verbis *Contentionis*, probat, ut pateat, frustra Jesuitas gloriari, se Thomam hac in parte sequi.

Altera Terilli propositio est: *Fieri potest, ut homo diu versetur in actuali hac negligentia, quia semper videt se obligari ad aliqua scienda, qua tamen continuo negligit scire, quaeque scire posset, si diligentiam adhiberet. Fieri etiam potest, ut olim potuerit, nunc autem non possit ignorantiam vitare. Sape accidit, ut continuatio ignorantia, quae sit voluntaria ac ejus initium. Fieri tamen etiam potest, ut ignorantia, quae prius voluntaria fuit, involuntaria fiat, si nempe ignorans neminem habeat, qui eum doceat.* Hinc arguit Arnaldus, quod juxta Jesuitarum placita, involuntaria & invincibilis fiat ignorantia illius, qui nocte dieque cogitat, qua ratione cuticulam molliter curet genioque indulgeat, quive inter eos solum vivit, qui quicquid Christiani sanctum habent, satyricis salibus perfricant, atque ceu mera hominum cerebroforum inventa exhibitant. Hoc enim modo omnem religionis sensum in eo sensum extinguunt, ut obligatio menti ejus non amplius occurrat, ideoque sine actuali contemptu neglective positivo obligationis illius suae, actiones Legi divinae in se, (ut non ex intentione peccatoris expressa,) contrarias patret, quodque hinc collectu facile est, non peccet theologice, sed tantum philosophice, quia inter peccandum non legis divinae, sed ad summum tantummodo honestatis naturalis meminit.

- P. 55. 56. Propositio Terilli tertia ita enunciat: *Voluntas in opere particulari non peccat moraliter peccato proprie & ratione sui imputabili, quando nulla actualis advertentia, (nec specialis, nec confusa,) malitia moralis vel periculi praecessit, vel saltem dubitatio aliqua, vel scrupulus.*
- P. 58. Notanter dicit: *proprie & ratione sui imputabili*, idque porro distincte explicat,

explicat, asserendo, quod peccatū ex mera inadvertentia non *per se* & *proprie* sit peccatum, sed quod ei tantum applicetur & imputetur reatus peccaminosa actionis præcedentis, per quam in ejusmodi inadvertentiam homo prolapsus fuerat. Hæc cum attulisset Arnaldus, monstrat, quomodo ea ratione excusentur omnia facinora prava Gentilium, Epicuræorum, Atheorumve, ac si *in se* non sint peccata, sed tantum *in causa sua*, inadvertentia nempe & negligentia addiscendi inque memoriam revocandi obligationem suam; adeoque non puniri queant, quatenus legi divinæ sunt contraria, sed quatenus reatus causæ eorum ipsis simul applicatur & imputatur. Putat idcirco probasse se hoc modo, quod probare debebat, nempe quod juxta Jesuitarum hypotheses peccata philosophica non sint meræ imaginariæ suppositiones & casus moraliter impossibiles, sed nimis crebro inter homines accidere soliti. Unde serio cohortatur eos, ut si hæresi de peccato philosophico a Papa damnatæ bona fide repudium remissæ videri velint, propositiones illas omnes animitus ejurent atque condemnent. De Quinta Denuntiatione proximo mense dicemus.

THOMÆ GODVVINI MOSES ET AARON.

Ultrajecti, sumptibus Balth. Lobé, 1690, in 8. plag. 43.

Notissimus est in republica literaria *Thomas Godwinus*, Somersætenensis Anglus, A. M. Scholæ Abendonensis in agro Bercherensi ludimagister, deinde Theologiæ Doctor & Professor Oxoniensis, tandem ecclesiæ Brightwellensis Rector, d. 20. Martii A. C. 1642. ætatis LV. fato suo functus; quod ante nos memoriæ prodidit Vir clarissimus in *Diario biographico*, indiculumque operum adjecit, justo forsati auctiorem. Num enim libri IV. *Antiquitatum Romanarum* ab *Anthologia Historia Romana* revera distinguendi veniant, ut ei videtur, nobis non constat, quibus illi modo, (non item hæc,) innotuerunt. Quod autem libros VI. *de civilibus & ecclesiasticis ritibus in usu apud Hebræos* aliud esse putavit opus ab *Antiquitatibus Hebraicis & Græcis*, sub titulo: *Moses & Aaron*, diligentissimo Viro fraudi fuerunt memoriæ minus accuratæ. Namque sex illis libris absolvuntur *Moses & Aaron*, seu *civiles & ecclesiastici ritus antiquorum Hebræorum*, tam quod illi nulli genti debent, quam quos iidem ab Ethnicis & hi ab Hebræis per

110 ACTA ERUDITORUM

κακοζηλιαν ascriverant, tertium nunc editi. Et primus quidem liber, *de personis* inscriptus, distincte agit de forma reip. Judaicæ usque ad Christum, de publicanis, de profelytis, de Regibus, de Pontificibus summis, Sacerdotibus, Levitis, Nethinæis, de Prophetis, de titulo Rabbi, de Naziræis & Rechabitis, de Assidæis, Pharisæis, Sadducæis, Essenis, Gaulonitis & Herodianis. Liber II. *de locis*, templum, synagogas, Scholas, profeuchas, portas, lucos, excelsa, asyla conspicienda sistit. Succedit tertius *de diebus & temporibus*, ac sigillatim de diebus, horis, septimanis & annis, de festis & conviviiis, de sabbato, de festis paschatos, pentecostes, tabernaculorum, buccinarum, noviluniorum, expiationum, de annis sabbatico & jubilæo, de festo Purim encæniorumque. Libri quarti argumentum est *idololatria*. Enarrantur heic singula idolorum & divinationum, de quibus in S. literis memoratur quidquam, genera. Quintus *de consistoriis*, pœnisque ibi in reos decerni solitis, tractat. Ultimo *de ritibus mixtis* sermo instituitur, de circumcissione nimirum, de primitiis & primogenitis, de decimis, de matrimonio, sepultura, jurejurando, modo scribendi, Masorethis, metationibus & castris Israëliitarum, mensuris atque monetis.

Non negandum est, libellum methodo hac facili, succinctaque sua brevitate juventuti antiquitatum sacrarum studiosæ gratissimum esse debere; præsertim, ex quo *Job*, *Henricus Reizius*, V. D. M. singulis fere paginis subjecit notas haud pœnitendas, ac e philologis Godvino recentioribus, *Coccejo* cum primis, *Lightfooto*, *Altingio*, *Burmanno*, *Wagenfeilio*, aliisque excerptas. Præfiguntur editioni huic *Hermannî Witsii* præfatio & dissertationes duæ *de Theocratia* Israëliitarum & *de Rechabitis*, non indignæ auctore *Ægyptiacorum* ac *exercitationum in symbolum Apostolorum*, de quibus annis 1684. p. 213. & 1682. p. 199. prolixius verba fecimus.

RELATION DES REVOLUTIONS, ARRIVÉES à Siam, dans l'année 1688.

Hocest,

Relatio de mutationibus; quæ in regno Siam anno 1688 contigere.

Amstelo-

Amstelodami, anno 1691, in 12. Constat plagulis 3.

Quam secundis suscepta auspiciis videri poterant hodierni Gallorum Monarchæ negotia, missis ad Siam regem, indeque rursus acceptis legationibus non ita pridem gesta; quorum non semel in *Actis proximorum annorum* meminimus: tam luctuosa eadem catastrophe abrupta brevi concidisse, omnemque grandium illorum eventuum, qui inde sperabantur, expectationem subito fefellisse, e præsentis relatione cognoscimus. Cui tanto major fides debetur, quanto rerum expositarum exactior cognitio penes autorem est, qui iisdem ipse interfuit, quam qui fando solum aut vagis rumoribus accepta refert. Est is *Actorum anno 1689 p. 481.* memoratus *Fargesius*, dux copiarum Gallicarum, & castri *Bankok* præfectus. Non ingrati operam B. L. nos præstituros confidimus, si memorabilem hanc status regni *Siamici* conversionem, ejusque momenta, tametsi ex parvo libello, paulo enarremus diligentius.

A principio statim non inficiatur *Autor*, negotiorum suorum rationes fidentius subduxisse *Gallos*, ampliusque, ac par erat, de favore Principis, quem in valetudo quædam lethalis ad tumultum jam sensim deducebat; de successoris regii, qui incertissimus erat, erga se voluntate; de dubia ministri *Constantii* fortuna, cujus ea non fuerit auctoritas, quæ credebatur; de indolis bonitate, affectuque *Siamensis* populi, quem odium & furor in exitium *Gallorum* mox armaverit, sibi promississe. Describit deinde statum regis domus & officiorum, qualis se in regnum adventante fuerit. Commendat regem a magnitudine & vigore animi, ac in externos propensione; notat vero ejusdem erga populares suos rigorem, ex quo factum, ut plus reerit, quam amoris sibi apud suos conciliaverit: cæterum, utut quinquaginta quatuor annis non majorem, certo conflictatum esse morbo, cui ipsum brevi succubiturum non obscuris indicis deprehendi potuerit.

Proles regi *mascula* nulla; unde successionis jus secundum consuetudinem regni, ad regis *fratres*, quorum duo erant, spectabat. Horum *major natu* membris captus jus omne *fratri minori* concessurus videbatur: hic vero mutum se hæcenus simulaverat, cavendis scilicet suspicionibus, quarum primam quamque vitam suam in discrimen apud regem conjecturam timebat, utriusque fratrum parum faventem,

ventem, eosque procul a negotiis regni habentem. Desponsa tamen secreto juniori huic tum ferebatur, sed inconstanti rumore, *unica regis filia*, viginti octo circiter annos nata, supercilii ingentis, & morum ac superstitionis avitæ retinentissima; quæ tum ex aula se proripuerat, ob offensam a Parente acceptam, cujus autorem *Constantium* credebat, eaque propter odio eundem prosequeretur. Has vero necessitudines solida apud regem gratia longe anteibat *filius* ipsius adoptivus, *Præpius*, successor Principis, si per eundem staret, procul dubio futurus: sed hunc natalium obscuritas factione aliqua invallescere non sinebat, populi & officialium regni (*Mandarinorum*) affectu in fratres regios unice propendente.

Ex cæteris *aula obsequiis* unus *Petcheratchas*, sive *Pitrachas*, magni quid primo statim conspectu portendere, supraque reliquos eminerere visus est *Autori* nostro. Præterquam enim quod generis prærogativa eos antecellebat, (ex stirpe scilicet regia oriundum, quam regis parens olim throno deiecerat, fama ferebat;) ostentato insigni pro superstitione gentis suæ zelo, *Talaponum* universorum, quorum summa apud Siameses existimatio, favorem consecutus erat; animum præterea gerebat, erga gentem suam sincerrime affectum, odii erga peregrinos plenissimum. Cæterum sensa sua & consilia premere apprime gnarus, amoliendæ omni suspitioni unum præ se ferebat vitæ privatæ desiderium; unde & amplissimas, quas rex ipsi filioque ejus subinde detulerat, dignitates constanter recusavit. Quod tamen adeo non detraxit eximiam qua pollebat autoritati, ut inter præcipuos consilii regii haberetur, multoque intimioris quam, *Constantius*, esset admissionis; quem ex adverso Galli longe potentissimum credebant, quiq; idem ipsis persuadere contendens, cæterorum existimationi omni studio derogabat, ut sua unius fiducia & auspiciis quodcumque erat negotiorum gereretur.

Nec exigua quidem erat hujus *Constantii* apud regem gratia, qui tractandis exterorum causis hunc unum ministrum idoneum putabat, ob exactam, qua instructum se profitebatur, rerum aularumque Europæarum notitiam: eum tamen complures aulici antecedebant, & dignitate & libero ad Principem accessu, qui *Constantio*, nisi comparere jussu, non patebat. Hunc *Autor* ingenii vividi & capacis, aliisque politis virtutibus præditum fuisse testatur; candoris tamen & integritatis

MENSIS MARTII A. M DC XCI. 113

in eo defectum notat sibi deprehensum, præter ambitionem immo dicam, & summum vindictæ studium in eos exercendæ, a quibus se contemptum habitum opinabatur; ob quæ odium universi populi plurimumque exterorum in se concitaverit.

Quantum ad *Gallos* anno 1687 classe advectos: ex iis *Fargesius Bankoki* ducentos habebat præsidarios; *Bruanni Merguicum* cum tribus cohortibus tenebat. De *Fargesianis* tamen quadraginta circiter regis Siamici auspiciis maritima expeditione piratas perfequebantur: cætera manus malefidas *Bankoki* munitiones tuebatur, vallo propugnaculisque nondum undiquaque cinctas, & pro tantillo defendentium numero nimium spatiosas.

Hæc regis facies erat aulæque *Siamensis*, cum anni 1688 mense Martio, rege gravius decumbere incipiente, *Prapicus* rebus suis incumbens clientelas parare sibi coepit; *Pitrachas* vero, adornatis pridem consiliis suis, ope *Mandarinorum*, censui populi præfectorum, quantam potuit multitudinem prope *Louvoom*, (ubi rex æger degebat,) cogere, inque delubris vicinis positam tenere. Nec difficile ei subditorum quemque in partes suas trahere: occultato enim consilio suo, nihil in animo sibi causabatur, quam vitæ *Talaponum* solitariae se mancipare; ante tamen totis viribus eo adniti, ut Principes fratres, quibus exitium a *Prapico* & *Constantio* paratum sciret, in solium ipsis debitum collocaret. Conciliandis autem animis per universum regnum rumorem occulte spargi curabat, accitos nuper *Gallos* extirpandæ domui regis, religioni, moribusque avitis, evehendisque *Prapico* & *Constantio*: quibus technis primores regni non minus ac promiscuam plebem, quin ipsos etiam regni hæredes facile sibi adscivit, causam suam ab ipso promoveri ratos, & *Prapicum* cum *Constantio* capitaliter exosos.

At *Constantius*, quem pleraque horum latere non poterant, insidias, utcumque ipsi blandientis æmuli declinaturus, medio Aprilis, regis nomine *Fargesium* cum potiori parte copiarum *Louvoom* advocat. *Fargesius* accepto mandato cum 70 circiter militibus eo moveret, *Siamis* (regis regni, præter quam via facienda erat) portas offendit clausas, & tanquam imminente hoste, omnia tumultus plena: ab amicis deinde certior redditur, publica fama regem fato functum perhiberi; medio *Louvoom* inter & *Siamum* itinere armis omnia
P
compleri;

compleri; agitari consilia de *Constantio* in vincula conjiciendo; missamque amplam militum manum invadendo *Bankoko*, & Gallis ibidem interfectione delendis. Hæc ut percepit *Fargesius*, absque mora *Constantio* perscripsit: hortatus eundem, ut ad se, prope *Siamum* tantisper substitutum, quamprimum divertens, suam suorumque operam & fidem legitimis regni hæredibus offerret, *Siamii* tunc degentibus; dilueretque hoc ipso suspiciones, quibus in præsens onerabantur. Sed *Constantius*, sive non intellecta magnitudinæ periculi, seu interclusa discedendi opportunitate, seu omnino *Præpiti* factio de junctus, consilium non amplexus est. *Fargesius* cum suis *Bankokum* recessit.

Intellecto *Fargesii* regressu, *Pitrachas*, qui 30000 manu succinctus regem regiamque *Louvoom* in potestate jam habebat, omni artificio contendit Principes fratres & filiam regis *Louvoom* pertrahere, ut solidum sibi arbitrium esset de illis statuendi, nec Gallis integrum socias manus iisdem jungere. Quanquam vero incompertum Principibus esset, quid rerum *Louvooi* tum temporis ageretur, iique a *Præpiti* & *Constantii* machinationibus multum sibi metuerent; mallentque adeo *Siamii* regium occupare palatium, ibidemque captis regni hærenis fidelitatis juramentum ab accitis *Mandarinis* exigere: evicit tamen pertinax *Pitracha*, quem suis partibus sincere addictum, nec ambitu aliquo successione regis negotiis implicari credebant, sollicitatio, speciosis subnixis rationibus, ut cum filia regis minor natu Princeps *Louvoom* concederet, quos ille cultu regio & proluxa subjectionis simulatione excepit.

Hæc veluti scenæ præludia infecuta mox est cædes *Præpiti* & *Constantii*: quorum prior funestum rerum suarum exitum, si regii fratres imperio potirentur, prælagens, præsidio suo & capessendis regni auspiciis militum copias cogere armisque experiri constituit. Sed molitiones istæ in minima intento *Pitracha* facile patuere. Occupandum ergo hostem adhuc invalidum ratus, e regis cubiculo, in quo ægrotanti per diem atque pernox ministrabat, insidiosè detractum *Præpitem*, nihil preces moribundæ regis pro eo intercedentis moratus, extemplo jubet obtruncari. *Constantium* deinde in aulam, tanquam ex mandato regis, accersitum adorsus, perduellionis & peculatus acerbè insumulat, direptum catenis onerat, artissimèque custoditum,

quæstio-

MENSIS MARTII A. M DC XCI. 115

quæstionibus semel iterumque habitis, tormentis subicit: in quibus conspirationem cum *Prapico* ætariique regii expilationem, ut ferebatur, confessus, post in frustra comminatus est. Secundum hæc in domum, familiam, necessarios & amicos *Constantii* varie sævitum: direptailla, uxore consanguineisque per varia tormenta crudelissime excruciat, & *Mandarinis* Constantio junctis in vincula missis. Secundis his rerum primordiis elato *Piracha*, præcipuum de evertendis *Gallia* consilium, quibus superstitibus nunquam tranquillum imperii statum futurum, universo populo Principibusque persuadebat. His ut tanto tectius securiusque imponeret, a sollicitando Principe majore natu, quem hæctenus variis prætextibus instantissime *Siamo* exciverat, sponte destitit; & ne suspitioni, quam Principibus importuna illa flagitatione moverat, porro locus esset, præsentè altero Principe *Mandarinorumque* præcipuis, coram idolo solenni sacramento fidem & obsequium Principibus spondit. Sic conciliatis Principum animis, nullum *Piracha* impedimentum, perficendis impigre destinatis suis, Longum foret sigillatim explicare, quibus artibus incautos, ut putabat, *Gallos* fallacis suis obnoxios reddere & in retia ipsis tensa pertrahere laboraverit, tanto minori deinde negotio opprimendos: quæ eo tandem omnes vergebant, ut *Fargesium*, prætento regis imperio, speciosis rationibus amplissimisque promissis ad se pellectum, in potestatem suam redigeret.

Fargesius discrimine, quod imminebat, probe perspecto, mandatis obsequi constituit: honori regis sui sibi que consultius ratus, fidei simulatione deceptum pessundari, quam ingratius expugnari præfectum loci, comiteatu, viribus, munitione aliisque belli necessariis fere destitutum. Commendato ergo castri præsidio *Verdesalio*, *Louyoun* profectus a *Piracha* honorifice quidem excipitur, at perplexis subinde quæstionibus tentatur, quibus expedire se vix potuit. Summa postulatum erat, ut evocatis *Bankoko* præsidariis, *Bruano* negotium daret suos conjungendi cum *Fargesianis*: constitutum enim esse regi, *Gallorum* opera in bello adversus vicinos, quo distineri turæ fingebatur, uti, universisque copiis suis præficere *Fargesium*, bellicarum virtutum & fortitudinis laude sibi commendatissimum. Quodque *Bruanus* attinebat, literarum, quas huic scribere *Fargesius* poscebatur, exemplum lingua *Siamensi* conscriptum *Pirachæ* offerebat.

At hunc de diversa hujus *Gallicaque* linguæ indole nihil suspicatum, sua ipsius fraude delusit *Fargesius*, translatis in Gallicum idioma literis, nihil immutato tenore ordineque vocum formulæ præscriptæ: Quæ translatio uti, fatente *Fargesio*, ridicula ineptissimique contextus fuit, ita clarissimum *Bruno* præbuit indicium, quo loco *Fargesii* res essent constitutæ, & a cujus arbitratu tam lubricum penderet negotium. Quantum porro ad milites *Bankoki* relictos, nullum absentis sibi in eos, more gentis suæ, imperium esse assererat; relicto ibidem legato, qui, dum abesset ipse, pleno jure præsidiariis moderaretur. Dimissus ergo, ut cum milite suo quamprimum rediret, obsidum veluti loco duobus filiis relictis, in quos animadversurus erat *Pirachas*, si petitis obsecundare parens negligeret.

At *Fargesius* prope domum reversus, totius causæ summam & momenta præfectis militum protinus exposuit. Qui intellectis injuriis, quibus Galli regni incolæ, nuper affecti essent (in vincula enim, ipso *Fargesii* filio non excepto, conjecti iniquis modis habebantur) nec meliora sibi fata, si *Pirachas* obtineret, instare conjicientes, extrema omnia subire, quam barbarorum se permittere libidini, communi sententia decrevere.

Ad defensionem ergo quantocyus se comparantes, præfixis sudibus dispositisque tormentis, loca hostium incurfibus maxime obnoxia firmaverunt; munitiunculam vero opposito fluminis *Menan* lateri adstructam, quam tueri nequibant, diruto, quantum fieri potuit, vallo, ruptisque pulvere pyrio machinis bellicis aut obrutis, exarmavere. Hac tamen protinus occupata, excitatis super ea aggeribus, Siamenses obsidione cingere Gallos coeperunt: qui facta eruptione nequicquam hostes loco pellere conati, feliciori deinceps successu, displosis continue tormentis, obsidentium opera, plurimis eorum occisis, disturbavere; ab iisdem vicissim misilibus globis & bolidibus igniferis non intermisso impetu oppugnati. Diurnum hunc ignis & plumbi grandinem exceperè noctu creberrimi assultus, distrahendis enervandisque obsessis ficti; quos præterea labores nunquam intermisisti, comineatus inopia, & frequentes largissimique imbres, oculorum usum vel ad pedis distantiam subinde intercipientes, supra modum delassabant. Tantis difficultatibus confictantes Galli, & rerum, quæ foris gerebantur, prorsus ignari, cymbam decem militibus instruunt,

unt, periculum facturis, si forte secundo flumine delati obviam fieri possent commilitonibus, quos contra piratas regis auspiciis missos supra memoravimus, eosque in suppetias secum reducere. Sed vix extra conspectum praesidii provectos navigia *Siamensium* frequentia circumstunt, impetuque facto Praefectum multitudinem obrutum cogunt, se suosque, cum irruentium hostium non exiguo numero, succensa cymba in altum evibrare, non sine ingenti superstitum consternatione, extremam Gallorum insolitamque pertinaciam obstupescientium.

Piracha interim Fargesus per literas nunciat, suos, timore publico de interfectione in se decreta percussos, & popularium violatorum exemplo cautos, professionem detrectare; facturos vero, ut quam carissime ipsorum vita iis constet, si quos super hoc pignore secum experiri lubido aliqua incessat: promptissimos alioqui securitate pacta amice decedere, & navigiis acceptis patriam repetere. Hoc intellecto *Pirachas* atrocibus minis *Fargesi* constantiam expugnare non semel conatus, posteaquam nec Christiani nominis per univrsam regnum excidio, nec obsidum filiorum supplicio intentatis, quicquam se proficere animadvertit, ad mitiora animum inclinare coepit consilia. Ab una enim parte Gallorum obstinatione, ab altera ancipiti armorum eventu sibi ob oculos positus, ne forte clade aliqua accepta *Siamensium* furor adversum *Gallos* concitatus, in se autorem converteretur, non vano augurio metuebat: tutiusque omnino habebat, caede Principum, quorum alterum officii specie in custodia tenebat, alterum varia fraude amicis fidorumque hominum praesidio spoliaverat, quam Gallorum subversione in thronum regium eniti.

Coacto itaque procerum regni concilio, de Principibus gravissime conquestus, pro tot tantisque meritis insidias ab ipsis vitae suae strui, tanquam rem certissime compertam, asseverabat, simul, quid facto opus esset percontabatur: nec difficulter ab universis, sive potentiam *Piracha* reformidantibus, sive sponte partes ejus amplexis, obtinuit, ut mortis sententiam in Principes ingratitude damnatos pronunciarent. Nec mora, submissis qui alterum Principem Siamis comprehenderent, raptos ambos in delubrum prope *Louvoium* deportari, supplicioque extremo, quod in regii sanguinis Principes more gentis

decernitur, affici, hoc est faccis coccineis inclusos, fustibusque sandalinie caelos necari curavit.

Sublatos ita Principes; ipse Rex, morbo solutus, postridie secutus est. *Pirachas* vero jura regia jam non obscure usurpans, præcipuis regni muneribus clientes admovit, Mandarinos, quorum fidelem operam expertus fuerat, altius evexit, vinculisque hæcenus constrictos solvit, servitiis etiam promiscue multitudini remissis, congratioque eidem præbito: moderacionis non minus quam magnificentie laude utique captata. In regiam porro filiam nihil durius statuit, interfecti sponsi injuriam connubiali foedere cum ipsa ineundo, (cujus quidem solennia excedente *Fargesio* nondum celebrata erant,) non iniqua ratione expiaturus. Rebus ita ex voto partim perfectis, partim dispositis, nihil prius *Pirachæ* visum, quam ut *Gallos* æquis conditionibus placatos, cum pace e regno dimitteret. Placuit vero negotium a liberatione filiorum *Fargesii* auspiciari, quos ad se vocatos blande allocutus, excusata parentis obstinatione, inque milites ejus rejecta culpa, velut in tesseram amicitie *Bankokum* ultro remisit, ingenti applausu & congratulatione ibidem exceptos. Cessatum mox utriusque aliquantum ab hostilitatibus, variis hinc inde pacis conditionibus propositis; marcente sensim, ipso temporis tractu, *Siamensium* furore, qui primo sub impetu, ad imbellem usque sexum tanquam serpente, contagio, processerat.

Appellunt interim *Bankokum* binæ naves, in piratas nuper emissæ, exponuntque *Gallos* classarios; advolant & *Louvo* præfecti *Galorum* libertati redditi, alique ejus gentis, detinentium manibus furtim elapsi; commemoratisque prolixè adversis, quibus toto passim regno per hos motus expositi aut jactabantur aut succumbebant Christiani; & facto *Bruani*, qui cum suis in castro *Mergui* obsessus, aquæ inopia superincumbentibus hostium aggeribus compulsus, via per medios hostes vi facta, commodumque intercepto navigio, regio fuga sibi suisque consuluerat; sollicitudinem intendunt *Fargesii*, ancipiti instantium expectacione suspensi. Nec enim quietæ obsessis tempora erant, qualicunque hac induciarum specie; vario eoque crebro rumore, simulatè secum agi, ut nec opinantes subita fraude opprimantur, non leviter turbatis; accedentibus præcipue quotidianis perfidie *Siamensium* experimentis, pro sua libidine pacta conventa fingentium
& re-

& resingentium. Dum autem difficultatibus istis Galli exercentur, confectum prope negotium totum pene irritum reddidit *Constantii* vidua, qua captandæ fugæ occasionem nacta, custodes suos fefellerat, & *Bankokum* se receperat. Indignissime tulit hoc *Pirrachas*, & ni protinus ea dederetur, nullam compositionis spem superfore interminabatur. Verebatur enim, ne illa regno digressa spes sibi intercideret recuperandæ ingentis pecuniæ, quam *Constantium* clam evexisse uxoris conscia opinabatur: & jam *Fargesio* de salute miseræ anxio, ideoque tergiversante, omnia ad vim denuo spectabant, bellumque crudelius exarsurum videbatur, cum *Fargesius* deditioi annuens, interposita tamen novi regis fide impunitatem libertatemque illi, familiæ ejus & necessariis pactus, concitam tempestatem declinavit.

Tandem ergo post abrupta semel iterumque pacis negotia, sequentibus conditionibus inter dissidentes convenit: Galli, nullo munitionibus loci damno illato, militari pompa cum armis & impedimentis excedant; hos tribus navigiis præbitis, com meatu cæterisque necessariis juvent *Siamenses*, duobus Mandarinis obsidum loco adjunctis, qui abeuntes ad fines usque regni comitentur.

Discessere Galli festo mortualium, altero quam advenere anno. Cæterum *Auror* pene fidem superare contendit, labores a *Siamensibus* infumtos excitandis tam multiplicibus operibus castrensibus, aggeribus, munitionibusque, quibus vel *Gallos* circumcingere, vel suppetias adverso flumine venturas arcere studuerunt; non dissimulat tamen, populum arcium harum non perinde gnarum, ab hospitibus, *Anglis*, *Batavis*, *Lusitanis* strenue adjutum; quibus singulis suæ in promovenda obsidione vices fuerint & munia. Recensitos autem hosce suos suorumque casus illustri sibi documento esse fatetur, ne in desperatissimis quidem malis, quibusque par nullum remedium videatur, omnem spem ab afflictis unquam abjici, sed salutarem a tempore medicinam expectari oportere.

HISTOIRE DE L'ETABLISSEMENT des Francois Refugiez dans les Etats de S. A. E. de Brandebourg.

id est,

Historia

Historia receptionis Gallorum exulum in ditio-
nem Serenissimi ELECTORIS BRAN-
DEBURGICI.

Berolini, apud Robertum Rogerum, 1690. in 8. plag. 26.

Dum avide expectamus majora opera Virorum nobilissimorum, *Samuelis Pufendorfi & Johannis Besseri*, quorum is proſa Latina, hic vorſa Germanica res geſtas, quibus *FRIDERICUS WILHELMIS, Elector*, dum viveret, *Brandeburgicus*, MAGNI cognomen ex merito obtinuit, a Sereniſſimo hujus Succeſſore, *FRIDERICO III*, utpote non minus pio tanti Genitoris filio, quam bono Patriæ Patre, juſſus eſt; offertur nobis libellus præſens, quo non tota quidem vita Herois illius incluti enarratur, una tamen illius actio, quæ inter cæteras quam maxime eminet, & ampliffimam ſcribendi materiam Duumviris ſupra laudatis ſuppeditabit, tanto accuratius memoriæ ſeræ poſteritatis commendatur. Eſt ea benigniſſima receptio Gallorum, qui patriam & bona religioni reformatæ poſthabuerunt, fugaque elapſi novam patriam in Electoratu Brandeburgico repererunt, cum, ut eſt in veteri proverbio, *patria ſit, ubicunque bene eſt*. Felicia iſta fata ac halcyonia exulum quondam miſerorum *Car. Ancillonius*, qui utramque fortunam cum civibus illis ſuis communem habuit, communi quaſi nomine in hoc quadripartito panegyrico meritiſſimis laudibus efferre ſategit. Diſtincte igitur memorat, quanta beneficia optimus Princeps contulerit partim in literatos omne genus, partim in militarem vitam amplexos, partim in mercatores, artificesque, aut ruſticos, partim deniq; in omnes, quotquot nec profeſſione aliqua ſingulari ab aliis diſtingui queunt, nec aliquid bonorum ſecum e Galliis adſportarunt, adeoque, quicquid poſſident, ſoli liberalitati Electoris debent. Longum foret, ire per ſingulos. Sufficiet lectorem harum rerum cupidum de editio-
ne libelli monuiſſe, in quo munificentiz vere regiz plura, quam putabit, exempla admirabundus reperiet. Nos, miſis his ob ingentem copiam, memorabilia alia exotabianus, quæ nondum *Novellis publicis* celebrata meminimus. Inter colonias Gallico-Brandeburgienſes, una quoque Regiomontum in Pruſſia deducta eſt, ubi complures Galli, ſed *Romano-Catholici*, jam pridem jus civitatis obtinuerant. Decem ſere annis, antequam in Reformatos Gallicos perſe-

persecutio decerneretur, ecclesia reformata Gallica Berolini, sub duorum Ministrorum verbi moderamine, coaluerat, *disciplina ceremonisque* usa *hisdem*; quibus illic loci utuntur *Germani*. Anno autem 1685. cum septem alii Concionatores exules ecclesie Gallicae Berodiniensi adderentur, priores non minus quam hi haud alios ritus, indultu Electoris observare coeperunt, quam quales in Galliis observaverant. Inter summos Serenissimi Electoris Ministros, quibus Galliarum coloniarum salus ac commoda curae sunt, *Danckelmanni* quoque celebrantur, de quorum nobilissima gente notat Ancillonius, admiratione dignius esse, quod septem ex ea uno patre nati, uni Principi omnes aut in aula propria, aut in exterorum aulis; ubi legationibus funguntur, serviant, quam quod fratres quinque ex illustri *Angemensi* familia orti, superioribus temporibus primarii Regis Galliarum ministri ac ad universos pene Europae Principes legati fuerint. Singulis Jovis diebus Eruditi, quotquot voluerint, in aedibus illustrissimi Viri, *Ezech. Spanhemii*, Berolini conveniunt, & de scriptis veterum aequae ac modernorum sermones inter se conferunt. Nos haec desinimus, id solum addentes, nostro iudicio nihil posse reipublicae literariae gratius utiliusve accidere, quam si quis doctorum virorum, quibus tam beatis esse licet, ut colloquiis illis intersint, acta Societatis suae evulgaret. Neque enim huius *Directori* aliquid proletarium excidere posse videtur, nec credibile est, quemquam collegarum eo praesente aliquid proferre ausurum, quod non tanto iudici omni ex parte sese approbare possit.

p. 68.

p. 160.

KORT BONDIGE VERKLARING VAN
de gesonde en ongesonde Stand des Menschē, des
selfs oorsaaken en Geneefing.

id est:

Brevis Explanatio sani & morbidi hominis status,
 utriusque causarum & huius medelae, Anatomiae Corporis
 humani ac verae Experientiae superstructa: autore
 Gerardo Sermes, Med. D. Amstel.

Amstelodami, apud Wilhelmum de Jonge, 1690 in 8. Plag. 12.

Q

Artem

Artem Medicam, Hippocrati quondam longam salutatam, Autor hic brevissime enucleaturus, tres ejusdem partes constituit: quarum duabus prioribus statum hominis cum naturalem, tum præternaturalem sive morbosum, & utriusque causas, ultima vero medelam hujus ac remedia edocet. Statum naturalem sive sanum non solum quoad corpus sive partes solidas a variis humoribus probe tensas, qui ortum alimento in ventriculo primum dissoluto debeant; sed & quoad ipsam animam perpendit, hominem secundum utramque partem sanum asserens, primo, ubi anima clarissime & efficacissime corpus suum cognoscat & regat; deinde, ubi vascula singula sufficienter tensa, bene locata & debite conformata existant; ubi denique humores probe commixti sint, ac convenienter per vascula sibi proportionata moveantur. Quænamadmodum vero homo generationis adminiculo propagatur, hinc in lucem editus a rebus non naturalibus vulgo dictis sanus conservatur; ita generationem a semine masculino æque ac foemineo sive ovulo, ideam humanam jamjam continente, sanitatis autem perpetuationem ab aere, cibo & potu, somno & vigiliis, motu & quiete, pathematis animi, vestibus, medicamentis &c. tanquam causis dependete indigitat. Nec dissimili ordine statum morbidum & corporis & animæ, ejusque causas evolvit, ac quænam indicationes in medela tum corporis, tum animæ, tum causarum attendendæ veniant, una cum remediis resolventibus, sudorifera & diuretica comprehendentibus, extollentibus, somniferis, adstringentibus, maturantibus, attrahentibus, vesicantibus, escharoticis, digestivis, sarcoticis, abstergentibus, epuloticis, sternutatoriis, apophlegmatifantibus, vomitoriis & purgantibus, succincte suggerit.

*HET MEDICINALE COLLEGIE OVER
de Practyk der Medicinen &c.*

hoc est:

Collegium Medicum Practicum, causas, signa & curationes præcipuorum internorum pariter atque nonnullorum externorum morborum comprehendens; una cum brevi descriptione Sceleti humani.

Autore L. S. M. D. & P.

Amstelodami, apud Joh. ten Hoorn, 1690. in 8. Plag. 18.

Autor

AUtor hic exactiorem Medicinæ theoriam supponens, magis de præscribendis remediis, quam natura, causis & progressu morborum evolvendis deprehenditur sollicitus, utpote de quibus integris LXXI capitibus non nisi parcissime agit. Testimonium nobis præbeat Hæmoptysis, Cap. 31. pertractata; hæc enim adesse innuitur, cum sanguis e pulmonibus expuitur, ob glandulas exulceratas, quæ in pulmonum membranam ferantur, arteriarum oscula quacunq; de causa dilatata, vascula sanguifera rupta, vel pravam quoque vesicularum pulmonalium conformationem &c. Evéntum vero hujus morbi, ratione necessarii pulmonum usus continui, dubium esse ac periculosum, ac in peripneumoniam, empyema, hydropem pectoris, similesque morbos omnino degenerare posse. Tandem curam absolvi, si auxiliatrices symptomatis ferantur manus, & venæsectio semel iterumque, prout vires ægroti permittunt, administratur, simulque alimenta calida, omnia animi pathemata & Venus interdicanur. Et quamvis eadem medicamina, quæ in narium hæmorrhagia proposita fuerunt, hic quoque proficua commendentur, plura tamen alia superadduntur tum interna, potiones videlicet sive mixturæ, pulvis, conditum & linctus, tum externa, aceti scilicet rosarum libra dimidia cum opii Thebaici scrupulo semis vel granis duodecim mixta, & scroto nec non pudendis linteorum ope admovenda. Cæterum Collegio huic Practico brevis ossium humanorum dilucidatio, septem capitibus comprehensa; Examen Chirurgicum Practicum, contusiones & fissuras capitis, item pectoris & abdominis vulnera concernens; medicamentorum internorum æque ac externorum Catalogus; termini denique artis usitati Latino ac Belgico idiomate annectuntur.

*A SCHOLASTICAL HISTORY OF THE
Primitive and General Use of Liturgies in the
Christian Church, by Th. Comber D. D. Precentor
of York. five;*

Thomæ Comberi, Theol. D. ac Præcentoris Eboracensis, Historia Scholastica de primitivo ac generali usu Liturgiarum in Ecclesia Christiana.

Londini, apud Rob. Clavell, 1690. in 8. Plag. 46

Q²

Quum

Quum notum sit, quantis per Angliam disfidiorum turbis occasio-
nem dederit factio eorum, qui varios ecclesiarum hujus regni
ritus, ac speciatim formulas Liturgicas fastidiendo, puriorem ac primi-
tivæ Ecclesiæ magis consonam cultus formam affectant: hinc non
parum ad conciliandam inter contentaneos suos unionem conferre se
posse credit Auctor, si præter generalem Protestantium Ecclesiarum
hac in re consensum, ostenderet, cunctas objectiones, circa hoc nego-
tium ab adversa parte motas, infirmas ac nullius momenti esse. Præ-
fertim vero ac tantum non unice directus hic Liber est adversus post-
humum *M. Davidis Clarksoni Discursum de Liturgiis* non ita
pridem, Anglico pariter idiomate, publicatum, ac tanto applau-
su a sectæ istius asseclis exceptum, ut etiam irrefutabilem passim
jactare non dubitarint. Scilicet composuerat Clarksonus duplex
scriptum, alterum nempe adversus Regimen Episcopale, alterum con-
tra Liturgiam Angliæ contendens: quod utrumque licet ipse, dum in
vivi fuerat, suppressisset; mox tamen post ejus obitum, & parum
quidem opportune pro præsentium temporum statu, uti noster judi-
cat, in lucem emittere publicam, incertum cui editori placuerat. Et
in posteriori quidem tractatu (circa hunc enim tantum occupatus est
noster) Clarksonus conatus fuerat, partim usum præcum extempora-
neatum commendare, & conceptis ac solennibus orationum formulis
anteferre; partim vero ostendere, Liturgias nunc vigentes non esse
nisi recentem & corruptam cultus methodum; præscriptasque talis-
modi verborum conceptiones invaluisse durantibus sæculis ignoran-
tia & superstitione torpentibus; ac toleratas dein porro fuisse per
ignaviam cleri ac decrementum veræ devotionis: cæterum statas
illas & conceptas formulas impedimento esse, quominus aut pastores
dona sibi concredita debite exerceant, aut populus plenum fructum
percipiat ex divinatorum officiorum celebratione alioquin expectan-
dum. Hæc omnia vero dum congestis magno numero Patrum scri-
ptorumque ecclesiasticorum testimoniis comprobare sategerat, ma-
gnumque adeo ex eorum copia pondus causæ suæ addidisse plurimis
fuerat visus: Comberus antequam ad ipsius scripti refutationem se-
met accingat, præmonet generatim, non esse cur quis numerofo isto
allegationum cumulo capiatur; cum citationes istæ partim præter
rem locis diversis repetitæ compareant in dicto Discursu; partim id
modo

modo probent, quod nemo inficietur, non autem illud, de quo quaestio sit; partim non satis fidæ sunt, sed quandoque textum invertant ejusque sensum corrumpant; denique ob accumulationem promiscuam & nulla cum temporum distinctione factam Lectori detinendo potius, quam instruendo inserviant: quæ singula deinde in operis progressu pluribus deducit. In eo autem non modo confutare adversarium ejusque hallucinationes ostendere statuit; sed & simul, quo discursum hunc suum magis fructuosum redderet, quotquot licuit, testimonia de Liturgiis earumque antiquitate, origine & usu colligere, ac singula exacto temporis ordine sub distinctis Patrum nominibus disponere; atque tum dispersa fragmina, quæ iste in contrarium allegarat, ad suum quodlibet locum reducere & ad ea respondere satagit; unde confidit clariorem hanc & pleniorum Relationem fore de maturo ortu & usu generali formularum Liturgicarum, quam quidem data hæcenus fuerit ab ullo eorum, quotquot hæc de materia scripserint. Duabus vero partibus liber hic absolvitur: quarum prior, quatuor prima Christianissimi seculi percurrentes alteri ab Autore præmissa ac seorsim fuerat edita: dum non ita expedite de reliquis seculis annotata in ordinem colligere potuerat, & tamen Vindicationis hujus publicationem maturandam duxerat, ob nimiam dissentientium gloriationem, Clarksoni argumentis invincibile robur passim tribuentium. Tametsi vero potissimum nostri scopus sit, antiquum Liturgiarum in Ecclesia Christiana usum deducere; utpote quoad stabiliendam earum autoritatem jam sufficiat: nihilominus, cum Clarksonus non veritus fuisset scribere, formularum Liturgicarum patronos earum primordia nequaquam ad sacram Scripturam referre audere, contentos ad praxin ecclesiasticam hoc nomine provocasse; hinc Autor non abs re fore judicavit, si illarum vestigia in operis sui frontispicio. ex ipso etiam Sacro Codice allegaret. Tametsi vero a Fagio aliisque huc referatur textus *Gen. 4. v. 26.* ubi fertur, Enochi tempore coeptum esse invocari nomen Jehovæ, quod de solenni liturgia exponunt; tamen cum alii verba ista secus intellecta velint, mavult Autor, probaturus populum Dei mox ab antiquissimis seculis generaliter in cultu sacro formulas precum laudumque stas adhibuisse. primum hujus rei exemplum in epinicio illo festivo Israelitarum *Exod. 15. v. 1. & 21.* descripto querere; ubi nempe manifestum

flum est, viros atque feminas alternis cecinisse. Similiter allegat solennem formulam injunctam Sacerdotibus, cœtui benedictionem impertientibus, *Num. 6. v. 23*; Israelitis, primitias suas decimasque Domino offerentibus, *Deut. 26. v. 5 & 13*; pœnitentiam agentibus, *Hof. 14. v. 2. j. 4.* Psalmos præterea Davidis nil aliud fuisse arguit, quam verborum conceptiones ipsi a Spiritu Dei non in privatum modo, sed & publicum Ecclesiæ usum dictatas. Denique ab Hammond, Lightfooto aliisque abunde demonstratum ait, Judæos ad Salvatoris usque tempora solennes publicarum precum formulas adhibuisse iis non multum absumiles, quæ hodiernum in Ecclesia Anglicana vigeant. Neque vero hoc ad veteris solum testamenti tempus restringi debere inde evincit, quia nulla sufficiens dari ratio valeat, cur hæc officia nunc non ad eundem modum, ut olim peragi debeant, maxime cum Christus & Apostoli in templo his ritibus semet conformasse legantur, neququam vero eos taxasse aut inter abusus ejus ævi, alioqui satis libere reprehensos, recensuisse. Quin & Salvatorem a statis precandi formulis non abhorruisse, sed eas potius probasse, inde jubet colligere, quod ipse discipulis rogantibus, ut eos orare doceret, præscripserit divinam illam Precationis Dominicæ formulam, quam aliis sibi hætenus usitatis adderent, in signum, quod ipsius essent discipuli; prout potiores istorum temporum Rabbini factitate fuerint soliti; præterea annotatum ab eruditis perhibet, ipsum singulas imperatæ hujus formulæ sententias consulto hausisse ex Judæorum precationibus passim tunc usu receptis. Porro hæc refert canticum Christi post ultimam cœnam dictum, *Matth. 26. v. 30.* quod nempe extemporaneum non fuisse inde pateat, quia apostoli id una recitare poterint; item Servatoris preces ad montem olivarum trina vice eodem licet tenore repetitas; nec non verba ex *Psalm. 22.* in cruce prolata; Cæterum Apostolos quoque semet accommodasse formæ horisque precandi in Judaica Ecclesia receptis, & oratione Dominicæ usque, Augustino teste, etiam postquam Spiritu Sancto donati fuerint. Licet vero Clarksonus multis Scriptorum ecclesiasticorum testimoniis comprobare annis fuerat, intentionem hujus orationis, a Servatore suis, dictatæ non fuisse, ut formula esset; sed tantum ut norma foret ac directio, quænam scilicet res a Deo expeti deberent; attamen nil aliud eum demonstrasse noster largitur, quam quod non modo illi, sed

sed & huic fini inservire iussa fuerit; id quod vero nemo in dubium vocet: imprimis cum ex inspectione cunctarum Liturgiarum evidens sit, eas ad exemplar excellentissimæ hujus orationis compositas esse: dum nimirum Collectæ pro impetranda Dei gratia, prioribus tribus petitionibus; preces pro terrenis benedictionibus, quartæ; confessiones & Litania peccatorum remissionem malorumque depulsionem efflagitantes, tribus posterioribus; denique grates, hymni atque laudes Doxologiæ tanquam fundamento innitantur. Cum autem Clarksonus multoties in suo Discursu donum illud precandi in Ecclesia Apostolica olim vigens urgere & inculcare contendisset, paucis noster quid de eo sentiendum sit, exponit. Nimirum innuit, nusquam ejus mentionem in Scripturis expressè factam reperiri; & quamvis hoc nomine allegentur textus *Matth. 10. v. 19. Rom. 8. v. 26. Eph. 6. v. 18*; nullum tamen ex his donum ejusmodi preces extemporaneas fundendi diserte indigitare ostendit: cum *primus* tantum loquatur de verbis ad persecutores faciendis pro sui defensione; unde ad colloquium cum Deo habendum inferri nihil valeat, utpotè coram quo proferri nihil debeat, nisi quod probe prius consideratum fuerit: *secundum* quod attinet, e contextu satis evidens esse arguit, cum solum tractare de infirmitate impatienciæ sub præsentibus afflictionibus gementis & immediatam liberationem jam tunc efflagitantis, ubi nondum aut Deo visum sit, aut nobis proficuum: hac ergo in infirmitate nos a Spiritu sublevari, docente quidem, quomodo nos Dei arbitrio submittere oporteat & orare, ut ejus voluntas fiat; attamen interim intercedente apud Deum pro nostri liberatione, & quidem suspiriis inenarrabilibus: *tertium* denique textum de dono linguarum agere, non vero de isto extemporaneo impetu donoque precandi. Hujus ipsius vero nec apud ullum e Patribus mentionem injectam haberi, putat Comberus, ante Chrysostomum: qui & ipse tamen id neutiquam omnibus fidelibus commune, sed solis Ecclesiæ pastoribus peculiare fuisse innuat, idque non minus miraculosum fuisse, ac linguarum illud, dudumque ante suum ævum cessasse agnoscat: simul tamen insinuans, formulas tum temporis in sacris solennes originem suam fere ducere ex precibus per Viros sanctos sic inspiratos olim fuis, quorum n. mpe verba scriptis excepta & asservata, atque tunc in usum adhibita fuerint, postquam miraculosum isthoc donum cessasset: testantibus

stantibus id Liturgiarum antiquarum formulis, utpote quæ non modo methodo, sed subinde verbis etiam & phrasibus inter se mutuo consonæ deprehendantur: ut adeo donum hoc precandi suffragetur potius Liturgiis modernis, earum inspecta origine, quam usum earum tollat. His ita prælibatis Autor ordine progreditur, & singula secula singulis capitibus pertractat: in quolibet sigillatim exhibens, quicquid apud Patres scriptoresque ecclesiasticos sententiæ suæ suffragans reperire potuit; ac vicissim diluens ea, quæ ex iisdem contra Liturgiarum usum Clarksonus corraserat: autorum locis ubique in margine citatis: quo evolvere eos cuique liceret, Anglica translatione non contento, qua scilicet eorum fere verba modo exprimere placuit. Quamvis vero Seculi primi, quo nempe Pastores & Episcopi toti in convertendis gentilibus occupati non ita multa literis mandarunt, pauciores extiterint scriptores, ac de eorum operibus vix quidquam ad nos pervenerit, unde & Clarksonus illud plane silentio præterierat: non tamen omisit noster ex hujus etiam Seculi autoribus nonnulla conquirere, Liturgicarum formularum autoritati antiquitatique faventia. Sic in usum suum vertit, quod Philo & Josephus de Essenis traditum reliquere: nempe inter ritus in divino cultu ab ipsis observatos haud postremum fuisse, quod ante Solis ortum surgentes Deum invocarent certis precibus, quas a majoribus accepissent, hymnisque alternatim decantatis: jam olim enim ab Eusebio & recentius ab eruditis quibusdam annotatum ait, Essenos illos aut reapse Christianos fuisse, aut saltem plures sacrorum ritus cum iis communes habuisse. Pariter ex famosa illa Plinii ad Trajanum epistola de Christianis, hæc verba in rem suam citat, quod inter alia soliti fuerint *carmen Christo quasi Deo dicere invicem*: ubi supponit Plinium, ethnicum scilicet & phrasi popularibus suis consueta usum, designare voluisse preces in stata verborum forma factas: ex Livio enim, Brissonio aliisque satis liquere autumat, Romanos id omne *Carmen* vocare solitos fuisse, quod concepta & solenni verborum formula constaret: ut adeo non præcise de hymnis tantum decantatis, sed & de precibus fuis commodè capere id liceat, maxime cum *dicendi* modo, non *canendi* vocabulo Plinius hic utatur. Denique & ex Clemente Romano, nec non Ignatio unum alterumque locum pro Liturgiis facientem producit: prætereaque ex Socrate de ultimo refert,

refert, Ignatium hunc introduxisse primum in Ecclesia Antiochena ritum per modum Antiphonæ canendi. Quod porro ad Seculum II & III attinet, monet Autor, tametsi jam plures ea nobis largiantur scriptores Ecclesiasticos, pauca nihilominus in iis vestigia extare de sacris ritibus tunc usitatis; partim quod istis persecutionum temporibus cultus fere intra privatos parietes cohiberetur, curarentque Christiani, ne ejus ceremonias propalando ethnicis irridendi blasphemandique materiam præberent: partim quod ipsos quoque catechumenos, antequam baptismo donati essent, mysteria potioresque adeo sacrorum officiorum formulas celare satagerent. His tamen non obstantibus, varios ex utriusque seculi Patribus textus affert, haud obscure comprobantes, viguisse istis temporibus jamjam usum formularum precandi in publico fidelium coetu. Quartum porro seculum copiosiora jam Nostro suppeditavit testimonia pro thesi sua stabilienda: quæ sola jam sufficere potuisse ad refutandam Clarksoni assertionem judicat; (asserentis nempe, Liturgiarum statarumque precandi formularum usum non nisi sub finem quinti & initium sexti seculi coepisse:) præsertim cum quartum hocce seculum primum sit, quo Ecclesia sub Christianis magistratibus esse, & dona miraculosa cessare coeperint, adeoque status cum moderna publicorum Sacrorum facie congruere. Inter alia quamplurima hujus seculi monumenta, quæ quidem hic enumerare non vacat, allegatur etiam famosus ille Hymnus, cujus initium *Te Deum laudamus* habet; quem scilicet Ambrosio deberi, Noster contra Clarksonum strenue contendit: licet non diffiteatur, manuscripta nonnulla eum tribuere Abundio Episcopo Comensi, qui A. C. 450 vixerit, & in alio quodam exemplari eum audire Hymnum Nicetii, qui Trevirensium Episcopus fuerit circa A. C. 530. Atque hæc de parte priori hujus operis dicta sufficiant.

In parte posteriori Comberus telam suam pertexere pergit, per seculum quintum, sextum & sequentia. Licet enim satis fuisse putaret, antiquitatem Liturgiarum per quatuor priora secula deduxisse; attamen quia ex sequioribus etiam argumenta quædam Clarksonus traxerat, Noster ea intacta relinquere noluit: maxime cum ille, uti dictum, uno alteroque seculo recentiore Liturgiarum originem facere conatus fuisset, imo ostendere, earum usum liberum & arbitrium mansisse usque ad seculum nonum. Autor itaque demonstrare ad-

ductis scriptorum testimoniis allaborat, temporibus seculum quartum insecutis formulas precum liturgicas non modo ulterius injunctas & usurpatas fuisse, sed & generali consensu creditas descendere ex traditione Episcoporum celeberrimorum a quoque Apostolico coetaneorum. Et licet non inficias eat, id quod a Clarksono objectum fuerat, sectis hisce jam multum corruptionis in Ecclesia invaluisse, adeoque unum alterumque in formulas horum temporum irrepisse, quod probari non mereatur; non ideo tamen mox ipsam methodura per certas formulas precandiarum posse culpari, ut quæ in se innoxia ab additionibus ejusmodi perverfis facile liberari queat, prout etiam post Ecclesie Anglicæ reformationem factum fuerit. Appendicis loco, postquam hæc omnia prolixè executus est Autor, duo superaddidit capita: altero in unum breviter collegit argumenta Clarksoni hinc inde per ejus Discursum dispersa, nec ad certum aliquod tempus reduci commode valentia, iisque suas aptavit responsiones: altero, quo nempe ulterius convinceret Clarksoni partibus faventes, & magis completam hanc historiam redderet, congescit testimonia famosiorum recentioris ævi Theologorum Reformatorum, tam utilitatem & antiquitatem Liturgiarum in genere, quam speciatim præstantiam formularum precandi in Anglicana Ecclesia receptarum respicientia. Librum denique claudit indiculus, uno obratu & ordine exhibens seriem temporum, quibus Scriptores per totum hoc scriptum citati vixerint: cujus certe universa compages de Autoris eruditione multaque læctione abunde testatur.

LA VIE DE CHARLES V. DUC DE LORRAINE & de Bar.

id est:

Vita Caroli V. Ducis Lotharingæ & Barri, exercituum Imperialium Generalissimi.

Amstelodami, apud Joh. Garrellum, 1691. in 12. plag. 19.

Historiam **CAROLI Quarti** Lotharingæ Ducis, a Marchione **Bellouaisensi** (de **BEAUVAR**) in literas relatam, fuisse, ut par erat, recensuimus in *Actis Eruditorum* Anno 1687. p. 670-677, & 1688. p. 89-98. Non potuit non cætera illic mentio fieri **CAROLI Quinti**, Lotharingæ Ducis, **Caroli** illius

ilius *Quarti* ex fratre *Francisco* nepotis & legitimi hæredis. Sed hujus vitam nuper ex professo, ac justo quidem volumine enarravit anonymus Auctor, quem laboris infumti, nostro quidem iudicio, nec pudere, nec poenitere oportet. At quominus æque ampla excerpta ex eo conficiamus, in causa est, tum quod ea, quæ *Carolus* nondum viginti annos natum exercuerunt, infortunia maximam partem e *Bellovallo* desumpta videantur, adeoque in compendio satis prolixo legi possint locis Actorum nostrorum supra citatis, reliquæ autem optimi Principis gesta ex *Novellis* publicis partim, partim ex Actis pacis *Neomagensis* aliisque libellis nota sint, recentique omnium memoriæ inhæreant, adeoque vereamur, ne strictius paulo pro more nostro enarrata nauseam cieant, quæ in ipsius libelli contextu, circumstantiis suis accurate & copiose digestis, non possunt non perplacere lectoribus curiosis. Cæterum natus erat *Carolus* 3. Apr. 1643; mortuus catharro suffocativo 18. Apr. 1690, postquam tot a Gallis æque ac Turcis victorias retulisset, ut extra dubium sit, inter maximos seculi nostri heroes eum nullo non ævo computatum iri. Ut ut vero in artibus cum primis militaribus laudem nunquam intermorituram meruerit, ex tamen haudquaquam, ut alias non raro usu venit, effecerunt, ut a pietate, historiarum, politices, linguarumque Latinæ, Germanicæ, Gallicæ, Italicæque pericia, itemque modestia atque affabilitate alienus esset; quin dum has omnes illis felicissimo connubio junxit, utroque nomine dignus est æterna seræ posteritatis memoria. Fortuna usus est adversa modo, modo propitia. Sed quicquid divinæ providentiæ in eum decernere placuit, æquo pertulit animo, semper sibi constans. Merito sibi gratulabatur de affinitate Augustissimi Imperatoris, utpote qui & fidem sibi præstitam viventi infinitis infucati amoris signis rependit, & quadruplicem defuncti sobolem protectioni suæ quam maxime commendatam habet.

LETTRES DU CARDINAL MAZARIN.

id est:

Epistolæ Cardinalis Mazarini.

Amstelodami apud Andream Pierrot, 1690. in 12. plag. 13 1/2

Longe meliori fide usum confidimus editorem anonymum epistolarum *Julii Mazarini*, ac qualem in *Anecdotis Florentinis* ceterisque

risque operibus suis adhibuit *Varillasius*, qui non una principibus illustribusque viris monumenta ex proprio cerebro supposuisse, magno eruditorum consensu creditur. Epistolarum harum aliquæ datæ sunt ad *Ludovicum XIV*, Galliarum Regem, aliæ ad Regis *Matrem*, cæteræ ad ministrum regios, *Lionneum & Tellerium*. *Prima* exarata est 10. Julii 1659; ultima eaque (si numerum requiras) *trigesima sexta* 4. Sept. ejusdem anni. Historiam illæ pacis Pyrenææ majorem in modum illustrant, nec pauca callidi Cardinalis cogitata & acta, quæ vulgati historici aut reticuerunt aut ignorarunt, detegunt ac produunt. Tria vero cum primis notatu videntur digniora. Horum unum est affectus, quo Rex amplectebatur *Mariam Mancinam*, Mazarini e sorore neptem, ac postmodum *Laurentii Columnæ*, Principis Palliani, Comestabilis Neapolitani conjugem. Id rei tolerare non poterat Cardinalis, cum inter pacis conditiones, quas cum *Ludovico de Haro* pacisci debebat, præcipua fere esset Infantis Hispanicæ cum Galliarum Monarcha conjugium. Acriter ergo (præsertim epistola XXIII.) ab illegitimis amoribus dehortatur Regem, & inter cætera argumenta, quibus illos ei dedecori fore operose probat, animum neptis suæ levem adeo ac a modestia & prudentia alienum repræsentat, ut non sine stupore literæ illæ prolixissimæ, sed magno cum verborum delectu conscriptæ, perlepi queant:

Alterum, quod notatu dignum putabamus, studium est indefessum, quo Mazarinus impedivit, quominus Condeo Principi, qui belli Hispano-Gallici tempore ab Hispanorum partibus steterat, *de rebus* impetium alicubi terrarum obtingeret, aut Carolo IV. Lotharingo ablata restituerentur:

Tertium est ars affectus suos dissimulandi, qua Mazarinus terrorem Hispanis incussit, eosque ad egit, ut in pacem consentirent, etsi non obtinissent, quod in gratiam Condei tantopere ac enixe adeo petierant.

L' HISTOIRE DE DON JEAN D' AUTRICHE, fils de l' Empereur Charlequint.

id est,

Historia Joannis Austriaci, Caroli V. Imp. filii.

Amstelod. apud Petrum le Brun, 1690, in 8. plag. 18.

Joannes

JOANNES AUSTRIACUS, Caroli V. Imperatoris filius naturalis, natus e matre incompti nominis 25. Febr. 1546, victoria contra classem Turcorum ad Naupactum 7. Oct. 1572 obtenta æternam famam meritis, Belgij dein Gubernator factus, Namurci extinctus est Kalendis Octobris 1578. Hujus historiam condere aggressus est Auctor anonymus, Pontificiæ religioni tanto fervore addictus, ut legem historicis fixam, ne studiis partium fidem suam suspectam reddant, sibi quoque latam non putasse videatur. In *Carolus* certe, Philippi II. Regis Hispani gnatum, Reformatis paulo æquiores, quam Romano-Catholici volebant, vehementer adeo invehitur, ut, quod p. 30. lin. 12. ei exprobraverat, mox p. 32. lin 17. repetat, nimirum quod, dum puer adhuc esset, magnam voluptatem ceperit ex leporum jugalatorum ac inter moriendum palpitantium spectaculo. *Famianum Stradam* Jesuitam ducem sequitur Noster ut plurimum, utpote quem *tan-topere felicem esse* prædicat, (in discursu operi præfixo, quem præfationem dixissemus, nisi id nominis Auctor ipse, singulari novitatis elegantioris affectatione, deprecatus fuisset,) *ut approbationem adeptus sit omnium nationum, & in his illius quoque, qua universas contemnere, nec nisi se solam admirari eidem fertur.*

Cæterum ne quis Auctorem *Strada* universa libelli contenta debere opinetur, in *limine* statim grata mente proficitur, hausisse se sua e sex historicis clarissimi nominis, quorum ætatem & elogia succincte edisserit, Guidone nempe *Bentivoglio*, Jacobo Augusto *Tbuano*, Hugone *Grotio*, Famiano *Strada*, Ponto *Heutero*, Ludovico *Guicciardino*. Penultimi obitum refert in 6. Aug. 1611, cum alii & nuperrime *Heningus a Wüten* in diario biographico A. Jam 1602. d. 6. Aug. illum decessisse, auctores sint. Vicissim vel ex hoc Anonymo supplere licebit *diarium* istud *biographicum*, ubi nulla facta mentio Guidonis *Bentivoglii* Ferrariensis. Natus is est anno 1579; Cardinalis creatus 28. Jan. 1621; metu Papalis dignitatis, quam post excessum *Urbani VIII.* in se collatum iri timebat, undecim noctibus nihil somni capere potuit, eaque de causa febris correptus, spiritum reddidit 7. Sept. 1644. Eadem finis in ipso operis exordio promittit Noster, *innumera* se memoraturum, quorum *Strada* aut nullo modo, aut vix verbulo meminerit, expeditiones nempe Joannis Austriaci, Melitensem, Tynctanam, Bifertensem, Granatensem, prælium ad Naupactum, iter Laurætanum, receptionem

nem reginæ Margaritæ Valesiæ, pacificationem Gandavensem, rationes adventus Matthiæ Archiducis in Belgium, exilium Soti secretarii, Escovedia ficarii interempti obitum, fontes suspicionum Philippi II. erga fratrem consanguineum, Mariæ Stuartæ Scotiæ reginæ ac Caroli Infantis Hispaniæ fata, & centum curiosa inaudita, *cent curiositez inouies*. Imo nec soli illi historici sex Auctori nostro fuerunt usui, dum historiam hanc suam conscriberet. Plures enim subinde citat, ac sigillatim *Memorias Regina Margaretha*, ipsius nomine, opera & studio non *Caroli Vroni*, Baronis de Chataigneraye, (ceu illarum *editor* autumavit) sed (ut *Paulus Colomesius* docuit,) *Petri de Bourdeille*, domini de Brantome, compositas. *Antonium* quoque *Varillasum* allegat Noster p. 282, queriturque eum, reclamante conscientia, *T. V. de Revolutionibus* tradidisse, a *Joanne* nostro Caroli consilia patri hujus Philippo II. prodita esse, quod ille per regii hæredis interitum viam ad thronum affectaret. Non autem Auctori probabile videtur, ejusmodi regnandi libidinem Joannis, meri adhuc adolescentis, animum incessisse, quin nec suspicionem id genus cadere posse censet in eum, qui cum coronæ Tunetanæ, quam iudice Papa Romano meruerat, spe excidisset, id haud invitus pertulit.

FASCICULUS RERUM EXPETENDARUM & fugiendarum, prout ab Orthuino Gratio Presbytero Darentriensi editus est Colonia A. 1535: una cum appendice sive Tomo II. scriptorum veterum, quorum pars magna nunc primum e MSS. Codicibus in lucem prodit, opera & studio Edvardi Brovyn, Parochi Sundrigia in agro Cantiano.

Londini impensis Richardi Chiswell, 1690. in fol.
Alphab. 16.

Circa prima, ut videtur, reformatæ religionis initia, incertum quo Anno, quo loco, & cujus auspiciis, opuscula nonnulla uno volumine comprehensa in lucem prodierunt, nempe *Aene Sylvii* de gestis Basileensis Concilii commentarii; vita Hildebrandi; vita Henrici IV; professio fidei *Waldensium*; articuli *Johannis Wiclefi*, cum impugnatione *Wodfordi*; aliarum *Wiclefi* propositiones ex illius libris excerptæ, damnataque

tæque tam Londini & Oxoniæ, quam in Concilio Constantiensi; fragmentum *Æneæ Sylvii*; *Artinus* contra hypocritas; de vocatione *Bobemorum* ad Concilium Basileense, eorumque petitiones; examen *Johannis de Wefalia*; item condemnatio *Wiclefi*, *Hussi* & *Hieronymi Pragenfis*. Hanc farraginem *Ortuinus Gratius*, relectis notis marginalibus, quæ hæresin sapere ipsi videbantur, multisque aliis tractatibus additis, Coloniae A. 1535 eum maxime in finem denuo typis imprimi curavit, ut qui generali Concilio, quod a multis desiderabatur, interfuturi essent, ad reformandam ecclesiam ea uti possent. Hoc ab *Ortuino Gratio* collectum Syntagma, quod *fasciculum rerum expectandarum & fugendarum* inscripsit, præter tractatus supra memoratos complectitur *Juliani* Cardinalis epistolas duas ad Eugenium Pontificem Romanum, de dissolutione Concilii Basileensis cogitantem; *Academia Parisiensis* appellacionem contra Leonem X ad futurum concilium, in qua plurimi ecclesie abusus perstringuntur; *auream bullam* Caroli IV; *Constantini M. donationem* ex editione *Bartholomæi Picerni*, cum *Laurentii Vallæ* in donationem illam declamatione, & *Ulrici Hutteni* ad Vallæ declamationem præfatione, & aliorum de eadem donatione judiciis; *Poggii Florentini* relationem de obitu & supplicio *Hieronymi Pragenfis*; *Friderici Imperatoris* epistolam, in qua *Carolum Franciæ Regem* Moguntiam ad capienda de rebus quibusdam dubiis consilia invitat; decretum *Synodi Saligunstadiensis*, ab *Aribone* Moguntino Archiepiscopo coactæ; *Gravamina Germanicæ nationis*, cum remediis & avisamentis ad Cæsaream Majestatem in duos libellos divisa; *Nicolai de Clamengius* disputationem super materia Concilii generalis cum *Parisiensi* quodam scholastico habitam; libellum de emendatione ecclesie a *Petro Alliaco* Constantiensi Concilio oblatum; *Johannis Francisci Pisi Mirandulani* orationem de reformandis moribus ad Leonem X & Concilium Lateranense; constitutionem ad removendos abusus, a *Laurentio Cardinali* Ratisbonæ editam; *Antonii Cornelii Lynnhani* orationem in *Coloniensi* Synodo habitam; *Erasmi Roterodami* libellum de sarcienda Ecclesie concordia; *Johannis Fabri* orationem de origine, potentia & tyrannide *Turcarum*; ut cætera, quæ hoc fasciculo continentur, epistolarum aliorumque tractatuum monumenta taceamus. Quamvis autem *Gratius* sedulo caverit, ne crabrones irritaret, eumque in finem annatarum taxas centum gravaminibus

minibus Germanicæ nationis subjectas omiserit, quod se in honorem sedis Romanæ, quam Apostolicam & sacrosanctam appellat, fecisse non dissimulat; effugere tamen non potuit, quin Romani inquisitores hunc fasciculum inter libros prohibitos referrent. Et forte non defuerunt, qui supprimendis omnibus exemplaribus sedulam operam navarent. Certe in bibliothecis rarissime comparent. Quod cum animadvertisset *Eduardus Brovvn*, operæ se pretium facturum arbitratus est, si fasciculum hunc iterum in lucem protraheret; quod ita præstitit, ut non solum opuscula Gratii fasciculo comprehensa a plurimis mendis repurgarit, & scholiis quibusdam marginalibus illustriora reddiderit, sed etiam novam similibus tractatum, in quibus Pontificum Romanorum tyrannidem, & varii ecclesiæ Romanæ abusus accensantur, appendicem addiderit, quæ duplo ferme major est, quam Gratii fasciculus; unde hoc opus jam *fascis* potius quam *fasciculi* nomine dignum editorum Brovvnio videtur.

Inter tractatus in Appendice exhibitos primum locum obtinent *Hilberti* Cenomanensis & postea Turonensis Episcopi epistolæ nonnullæ, sermo synodicus, curiæ Romanæ descriptio, quæ in nonnullis MScis non Hildeberto, sed Sidonio Apollinari tribuitur, & epitaphium in Berengarium. Hæc Hilberti Cenomanensis opuscula proxime excipit *Antilogia Papæ*, quam *Matthias Flacius*, & *Wolfgangus Wissemburgius* junctis operis Basileæ A. 1555. excudendam curarunt. Continet autem ista Antilogia Papæ scripta quædam veterum de corrupto Ecclesiæ statu, & Cleri Romani perversitate: nempe scriptum Scholæ Parisiensis de periculis Ecclesiæ anno 1389 compositum, cum præfatione *Matthiæ Parisiensis*; articulos scholasticorum Parisiensium, & Johannis XXII. contra monachos; duos sermones *Wilhelmi de S. Amore*; *Marsilii de Padua* tractatum de translatione Imperii; *aureum speculum Papæ* ab Anglo quodam scriptum; *Jacobi de Paradiso* tractatum de septem statibus Ecclesiæ in Apocalypsi mystice descriptis; *Gregorii Heymburgensis* appellationem primam & secundam, & confutationem primatus Papæ, una cum Pii II epistola, qua Gregorius Heymburgensis excommunicatus denunciatur; *Hermani Ryd de Reem* tractatum de vita & honestate Clericorum; *Volcuini Abbatis*, qui inter alia miracularis, quæ fratres æstivo tempore nimis inquietare solebant, perpetuum silentium induisse dicitur, hominiam in parabolam de zizaniis, & Hal-

& *Hulderici* Episcopi Augustani epistolam contra Cleri cœlibatum. Hanc Antologiam papalem sequitur *Anonymi* cujusdam *Rotomagensis* tractatus brevis contra Cleri cœlibatum, quem ex bibliotheca Collegii Corporis Christi in Academia Cantabrigiensi olim excerpfit, & libro suo de Cleri conjugati honore inseruit *Josephus Hallus*. Huic subjicitur *Gulielmi Grashavii* epistola expostulatoria ad *Severinum Binium* Parisiis A. 1624 edita, in qua Binio exprobrat, quod delectorum Cardinalium, & aliorum Prælatorum consilium de emendanda Ecclesia jussu Pauli III. conscriptum, item opusculum tripartitum ante 400 annos conscriptum, & epistolam Leodjensium ad Paschalem Papam a *Sigeberto Gemblacensi* conscriptam in sua Conciliorum editione contra conscientiam omiserit, quæ *Petrus Græbbius* suæ Conciliorum editioni inseruerat. Hanc epistolam comitantur illa ipsa scripta, de quorum omissione Grashavius cum Binio expostulavit, & consilium quidem delectorum Cardinalium ex editione *Hermannii Conringii* exhibetur, ad cujus calcem Brovynius lectorem monet, extare *Johannis Sturmii* epistolam Cardinalibus illis cæterisque Prælatibus missam, & editam in libro quodam, qui Francofurti A. 1610 prodiit hoc titulo: *Discursus epistolares politico-theologici de statu reipublicæ Christianæ degenerantis, tum de reformandis moribus & abusibus ecclesiæ &c.* Ad alia monumenta, quæ in hac fasciculi appendice leguntur, pergentibus occurrit *Adriani IV* Pontificis Romani epistola ad *Fridericum Barbarossam*, & Imperatoris *Friderici* ad Pontificem responsio. Quæ autem has epistolas sequuntur, ecclesiæ Gallicanæ Gravamina accepit Brovynius a *Thoma Gale*, cui non minus ac Brovynio ignotum fuit, an hæc Gravamina aliquando typis edita fuerint; interim ea ab utroque digna habita, quæ prælum iterum subirent, si forte jam olim edita fuerint. Non minoris æstimandi sunt sermones quidam & tractatus *Roberti Grossetestæ* seu *Capitonis*, Episcopi Lincolnensis, quos nunc primum ex MSC. codicibus edidit clarissimus Brovynius. Primus ex his sermonibus habitus est coram Papa & Cardinalibus in Consilio quodam seu Consistorio Lugdunensi, etsi Robertus, dum sermonem illum habuit, minime palluerit ut *Lugdunensem Rhetor dicturus ad aram*, sed magna cum libertate peroraverit. Et hunc ipsum quidem sermonem jam pridem e tenebris extraxerat *Thomas Jamesius*, sed nescio quo fato, iastar piscis piscatoris manibus elapsi, in profundum

rediit; unde sibi Brovvnius gratulatur, quod Capitonem a Jamesio amissum iterum ceperit, non dubitans lectori ad palatum fore. Idem Brovvnius notat, se ex MSC. quodam codice, quo in edendis his sermonibus usus est, animadvertisse, quod Róberti Grossetesti tractatus de cessatione legalium, A. C. 1698. Londini a viro quodam docto editus, vix pro tertia parte integri tractatus haberi debeat. Quæ autem Lincolniensis illius Episcopi opuscula in hac fasciculi appendice leguntur, hæc sunt: Sermo Lugduni habitus, de quo paulo ante diximus; sermo de triplici Regis officio; sermo ad verba Christi: *ego sum pastor bonus*; sermo contra pastores & prælatos malos; sermo ad sacerdotes de verbis Genes. I, 17. *posuit stellas in firmamento cali*; sermo ad verba Lucæ XII; 13. *sunt lambi vestri pracincti*; dictum de bono iudice, ad verba Ps. LVIII. *recte iudicæ filii hominum*; dictum de Prophetis veris & falsis, de fide & ejus articulis, de gratia & justificatione hominis, de orando, de superbia, de detractione & ejus malis; sermones tres de humilitate; dictum de patientia, de misericordia & justitia in omni Dei opere conjuncta; sermo ad Clerum de verbis Apostoli I. Tim. IV, 12. *exemplum esto fidelium in verbo &c.* & alius ad verba Ps. CXXXII, 9. *sacerdotes tui induantur justitia*; epistolæ variz ex centum & viginti octo epistolarum, quas MSC. codices suppeditarunt, numero selectæ, quibus subjungitur *Innocentii IV.* epistola pro investitura impuberis cujusdam adolescentis Itali in canonicatum ecclesiæ Lincolniensis, una cum cordatissimo rescripto Roberti hujus Lincolniensis, in quo papale fulmen, retorto alio fulmine, brutum reddidit, & Pontifici Antichristi notam inussit, quod rescriptum etiam apud Matthæum Parisiensem, & in Annalibus Burtonensibus legitur. Adduntur denique Roberti hujus constitutiones ex Cottoniano codice descriptæ, & ad Sidneisem codicem collatæ. Interferit his Grossetesti opusculis Cl. Editor dissertatiunculas nonnullas de fide & doctrina Roberti Lincolniensis, & *Matthæi Parisiensis* narrationem de iis, quæ post Roberti rescriptum paulo ante memoratum inter Innocentium IV. & Robertum acta sunt. Refert etiam hæc, quæ nunc edidit, Grossetesti opuscula vix quinquagesimam Operum illius partem constituere, quæ tribus magnæ molis voluminibus collecta *Johannes Williams* dudum in lucem emisisset, nisi bella civilia hoc propositum interrupissent. Sed ad alia pergendum est, scilicet

scilicet ad antiqua regni & ecclesie Anglicane Gravamina, quae ex *Matthaeo Parisiensi* recensentur, variisque observationibus interpositis illustrantur, & Defensorium *Gulielmi Occami* & fratrum suorum ordinis minorum, de paupertate Christi & fratrum minorum, ac statu evangelico, contra varios errores Papae Johannis XXII, per modum epistolae ad universos Christi fideles conscriptum, & hic ex *Wilhelmi Crashavii* apographo expressum, & forte etiam antehac typis impressum, etsi nihil certi se ea de re novisse, *Brovnius* fateatur; qui insuper observat, primam partem hujus Defensorii esse breviarium quoddam seu compendium operis nonaginta dierum a *Goldasto* aliisque editi, alteram autem partem nihil habere cum aliis illius Auctoris operibus in istis editionibus commune. Huic *Occami* Defensorio aliud jungitur, nempe Defensorium Curatorum contra eos, qui se privilegiatos dicunt, propositum in consistorio coram Papa & Praelatis a *Richardo Armachano* Hiberniae Primato, & a *Goldasto* in Monarchia, & aliquoties Parisiis impressum. Hoc Defensorium excipit *Nicolai Oresmii* oratio coram *Urbano V.* & Cardinalibus habita, quam etiam *Flacius* catalogo testium veritatis inseruit. Quae sequitur *Prophetia Johannis de Rupefissa* Ord. min. provincia *Aquitania*, custodia *Rubenenfis ac Caufidici Aureliaci*, in *Romana curia Avenione* capti in carcere *Papae Clementis VI.* pontificatus sui anno 8, qui carcer vocatur *Carcer Soldan* A. C. 1349, & ejusdem Auctoris liber inscriptus: *vade mecum in tribulatione*, prodeunt ex fasciculo *Crashavii* varia scripta ecclesiae Romanae opposita continente, quem manuscriptum possidet *Gulielmus Asheton*, a quo illum *Brovnius* mutuo accepit. Succedunt opuscula nonnulla *Petri de Alliaco*, nimirum recommendatio Sacrae Scripturae, & principium in cursum bibliae praesertim in Evangelium *Marci*, item quaestio in vespertinis: utrum *Petri* ecclesia lege reguletur? & quaestio de Resumpta: utrum *Petri* Ecclesia fide confirmetur? & quibus *Petri* *Alliaceni* tractatibus duo posteriores etiam in *Vindiciis doctrinae* majorum scholae *Parisiensis* *Edmundi Richerii* leguntur, priores autem ex editione *Parisiensi* A. 1500 exhibentur. His *Parisiensis* illius *Theologi* scriptis additur *Determinatio Universitatis Parisiensis* in causa diuturni schismatis scripta A. 1397, & ex schedis *Crashavii* depromta, Duae quae proximo loco comparent epistolae, una *Alexandri III.* ad *Theobaldum Archiepiscopum Cantuariensem*, altera *Peregrini Patri-*

archæ Aquilejensis, aliorumque Episcoporum de electione & consecratione Octaviani seu Victoris, ex Cottoniano codice MSCo sunt excerptæ. Utraque etiam apud Radevicum in gestis Friderici I. extat, verum cum in prædicto Cottoniano codice epistolæ illæ multo aliter, quam apud *Radevicum* legantur, & imprimis in posteriori epistola nonnulla Radevicus omiserit, quæ MSC. codex ille habet, operam rei literariæ non inutilem navavit appendix hujus editor, quod istas in lucem denuo produxit. Ulterius sequuntur *Nicolai de Clamengii* liber de corrupto Ecclesiæ statu, a plurimis mendis, quibus *Lydi* editio scætet, repurgatus; *Poggii* dialogus contra hypocrisim, juxta editionem Lugdunensibus typis, ut præ se fert, A. 1679. impressam; *Matthæi de Cracovia* tractatus de squaloribus Romanæ Curie, juxta editionem A. C. 1551. Basileæ factam; epistola *quinquaginta quatuor nobilium Moravia*, quæ in castigationibus *Lydi* ad historiam conciliorum Prateoli, item in paralipomenis Abbati *Urspergensis* annexis etiam legitur; *Bulla* quædam *papales* adversus Bohemos emissæ, & methodus *Cruciatæ* in Anglia institutæ, prout tempore *Martini V. Papæ* & *Henrici Chichele* Archiepiscopi Cantuariensis gesta est, una cum processu contra *Henricum Cardinalem*, quæ monumenta exscripta sunt ex veteri registro, quod est penes Reverendissimum Archiepiscopum Cantuariensem *Wilhelmum Sancrofti*; epistola *Procopii Smabors*, & *Conradi Sammolich* Capitaneorum Bohemæ ad Reges & Principes missa, quam itidem suppeditavit codex MSC. *Wilhelmi* Archiepiscopi Cantuariensis; epistola *Anonymi* cujusdam Cantuariensis de misero ecclesiæ statu circa annum 1520 scripta, & in *Wilhelmi Crashavii* schedis reperta; consilium *quorundam Episcoporum Bononiæ congregatorum* de ratione stabilendæ Romanæ ecclesiæ *Julio III.* datum, quod nunc ex bibliotheca *Wilhelmi Crashavii* iterum editur; *Gentiani Herveti* oratio, qua sextum canonem concilii Chalcedonensis interpretatur, A. 1559 habita, & Parisiis cum alias, tum A. 1671. impressa; *Gulielmi Damasci Lindani* Ruremundensis Episcopi epistola seu præfatio ad Principes & Prælatos Germaniæ, de perditissimis Cleri moribus & reformationis mediis, ex schedis *Crashavii* expressa; *Clementis VII.* ad *Carolus V.* & duæ *Caroli V.* epistolæ ex MSC. *Crashavii*; *Caroli V.* protestatio ad collegium Cardinalium de indictione concilii generalis faciendæ, & alia protestatio adversus concilium Tridento Bononiæ translaturum, cum quibus-

quibusdam aliis hujusmodi scriptis, ex editione *Hermani Conringii*; *Georgii Wicelii* via regia, seu compendium de semitis antiquis ecclesie reformandae, aut potius restituendae, cum appendice abusuum; ejusdem methodus concordiae ecclesiasticae, & adhortatiuncula ad vocandum concilium, juxta exemplar A. 1533 Lipsiae excusum, cum notis marginalibus *Thomae Jamesii*; doctrina & vita *Wicelii* ex ejus scriptis collecta, cum enumeratione autorum, qui scripserunt contra squa-
lores & errores curiae Romanae, & elencho omnium operum *Wicelii* per *Thomam Jamesium*; *Stephani Gardineri* Episcopi Wintoniensis oratio de vera obedientia, juxta veterem editionem Londinensem, cum praefatione *Edmundi Boneri* Archidiaconi Leicestrensis, postea Episcopi Londinensis, quae in Londinensi Gardineri editione deest, juxta editionem Hamburgensem ex officina *Francisci Rhodi* 1536; *Richardi Sampsonis* oratio, qua docet omnes potissimum Anglos, ut Regiae dignitati obediant, nec Episcopo Romano audientes sint, qui nullo jure divino quicquam potestatis in eos habeat, etsi postea hic *Sampson* aequae ac *Bonerus* & *Gardinerus* palutodiam recinerunt, quibus ad complendas inconstantiae quadrigas *Brovnius Aeneam Sylvium* seu *Pium II.* non incommode jungi posse putat, cum bulla retractationum & verbis *Virgilio*, sed mutatis: *non sum pius Aeneas*; *Johannis Barthesii* Catholico-Romanus Pacificus ex fide trium exemplarium, quorum unum *Gulielmus Archiepiscopus Cantuariensis* subministravit; *Francisci Broccardi* consilia Vaticana retracta, sive de foedere contra Protestantes Romae inito sub auspiciis *Clementis VIII.* & de duabus congregationibus ad eundem finem ab eodem Pontifice institutis, quarum prima congregatio sacri foederis, altera de propaganda fide dicitur, quod opusculum Amstelodami A. 1679. in calce interpretationis numeri Apocalyptici DCLXVI excusum, appendicis hujus Autor etiam manuscriptum ex spoliis bibliothecae cujusdam Anglicae palam divenditae nactus est; *modus solennis & authenticus ad inquirendum & convincendum Lutheranos*, valde necessarius ad salutem sanctae Apostolicae sedis, & omnium ecclesiasticorum, A. 1519. compositus in *Martini Lutheri* perditionem & ejus sequacium, per *M. Sylvestrum Priapatem*, A. 1533. revisus, & Romae per *Jordanum* excusus; excerpta ex *Bernhardo*, *Gersone* & aliis, quae sunt pars *Specul. papistici* ab *Ed. Bulkelejo* fabricata, & Londini circa praesentis seculi initia editi; & denique

Officium Ordali e textu Roffensi transcriptum, & ex eodem codice etiam in Speelmanni glossario editum.

Ad pleniorum horum opusculorum, quae vel olim a Gratio edita, vel nunc ad Gratii fasciculum addita sunt, intelligentiam nonnulla monet doctissimus Editor in praefatione ad lectorem, in qua Gratium, cum syntagmati suo nomen *fasciculi rerum expetendarum & fugiendarum* imposuit, vel ad definitionem prudentiae respexisse putat, quae per rerum expetendarum & fugiendarum scientiam definitur solet, vel *Georgii Valla* Placentini librum Venetiis A. 1501. editum imitari voluisse, qui titulo operis de expetendis & fugiendis rebus designatur. Non solum de tractatibus haecenus recensitis in praefatione sua Brovnius disserit, sed & alios quosdam tractatus addidit, nimirum *Scripta quadam ad Basileensis concilii historiam spectantia*, quae mutuatus est e manuscripto codice, quem ipsi Archiepiscopus Cantuariensis indicavit. Sunt autem ista scripta 1. commissio *Henrici VI.* Angliae & Franciae Regis, data Ambasiatoribus suis ad concilium Basileense suo nomine iuris. 2. Eiusdem instructio iisdem credita. 3. Propositio eiusdem Regis nomine facta coram Papa Martino V. per *Abbatem Urscampi* super acceleratione concilii. 4. Collatio eiusdem Abbatis ad Collegium Cardinalium. 5. Propositio *Wilhelmi Salburgii* Abbatis Belliloci ad Martinum V. super acceleratione concilii. In eadem praefatione exhibetur etiam responsio, quam in Comitibus Augustanis A. 1518. Principes Germaniae Cajetano Cardinali dederunt, caeterisque Oratoribus decimas a sacerdotibus, a laicis vigesimas ac quinquagesimas pro bello contra Turcas suscipiendo petentibus aut exigendas suadentibus; item epistola Decani & Capituli Londinensis ad Pontificem Romanum, qua canonizatio Roberti Grossetesti Lincolnensis Episcopi efflagitur, A. C. 1307. scripta, quam Brovnius nostro *Henricus Wharton* communicavit.

COMPENDIUM ANNALIUM ECCLESIASTICORUM regni Hiberniae, autore Francisco Portero Ord. Min. S. Theol. Lectore Jubilato.

Romae typis Nicolai Angeli Tinassii impressoris Cameralis in 4. 1690.
Constat pag. 46.

Incipit

Incipit hic tractatus, quem Typographus Alexandro VIII nuperime de-
 functo Romanæ Ecclesiæ Pontifici dedicavit, ab epistola *Francisci Eschinar-
 dæ* S. J. ad Porterum compendii hujus auctorem e de quantitate Hi-
 berniæ & erroribus mapparum hoc regnum representantium, cujus do-
 ctissimi viri (Eschinarum puta) industriæ novam quoq; Hiberniæ Map-
 pam chorographicam, quæ A. 1689 edita tantummodo *P. Augustini Lubin*
 nomen præ se fert, debemus. Post hanc epistolam de Hiberniæ nomi-
 nibus agitur, & cum generalis totius Hiberniæ, tum specialis singula-
 rum provinciarum & insularum minorum adjacentium descriptio
 proponitur; nonnulla, quæ *Giraldus Cambrensis* & alii quidam Scripto-
 res de Hibernia ejusque incolis retulerunt, falsi arguuntur; promon-
 toria, sinus & portus hujus regni recensentur, & catalogus alphabe-
 ticus Regum & Monarcharum Hiberniæ veterum exhibetur, quorum
 primus dicitur fuisse Slanius, quem Porterus Mosis & Aaronis ævo
 anno ante Urbem conditam 700, ante Christum natum 869, Hiberniæ
 imperio præfuisse scribit, addita tamen hac limitatione, si antiquis
 Hiberniæ factis fides adhibenda sit. Hinc bella quædam ab antiquis
 Hiberniæ Regibus gesta referuntur, qui ex Hiberniæ Regibus pro-
 vinciarumque Regibus pietatis & sanctimonie famam adepti sunt,
 commendantur, & quantum Hiberniæ Reges pro fide & patria per
 plures annos contra Danos & Ostmannos militaverint, exponitur.
 Ad antiquitates ecclesiasticas progrediens Autor, chronotaxin rerum
 præcipuarum a S. Patricio Hiberniæ Apostolo gestarum ex *Liffertio* ali-
 que delineat; ex *Conuao* Sanctos quosdam Hibernos enumerat, qui
 per varias mundi plagas Christianam fidem disseminarunt; factos San-
 ctorum Hiberniæ ab incerto quodam Autore conscriptos, & alium
 catalogum Sanctorum Hiberniæ ab *Henrico Dublinensi* Societatis Jesu
 juxta Alphabeti literas digestum ex *Sauvillano* exscribit; academias &
 insigniores Hiberniæ scholas enarrat; episcopatus, ecclesias cathe-
 drales, cornobia, aliaque ad ecclesiasticum Hiberniæ statum pertinen-
 tia, & postremo, quanta reverentia Hiberni Romanam sedem semper
 coluerint, quantaque constantia Pontificiorum doctrinæ adhererint,
 edisserit. Antequam autem, quantum detrimenti sub Henrici VIII,
 Elisabethæ, & sequentibus temporibus, & novissime sub præsentis Angliæ
 Rege Wilhelmo Romana religio passa fuerit, describat, multis calu-
 mniis in Lutherum, tanquam omnium horum malorum originem de-
 betur.

144 ACTA ERUDITORUM
CHRISTIANI FUNCCII POSITIVA AD
Orbis Imperantis Notitiam Introductio.

Lipsiæ apud hæredes Frid. Lanckisii, A. 1691. in 8. plag. 18.

Plures jam anni effluerunt, quod Autot libelli hujus clarissimus, non sine orbis eruditi adplausu, *Orbis hodie imperantis Breviarium*, e celebrioribus ævi nostri scriptoribus concinnatum evulgavit: in quo de Imperiis, Regnis, Ducatibus & Rebus publicis *æquitate* disserit. Huic nuperrime non tantum appendicem, de *Curia Romana*, seu *Statu Pontificio*, subjunxit; sed & *Isagogen* hanc ad lectionem Orbis sui jam laudati facientem, brevioribus aphorismis comprehensam adornavit. Quæ ea, quæ per quæstiones & subjunctas responsiones fufius ante dilucidaverat, brevissimis positionibus, additisque rationibus, in gratiam tyrosium studii historici atque politici comprehendit, secutus, ut ipse fatetur, vestigia celeberrimi Polyhistoris *Schwarzseiffelii*. In Prolegomenis opusculi hujus de orbis imperantis notitia in genere disserit. Inde progressus, de præcipuis orbis hodie imperantis Regnis, tum quæ in Europa, tum quæ in Asia florent, simili modo agit. In tertia sectione præcipuas orbis Respublicas, quæ non sunt monarchicæ, recenset. Tandem in posteriori libelli parte de Principatibus & liberis imperii Germanici Civitatibus tractat: atque adeo velut materiarum illustrium in studio historiciæ civilis occurrentium indicem designat, unde quis anam de iis plura in collegiis privatis disserendi petere queat.

REFUTATION DES PROPHETIES
faussement attribuées à S. Malachie sur les Elections des Papes, par le R. P. Menestrier.

sive

R. P. Franc. Menestrierii Soc. J. Refutatio Prophetiarum falso adscriptarum S. Malachie super Electionibus Pontificum.

Parisii, apud R. J. B. de la Caille, 1689. in 4. Plag. 7.

Tanto

Tanto libentius nunc ad recensendum hunc Tractatum nos accingimus, cum novitatis gratia, qua pene exciderat, serius ad nos ob interclusum hactenus cum Galliz bibliopolis commercium perlatus, ei quadantenus restaurata videatur per insectam nuperime mortem Alexandri VIII, renovatamque sic veluti hujusce scripti causam, sollicitam nempe hominum curiositatem, præsagia de proximo istius successore ex famoso illo, quod de futurorum Pontificum electione circumfertur, Malachiz vaticinio capere satagentium. Scilicet dudum promiserat amico, quem non nominat, *Menseserius* orbi exponere, quid de jactata illa prophetia sentire fas esset: commoda proinde occasione usus, quæ per obitum Innocentii XI. obtigerat, id præstitit gemina, qua tractatus hic constat, epistola, quarum altera tempore Sedis tum vacantis, altera mox post secutam Alexandri VIII electionem edita fuit. Ne quis vero cum simplicioribus quibusdam sibi persuadeat, de Malachia Propheta hic sermonem esse, qui quingentis ante Christum natum annis vixit, & in quo donum prophetiæ veteris testamenti temporibus defuisse putatur: noster autor nonnulla præmonet, vitam Sancti hujus Malachiz, de quo in præsens quæstio est, concernentia. Nimirum vixisse ipsum circa medium seculi XII, non minus vitæ sanctimonia, quam familiari cum divo Bernhardo amicitia celebrem: & primo quidem fuisse Monachum in Abbatia Bencorensi; hinc factum Archiepiscopum Ardinacensem in Hibernia; cui sedi cum aliquot annis præfuisset, abdicato circa annum 1137 illo honore, Dunensi episcopatu contentum reliquo vitæ spatio fuisse; quam tandem in Clara Valle inter amplexus S. Bernardi finierit anno 1148: qui & vitæ ejus Elogium postea composuerit, cujusque præterea ad ipsum exarata olim epistolæ inter cæteras extent 315, 316, & 317. Hic ergo est Malachias, cui vulgo tribuuntur obscuri illi ac symbolici characteres, qui de singulis tam præteritis inde a Cælestino II, quam futuris Pontificibus, ordine ab illo traditi jactantur; quorum catalogum duplicem Noster communicat, alterum breviorum magisque concisum, qualis Latino idiomate a primo horum autore, de quo mox, relictus fuit: alterum, qui paulo pleniorum singulorum expositionem largitur, lingua Gallica expressum. Neutrum huc transcribere erit opus, cum symbola illa prophetica jam passim apud varios Auctores habeantur: uti apud *Gabr. Bucelinum* in *Hist. Univ. Helm.*

Engelgræve in Cœlesti Pantheo embl. 5. §. 1. aliosque. Tametsi vero putativa hæc vaticinia non exiguo cum applausu hæcenus ab octoginta circiter annis passim recepta fuerint, ac pro divinitus inspiratis fere habita: nihilominus cum videret Autor, ea quam plurimis ineptiis, erroribus atque nugis scatere, statuit tandem personato huic Vati larvam detrahere, totiusque hujus fabulæ scaturiginem aperire. Nimirum primum ejus traditionis fontem non altius quarendum esse arguit, quam in Scripto cujusdam *Arnoldi de Wion*, Belgæ Duacensis, Monachi S. Benedicti, Venetijs anno 1595 edito, cui titulus, *Lignum Vitæ*. Ait vero, opus illud Genealogicum esse, Philippo II. Hispaniarum Regi dedicatum; ac duobus constare voluminibus, quorum alterum persequatur genealogiam familiæ Aniciorum, e qua tæmpe Autor velit ortum traxisse tam S. Benedictum, sui Ordinis fundatorem, quam Domum Austriacam: alterum complectatur historiam virorum illustrium istius Ordinis. In hujus ergo *Lib. II. cap. 40.* ubi de S. Malachia sermo sit, potioribus ejus vitæ momentis succincte relatis, hæc verba subnecti: *Scriptisse fertur & ipse nonnulla opuscula, de quibus nihil hæcenus vidi, præter quamdam Prophetiam de Summis Pontificibus: qua quia brevis est, & nondum, quod sciam, excusa, & a multis desiderata, hic a me apposta est:* his deim ordine subjungi istos Papparum characteres symbolicos, cum annotationibus singulos explicantibus & applicantibus; quoad has tamen addita hæc monitione: *Quæ ad Pontifices adjecta, non sunt ipsius Malachia, sed R. P. Fr. Alphonsi Ciaccanii Ord. Prædicatorum, hujus Prophetia interpretis.* Suppositiciam jam horum vaticiniorum falsitatem quo evincat Noster, considerare primo jubet, quod ante *Wionum* hunc nemo vel minimam eorum mentionem fecerit, adeoque integris quadringentis annis in occulto latuisse dicenda sint. At vero neutiquam probabile videri, Prophetiam hanc, si revera edita a Malachia foret, tam longo silentio sepultam fuisse mansuram: quandoquidem divus Bernhardus, intimus scilicet ejus amicus, quique & vitam ipsius descripsit, & parentatione habita epitaphioque facto eum celebraverit, neque vel minimas prædictiones ab isto datas, præsertim de loco & tempore sui obitus, reticuerit, omnino tam notabilem prophetiam sicco pede præterire haud potuisset. Neque porro apparere ait, quænam usquam Malachia occasio data fuerit vaticinium hoc edendi; ut qui non nisi sentiel Romam adierit,

adierit, idq; sub Pontificatu Innocentii II, cum pallium pro duabus Hiberniæ ecclesiis metropolitanis peteret. Urget ulterius, quod nec ullus Scriptorum ejus ævi, puta Otto Frisingensis, Johannes Sarisberienſis, Petrus Abbas Cluniacensis, aliive vel verbulo hujus rei meminisse reperiantur: neque unus ex tot autoribus, qui Vitas Pontificum literis consignaverint, (uti sunt Continuator Mariani Scoti, Bordinus, Platina, Papius Maſſonius, Onuphrius Panvinius, Franciscus Joannellus) Annalesve Ecclesiasticos composuerint (uti Baronius, Spondanus, Bzovius, Raynaldus) eandem tetigerit; nec denique Hiberni, tam solliciti alioquin in deprædicandis miraculis, visionibus ac revelationibus Sanctorum suorum, S. nempe Patricii, S. Columbi Abbatis, nec non S. Brigittæ, vel minimo verbo hanc prophetiam commemoraverint. Non diffitetur quidem, vaticinia ista recenserî tam a *Thoma Messinghama* in libro, quem inscripsit *Florilegium Insula Sanctorum Hiberniæ*, Parisiis anno 1624 edito; quam a *Rob. Rusca*, qui illustres viros Ordinis Cisterciensis descripsit, & in eorum numerum quoque Malachiam retulerit: sed utrumque ait ea ex *Wionio* hausta fateri; ac ultimam insuper hoc nomine reprehensum ab *Angelo Maurico*, Annalium ejusdem Ordinis scriptore, qui his verbis uti non fuerit veritus: *Robertus Rusca Sanctum Pontificem (Malachiam puta) scriptoribus annumerat ob oracula quadam seu prædictiones, de summis Pontificibus ad finem usque mundi successuris, quas ab Arnoldo Wionio vulgatas esse transcribit; sed apocryphas, ut conjectare licet, nec satis sapientes gravitatem viri sanctissimi.* Alphonsum vero Ciaconium quod attinet, cui nempe explicationum oraculorum istorum symbolicoꝝ tribuit *Wionius*, ante omnia quærit Noster, siquidem ita se res habeat, quisnam, postquam ea tanto tempore & sine interpretatione delituerint, aut Ciaconio, aut *Wionio* revelaria, eâ Malachiæ esse, nec non unde & quo fato thesaurus hic tandem in lucem protractus fuerit. Præterea vero valde in dubium vocat, num omnino Ciaconius pro interprete haberi queat. Scilicet cum Vitæ Pontificum & Cardinalium ab Autore hoc compositæ jam trina editione in lucem prodierint (prima nempe A. 1601, & secunda 1630. duobus, tertia vero 1677. quatuor voluminibus) in nulla tamen harum vel verbulo istius prophetiæ mentionem injici: ut adeo dicendum sit, Ciaconium, qui Romæ fuerit anno 1595, quo tempore *Lignum Vitæ* *Wionius* Venetiis inprimi fecerat, si maxime symbolis illis interpreta-

tionem dedisset, postmodo perspecta eorum falsitate abstinuisse ab illis in opere suo allegandis. Suspicionem vero inde non parum augeri, quod nec apud *Nicolaum Antonium*; Bibliothecæ Scriptorum Hispanorum concinnatorem, nec apud *P. Ambrosium de Altamura*, qui Scriptores ex Ordine S. Dominici, cujus nempe Ciaconius fuit, congestit, vel minimum vestigium hujusce prophetiæ aut ejus interpretationis appareat: cum tamen eorum uterque exactam communicarit enumerationem omnium hujus auctoris operum, ad ipsas usque schedas ac tractatus nunquam typis impressos. Eversis ita fundamentis, & refutata antiquitate jactata hujus Prophetiæ, porro Menestrierius exponit, quid sibi de vera ejus origine videatur. Autumat vero eam, quando a Wionio primum adoptatâ fuerit, satis recentem adhuc fuisse, nec nisi quinquennio ante compositam, tempore scilicet sedis post mortem Urbani VII. vacantis, a clientum aliquo Cardinalis Simoncelli, post Gregorii XIV, ad persuadendum nempe hominibus per supposititium hoc vaticinium, jam ab antiquo per ipsum Spiritus S. suffragium eum successorem destinatum esse; hunc enim designari per symbolum *Ex Antiquitate Urbis*; nempe ex civitate *Orvieto* oriundum, quæ Latino nomine *Urbs Vera* vocetur. Non abfimilem fraudem, licet non eodem successu, recentius tentatam narrat a clientibus Cardinalis Bonæ, post obitum Clementis IX: qui nempe ad vota patrono suo concilianda, non modo per ora vulgi varia ominosa dicta spargere sategerint, v. g. verba *Ecclesiastici* 15. *Qui timet Deum faciet Bonâ*; item Distichon:

Grammatica leges plerumque Ecclesia spernit;

Esset Papa bonus, si Bonâ Papa foret:

sed & conductos clam mendicos magno numero instigaverint, ut subinde ad portam Basilicæ S. Petri & proxime sub fenestris Cardinaliæ conclavis vociferarentur: *Fate Papa Bona*. Tanto facilius vero talismodi commentis consingendis occasionem fuisse Noster existimat isto tempore, quod quinquaginta fere diebus tum duraverit Conclavæ electionem novi Pontificis parturiens, adeoque satis otii fuerit ad cudendas tales fabulas; cujusmodi nempe nunquam non tempore sedis vacantis, a concurrente undique otiosorum hominum turba haud exigua copia excogitari ac publicari consueverint. Tametsi vero hac ratione omnia illa oracula, Pontificibus Gregorium XIV antegressis ex postfacto accommodata fuerint, personatoq; adeo propheta facile

facile fuisse videatur de præteritis vaticinari: nihilominus & eorum intuitu quamplurima semet absurda prodere, Menestrierius deducit: uti primo, quod in vaticiniis hisce, legitimis Pontificibus admixti compareant octo Antipapæ, puta Victor IV, Calixtus III, Paschalis III, Nicolaus V, Clemens VII, Benedictus XIII, Clemens VIII & Felix V, adeoque, si fides huic prophetiæ foret, ecclesia duo habuerit iisdem temporibus capita, pariter a viro *θιωρηδωσ* designata; maxime cum non satis e symbolis istis elucescat, quinam pro schismaticis habendi; porro quod anachronismi aliquot egregii ex ordine symbolorum istorum, iisque applicatæ interpretationis, oriantur minime tolerabiles; quos & speciatim ostendere occupatus est Autor. Ulterius non satis patere arguit, quis interpreti revelaverit, ut Prophetiæ hujus initium in applicatiõne caperet potius a Cælestino II, quam ab Innocentio II ejus prædecessore, vel successoribus Lucio II aut Eugenio III, quandoquidem horum omnium sub regimine Malachias vixerit: maxime cum characteres illis adsignati, satis nempe incerti, id non clare determinent; Denique & illud urget, quod Christus prædixerit, mortalium nemini datum esse scire finem seculi ac tempus judicii extremi; quæ tamen, si genuina hæc prophæria foret, haud obscure paterent: dum constanter dicere possemus, tot & non plures Pontifices ante seculi consummationem expectandos esse; quandoquidem Prophetiæ hujus clausula ita habet: *In persecutione extrema Sacra Romana Ecclesia sedebit Petrus Romanus, qui pascet oves in multis tribulationibus, quibus transactis civitas septicolli diruetur & Judex tremendus judicabit populum suum.* Cæterum notat Autor, inventionem universorum istorum characterum symboliõrum ad septem aut octo circiter fontes seu capita generalia reduci posse: dum nempe alii desumpti sint a nomine personæ designatæ; alii ab ejus patria; alii a statu seu conditione; alii ab officiis aut titulis gesti olim Cardinalatus; alii ab armis gentilitiis; alii denique, ex uno & altero horum conjunctis. Atque hæc fere sunt, quæ in prima hujus tractatus parte proposuit Noster.

In altera semet accingit ad examinationem singulorum istorum epithetorum prophetiõrum, & historicae explicationis cuilibet eorum accommodari solita; sigillatim demonstrans, quot modis larvatus iste vates impegit & quam inepte hac in re suam egerit personam, Sic aliquos horum characterum cum expositione sua collatorum arguit

incertitudinis aut falsitatis historice: alios taxat ob insulsam & alienam expressionem, quæ scilicet nil minus sapiat, quam propheticam inspirationem: in aliis ignorantiam inventoris circa scientiam heraldicam & genealogicam deridet: alios tandem ita esse comparatos ait, ut in hunc usque diem commodus sensus ex iis exsculpi haud valuerit: quales nominatim allegat sequentes, nempe Innocentii IX, antea Fachinetti, *Pia civitas in bello*; Clementis VIII, Aldobrandini, *Crux Ramulea*; Leonis XI, *Undosus Vir*; Pauli V, *Gens perversa*; Gregorii XV, *In tribulatione pacis*; nec non Urbani VIII, *Lilium & rosa*. Et quamvis symbolis tribus sequentibus aliqualis interpretatio adinventâ fuerit: nempe Innocentii X, die Exaltationis Crucis electi, quod est, *Jucunditas Crucis*; Alexandri VII, Montes in scuto gentilitio gestantis, quod habetur, *Custos montium*, & Clementis IX, in conclavi Cardinalium cameram per sortem nacti, quæ depictam representavit Cygni constellationem, adeoque indicati per *Sideris Olorum*: tamen in sequentibus duobus, *de Flumine magno* & *Bellua insatiabilis*, Clementi nempe X & Innocentio XI competentibus, rursus vacillare ait interpretationem: dum ratione prioris falso allegetur inundatio Tiberis, cujus tempore Clemens natus feratur: cum illa demum anno 1598 contigerit, ipso jam aliquot annis ante in lucem edito; & *Alveri* non nisi coacte ex Hispanorum *Alcorio* derivari queat: ratione alterius verò appellatio suprà melius congrueret, quam leoni Innocentii XI. Quod superest, ut jactatæ hujus prophetiæ vanitatem magis adhuc ob oculos poneret, ostendere conatus est, ex ænigmaticis istis epithetis facili opera systema aliud Pontificum exsculpi posse, commodiori etiam sensu ad alios applicatis, quam quibus a Wionio ea fuerant attributa. Ita loco Cælestini II, initio facti ab Innocentio II, huic congrue satis accommodat illius symbolum *Ex castro Tiberis*: Anacleto II, Antipapæ symbolum vulgo adscriptum Lucio II, *Inimicus expulsus*: huic vicissim symbolum Eugenii III, *Ex magnitudine montis*: atque sic per aliquot sequentia exempla similiter pergens evincit, quam incerta & versatilis talismodi ænigmatum explicatio sit. Devenit tandem ad Alexandrum VIII, tum noviter electum, ejusque vitæ potioribus momentis breviter excussis, nihil in eo occurrere autumat, quod quadrare possit ad characterem ei in Prophetia Malachiæ assignatum, *Pœnitentiâ nempe gloriosâ*: nisi forte ejus interpretationem extorquere placeat, aut a die factæ promotionis,

MENSIS MARTII A. M DC XCI. 151

motionis, S. Brunoni sacra, aut ab antiquo ejus nomine, quo Petrus audierit, cum hujus nominis Apostolus æque ac S. Bruno poenitentia sua celebrentur: quæ tamen omnia Nostro nimis longe videntur esse petita. Quamvis vero sic eo tempore non satis Menestrierio judice apparuerit, qua ratione character ille symbolicus huic Papæ congrueret; attamen, uti dies diem docet, non desunt hodie, qui ejus omen eventum nequitiam desitutum dicant: quando nempe Alexander VIII. *poenitentia gloriosa* ductus, & blandæ tandem indulgentiæ, qua erga primogenitum Ecclesiæ filium, Regem Christianissimum, Clerumque Gallicanum usus hæctenus fuerat, perturbatus, Bullam, quæcunque in comitiis Cleri Gallicani Parisiis A. 1682. congregati peracta erant jurisdictioni Romanæ Ecclesiæ præjudicialia, ipso jure nulla irritaque declarantem, & jam die 4 Aug. A. 1690 datam, paulo ante obitum, die nempe 30 Jan. A. 1691, solenniter promulgavit. Quid de cætero *Rastrum in porta*, qui futuri proxime Pontificis character est, Sedi Romanæ portendat, id curiosioribus, quos fere futurorum eventus anxios tenet, speculandum relinquimus: quibus fortassis non ignota erit *Dissertatio* Marburgi anno 1677. sub præsidio *Sam. Andreae*, S. Theol. D. ac P. P. a *Job. Pet. Grassio* habita *de Successionibus Pontificum Romanorum secundum prænotationem Malachie Hiberno adscriptam*: ubi & argumenta prophetorum istorum characterum latius exponuntur, & contra *Franciscum Carriere* Aptensem Minoritam defenduntur; qui & ipse scilicet sub finem *Historia Chronologica Pontificum Romanorum*, Lugduni 1667. denuo editæ, eorum autoritatem, licet sibi ipsi non satis constans, elevare annis fuerat.

NOVA LITERARIA EX ANGLIA.

Oxonii ex Theatro Sheldoniano proditurum proxime est volumen tertium Scriptorum Rerum Anglicarum. Consimilis argumenti volumen unum aut alterum jam Londini sub prælo habet D. *Warbonus*. *Quin & Thomas Gale* XV Scriptores veteres Britannicos edit, quos inter maxime mereatur memorari liber, quem Angli *Domes-day* vocant, in quo terrarum fundorumque in Anglia distributio, Gulielmi Conquestoris temporibus consignata reperitur: unde & antiquum MStum in thesauro regio hæctenus asservatum ac care habitum fuit. Idem perstat in proposito librum *Porphyrii* de abstinentia carniæ edendi.

Thomas Hyde Protobibliothecarius Oxoniensis Librum Rabbinicum

ACTA ERUDITORUM

nicum *Itinera mundi* vocatum, seu Cosmographiam Abrahami Peritfol, Judæi, Latinitate donavit, inque calce Turcarum Liturgiam, Peregrinationem Meccanam, ægrotorum visitationem atque alia exposuit. Idem Maimonidis librum *Mora Nebochim* seu Doctorem perplexorum Arabico sermone, quo ab auctore ipso conscriptus olim fuit, editurus est, prolixisque notis illustraturus. *Eduardus Pocockius* annum nuper octogesimum septimum ingressus est, quæ tamen ipsi vegeta adeo ætas contingit, ut elaborandis pòliendisque utilissimis in Prophetas commentariis manum admoveat, notas in Joëlem sub prælo jam sudantes propediem editurus. *Eduardus Bernardus* in Tabula quadam omnium pene ætatum characteres Græcos Syrosque, Æthiopicos item ac Latinos in MSSis nummisque repertos sic delineavit, orbisque eruditi literaturam a caractere Samaritano ita deduxit, ut jam facili opera ad MSSa quis accingatur. De Josepho autem edendo spem plane omnem cuncti deposuerunt, cum ipsummet Auctorem nausea vasti operis cepisse videatur. Optat ille, ut *Job. Andreas Danzius* Alcorano suo, quem Jenæ edit, Masoram quoque Turcicam, quæ Oxonii in MSS. nonnullis exemplaribus Collegii D. Johannis comparet, adjungat. *Johannes Mill's* Doctor Theologus & Aulæ S. Edmundi Præfectus accuratissimam eamque longe pulcherrimam Novi Testamenti editionem prælo jamdudum subjecit, ubi textus primo sacer exhibetur, loca deinde parallela magno numero indicantur, tandemque lectiones variantes ex universi pene orbis eruditi MSSis melioribus, Laudiano imprimis, Alexandrino seu Theclzano, atque Covelliano (quem nempe ex monte Sinai Covellus Theologus hodie Cantabrigiensis attulit) codicibus, ipsis denique SS. PP. copiose subjunguntur. Magnum profecto ac Herculei laboris opus, jamque ad Primam ad Timotheum Epistolam deductum. *Johannis Malela* Chronicon Græco-Latinum e Theatro Sheldoniano nondum prodit. *Antonius Wood* prælo subjecturus est, sed lingua Anglica, Athenas & Fastos Oxonienses. *Thomas Smith* Epistolas Camdenianas edet.

Wilhelmus Lloyd S. Asaphi Episcopus, Regisque ac Reginz supremus Eleemosynarius, ingens opus Chronologicum molitur. *Wilhelmus Sherlock* Theologus Londinensis, postquam diu juramentum præstare Regi Wilhelmo renuit, mutata tandem sententia & præstitit illud ipse, & præstandum omnibus illud esse, scripto publico asseruit; multis ob id aculeatis libellis petitus.

N. IV,
ACTA
ERUDITORUM

153

*publicata Lipsiæ
Calendis Aprilis Anno M DC XCI.*

MEMOIRES DE L' EGLISE,

id est,

Memoriæ ecclesiasticæ, quicquid consideratione
dignum quolibet die toto passim orbe accidit, complexæ;
auctore Abbate *de la Roque*, Protonotario S. Sedis
Apostolicæ. *Tomus I.*

Parisiis apud Jo. Guignardum, A. 1690. in 4. Plag. 102.

Optimum omnino institutum est, quod voluminibus quam-
plurimis exequi constituit clarissimus Auctor, quodque nec
Protestantibus, historiæ universalis studiosis, improbatum iri
putamus. Utut enim is zelo, quo Romanam religionem
amplectitur, abreptus, gratiamque *Francisci Harlei* Archiepiscopi Pa-
risiensis, (cui opus suum inscripsit,) imo ipsius Galliarum Monarchæ
Ludovici XIV mireri cupiens, non ubivis æque modeste de *Lutherano*
Calvinianoque & sigillatim *Wilhelmo III*, Rege Magnæ Britannæ, lo-
quatur, ac historicum a studio partium alienum decuisset; id tamen p. 226
non magnopere hilem his movebit, qui causam suam ejus arbitrio nec
stare, nec cadere existimant, optabuntque modo, ut de rebus ecclesiæ
suz acturus, tanto majori studio veritati litare nitatur. Cæterum
jam pridem *Diarium* ejusmodi *ecclesiasticum* molitus fuerat; sed spe-
cimen, quod ediderat, tantopere displicuerat *Petro Seguierio*, Duci de
Vilamor, Pari & Cancellario Franciæ, ut hic mox auctoritate sua omnia
illius coepa disturbarit ac sufflaminaverit. Ex quo vero is ad plu-
res abiit, (quod 28. Januarii A. 1672. contigit,) Abbati nostro nemo ob-
stitit, quin, indultu Regis obtento, opus illud olim adumbratum denuo
aggrederetur. Novum ergo specimen composuit decem abhinc an-
nis, quod Parisiis *Johanne Cuffonio* bibliopola obstetricante, lucem
U adspexit,

adspexit, hoc titulo insignitum: *Journal Ecclesiastique, ou Memoires de l'Eglise, par M. l'Abbé de la Rocque*; ipso Roquio teste in *Ephemericibus Eruditorum Parisiensibus*, 20. Jan. 1681. a se publicatis. Verum nec hi doctissimi Viri conatus feliciores eo tempore fuere prioribus. Non multo tamen post Archiepiscopus Parisiensis & universus Clerus Gallicanus mense Majo A. 1685. Lutetiz congregatus facile ei persuaserunt, ut *Memorias* id genus in usum eorum, qui futuris seculis historiam ecclesiasticam conscribere vellent, in literas referret. Orditus igitur eas est, non quidem ab annis illis, quibus olim ad scribendum appulit animum, sed ab anno demum 1685 atque ea tantum, quæ hoc secutoque anno 1686 evenerunt, sex librorum, (quibus tomus hic *primus* absolvitur,) argumentum esse voluit.

Memorantur hisce hypomnematis, ut est in præfatione: (1.) *Conversiones illustrium hominum ab infidelitate, heresi aut schismate*; (2.) *Missionariorum gestatoto passim orbe Christiano*; (3.) *Templa similiaque pietatis monumenta recens extructa*; (4.) *Miracula*; (5.) *Sepulcra aliaque loca a devotis frequentari solita*; (6.) *Reliquia sanctorum nuperius reperta*; (7.) *Canonizationes sanctorum*; (8.) *Intentio Eruditorum de aliqua re ecclesiastica aliquid commentari cupientium, eaque propter aliorum symbolis egentium*; (9.) *Intentio illorum, qui bonum aliquod opus in Christiana pietatis emolumentum facere apud animum suum constituerunt*; (10.) *Erectio novorum Seminariorum, fundatioque aut reformatio familiarum monasticarum*; (11.) *Colloquia solenniora de rebus sacris*; (12.) *Vita obitusque virorum virtute, sanctitate munereve ecclesiastico eminentiori conspicuorum*; (13.) *Exempla singularia bonorum operum a Regibus Principibusve viris patrorum*; (14.) *Exempla vindictæ divinæ adversus populos aut privatorum hominum impietatem*; (15.) *Promotiones ad primarias ecclesie dignitates, quæ occasione tum ortus, munera, dotes, actiones notabiliores ac scripta Promoti, tum fundatio, privilegia diversaque fata singularum ecclesiarum particularium breviter recensentur*; (16.) *Molimina Infidelium, Hæreticorum & Schismaticorum contra Ecclesiam; libellis tamen, quibus veritas dogmatum Romano-catholicorum impugnetur ac virorum ecclesiasticorum fama leditur, ea ratione confutatis, ut æquum sit sperare, nec ipsos eorum auctores agere id laturos*; (17.) *Sententia aut statuta celebriora de causis ecclesiasticis in Conciliis aut Synodis, in Cleri Gallicani convocationibus, in Congregationibus Romanis, in Curii episcopalis,*

palibus, in Officio Inquisitionis, in Parliamentis aut sanctoribus Regum Senatibus pronunciata ac sancita; (18.) Statua, numi, pictura ad pietatis incrementum facientes; (19.) Marmora, numismata aliaque profana eruditionis reliquia, quatenus aut articulum fidei confirmare, aut lucis aliquid Historico alicui ecclesiastico sanctove Patri sanerari poterunt. Hæc ex præfatione excerptimus. Nunc de singulis libris sigillatim.

LIBRO PRIMO statum ecclesiarum extra Europam ordine Geographico indagat Roquius, initio a regnis *Chinensi*, *Japonensi*, *Tunquinesi* & *Cochinchinesi* factis. Refert itaque inter alia, persecutiones rigidiores illis locorum cessasse, multaque millia hominum Christo fidem dedisse. Inter *Tunquineses* sane centena millia Christianorum dari, & in his centum fere moniales, *Crucis amasias* sese appellantes. *Cochinchinensem* Regem non averfari Christi fidem, bisque baptismum petere voluisse; sed quo minus id fecerit, in causa fuisse polygamiam, quemadmodum multi e plebe Christianis sese accenseri cupiant, modo iis integrum esset, uxori repudium remittere aliamque in ejus locum ducere. *Siamensium* dein theologiam idolatricam breviter perstringit, ac speciatim fabulam de *Thevabat* apud Inferos ob peccata sua jussu summi Dei *Sommokodoni* crucifixo, fraude diaboli ad similitudinem historiz passionis Christi effectam, qua *Siamenses* fascinati nolint Jesum crucifixum Deum agnoscere, veriti, ne sub ejus nomine *Thevaharus* suus lateat. Addit, Christianos paucos hodie in *Tennasserim*, *Cyampa*, *Golconda*, itemque regnis *magni Mogolis* existere, in *Macaçar* nullos. *Madurenses* fere univèrsos, Jesuitarum *Brachmanum* more vestitorum ministerio conversos esse. Hinc *Pegu*, *Bengalam*, *Goam*, *Moluccas*, *Philippinas*, *Maldivas*, *Ceylanum*, *Tanorum* percurrit Roquius. Christianos *S. Thoma* tantum non omnes, ex *Armeniis* & *Mesopotamiensibus* multos Ecclesie Romanæ reconciliatos ait. *Syros* ecclesie Latine placita amplexos *Patriarcham* habere *Antiochenum* *Alepi* habitantem, cui nomen sit *Petri Gregorii*. Huic *Innocentium XI. pallium* transmisisse. *Jacobitas* omnes, sive *Armenii* sunt, sive *Cophiti*, sive *Abyssini*, *Monophysitas* esse. *Melchitas* (quos etymologiz argumento Latine *Regios* dices) id nominis adscivisse, quod religionem *Regis* sive Imperatoris Romani, in synodo *Chalcedonensi* decretis firmatam, amplecti sese testari voluerint.

- Maronitas universos ecclesiae caput agnoscere Romanum Papam, qui vicissim conniveat ad conjugium clericorum, & eucharistiam sub utraque specie, inter illos pristinis abhinc saeculis usitatam: attamen non paucos Syrorum, qui Romae in collegio Maronitico, a Gregorio XIII. instituto, aliquo temporis tractu vixere, in patriam reversos more Latinorum & a conjugio & ab altera specie in sacramento altaris sibi temperare coepisse. Lustratis caeteris ecclesiis, quarum nomina repetere nimis longum foret, vela orationis contrahit, ac appellit sub finem libri ad *Californiam*, quam anno demum 1683 sub Christi & Monarchae Hispani obedientiam redegit Marchio de *Laguna*, Prorex Mexicanus, missis illuc navibus duabus bellicis sub imperio Isidori de *Arondo* summi praefecti classis Novae Hispaniae, totidemque Patribus Jesuitis, Matthia *Gogni* & Eusebio Francisco *Quino*, quos multas Barbarorum animas in suas pertraxisse partes fama tulit.

- LIBRO SECUNDO recensus ecclesiarum Europaearum instituitur. Non paucae haec earum antiquitates indignantur, quas ab aliis fusius jam dum pertractatas silentio praetervehimur. E recentioribus, quas Roquius tradit, rebus pleraque memoria lectoris benevoli nondum excidisse arbitramur. Lubet tamen & hinc & illinc excerpta nonnulla in medium proferre. Meminit igitur diei natalis Alexandri VIII. R. P. (nuperis Kalendis Februariis defuncti,) qui fuit 19. Apr. A. 1610. Adjicit catalogum Cardinalium superioris anni mense Februario superstitem. Ad *Genuenses* delatus refert, propria auctoritate eos res suas ecclesiasticas coram duplici tribunali, Papae licet plus simplici vice contra nitentibus, expedire, ac quid in iis faciendum omittendumve sit, pro lubitu decernere, privilegio etiam Innocentii IV. nunquam Sedis Pontificiae excommunicationem incurrere. In rebus *Germanicis* parorata quaedam notabimus, bona, ut speramus, Clarissimi Auctoris cum venia, qui eruditionis famam & existimationem praeclearis in rempublicam litterariam meritis dudum partam facile tuebitur, etsi in his exoticis alicubi fortasse cespitaverit. Lib. II. pag. 145. ait, Capitulum Ecclesiae Cathedralis Colonienensis ex sexaginta Canonicis, iisque nonnisi Principibus & Comitibus componi. Sed alii quinquaginta tantum numerant, atque inter hos locum quoque habent octo privatae sortis viri, juris tamen Doctores aut Licentiati. Pag. 148. *Gebhardus Truchsesius*, cum Augustanae Confessioni se addixisset, credi-

tus dicitur excidisse Colonienſi, quem obtinuerat, Archiepiſcopatu, vi decretorum *Paſſavienſis* atque Auguſtani. Et decreto quidem Comitiorum Auguſtanorum A. 1555. famoſum illud Reſervatum Catholicum, ad quod haud dubie Auctor reſpexit, invitis licet Proteſtantibus, fuit inſertum, cautumque, ut Epiſcopus ad Proteſtantes tranſiturus Epiſcopatu ſuo decederet: aſt pacto Paſſavienſi, quod triennio ante concluſum erat, hac de re nihil fuit conſtitutum. Pag. 150. Magdeburgenſem Archiepiſcopatum A. 1648. tenuiſſe dicitur Auguſtus, Electoris Saxoniæ *frater*. Erat vero is Electoris tum regnantis Joh. Georgii I. glor. record. non frater, ſed filius ſecundo-genitus. Pag. 152. memoratur, Epiſcopum Hildeſianum pacto cum Domo Brunſvicenſi A. 1643 inito conſenſiſſe, ut Duces ditionibus, quas eorum Majores Epiſcopatu quondam eripuerant, quiete fruereſcentur, atque ſic totum prope territorium Hildeſiani Epiſcopatus Brunſvicenſi Ducatui incorporatum fuiſſe. Sed longe aliter ſe res habet. Nam per illam transactionem a Ducibus potius Epiſcopatu reſtituta fuere, certis tamen legibus, quæ eorum Majores ultra ſæculum poſſederant. Pag. 156. conſtitutum dicitur in Inſtrumento Pacis Oſnabrugenſis, ut Epiſcopatum Oſnabrugenſem alternis vicibus Princeps aliquis Romano-Catholicus ex Domo Brunſvicenſi, & Princeps Lutheranus ex eadem Domo obtineret. Hæc talia legenti Sereniſſima illa Domus videri poſſet partim Romanis ſacris addiſta, partim Evangelica. Sed per Dei gratiam nullum hoc tempore Principem illius Familiæ novimus, Romano-Catholicam religionem profeſſum. Dein alternativa ſucceſſio admittenda expreſſe in Inſtrumento Pacis dicitur inter Catholicos Epiſcopos *ex gremio Capituli electos vel aliunde poſtulat*, atque Auguſtani Confeſſioni addiſtos ex familia Brunſvico-Luneburgica Principes. Quemadmodum & hodiernum Reverendiſſimum Epiſcopum Dn. *Erneſtum Auguſtum*, Evangelicum hujus Domus Principem, non ex eadem Catholicus alius; ſed *Franciſcus Wilhelmus* Comes Wartenbergicus præceſſit. Pag. 159. Epiſcopus Conſtantiensis dicitur ſuprematum, ſeu ſuperioritatem territorialem (*Souveraineté*) obtinere in Diocceſi ſua, excepta Imperiali urbe Conſtantia. Sed primum urbs Conſtantia non Imperialis ſeu Libera hoc tempore eſt, ſed juris Auſtriaci, circa medium ſuperioris ſæculi in Domus Auſtriacæ poteſtatem redacta.

- Dein non per universam Diocesin reliquam, quæ utiq; latissime patet, sed in suo tantum territorio, quod angustioribus limitibus circumscribitur, suprematum obtinet Episcopus. Diocesin enim Episcoporum Germaniæ cum eorundem territorio confundi non debere, rerum harum peritiorunt. De Episcopatibus Bambergensi & Herbipolitano inquit Auctor: *Impresentiæ ambo tenentur, aut nuperius certe tenebantur a Petro Philippo de Dernbach.* Verum non succurrit hæc scribenti, Dernbachium noctu inter 22. & 23. Apr. 1683. mortuum successores habuisse in Bambergensi *Marquardum Sebastianum Schenckium de Stauffenberg*, (cujus, ceu Episcopi *Sichstetensis*, obitum lib. V. pag. 594. ad 17. Jan. 1685. ipsemet refert,) in Herbipolitano *Conradum Wilhelmum de Werdnau*, ac (cum & hic fato esset functus) *Joannem Godofredum a Gutsenberg.* Ultimum *Magnum Magistrum Ordinis S. Joannis Hierosolymitani* Roquius vocat *Cardinalem Fridericum, Landgravium Hassiæ, Uratislaviæ episcopum.* Sed hic non fuit ultimus (*le dernier qui possède cette dignité*). Huic enim 19. Febr. 1682. mortuo surrogatus fuit *Franciscus a Sonneberg* Helvetus, qui obitu suo locum vacuum reliquit, quem Eques Westphalus e Baronum *Droste de Fischberingen* Kirpe prægnatus totius Ordinis suffragiis occupavit, paulo tamen post mortalitate posita, cessit *Hermanno a Wachtendonck* Nobili Westphalo; quæ universa Auctor noster discere potuisset e nobilissimi *Imhofii* Notitia Procerum S. R. J. A. 1684. primitus emissa, A. 1687. cum non magno eoque fere tumultuario augmento recusa, propediem vero cum accuratissimo ac ad nostra tempora pertingente supplemento typis tertium subjicienda. Inter Archiepiscopatus *Gallicos*, ut ad hos pergamus, recentissimus est *Albiensis*, auctoritate demum *Innocentii XI. R. P. 3. Oct. 1678.* ex episcopatu Archiepiscopatus *Bituricensis* suffragante ad axioma metropoleos evectus. Nota est cōtroversia de *primatu Lusitanæ*, quem in concilio Tridentino tanto conamine affectavit Archiepiscopus *Bracarensis, Bartholomæus de Martyribus*, ac, ut ut ringentibus *Olyssiponensi & Eborensi Metropolitanis, Philippi II. Hispaniæ Regis* indultu obtinuit. Nequæ hoc suo jure, post translatum *Lusitanæ imperium* in Familiam *Bragantinam*, exciderunt ejus successores, quin, quocunque iter faciant, per totum regnum *crucem Primatiæ* præferri sibi curant. *Cameracensem* episcopatum *Paulus Papa IV. Rheimensis Archiepiscopi* jurisdictione exemit, & in metropolim crexit; Gallis nunquam

quam non frustra protestantibus. Cum igitur Rex Galliarum Cameracum jure belli in suam ditionem redegit 17. Apr. 1677, Archiepiscopus *Rhemensis* protestatione solemnī 14. Febr. 1678. jus suum in episcopatum Cameracensem urfit, illis dubio procul argumentis usus, quæ hanc in rem pleno modio admetitur Roquius. Nondum autem sententiam decisivam Rex tulisse videtur. E *Polonia* episcopatibus non unos indicat Roquius, qui duos simul præfules, unum Romano-Catholicum, alterum Græco-Schismaticum alant. Imo *Leopolis*, Russiæ Nigræ metropolis, utpote civibus triplicis religionis habitata, sedes est tum Archiepiscopi Latini Romano-Catholici, tum Archiepiscopi Armenorum Romano-Catholici, tum denique Episcopi Russici Græci schismatici. Libri hujus secundi extrema occupant partim digressio de variis generibus ac mutationibus *Liturgiæ* in Sacramento altaris, partim duplex catalogus omnium totius orbis Christiani *episcopatum*.

Præmissis libris illis duobus ad instar propylæi, Auctor opus ipsum auspicatur, & inter ea, quæ A. 1685. contigerunt, primo loco enarrandam ducit *conversionem Reformatorem Gallorum*. Integro igitur libro TERTIO describit, quibus gradibus quibusque de causis Rex ad tantæ molis opus processerit. Et quemadmodum heic exulum de persecutione exantlata querimoniarum calumniarum postulantur: ita tum exemplis, tum rationibus, toto libro QUARTO defendere nititur Roquius, quicquid Protestantibus in abolitione Edicti Nannetensis ac cæteris id genus Ludovici XIV. gestis iniquum visum fuit.

Libro QUINTO cætera, ordine iterum Geographico, exiguntur, quæ annum 1685 in ecclesia Romana notatu dignum reddiderunt. Legi heic meretur bulla Innocentii XI data Romæ 10. Maji 1685. qua Superiori Cisterciensium generali absoluta potestas sit convocandi synodum, id quod non nisi suo consensu prius obtento fieri debere voluerant quatuor Abbates monasteriorum Cisterciensium, de Firmitate, (*de la Ferté*), de Pontigniaco (*de Pontigny*), de Claravalle (*de Clairvaux*) & de Morimundo (*de Morimond*). Ubi dein *Fulgentii Travelloni* Generalis Ordinis D. Augustini d. 2. Junii electi mentio injicienda fuit, ansam arripit Noster in historiam totius illius Ordinis excurrendi. Subjungit dein Michaelis de Molinos dogmata & sinistra facta, obitum Cardinalium *Carraccioli*, *Castaldi*, *Homodei*, *Savelli* atque *Grimaldi*, promotiones *Nerlii* aliorumque ad beneficia ecclesiastica, digressio-

p. 227-
232.

p. 238.

p. 255.
p. 266-
277.

p. 515-
520.

p. 530.
541.

- p. 544. digressionem de *pallio* episcopali, itemque de Sede *Beneventana*, quam
 547. morte *Castaldi* vacuam Cardinalis *Ursinus*; porro legata
 p. 548. ad pias causas *Maffai Barbarini* Principis *Palestrinae*, & *Januarii Capuani*,
 p. 549. fratris Ducis *Termoli*; translationem denique corporis S. Zenobii epi-
 scopi & patroni *Florentini*. Rebus *Italicis* expeditis, ad *Gallicas* re-
 p. 550. vertitur Roquius, multaque de iis commentatur. Heic tamen oculos
 p. 551. prae ceteris ferunt digressiones de Ordine *Minimorum* a *Francisco de*
 p. 553. *Paula* instituto, & de Abbatia *Cluniacensis* fundatione ac restauratione,
 quarum illa A. 910, haec A. 1676. contigit. Ubi notatu non indignum
 videtur, Abbatem, Priores, Officiales, ceterosque illius Abbatiae Mo-
 nachos (etsi non-consecrantes) Eucharistiam accipere *sub utraque*.
 In Regis deinde laudes effunditur Auctor, quod Legatorum suorum
 p. 555. precibus, tum apud Persarum Monarcham *Armenis orthodoxis* liber-
 tatem ab exactionibus & persecutionibus Proregis *Nakchavaniensis*,
 p. 557. tum apud Turcorum Imperatorem *Monachis Latinis* custodiam sacri
 565. sepulchri procuraverit. Notat quoque dies emortuales *Caroli Bur-*
 p. 566. *lonii* Episcopi *Suessionensis*. (cui successor datus *Petrus Daniel Huetius*,)
 d. 26. Oct. *Joannis de Montpesat de Carbon* Archiepiscopi *Senonensis*,
 d. 5. Oct. *Theodori Alardi* Episcopi *Vinciensis* d. 13. Nov. *Piqueri* Episcopi
Cesaropolitani in *Persia*, d. 25. Augusti; annexis excursionibus de ori-
 p. 570. ginibus Abbatiae *S. Genovesae* *Parisiensis*, episcopatus *Rhegionensis* in Pro-
 p. 572. vincia, *Auricensis* in *Vasconibus*, ut & Archiepiscopatus *Aquarum Sexti-*
 p. 575. *arum*, hujusque xmuli *Senonensis* Archiepiscopatus. Nec reticet pro-
 p. 576. motiones *Fleischerii*, (qui variis parentationibus, vita *Theodosii Magni*,
 vitaeque *Commendoni* Cardinalis a *Gratiano* Latine conscripta, a se
 vero Gallice reddita. inclaudit.) ad episcopatum *Vauriensem* in Occi-
 p. 594. tania, itemque aliorum ad alia beneficia Ecclesiae *Gallicanae*. Hinc
 ad Germanos pergit, refertque jacturam eos fecisse hoc anno 1685.
Marquardi Episcopi *Aichstertensis* d. 17. Jan. *Georgii Szelephani*, Archi-
 episcopi *Strigoniensis*, eodem mense, *Emerici Cappuccini* Episcopi
Vienensis mense *Februario*, *Marci Renati Francisci Slusii*, Canonici
Leodiensis, Polyhistoris, sed *Geometricis* potissimum scriptis clarissimi
 d. 19. ejusdem mensis, *Alberti Sigismundi* *Bavariae Ducis* Episcopi *Fri-*
singensis & *Ratisponensis* mense *Decembri* juxta *Roquium*, aut potius
 d. 4. Nov. Narrat dehinc *Coloniae Sibirum* in *Arrabonis* sedem episco-
 palis, *Comitem Transoniam* in *Vienensem*, aliosque in alias,
 auspiciis

MENSIS APRILIS A. M DC XCI. 161

auspicijs Imperatoris Augusti, nec non Ducem *Neoburgicum* Romano-Catholicum in Electoralem Palatinam collocatos. Neque silentio preffit, quid armjs Germanorum, Polonorum atque Venetorum contra Turcas effectum fuerit. E rebus Hispanicis potiores sunt mors *Joannis Alphonsi Sahzanes*, Cordubensis episcopi, & promotiones *Monroji* ad Archiepiscopatum Compostellanum, *Francisci Axtari* ad Messanensem, *Ferdinandi Bassani* ad Panormitanum, &c. nec non Decretum Inquisitionis Leridenfis in Arragonia contra *Michaëlis de Molinos* Manuductionem spiritualem, datum 24. Nov. 1685, Anglicam deinceps historiam a *Titi Oates* contra *Jacobum II.* machinationibus ad decollationem usque Ducis *Montmuthensis* continuo orationis filo pertexit Roquius, finemque imponit libro quinto ablegatione Equitis *Chauvone* & Abbatis *Choisy* in regnum Siamense.

Hactenus ordine *geographico* memorias anni 1685 non incommode disposuerat; nunc LIBRO VI. in gestis anno 1686 ordinem chronologicum observat, & a lectoribus consilium expectat, utrum priori, an posteriori modo sequentium annorum memorabilia in ordinem redigi expediat. Extantiora hujus libri contenta sunt ea, quæ sequuntur: Die 7. Jan. Rex Galliarum, declaratione edita, prohibuit, ne filij familias, tyrones mechanici, itemque conjugati, sub specie peregrinationis ad D. Jacobum in Gallicia aut ad D. Mariam Virginis Lauretana, extra regni fines evagarentur. *Kalendis Februarii* Dux Sabaudiarum *Waldensibus* optionem dedit, aut religionem mutandi, aut patriam linquendi. D. 2. Maji Cardinalis *Estrau* Romæ memoriam conversionis Reformatorum Gallorum festivitate solemniter celebravit, in templo S. Trinitatis de monte, cujus *decoraciones* emblematicæ a Roquio exactius representantur. D. 6. Junii obiit Zvvollæ in Transilvania *Joannes Neercassel* Gorcomio Batavus, ex Oratorii D. Jesu presbytero episcopus Castoriensis ac per Belgium foederatum Vicarius Apostolicus, ætatis LX, Episcopatus XXIV anno. Eiusdem mensis die 27. in Parlamento Parisiensi inter Episcopum Cenomanensem, *Ludovicum de Lavergne-Montenard de Tressant*, & Capitulum ecclesiæ cathedralis *Cenomanensis* multis annis agitata, ita decisa est, ut Canonici causa ceciderint, & nullam ab episcopali jurisdictione exemptionem affectare jussi sint. Die 6. Augusti episcopus Capuanus *Melzius* vita excessit. *Vigesimo Maji* Innocentius XI. duplici diplomate indulget Regi Galliarum

p. 605.

p. 610.

625.

p. 626.

p. 662.

668.

p. 704-

710.

nominare candidatos ad episcopatus *Audomarensem* & *Ipreensem*, ut & ad omnia Comitatus *Burgundiae* beneficia, quae jure pacis Neomagenfis ex Hispanorum ditone in Gallorum potestatem venerant. Idem 2. *Septembris* Cardinales creavit viginti septem; e quibus jamjam obierunt *Maximilianus Gandolphus* Archiepiscopus Salisburgensis, *Angelus Ranuaz*, Archiepiscopus Bononiensis, *Horatius Matthaei*, Archiepiscopus Damascenus, *Joannes Slusius*, Secretarius Brevium. Sub calcem voluminis rejecta est narratio de Patre *Lacosta* Dominicano, quem *Galibes* barbaros ad fidem magna ex parte convertisse dicit Roquius; queritur tamen, vicinos Belgas, qui colonia Surinamensis nomen obtinent, pios ipsius conatus, crudelissima persecutione excitata, evertisse; unde ille in Europam reversus, Romae rationem a se actorum Papae redditurus, in itinere, moerore forsitan confectus, obierit. Caeterum libro hoc sexto bella Hungarica, res Jacobi II. Regis Angliae variae, calamitates Waldensium, aliaque id genus memoriae produntur, quae enumerare supervacaneum videtur, cum talia haud omiffa fuisse conjectu cuius facile sit. Immiscentur insuper digressiones de *expectativis* beneficiorum obtentis a Rege ex *jure*, quo is pollet, *primariorum precum*; de Conventu *Mathurinorum* Parisiensi; de Ordine equitum *D. S. ephani* Magni Ducis Hetruriae; de sede Pontificum Romanorum *Avenionensi*, (e qua post LXX. annorum intervallum Romam, ad instar Israelitarum post tantum temporis spatium ex Babilonica captivitate reducum, reversi sunt;) de archiepiscopatu *Auxitanensi*, &c. Operi tum *summaria*, tum *index rerum* accedunt.

**DEFENSE DU TEXTE HEBREU ET DE
la Version Vulgate, &c.**

id est,

R. P. Michaelis Lequien Defensio Textus Hebraei &
Versionis Vulgatae, responsionis loco futura ad librum, cui
titulus: *Antiquitas Temporum*, &c.

Parisiis, apud Amabilem Auroy, 1690. in 12. plagul. 22.

Pauli Petronii, Bernhardinorum Prioris Parisiensis, *Antiquitatem
temporum restituendam* kalendis Septembris atque Octobris A. 1687.
ad

ad Acta Eruditorum retulimus, spe freti, fore, ut *Matthias Wasmuthus*, Professor Kiloniensis, iudicium de illa suum cum literato orbe communicaret. *Annalibus enim cali & temporum*, quos tum moliebatur, non poterant non e diametro adversa esse novi illius Chronographi paradoxa. Verum spes ista decollavit, ex quo hic 14 Nov. 1688. tempori valedixit, beatæque æternitatis compos factus est. Utinam autem non simul illa quoque decollasset spes, quam orbi erudito de *Annalibus* suis fecerat! Nam licet clarissimum *Samuelem Reyberum*, eorum quondam ecomiaften, obstetricantes manus foetui illi posthumo adhibiturum, non pauci crediderint, parum tamen abest, quin hodie ab omnibus de editione operis laboriosissimi conclametur. Interea non defuere, qui virgula censoria in Pezronii hypotheses animadvertendum sibi arbitrarentur. Ex his prior vocatur *Domnus Martiney* Benedictinus, cuius labores nondum vidimus. Alter est *Michael Lequien*, Bononiensis Gallus, monachus Ordinis Prædicatorum Parisiensis, præsentis libelli auctor. Duabus hic partibus absolvitur, quarum *priori* Hebraei textus auctoritas, infra septuagintaviralem versionem non deprimenda, *posteriori* integritas fontium Ebraeorum & versionis Vulgatæ in rebus Chronologicis vindicatur.

Parte igitur *priori* ante omnia negatur, septuagintaviralem versionem a Christo & Apostolis pro authentica agnitam, non item Ebraeorum textum. Contrarium probatur ex *Matth. II. 15. Job. XLX. 37. Matth. XII. 18. Rom. IX. 17. I. Cor. XV. 54.* ubi loca *Hos. XI. 1. Zach. XII. 10. Esai. XLII. 1. Exod. IX. 16, 1. Isai. XXV. 7.* citantur ad mentem Ebraei textus, a quo maximopere Interpretes Græci illis dissident. Urgetur e *Lightfooto*, Judæos in Palæstina Græcæ linguæ ut plurimum imperitos, adeoque non fuisse causam, cur Servator ejusque discipuli in allegationibus suis septuaginta senes sequerentur. Aliter se rem habere cum *Luca*, qui pro Græcis scribens, citationes ab istis viva voce ex Hebræo (vel potius Chaldæo paraphraste) factas Græce ita reddiderit, ut versioni illi responderent, cui assueti erant Hellenistæ. Certe si Judæi textum suum corrupissent, uti voluit Pezronius, indubium est, Christum illud eis exprobraturum fuisse. Hæc aliaque (a nostratibus Theologis contra antiquiores quosdam Pontificios sæpius prolata) cum dixisset *Lequienus*, auctoritate *Origenis*, *Hieronymi*, itemque qui

Septuaginta interpretes ad ductum Hebraei codicis emendare ausi sunt,

- Luciani ac Hesychii* probat, nec prioribus seculis a nato Christo Græcos rivulos Hebræis fontibus præferri suevisse apud Patres doctiores.
- c. 3. Imo ex quo Hieronymi versio Latina applausum ecclesiarum occidentalium obtinuit, certatim Patres Pontificesque Romanos, sigillatim *Gregorium Magnum*, & approbatores *Nicæni* a Gratiano ex Hieronymi quoque dictis compilati, observat in id enisus esse, ut quotiescunque Græci ab illa dissentirent, ad Ebræi fontis authenticam recurrendum dicitarent.
- c. 4. 5. Respondet dein ad tritissima SS. Patrum loca, ubi Judæi textum suum corrupisse feruntur; & cum Richardo Simone statuere videtur, ea maximam partem aut non satis intellecta nobis, aut potius non satis intellexisse ipsosmet Patres, quid de hoc argumento dici par esset.
- c. 6. Præcipue vero provocaverat *Pezronius* ad *Genes. XVII. 14.* ubi τὰ ὀκτώυο die sustulisse Judæos, consuetudini suæ, circumcisionem ultra octavum diem quandoque differendi, velificaturos, suspicatus fuerat. Ast hoc merito improbable videtur *Lequeno*, cum ex v. 12. ejusdem capituli, nec non ex Lev. XII. 3. patcat affatim, Judæos noluisse e bibliis suis tollere verba illa, quibus ad circumcidendum infantes octo præcise dierum obligabantur. Septuaginta itaque senes illa τῆ ἡμέρα τῆ ὀγδόῃ *Gen. XVII. 14.* adjecisse, non quod invenissent in Ebræo, sed ut paraphrastice pro more suo textum illustrarent. Vocem יָנֹכַח *Ps. XXII.* in mendo cubare concedit Adversario, negat autem id fraude accidisse Judæorum, quos potius laudat, ob alteram variantem lectionem יָנֹכַח in plerisque codicibus una cum ista annotatam; itemque ob singulare studium S. Biblia intemerata asservandi. Hinc respondet ad dictum Talmudicum ab *Isaaco Vossio* & *Pezronio* in sequiorem sensum, (ut Noster putat) detortum: *Bonum est, ut litera evellatur e lege, ut nomen Dei sanctificetur.* Neque enim aliud quid hoc axioma suaderi monet, quam ut codicum privatorum exscriptores nomen τετραγεδμηματων non perfecte exarent, sed pro יָנֹכַח aut יָנֹכַח aut יָנֹכַח aut יָנֹכַח ponant, ne forte illi in terram delabantur profanusve tractentur, ac hoc pacto profanetur ipsummet ineffabile ac sacrosanctum nomen Dei. Urget vicissim *πολυβιβλιῶν* istud Rabbincum: *Non est litera in lege, a qua non, magni montes pendant.* Mox varias detegit causas, cur sæpenumero ab archetypo Ebræo ectypon Græcum discrepet, easque in vulgus notas; quibus addit loca prophetica V. T. non pauca, neque ignotiora

ignotiora de Christo juxta Ebræum textum & allegationes in N. T. factas agentia, a septuaginta autem interpretibus in sensum plane allegatum raprata atque deflecta.

Initio *Partis secunda* Lequienus respondet ad dictum, quod apud Judæos circumferri non semel inculcaverat Pezronius, de sex millenariis mundi, quorum sub finem Messia adventus expectandus sit. Negat probabile esse, numeros annorum patriarchalium a Judæis corruptos, ne millenarius VI, adeoque & tempus, quo Messias venire debuit, præterfluxisse credatur. Namque Talmudistas in *Sanhedrin, Abboda Sara & Sabbath* effatum illud Domus Elianæ ita referre, ut tradant, duobus millenariis substituisse mundum absque lege, duobus legis tempus fuisse, duobus dies Messia fore. Accedere R. Salomonem Jarchi aliosque interpretes, qui multum temporis elapsum jam esse fatentur eo abhinc termino, quo Messia adventus juxta hanc traditionem expectandus erat. Non immerito igitur concludit Auctor, Judæos non corrupisse chronologiam Mosaicam, cum hæc ea, qua se hodie habet, ratione, sententiæ nostræ, quod Jesus Nazareus excurte quarto millenario venerit adeoque Messias sit, admissa illa Elianorum traditione, faveat magis, quam adversetur. Probari cupit, apud Judæos *מאתוסאדדאון* haberi, quod Messias sub finem millenarii VI. venire debeat. Utut enim tale quid apud *Julianum* Toletanum Archiepiscopum in libris *contra Judæos* legatur, (ubi & his dica impingitur, ac si temporum patriarchalium seriem contractiorem reddidissent,) *Lequienus* nihilominus pluribus monstrat exemplis, bonum illum virum multoties dormitasse, dum veterum Christianorum, *Epiphani, Augustini, Hieronymique* sententias refert, ex fide nimirum aliena, aut absque contextus consideratione attentiore, adeoque nec hanc controversiam ejus arbitrio dirimendam. *Abulpharajum*, seculi XIII. scriptorem Arabem, absque Veterum auctoritate Judæis eandem corruptorum bibliorum actionem intentantem, contemnit, ac ceu testem ob ætatem & rerum imperitiam in idoneum rejicit. Explodit deinceps Pezronii conjecturam, R. *Akibam*, Elii Hadriani Imperatoris coætaneum & Aquilæ Apostatæ magistrum, manum intulisse criticam Genesi Mosaicæ, ut ægre Christianis faceret. Namque uti hæc nullo prorsus testimonio suffulcitur, sic vel hoc dilectate haud difficultor subruitur: Aquila aut *ante* aut *post* cladem *Bar Chocbba* id facinoris

- facinoris perpetravit. Non *ante*. Namque ab omnibus credi volebat, Barchochbam esse Messiam, adeoque non expunxisset secula quindecim e chronologia Mosaica, ea tantum ratione inductus, ut demonstraret Jesum Nazarenum non posse esse Messiam, eo quod ad terminum adventui illius in prophetarum scriptis fixum plures mille annis restarent. Eadem quippe opera adversariis suis argumenta firmissima ministrasset, *Barchochbam*, utpote non nisi seculo uno ab ætate Jesu distantem, repudiandi. Neque vero *post* impostoris illius mortem integrum fuit Akibæ, sacrilegium istud committere. Paulo enim post *Bebera* captus interiit, aut certe a Romanis miserum in modum excarnificatus non diu supervixit. Sed ut magis liqueat, Septuagintaviralem chronographiam nullo modo meliorem esse Ebraicam, urget Lequienus, quod juxta versionis illius probatissimos codices Mathusala ultra diluvium superstes fuerit. Et cum in his aliisque rebus id genus Pezronius Ebræorum bibliorum lectionem versionis Græcæ prætulerit, nihil causæ fuisse ait, quominus & in cæteris Ebræos sequeretur, nullius adhuc parachronismi convictos.
- c. 4. Agit dehinc de *Fl. Josepho*, eumque ad ductum bibliorum Septuagintaviraliū a sciolis librariis perperam correctum probat satis evidenter; qui Nostri locus uti prolixior paulo est, quam ut in compendium redigi queat, ita in toto opusculo omnium maxime notabilis ac lectu dignus videtur.
- c. 5. Nonnullas porro Pezronii conjecturas impugnat Lequienus, aut eadem potius facilitate, qua allatæ fuerant, rejicit, curatius vero agit de *Cainano* secundo, *Usseri* de eo placita potissimum amplectens. Neque *Chaldaeorum & Arabum Reges*, Nimrodum proxime insequentes, *Aegyptiorum Dynastas* aut *Reges ac Chinesium Monarchas* antiquiores mitius tractat; adeoque e fabulosis horum chronologiis negotium Judæis facilli vetat. *Romana* etiam *Ecclesiæ* auctoritate pugnat contra Pezronium, utque *Vulgatæ*, Ebræam chronologiam exactius referentis, Græcam posthabeat versionem, eundem obtestatur. Coronidis loco *anavibias* illas prolixiores, quas *Judicum* Ebræorum regiminibus & populi *servitutibus* ex liberrima conjectura interjecit Pezronius, confutat. Sed non est, ut his immoremur; quin
- c. 6. potius, cum *Samaritanorum* calculum una alteraque vice reprobarit Noster, occasione hac commoda illecti, Lectori benevolo invidere nolumus *chronologia Samaritana laterculos binos*, e *MScis* excerptos, a *Latine versos*, nobisq; per epistolam nuper communicatos a clarissimo Oxoniensi

MENSIS APRILIS A. M DC XCI. 167
 sium Professore *Eduardo Bernardo*. In tanta enim memoriarum
 Samaritanarum penuria vel hæc breviaria thesauri instar habebuntur
 rerum orientalium cupidis.

CHRONOLOGIÆ SAMARITANÆ SYN-
opsis a Cl. Eduardo Bernardo ex Manuscriptis eruta &
Oxonio transmissa.
Pinacion primum.

Anni	Mundi
ante Chri- stum	
4425.	1. Rerum conditus.
3118.	1307. Diluvium Noe.
2176.	2249. 942 diluvii, natalis Abrahami.
2101.	2324. 1017 diluvii, exitus Charrane Abrahamus, natus annos LXXV.
1671.	2754. 1447 diluvii, 595 Abrahami nati, Exodus Hebræorum abs Ægypto.
1631.	2794. 40 Exodi. Obierunt Aaron sacerdos & fratres ejus Moyses Legumlator annos natus CXX. Finis Pentateuchi Sacri. Initium Josue Principis & simul annorum Redvan, quod est gratiæ aut faventis Numinis. Statim ab ingressu terræ Canaan, mense Nisane, nubis prodigium a Tabernaculo Dei recessit. In culmine Garizim bis sex lapides Jordani & Scenæ sacra reponuntur.
1625.	2800. 46 Exodi, anno septimo imperii sui terram Canaan in Israelitas distribuit Josue. Anno eodem sacro, sed civili sequente, abs initio mensis septimi, qui & Tifris vocatur, processit <i>Semita</i> omnium prima, quæ est primi septennii <i>σεντάχθεια</i> apud Hebræos.
1612.	2813. 59 Exodi, 13 possessionis terræ Canaan, ego Abisua filius Pinchasi filii Eleazari, filii Aaronis sacerdotis, exemplar istud legis cōscripsi pro foribus tabernaculi Conventus in Hargarizim. Anno eodem diei naturalis modum horis 24 (3112) determinavit Pinchafus.

ACTA ERUDITORUM

- 168
1606. 2819. 65 Exodi, moritur Josue Dux, cum imperasset annos XXV & menses aliquot, vixissetque annos CXX. Sepultus autem est in Temna, quæ & Gaureta.
1171. 3054. 300 Exodi; Subinde a nece Somsonis, qui & Samson vocatur, cum disidentibus inter se Aaronis nepotibus Deos alienos populus quæreret, exierunt bona tempora, Gratiæ anni CCLX. Imo vero densissimis tenebris oppressum subleat ipsum Tabernaculum Hargarizim & evanuit, Ozi Pontifice multum obstupescente. Tum Pontificatum usurpavit in Silunte annos L Elis filius Jophni e domo Ithamari.
708. 3717. Decem tribus Israelitarum in Edessam, Charranem & Ninum captivas abduxit Assyrius cum Acbja Pontifice: qui vasis sacris in monte Garizim prius defossis legis volumen in Ninum secum detulit.
1190. 3235. moritur David, Rex Hebræorum, cum regnasset annos XLVII, vixissetque annos LXV, a die primo Scenopægorum anni ipsius *Semira*.
1186. 3239. Salomon Rex Hebræorum Templum Deo in Jerusalemis, quæ & Ælia, & Cuds, & Beitmæctas, anno Regni sui quarto extruere coepit, cum Jair Pontifex cultoribus Hargarizim præsidebat.
1149. 3276. Initio Roboami fatui Principis in factiones quatuor abierunt Hebræi. Familiaz enim Pinchasi & Josephi tenebant montem benedictum Garizim: atque domum Mæktas, *dirucudam* illam ædem Solomonis, frequentabant Judæi. Pars autem tertia Jeroboamum secuta est in Sebasten & Dan: & ad ritus gentium defecit reliqua. Hoc tempore miraculis claruit Elias Propheta, sicut posteris temporibus Elis Escanida, & Abdelus, & Sedecias, & Elifemas, & Apollonius.
1120. 3905. A. 35 Abdeli Pontificis Samaritani, in terram sanctam redeunt ab exilio, volente Rege Sauredio (Dario) tercenties mille Israelitæ cum familiis, duce Adi filio Simeonis. Alphabethum Hebraicum septem & viginti literis, quarum quinque erant finales, scribit Ezra.
- Anni

ante natū Christum	Anni Mundi
331.	4094. Alexandro Magno, cum per Neapolin Samariæ in Ægyptū contenderet, in genua decumbenti benedixit Hezechia, Pontificatus sui anno 15: qualem hominem habitu sacerdotali per quietem nuper viderat Macedo, de bello Persico prospera ei quæque promittentem. Hunc ergo antistitem & gentem Samaritarum donis magnis cumulavit Alexander; item hoc elogio: Jam certe novi, Deum vestrum Diis cunctis esse majorem. Idem Hezechia hymnos sacros composuit, & Hosanna.
330.	4095. Alexandriam in Ægypto condidit magnus Macedo, Dein eidem per Samariam redeunti non imprudenter professus est Hezekia Pontifex, se statuis omnibus (quas Moses jam olim fieri vetuerat) monumentum melius nomini illius dedicaturum, & natos adeo omnes Samaritas eo anno Alexandros nuncupaturum, Mox Alexander in monte Garizim Deum adoravit.
325.	4100. 1046 (4100 minus 3054.) Phanutz aut recedentis Dei moritur Hezekia anno XXI Pontificatus, non sine luctu Alexandri M. Successit autem filius ejus Dalia, Ptolemæo Lagi nulla gratia notus.
324.	4101. Obiit Alexander M. a. æt. 31, regni vero 18.
321.	4104. Anno tertio Philippi Aridæi aut anno eodem Ptolemæi Lagi, Oroses ipso jubente ædem Garizimam spoliavit, tributumque grave a Neapolitis exegit.
275.	4150. Anno decimo Ptolemæi Philadelphæi, egregii litterarum fautoris, accitis Alexandriam Aaronæ & lectissimis Samaritarum, nec non Doctoribus Judæorum sub Eleazaro suo, Legem Mosaicam in Græcorum dialectum translaturum ex Hebraico: cum de monte locoque electo templi & in Deut. 32, 35. <i>in die retributionis</i> (in Græco & Samaritico, pro <i>in die</i>) <i>indignationis</i> Pauli Apostoli & Maforcharam) aliisque X in ver-

ACTA ERUDITORUM

in versibus versiones istæ variarent, Rex approbavit magis Samaritarum interpretationem, hosque splendidis muneribus donavit: Imo vero Judæos ille monte benedicto Garizim, rescripto omnino arcuit. Réferunt autem triduanas tenebras passum fuisse mundum, cum Judæi in Græcum Mosis libros verterent. Hoc autem tempore inter Judæos exortæ sunt tres sectæ, Pharisei, quasi nomine suo Schismatici, patres equidem traditionum; & Sadducæi, qui rationi amant tribuere quantum Legi Mosis: & tertia portio Hasidæi, quod est Viri probi & sani. Hi sunt Philosophorum Samaritanorum adfines, & prope Hargarizim ultro habitant.

30. 4395. Cæsare Augusto Alexandriam ingresso, necem sibi invenit Cleopatra Regina, faulrix Samaritarum, cum regnasset annos 22. Condidit illa Nilometrum in Chemmi. Herodes Rex Samaritas Judæosque plurimos occidit.
1. 4425. 1371. (425 minus 3054) non 1300 Phanutzæ aut averfi Numinis. Christus & Maria natus vulgo creditur, anno 25. Johjami Pontificis Samaritani.
1. 4426. Christi circumcisi Epocha vulgaris, anno 16 Johjami Pontificis Hargarizim.
30. 4455. Sub Tiberio cruci affixus est Jesus Messias apud Jerosolyma anno XXI Jehuncin sive Joannis Pontif. Samaritani.
132. 4557. A. 16 Acbonis Pontif. Samaritani, Hadrianus Imperator ex Ægypto reversus, ubi complures Christianos interfici jusserrat, Judæos adfligere cœpit, & obsidione Jerosolyma premere; neque pepercit Samaritanis, quanquam uxorem habuerit Samaritidem ex Jasuph.
135. 4560. A. 19 Acbonis Pontificis, Hadrianus usus consilio Ephræmi & Menassis prof.:gorum e Samaritis, urbem Jerosolyma expugnat & delet ignibus, Judæis omnibus pœna capitis loco isto prohibitis, imo & agro Samaritano ad bis duodecim parasangas. Idem Impe-

Domini	Anni	Mundi	
138.	4563.	A. 22	Acbonis, Hadriano Imperatori, anno Imperii XLI demortuo successit Antoninus Samaritarum amicus. Is legem Moſis addidit, & ſecundum illam vitam ac regimen ſibi inſtituit. Florebant ſane ſub illo Principe res Samaritanæ, velut jam pridem virtute & auſpiciis Joſue Nunidæ. Imperavit autem Antoninus annos XXXII, & cum illo ſimul interit gloria & felicitas Samaritarum.
183.	4608.		Confeſſum ab altercatione Levi Pontificis & Alexandri Philoſophi Aphrodiſienſis de novitate mundi, in Samaritas enſe, flammis, crucibus & omni genere mortis ſævit Commodus Imperator. Idem etiam ſuaſu Galeni medici & domos, & Synagogas Samaritarum, carne porcina & idolis polluebat.
222.	4647.		Alexander Imperator Samaritas pretio XX follium æreorum paſſim occidi jubet.
233.	4658.	545	Anno Græcorum a Seleuco, quod eſt annorum 312 & 233, Perſarum dominium inſtaurat Ardaſir Babecida, anno 20 Acbonis Pontif. Samaritani, 12 Alexandri Severi Imp. Rom. qui Nathenelem aut Parentem ejus Acbonem a cultu unici Dei minis nullis potuit deterrere.
622.	5047.	Hegiræ 1.	1993 (5047 minus 3054) poſt elapſos annos gratiæ divini, anno 12 Pontificatus Eleazari Samaritæ Nathanaele geniti, evenit Hegira Mohammedis, annorum Arabicorum origo.
1187.	5630.	583.	Samariam occupat Saladinus.
1492.	5945.	898.	Deſinit Chronicon Samaritanum Abulphetachi Danſſei

ACTA ERUDITORUM

Danesei. Coniunt autem anni 5945 orbis conditi ex annis Julianis 5047 & Arabicis 898, qui confirmant annos 28 supra Julianos 870, propter modum anni Lunaris

1596. 1005. die 3 Dulhagæ, qui est dies 2 Abi Syrogræcanici, antigraphum Chronici Abulphetachi, quod nunc servat Bibliotheca Huntingtonia, absolutum est.
1672. 611. 1083. (1625 & 1672, cum excessu Lunari annorum 14) a possessione Palæstinæ, die 15 mensis sexti Samaritarum, aut die 15 mensis quinti sive Gomadæ prioris Arabum, quibus annum aperit vagabundus mensis Moharramus: pariterque Abi Syrogræcorum aut Augusti mensis Romanorum die 27, anno secundo a *Semita*, id est, a præcedenti Sabbato annali, ad Huntingtonum nostrum epistolarum suarum priorem scribebant Cultores Hargarizim. Coepit autem annus mundi Samariticus 611 die 18 Adari aut Martii.
1685. 6125. 1097. die 13 mensis septimi Samaritarum, nec non Tifris prioris Syrogræcanici & Octobris Romani, qui fuit dies primus Dulhagii superioris, anni Arabici, manu eadem Merchabi Ephramitæ ad Jobum Ludolfum scribunt Cives iidem Sichimorum.

Pinacion secundum.

Pontifices Samaritani.

	ann. 59		
1. Aaron.		1. Josue Dnx (aliis 45)	25
2. Eleazar	50	2. Nathaneel, natus fratre Calebi	9
3. Pinchas	60	3. Jaot, Ehud	18
4. Abifua	40	4. Hamar, Saingar	20
5. Sifi	50	5. Parac, Barac	30
6. Boaci	35	6. Gedeon	7
7. Oci	25	7. Abimelech (aliis 30)	3
		8. Thola	13
		9. Jair	22
		10. Jophach, Jephthæ	7
		11. Abidom, Abdon	18
		12. Nathaneel Ephramitæ	18
		13. Nathaneel e Juda	40
		14. Somfom	20
Gratie anni ab excessu Aaronis 260		Definunt gratie anni	260
			Ponti-

Pontifices Samaritani

Vacat	Pontificatus	Hillel	45	Acob Jacob	9
Uargarisim annos	39	Seraja	40	Amram	11
Sifi filius Boaci	23	Levi	50	Acbon	30
Safet.	28	Nethaneel	52	Pinchas	40
Salom	25	Azaria	35	Levi	25
Hezekia	20	Abdel	40	Eleazar	32
Jehuncin	28	Hezekia	40	Neba	28
Jair	22	Hebabiah	24	Eleazar	41
Sedekia	18	Amram	32	Acbon	23
Ahid	20	Haban	25	Nathaneel	32
Machir	21	Hezekia	21	Baba raba, Rex & sacerdos durante vita	
Josed	25	Dalja	42	Levi filius Babæ.	
Dalja	25	Acbon	40	Acbon	20
Jair	19	Acbia	35	Nathaneel	40
Jehuncin	28	Levi	41	Nathaneel	31
Ismael	26	Eleazer	44	Eleazar	23
Tobia	28	Nathaneel	38	Nathaneel	20
Sadoc	20	Johiam	32	Eleazar	18
Amram	28	Jehancin	27	Annus ab Aarone consecrato (anno Domini 618, Hegiræ 7.) 2038. si hiatus	
Tobia	24	Elifema,	33		
Amram	38	Semaja.	10		
Acbon	36	Tobia	8		
Acbia	39	Amram	9		

suppleantur. In annalibus enim cum Judæorum Rabinis Samaritarum videntur contendere, quinam turpius delinquerent.

JO. HEINRICI MAJI DISSERTATIONES SACRÆ, in quibus V. T. Oracula secundum seriem locorum Theologicorum explicantur.

Francofurti & Wezlariz, impensis Christophori Olfen 1690. in 8.
Constant plagulis 38.

Cum anni præteriti mensè Decembri in Actis nostris p. 590. selectiores Dissertationes quatuor, Richardo Simoni ejusque adversariis, Theologis Basaviæ imprimis, a Johanne Henrico Majo, SS. Theologiæ Doctore

Doctore ejusdemque ut & linguarum orientalium Professore Giesfensi, oppositas recenseremus, non tantum aliarum *dissertationum sacrarum* in dicta Scripturæ classica, auctore eodem concinnatarum, mentionem, sed & spem faciebamus, nos de ipsis tempore plura dicturos esse. Quare ut datam fidem liberemus; pauca quædam pro instituti ratione ex utilissimo libro nunc subjiciemus. Et anni quidem amplius elapsi sunt viginti, cum venerandus senex, *Sebastianus Schmidius*, duo *Collegia Biblica* publicæ utilitati consecraret, in quibus juxta ordinem Locorum Theologicorum extantiora Scripturæ sacræ tum veteris tum novi Testamenti dicta nervose explicaverat: istud igitur institutum, ut videtur, imitatus *Auctor*, itidem secundum seriem, qua Loci alias Theologici, ut vocantur, insequi se invicem jubentur, interpretationem dictorum classicorum aggreditur; sed in hoc ab ipso diversus, quod de singulis otaculis duobus agat capitibus, quorum primo, philologia sacra in subsidium vocata, in genuinum dicti sensum inquirat, altero demum Locum aliquem Theologicum sive articulum fidei exinde pluribus ulteriusque deducat. Ut autem ratio hujus methodi tanto magis pateat, libet, quæ ad dictum statim primum ex *Psal. XL. 8. In capite libri scriptum est de me*, plurimum reverendus *Majus* commentatus est, speciminis loco excerpere,

In capite igitur *primò*, quæ circa vocis לְבַב originem & significationem moneri solent, diligenter affert, morem antiquorum fuisse observans, in membranæ & chartis plicabilibus scribere, quas super cylindrum seu axem ligneum in orbem circumvolverint, unde & Latina formula *evolvere librum* sine dubio enata sit. Qua occasione obiter disquirat, quid veteres *umbilicum voluminis*, qui & proverbio locum dederit, appellaverint, non sane, qua in opinione hucusque fuerint eruditi, cornua quædam ex osse, ære, ebone similive materia confecta, quæ caudici seu ligno, circa quod membranasolvebant, imposita fuerint; sed funiculum, quo circumligata fuerint volumina, ut aptius clausa, nitidius possent a sordibus conservari, commodiusque seponi. Annotat hic etiam, Hebræos volumina sua scripsisse lineis non per longitudinem totius membranæ seu chartæ deductis, sed multis spatiis & columnis, veluti totidem areolis, distinctis, ut paginas r. ostras, non autem folia referrent, hucque respici *Jer. XXXVII. 23.* ubi לְבַב־בְּרִית *Janna* dicantur. Ipsa illa volumina interdum latitudine in decem, longi-

longitudine in viginti ulnas & ultra excurriffe, id quod contra *Isaacum Voffium*, absurditates hic multas necquicquam fingentem, prolixius adstruit; *Richardam* posthæc *Simonem* ejusdem erroris arguens, qui nullo idoneo argumentò, sed sola conjectura ductus, Hebræorum libros comminiscitur in parvis membranis scribi solitos, quæ aliæ super alias circa lignum aliquod convolutæ causam præbuerint, ut non satis accurate voluminum illorum ordine servato, ipsarum quoque rerum ordo in pluribus locis Scripturæ sacræ fuerit turbatus, neque sine censura *Marcum Meibemium* dimittendum opinatur, qui aliam adhuc transpositionis causam in *Job. XXXI. 32. usque ad finem*, a novo quodam librariis usitato scribendi modo temere invenerit. Sed cum מנורה & epistolam notet, & integrum aliquod volumen, quin stylo etiam Talmudicorum totum sacrum codicem, in id nunc inquirat, qua acceptione hoc loco vox ista sumenda sit, quam in rem confert allegationem Pauli *Ebr. X, 7.* ad quem locum observat, *κεφαλὴ* minus commode reddi per *caput* vel *summam*, quum & LXX. interpretes per illud non caput, sed volumen integrum significarint. Totum igitur codicem sacrum intelligi, quia singula volumina aliquid de Messia tradant, ad eumque scopum tendant omnia, quæ viri divino afflatu excitati literis consignaverint; quo sensu & Talmudicos doctores asserant, *omnes vates in univrsum non nisi de Rege Messia esse vaticinatos*, nempe inde a *Mosè*, secundum explicationem Maimonidis, *usque ad Malachiam*. Similiter quoad vocem מלך procedit; ipsius enim eum origines explicasset, varie eam accipi annotat, hoc in loco tamen integrum canonis volumen denotare, synonymaque duo conjungi, quod admodum in sacris frequens sit, & recte adeo *Lutherum* nostrum in Germanicâ versione per unicum saltem vocabulum duo ista expressisse. Circa vocabulum מלך, evoluta prius radice, sacras literas hoc nomine venire observat, partitionemque veterem Scripturæ in *Legem, Prophetas, & Ceterum*, quam ex *Luc. XXIV, 44.* constare ait, admitti posse, cum haud negatur, hagiographos etiam esse propheticos. Denique ultima voce מלך, post sententiam *Judaorum, Calvinii, Marlorati & Bucerii*, quorum illi (recutiti) vel de Davide vel de populo Israelitico; hi autem (Christiani) de quibusvis electis eam exaudiant, excussam & refutatam, ex communi nostratum explicatione, solum hic Messiam intelligi, auctoritate Pauli, ad Christum verba hæc referentis, tum ex ipsis textus visceribus

visceribus evincit, & Christum totius Scripturæ scopum esse exinde concludit.

Postquam isthæc veluti fundamenti loco præmississet, jam cap. II, ad ipsum Articulum de *Scriptura sacra* ulterius explanandum pergit, expositaque Scripturæ origine & dignitate, de sanctitate ejus prolixius agit, quam ab Auctore sancto & argumento ibi pertractato proficisci, neque adeo libris apocryphis ait, sed canonicis tantum competere, qui quales sunt, exactius docet, refutato *Huetio & Simone*, Judæorum Ecclesiæ canonem concinnare licuisse statuentibus. Eam de cætero verbum Dei esse proprie sic dictum, & frivolum distinctionem Pontificiorum inter verbum Dei scriptum & non scriptum. Inspirationem divinam non ad res solummodo, sed ad verba etiam pertinere; Scriptores sacros nulli errori fuisse obnoxios, eorumque in stylo formando diversitatem ex peculiari Spiritus Sancti in ipsos *συγκρασιβόσει* exortam fuisse, unde pateat, male concludere inde *Huetium & anonymum Theologum in Batavia* (*Joannem Clericum* sine dubio innuit, in *judicio de historia critica V.T. Richardi Simonis*) verba non esse *θεόπνευστα*; quos ubi solidis argumentis resellerat, Richardi Simonis de scribis publicis hypothesein, itemque *Theologi illius Batavi* periculosam de inspiratione divina sententiam prætextusque ejusdem vanos, cum duabus objectionibus speciosis profligat. Posthæc de Scripturæ *materia* agit, *formaque* tum *interna*, conciliatis variorum sententiis, tum *externa*, ubi contra *Capellum & Waltonum* etiam puncta, vocales & accentus eo pertinere propugnat, & ex eo, quod vetus Testamentum lingua Ebraica perscriptum sit, recte omnino colligi ait, *Ebraicum textum solum esse authenticum* exclusâ Vulgata, de qua varias Pontificiorum affect opiniones, *Simonemque*, nullius momenti illam esse controversiam & decidi facile posse existimantem, refutat. Denique cum de *sine* Scripturæ quædam subjunxisset, lectionem veteris Testamenti utilem esse & necessariam, contra *Socinianos* adstruit. Ultimo demum loco de *affectionibus* Scripturæ disserit, eidemque *divinam auctoritatem* ex testimonio ipsius Scripturæ, ex vaticiniorum certitudine, ex harmonia singulari, ex doctrinæ genere cœlesti, ex testimonio veritatis hostium, & martyrum, ex antiquitate, conservatione miraculosa, (refutato hic obiter *Simone* omnem divinam providentiam circa Scripturam sacram tollente, & Pontificiis, auctoritatem Scripturæ ab auctori-

auctoritate Ecclesie dependere statuentibus fufius vindicat. Vindicat eidem etiam veritatem infallibilem, quam in naturalibus Cartesius & Wittichius perperam ipsi detrahant. Ubi *perfectionem & integritatem* sacro codici assertum it, traditiones ait a Simone propugnatas incertas, in Scripturas injuriosas, a Christo & Apostolis rejectas, Judaicis denique similes esse. Contra eundem & *perspicuitatem* ejus probat, eandemque se ipsam interpretari posse evincit. Denique eam esse normam controversiarum, ejusque lectionem omnibus esse concedendam, contra Papistas id negantes vel fucos utentes evincit.

Ex quo specimine, ut arbitramur, patescet, libellum hunc us vel maxime, qui Theologiae sacris operantur, apprimè utilem, & inde optandum esse, ut quoniam plurimum *reverendus Auctor* ad *obitum* saltem *Articulum*, qui *de lege ceremoniali* agit, sacrum hunc laborem perduxit, reliquos locos eadem diligentia illustret, ad quod opus, ut & ad *Examen Historiae Criticae Novi Testamenti Richardi Simonis*, quod in praefatione promittit, feliciter perficiendum, animi corporisque idoneas vires eidem apprecamur.

O. V. E. ADDITIO AD SCHEDIASMA DE Medii Resistentia publicatum in Actis mensis

Febr. 1689.

POSTquam Meditationes quasdam de Medii resistentia in his Actis publicavi, venire in manus meas, quae Viri in Mathematica naturae cognitione praecellentissimi *Hugenius* & *Newtonus* in novissimis operibus de eodem argumento sunt commentati. Animadverti autem eos respectivam tantum (quam voco) resistentiam attigisse, qualem scilicet sentit corpus in liquido tenacitate notabili carente, velut in aere; non vero absolutam, quae oritur a tenacitate medii, aut asperitate superficiei contactus attritum efficiente, inter quas multum interesse jam tum ostendi; cum respectiva habeat respectum ad celeritatem mobilis, eaque aucta crescat, absoluta non item. Circa respectivam video nos iisdem fundamentis inaedificasse, etsi prima fronte aliud videri possit. Ipsi enim statuunt resistentias in duplicata ratione velocitatum; ego vero absolute loquendo resistentias (quas decrementis velocitatis a medii densitate ortis existimo) esse dixi in ratione com-

Z.

posita

posita velocitatum & elementorum spatii, quæ scilicet velocitatibus respondentibus decurri inchoantur, unde jam elementis temporis sumtis æqualibus (quo casu elementa spatii decurrenda velocitatibus proportionalia sunt) utique resistentiæ erunt in duplicata ratione velocitatum; quod etiam annotaveram sub Artic. 5, prop. 3. Nec dissentit conclusio circa relationem inter tempora & velocitates in gravi per medium descendente. Hanc enim ad sectorem hyperbolicum reduxit *Newtonus*, ad seriem infinitam *Hugenius*, quam invenit pendere a quadratura hyperbolæ, nos ad logarithmos artic. 5, prop. 4, tanquam perfectissimum talia exprimendi modum præbentes. Nempe sit velocitas maxima a , præfens b , tempus sic $t = \int \frac{dv}{a-v}$. aa: $aa - vv$ quo posito, t sunt ut Logarithmi rationum $a \pm v$ ad $a - v$, fit etiam $t = \frac{1}{2}v + \frac{1}{2}v^3 + \frac{1}{2}v^5 + \frac{1}{2}v^7$ &c. posita a unitate. Circa compositionem motus in medio resistente rectissime monuit Celeberrimus *Hugenius*, eam non ita simpliciter locum habere, ut in motu libero, itaque ea quam exposui Articulo 3 & 6 ita accipienda est verbi gratia, ac si corpus aliquod moveatur in medio secundum unam legem motus compositi, & huic ipsi corpori (veluti navi) sit inclusum medium ejusdem cum priori naturæ in quo iterum aliud corpus feratur, cujus jam motus ex communi navis motu, & ipsius proprio, velut projectionem faciet, ita se habentem ut descripsimus.

*O. V. E. QUADRATURA ARITHMETICA
communis Sectionum Conicarum qua centrum habent, indeque ducta Trigonometria Canonica ad quantamcunque in numeris exactitudinem a Tabularum necessitate liberata: cum usu specialis ad lineam Rhomborum nauticam, aptatumque illi planispharium.*

Am anteq 1675 compositum habebam. Opusculum Quadraturæ Arithmeticæ amicis ab illo tempore lectum, sed quod materia sub inanibus crescente limare ad editionem non vacavit, postquam aliæ occupationes supervenerent: præsertim cum nunc prolixius exponere vulgari more, quæ *Analysis* nostra nova paucis exhibet, non satis prævium operæ videatur. Interim insignes quidam Mathematici, quibus veritas primariæ nostræ propositionis dudum in his Actis publicatæ innotuit, pro humanitate sua nostri qualiscunque inventi candide meminere

TAB. IV. ad A. 1691. pag. 179.
 Quadratura Generalis
 Sectoris Conici
 ex Centro.
 Autore G.G.L.

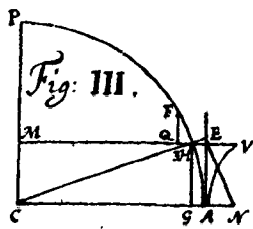
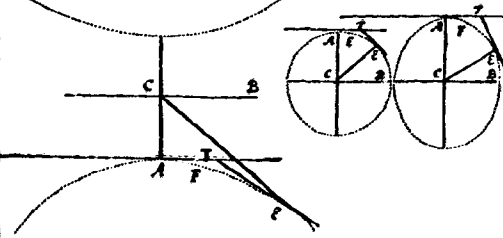

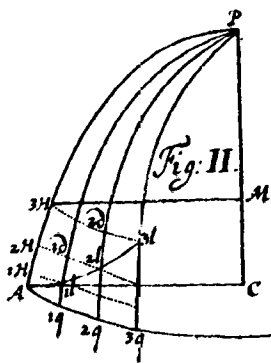
Fig. I.

$BC, \text{ et } AT, t.$

Sector CAE aequatur
 rectangulo sub AC ,
 et recta cujus
 longitudo est:

$$\frac{t}{1} + \frac{t^3}{3} + \frac{t^5}{5} + \frac{t^7}{7} + \frac{t^9}{9} \text{ etc.}$$

trinare. Quos inter III, *Hugenius* etiam analogum aliquid in Hyperbola eleganter adjecit, a nostri olim schediafmatis analogia diversum. Ut enim nos dederamus seriem $\frac{1}{2}t - \frac{1}{2}t^3 + \frac{1}{2}t^5 - \frac{1}{2}t^7 + \frac{1}{2}t^9$ &c. per circulum; ita ipse $\frac{1}{2}t + \frac{1}{2}t^3 + \frac{1}{2}t^5 + \frac{1}{2}t^7 + \frac{1}{2}t^9$ &c. per hyperbolam primariam exhiberi notavit, de quo adde dicta ad schediafma hic præcedens. Et sane etiam in Opusculo nostro inedito nec ipsi viso, inter alias propositiones una continebatur satis memorabilis ob generalitatem, ambasque illas & plura complexa: *Sectorem, curva conica a vertice incipiente, & radius ex centroeductus, comprehensum, arithmetice quadrare.* AT, portio rectæ in vertice tangentis, TAB. IV. comprehensa inter verticem A, & T occursum tangentis alterius ex- Fig. L tremi vocetur t , & CB semiaxis conjugatus (seu recta, quæ potest rectangulum sub dimidiis lateribus recto & transverso) sit unitas, erit sector CAFEC æqualis rectangulo comprehenso sub AC semilatero transverso, & recta, cujus longitudo sit $\frac{1}{2}t - \frac{1}{2}t^3 + \frac{1}{2}t^5 - \frac{1}{2}t^7 + \frac{1}{2}t^9$. Ita exprimitur non solum area sectoris Circularis aut sectoris Hyperbolæ primariæ æquilateræ cum angulus Asymptotarum est rectus, sed & alterius sectoris Elliptici aut Hyperbolici cujuscunque. Cæterum ex seriebus infinitis a me aliisque ut *Mercatore, Newtono, Gregorio* exhibitis, sequitur Trigonometriæ Canonicæ sine Tabulis praxis quantum libet exacta, Neque enim semper Tabulas per maria & tertas circumferre in potestate est. Nempe sit radius unitas, arcus a tangens t , sinus rectus s , sinus versus v , logarithmus l , numerus n (logarithmo ipsius unitatis seu existente e), fiet

(1)
 $a = \frac{1}{2}t - \frac{1}{2}t^3 + \frac{1}{2}t^5 - \frac{1}{2}t^7 + \frac{1}{2}t^9$ &c.

(2)
 $f = a - \frac{a^3}{1.2.3} + \frac{a^5}{1.2.3.4.5} - \frac{a^7}{1.2.3.4.5.6.7} + \dots$
 id est, $a - \frac{1}{2}a^3 + \frac{1}{24}a^5 - \dots$

(3)
 $v = \frac{a^2}{1.2} - \frac{a^4}{1.2.3.4} + \frac{a^6}{1.2.3.4.5.6} - \frac{a^8}{1.2.3.4.5.6.7.8} + \dots$

(4)
 $l = \frac{1}{2}n - \frac{1}{2}n^2 + \frac{1}{2}n^3 - \frac{1}{2}n^4 + \frac{1}{2}n^5 - \dots$ &c.

(5)
 $n = \frac{1}{1} + \frac{1^2}{1.2} + \frac{1^3}{1.2.3} + \frac{1^4}{1.2.3.4} + \frac{1^5}{1.2.3.4.5} + \dots$

Semper

Semper autem quantitas, cujus potentia in serie infinita adhibentur, debet esse minor unitate, ut in progressu fiant quantumvis parva. Hujusmodi series dari possunt plures, & efficere etiam per series licet, ut ex arcu dentur sinus & tangentes artificiales, seu logarithmici (non suppositis naturalibus) & vicissim arcus ex ipsis: Sed placuit eas tantum adscribere series, quae tam simplicis sunt compositionis, ut facillime memoria retineri, & ubivis defectum librorum ac tabularum supplere possint: Itaque unam tantum ob suam simplicitatem, & quia hujus schediasmatis occasionem praebuit, addo, si sinus complementi sint e , logarithmos sinuum rectorum, vel potius (quod eodem redit) reciprocorum ab his sinibus, fore = ut $\frac{1}{2}e^2 + \frac{1}{4}e^4 + \frac{1}{8}e^6 + \frac{1}{16}e^8$ &c. Quemadmodum sequitur ex his quae inuimus in schediasmate de Resistentiis Med. Act. Januarii 1689, pag. 4, artic. 2, prop. 6. Unde rursus patet, etiam pendere a quadratura Hyperbolae. Nec abluunt quae dederat Nic. Mercator, unde ad meum Circuli Tetragonismum secundo mensis primi anni horum Actuum editam, duxeram Analogiam cum Hyperbola non inelegantem. Inveneram scilicet circulum esse ad quadratum circumscriptum ut $\frac{1}{2} - \frac{1}{4} + \frac{1}{8} - \frac{1}{16}$ &c. ad unitatem; seu circulum esse ad quadratum inscriptum ut $\frac{1}{4-1} + \frac{1}{36-1} + \frac{1}{100-1}$ &c. ad $\frac{1}{4}$; ubi numeri 4, 36, 100, &c. sunt quadrati a paribus quaternario differentibus 2, 6, 10, &c. Similiter ex supradictis, cum Numerus cujus logarithmus quaeritur, $1+x$ est 2, tunc x est 1, adeoque $\frac{1}{2} - \frac{1}{4} + \frac{1}{8} - \frac{1}{16}$ &c. est Logarithmus Hyperbolicus binarii. Eadem series facit $\frac{1}{9-1} + \frac{1}{49-1} + \frac{1}{121-1}$ &c. (nam $\frac{1}{9-1}$ est aequ. $\frac{1}{2} - \frac{1}{8}$, & $\frac{1}{49-1}$ est aequ. $\frac{1}{3} - \frac{1}{21}$, & ita porro) ergo Logarithmus Hyperbolicus binarii est ad unitatem, ut $\frac{1}{9-1} + \frac{1}{49-1}$ &c. est ad $\frac{1}{4}$. Ubi Numeri 9, 49, 121 &c. sunt quadrati a 3, 7, 11, &c. qui sunt impares unitate excedentes supra dictos patres quaternario differentes; unde origo patet analogiae olim a nobis exhibitae in his Actis, ut dictum est. Esse autem $\frac{1}{2}e^2 + \frac{1}{4}e^4 + \frac{1}{8}e^6$ &c. log. de 1: $\sqrt{1-ee}$ sic demonstratur: log. de $1+e = \frac{1}{2}e - \frac{1}{8}e^3 + \frac{1}{24}e^5$ &c. & log. de $1-e = -\frac{1}{2}e - \frac{1}{24}e^3 - \frac{1}{80}e^5$ &c. Utrumque per aequ. 4. Ergo log. $1+e + \log. 1-e$ id est log. $1-ee = -\frac{1}{2}e^2 - \frac{1}{24}e^4 - \frac{1}{80}e^6$ &c. & proinde $\frac{1}{2}\log. 1-ee$, id est log. $\sqrt{1-ee} = -\frac{1}{4}e^2 - \frac{1}{48}e^4 - \frac{1}{160}e^6$ &c.

Sed

MENSIS APRILIS A. M DC XCI, 181

Sed quo magis horum usus appareat, ostendere operæ pretium erit, eundem calculum prodesse ad lineam Rhombicam in superficie spherica a navigantibus descriptam recte æstimandam atque in plani projiciendam, quæ vulgo parum accurate tractantur, rem usu amplissimam paucis explicemus. Sit Polus P, Equator Aqq, Meridiani PA, PQ, &c. Linea Rhombica, A123l &c. quæ describitur quamdiu eadem pagina seu venti rhombus tenetur. Per puncta l, l ducantur paralleli Hl, nempe 1 H 1 l, 2 H 1 d 2 l, 3 H 2 d 3 l, &c. Quod si jam punctorum q, q intervalla sint incomparabiliter parva, portiones arcuum quippe inassignabiles erunt pro rectis, & triangula 1 l 1 d 2 l, 2 l 2 d 3 l, &c. erunt similia, ob angulum lineæ Rhombicæ semper eundem ad loci meridianum. Ergo 1 l 2 l *quantitas Rhombica percursa seu itineris in eodem rhombo, est ad 1 H 3 H, differentiam latitudinis extremorum, ut sinus totus ad anguli rhombici sinum.* Itaque ex dato angulo rhombico & differentia latitudinum datur quantitas itineris, vel contra. Huc usque res pervulgata est, sed ut ex iisdem differentia longitudinum calculo æstimetur, negotium est Geometriæ transcendens, quam pauci recte tractaverunt. Id ergo supplere nostræ methodi est. Radius seu sinus totus sit unitas, & tangens anguli rhombici constantis sit b: patet esse 1 d 2 l ad 1 l 2 l seu ad 1 H 2 H, vel 2 d 3 l ad 2 l 2 d seu ad 2 H 3 H ut b ad 1. Sed 2 q 3 q est ad 2 d 3 l, ut AC (sinus totus seu spheræ radius) ad 3 HM, sinum anguli 3 H C P cujus arcus 3 HP est latitudinis A 3 H complementum, seu 2 q 3 q ad 2 d 3 l, ut C 3 H ad 3 HM, seu ut CE secans anguli latitudinis ad AC sinum totum. Latitudo seu arcus meridiani AH sit b, & 2 H 3 H erit db. Jam CE secans sit n, & 1 d 3 l erit b db, & 2 q 3 q erit b n db, & portio tota æquatoris A 3 q erit b s n db, et s n db est area secantium arcui applicatorum. Jam angulo CEN rectoeducta EN ipsi CA occurrat in N, sumtaque 3 HQ, particula ipsius 3 HM & normaliter ex Qeducta ad circumulum QF ob triangula similia, nempe ordinarium NEC & characteristicum inassignabile 3 HQF erit rectangulum CE in 3 HF seu n db æquale rectangulo CN in QF. Si jam CM sinus latitudinis sit e, QF erit de, & CN vel MV (sumta in M 3 H continuata) reperietur esse 1:1-ee ductaque linea per AVV, erit s n db seu area ACMVA æqu. s, de:1-ee; & b, s, de:1-ee, seu $\frac{b \cdot e}{1} + \frac{b \cdot e^3}{3} + \frac{b \cdot e^5}{5}$ &c. erit A 3 q, arcus æquatoris inter A (initium lineæ rhombicæ A 3 l in æquatore) & meridianum P 3 l 3 q ad quem pervenit, intercepturn $Z 3$ positum

Fig. II.

Fig. III.

posito e esse sinum latitudinis extremi zl . & b esse numerum qui sit ad unitatem, ut tangens Constantis anguli Rhombicæ cum meridiano est ad sinum totum. Unde si queratur $1q3q$, differentia longitudinis duorum rhombicæ lineæ $1/2/3l$ punctorum $1l$ & $3l$, ex data, $1H3H$, differentia latitudinis eorundem; oportet tantum invenire $A1q$, & $A3q$, eritque differentia $q3q$; adeoque si sinus latitudinis puncti $3l$ sit e , & puncti $1l$ sit (e) tantum opus $\frac{e-(e)}{1} + \frac{e^3-(e)^3}{3} + \frac{e^5-(e)^5}{5}$ &c.

multiplicare per b tangentem anguli Rhombici ad meridianum, posito sinum totum esse unitatem: & productum erit differentia longitudinis quaesita. Denique ex superioribus re ad logarithmos redacta ad modum *artic. 5, prop. 4 nostri scheidiasmatici de Kessifensia Medii*, erunt differentia longitudinum, punctorum $3l$ & $1l$, ut logarithmi rationis

$1 + e : 1 - e$ ad $1 + (e) : 1 - (e)$ Posito radium sphaeræ esse unitatem, & sinus latitudinum dictorum punctorum respective esse e , & (e) . Ex his jam canones practicos facile ducet peritus. Veluti si data differentia longitudinis & latitudinis locorum quæras rhombum seu angulum rhombicæ lineæ ab uno ad alium ducentis: Nam tangens anguli quem Rhombus quasitus facit ad meridianum, est ad sinum totum, ut arcus differentia longitudinum est ad Logarithmum hyperbolicum dictæ rationis, seu ad $\frac{e}{1} + \frac{e^3}{3} + \frac{e^5}{5}$ &c. Quod si meridiani in planisphaerio pro-

jiciantur rectis parallelis, quod cautionibus debitis adhibitis plerumque commode satis fieri potest salva exactitudine, tunc etiam lineæ Rhombicæ erunt rectæ. Si jam gradus longitudinis horumque partes projiciamus æqualibus intervallis, oportet gradus latitudinis assumi inæquales; & sic quidem, ad mappam Geometricè construendam, ut ducta ad libitum recta omnes meridianos oblique secante, latitudines punctorum intersectionis habeant, ut ex dictis patet, numeros, qualis est, $1 + e : 1 - e$ geometrica progressionem incedentes; id enim si una recta præstet, præstabunt omnes. Unde comparando cum numeris scalæ latitudinis facillimum erit in ipsa mappa mensurare ex vero rectam quamvis in ea ducibilem, seu quantitatem Rhombicæ datæ. His mappis si alias jungas, ubi sphaericæ superficiæ partes projiciuntur ex centro in plana tangentia omnesque arcus circulorum magnorum, adeoque viæ brevissimæ exhibentur rectis, pleraque in praxi probe satis præstari possunt.

MENSIS APRILIS A. M DC XCI. 183

ANIMADVERSIONES SUPER RESOLUTIONE Geometrica duarum mediarum continue proportionalium D. Nicolai Coppola I.V.D. Panormitani, Serenissima Celsitudine Francisci secundi Estensis, Mutinae, Regii &c. Ducis, annuente, edita a Job. Bapt. Boccabadato I.V.D. Mutinensi, ejusdem Cels. Serenissima Mathematico.

Mutinae 1690. in 4. plag. 2.

Usserat Serenissimus Dux, petente Resolutionis autore, ut non mirus Resolutio, quam examen ejus a D. Didaco Merino de Rojas Equite S. Jacobi scriptum, ambo Madriti A. 1690 edita sub novum examen vocarentur. Hoc fecit auctor animadversionum doctissimus, nec minus in his quae proficitur studiis quam theatrae poesi egregius, & pro indubitato habet, calculoque analytico adhibito sub oculos ponit, primo auctoris constructionem non esse demonstratam, deinde absolute, non esse veram. Transferri eam huc non putamus necessarium: dudum enim pro demonstrato habent Analyseos interioris periti Melolabum foliis circulis rectisque in plano ductis obtineri non posse, sed alias altioris gradus lineas veterum exemplo eum in finem describi oportere, idque jam ita praestitum esse, ut in ea re nihil amplius a Geometris desideretur.

CINQUEME DENONCIATION DU Philosophisme.

id est,

Denuntiatio quinta Philosophismi sive Haereseos novae de Peccato Philosophico.

Coloniae apud Nie. Schoutem 1690. in 8. plagul. 9.

Quinta haec denuntiatio peccati philosophici ab Antonio Arnaldo ART. 1. opponitur cum primis *ibidem* mense Augusto superioris anni Antverpia in disputationis publicae argumentis propositis, de ignorantia & inadvertentia, quibus peccatum excusabile redditur. His namque accesserat appendix de peccato philosophico, qua Professor Antverpiensis, (cujus nomen adversarius reticuit,) ad exemplum Bouhoursii, affixit.

affirmaverat, Jesuitas nunquam peccatum theologicum a philosophico ita distinxisse, ut re ipsa a se invicem separari posse totove genere differre crediderint, sed de utroque *præcisione* tantum *Metaphysica* loqui, ac unum eundemque actum pravum *philosophicum* appellare, quatenus recte rationi, *theologicum* autem, quatenus voluntati Dei revelatae contrarietur. Nulla vero ratione docuisse, peccatum *philosophicum*, quod non esset theologicum, unquam extitisse.

- ART. II. Urget ex adverso *Arnaldus* (præter alia in prioribus quoque *Denuntiationibus* notata) *Disputationem* à *Pugeano* Claromonti in Arvernia habitam A. 1688, hujusque præsertim trigessimam thesin: *Peccatum etiam grave philosophicum SINE ADVERTENTIA AD DEUM non meretur poenam aeternam.* Huic præmittit locum parallelum *Jacobi Platelij*, Jesuitæ Duacensis, in *Synopsi Cursus Theologici* recognita ac recusa Duaci A. 1679. Subjungit exemplum *Mutii* cujusdam monachi Trapensis in Gallia, nuper defuncti, qui priorem vitæ partem in concatenatis iisque maximopere horrendis criminibus *absque ulla de Deo cogitatione* transegerit, tandem vero poenitentiam seram quidem at seriatim egerit. Hinc ergo patere ait, dari reapse actus, qui etiam SINE ADVERTENTIA AD DEUM theologicè peccaminosi ac damnabiles sint, nisi forte Jesuitæ dicere vellent, *Mutium* illum homicidia, adulteria, & id genus scelera absque peccato commisisse, nullumve contraxisse poenæ aeternæ reatum. Provocat quoque ad exempla Romanorum & Græcorum, qui vel ex superstitione Deos suos æmulaturi ac cultori, vel ex Epicuræorum placitis persuasi, res suas Superis curæ non esse, scortati ac moechati sint, isdemq; jungit Chinesium literatos atheos & exterius tantum cultum aliquem Deorum professos, adeoque omni Numinis metu solutos, quicquid libuerit, perpetrantes. Ex his omnibus neminem peccare observat cum ADVERTENTIA, actione sua verum Deum offendi. Ideoque concludit, necessitatem incumbere Jesuitis, ut statuant, aut actus illos Gentilium poenam aeternam non mereri, quod est hæreticum, aut nullum dari actum materialiter malum, qui formaliter malus esse desinat ob inadvertentiam peccatoris ad legem Dei.
- ART. IV. Excerptit iidem propositiones non unas ex ipsis thelibus *Pugeani*
- VI. VII. Antverpiensibus, insinuatque eum de *inadvertentia*, ob quam peccatum aliquod *materiale*, (quod *formale* fieret in volente offendere
- VIII. IX. X. verum

verum Deum,) excusationem admittat & impunitate dignum evadat, ita loqui, ut dum nomen peccati mere philosophici averfatur, ejusdem fundamenta jaciatur.

Longe autem liquidiora, de peccato philosophico revera dabili neque tamen damnabili, sunt ea, quae producuntur ex MSCtis dictatis a PP. *Beccaferro* (Bechefer,) *Begnino & Andrio*, Theologiae Professoribus in Collegio Jesuitarum Rhemensi, a P. *Santigeriano* (St. Ligier) Lugdunensi, a P. quodam *anonymo* Camberiacensi, a P. denique *Beone* Massiliensi. Plura de singulis afferre non difficile foret; sed fortassis non sine nausea lectoris id fieret, quum de ista controversia hoc ac nuper elapsis annis prolixè factis disseruerimus. Ulteri ergo tantummodo verba exscribenda ducimus. Unum enim si audias, omnes fere audiveris. Hic itaque Massiliensium Professor adhuc superstes, sequentibus omnino verbis A. 1689. mentis suae sensa discipulis explicavit: *Dico 1.) In omni peccato, etiam materiali, reperitur offensa Dei, qua in eo est, quod fiat actio displicens Deo, qua offensa si advertitur, evadit formalis. Hic jam quaeritur, utrum aliquando offensa non fiat formalis, seu utrum detur de facto aliquando peccatum philosophicum, hoc est, actus pravus & de se displicens Deo, ita tamen ut displicentia ignoretur; sive quia ignoratur Deus, sive quia ignoratur, quod peccatum ei displiceat, sive denique, quod non attendatur & ipsa displicentia. Quocirca alii alia respondent. Ego dico, posse contingere ex triplici illo capite, ut non evadat offensa formalis, fiatque tantum peccatum philosophicum non pertingens ad malitiam theologicam. (2.) Inter Christianos adultos veipfa non dari philosophicum tantum: non esse tamen, cur negetur, dari in aliquibus hominibus, puta pueris, rudibus, silvicolis, barbaris, &c.*

Libello adjecta est bulla, feria V. die 24. Augusti A. 1690. ab *Alexandro VIII* R. P. edita, adversus duplicem illam propositionem de non obligatis hominibus ad amandum Deum, & de peccato philosophico, Ecclesiae Romanae ab *Arnaldo* denunciatae.

DE CONSTITUTIONE ANNI M. DC. LXXX, ac de Rurali Epidemia, qua Mutinensis Agri & vicinarum regionum colonos graviter afflixit, Dissertatio
BERNARDINI RAMAZZINI in Mutinensi Lyceo
Medicinae Professoris.

Mutinæ, typis Haeredum Juliani Cassiani, 1691. in 4. pligul. 64.
Aa Cl. Au.

Constitutum est Clarissimo hinc Autori, post finem cujusque anni publico enarrare scripto, quæ temperies isto anno in Mutinensi vicinaque regione fuerit, quæ grassati fuerint morbi, quæque remedia profligandis illis deprehenderit salutaria aut noxia. Hujus ergo utilissimi instituti specimen primum circa annum proxime elapsum in Dissertatione præsentis exhibet, celebratissimo *Maliabechii* nomini inscripta; a cujus liberaliori & nos eam manu accepimus. Præmittuntur vero temporum ante actorum constitutiones, ceu a quibus variæ & insolentes aeris alterationes, sæcundæ illæ epidemicorum affectuum genetrices, soleant dependere. Scilicet, uti quatuor aut quinque anni in itota pene Italia siccissimi, perquam fertiles tamen & saluberrimi, præcesserant; ita e diverso annus ultimus, octogesimus nempe nonus integer fere, si duos postremos menses excipias, copiosis pluviis molestas, fruges & triticea maxime seges rubigine corruptæ, morbi vero non nisi sporadici & minus periculosi fuerunt observati. Hinc ipsius anni nonagesimi temperies maximam partem pariter pluviosa, toto veris tempore & per totam fere æstatem, commemoratur; ubi circa Æquinotium vernale imprimis imbres unius diei naturalis spatio Mutinensem, Finalensem, Mirandulanum & Ferrariensem agrôs adeo inundarunt, ut plures veluti insulæ ad longum tempus apparuerint. Quamobrem in Climate illo, cum pluviis Borea ut plurimum flante, nulla tum æstas extitit, cicadis ut plurimum aphonis, ranis vero per totam æstatem coaxantibus, ut fruges non nisi sero admodum ad maturitatem pervenerint, messisque Julio demum mense utcunque perageretur. Rubigo hoc itidem anno in motum, frumenta & omnia legumina, præsertim fabas, nec non uvas, atque olera in ipsis hortis, quos eruce desuper & bruchi devastabant, nucibus tantum intactis, multum servavit, frugesque non rubro colore, quemadmodum anno superiori, sed insigni potius atredine infecit. Interim cum hic annus in iis regionibus pisculentus admodum esset, piscesque vel in agris facile caperentur, hi plebi urbana, multoque magis agresti, familiarem præbebant victum, donec super eodem rusticanus stomachus nauseans, cum Hebræis quondam in deserto allia potius & cepas appetere, quæ coctæ ipsis quoque rusticis febricitantibus primum pro seculo, postmodum vero remedia loco, æquæ ac illis proprietatis, passim inserviebant. Morbum namque Epidemici, qui hyberno

hyberno tempore deprehensus non erat, quod concernit, incunte vere febris tertiana intermittens omnes primo sine discrimine ruricolos, cujuscunque sexus, ætatis ac temperamenti, mox oppidanos quoque, inferiori tamen numero, cum magno horrore, frigore & tremore, interdum etiam vomitu, tam pertinaciter corripiebat, ut pauciores, sudoribus copiosis morbi progressu remittentibus, perfecte reconvalerent, sed omnes fere, qui evasisse videbantur, recidivas absque vitæ nihilominus dispendio experirentur, multi quoque sanguinem intermissionis die mittentes tertianam duplicem incurrerent. Accedente autem æstate omnes febres tertianæ duplicis typum assumebant, ad paucas saltem horas remittentis & vesperti ut plurimum magna symptomatum ferocia, veluti vomitione, anxietate, cephalalgia, vertigine, stupiditate, aliquando mentis emotione, affligentis: & quamvis magna virium noctu esset prostratio, interdum cum asphyxia sociata, mane tamen cuncta hæc remittebant, ipsique ægri lectulos tunc deserentes & ad matutinos Solis radios sub porticibus se exponentes, commode satis cibum appetebant, febribus ejusmodi magis famelicis, quam siticulosis existentibus, atque copiosiori vermium proventu non solum in pueris, sed & præcedioris ætatis hominibus, stipatis. Sanguis e secta vena eductus ut plurimum crassus & subpallidus; nonnunquam icterodes, licet in corporis habitu similis color haud floret; alvi excrementa compacta; urinæ crassæ & turbidæ, multum lateritii sedimenti habentes; hypochondria dura ac distenta, & quæ ore rejiciebantur, subacida deprehendebantur. Nonnullis post multos febriles insultus erumpebant parotides, plerumque ad suppurationem tendentes; at neque hoc pacto contumacissimæ febres & ad recidivandum pronæ cessabant, multo minus phlebotomiis, purgationibus & alexipharmacis, nec decantato Cortici Peruviano, qui sæpius in extremum vitæ discrimen ægros conjiciebat, aut saltem non tam ad febrem extirpandam, quam vermes insignis amaroris ratione necandos proficiebat, cedebant. Quin citius ac tutius restituebantur, qui omne remediū genus susque deque habebant, ac unice vinum generosum, aquæ usu ablegato, potus vice seligebant; adeo omnia artis Medicæ hæc silebant oracula. Equidem autumno Quartanam sperabant ægri, sed frustra, dum parcior hoc anno Quartana, nulla ardens febris, tantummodo Tertiana observaretur, sub fine autumni & prima hyemis

parte rarior quidem, gravior tamen & demum in continuam ac lentam degenerans, qua ægri cum solita periodo circa vesperam sepe horrescebant. Multi alias morbi sporadici, v. g. diarrhoea, dysenteria præ illa mitior, icterus, hydrops, catarrhus suffocativus, alique febrili huic exercitui comites adsociabantur, inter Padum saltem & Viam Æmiliam, pueris potissimum infra trimatum subsistentibus, cladem inferenti; quemadmodum in solo Finalis oppido plures quam trecentum pueri extincti perhibentur, ictero & paulo post epilepsia supervenientibus; cum e diverso pauciores adulti, nec nisi ob morbi diuturnitatem & frequentiam recidivarum expirarent, plurimi tamen reconualescentes icterici, lienosi & cachectici evaderent. Ut stragem copiosam, quam pecudes pariter, sues, apes & bombyces hoc quoque anno experiebantur, nunc prætereamus, causas tantummodo brevibus adhuc indigitabimus, a quibus tam febris epidemia, quam singularia phaenomena hæcenus enarrata, prolixius & distinctius deducuntur. Causas inter externas atque communes omnium primo Aer insimulatur, a copiosis imbribus & ventis borealibus utrumque vitium, defectus non minus volatilium & spirituosarum particularum a ventis disjectarum, quam excessus corpusculorum acidorum e terra lutulenta ac veluti fermentata elevatorum, contrahens, & febribus tertianis æque producendis, atque adeo pertinacibus reddendis, fomitem continuum subministrando, appropriatus. Hinc & culpa in prava alimenta ingesta, qualia fructus sunt horæi a rubigine corrupti, & pisces præter consuetudinem ac in nimia quantitate ingurgitati, facillime in stomacho putredinem sive acorem contrahentes, nec non in puteales aquas ex nimia illuvie cænosas ac semiputridas rejicitur. Contagium hic plane negligitur, cum, quod uno in aliqua familia a febre correpto reliqui paulo post ex eadem quoque febre decumberent, communi potius diathesi eodem tempore ad maturitatem evertæ adjudicetur. Interna vero causa fermentum acidum pituitæ crassæ ac viscidæ commixtum, vel in ventriculo ad mentem Ettmulleri, vel in pancreate juxta Sylvium subsistens, asseritur, quod bile inerti simul existente, in venas transfusum & spirituosus sanguinis partibus permixtum febrilem organum concitarit. Etenim discrasiam acidam, non biliosam sive alcalicam hic prævaluisse, partim ex febris synochæ ac ardentis absentia, partim ex præsentia famis, (forfan in vermes quoque referendæ,) colligitur

MENSIS APRILIS A. M DC XCI. 189

colligitur; prout in rubigine præpollens itidem acidioris acrimonia a quis stygiis similis evincitur, tum quod calores adeo remissi salu alcalifato producendo minus proportionati videantur; tum quod foliis v. g. fabarum, lactuce & brassicæ, a spiritu acido vitrioli vel nitri adperso, a nullo autem alcali sive volatili sive fixo, flavedinis nota inuratur; tum denique quod ea, quæ in brutorum strage evenerunt, in rubiginis acido demonstrando conspirent. Solas autem nuces a rubigine integras perstitisse, vel ob duplex quo cinguntur involucrium, vel salis volatilis ratione in cortice viridi multum abundantis, ceu cujus intuitu & Decoctum ex hoc expertæ virtutis ad luem Gallicam perdomandam in Anglia, ex D. Nathan Lacy Medici cujusdam Angli communicatione, paretur.

ODORICI RAYNALDI TARVISINI,
Congregat. Orat. Presbyteri, Annalium Ecclesiasticorum ab A. 1189, ubi Cardinalis Baronius desinit,
Tomi XXI

Pars I. Romæ 1676. Pars. II. ibidem 1677. in fol.

PERVENIT tandem ad nos, post longas moras, *Tomus* hic Annalium, quem post octo alios diversis temporibus editos (quorum & Synopsis Romæ A. 1667. hoc titulo prædiit: *Annales Ecclesiastici ex tomis octo ad unum pluribus auctum redacti*) Odoricus Raynaldus, senio gravis, & operi, quod in continuandis Baronii Annalibus susceperat, immortiturus, utcunque elaboravit. Ejus pars prima editionis annum 1676, altera 1677 præfert: sed utraque, etsi typis exscripta eo jam tempore fuerit, non ita pridem demum ex tenebrarum carceribus, quibus tantum non damnatum opus videri potuit, in publicam lucem erupit. Causas, cur suppressus tanto tempore totus hic fuerit, aliis perscrutandas relinquimus. Munitus quidem est liber consuetis approbationibus, sed anno demum 1685 & 1686 impetratis: neque tamen celare lectorem voluerunt editores fatum libri, quod non solum Autoris, morte præventi, limam ultimam non subierit, sed nec melius ab eo tractatus fuerit, cui emendatio commissa erat. Fatentur itaque, *opus innumeris pene errorum scateris seducibus*, longumque erratorum indicem subjiciunt, sed præcipuorum tantum, multo pluribus neglectis, quam indicatis. De erratis in stylo vel orthographia, maxime autem

in nominibus hominum & locorum loquimur; nam de aliis alii viderint. Hanc nimirum legem sibi jam dudum constituisse videtur Autor, ut majestatem Pontificiam omnibus modis adstrueret, omnes autem, qui illi detrahunt, ut hæreticos, Satanæ filios, æternæque damnationis reos, totique Orbi Christiano execrabiles sisteret; his enim elogüs illos passim persequitur. Majori autem id cum acerbitate facere cœpit, postquam *Tomo Operis XX* (qui anno 1663 Romæ, non multo quam hic correctior, prodit) ad historiam cœptæ a Luthero anno 1517 disputationis pervenit. Nulla enim tam falsa atque inepta de moribus & actionibus Lutheri fabula fuit a perfrictæ frontis hominibus disseminata, licet a modestioribus inter ipsos adversarios spreta aut rejecta, quam Raynaldus libris suis non inseruerit, ipsis verbis autorum, qui insensissimi Luthero fuerunt, liberaliter descriptis. Quapropter ubi de rebus Protestantium agit, (facit autem id maxima operis parte) omnes prope paginæ flosculis *Eccii, Cochlei, Surii, Remondi, Rossii, Belcarii, Sanderi* & similium resperguntur. Idem hoc *Volumin: XXI* præstitit, quod in duas partes distributum est. Prima incipit ab anno 1534, & finitur anno 1549; altera, quæ ab anno 1550 usque ad annum 1565 gesta sunt, persequitur. Compilationem Bullarum & Diplomatum aut Brevium, quæ vocant, Pontificiorum, eodem, quo in prioribus Tomis, modo continuavit, *Bullaria & Regesta Brevium* typis publicata exscribens; aliquando manuscripta allegans, sed sæpe verbis tantum initialibus documentorum recitatis, ex quibus contenta percipi non possunt. Prolixus est in actis Concilii Tridentini, neque tamen solertiam Pallavicini æquat, nec judicari, nisi post diligentem collationem potest, an semper consentientia cum illo tradat. Opus hoc summatim considerantes minimam ejus partem Raynaldo tribuendam esse deprehendent, & quæ ipsius sunt, fere in convitiis & rigidis censuris consistere. Nostrates tamen ex venenis etiam his medicamenta colligent, quibus in veritatis agnitione confirmari poterunt. Prodidit etiam Autor, sive odio cæcus, sive lapsus judicio, quæ cautiore siluissent. Ex his, ut & aliis, speciminis saltem causa quædam indicabimus, cum compendium tot rerum & historiarum exhiberi non possit.

Ad annum 1536. n. 37. integer exhibetur libellus in 72. paragraphos distinctus, a *Johanne Fabro* Episcopo Viennensi d. 4. d. Julii A. 1536 ad Pontificem Pauli III. transmissus hoc titulo: *Preparatoria futuri a niverfalis nuper*

nuper Indicti concilii &c. Summa nimirum Fabri, velut omnium Lutheri hostium primicerii, sollicitudo & cura erat, ut Lutheri dogmata in Concilio condemnarentur. Suadet vero, ut vasta Lutheri volumina, quae in Concilio perlegi minime possint, doctis quibusdam viris a Pontifice tradantur, qui errores ex iis excerpant; exempli causa, quod a Luthero statuatur, omnia ex absoluta necessitate evenire, & nullum plane esse liberum arbitrium. *Ea omnia*, ait §. 14, *ex libris editis expiscari & emulgere & trahere oportet*, (quod profecto diligenter factum esse, ostendi posset.) Addit §. 18, *quia angelus Satanae ita pulchre sese transfiguravit in angelum lucis, formidandum esse, si totos libros haereticorum legerent in Concilio nationes, ut non modo illos non impugnarent, verum potius inde Lutherani & haeretici redderentur.* Nam in his, ait, reperies non nisi mellia & (ut est in Isaia) placentia quaque; totus enim ad hoc intendit Lutherus, ut rejiciat ac damnet bona opera, consuat (ut est in Ezechiele) putrillos sub omni cubito manus, & faciat cervicalia sub capita universa aetatis, ad capiendas animas. Proinde tutum non erit, omnibus omnium haereticorum libros, sed tantum constantissimis & probatissimis viris communicare. Alioqui si incidere quispiam vel sciolus, qui prurientes aures habet, facile illicetur, ut malo adhaereat. Proinde ad lucrandum tempus & animas multorum Christi fidelium, saltem propositiones intolerabiles, pugnantes, & qua prima facie quibusvis bonis abominabiles & explodenda videbuntur, sunt excerpenda ac extrahenda, quibus oblatis & simul originali, ad verificationis revisionem procedendum. Monet porro §. 27. *Biblicos ac in Bibliis Scripturis bene armatos esse oportere, qui cum Lutheranis disputare velint; argumenta enim scholastica ab illis pro sophisticis haberi & irrideri.* Addit: *exempla sunt odiosa; alias hoc longius deducere possem: neque enim ignarus erat, qua cum confusione saepe istiusmodi sophistae ex disputationibus cum Evangelicis discesserint.* Urget §. 37. *Bibliorum Latinorum reformationem, quia per ignorantiam linguarum & impudicissimam injuriam (legendum forte incuriam) multa intolerabiles irrepserunt menda.* Exempla allegat ex Mattheo, lignum fumigans pro linum, & ex Johanne, sic volo eum manere, pro si volo. Excerpti etiam habet errores ex versione Lutheri & Zwinglii, quorum plus quam tria millia esse opinatur, & ut contradictiones ex scriptis Lutheri colligantur, (emulgendero nempe & expiscando, ut supra fuisset.) Commendat tractatus suos de Missa & primatu Petri, operaque ut acta Conciliorum & editiones veterum scriptorum in Concilio

cilio præsto sint; talia enim a Lutheranis allegari, & fortasse non satis nota Romæ esse. Accusat tamen *Capisonem* & *Oecolampadium*, quod loca quædam Patrum in versionibus suis omiserint, aut corruerint. Audet etiam Pontifici distinctionem *Curia & Ecclesia Romana* §. 54. proponere, & flagitare, ut *abusiones, maculas, rugas & nevus*, quibus magna ex parte *Ecclesia facies defudata sit, deleat*, & imprimis *centum illa gravamina nationis Germanica moderetur & mitiget*, quod fieri posse sperat, sine magno Pontificis incommodo; consultius vero esse dicit Sedi Romanæ, *ultra in abusibus, qua irrepserunt, cedere, quam tandem cadere*. Sic cavari posse ait §. 58. opprobria a Lutheranis, qui dicuntur sint: *Medice, cura te ipsum*, & alia ex Rom. II. 21. 22. 23. & Pl. L. 16. *Hæc* (scribit) *summa necessitate adactus dico, bono zelo ac animo; ita me Deus amet*. Suggestit postea §. 60. Pontifici, ut *viatica doctis Catholicis, qui plerumque Codro pauperiores sint, præbeat*, quo frequentiores adsint in Concilio. Tandem nescio quæ inter Lutheranos & Zvinglianos *Francofurti & Isenaci acta Pontifici mittit*, (hæc enim Raynaldus non produxit) ex quibus dissensiones illorum probare vult, Hactenus de illo Fabri libello. Raynaldus vero etiã Pontifici responsum ad singula capita n. 38. subjicit, in quo pleraque sibi probari & curæ futura esse testatur, operamque *Fabri, Estii, Cochlei, Nausea*, & aliorum, desiderat. Hæret tamen ad §. 48. an integra edenda sint (ut Faber suaserat) *acta Concilii Constantiensis & Basileensis*; veretur enim periculum autoritatis summi Pontificis, *in cuius dignitate*, dicente Hieronymo, *pendeat salus Ecclesia*. Quamvis autem fateatur, illum de Episcoporum singulorum dignitate loqui, id tamen ait multo melius accommodari posse ad Summum Pontificem, qui sit *Episcopus Episcoporum*. Confidenter quoque pronuntiat, Basileense Concilium post translationem degenerasse in conventiculum schismaticorum & synagogam Satanz. Ad liberam illam admonitionem de reformatione Curie Romanæ frigide & breviter regerit, vocatos a se esse hanc ob causam Prælatos quosdam, doctrina & sanctitate vitæ insignes. Sequitur n. 39. longa Fabri ad *Morinum* Legatum Pontificis epistola, in qua progressum Lutheranismi & aliarum sectarum deplorat, & necessitatem Concilii urget, Cochleum & similes eximie commendat, & multam spem ex dissidiis Lutheranorum ostentat, de quibus magna profecto cum hyperbole jactat, quod non in una provincia aut civitate, sed ne in domo aut mensa quidem una inter se conveniant.

In historia aliorum actorum hujus anni, ubi literas Cæsaris clementissimas d. 7. Jul. ad Protestantes datas, & ab his sæpe allegatas, quibus de pace bene sperare jubebantur, Raynaldus refert, errat in loco. *Sibilia* enim datas esse notat: nec correctores peritiores fuerunt, cum *Hispalin* legi jubent; scriptæ enim fuerunt in castris ad *Savilianum*, oppidum in Subalpinis. De concordia hoc anno Wittenbergæ in causa Sacramentaria tractata, nil nisi *Cochlei & Surii* nugæ refert, impacta etiam Luthero calumnia, quod pulsus Augustinianis, ædes eorum per latrocinium hoc anno invaleret; cum Augustiniani ante annos plusquam decem Evangelicæ doctrinæ nomen dedissent, ædes autem vacuas, Principis haud injusta concessione, Lutherus, qui solus ex sodalitate supererat, inhabitaret. Pari modestia Proceres Protestantium, Cæsari causam suam literis commendantes, *infelicissima Satana mancipia & stulte cecos* vocat; *Panlo* quoque *Veneto* sive *Suavi* ferociter insultans.

Ad annum 1537 Instructio n. 6. exhibetur, d. 24. Octob. anni præteriti *Job, Morono* Mutinensi Episcopo a Pontifice data, cum in legationis tyrocinium subiret, ad Ferdinandum Regem Romanorum missus. Excusat ante omnia Pontifex, quod Hungariz Episcopos *Johanni Woywoda* adherentes & interdicto subjectos ad Concilium vocasset. Mandat Nuntio, ut hæreticos Calixtinos in Bohemia, quia in multo paucioribus, quam Lutherani & Zuingliani a Romanis dissentirent, bonis modis conciliaret, & ad Concilium invitaret. Modum ostendit, quomodo Protestantibus tuti comiteus literæ partim a Cæsare, partim ab ipso Concilio dari possint. Accesserunt arcana monita lectu non indigna. Commendatur inter alia *Morono*, ut sumptuum rationem habeat, vitata avaritia pariter & prodigalitate: humanitatem & gravitatem juxta colat, ne contemptum aut odium incurrat: in dispensationibus & indulgentiis neque avidus & rapax, neque nimis largus sit. Nominatim benefacere jubetur *Fabro* & ejus adjutoribus supra nominatis, & *Vicelio*; (qui perperam *Vecchius*, nec magis recte in indice corrigendorum *Vecrollius* vocatur,) denique etiam Ludovico *Bero* Parisiensi, qui Basilea religionis causa *Friburgum* in *Brisgoviam* abiisse dicitur. Diligenter præterea monetur, ut a disputationibus de materia Lutherana absteat, ut & de gravaminibus Germaniæ, utque plus de talibus omnibus audiat, quam loquatur, & ad silentii potius partem inclinet, ea tamen cum prudentia, ut cause

Pontificiæ diffidere non videatur; in computationibus ipse aut comites ejus hilari quidem vultu invitationes acceptare se fingant, sed in respondendo modum non excedant; ubi de quodam nobili Saxone, Camerario secreto Leonis X (*Miltium* intelligit), refertur, quod saepe perturbatus vino, offuscatus de Pontifice & Romana Curia non modo qua facta erant, sed & qua aliis malo mentis affectu sibi sine imaginati & optaverint, eaque omnia scriptis excipientes postea in conventu Wormatiensi publice coram tota Germania Pontifici exprobraverint. De Vorstii Episcopi Aquealis (*Vestrium* vocat Raynaldus, nec emendat corrector) legatione in Germaniam n. 13. vulgata refert; literas tamen ejus producit, ex quibus paulo plura, quam ex Pallavicino *Lib. IV. cap. I. §. 6.* percipi possunt, imprimis de actis cum Cardinali Moguntino. Memorat enim aliquid de hujus lite cum Electore Saxoniz de oppido *Baldensi* (*Hakeni* dicere debuit) & instituto eam ob causam inter Principes conventu *Ziltensi* (*Cizensi*) quo vel amice componi controversia illa debebat, vel bellum Moguntini judicio metuendum erat. Et hic quidem, quando cum Protestantibus agebat, non leve pacis studium præ se ferre solebat, sed per *Vorstium* (cujus sane hoc in negotio relationi fides haberi debet) Pontificem hortatus est, ut vires compararet, quibus Protestantes post decreta Concilii, imperata facere cogeret. Negat promissam in Comitibus Norimbergensibus A. 1522. fuisse Concilii convocationem in Germania, nec *Cbergati* Nuntii officiosa verba eotrahî debere putat. Elidit querelam Protestantium, quod in Bulla indictionis hæretici nominentur, cum tamen illud vocabulum de Anabaptistis & Zwinglianis intelligi possit; suæ itaque conscientiz stimulis convictos, nomen illud sibi attribuisse existimat. Exceptioni, quod Pontifex in propria causa judex esse nequeat, Veteris Testamenti auctoritatem opponit, summo Pontifici supremum judicium tribuentis, & nequiores Judæis esse contendit Lutheranos, quod minoris faciant Novi Testamenti summum Sacerdotem, quem Papam esse putat. Supremum vero hujus imperium vulgatis Cypriani & aliorum dictis tueretur, & juris Canonici decisione, quod etiam in sua causa judex esse possit, *cap. cum venissent, de judiciis.* Eandem potestatem Principibus quoque secularibus vindicat. Post multa convicia *Sarri* & *Hoffi* verbis Lutheri insidita, etiam hoc ei exprobrat, quod Smalcaldiz morbo, quo moriturus se esse credebat, afflictus odium Papæ suis comendaverit seu legaverit.

legaverit. Hoc cum ait a Satana didicisse, qui in magorum & sagarum conventu odia & vindictas imperet. Luthero tamen cum persona Papæ nihil erat negotii; causæ modo veritatem defendendam commendabat, quæ cum odio falsi non potest non esse conjuncta. Producit rescriptum (n. 35.) Pontificis, quo *Archiepiscopum Salisburgensem* objurgat, quod synodum diocesis suæ intempestive indixisset, & ad eam vocasset, qui de jure & consuetudine admitti non debuissent, multa etiam erronea circa fidem proposuisset, & de controversiis dudum decis libere tractari permisisset; quod Pontifici tanto gravius fuerit, quia plus quam quinquaginta Catholicos (de Prælati sine dubio hoc intelligendum est) in Germania esse audiat, qui Concilium nationale flagitent. Quæ de *Poli* irrita in Angliam legatione narrantur, nota sunt. Refert tamen Autor literas Pontificis ad Leodiensem Episcopum datas, quibus ab eo petit, ut *Polo*, quantum æris posceret, numerari juberet, omne bona fide a Pontifice recepturus, cavetque ei oppignratione omnium suorum & S. Sedis bonorum.

Anno 1538, inter literas, quas pro instituto suo ex compilationibus *Brevium* Pauli III. exscribit, notabiles ante alias sunt, quas Pontifex d. 8. Aug. ad Johannem Hungariæ Regem dedit, n. 10. Hoc enim titulo jam eum honorat, postquam cum Ferdinando hoc tempore transegisset, multumque laudat ejus pietatem & prudentiam. Magna inde spe elatus, Carolum Cæsarem d. 15. Octob. hortatur, ut ipse exercitum in Turcos ducat. In Lutheranos solita acerbitate invecus Raynaldus, Cochlei sycophantiam mire probat, quod contradictionem inter Augustanam Confessionem & Lutheri scriptum quoddam eruerit. In illa enim asseritur, Missam a Lutheranis retineri & cum veneratione celebrari, Lutherus vero Missam pro abominatione summa habet. Sed valde obtusum esse oportet, qui inspectis libris non deprehendat, in Confessione de *Sacramento Cena*, in libello vero Lutheri de *sacrificio missæ* agi; neque tunc primum hanc distinctionem a Luthero factam esse, sed ab annis viginti, ut ex scriptis ejus constat, omnibus inculcatam fuisse, manifestum est. Interim Sadoleto Cardinali elegantis doctrinæ & moderatæ mentis viro, nugivendus Cochleus imposuit, ut ex literis ad hunc patet, quas Raynaldus n. 43. exhibet. Inserit post hæc articulos ab *Alandro* & *Thoma Badio* Magistro Palatii satis moderate conceptos, quibus *Augustinus Tarvisinus*, qui *Senis* Lutheri dogmata pro-

ponere coeperat, sententiam de peccato & libero arbitrio profiteri coactus fuit. Inter illos tractatur etiam de questione, num infantes, qui ante Baptismum decedunt, poena dari aut sensus afficiantur, & statuitur, indifferentem esse utramvis opinionem; commendatur tamen ea, quam major pars sequi solet.

Anno 1539. acta conventus Francofurtensis & concordiae medietamenta in censuram vocat Raynaldus, productis inter alia literis *Cochlei* ad Cardinalem *Contarenium*, d. 27 Febr. datas, in quibus vehementer dolet, quod audiat Melanchthonem Pontificiis auspiciis in Italiam vocari, oblato quingentorum, imo si aliter moveri ad iter non possit, mille aureorum annuo salario; cum tamen, ut ait, intra viginti annos nemo hostilius egerit, licet falsis blanditiis Papae & Cardinalibus illuserit; addit, veniam abeundi ab Electore Saxone impetraturum eum non esse. Cavere itaque ab hoc, ut & a *Bucero*, quem versipellem, vagum & malignum hominem esse dicit, sibi jubet Aulam Romanam. Addit, *Bucero* quidem in tractatu quodam multa largitum esse contra sectam suam, sed nunc librum edidisse, quo savior & malignior in Clerum nunquam prodierit. De legatione *Ricci* ad Caesarem in Hispaniam missi, ut satihabitio Francofurtensis conventionis impediretur, paulo plura & apertiora prodit *Raynaldus*, quam apud Pallavicinum reperiuntur, utque Johannes Lundenis 2500 aureos ab Augustanis acceperit, & a Rege Daniae promissionem habeat pensionis annuae 4000 aureorum ex Archiepiscopatu Lundenis: sed ista omnia Lundenis falsissime sibi affingi questus est. In mandatis *Ricci* hoc etiam erat, ut Caesari demonstraret, omnes Germanorum conventus in Ecclesiae Romanae damnum redundare. Nominatim accusat Pontifex *Spiensem* A. 1526, *Norimbergensem* anno 1532, *Cadanensem* anno 1534, acta Viennae inter Ferdinandum Regem & Electorem Sax. anno 1535. Acerrime vero de *Maria* Hungarica, Caesaris sorore, Belgii Gubernatrice queri iustus erat, quod clandestina cum Protestantibus consilia haberet, & Archiepiscopum Trevirensis, & per hunc alios Principes a foedere Catholico dehortata esset. Aliae *Cochlei* literae d. 1. Jul. ad *Contarenium* datae exhibentur, in quibus strenue mentitur, a Luthero & Pomerano jam sutores & sartores, magno numero ad eos accurrentes, sacerdotes creari. Nec magis vera sunt, quae his verbis de morte Georgii Saxoniae Ducis ad *Contarenium* refert: *Dolorem nobis auget ferme in immensum horrenda*

horrenda de toxico suspicio, per quam populus Dresdensis vehementer furebat in Medicum, quando inopinata morte praecepit filius. Suppressus autem patris auctoritate aliquantisper popularis fremitus nunc ex patris ipsius obitu vehementer recrudescit, atque irrorescit suspicio, suspicantibus pluribus, ambos Principes nostros veneno perisse: moventur autem ad suspicandum ex accelerato utriusque obitu. Addit, nonnullis interjectis: Pastor Dresdensis celebrata coram eo Missa, Communionem sacram & extremam Unctionem ei impertit, cum dixisset Orationem Dominicam, Salutationem Angelicam, & Symbolum Apostolicum, atque crebro Deo gratias agens, dixisset: Benedictus Dominus Deus in omnibus operibus suis. Expiravit XX. Aprilis MDXXXIX. Quis in aliis credat Cochleico, qui ne diem quidem obitus recte novit? Georgius enim non d. 20, sed d. 17. Aprilis decessit. Testimonia veriora habemus, Georgium morti proximum, a nobilibus quibusdam, Evangelicæ doctrinæ clam addictis monitum, in solo merito Christi spem salutis posuisse. Sed hæc, ut diximus, speciminis loco sunt, nec plura nunc afferri poterunt. Fortasse aliis etiam curæ erit reliqua, quorum magnam segetem deprehendent, persequendi.

LIBRI NOVI.

Inscriptionum antiquarum Sylloge in duas partes distributa, quarum prior Inscriptiones Etruscas singulares & variores pene omnes continet, quæ vel Gruteri Corpore, Sponii Miscellaneis aliisque ejusdem argumenti libris reperiuntur: altera Christiana monumenta antiqua quæ hætenus innotuerunt omnia complectitur. Edita & notis illustrata a Guillelmo Fleetwood. Londini 1691. fol.

Teatro Gallico, o vero la Monarchia della Real Casa di Borbone in Francia, sotto i Regni di Henrico IV. Luigi XIII. e Luigi XIV. di Gregorio Loti. Amsterdam 1691. in 4. charta augusta.

Sebastiani Schmidii Mystærium Gratia Divina in incarnatione & passione Filii Dei, Spiritus S. charismatibus, Angelorum ministerio, Hamburgi 1691. in 4.

Job. Nicolai Pechlini Observationum Physico-Medicarum Libri III. Quibus accessit Ephemeris vulneris thoracici. Hamburgi 1691. in 4.

Job. Andrea Schmidii Otium Negotiosum. Jenæ 1691. in 4.

Flora Lugduno-Batava Flores, sive Enumeratio stirpium Horti Lug-

duo-Batavi expositarum a Paulo Hermano, editarum a Lothario Zumbach. Lugd. Bat. 1690. in 8.

Jeremie traduit en François, avec une explication. Suivant la Copie imprimée à Paris, 1691. in 12.

Abasueri Frisibii Addicamenta ad Capitulationem Josephi Electi Romanorum Regis Augustissimi. Lipsia 1691. in 4.

Laurentii Jngewaldi Elingii Historia Græca Lingua, cum Prefatione Adami Rechenberg. Lipsia 1691. in 8.

FridERICI Spanhemii F. de Papa Fœmina inter Leonem IV. & Benedictum III. Disquisitio Historica. Quæ ut Omphrii, sic præcipue Alacii, Labbei, Blondelli, Launoii, Mabillon, adversus Papiſſam præſidia excuſantur. Lugd. Bat. 1691. in 12.

Nouvelles Conjectures sur La Peſanteur, par Mr. Varignon. A Paris 1690. in 12.

Reflexions Morales de l'Empereur Marc Antonin, avec des Remarques. A Paris 1691. in 8.

Mémoires de Mr. le Comte de Tavares. A Paris & Amsterdam 1691. in 12.

L'Histoire du temps, ou Relation de ce qui s'est passé de memorable en Europe, & principalement en Angleterre, depuis les regnes de Charles II. & de Jaques II. Traduit de l'Anglois. Tome 1, & 2. A Amsterdam 1691. in 12.

La Conchiglia Celeste. Elogii di Prencipi ed Huomini illustri d'Italia; di Giovan Battista Fabri. Venetia 1690. fol.

NOVA LITTERARIA.

In Anglia Oxoniæ Jo. Billius (is quem nitidissimam Novi Testamenti editionem curare alio loco innuimus) in colligendis primorum Ecclesiæ Doctorum monumentis strenue pergit, proximeq; S. Barnabæ Epistolâ cum omnium, quotquot in eam extant, commentariis, & amplissima Henrici Dodwelli Dissertatione, ejusque Paraphrasi editurus est. Parata quoque ad prælum jam sunt Clementis Romani τὰ σὺζήματα cum Mælii Animadversionibus. Prædeunt & Dodwelli Prælectiones in Historiæ Augustæ Scriptores, magnam partem jam impressæ.

In Gallia, referente in Historia Actorum Eruditorum Balsagio, P. Bernaræus de Mensæon typis Anissonianis subjecit S. Athanasium. In
Mona-

Monasterio Benedictinorum S. Germani editio *S. Ambrosii* absoluta jam est: *S. Augustini* vero absolvetur propediem. Operum *S. Hilarii* pars fere dimidia typis jam est exscripta. & *Hieronymus* post quinque aut sex menses prælo subjicietur: quæ nova editio integrum exhibebit volumen operum hujus Patris hætenus ineditorum, quæ inter *Canon Hebraica veritas* momenti est non exigui. *Bossuetus* Meldensis Episcopus Commentarium suum in Psalmos Davidis jam absolvit, in quos paratum quoque prælo Commentarium habet *Ludov. Ellies du Pin*, *P. Pæzeron* in eo est, ut vindicias edat libri sui de Antiquitate temporum adversus *P. Martianay*, qui illum impugnavit. Vita *Cartesii*, cujus auctor *Bailetus* fertur; nec non vita *Cromvelli*, quam Abbas *Raguemetus* expolivit, sub prælo jam sunt. Proxime quoque proditura est *Historia Caroli V. Regis Galliarum*, ab Abbate *de Choisy*, ut putatur, composita. Liber Gallicus *L'Asie aux Refugiez* Lutetiarum Parisiorum denuo, & cum privilegio quidem Regio, imprimitur. Auctor, qui latere hætenus voluit, quod continerentur libello quædam, quibus Archiepiscopus Parisiensis & *P. de la Chaise* non potuerunt non offendi, modum invenit redeundi cum iis in gratiam, additis nonnullis, aut demptis quæ displicere illis possent. Imprimitur & *Historia Jansenismi*, quæ inter *P. Rapini* schedas, & integra quidem reperta est, Jansenistis haud dubie multum negotii facessitura. *Jacobinus* quidam, *P. Benedictus*, *Historiam Valdensium* duobus tomis in 12. edidit, usus Manuscripto quodam admodum pretioso *Grægorii* Advocati Nemausensis, quod veluti protocollum est eorum, quæ ab Inquisitoribus fidei tempore Cardinalis Claromontani adversus Albigenses actitata fuere. In Flandria impressus dicitur liber præcti, in quo loco verborum: *Santa Maria mater Dei*, substituta hæc sunt: *Santa Maria mater Christi*. *De Bois* Officiorum Ciceronis versionem Gallicam molitur, juxta editionem Latinam *Grævii*, quæ optima omnium visa ipsi fuit. Proditura proxime est vita Cardinalis *Ximenii*, auctore *Flethorio* Nemausensi Episcopo. *Nodatus* haud parum sibi de recuperatis felici casu in Germania *Petronii* Fragmentis gratulatur, quæ *Belgradi*, cum expugnata ea urbs a Christianis esset, reperta creduntur. Primordia *Satyrici*, quibus hætenus destituimur, ibi comparent. *Encolpius* continua nec interrupta serie, quæ sibi evenerint, enarrat. Legitur primis paginis *gemina Tryphanzæ & Lycæ*, eorumque omnium, quæ in navigio cogerunt, *Historia*,

Historia, ac denique Eumolpi populo Crotoniensi sacrificati infaustum fatum: quæ omnia eleganter coherant, & pro legitimo Petronii forte fortasse haud difficile agnoscentur. Hactenus ex Balsagio Excerpta dedimus.

P. *Richardus Simon*, quod aliunde habemus cognitum, Lugduni in Gallia Dictionarium edit Biblicum, Rabbinica bene multa complexum. Est & Lutetiz Parisiorum vir quidam insignis, linguarumque orientalium peritia Simonem superans, qui simile Lexicon prælo paratum habet: adeo Dictionariorum jam seculum viget. P. *Imbert* & Soc. Jesu Introductionem in Notitiam Numismatum editurus est. *Morellus* Tabulas Chronologicas sub manibus habet, nummariz itidem rei illustrandæ inservituras. *Le Blanc* quoque Tractatum de antiquis numismatibus adornat, difficultates quamplurimas, quibus aliorum hujusque argumenti scripta laborant, explicaturus. *Vaillantius* in Cilicia numismatum ope illustranda occupatus est. Ita quo tempore res nummaria magis magisque labascit, monetaque paulatim ex argentea in cupream & ferream degenerat, doctorum virorum industria in erudendis e tenebris inque lucem protrahendis atque illustrandis antiquis numismatibus non sine æmulatione, eaque honestissima, occupatur. Nam & *Carolus Patinus* 6000 nummos nunquam antea luci publicæ expositos cum litterato orbe propediem communicaturus dicitur. *Grævrolanus*, cujus jam supra mentionem fecimus, Sicilia Parutz occupatum adhuc habet. *Lantinus* versionem Arithmeticæ *Nicomachi Geraseni*, & in eam notas adornat, quibus Analysin veterum restitutum se confidit. *Samuel Chapuzeau* libellum apologeticum adversus Jurium composuisse dicitur eluendæ notæ, quam sibi ab illo injustam in libro, quem *Genium Arnaldi* (l'Esprit de Mr. Arnaud) inscripsit, conquisitum.

Errata quadam.

Pag. 97. l. ii. pro *a. 168.* p. 702. lege *a. 1682.* p. 70. P. 147, l. ii. pro *Columbi* lege *Columbani*. l. 20. in quibusdam exemplaribus, pro *Sanctum* (*Malachiam puta*) *Pontificum*, lege *Sanctum Pontificem, Malachiam puta*. Pag. 130. lin. antepenultima pro *fusse* lege *fuse*. P. 143. l. 3. pro *autorem de*, lege *antorem de*. P. 175, l. 20. pro *Talmudico*; lege *Talmudici*.

N. XV.
ACTA
ERUDITORUM

201

publicata Lipsiæ
Calendis Maji, Anno M DC XCI.

VETERES ARCUS AUGUSTORUM TRI-
umphis insignes cum imaginibus triumphalibus resti-
tuti, antiquis nummis notisque Jo. Petri Bellori illustrati,
ancis typis vulgati per Joannem Jacobum de Ru-
beis,

Romæ, ad Templum S. Mariæ de Pace, 1690, in folio. Constant plagulis
majoribus 39, quarum 36 schematicos exhibent.

Inter monumenta, quibus olim magnificentiam suam terrarum illa
gentiumque Dea Roma ostentavit, quorumque nunc reliquiis pristinæ
majestatis suæ speciem quandam adumbrat, vel maxime Arcus Tri-
umphales in pretio semper habiti fuerunt antiquitatum cultoribus.
Horum ergo studiis gratam operam præstiturus *Editor* præsentis operis,
postquam dudum in *Admirandis Romanarum Antiquitatum ac Veteris*
Sculptura Vestigiis Arcuum dictorum selectiores aliquot suo ære expres-
sos exhibuit, jam omnium, quotquot quidem Romæ adhuc extant,
facies & ornamenta curiosæ Posteritatis oculis exponere constituit.
Ad quod institutum impigre persequendum non parum exci-
tatum se fatetur editione *Arcus Severiani*, qui elegantissime depictus
cum explicatione *Josephi Maria Saresii* typis *Barberinis* anno 1676.
Romæ prodit: adjutum etiam ex *Bibliotheca Barberina* codice *Francisci*
Jambertii architecti, cognomento *Sangalli*, Arcus aliquot delineatos
descriptosque continente, qui ea ætate, anno circiter 1468, non adeo ut
hodie mutili attritique, integriorem faciem referebant, ut ex ejus
delineationibus deperdita nonnulla restituere potuerit.

Primum in Opere locum occupat *Arcus* Imperatoris *Titi*, quatuor
olim suffulcus columnis; quarum duæ tantum adhuc superant, reliquæ
in *Jambertino* codice ac veteribus æstypis spectantur. Junctæ sunt
arui Tabulæ septem, duæ laterales transeuntibus occurrentes, trium-
phus

phus scilicet ac spolia Judææ subactæ: una fornici medio affixa, apothecis Titi; quatuor, triumphalem pompam, in zophoro arcus parvis sigillis sculptam exhibentes.

Succedunt *Arcus Septimii Severi*, *Unus Severi* ejusque filii *Antonini*, ad radices Capitolii collocatus, de novo nunc æri incisus, additis *Suarefii* explicationibus. Exornant hunc itidem septem Tabulæ, quatuor majores ad bellum Parthicum spectantes; duæque minores: quibus septimam Editor illustrando arcui superaddidit, Nummorum *Severi & Filiorum*, belli ac victoriæ decora referentium. *Alter*, ab *Argentariis* in veteri foro Boario eidem *Severo, Julia uxori, filiique* dictus, duarum facierum; quarum una frontem exhibet, altera ejus latus cum captivis & sacrificiis. Hos excipit *Gallieni*, vulgo *S. Viti*, a templo cui adhæret, dictus: ruditer extractus absque imaginibus.

Sequitur *Constantini* arcus, qui ex *Trajaniano*, sive ex triumphalibus *Trajani* monumentis dejectis excitatus, ab una alteraque fronte quatuor præfert Tabulas ejusdem *Trajani* rebus gestis insignes. Sub his totidem rotundi clypei spectantur cum sacrificiis & venationibus. Reliquum hinc inde spatium supra minores fornices tabula exornat *Constantini* facta repræsentans. Accedit huic alia major ex iisdem triumphalibus *Trajani* monumentis detracta, victoriæ Dacicæ imaginibus decorata.

Ultimus est *Portugallia* vulgo cognominatus, ab *Alexandro VII* Pontifice destructus, auctoris incerti! qui ab una fronte duas Augustas imagines, sed deleta vultus similitudine, prætulit, quas ad *M. Aurelium & Faustinam* conjugem pertinuisse conjectura est.

His Augustorum arcubus breves *Jo. Petri Bellorii* notæ explicationis causa ad calcem uniuscujusque schematici adjectæ sunt; & coronidis loco peculiari in Tabula subnexi arcus Augustorum honoribus extracti, qui temporum injuria pridem intercidere, ea figura, qua in nummis conspiciuntur, quorum beneficio eorum ad nos exempla pervenerunt.

LA CONCHIGLIA CELESTE. ELOGII DI Prencipi ed Huomini illustri d' Italia.

id est,

Joannis

Joannis Baptistæ Fabri Concha cœlestis, Elogia
Principum illustriumque Virorum in
Italia

Venetius, apud Jo. Jac. Hertz, 1690. in Folio. plag. 75.

Plus simplici vice in Actis Eruditorum mentio injicienda fuit *Brixia*, celebris in Insubria urbis, Venetorum imperio subjectæ. Namque *Leonardi Cozzandi* Bibliothecam *Brixiensem* a. 1686. p. 385; *Acta* novæ *Academie Brixienfis* Philo-exoticorum naturæ & artis, ibidem p. 556; *Saultorum Brixienfium Apologiam* adversus Henschenium & Papebrochium studio *Honorii Stella* exaratam, Supplemento III. p. 134. memoravimus. Prodit nunc in eruditi orbis scenam *Joannes Baptistæ Fabri* Brixienfis, tertii Ordinis S. Francisci Concionator Generalis, occasione pompæ theatralis, qua paucis abhinc annis pluviam se impetrasse, cives ejus persuasi sunt. Palladii enim ad instar inter hos aservatur imago Deiparæ, Hierosolymis a. 1477. a *Christophoro Marinonio* Brixienfi, Generali Carmelitarum, in patriam suam tralata, & pro opere *D. Luca Evangelista* habita. Hæc quotiescunque publico cultui exponitur, copiosos ac sæcundos imbres cœlo deducere creditur. Hinc cum non diu ante Innocentii XI. R. P. fata ager Brixienfis siccitate gravissima laboraret, & tota quasi humus in pulverem abire videretur, ad effugiem istam recurrerunt in extrema necessitate constituti incolæ, & processione solemnî per plateas urbis arcubus triumphalibus exornatas instituta, illam circumgestarunt, tam felici successu, ut quamprimum in templum & sacrum rediisset, voti sui se damnatos sentirent. Hæc fide *Fabri* nostri referimus, qui stylo sublimi ac plusquam poetico, utut nullis numeris adstricto, rem totam descripsit. Cum vero arcubus illis ac plateis icones Principum & virorum illustrium, præsertim *Francisci Maurocenj* D. Veneti, *Cosmi III. M. D.* Hetruriz, *Ferdinandj Caroli* D. Mantuani, *Francisci* D. Mutinensis, & *Ronuzi II. D.* Parmensis, *Federici Marcelli*, *Dominici Bragadini*, aliorumque Venetorum magni nominis hodiernum maximam partem superstitum, appensæ essent, in horum, ut & præcipuorum abbatum, monachorum, pictorû, statuatorum, qui pompam illam manu sua aut ingenio promoverunt ac in ordinem redegerunt, laudes evagatur, adeo ut totum opus nihil aliud sit præterquam panegyricus fusissimus, quo B Virginis Mariæ

(*Concha caelestis* titulo ob Christum partu editum quovis unione pretiosorem insignita,) illustriumque ac principum Italiae virorum foeminarumque encomia *μακροῖς ἀνδρῶς* decantantur. Potior horum pars e Gentibus *Martinengorum, Marcellorum & Bragadinorum* desumitur; eoque nomine hunc *Fabri* laborem Genealogis non ingratum fore putamus, imprimis si indubitatis omnia argumentis nitantur, quæ ab Encomiaste nostro tradita sunt, poetas non phrasi tantum, sed & licentia quandoque imitante. *Martinengorum* enim e. c. stirpem antiquissimam nobilissimamque esse, vix fuerit qui dissideatur. At (quod bis terque Auctor asserit confidentissime) ex posteris *Anni Marci* quarti Romanorum regis ortum eam ducere, absq; monumentorum fati vetustorum testimonio narratur, nec apud omnes forte fidem inveniet. Eam tamen ob rem incredulitati lectorum ab Auctore litem motum iri, nulli veremur. Cæterum multum gratiæ accedit volumini huic a non paucis figuris perquam elegantibus, quas *Isabella Piccina*, monialis ad S. Crucis Veneta, pinxit ac æneis tabulis incidit, egregio hoc opere merita, ut ipsius elogio Franciscanus noster panegyrico suo finem imponeret.

TEATRO BELGICO.

id est,

Gregorii Leti Theatrum Belgicum.

Amstelod. apud Wilh. Jongium 1690. in 4. Partes II. Constant plagulis 129. & figuris æneis 212.

TEATRO GALLICO.

id est,

Gregorii Leti Theatrum Gallicum.

Ibidem 1691. in 4. Partes II. cum fig. æneis multis.
Constant plagulis 145.

Gregorius Letus, natione Italus, civitate hoc tempore Amstelodamensis, sexaginta nunc annos natus, cephalgia nunquam, aliis morbis non nisi ter toto vitæ suæ tractu infestatus, vir laboriosissimus ac ex Vitis *Philippi II. R. Hispaniarum, Sixtiq; V. R. P. Historia Genevensi, Ceremoniali politico, Laska Regnante, Theatro Britannico, Historia Saxonica, Historia Branden-*

Brandenburgensi aliisque suis operibus notissimus, omnium nuperrime edidit *Theatrum Belgicum*, quod est, observationes historico-chronologico-politico-geographicas de Fœderato Belgio, & *Theatrum Gallicum*, sive Monarchiam Regiæ Domus Borbonicæ sub *Henrico IV.* ac *Ludovico XIII. & XIV.* Galliarum Regibus, ubi cum primis postremi vita, pacque ac bello gesta fufius curatiusque recensentur. Cum stylus & methodus Auctoris dudum innotuerint, ac ex titulis librorum, utut perbreuibus, facile satis sit lectoribus conijcere, quid heic *Latus* pertractarit, plura non addimus, sufficere rati, nos editionem hanc novorum librorum vel verbulo istarum rerum studiosis indicasse.

JOHANNIS JACOBI ZIMMERMANNI,
Philo-mathematici, Scriptura S. Copernizans, seu
Astronomia Copernico-Scripturaria
bipartita.

hoc est,

Ein ganz neu- und sehr curioser Astronomischer
Beweisthum des Copernicanischen Welt- Gebäudes
aus Heil. Schrift.

Hamburgi & Altonæ, anno 1690, in 4. plag. 9.

Recensuimus *mensè Majo anni proxime elapsi* p. 258, Clarissimi Auctoris *Exercitationem theoricorum Copernico- caelestium*, pressò ejus nomine: quod quia sub finem ejus anni in præzenti tractatu profiteri non dubitavit, nec nos in Indice dicti anni Lectorem porro latere volumus. Caterum quæ Idem in memoratæ *Exercitationis Parte III, Prop. 2.* circa Solis & Fixarum localem stationem, Telluris vero cæterorumque Planetarum motum in orbitis suis, ex principiis Theologiæ Platonico-Christiane explicuit, in hujus Opusculi Parte priori ex opere creationis hexaemero, cap. Gen. I. descripto, assertum it: objectiones verò e Pandectis sacris contra *Copernicanos* depromtas, iisdem, quibus *prop. 3* dicti tractatus usus est, argumentis in adversarios retorquet, eorumque hypothese cum controversis illis textibus sacris quàm optime convenire, altera tractatus hujus parte ostendit. Conscriptus vero est libellus idiomate Germanico, ut & vulgo gentis nostræ, quod ut

plurimum præconceptæ vulgaris philosophiæ *Ptolemaica* impetu a scitis *Copernici* nimium quantum abhorret, de harmonia inter hæc & S. Scripturam planius atque hætenus constare possit. Præmittuntur tractationi *hypotheses* partim Scripturam, partim Astronomiam attinentes: interq; *illas* primo loco supponitur, S. Scripturæ stylum in naturalibus non ad captum vulgi accommodatum sive popularem esse, quod *Copernicæ* alioqui visum hætenus fuerit: supponitur etiam eandem inexhaustum esse fontem divinæ sapientiæ, e quo novis contentionum difficultatibus subinde se prodeuntibus, novæ eaque prius non animadversæ sæpenumero interpretationes exundent; consentientibus huic pronunciatum orthodoxis Ecclesiæ Doctoribus: ubi tamen *Auctor* ex sacris literis hic deducta, non thetice a se asserta vult intelligi, sed sub hypothesis ad ulteriorem eruditorum disquisitionem proposita. *Hæc*, systemata famosa Terræ immotæ & mobilis exponunt, cum cælestibus motuum phænomenis eorumque causis juxta *Copernicanum*, de quibus altum silere cogitur prius *Ptolemaicum*. Speciatim in *Parte prima* novem capitibus constante *Auctor* tria omnino Universi principia in Chao Mosaico, historia creationis indice, agnoscit, duo hypostatica *cælum* & *terram*, quorum prius agens & masculinum, alterum patiens & foemininum sit; tertium vero priorum (tanquam universalium naturæ conjugum) commune vinculum seu principium commune, *aquam*, cui præcipua proprietas sit fluiditas, quæque sub diverso subtilitatis gradu complectatur aquam elementarem, aerem atmosphaericum, ætherem, aquasque supracælestes. Ex communi hoc principio & cæteris duobus hypostaticis postea conglobata esse statuit duorum generum principia seu corpora macrocosmica a *Mose* recensita, *Solem* puta, *Lunam*, *Stellas* & *Tellurem*: unius quidem activi, (primo *Cartesii* elemento respondentis) ex cælo & aqua in *globos lucidos*, *Solem* & *Fixas*; alterius passivi (tertii *Cartesii* elementi) ex terra & aqua, in *globos senebricosos*, *Tellurem* & *Planetas*: quorum amborum commune vehiculum sit tenuis fluidissimaque aqua ætherea (æther, secundum *Cartesii* elementum) Ubi porro *Ubi*, alterum principium hypostaticum non habitabilem Terram, seu Tellurem nostram, sed universalius quid (cum *Buxtorfo*) designare ostendit; eum alioqui sensus S. Scripturæ Universum hoc in cælum & terram dividens, futurus esset popularis, ommissaque tunc forent a *Mose* principia Planetarum

tarum hypostatica. Cætera hujus partis quæ separationem horum principiatorum; fecundationem globorum terraqueorum; ordinationem corporum macrocosmicorum, eorumque ratione lucis suæ respectum generalem, & specialem, quatenus tellurem nostram illuminant; motum *Solis & Fixarum*, non localem sed circa axem conversivum; Planetarum primariorum, & conversivum & in orbem localem; secundariorum, circa & cum primariis localem, circaque centrum proprium oscillatorium exponunt; Benevolens Lector ex ipso libello cognoscat.

Secunda pars *Copernicæ* ex literis sacris objecta diluit; quæ quia citato supra *Aetorum* loco cum responsionibus Auctoris jam dum *in Græcâ* recensuimus, hic repetere supervacuum arbitramur: notamus tantum, & ampliorem hic olim dictorum *Ἐξήγησι* hinc inde; quædam etiam notatu non indigna, e textu præsertim Hebræo & LXX-virali, pristinis superaddita haberi.

Coronidem tractatui imponit Poema, quod triplicem naturalis Lucis facultatem, Splendorem, Calorem & Motum, theologice per varia emblemata contemplatur, iisque, quibus cum affinitatem quandam habent, non indecore comparat.

**NUMMI ANTIQUI AUREI, ARGENTEI
& ærei, prima, secunda seu media, minima & maxima
forme, Latini, Græci, Consulium, Augustorum, Regum & Urbium;
in thesauro CHRISTINÆ Regina Suecorum asservati; a
Francisco Camelo Ejusdem Majestatis Antiquario
per seriem redacti.**

Romæ, ex typogr. Jo. Fr. de Buagnis, 1690. in 4. plag. 17 1/2.

INter ditissima, quibus Italia gaudet, antiquitatum Romanarum promptuaria principem fere locum obtinet *CHRISTINÆ Suecorum* quondam *Regina* gazophylacium, in cujus laudes *Mediobarbus*, *Spanhemius*, *Vaillantius*, & quis non antiquariorum? certatim effunduntur. Curam ejus quondam gessit *Franciscus Gottifredus*, ac, hoc defuncto, *Franciscus Amelus*, cui oculis postmodum capto suffectus est *Joannes Petrus Bellorius*. Is ergo, quem diximus, *Camelus* gazam hanc vere regiam in ordinem redegit, ac numerorum illic asservatorum catalogum

concinnavit; sed, ut verum fateamur, satis properanter, ac nisi fallimur, in privatos, tantum usus & memoriz suz subsidium. Neque enim partes universz totave epigraphæ numismatis ob inimum forte brevitatiz studium exacte ubivis describuntur, neque ullibi aliquid explicationis aut restitutionis vocum mutilarum additur. Adeoque index iste emptoribus thesauri, non item veteris rei nummariz cultoribus sufficiet. Sæpe etiam vocabula offendas non, ut par erat, excusa, quæ correctiora dubio procul essent, si *Beliorius* editionem accurasset. Quis enim hodie *Petrani*, e. c. aut *Theodonati* Imperatorum Augustorum nomina in *Vetraniis* ac *Theodabati* mutanda nescit? ut alia id genus innumera, præsertim in Græcis inscriptionibus, admissa taceamus. Neque tamen abs re fore putavimus literatis indicasse, *recessum* hunc tandiu expectatum in lucem tandem prodiisse.

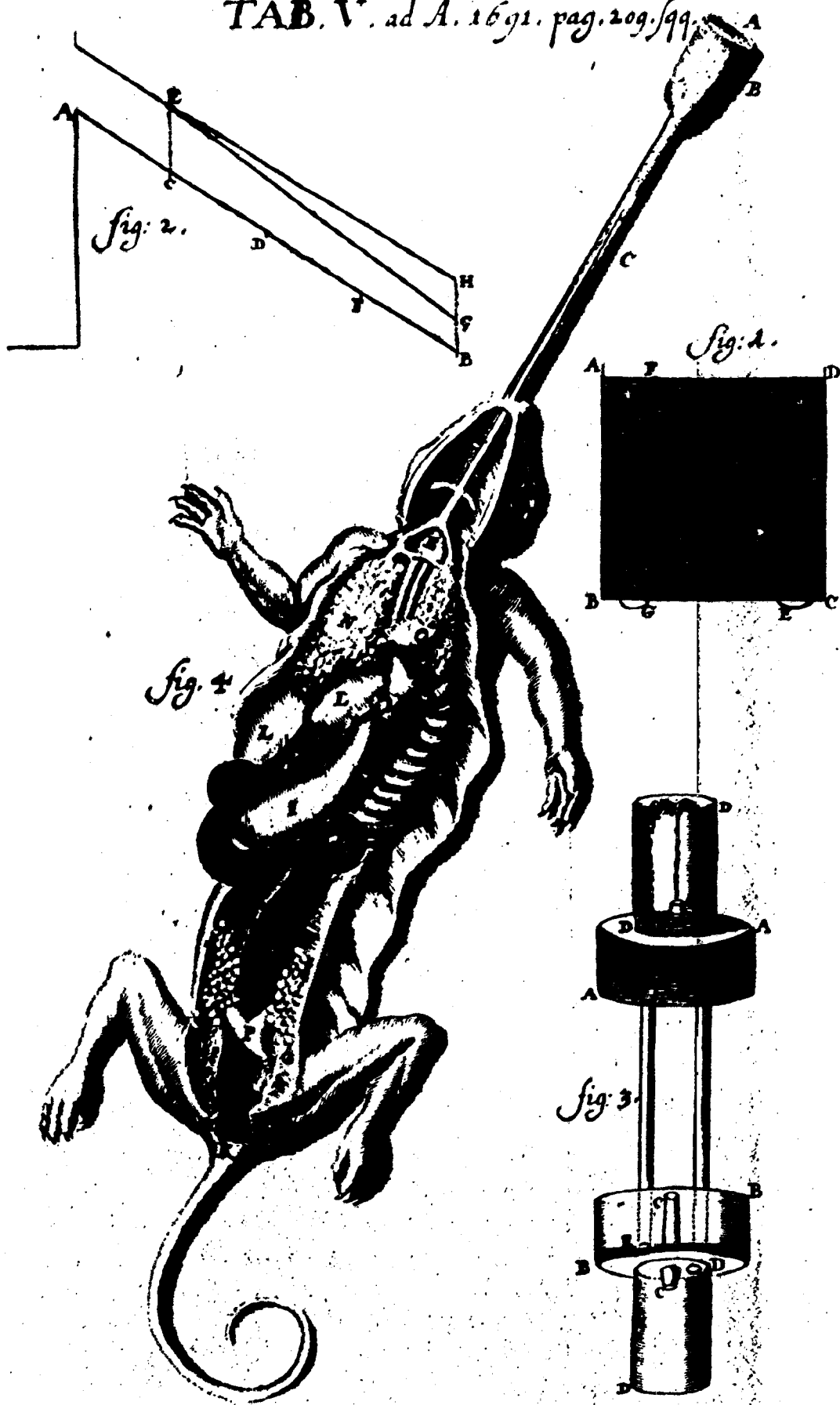
DION. PAPINI OBSERVATIONES QUAF-
dam circa materias ad Hydraulicam spectantes,

Mensi Februario hujus anni insertas.

In *Actis Erud. A. 1691, Mens. Feb. pag. 74*, exhibetur demonstratio, qua *Vir clarissimus Dominicus Gubelminus*, Auctor libri de aquarum fluentiâ mensura, evincere conatur: quod *eadem sit velocitas aqua fluentis per aliquam sectionem canaliz inclinaci ac si fluxerit e vase per lumen simile & æquale sectioni tantundem a superficie aqua remotum, quantum sectio ab horizontali per initium canaliz ducta*. Quum autem ejusmodi assertum prima fronte pugnare videatur cum eo, quod Ego protuli in *Act. Erud. A. 1690, mense Mayo p. 227*, ne ejusmodi oppositio apparens plurimos lectores in suspensio relinquat, non abs re fore arbitror, si ejus, quod nude ibi asserueram, demonstrationem hic subjungam, simulque ostendam, in præstantissimo suprascripto libro aliquid adhuc desiderari: illud enim a doctissimo Auctore suffectum iri confido, adeo ut Lectoribus circa has materias nihil in posterum dubii relinquantur. Meura igitur assertum, prout ex loco citato facillime potest colligi, tale est: *Aqua per cubum uniformem semper plenum & utrinque apertum fluentis velocitas dimidia est illius, qua fluxerit e vase per foramen simile & æquale diametro tubi tantundem a superficie aqua remotum, quantum apertura inferior, sive sectio, tubi ab horizontali per initium ejusdem tubi ducta.*

Sit

TAB. V. ad A. 1691. pag. 209. sqq.

Sit ex, gr. tubus uniformis EF, fig. 1, utrinque apertus, fundo vasis ABCD adferruminatus; dictumque fundum penetrans, non vero inferius descendens; vas autem ita sit aqua repletum, ut tubus EF ab ea continue tegatur & repleatur; atque horizontales per initium tubi ductæ sint in superficie aquæ, eademque altitudo semper conservetur; sit præterea foramen G, in fundo ejusdem vasis horizontaliter posito, simile & æquale diametro tubi EF: assero quod velocitas per dictum tubum subdupla erit velocitatis aquæ per foramen G erumpentis. Certissimum enim est, quod aqua per totam longitudinem tubi EF æquabili celeritate descendit: partes enim inferiores descendere nequeunt, nisi partes superiores spatium relictum eodem tempore repleant. Inde sequitur quod aqua egressa, si horizontaliter moveri prægat cum celeritate per descensum acquisita, tempore æquali tantumdem spatium percurreret quantum descendendo percurrit: uterque enim motus debet esse uniformis & ejusdem celeritatis. Galileus autem demonstravit, quod gravia celeritate per descensum acquisita debent horizontaliter percurrere duplum spatium, quod tempore æquali descendendo percurrerunt. Ergo velocitas aquæ per E est tantum dimidia ejus, quam grave per descensum ex eadem altitudine acquireret: erit igitur etiam subdupla velocitatis aquæ per G: constat enim quod velocitas aquæ per foramen G æqualis est celeritati acquisitæ a gravi per descensum ex proposita altitudine: Ergo Aqua per &c. q. e. d.

Possit hæc eadem veritas demonstrari per numerum impressionum a gravitate acceptarum, ratione habita ad quantitatem materiæ motæ; verum, brevitatis gratia, talia omittam: quum superior demonstratio a nemine negari queat: sicque constat fluida non semper easdem sequi leges, quas de gravibus descendentibus Galileus demonstravit: ac proinde non satis firmum esse fundamentum, quo nititur clarissimi Galilei demonstratio.

Fateor tamen quod casus ab excellentissimo viro propositus a nostro casu non nihil differt. Ego enim suppono tubum semper plenum, & non nisi in duobus extremis apertum; Ipse vero supponit canale, qui non solum per duo extrema aquæ recipiendæ & emittendæ patet; verum etiam per totam longitudinem detectus est aeremque admittit. Quamquam autem non possit negari hæc casuum disparitas, restat tamen satis magna convenientia ex natura fluidorum petita, ut clarissimi viri assertio

TAB. V.
Fig. 2.

stare non posse videatur: semper enim varie afficiuntur partes in canali superiores, pro varia partium inferiorum celeritate: res autem aliter se habet in gravibus, de quorum descensu tractavit *Galileus*. Id quo clarius percipiatur attendamus ad fig. 2, ubi AB supponitur esse canalium fundum per totam longitudinem æquale, ejus latera cum fundo constituent angulos rectos: sitque longitudo AB divisa in 4 partes æquales in punctis C, D, F: constat quod grave descendens per planum AB acquirat in B velocitatem duplam illius quam acquisiverat in C. Si igitur aqua sequatur easdem leges, debet in B replere in canali partem tantum dimidiam ejus quam replebat in C: ratio manifesta est, quod quum eadem aquæ quantitas per totam longitudinem canalium eodem tempore transeat, ipsius altitudo tanto minor esse debet quo major est ipsius velocitas: ut longitudo columnæ aquæ in B transeuntis, compensetur per crassitiem illius quæ in C translabitur: ac proinde si aqua in C repleat canalium usque ad E, dum pervenerit in B non pertingeret nisi usque ad G, supponendo BG subduplam ipsius CE: patet igitur quod aqua in E non descendet per planum EH parallelum ipsi CB (quod tamen fieri deberet, ut leges à *Galileo* demonstratæ hic locum haberent) sed descendet per planum multo magis declivè: quin etiam declivitas illa non æqualis est per totam canalium longitudinem: sed quo magis ad initium accedimus, eo majus sit celeritatis augmentum in certa canalium longitudine data. Mihi igitur videtur clarissimus Author in eo errasse, quod de fluidis descendens eodem modo philosophandum transierit, ac de gravibus à *Galileo* suppositis: atque ad perfectionem speris ipsi querendum restat: qualis sit linea EG secundum quam superficies aquæ in canali defluentis incurvari debet: hinc enim cognoscemus quanta sit area aquæ in quocunque loco fiat sectio, atque ex variis sectionum areis statim etiam colligentur variæ velocitates in eisdem locis. Nullus dubito quin Vir excellentissimus veritatis amantem monitum hoc æqui bonique consulat.

In eodem *Horæ mensis*, pag. 63, proponitur constructio motus perpetui pure artificialis, quam ingeniosus Author per filtrum perfici posse arbitratur: sub finem vero meritisime proponitur considerandum, an gravioris liquoris actio per filtrum intercepta satis intervenire queat, sicque Lectores in dubio relinquuntur. Ne igitur aliqui forsitan frustra insudent in querendis variis liquoribus, quorum alii aliis facilius per fil-

per filtrationem secerni queant, nullum ex ejusmodi tentaminibus successum esse sperandum ostendere non inconsultum existimo: quum praesertim id probaturus sim, per experimentum institutum ope clepsydrae cujusdam hactenus parum cognitae, quae tamen suis omnibus numeris multo magis absoluta est, quam illa a *Kirchero & Scoto* in lucem edita: inspiciatur ergo fig. 3.

AA, BB, sunt duo vasa metallica ejusdem capacitatis.

CC, est tubus utrinque apertus ad fundum inferius vasis AA ferme per-
tingens, penetrans vero fundum superius, ipsique exacte adfer-
ruminatus.

DD, vas vitreum fundo superiori vasis AA exacte affixum.

FE, tubus, cujus orificium superius F ex vitro DD aquam admittit,
orificium vero inferius E eandem aquam in vas BB emittit, prout
ex figura patet: Vas autem BB iisdem partibus quibus vas AA
instructum est.

Hæc machina ut rite operari queat, debet alterutrum vas, puta AA, repleri aqua; alterum vero aere plenum relinqui: debet insuper includi aliqua aquae quantitas in vitro superiori DD: sic fit ut aqua ex DD per tubum FE desuat in BB, ibique aerem premit: aer ille pressus, quum nullam viam inveniat nisi per tubum CC, eidem vasi BB insertum, illum necessario subingreditur, & in vitrum inferius DD penetrat: inde per alterum tubum FE, ascendit in vas AA, ibique aquam premit eo fortius quò major est longitudo tuborum FE, FE: atque aqua sic pressa magno impetu in superius vitrum DD salit per tubum CC: sicque semper sufficitur aqua per tubum FE descensura, donec paulatim evacuato vase AA, repletoque vase BB, residua aqua per tubum CC in vitrum inferius DD necessario delabatur. Jam patet, quod invertendo machinam idem effectus supra memoratus statim obtinebitur, totiesque renovabitur operatio, quoties machina invertetur. Hæc clepsydra aliquot ante annos inventa fuit a *Dn. de Comle*: Parisiis Mathematicos Professore celebri, cujus mentionem honorificè *Eruditorum Ephemerides Gallicæ* plus semel fecerunt, hæcque descriptionem, etsi forsitan non prorsus hic necessariam, nemini tamen displicituram spero: tale autem fuit experimentum, cujus causa ipsam protuli. Quum aliquando angustis tubis ejusmodi machinam instruxissem, factum est ut salus aquae ad exiguam admodum altitudinem pertingeret, vixque

TAB. V.

Fig. 3.

transverso digito supra lumen C emicaret; postquam vero eandem machinam tubis instructioribus, quorum ferme linearum diametrum haberent; tum aqua saliens ipsam vitri DD summitatem magno impetu feriebat: tum suspicatus sum, exiguum saltum in tubis angustis ascribi posse aeri, cujus ea est natura, ut non nisi cum magna difficultate per vias angustas transire possit: credidi tamen posse etiam aquae adhaesionem ad latera tuborum ipsius motum plurimum retardare. Quum igitur machinam jam haberem ejusmodi tubis instructam, per quos aer libere transire pressionemque suam exercere poterat, tentare libuit, annon liquor aliquis magis viscosus quam aqua, posset etiam viscositate sua ita retardari, ut non altius per hos tubos saliret, quam aqua per tubos angustos. Successus autem expectationem non fecellit: quum enim exempta aqua machinam oleo replevissem, nullus apparuit saltus; sed oleum solummodo exundans per lumen C sensim defluebat; hinc igitur manifestissime patuit, liquorum viscositatem tuborumque lateribus adhaesionem plurimum impedire, quominus theoreticae leges aequilibrii liquorum observari queant: quum ergo secretio liquorum per filtrationem non fiat nisi per poros angustissimos, debeatque praeterea magna esse congruitas inter partes filtri & partes liquoris filtrati, sequitur quod in filtro necessario semper erit magna partium adhaesio, quae resistet liquori graviori, impedietque, quominus ipsius pressio satis interveniat ad liquorem leviozem ad requisitam altitudinem propellendum. Ac sane per constantissimam experientiam notum est, quod secretio liquorum per filtrationem non perficitur nisi pars filtri exterior valde sensibiliter descendat infra superficiem liquoris filtrandi: quia, scilicet, satis magno pondere opus est, quo liquoris in filtro adhaesio superari queat. Quod si reperatur, posse pro lubita augeri vasis & tubi altitudinem, adeo ut sine dubio obtineri queat requisitus excessus ponderis alterius supra alterum: quum interim non augeatur adhaesio in filtro, illud enim semper idem in parte tubi inferiore remanebit. Ego respondeo, aucta sic altitudine tubi non sperandum esse, quod liquor filtro per superiorem tubi partem sensim delabens ad fundum usque descendat, ut ibi iterum filtratur: experientia enim constat, quod vix unquam ex.gr. si sensim aqua infundatur, supernatat, neque alte in eam penetrat nisi validius concutiat, aut commoveatur: quod si liquoris adhibeamus, qui propter majorem

partium

partium congruitatem, facilius sibi invicem permisceantur, quales sunt aqua dulcis & aqua salis: tum ostendet experientia, illos per filtrationem a se invicem secerni non posse: non igitur dubito, quin Vir sagacissimus hullum hactenus motum perpetuum pure artificialem in lucem prodiiisse fateatur.

*A VINDICATION OF THE DOCTRINE
of the holy & ever blessed Trinity and the Incarnation
of the Son of God.*

id est,

VVilhelmi Sherlock Vindicix dogmarum de SS. Trinitate & Filii Dei incarnatio. .e.

Londini, imp. W. Rogerii 1690. in 4. plag. 35.

PAUCIS abhinc annis Scripta duo Sociniana in Anglia typis excusa fuere. Alteri nomen erat: *Brief Notes on the Creed of St. Athanasius*, i. e. Notæ breves ad Symbolum S. Athanasii. Alteri: *The brief history of the Unitarians*, h. e. Brevis Historia Unitariorum sive Socinianorum. Utrumque refutaturus *W. Sherlockius*, Doctor Theologus Londinensis, antè omnia memorat, *Annotatorem* illum, sub pretextu explicationis, non nisi contradictionum perpetuarum notam inurere voluisse *symbolo*, quod *Athanasianum* vulgo dicitur. Hinc duo præfanda duxit, & primo quidem, quod rei non-intellectæ existentia absurde negetur; dein, quod symbolum Athanasianum toto suo ambitu nihil omnino complectatur, nisi cui omnes illos assensum præbere oporteat, qui sese *Trinitatis & Incarnationis* articulos pro veris ac divinitus revelatis agnoscere ac ab Arianis aut Socinianis dissentire profiterentur. His præmissis, singulas *notas* Sociniani verbotenus plerumque, quandoque tamen quoad sensum, excipit, ac ubi vis responsionem subjicit. In hac prælixius asserit, catholicam fidem ad salutem esse necessariam, cum adversarius vitam inculpam sufficere adnotasset. Commendat usum veterum symbolorum. Athanasium non ob hæresin, sed ob alia crimina, utut falso objecta, in tot conciliis tantas subisse persecutiones, ex historia ecclesiastica asseverat. Incredibile sibi videri ait, quod antagonista auctoritate *Gerardi Sebelii*.

SECT. I.

p. 1.

SECT. II.

p. 10.

SECT. III.

p. 11.

laris, Constantinopolitani patriarchæ, retulerat, Græcos nempe dicere solere, *Athanasium ebrium fuisse, cum hoc symbolum concinnaret.* Producit potius ex *Ger. Jo. Vossio* de III. symbolis diss. 2. c. 1. locum *Gennadii*, ubi ille δ τῆς ἀληθείας κήρυξ καὶ ὁμολογητὴς, ὁ μόνος Ἀθανάσιος salutatur.

SECT. IV. p. 45. Cum autem primaria, quam *Socinianus* Athanasiano symbolo objecerat, contradictio in eo consistat, quod *tres distincta substantiales persona subsistere dicantur in essentia numerice una*, princeps operis sui argumentum aggreditur Noster, ac qua ratione substantia aliqua *numerice una* evadat, operosius disquirit. Respondet igitur, substantiam materialem fieri unam per unionem suarum partium; non item spiritualem, utpote quæ partibus nullis prædita sit. In spiritibus creatis finitis unitatem numericam (hoc est, id, quo ipsimet subsistunt ac ab omnibus aliis spiritibus separantur & distinguuntur,) nihil aliud esse, quam *ἑαυτογνωσίαν* (*self-consciousness*) notitiam sui ipsius suarumve cogitationum, ratiocinationum & affectuum. Hæc enim omnia dum hic vel ille spiritus solus novit, eopse distinguitur ab aliis, qui & suas cogitationes soli novere, adeoque vicissim ab illo distinguuntur. Posito itaque, dari tres spiritus creatos adeo unitos, ut quilibet alterius cogitationes tam probe nosset, quam suas; personas illas tres spirituales numerice unam fore *Sherlockius* statuit, eo quod non minus inter se invicem unitæ sint, ac quælibet in seipsa una est. Simili ratione Trinitatem in unitate divinâ explicandam putat. Nimirum & Deus, (ceu infinita mens, non corpus infinite extensum,) unitatem agnoscit non partium, quas non habet, sed *ἑαυτογνωσίας*, adeo ut licet omnibus præsens sit, sibi tamen nunquam non intimus ac sui semper & ubivis conscius maneat. Adeoque tres personæ divinæ, si sibi invicem non minus sint familiares mutuoque conscia, ac quælibet suimet ipsius est conscia, revera ac proprie unitatem numericam habebunt. Et hanc a Veteribus *πρᾶξιόν* appellari opinatur Auctor; id autem nominis obscuriusculum esse atque non æque commodum, quam similitudinem a tribus distinctis animæ facultatibus, *memoria, intellectu & voluntate*, ab *Augustino* *lib. contra serm. Arian. c. 10.* desumptam. Nam, (verba *Sherlockii* sunt,) *memoria tenemus, quicquid intelligimus & volumus; intelligimus, quicquid memoria tenemus & volumus; quicquid depreciamur volumus, id omni & intelligimus & memoria tenemus.* Hanc ob
rem

res tres illa facultates unum hominem componunt; parique modo si supponat tres infinitas mentes, quarum qualibet omnium, qua in reliquis sunt, a quo conscia sit, ac sui ipsius, illa poterunt esse Deum numerice unus.

Cum dein multis Scripturae sacrae locis evicisset Noster, *perfectam unionem* quoad cognitionem, voluntatem, amorem atque opera tribus Trinitatis sacrosanctae personis intercedere, ulterius probat, ejusmodi *unionem*, quae in creatis *moralis* tantum foret, in divinis *essentialem* esse, adeo ut per eam divinae personae sibi invicem conjungantur & uniantur tam arcte, quam homo sibi metipso unitus est, non autem ea tantum ratione, qua alii homini extra se unitur.

Provocat idcirco ad dictum Christi in Joanne toties repetitum: *Ego sum in Patre, & Pater in me est.* p. 56.

Hoc enim aut proprie, aut metaphorice accipiendum. At non metaphorice. Omnis enim metaphora desumitur a re naturali aut realiter existente, ob similitudinem quandam, quae utrique intercedit. Cuicumque vero nihil simile existit in rerum natura, illud metaphora dici nequit. Nihil autem est in natura, quod ita sit in alio, ut istud ei quoque insit. Quatenus namque inesset alteri, ac ab eo comprehenderetur, eatenus eo esset minus; & quatenus comprehenderet alterum, eatenus eo ipso esset majus; id quod contradictionem involvit. Proprie itaque Servatoris essatum intelligendum venit. Jam unus tantum unionis id genus substantialis

mutuo-comprehensiva (ut sic loquamur) modus superest, nempe *mutua cognitio* supra descripta. Si *Filius* (inquit Sherlockius) *consciens est in semetipso omnis illius, quod est Pater, sive a quo conscius paterna, quam propria sua cognitionis, voluntatis ac amoris, tunc totus Pater est in Filio; sic si Pater omnis illius, quod in Filio est, conscius est, tunc totus Filius est in Patre; si denique Spiritus Sanctus eadem ratione conscius est omnium eorum, quae sunt in Patre & Filio tunc Pater & Filius sunt in Spiritu Sancto, & Spiritus Sanctus in Patre & Filio, ut mutua conscientia, per quam tres illae personae cum sem in modum inter se uniantur, quemadmodum homo se-*

cum unitur sive unus est per αυτογνωσια: seu conscientiam sui ipsius. p. 57.

Haec tenus Sherlockius, qui hanc suam hypothesein latius porro exponit dictis biblicis, phrasibusque SS. Patrum ac Scholasticorum non adversam esse, demonstrare nititur, ac ab objectionibus Socinianorum, praesertim *anonymi*, auctoris *Historia Unitariorum*, (de quo confer sis *Bibliotheca universalis historiam Amstelodamensem* t. XV. a. 1689. p. 364.)

SECT. IV.V.VI.

p. 364.) defendit. Sed æque prolixè de his omnibus differere, institutum nostrum non patitur. Utile potius fortassis esset, si liber non adeo magnus, at speculationibus multis subtilissimis & expositionibus Scripturæ non ubique vulgaribus refertus, licet Evangelicorum confessionibus non ubivis consonus, in Latinam linguam transfunderetur. Caterum, ne, cujus in titulo libri mentio facta est, *incarnationem Filii Dei* silentio prætervehamur, per summa capita recenscamus potiora, quæ de ea tradidit *Sherlockius*. Dixerat Antagonista in *notis ad symbolum*, quod *unio inter Deum & hominem nequeat efficere personam unam, quale quid sit per unionem anima & corporis humani*. Hanc enim anima & corporis unionem non esse unionem duarum personarum, sed unius tantum persona (anima) cum se alias omni vita, ratione, memoria, liberoque arbitrio destituta. Contra vero in *unionè Dei & Hominiis*, duas dari distinctas ac valde a se invicem differentes vitas, memorias, rationes ac libera arbitria; sicque destruis omnimode unionem personalem, utpote qua supponat non nisi unam vitam, unam rationem, unam memoriam, unum liberum arbitrium. Non negat heic Noster, animam esse personam; negat autem, quod homo, in quo anima & corpus unita sunt, unam vitam, rationem, memoriam, appetitum & voluntatem habeat; imo ei tribuendam judicat vitas voluntatesque, tum animale sensualemque, tum rationalem, itemque rationes duas, carnalem alteram, alteram spiritualem, tanquam diversa carnis & spiritus principia, tantundem fere efficientia; ac si homo duas haberet animas. Sollicitus igitur, paucis interjectis, est, quomodo naturæ duæ diversæ ita uniantur, ut unum Agens evadant, hoc est, una persona. Nec nisi duo requirit. Primum est, ut natura inter unitas illas superior totius personæ rectorix ac moderatrix sit. Ita animam, juxta adversarium, esse personam in homine, cum sit principium *κυβερνητικόν* supremum; rationem moderari sensibus, ceu spiritui convenientissimam, cum sensus tantum ex unionè cum materia resultet. Sicque in Christo *τὸν λόγον* esse personam, inque unionè Dei & Hominiis personali non minus regere ac gubernare Humanam Naturam, quam in homine sensum ratio regere soleat. Alterum requisitum est, ut inter binas naturas unitas intercedat mutua conscientia, adeo ut utraq; alterius actiones aut passiones suo modo sciat ac sentiat. Ubi tamen *Sherlockius* hanc suam thesin ita explicat, ut *omniscientiam* & cætera axiomata divina humanæ Christi naturæ

SECT.
VII. p.
267.

p. 268.

naturæ deneget ex ecclesiæ suæ placitis, eo tantum prætextu, quod ubi naturæ diverſi generis uniantur, in superiore tantum ac gubernatrice naturæ deceat collocare universalis conscientiæ personalis sedem. Quas Viri clarissimi opiniones Theologis examinandas relinquimus, & ad alius argumenti librum pedem promovemus.

FLORÆ LUGDUNO-BATAVÆ FLORES,

sive,

Enumeratio Stirpium Horti Lugduno - Batavi, methodo Naturæ vestigiis insistente dispositarum, & anno 1689 in lectionibus tam publicis quam privatis expositarum a Paulo Hermanno, Med. & Botan. P.P. editarum opera Lotharii Zumbach condicti Coesfeld, Med. Cand.

Lugd. Batav. apud Freder. Haaring, 1690. in 8. plag. 19.

Quantum rei herbariæ numerus a Cl. Hermanno auctus sit, id quidem vel solus Horti Academici Lugduno-Batavi Catalogus, quem mensē Majo anni 1687 recensuimus, testari abunde potest. Accedit ejusdem Prodrōmus Paradisi Batavi, in quo Plantæ rariōres omnes in Batavorum hortis hæctenus cultæ, & plurimam partem a nemine antea descriptæ recensentur; prout annexus Scholæ Botanicæ clarissimi Josephi Pitton Tournefort, edente in lucem Simone Warthon Anglo, Amstelodami anno 1689 prodit.

Crescente igitur magis magisque plantarum numero, suarum esse partium arbitratus est Autor, ad imitationem Roberti Morison, Rari aliorumque recentiorum, cogitare serio de ordine ac distributione illarum methodica; non ignarus, ejus beneficio multum levari difficultates studii Botanici haud contemnendas. Eum ergo in finem non ea modo, quæ A. 1689 publice privatimque disseruit huc spectantia, sub titulo Florum Floræ Lugduno-Batavæ edi a quodam suorum auditorum passus est: sed & præterea, quæ inibi corrigenda duxit, revisa superioris anni æstate, meliorique digesta ordine, in Appendice paulo post annexa exhiberi voluit. Erit autem Botanophilis non ingratum opus, si breviter recensebimus summa plantarum genera ad mentem Autoris disposita.

Ee

Nimi-

Nimirum ante omnia dividuntur plantæ in Gymnospermas & Angiospermas.

Illius generis sunt 1. *Gymnopohisperma* seu seminibus post singulos flores plurimis nudis, uti sunt Chelidonia minor, Ranunculus, Anemone, Pulsatilla, Clematis, Pentaphyllum, Fragaria, Cariophyllata, Filipendula, Ulmaria, Thalictrum, Plantago aquatica, Sagitta, Malva & Alcea.

2. *Gymnodisperma Umbellata* seu seminibus post singulos flores binis; Fœniculum, Cuminum, Meum &c.

3. *Gymnomonosperma*, seu seminibus post singulos flores solitariis; Valeriana, Valerianella, Limonium, Dentillaria, Mirabilis Peruviana & Fumaria. Quibus affines sunt Monocarpæ, Circea atque Agrimonia; quamvis & Unicapsularibus subungi possint tanquam unicapsularia disperma.

4. *Gymnosperma floribus compositis, & quædam pappescentes & lactescentes*, Lactuca, Chondrilla, Sonchus, Hieracium, Scorzonera, Tragopogon: *pappescentes non lactescentes*, Helenium, Aster, Doronicum, Conyza, Jacobæa, Senecio, Virga aurea, Eupatorium, Cæcilia, Tusfilago, Petasites, Elichrysum, Gnaphalium, Xeranthemum: item *capitata pappescentes floribus fistulosis*, Carduus, Cnicus, Cirsium, Cinnara, Jacea, Centaurium majus, Serratula, Cyanus, Lappa: & *lactescentes non pappescentes*, Scolymus chrysanthemus, Intybus, Cichoreum: & tandem *Corymbifera nec pappescentes nec lactescentes*, Flos Solis, Chrysanthemum, Calendula, Tagetes, Bellis, Chamæmelum, Matricaria, Ptarmica, Millefolium, Abrotonum, Absinthium, Argemisia, Draco, Tanacetum, Ageratum. Quibus affines sunt Scabiola, Diplacus & Eryngium.

5. Plantæ *Gymnodisperma stellata*, Rubia, Mollugo, Asperula, Asparine.

6. *Gymnotetrasperma asperifolia*, Borrago, Buglossum, Cynoglossum, Anchusa, Heliotropium, Symphytum, Echium, Cerinthe.

7. *Gymnotetrasperma verticillata*, Lavendula, Storchas, Stachys, Betonica &c.

Ex altera parte *Angiosperma* sive quæ semina capsula inclusa gerant, sunt:

1.) *Unicapsularis polysperma*, Primula veris, Auricula ursi, Corrusa, Alinae,

Alfina, Lychnis, Caryophyllus, Nummularia, Anagallis, Portulaca, Hydrophyllon, Trifolium palustre, Glaux.

2.) *Bicapsulares polysperma*, Centaurium minus, Lyfimachia, Sanicula, Blattaria, Verbascum, Gentiana, Digitalis, Gratiola, Hyofcianus, Nicotiana, Linaria, Antirrhinum, Scrophularia, Pedicularis, Melampyrum, Euphrasia, Veronica: quibus addantur *bicapsulares disperma*, Branca Ursina, & Polygala.

3.) *Tricapsulares polysperma*, Hypericum, Cistus humilis, Pyrola, Gramen Parnassi, Viola, Asarum, Convolvulus, Campanula, Rapunculus, Reseda, Valeriana græca. His annumerentur *Tricapsulares tricocca*, Ricinus & Tithymalus.

4.) *Quadricepsulares*, Ruta & Stramonium.

5.) *Quinquicepsulares pentacocca*, uti Geranium; & *polysperma*, Athæa, Cistus, Balsamina, Oxys, Capparis folio portulacæ.

6.) *Multicepsulares polysperma*, Nymphaea, Nigella, Linum: & *Multisiliqua polysperma*, Sedum, Telephium, Potonia, Helleborus, Fraxinella, Caltha palustris, Staphisagria, Aconitum, Aquilegia; Consolida regalis.

7.) *Siliquosa unicapsulares bivæves & polysperma*, Chelidonium majus, Sinapisstrum, Hypecoon, Epimedium, Fumaria siliquosa: itera *unicapsulares*, Clematis, Clematis Daphnoides, Asclepias, Apocynum, Nerium.

8.) *Quadricepsulares polysperma*, Lyfimachia dicta Chamænerion & corniculata.

9.) *Bicapsulares siliquosa tetrapetala* Thlaspi, Bursa pastoris, Nasturtium, Iberis, Lepidium, Myagrurn, Cochlearia, Leucojum incarnum, & luteum utriculato semine: & *siliquosa*, Brassica, Rapum, Sinapi, Eruca, Erysimum, Nasturtium sylvestre, Raphanus rusticanus, Leucojum, Dentaria, Draba, Hesperis, Thlaspi Mechlinense; cum *siliquosis fungosis*, Raphano, Raphanistro.

10.) *Leguminosa papilionacea* jam sequuntur longa serie, *unicapsulares*, Phaeolus, Pisum, Lathyrus, &c: *bicapsulares* Astragalus & Tragacantha: *unicapsulares siliquosa*, Onobrychis, Melilotus, Trifolium: *unicapsulares ovchleata*, Medica. Quibus addantur *siliquis unicapsularibus papilionaceis affines*, Sena & Mimosa, ut & *siliquosa quinquicepsularis*, Tribulus terrestris.

11.) *Tricapsulares* Liliurn, Corona Imperialis, Martagon, Fritillaria, Tulipa, Hyacinthus, Ornithogalum, Squilla, Phalangium, Asphodelus, Dens canis, Leucojum bulbosum, Narcissus, &c.

12.) Tandem sequuntur *baccifera*, Rubus, Smilax, Bryonia, Christophoriana, Laurus Alexandrina, Ruscus, Polygonatum, Liliū convallium, Asparagus, Solanum, Moschatellina, Capsicum, Arum.

13.) & *Pomifera*, Cucurbita, Pepo, Colocynthis, Anguria, Melo, Cucumis, Flos passionis: quibus affines sunt Ficus Indica; Cereus, Ficoides, Arianas.

14.) Plantæ autem *apetala* sunt vel *monosperma*, Pimpinella, Lappathum, Bistorta, Persicaria, Frumentum Saracenicum, Polygonum, Blitum, Atriplex, Parietaria, Alchimilla, Amaranthus tricolor, Urtica, Cannabis, Kali, Ambrosia, Spinachia; vel *dissperma*, Mercurialis, Xanthium, Plantago, Psyllium; vel *polyperma*, Beta, Amaranthus.

15.) Præterea dantur & *Julifera*, Acorus, Ophioglossum, Equisetum, Typha; & *pilulifera*, ut Sparganium; & *epiphyllisperma*, Phyllitis, Hæmionitis, Polypodium, Lonchitis, Asplenium, Trichomanes, Adiantum, Filix.

16.) *Graminisfolia culmifera* sunt Frumentum Indicum, Triticum, Hordeum, Oryza, Panicum, Phalaris, Milium, Lachryma Jobi, Avena, Gramen; *non culmifera*, Cyperus, Juncus &c.

Scorsim autem in Flora pag. 153 & sqq. Arborum habetur dispositio, quorsum evitandæ prolixitatis gratia L. B. remittimus.

LAURENTII INGEVVALDI ELINGII

in Regia Upsal. Academ. P. P. Ordin. Historia Græca Lingua, cum præfatione Adami Rechenbergii P. P.

Lipsiensis.

Lipsiæ, impensis Joh. Frid. Gleditsch, Anno 1691 in 8. Plag. 25.

AD quatuor capita, quæ de hoc scripto dicenda videntur, reduci-
mus, scopum, argumentum, ordinem, & dictionem. Scopus
est, quæ de Græca Lingua, ejusque cultoribus & fati, ex variis scri-
ptoribus, tam veteribus, Græcis æque ac Latinis, quam recentioribus
haberi possunt, colligere, ordineque & per modum conscriptæ histo-
riæ explicare. Argumentum constituunt origo, cultus, incrementa,
decrementa, restauratio literarum Græcarum. Exhibentur Poetæ, Phi-
losophi, Medici, Historici, Oratores, & qui in Græcia, & qui aliis locis
floruerunt. Apparet, quibus occasionibus ad alias etiam gentes linguæ
hujus

hujus studium devenerit. Videas aliorum sententias afferri, & nunc probari & confirmari, nunc refelli rejicique. Contingit interdum, non sine autoritate, quæ traduntur, affirmari. Contingit, conjecturis etiam indulgeri. Ordinem quod attinet, in quatuor partes opus dividitur. Præmissis enim de Hebraica lingua omnibus gentibus ante confusionem linguarum Babylonicam communi, confusione ipsa, aliisque generalioribus, prima pars ab origine usque ad tempora porrigitur, quibus Homerus florere incepit. Secunda viros eruditos exhibet, qui in ipsa Græcia clari fuerunt. Tertia ostendit, qua ratione ad alias gentes hæc lingua deducta sit. Quarta sistit decrements, & qua ratione post ista caput iterum exerere coeperit. In dictione observamus multos flosculos ex veteribus Latinis scriptoribus, imprimis Veljejo Paterculo, sparsos inveniri. Persuadetque §. 70, vel ipsam ordinem ex Floro petitum esse. Ut enim ille Romanam Historiam compositorum, populum Romanum ut hominem considerat, infantiamque ejus a Romulo per Reges ad Consules deducit; adolescentiam in eo tempore constituit, quo Italiae populos vicerit inque patria quasi floruerit; virilem ætatem, quo usque ad Augustum gentes extra Italiam subegerit, totumque orbem pacaverit; senectutem denique, quo ignavia Cesarum defecerit, usque dum sub Trajano laceratos iterum movisset: ita & infantia Græcæ Linguae statuitur ab origine usque ad Homerum; adolescentia, qua in patria per viros claros adoleverit; virilis ætas, qua ad alias gentes propagata sit; senectusque tandem, qua per irruptiones Barbarorum in Græcia defecerit, donec in Occidente post id tempus per viros in Italiam profugos restaurari quodammodo coeperit. Hæc nos recensenda duximus. Cætera, quæ vel ad scripti historiam pertinent, vel quid de ipso sentiendum sit, docent, ex eruditissima præfatione abunde haberi possunt, quam clarissimus Rechenbergius noster præmisit. Ex ea enim constat, partim, scriptum posthumum & post fata autoris præmatura mortē extincti ex Suecia in Germaniam allatum, Lipsiæ excusum esse; partim laudandū esse opus ob singularem industriam, qua compositū sit, utilitatemque quæ studiosæ; virtuti elegantioribus bonisque literis deditæ afferre queat; partim desiderari posse, quod quædam quæ ad ampliorem historiam hujus lucem facere possint, parcius tacta aut prætermissa fuerint; im-

primis quod Autor novam opinionem clarissimi in Suecia viri, Olavi Rudbeckii, de characteribus Graecis a Runis veterum Gothorum exortis secutus sit, quae apud eruditos fidem vix inventura videatur.

אגרת אורחות עולם

id est,

ITINERA MUNDI; sic dicta nempe *Cosmographia*,
autore Abrahamo Perisfol; cum versione & notis
Thomæ Hyde.

Oxonii, e Theatro Sheldoniano, imp. H. Bonvick bibliopolæ Londonensis, 1691. in 4. plagul. 31.

Quem Vir celeberrimus *Thomas Hyde*, S. T. D. e Collegio Reginae Oxoniensi, Protobibliothecarius Bodlejanus, nuperrime Latii jure donavit, Judæus Avenionensis est, רבי אברהם בן מרדכי פריסול, dictus, quod Latine vulgo effertur *R. Abraham, Filius Mordechai* פריסול *Perisfol* aut *Perizol*, rectius forsitan פריסול sive פריסול *Parisfol* vel *Parasol*, (quod nomine Italis Gallisque umbella manuaria ab az Jore Solis defendens vocitatur,) uti post *Julium Bartolocium de Celeno* clarissimus Editor monuit.

Tria novimus opera a Judæo hoc composita. Primum est *is Jobum commentarius*, (פרוש על איוב) quem *Hydus* noster nunquam vidit, in bibliis vero Rabbinnicis Veneticis tum a. 278 [1518]—280 [1520], tum 283 [1523]—288 [1528] impressis, extare notavit *R. Schabbethaj Strimerius* in *Sepher Sipsibe Jeschenim* sive bibliotheca Rabbinnica f. 88. n. 46. Cum rarissimus inventu sit, ampla ex eo excerpta, sed Latine tantum, suis in Jobum commentariis merito inferuit *Sebastianus Schmidius*, sacrarumque literarum interpres felicissimus,

Alterum est סגן אברהם, Magen Abraham, *Scutum Abrahami*, id est, disputatio contra Christianos; juxta *Hydium*, qui libri exemplum (nondum typis excusum) ac mole suppar *Itineribus mundi*, in Bodlejana a se servari, p. 151. testis est. Paulo plura de eo *Schabbethaj* tradit f. 39. Nimirum duabus ait absolvi partibus, quarum utramque Amstelodami MScam reperire liceat. Priorem complecti *אגרת אורחות עולם* *disputationem de religione inter*
Judæos

Judeos & Christianos; posteriori sermonem institui de Judæis, qui ultra Æthiopicos & Sabbaticum fluvios degunt, ut & de quibusdam Muhammedanorum ritibus.

Tertium est *Cosmographia* præfens, triginta capitibus constans, cui titulus est Hebraice: **ספר תולדות ארץ** Jggéreth Orchoh Olam, *epistola*, (sive *libellus* epistolæ molem non multum excedens,) inscripta: *Itinera mundi*; exarata Ferrariæ a. 1285. id est, Christi 1525. Meminere opusculi hujus *Buxtorfius* & *Hoisingerius*, sed cum *commentario in Jobum* perperam id confuserunt. Rectiora de eo docuerunt *Bartoloccius*, *R. Schabbeschai*, ac Altorfensium *Polyhistor Wagenfeldius* in exercitationibus sex varii argumenti, a. 1687. editis p. 161; tamen *Bartoloccius* plus simplici vice cespitasse, passim monstret *Hydus*. Quamvis vero & *Ferraria* a. 1285. Christi 1525, & *Venetis* a. 347. Christi 1587, prælum subisse feratur sæpius memorato *Saturnino* (sive *Schabbeschai*) *Srimero*, non licuit tamen Thomæ Hydio tam beato esse, ut exemplar ullum typis exscriptum oculis posset usurpare. Tanto autem felicius fuit in *MSCtis* exquirendis, quorum primum invenit inter codices *Laudianos* in *Bodlejana* sua; alterum *Venetis* emi curavit ac in propriam bibliothecam reposuit. Cum itaque in ea esset sententia, a *cosmographo* hoc *Avenionensi multis post se parasangis relinqui* notissimi *Judæi Benjaminii Tudelenfis Itinerarium*, quod tamen curis suis non indignum censuere *Benedictus Arias Montanus*, *Constantinus l'Empereur* & (qui nondum, quod molitur, opus absolvit.) *Matthias Fridericus Beckius* *Augustanus*, sæpiuscule in his *Eruditorum Actis* laudatus; copiam illius nova editione philologis faciendam esse, non immerito persuasus fuit. Addidit versionem Latinam verbalem atque accuratam e regione, & subjecit singulis fere paginis animadversiones & notas, sed eruditas ac ipso textu meliores.

Mittanius Perizclidem, qui ubi verâ narrat, nihil fere habet, quod non Christianis geographis tutius petas, ac ubi fabulas illas de decem *Israëlis* tribubus in nescio qua *Utopia* superstitis, a *Spizelio* aliisque ut par fuit exhibitas, occentat, non adeo dignus est, cujus excerptis relatio hæc nostra nimium turgescat. Ex commentatore autem doctissimo pluscula excerptere, bona cum lectoris venia licebit. *Barbaram Numidiæ* seu interioris *Libyæ* linguam *Aquel Amarig* dici, *Joannes Leo* memorizæ prodidit, nescius, quid vocibus illis notaretur.

Nec felicius earum sensum investigavit Golius, qui scribendas putavit
 أول أماريق *Awel Amarig*, ac exponendas *suavis & nobilis lingua*;
 At, si Nostrum audias, *Leo* a Muhammedanis itineris comitibus, in-
 terrogatis, qualis Numidarum illorum esset sermo, responsi loco,
 non peculiare aliquod linguae nomen, uti Leo & Golius putarunt,
 sed verba ex contemptu, quo ethnicos Muhammedani afficere solent,
 profecta, accepit: أول أماريق *Auel Amarig*, id est, sermones

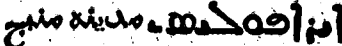
In adden-
 dis. *garrulitatum ineptiarum.* In Ulug-beigho, omnia Chataica seu Sinica
 vitiose legi observat; qua (inquit,) si liceretur patronis imprimendis
 sumtus facere placeret, facile restituere & emendata edere possem; addi-
 tis insuper plurimis aliis capitibus de Sinesium idololatria, opinionibus
 de Deo & Paradiso, de Gehenna & gradibus & modis supplicii, de litera-
 tura & libris & charta & imprimendi modo & antiquitate, de docto-
 rum virorum gradibus & modo promovendi in philosophia & dein in mi-
 litia, de modo perveniendi ad dignitates in aula regia; cum pyxide sorci-
 lega, & compasso ventorum, & symbolo Apostolico, & decalogo, & fami-
 liaribus colloquiis, & epistolarum formulis, & aliquos Geographicis aliis-
 que pluribus; cum omnium characteribus Sericis & eorundem sonis.

Fortean, quam jam olim edere voluit geographiam Arabicam *Abulpheda*,
 suo tempore idem vir *ωολυγλωτίζωνος* publici juris faciet.
 Promisit itidem *dissertationem de Tataria* seu Turcia Asiatica & ori-
 entali; *Notas biblicas*; *Historiam Regum Persa*, aliaque, quae avjde a
 nobis expectabuntur. Pro obscurissimo Talmudis vocabulo, *לרב*,
 (quo de *Job. Bened. Carpzovius* nostras, in eruditissimis ad *Schickardum*
 notis p. 465. nonnulla conjectavit,) in emendatissimo *J. Seldeni* ex-
 emplari ad marginem haberi refert correctionem Critici *Judaei* *לרבנן*
Libanon. Ac hac ratione nodus ille aut solvitur, aut scinditur.

p. 25. Notat Perizolidis ineptam versionem *Magni Cantu* (*h. e. מלך*
Imperatoris) per *הגורל הלב*. Putavit nempe Judaeus, a *canis* (bestia)
 Tatarorum Imperatorem in Italorum lingua *il gran Canis* nominari.
 Solet enim nomina propria exotica Hebraice quandoque vertere,
 uti *Granatam Hispania* *הרובינא*, *Tridentinum* (*Trente*) *הרובינא*, &c.

p. 42. Apud *Plinium* lib. V: c. XIX, alias XXIII. vulgo legitur: *Cele-*
syria habet Apamiam Marsha amne divisam a Naxerimorum Tetrarchia:
Bambycen, quae alio nomine Hierapoli vocatur, Syria vero Magog. Quod
 nemini

nemini adhuc animadversum; *Mabog* pro *Magog* legi jubet *Hydrus*, ac primo urbem illam olim *Mambe* appellatam, testem citat *Celauidendium*, qui T. II. p. 29, interprete Anglo nostro, scripsit: *Hierapolis frustra est per Cosroes Reges Persia & dicta est dabo Mambe; quoad dicit Arabizatum sit Mambez. Inque ea olim fuit urbs Persarum.* Observat porro *He* finale in Persicis nominibus in *Koph* vel *Gim*, itemque *Pe* aut *Be* in *Mim* vulgo mutari. Hinc statuit, urbis antiquam nomen fuisse *Pambe*, quo significetur *bombyx* seu *bombycinum* quodvis, propter *bombycina lana* in illius regionis arboribus nascentis copiam. Pro *Pambe* vulgus dein effutiisse *Mambe*. Præter alia transmutationis ejusmodi exempla, (quæ omittimus) *Bombycinum* scribi & *Mamug*, & *Mamuc*, & *Pambuc* vel *Bambuc*. Ideoque urbem istam Græcis dictam *Βαμβύκινη*, q. d. *bombycinam* urbem, *bombycis* copia gaudentem. Quæ autem Arabibus *Mambigz*, Syris lutari *Mabog*. Ita Bar Ali Syrus:

 Mabog est urbi quadam, quæ scilicet est Hierapolis: nempe urbs Mambigz.

Terram Uz, Jobi patriam, (alias *montem* vel *terram Scir*, aut *terram Edom* dictam, uti pateat ex *Thren. IV. 21.*) id nominis accepisse ait ab *Uz filio Dizan*, Horita, *Gen. XXXVI. 28.* *Belam* filium Beot, Regem Idumææ, *Gen. XXXVII. 32.* eundem esse arbitratur cum *Dileamo* Beoris filio, *Nam. XXXI. 32.* ejusque successorem *Jobabum* cum *Jobo*, speculo patientiæ. Argumentum hoc latius exequitur Auctor, quem videlicet.

De *triremibus Venetis & Turcicis* luculentè agit, simulque *Arsenalis & Dogana*, h. e. *Navalis & telonii Veneti*, etyma ex lingua Turcica eruit. p. 80. f.

Eccles. XII. 11. per *תבנות ונעצ* *autbares constrictionum clavos ferreos majores longos intelligit, quibus communiri solent rotarum canthi & quibus geminati asseres constringuntur ac combinantur, dum crassiores urbis aut majoris domus portæ seu duplices fores fabricantur.* Itaque pro: *As nails fastened by masters of assemblies, vertete mallet: As nails fixed, which are binders*, addito scholio marginali: *great binding nails.* Q. d. *Verba sapientum sunt sicut clavi infixi combinatorii.* p. 94.

De *Anomo*, de *Sanguine Draconis*, (arboris Canariensis succo) p. 101-104 de

p. 110. f. de *Ambra*, de *Benzoin* sive *Iserpitio* dulci, amplas ac lectu dignas digressiones instituit, Medicis cum primis usui futuras. Sufficiant hæc p. 159. ff. Speciminis loco.

Accedit volumini huic appendix duplex; Primo nempe loco *Tractatus* Alberti Bobovii, de *Turcarum* liturgia, peregrinatione *Mecæana*, circumcissione, agrorum visitatione, &c. Accepit hunc Editor a doctissimo *Thoma Smisbo*, Doctore Theologo, ad cujus preces in chartam eum conjecerat *Albertus Bobowsky*, gente Polonus, qui primo ætatis flore a Tataris captus & Turcis venditus viginti annis in Seraglio educatus, ac tandem, ejurata Christi fide, *Tergjuman Basbi* sive primarius interpres in aula *Mubammedia IV. Sultani* factus est. Cum religione & nomen mutavit vocarique suevit *Ali-Beigh*. Multa scripsit, præsertim *Grammaticam* & *Lexicon* linguæ Turcicæ, & circa annum 1653. rogatu *D. Basire*, Ecclesiæ Anglicanæ *Catechismum* Turcicæ vertit, itemque tota *S. Biblia* in eandem linguam transtulit in gratiam *D. Levinii Warneri*, qui, (ut typis mandari possent) transtulit ea Leydam, ubi hodie in bibliotheca publica, sed *MSCta* tantum, asservantur, *Psalms Davidis* ejusdem manu Turcicè scriptos *Hydius* possidet. Morte præreptus est, antequam ad Christianismum rediisset, quod facere ex animo cupiit, desiderans, in Anglia inter Christianos honesto aliquo modo panem lucrari. Cum itaque a Muhammedano scripta sit hæc relatio, de arcanis ceremoniis, quibus nullum Christianorum interesse fas est, & fide dignam & eruditis gratam fore, *Bodlejanus* Protobibliothecarius confidit; qui suis quoque annotationibus eam auctiorem reddidit atque explanavit; sigillatim vero *Rycantum*, autorem *Historia Imperii Orbomannici*, in Supplementis nostris memoratæ, refellit; docuitque mulieres Turcicas omnino sperare, se aliquando, æque ac viros, in paradysum receptum iri, quod iste p. 271. negaverat. Subjuxit Noster titulos *Ἡ Tatar-chan Crimenensis, Imperatoris Turcici & Magni Vezirii*, cum versione Latina.

Appendix altera constat unica plagula hocque titulo insignitur: *Castigatio in Angelum a S. Josepho, alias dictum de la Brosse, Carmelitano discalceatum, sui ordinis in Hispania Perside olim Præfectum*. Prodiit nimirum a. 1687. Parisiis *Pharmacopœia Persica*. Hunc ex Persico in Latinum & transtulisse editor *Angelus a S. Josepho* gloriatus, plagii capropterea ab

ab *Hylio* postulatur, cum versio illa *P. Matthai* opus sit. Adjecerat autem in præfatione digressionem *de bibliis polyglottis Londinensibus*, ac in versionem Persicam *Simonis Tabrizensis*, eis insertam, hujusque editores *Samuelem Clericum*, *Brianum Waltonum* & *Thomam Gravium* virgulam censoriam nimis libere expedierat. Cum itaque & *Thomas Hyde* triumvirorum illorum *συναγωγός* fuerit, famam mortuorum vindicare, suam esse existimavit. Acri ergo stylo par pari refert & in Carmelitam ob incitiam ac temerarium iudicium graviter animadvertit. Probat, *Simonem Tabrizensem* non reprehendendum, quod *Jesu* Servatoris nomen *إيسى* *Isa*, expresserit, cum non tantum Muhammedani sic loquantur, sed & in Xaverii historia evangelica & in sigillo, quo Pater *Joannes Carmelita*, *Brossii* Antecessor, autographum Psalterii a se Persice versi muniverit, eundem in modum legatur. *Gjan-pák* nomen esse *Spiritus Sancti* in lingua Persica unicum & commodissimum, contra censorem illum disputat & ad missionarios Jesuitas appellat, qui in versione *Evangeliorum* Persica dicant, Christum conceptum esse a *Gjan-pák*, & in desertum ductum a *Gjan-pák*, &c. Eodem vocabulo, neququam contumelioso, ab interpretibus Persicis verba Alcorani arabica *سركه* h. e. Ebraice *שקיה* *Spiritus Sanctus*, quo nomine Deus unus Muhammedi venit, nunquam non reddi. Urut igitur *Gjan* primario notet *animam sensitivam*, postea tamen id translatum ad mentem Divinam seu Spiritum Dei, quemadmodum quoque *מין* & *מיט* primo spiritum materialem sive ventum indicent, hoc tamen non obstante sublimiorem postmodum significationem nanciscantur. Similem in modum & Verbum *سرسبتن* *Serisbten* primario esse *desere* massam farinae, despendo-que temperare & indere ei fermentum. Deinde autem figurate Nomen *سرسبتن* *Serische*, significare hominis *indolem*, *temperamentum* vel *naturam*, quæ ei quasi *indepfitur* & immiscetur. A natura humana tralatum usurpari deinceps de natura divina. Nequaquam ergo fuisse, cur Angelus objurgaret Simonem Persam, quod verba Christi: *Sicut Pater habet vitam IN SEMETIPSO*, expresserit: *in* (SERISCHT, h. e. non fermento, sed) *natura sua*, sive *in semetipso*. Defensione non egere dicit, quod baptifinus *lavacrum* alicubi eidem *Simoni* vocetur, cum revera *lavacrum* regenerationis sit. Sed omnium maxime displicuerat *Angelo de la Brosse* nomen Christiani *تيرسا* *Tersa*, cum

hoc ex ejus sententia *Ignicolam* potius vel *Infidelem* notet. Docet ergo *Hydius*, auctoritate multorum scriptorum Persicorum partim Christianorum, partim Muhammedanorum, *Tersa* esse nomen Christianorum apud Persas unicum ac proprium, quod formali suo conceptu nihil contumeliæ contineat, quin vi etymologiæ noceat *Timensum*, q. d. eum, qui maxime timet Deum. Fraudi fuisse conjicit *Angelo*, quod *Tersa* in quibusdam Lexicis Muhammedanis exponatur *Kiasfir* h. e. *Infidelis, perfidus, apostata*, eo quod contumelioso isthoc nomine Muhammedanis Christiani non raro appellari soleant. Unde & vocem *Nasrani* (Nazarenum, sive Christianum) per idem *Kiasfir* interpretentur. Hinc forte *tu* *Kiasfir* addere voluisse sciolum aliquem aliud, quod putarit, synonymum, *Ignicolam* nempe, quia & *Ignicola* non quidem *Tersa* h. e. Christianus, attamen *Kiasfir* infidelis, vocitari soleat. Hæc *Hyde* reposuit cavillationibus Carmelitæ. Quod si excerpta nostra paululum obscura nimiumque succincta videatur, benevolus lector conferre poterit, quæ a. 1682. p. 181. s. ex Angeli de S. Josepho *Pharmacopœa* ad Acta Eruditorum retulimus; sicque status controversiæ satis dilucide patebit. Cæterum minatus est *Hydius*, Carmelitam, ni quiescat, adhuc pejus vapulaturum, magnamque se errorum segetem indicaturum tum in ea, quam diximus, *Pharmacopœa*, tum in *Gazophylacio lingua Persarum*, cujus mentionem a. 1684. p. 439. fecimus.

JOH. ROD. VVETSTENII FIL. DISSERTATIO de Historia Susanna.

Basileæ, typis Jacobi Bertschii 1691. plag. 8.

Auctor Dissertationis, *Johannes Rodolphus Westenius*, Filius, SS. Theol. D. & in Academia Basileensi Professor ordinarius, uti quamplurimis aliis, ita cum primis vel hoc nomine celebris est, quod quatuordecim abhinc annis *Origenis epistolam ad Julium Africanum* omnium primus Græcè edidit. Ad hanc Latine vulgatam confidenter provocaverant *Bellarminus*, *Pererius*, *Sixtus Senensis*, *Halloix*, alique Pontificiorum, *Historiam Susanna*, ut *canonicam* scripturæ partem, defensuri. Nimirum putaverat Africanus, historiam istam scriptum esse adulterium, fictitium, novum, hebræis codicibus ignotum ac *Pbilistinis*

litionis nullo comparandum. Ferre id non potuit Origenes, pro eo, quo veteres ecclesie mores ritusque amplectebatur, affectu, operosiusque contra Africanum demonstrare nifus est, librum illum, non quidem, (quod Papæi juxta Wetstenium Origeni affingunt,) *canonicis*, sacris tamen ac in ecclesia prælegi solitis accensendum, adeoque non tantopere contemnendum aut inter *fabulas* rejiciendum esse. Hanc veram S. Patris mentem esse, sex argumentis probatum ivit Noster, lectu oppido dignis. Præstat tamen percipere, quomodo speciosæ adversariorum objectioni satisfaciat capite VIII eoque totius dissertationis ultimo.

Affirmat Origenes p. 234. *Seniores (Judæorum) Susannam suffuratos esse & abstulisse ἀπὸ τῶν γραφῶν, a scripturis.* Videri ergo posset existimasse, hanc olim partem genuinam τῶν γραφῶν θεοπνεύτων fuisse. Respondet *Wetstenius*, vocem γραφῆς non tantum de canonicis scripturis, sed & de libris, utut apocryphis, utilibus tamen ac res sacras tractantibus, ecclesie doctoribus crebro usurpari. Sic Origeni ipsi apocryphum, in quo Esaiæ dissecutio descripta fuit, Irenæo librum Pastoris, aliis alios hujus commatis libros vocitari. Sanæ modo laudatum *Adamantium* p. 241. epistolæ suæ, non inter ῥητὰ ἢ Φαρεσὰ, *aperta ac canonica*, quale Danielis propheta, sed ἀπόρητα sive *arcana sacrarum rerum volumina* apud Judæos servata, *Susannam* referre. En Viri verba. Οὐδὲν ἂν θαυμαστὸν, ἐξηγητῶσαντας τινὰς τὸ περὶ Σωσάννης ἑβραϊκόν, ἐν ἀπορήτοις, ὡς εἰκός, πάλαι παρ' αὐτοῖς κείμενον, κ.λ. Non igitur mirum, interpretes quosdam Hebraicis de Susanna textus (in occultis, ut videtur, libris olim apud illos habitis & apud doctiores & veritatis amantiores conservati) aut primitivè edidisse *distiones*, aut invenisse similia Hebraicis denominativa. Statuere ergo Origenem solummodo, Susannam, quod suo tempore apud Hebræos desideraretur, fraude quorundam Seniorum deperditam ac abiatam esse ἀπὸ τῶν γραφῶν, ἀπορήτων nempe, non vero *canonicarum*, sive ἐκδηθέντων aut ῥητῶν, utpote quas divinæ providentiæ beneficio ita conservatas esse, non uno loco ipse Pater asserat, ut nihil detrimenti passæ sint, sive fraude, sive incuria Judæorum.

His expeditis, alios quoque Origenis locos *Wetstenius* vindicat, ac ea ratione argumentum suum tota passim dissertatione pertractat, ut multa in universa de Apocryphis controversia observatu necessa-

ria, quanquam nec *Gerhardo* nostrati, nec *Riveto*, aliisque Reformato-
 torum penitus intacta, in medium afferat, ac optimo ordine perspi-
 cuoque dicendi genere eadem eloquatur.

**JO. NICOL. PECHLINI, SERENISSIMI
 Cimbria Ducis Consilarii & Archiatri Observa-
 tionum Physico-medicearum Libri tres, quibus accessit Ephe-
 meris Vulneris Thoracici & in eam
 Commentarius.**

Hamburgi, ex Officina Schultziana, 1691. in 4. Constant plagulis 8.
 & Figur. plag. 2.

Cum in singulis & obviis quotidie morbis singularia quoque vigi-
 lanti Medico occurrant annotanda, rarissima vero ad usum minus
 accommodata sint; ea, quæ hic sistuntur observata, neque rara nimium
 esse, nec vulgaria, ab ipso Celeberrimo Autore in Præfatione Epistolari,
 qua veniam libertati suæ, solennes Academiæ Naturæ Curiosorum
 leges transilienti, apud Venerabilem hujus Præsidentem Volckamerum
 præterdit, perhibentur. Indices autem, quibus singulæ Observati-
 ones *tribus libris* comprehensæ inscribuntur, fere nihil promittere dicuntur;
 forsân, quod parvi videantur momenti in comparatione ad immensam
 illam rerum penum, quæ ubique, vel quoad generaliora saltem per-
 smata, vel quoad specialia simul paradigmata, depromitur, quæque
 vel e paucioribus a nobis huc transferendis mox elucescet. *Libri. I. ex
 LXXII Observationibus* compaginati, *Observatione 2.* in calculo vesicæ
 ejusque conditione cathetere explorandis circumspecte agere jubentur
 Lithotomi, ne earneo quodam vel scirrroso vesicæ tumore, cathete-
 rem sonitu minus tinnulo minusque duro repellente, decipiantur, neve
 calculi positu, figuraque & nexu negligentius indagatis, sectionem
 præsentaneo cum vitæ discrimine aggrediantur, qualem Pater æque
 religiosus Aurelianensis, quam filius patricij cujusdam Hamburgensis
 omnino sustinerint, ceu in quorum illo tota vesicæ intus lapide ob-
 ducta, in hoc vero lapis durus duodecim unciarum undique vesicæ
 agglutinatus, ut sine ejus ruptura haud potuerit divelli, post mortem
 apparuerunt. Calculum quippe revera mendacem esse, *Obs. 3.* duo-
 rum virorum exemplis confirmatur, quorum prior plusquam sexa-
 genarius

genarius, cunctis calculi signis presentibus, ab ipso Ludovico von Hammen felicissime sectus & ad sanationem quoque postmodum perductus nullum calculum, sed scirrhum saltem vesicæ innatum, acuto forcipe frustillatim eximendum, dedit; posterior autem Normannus 65. annorum, postquam se Jannotti & Collotti, celebratissimorum Lithotomorum, manibus curandum commisisset, calculum equidem trium unciarum extrahendum, item duos alios nucis avellanæ magnitudine per plagam concessit, mortem tamen nec hac ratione quarto & vigesimo a sectione die evitare potuit, tuberculis callosis & tartaro internam vesicæ superficiem obsidentibus. Rarum autem est, quod *Obs. 6.* in puero quodam a Lithotomo mercenario, dubia quamvis calculi indicia essent, ac Medicus reniteretur, temeraria manu sectio non calculus, sed quarto post die cum emplastro vermis spithamam excedens, remotus fuerit, a rene qui dextro per ureterem ad vesicam transierat; in quantum exilis in dextro latere tumor, a renibus secundum ureteris ductum ad vesicam usque extensus, atque intolerabili cruciatu stipatus, non solum præcessit, sed in cadavere, ex vulnere viriumque lapsu octavo die occumbentis, ren quoque dexter ultra modum magnus cum pelvi & uretere justo majoribus comparuit. *Obs. 7.* uti calculorum diversimode figuratorum mentio injicitur, ita & pisiformes crena hiloque distincti producuntur, ab inopi in Batavia puero per tumorem perinæ, cui emplastra & linimenta a Chirurgis frustra fuerant admota, sponte suppurascentem & aliquando post liberaliorem pisorum ingurgitationem nimis prurientem, unguibus propterea nonnihil laceratum, cum pure excreti. *Obs. 11.* in pharmacopecteo aulico a renum & vesicæ calculo alias misere divexato, cum aliquando ichuria 11. dierum laboraret atque copiosissime biberet, urina per alvum quinquies vel sexies de die eliminata refertur; utrum vero a vesica in substratum proxime intestinum rectum per novas tubulasque vias, an a renibus ad intestina deducta fuerit, in obscuro relinquatur. *Obs. 19.* quatuor hydatides pyriformes in cadavere gravidæ ab uteri ligamento lato ejusque laciniato margine ex vinculis rotundulis & vel digitum longis libere propendentes; alia autem non ita longe ab ovario ejusdem ligamenti plano adstrictæ, commemorantur. Num vero hæc vesiculæ ab ovulis sede sua extrusis & velut hypenematis, hinc etiam pedunculo nimia humiditate laxato de-

bandus,

beantur, an a lymphaticorum vasorum valvulosa obstructione hincque nata extensione ligamentosa atque ampullata oriantur, aliorum pariter arbitrio committitur: *Obs. 23.* Colis gangræna, febre lipyria, hæmoptoe, hæmorrhoidibus & diarrhœa cincta, ab idiota superveniente aqua fere insipida traditur extincta, forsitan decocto vitri, a nonnullis pro arcano empirico in gangræna commendato. *Obs. 25.* fœtus jam fœtens & manu pedeque, intestinis etiam evolutis, ab obstetrice truncatus, fortuito demum saltu, quo mater novem dierum partu frustra defatigata velut furibunda e lecto se præcipitaverat, exclusus innuitur, ipsa quoque puerpera ex febre delira & urinæ incontinentia, quam vis intulerat, convalescente. *Obs. 36.* multæ matres Lugduni Batavorum beneficio mensium, toto graviditatis tempore vel brevi ante partum fluentium, a morbo illo Epidemio, qui anno hujus sæculi 69. totam urbem sine discrimine vastabat, annotantur præservatæ. Imprimis Matronam quandam Autpri notissimam, jamque quinque liberorum matrem, circa medium gestationis tempus a contumacissimo & ad extremam usque partus horam perseverante sanguinis stillicidio adeo correptam fuisse, ut Medici plane desperarent, ipsaque mater generoso sibi consilio funus appararet; adventante nihilominus Lucina, fœtum obesulum & nitidum longe commodius, quam unquam alias, edidisse. Menstrua interdum per verticem, pedum ulcus, nares vel pulmones exitum quærere, *Obs. 38. 39. 40. & 43.* ostenditur. A sanguine item menstruo in caput regurgitante virginem quandam servilis conditionis visum tunc amisisse, vena vero secta eundem recuperasse, *Obs. 42.* indigitatur. *Obs. 57.* dum varia circa flatum in primis viis aut vasis quoque sanguineis oberrantes, eorumque causas edocentur, id oppido rarum, quod solus decubitus in unum alterumve latus tantam in Titio generaverit flatuum & borborygmorem copiam, gravissimis comitantibus symptomatis, cardialgia, frequentia pulsus & sudore frigido, ut non nisi erecto in angulum corpore & mutato viscerum situ a præsentis periculo liberari potuerit, quatenus tum *ἀνω καὶ κάτω* missi ructus crepitusque in speciem cholæræ ventriculorum & intestina omnino exoneraverent. Icterus a depravata sanguinis textura unice deducitur *Obs. 58.* neutiquam ab obstructione hepatis aut folliculi fellei, cum, obstructionem ejusmodi icterum vel concomitari, aut nullam plane esse, imò aliquando folliculum tum
a bile

a bile crassiori, tum a calculo obstrui absque auriginis præsentia, exemplis evincatur. Hydrops vero icteri vel comes vel antesignanus ad quas refertur causas, lymphaticorum videlicet rupturam & capillariorum vasorum obstructionem itidem a sanguinis vitio dependentem, quæ in specie quomodo hydropem tam universalem, quam particularem producat, *Obs. 60.* affatim explicatur. *Obs. 65.* mirabilia accidentia in adolescentulo a clandestino lumbricorum fermento patrata recensentur. *Obs. 67.* Scorbuti indoles atque curatio prolixius designantur, ejusque affinitas cum lue venerea, *Obs. 72.* adumbrata, singulari cujusdam Scorbutici exemplo, præter totius corporis tubercula bubonibus quoque inguinum & pudendorum furunculis divexati, comprobatur.

Lib. II. quem LXX *Observationes* complent, *Obs. 1.* verus polypus utrumque cordis ventriculum diversa mole inhabitans e corpore Æthiops illius foeminae, quæ ansam quondam libræ de nigredine Æthiopum conscribendi Auctori suggessit, protrahitur. Pseudopolypus autem niger atque tenax sinus cerebri occupans in muliere, ex atrocissima multorum annorum cephalæa percunte, *Obs. 2.* detegitur. *Obs. 4.* tætes exhibentur calculi tussi a studioso quodam Anglo sine ulteriori incommodo rejeçti, a lymphæ forsân bronchiorum ab halitu Gorgoneo subito coagulata enati. Quamvis ex incisa vena rarissime sanguis prorumpat albus, *Obs. 12.* nihilominus Polonus quidam vexillifer doloribus alias modo arthriticis, modo nephriticis, nunc hypochondriacis exagitatus memoratur, e quo purpureus aliquando sanguinis rivus, etiam repititis vicibus emissus, mox ad aeris patinæque commercium colore niveo indutus fuerit. Variolas in viro juvene post venam sectam feliciter erupisse, imo foeminam quandam nobilem, cum variolæ jam in cutim essent protrusæ, insciis Medicis venam in utroque pede non sine successu sibi incidendam curasse, *Obs. 14.* indicatur. Quemadmodum de Arthritidis natura, medela & prophylaxi *Obs. 25. 26. & 27.* agitur; ita *Obs. 28.* prodigiola podagræ annectitur cura, dum peditem præfectus jam per tres septimanas rigida hyeme pessime a podagra habitus, remediis olim proficuis nihil conducentibus, insultum ejus ex villici cujusdam suavisu sola nive, tam eandem affricando, quam super eam nudatis pedibus ambulando, compefecit; non secus atque Princeps quidam Regi sanguinis, post itidem frustrata Medicorum consilia, dolorem podagricum frigida salsa de-

linice fructuose consuevit. Inflammationem oculorum nonnunquam vermiculis deberi, *Obs. 35.* indigitatur exemplo cujusdam puellæ, quæ licet ciliorum rubedine & prurigine molestissima quinque jam annos laborasset, atque sal Saturni, saccharum candum, mel aliaque incassum adhibuisset, suasi tamen vetulæ demum accedentis dimidiato ovo ad duritiem cocto & vitello exempto, quoad cavum oculi convexo calide admoto, & animalcula minuta lentium instar evocante, statim a prurigine liberata fuit. *Obs. 42.* miles producitur, cui, duobus digitorum internodiis in prælio abscissis, ungues in ultimo internodio renati fuerunt, quamvis fœdi ex parte ac rugosi. *Obs. 50.* sacerdotis mentio fit, animam semper fœtidam, quoties vero gravioris morbi tempestas instat, gratum & odorem moschi spirantem, exhalantis. Cum omnes plantarum succi plus minus lenitivi *Obs. 60.* videantur, raris accensendum, quod Principi cuidam maximum sanguinis & ventriculi ardorem non alio temperare remedio, quam centum mori fructibus quotidie jejuno ventriculo sine alvi damno ingerendis, solenne fuerit. Tandem Paralipomena, quæ circa Chamæleontem *Obs. 70.* conduntur, ante omnia colorum hujus varietatem, tot symbolis fabulisque jactatam, in unius viroris, prout constat, ex cœruleo ac flavo conflati, & obscuro-nigri graduâ mutatione scrutantur.

TAB.V. Hinc partes Chamæleontis dissecti & Fig. 4. delineati evolvunt, observando: cutim cancellatam fuisse visam, deductis secundum longitudinem corporis lineis, quæ a mediis & lateralibus sectæ interstitia quædam latiora, alibi quidem magis irregularia & aspera, imo squamosa, velut colliculos convexo-concavos & ab aere inflandos, comprehenderint. A perfo ventre præter venarum sanguinearum ubique copiam & viscerum intus omnium a superficiali quodam rore singularem nitorem, in conspectum prodiisse; Ventriculi I. superficiem albam multisque venulis pertextâ; Intestina KKK ob pellucentem tenuem membranulam araneatam nigra, interius cum ventriculo viscida pituita obducta bileque ex parte unctâ; bilis Vesiculam M eleganter rotundam, succique non nimium amaricantis plenam in sinistro latere, quo Hepatis LL lobus unus rejectus erat. Lienem impune defecisse, nisi forte particula quædam rudis atque cruenta, ventriculi convexo negligentius adsuta, pro liene accipienda veniat. Remotis autem intestinis Ovarium Botryoides FF
vitel

vitellorum rotundulorum, & ut numero ita quantitate crescentiū spectaculo mirifice oculos delectasse. Ad postica prope spinam lumbarem, ubi alias muscoli psoas locantur, Renes quoque GG a Panarollo falso negatos, deprehensos fuisse cum ureteribus inscriptis ac circa HH in vropygium exeuntibus. Ast abdominis visceribus exemptis costarum miram apparuisse & mechanicam dispositionem, candoremque earum pulchre distinxisse serpentem per media venulam, nervulis sociatam; Pulmones NN, ut in lacertis, quorum genus est, vesiculares & arcis suis comprehensos, perreptantibus quoque divisuras singulas vasculis sanguineis; Asperam Arteriam ex teneris mobilibusque annulis conflatam, intusque & extus membranula obvolutam; Corque O cum auriculis paulum inclinatum. Præ cæteris tamen singularem & miram fuisse texturam linguæ missilis, e tendine osseo, theca nerveo-ligamentosa tubulata & pulpa crassa coagmentatam: tendinens scilicet osseum, duabus apophysibus DD uncis & reflexis multa carne vestitis exsurgentem, ac in linguæ longitudinem circa C abeuntem, ossi hyoidi E multa pariter carne cooperto per arthrodiam adhæsisse; thecam vero tubulatam C, quamvis elongata corporis longitudinem æquarit, totam tamen tendini osseo tres fere uncias longo annulata plicatura inductam fuisse, & ad latus nerveis cincinnis arteriolisque pertexam; pulpam denique linguæ B peculiarem obtinuisse cavitatem A, quæ intus porosa ad pressionem copiosum viscum etiam triduo post sudarit, atque aquæ immacerata totam hanc glutine impleverit. Hanc emissitiam linguam a Chamæleonte quidem æstate, cum apricatum venit, adhiberi ad insecta, segnem corporis motum facile evasura, celeriter apprehendenda viscoque illo detinenda; hyeme autem adventante, ubi latebras petit, omnem ejusdem usum, uti aliarum fere partium, cessare, nisi quod copiosus succus in spongiosum illius contextum affluens necessario in clauso tunc oris rictu ad ventriculum regurgitarè, & labascentium viscerum actionem sustinere videatur. Alias a mero tum aere hoc animal conservari, & quidem temperato, cum in nostro aere & supra terram nullus unquam Chamæleon post hyemem superstes vixerit, neque insecta in os intrusa post tres septimanas in ventriculo immutata fuerint deprehensa.

Lib. III. qui ex XLVI. Observationibus coalescit, Obs. 3. vetula
Gg 2 mori-

moribunda sistitur a Gallico milite misere domo ejecta, quæ estus-
 timis tribus diebus nullum pulsus vestigium ederet, non prius tamen
 expiravit, quam filiaæ amplexibus unice desideratis frueretur. Tan-
 tam interdum animæ vim esse, ut se a corporis obsequio legibusque
 exsolvat, nec protinus ab humorum spirituumque corruptela afficiatur,
Obs. 4. juvenis cujusdam nobilis demonstratur exemplo, qui scorbu-
 ticus totos dies pancreaticæ & comedens & bibens, tam felici nihilomi-
 nus tamque stupendo celebratur ingenio, ut quamcunque scientiam
 vel solus absque magistro addiderit, cunctaque semel lecta vel audita
 felicissime memoria tenuerit. *Obs. 5.* alias inter instantias, quibus ex-
 terorum sensuum vitia aliorum sensuum prærogativa compensari
 ostenditur, duo quoque proferuntur cæci, quorum alter faber ligna-
 rius in aula Cimbriæ non tantum gustu, tactu aliisque omnes lignorum
 species distinxit, verum etiam proportionales mechanicas, operaque
 tessellata curiosissima elaboravit; alter vero in Gambriiis omnis ge-
 neris instrumenta musica inimitabili manuum orisque modulatione
 rexit. *Obs. 13.* multæ in determinandis medicaminum effectibus ima-
 ginationi adscribuntur vires. Sic namque Studiosum Hypochondri-
 acum a vitrioli albi granis quindecim, cum acido tartari in gratiam ven-
 triculi evacuandi præscriptis, sudoris unice, quem sibi persuadebat,
 beneficium persensisse; item alium Studiosum a scrupulo pilularum
 de cynoglossa, quas purgantes reputabat, evacuatum fuisse; idem
 & foemina ex colica nephritica laboranti ac pilulas ex succo liquiritiæ,
 extracto angelicæ & laudani opiatæ granis tribus assumentem, eandem ob-
 causam contigisse. Mira quoque imaginationis virtus in morbis
 eudendis antea non visis *Obs. 16.* declaratur in Sacerdote, qui tres an-
 nos domi se continere eo coactus fuerit, quod peregrini hominis co-
 loquii aerisq; externi usum affectanti mox majorem respirandi neces-
 sitatem, quasi aer jamjam deficeret, imponi, tandem etiam abrumpi vi-
 deretur, sollicitudinem hanc cordis anxietatibus, vertiginibus, sudori-
 bus frigidis & aliis concomitantibus; hunc tamen quemvis insultum
 vini haustu & minuere & occupare noverit. Terror morborum non
 saltem causa *Obs. 23.* sed & remedium *Obs. 24.* traditur; v. g. tegulæ
 illapsam foeminae diu multumque quartanariæ & caput vitiasse, & fe-
 brem dispulisse; item piissimum virum cum Quartana diu consistatum
 & hinc Amstelædamum tendentem, vehiculi casu, humerique luxa-
 tione

tione a febris liberatum fuisse &c. Admiranda, quas Gretrajus Nobilis Hybernus ante 26 annos in publicis hominum conventibus Londini, Oxonii, & passim alibi solo manuum contactu præstitit sanationes, fuscæ *Obs. 31.* recensentur. Syvalbacensis crypta Puteolanz illi similis, quæ vulgo Grotta di cane audit, *Obs. 44.* eruitur. *Obs. 45.* experimenta in thermis Emsensibus facta suppeditantur. Tandem *Obs. 46.* Steatoma glandulosum quatuor fere libras æquans auspicata Medici manu a dextro super costis spuris latere vetulæ cujusdam rusticæ sexagenariæ detrahitur, figuraque apposta depingitur.

Cæterum *Ephemera cum Commentario* adjecta vulnus conernit thoracis toto tempore curationis, quæ demum feliciter insecuta, ultra 40. libras tum sanguinis, tum puris, eructans; at cum historia hujus sub disputationis schemate jam novem abhinc annis Kiloni publice ab Autore ventilata fuerit, nunquam saltem notabilium pariter quorundam vulnorum additamento locupletata & emendata prodeat, diutius eidem haud immoramur, Dialogum impense ab Autore acutissimo efflagitantes, quo damna, ab hominum & vulgi opinione, jam etiam Medicastrosum Lucripetarum sordibus & Theoreticorum supercilio in nobilissimam Medicinam illata, proxime traducenda promissit.

JACOBI PERIZONII CUM ULRICO

Hubero Disquisitio de Prætorio, cum alibi, tum maxime in urbe Roma, ejusque Præs. Præfecto, ac vero sensu verborum Pauli Philip. I. 13. Accedit ejusdem Dissertatio de Augustæ orbis terrarum descriptione, & loco Luceam memorantis.

Franequeræ apud Jo. Gyselaer 1690. in 8. constat plag. 62.

Verba Pauli in *epistola ad Philippenses cap. I. commate 13.*, quibus innocentiam vinculorum suorum in prætorio toto manifestam se reddidisse indicat, occasionem litigandi dederunt doctissimis viris *Ulrico Hubero & Jacobo Perizonio super Prætorio*; quod urbanum iste jurâ dicundo auditorium partemque Palatii Cæsarium; hic prætoriarum cohortium corpus, seu castrum ubi Roma prætoriani tendebant, unde submittabantur cohortes quæ per vices ad palatium Cæsarium statio-

nem agerent, contendit. Sententiam suam *Perizonius* edita anno 1687 academica dissertatione *de origine, significatione & usu vocum Prætorii & Prætorii, utroque sensu loci ad Philip. 1, 13.* exposuerat. Huic in *Prælectionum Juris Romani & hodierni Parte II.* in expositione tit. XI. Lib. I. de Off. Præf. Præf. per modum Digressionis contradixit *Huberus*; adversus quem opinionis siæ veritatem asserturus *philologicam Dissertationem* anno 1688 edidit *Perizonius*: quod ægre ferens. *Huberus* singularem librum *de oratorio quod Paulus Philip. 1, 13. memorat,* annexam *Dissertationibus septem Juridico-theologicis* anno 1688 publici juris fecit, a nobis in Actis istius anni mense Sept. p. 475. enarratum: quo tempore nondum constabat, quem adversarium sibi sumisset *Huberus*, cujus sententiam oppugnet, *Viri clarissimi* solum nomine notatum; nunc demum cognitum, postquam hic liber prodit, in quo continentur omnia hæcenus enumerata doctissimi utriusque *Viri* scripta, a *Perizonio* junctim edita, qui *Huberi* etiam singulari isti libro fuisse respondit: unde sententiam ipsius non adeo novam aut paradoxam esse intelligimus, ut ingenti inopia veri opus sit ad eam probandam; melioribus certe verbis litem hanc prætoriam agi potuisse arbitramur, cujus præcipua momenta exponemus.

Perizonius ex veteribus melioris ævi scriptoribus, Tacito cum primis *Hist. 1, 20, 5, 2, 11, 6, 4, 46, 9.* & Suetonio in *Neron. cap. 9. & 47.* ut & Inscriptionibus veteribus ostendit, propria & prima *Prætorii* significatione (a *Prætoribus* deducta, quo nomine ducem exercitus seu imperatorem venire constat, præsides item provinciarum, quoniam & illi imperium militare habebant) tabernaculum castrense in quo imperator tenebat denotari, idque poni fuisse solitum in præcipuo castrorum loco, qui *principia* dictus fuerit, inque illud convenisse ad imperatorem duces reliquos, ibique consilia de rebus ad belli summam pertinentibus agitata, judicia exercita, disceptatas & cognitatas militum causas, pœnasque exactas esse. Ab hoc castrensi prætorio ductum, ut ædes destinatae habitationi & mansioni præsidum, qui pacatae provinciae præerant, & proinde non in castris sed urbe habitabant, quoque dicerentur *prætoria*, quod earum ædium in provinciis eadem esset ratio quæ tabernaculi istius in castris. Eadem appellatione Regum etiam aulæ, quæ in urbe aliqua fuerunt, imo & lautiores in agris villas, venisse. Posterioribus temporibus ædificia illa publica, quæ desti-

destinata erant judiciis publice exercendis, dicta fuisse eodem nomine, nec ab ipsa tamen judicum habitatione distincta, nisi seris valde temporibus. Sed de re urbana usurpatam hanc vocem significare prætoriarum cohortium corpus, vel etiam locum ubi tendebant illæ cohortes; neutiquam vero palatium, aut aliquam ejus partem judiciis habendis destinatam. Igitur cum *Prætorii* vox nequaquam ex urbe & foro, sed ex castris primam originem trahat, neque in Urbe ullus fuerit locus ita appellatus, qui juri dicundo esset destinatus, verba Pauli ad *Philip. 1, 13*. ubi innocentiam suam Romæ declaratam a se ait ἐν δλω τῷ πραιτωρίῳ καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶσι, non de tribunali quodam, sive auditorio, aut judiciorum subselliis, neque de palatio Cæsaris, sed de prætorianorum militum in unis castris ad Urbem tendentium multitudine, accipienda docet: Paulum enim una cum reliquis *δισμίοις* ex Judæa Romam auctis, non ad Senatum aut Magistratus urbanos, sed ad Cæsarem fuisse missum, & proinde traditum Præfecto prætorii; ad hoc in militari custodia habitum, & catena militi prætoriano alligatum, multam cum prætorianis militibus (a quibus per integrum biennium & amplius fuit custoditus) consuetudinem habuisse, & quotidianis cum iisdem sermonibus, *εἰς προκοπὴν ἐναγγελίης* semper tendentibus, suorum vinculorum rationem exposuisse, crebram declarandæ innocentiz occasionem per quotidianam Evangelii expositionem, & approbatam omnibus vitæ suæ integritatem ac sanctimoniam, nactum.

Hæc sententia, quæ a vero nil alieni continere videtur, talis non visa est *Hubero*, qui ingenti inopia veri opus esse ad eam tuendam & ex Pauli verbis exprimendam statuit. Existimat potius & dialectice demonstrare annititur, milites prætorianos nunquam *prætorii* appellatione venisse, sed *prætorium* tempore Cæsarum fuisse partem palatii, in qua existerit auditorium Imperatoris & ejus præfecti, cum statione militum Prætorianorum: distinctam tamen eam mansisse ab habitatione Cæsaris, licet utraque esset in palatio: Præfectum prætorii a Græcis Romanarum rerum scriptoribus sæpe vocatum esse *præfectum aulam* *πραιτωρίου ἀουλῆς*, Dioni Cassio, Plutarcho, Herodiano & Zosimo; inde sequi, aulam esse prætorium. Ex alio etiam Pauli loco *posteriori ad Timoth. epist. cap. ult. v. 16*. domum in qua auditorium fuit, *prætorium* vocatam esse ostendit. Nec militem Paulo qui custos additus fuerat,

ACTA ERUDITORUM

fuerat, pro pratoriano habendum esse; videri potius, aliquem ex Judæa de Julii centuria legionis Augustæ, quæ victos Romam deportaverat, fuisse: nullum autem pratorium seu tabernaculum Imperatoris in castris extitisse, sed in palatio, quod nomen de Cæsarea domo populariter notum, partis ejus, id est, pratorii appellationem absorpserit, æquo animo ferentibus Cæsariibus, ut odiosum in Urbe *pratorii* nomen appellatione *palatii* permutaretur. Paulum igitur in auditorio Cæsaris Neronis, sine ullo patrono, Burrho & Seneca presentibus, gloriosissimam illam utilissimamque orationem apologeticam habuisse, & cum attentione ac admiratione omnium, Cæsari, ejus præfecto, assessoribus judicii, comitibusque & reliquis e Cæsaris domo, tum & aliis qui adfluxerant, innocentiam non modo suam, sed & Evangelii veritatem manifestam fecisse. Pro sententia hac Chrysostomi locum affert, ut & Belgarum ac Italarum interpretationes loci Paulini, & quibus apologiam a Paulo non in castris extra urbem, sed in palatio habitam fuisse confirmat. Præterea ex Alconio Prædiano, qui *pratorium dicit tabernaculum pratoris* scripsit, opinionem suam stabilis, nec sermonis Latini proprietatem ferre, ut *in pratorio* vel *ad pratorium* significet *inter* vel *ad cohortes pratorias*, censet; probationem autem per argumenta causarum linguæ Latinæ adversus utum popularem & receptissimum, adeoque petitum ab analogia aliorum verborum metonymice corpus hominum significantium, v. g. *familia*, *officiū*, *servitii*, *consilii*, *auditorii*, &c. ad vocem *pratorii*, argumentum rejicit; in castris nulla de causis civilibus, nedum de religione, habita fuisse judicia, sed in habitaculo Imperatoris inque palatio locum fuisse eorum, æque ac appellationum seu provocationum accipiendarum, exultimat.

Has objectiones Huberi, in libro singulari expositas, Perizonius in Responsione ad singula ejus capita, copiose diluit, id imprimis prænotans, Paulinum locum ex prima & genuina *pratorii* significatione, apud omnes Latinos scriptores istius ævi, quo Paulus epistolam scripsit, recepta, explicandam; neutiquam vero ex Pauli verbis, in quibus nihil plane reperitur quod pratorii significationem ullam in partem determinet, controversum istud vocabulum definiendum esse. Nec alterum illum in *post. ad Timoth. cap. IV. v. 16.* locum cum hoc ex *epist. ad Heb. I, 13.* conjungendum, & unius veluti temporis & historię narra-

narrationem inde constandam esse: cum inter eruditos constet, Paulum bis Romam venisse, bis isthuc reum fuisse, primum cum a Festo missus esset ex Judæa, dein quando ex prioribus vinculis dimissus peragrato orbe sub finem imperii Neronis rediit: priori tempore scripsisse epistolam ad Philippenses paulo ante dimissionem suam, quam & cap. I. v. 25. 26. & cap. II. v. 24. prædixit; posteriori vero alteram illam ad Timotheum, paulo ante quam a Nerone capite truncaretur, quod & cap. IV. v. 6. ubi necem sibi instare vaticinatur, manifestum sit. Perperam primam Pauli apologiam, cujus fortunam Timotheo nunciat, refertur ad priorem Pauli reatum, & controversa de Prætorio verba, Auctor annotat; simulque observat, Paulo & Evangelio æque gloriosum fuisse, si quotidiana Evangelii prædicatione, sanctimoniarum suarum atque innocentiarum declaratione, & expositione causarum, quare hæc vincula lubens pateretur, milites & quosvis alios ad agnoscendam suam & Evangelii innocentiam adegerit, quam si unico Apologiæ judicialis actu (quem commentum esse Huberi existimat) in auditorio Judicibus vinculorum suorum causam declaravit. Chrysostomi auctoritatem, qua per prætorium aulam vel regiam Neronis denotari probare studuit Huberus, & de prima illa Apologia in ep. ad Philipp. loqui Apostolum affirmavit, Auctor ita accipit, ut homini Græco, qui tot sæculis post primum vixit, condonandum putet, si per Palatium explicet prætorium; nequiquam tamen partem judicialem Palatii intelligere ipsum, imo innocentiarum Paulinarum declarationem in Prætorio a prima ejus apologia Timotheo nunciata, tanquam rem prorsus diversam, distinguere, quod vero attinet ad ipsam *Φαίσιον*, Chrysostomum omnino sentire cum ipso, factam nempe eam non unico apologiæ judicialis actu, sed potius quotidiana Evangelii prædicatione, & vitæ sanctitate. Quatuor in contrarium allatis argumentis p. 369. sqq. respondet. Postea in Resp. ad cap. 5. & 6. militem, qui custos Paulo datus fuit, quem ex Judæa & Julii centuria fuisse Hubero persuasum est, prætorianum fuisse, nec ullum in omni Romanorum historia repertum iri exemplum legionarii militis ex longinqua adeo provincia a sua legione & signis abducti, & Romæ sine ulla necessitate retenti, solummodo ut vinculum aliquem asservaret; sub prætoriani potius militis in castris habitæ cura fuisse reorum custodias, ex historia Romana docet, & ex annotatis Grotii ad *Act. 28. 16.* probat. Cumque Adversarius negarit Prætorii

vocem cohortes militum & pratorianas significare, sed tabernaculum Imperatoris solum denotare, *cap. 7. & seq.* respondet, monstratque tempus & locum distinguenda esse in vocabuli hujus significatione. Nempe in castris ante & post Cæsares significasse tabernaculum illius qui cum summa potestate exercitui præerat; in provinciis habitationem præsidii; at in Urbe etiam pratorias cohortes eo fuisse denotatas, postquam Augustus eas ex castris in urbem deduxit: sicut & in agris præcipuas & sumtuosas maxime villas. In loco autem Paulino commodissimam interpretationem videri eam, quæ a cohortibus pratoriis petitur, nec analogiam, quominus in pratorio non idem sit ac inter cohortes pratorias, repugnare ad *cap. 8.* ostendit, usumque hujus significationis, allegatis veterum exemplis, *cap. 9. & 10.* probat; eaque a contorta, quam vocat, & dura expositione Adversarii, liberat, nunquam Pratorii vocabulum, determinatum in aliquam rei urbanæ significationem adhiberi asserens, quin proxime & unice pratorias cohortes denotet; cumque pratorium adjectivum sit, subintelligi debere castrum ad *cap. 11.* docet, ibique de nummis quibusdam ex Oudano depromtis disserit. Præfectum pratorio ἑπαρχὸν ἀλλῆς dictum fuisse a Græcis ætate posterioribus, nec ab ullo, præter Plutarchum, ante Constantini tempora ita vocatum; Latinos omnes veteres & Græcos ante Constantinum non aliter Præfectum pratorio exposuisse, quam præfectum pratoriis cohortibus, ἑπαρχὸν τῶν δευφερικῶν vel τῶν στρατοπέδων ad *cap. 13.* notat, & h. l. bene monet, quod & in *Diss. II. §. 43.* observaverat, ex modicis initiis, potentiam & curam muneris Præfecti pratorio majorem in modum paulatim fuisse auctam, adeo ut tandem Cæsares omnia per Præfectos illos pratorio administrarent. De Dionis Cassii loco e lib. 53. quo is habitationem Augusti Palatium appellatam fuisse indicat, quod ille in monte Palatino habitaret, & haberet τὸ στρατηγικὸν pratorium, quod Huberus de judiciali auditorio accepit, Auctor de pratoriarum cohortis statione, quæ isthic sub Cæsaribus fuit, vel loco ei destinato, explicandum docet, pluribus ad *cap. 14. 15. 16.* disserit. De templo in castris an idem sit cum pratorio, an diversum, *p. 217. & 675.* disquirat, & pratorium ab Augusto in Urbe collocatum indeque a Tiberio in castra translatum esse, ad *cap. 17.* negat. De judiciis autem in castris exercitis, exemplum Sillii & reliquorum Messalinæ adulterorum e Tacito affert ad *cap. 18.* Cæsares primi
scilicet;

seculi in palatio auditoria stata, seu conclavia vel ædificia juridicando & provocacionibus accipiendis dicata, habuisse negat ad *cap. 19. 20. 21*: privatis enim litibus in urbe & palatio attendendis nunquam vacasse Cæsares existimat, quorum plerique maximam imperii sui partem extra urbem egerint in secessibus & villis, privatas lites foro & ordinariis iudicibus aut extraordinariis sorte lectis relinquentes. Ex his, ut & aliis pluribus quæ omnia recensere nimis longum foret, colligit *p. 901. 902*, quum neque usum neque analogiam significationis *Prætorii* pro parte palatii judiciali in qua auditorium fuerit, toto isto singulari libro *Huberus* probaverit; nec ullum attulerit locum, in quo vocabulum istud tali sensu fuerit adhibitum; neque publicum ac statum juris dicundi auditorium in palatio Cæsarium primi seculi extiterit; salvan esse sententiam, qua de prætoris cohortibus *Prætorium* intelligendum esse, & Paulum militi prætoriano, qui ipsi alligatus erat, reliquisque qui crebro accedebant, vinculorum rationem innocentiamque suam exposuisse, & de Christo Evangelium prædicasse, censuit.

Prætorianæ liti subjungit Dissertationem *de Augustæ orbis servarum descriptione, & loco Luca eam memoranti* doctissimus Auctor; in qua, secus ac Interpretes hæcenus ἀπογραφήν Luc. II. 1. exposuerunt, non tributi causâ eam institutam & ἀποτίμησιν τῶν δούλων, sed descriptionem singulorum hominum factam, eorumque nomina in publicas tabulas consignata fuisse docet; institutum autem id, ut constaret, quam frequens esset quæque regio, & quantum auxiliorum posset tum provinciis, tum & sociis civitatibus, & regibus, si res ita exigeret, ac vicina forte provincia bello flagraret, imperari. Notum esse Breviarium Augusti, ex descriptione hac ὅλης τῆς οἰκουμένης confectum: & proinde ut accuratior numerus iniretur subditorum, eos non in locis ubi habitabant, sed unde per majores suos orti erant, seu ubi majores perpetua serie vixerant, & ubi idcirco genealogicæ illorum tabulæ reperiebantur, fuisse recensitos; quæ causa etiam fuerit, ob quam Josephus ex urbe Galilææ Nazaretho Bethlehemum Judææ concesserit (quia erat ex familia Davidis) & omnes reliqui in suam quisque civitatem se contulerint. De tempore huius ἀπογραφῆς an sub Cyrenio seu Quirino, (de quo nomine *s. ult.* disserit) an Sentio Saturninò, an Quintilio Varo facta sit, *s. 6. & seqq.* quo item sensu prima ea dicatur, late & circumspecte, ut auctoritatem Scripturæ tueatur,

tueatur, quam aliorum vel emendationes vel interpretationes labefactare videntur, differit, & cum Heervarto, Reinesio & Coccejo *πρώτη* positum esse *ἀντὶ τῆς πρώτης* censet, verumque verborum sensum hunc esse putat: descriptionem hanc *prius* vel *ante* factam esse, quam Syriæ præsideret Quirinus: quam loquendi rationem fuse ostendit & explicat, optimi Grammatici partes implens & hoc veluti documento monstrans, quem usum accurata verborum cura in gravioribus studiis rebusque præstet.

ΦΛΑΒΙΟΥ ΙΩΣΗΠΟΥ ΤΑ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΑ.

Flavii Josephi opera quæ extant omnia, juxta editionem Græco-Latinam Genevensem, quæ nunc prolegomenis & appendice aucta redditur.

Coloniæ, seu potius Lipsiæ, sumptibus Mauricii Georgii Weidmanni
A. C. 1691. fol. Alphab. 14.

Αὐτοῦ τῶν προλεγομένων, qui est *Thomas Ittigius*, vir Clarissimus, Anosterque in colligendis Eruditorum Actis Socius ætumatissimus, primum de quorundam celeberrimorum Virorum in Josephum lucubrationibus frustra, hæctenus promissis & expectatis differit; qua occasione etiam præcipua Josephi manuscripta memorat, quæ passim in bibliothecis asservantur, & imprimis Vindobonensia, quæ Petrus Lambecius in peculiari ad Augustum Brunsvicensium & Luneburgensium Principem epistola delineavit. Deinde de ipsis Josephi scriptis agit, de 7 libris *ἀλώσεως*, de 20 libris *ἀρχαιολογίας*, quorum appendix est vita Josephi ab ipsomet conscripta, de duobus libris contra Apionem, de panegyrico in Maccabæos, seu tractatu qui *περὶ αὐτοκράτορος λογισμῶν* inscribitur, nec non de scriptis a Josepho promissis, & vel temporum injuria deperditis, vel non absolutis. Postea Græcas operum Josephi editiones, quæ rariorés & infrequentiores hæctenus fuerunt, tum etiam versiones Latinas, Germanicas, Italicas, Hispanicas, Gallicas, Anglicas, & Belgicas enumerat. Antiquis Josephi interpretibus Latinis, Rufino & Amicis Cassiodori, accenset etiam Autorem librorum quinqué de excidio Hierosolymitano, cum
quoad

quoad maximam partem ex Josepho translati fuerint, unde etiam Josephi seu Josephi aut Josippi nomen illis quondam adscriptum fuisse observat, quod postea librorum vitio in Igisippi vel Egesippi nomen transiit. Occasione Hebraicæ versionis, quæ in Vaticana bibliotheca manuscripta extare dicitur, de Josepho Gorionis filio & Hebraica ejus historia, in qua & ipse plurimis in locis Josephi nostri interpretem egit, breviter disquirat, eumque Josepho nostro longe recentiore, & propter aniles quas admiscet fabulas nullius pretii esse probat, etsi a Judæis quibusdam magni æstimetur, & tantum non Prophetis æquiparetur. Fragmenta quædam, quæ ab Eusebio, Hieronymo, Suida & aliis ex Josepho allegantur, & hodie in Josephi operibus non reperiuntur, pleraque Josepho potius afficta, quam ex ejus operibus expuncta statuit, si forte excipiatur fragmentum de Harani combustione, quod apud Eustathium in hexæmero legitur. Josephi de Christo periochen adulterinam esse statuit, & inter alia Lambecium refutat, non solum in eo, quod in epistola ad Augustum inter scriptores, qui decantatissimæ illius perioches mentionem faciunt, Photium numeraverit, & postea in commentariis de bibliotheca Vindobonensi hunc errorem defendere conatus fuerit, sed imprimis etiam in eo, quod Josephi verba ita interpretetur, quasi non ad Christi laudem, sed potius ad ejus contemptum & vituperium spectarent; quam Lambecii explicationem prolixè refert, & coactam atque a Josephi verbis alienam esse demonstrat. Hac disputatione finita, dignitatem & utilitatem operum Josephi commendat, & quamvis non dissimulet, hunc Scriptorem multis navis & erroribus obnoxium fuisse, quorum aliquos etiam recenset, non dubitat tamen a multis Josephi errores præter necessitatem multiplicari, cum nonnulla, quorum arguitur, non incommode excusari & defendi possint, nonnulla etiam librorum potius & interpretibus quam ipsi Josepho tribui debeant. Postremo de iis agit, quæ in appendice novæ hujus editionis occurrunt.

Continet autem hæc appendix primum Aristæ de 7. Interpretibus historiam cum Latina versione Matthiæ Garbitii, & notis ad epitomen Aristæ, quæ apud Josephum legitur, a præstantissimo Juvene M. Joh. Alberto Fabricio concinnatis. Has sequuntur variæ lectiones librorum de bello Judaico, & tractatus de imperio rationis, ex codice

manuscripto bibliothecæ nostræ Paulinæ ab ornatissimo Juvene Joachimo Friderico Felleri, *Joachimi Felleri* S.S. Theol. Lic. Poeseos in hac Academia Professoris publici meritissimi, & Academiæ Bibliothecarii (cujus beatum quidem, at acerbum obitum, qui in diem 4^{am} proximi mensis Aprilis incidit, ex animo lugemus.) filio collectæ. Subjicitur nova versio libelli de Macabæis adornata a Fræcisco Combesio, qui perperata existimavit, nullâ aliam hujus libelli versionem Latinam præter Erasmi paraphrasin extare. Additæ sunt ejusdem Combesii notæ ex novissimo, quod vocat, bibliothecæ Patrum Græco-Latinæ auctario de promptæ. Accedit ultimo loco fragmentum libri *πρὶ πάντων*, quod ab Hæschelio in notis ad Photii bibliothecam sub Josephi nomine editum est, & postea a Stephano Le Moyne, qui etiam versionem Latinam addidit, in Variis Sacris sub Hippolyti nomine publicatum, cum in laterculo statuæ marmoreæ superiore seculo effossæ & in bibliothecam Vaticanam translata opus aliquod *πρὶ πάντων* contra Platonem reliquis Hippolyti scriptis accenseatur: etsi nonnulli, in quorum sententiam Photius proclivis est, opus illud *πρὶ πάντων* Cajo Presbytero Romano assignare malint, quippe qui in alio opere, quod Labyrinthum inscripsit, se librum hujus argumenti literis tradidisse refert. Cur autem hoc opus Josepho a nonnullis adscriptum fuerit, ejus rei in prolegomenis quatuor causæ afferuntur.

THE NEVV STATE OF ENGLAND UNDER their Majesties K. VVilliam and Q. Mary.

id est,

Recens status Angliæ sub imperio VVilhelmi Regis & Mariæ Reginæ; auctore G. M.

Londini, Imp. Joh. Wyat, 1691 in 12. plag. 38.

Quem non una vice, imperantibus *Carolo II. & Jacobo II. M. Britannia Regibus, Eduardus Chamberlayne*, Regiæ Societatis collega, descripsit, *recentiorem Angliæ statum*, nuperius enactare cepit opere hoc tripartito vir quidam patriæ amantissimus, antecessorem suum non infeliciter æmulatus. Priori is parte Angliam singulaque ejus oppida topographice perlustranda sistit. Altera multa lectu jucunda refert de incolarum originibus, genio, moribus, legibus, religione ac regiminis forma; ut & Regis ac Reginæ hodie summam rerum obtinentium

neritium aula, jure ad coronam, redditibus, copiis militaribus; nec non de ordinibus cæteris, nobili puta, ecclesiastico, œconomico, &c. Tertia repræsentat omnes curias & collegia, in quibus regis auctoritate jus dicitur. Subjungit nomenclationem Anglorum in ecclesia aut politia, in saço aut toga eminentiorum.

APPENDIX AD HISTORIAM GENEALOGICAM Regum Pariumque Magnæ Britannia anno superiori editam.

Noribergæ, sumt. Joh. Andr. Endteri filiorum, 1691. in Fol. plag. 3.

Nobilissimi Viri, *Jacobi Wihelmi Jm-Hoff*, Genealogias Britannicas anno superiori M. Junio ad Acta Eruditorum p. 268. retulimus. Nunc appendicem earundem prædiisse indicamus. Habes in ea *tabulam, qua omnium, quotquot a regio stemmate sanguinem derivant, series & cognatio uno conspectu patet.* Ex his non pauci religionem Romanam profitentur; unde non possumus non ex præcedentis *Libri Anglici* Parte II. c. X. p. 120. obiter memorare decretum satis prolixum Parlamenti, regio assensu sancitum *d. 16. Dec. 1689*, nullum Principem Romano-catholicum nullamve Principem Romano-catholico nuptam unquam aliquid juris ad Magnæ Britannia regnum in posterum habituros.

Excipit illam *præfatio*, in qua lector invitatur ad ferendam operam in opere, in quod omnes ingenii nervos nunc intendit *Imhofius*. Est illud *novum supplementum ad Notitiam Procerum Imperii*, a summis viris enixe hæctenus ac serio expetitum desideratumque. Et quæ admodum eorum humanitate multæ ac exactissimæ memoriæ ad Austorem pervenere: ita optandum est quam maxime, ut qui familiarum illustrium casus in promptu habent, *Imhofio* aut non recte annotatos, aut plane ignoratos, eos haud gravatim impertiantur, quo tandem hoc in genere studiorum aliquid extet, a sphalmatibus, quantum fieri potest, purgatum ac correctum. Incompertos sibi esse fatetur *Noster* progenitores hodiernorum Præfulum *Hildesheimii, Leodii, Paderbornæ & Monasterii*; certior fieri cupit de novissima serie *Canonicorum Colonienfium, Hildesheimensium, Leodiensium atque Osnabrugensium*; dubitat, an *Job. Dietericus* Abbas monasterii *S. Cornelii ad Indam* superstes

superstes sit. Fugere se queritur novissimas mutationes familiarum *Mecklenburgica, Hassiaca & Badensis, Nassovicarum, Ostfrisica, Liechtensteinia, Croiensis, Westphalicarum* tantum non omnium, præsertim *Manderscheidia, Metternichia ac Salmensis*, porro ex *Wetteravicia, Hasfeldensis, Rheingravia, Schanburgensis, Solmensis, Stolbergensis & Waldeccensis; Lawensteinensis* denique e Franconicis.

Sequuntur præfationem *Supplementa* ipsa ad genealogias Britannicas, maximam partem a nobili viro, *Henrico San-Georgio*, Equite & Clarenciensi Rege Armorum nuper admodum accepta. Postremo loco novissimus Archiepiscoporum & Episcoporum Angliæ Catalogus exhibetur, sed qui ob mutationem nuperrime exortam correctione jam aliqua indiget. Si enim *Novellis Hamburgensibus* fides est, diem quidem suum obiit *Herbertus rofs* Herefordiensis Episcopus, successorem nactus *Gilbertum Ironside* Episcopum hactenus *Bristolensem*, cui vicissim in hoc Episcopatu *D. Bathurst* suffectus memoratur. Plures vero munere privati sunt, quod Regi *Wilhelmo* fidem suam sacramento obstringere tanto tempore renuissent. Hi recensentur hoc ordine: *D. Wilhelmus Sandcroft* Archiepiscopus Cantuariensis, cui successit *D. Tillotson* Ecclesiæ *D. Pauli* hactenus Decanus; *D. Franciscus Turner* Eliensis Episcopus, cui surrogatus est *D. Simon Patrick* Cicestrensis antea Episcopus, successorem in hoc Episcopatu *D. Grono* adeptus: *D. Thomas Ken* Episcopus Bathoniensis & Welsensis, cui successit *D. Beveridge*: *Wilhelmus Lloyd* Norvicensis episcopus, qui successorem nactus est *D. Meare*: *D. Thomas White* Petroburgensis Episcopus, cui *D. Cumberland* suffectus est: & *D. Robertus Frampton* Episcopus Glocestrensis, cui surrogatus est *D. Fowler*.

Quod reliquum est, monemus (vel ipso Imhofsio in nuperrimis ad Amicum litteris indicante) in *Supplementis* hisce pag. 7. lin 37. emendandum esse sphalma, & pro *Maynardo* Ducis Schombergensis filio, legendum *Carolus*: hic enim in Ducali dignitate patri successit. Addimus observationem aliam, ex ejusdem nobilissimi Viri epistola excerptam, nempe *Eduardum* illum *Villerium*, stabulo Regiæ præfectum, cujus genealogia in *Appendice* enarratur, ineunte mense Aprilis hoc ipso

anno, axiomaticè *Baronis de Hoo & Vicecomitis Dartfordiensis in Comitatu Cantuariensi* gratia *Wilhelmi* Regis auctura ac ornatum fuisse,

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsia
Calendis Junii, Anno M DC XCI.

שלחן ערוך SCHÜLCHAN ARUCH.
id est,

Mensa instructa, ex scriptis R. Isaaci Loriae excerpta;
Accedit R. Abr. Aben Esra שבת שבת Epistola
Sabbati.

Francofurti ad Viadrum, in ædibus Joh. Christoph. Becmanni D. &
Professoris Francofurtani, a. 431. Christi 1691. in 8. plag 7.

QUAE R. *Isaacus Loria* Germanus, Kabbalistarum princeps, discipulis intimioris admissionis cōmunicavit, theologiae secretioris Judaicæ mysteria, ea in chartâ cōjecit R. *Chajim Vitalis*, magnis vero sumptibus comparavit *Christianus Knorrus*, Baro a *Rosenroth*, dum viveret, harum rerum studiosissimus ac callentissimus, nec tantum aliquot eorundem partes Latii jure in *Kabbala sua denudata* donavit, verum & in præfatione *tomo secundo* præfixa de universo operum Lorianorum syntagmate plura docuit, quam ullus alius. Ex his itaque a Loriae discipulis excerptus esse dicitur præsens libellus, *MENSÆ INSTRUCTÆ* titulo insignis, eo quod juxta ordinem libri homonymi ab *Isaaco Koro* conditi ritus præcipuos Judæorum enarrat, hoc tantum discrimine, quod in illo rituum rationes *Talmudicæ* h. e. juridicæ, in hoc *Kabbalisticæ* sive mysticæ adferantur. Opusculum hoc antea Cracoviae excusum fertur. In editione autem Francofurtana mantillam habet adjectam hæctenus *avudorot*, שבת שבת nempè שבת שבת, Epistolam rhythmicam, quam *Sabbatum* s. 4929. Chr. 1169. ad R. *Abrahamum Aben Esram* somniantem misisse fingitur. Fabulæ illius *d'aromithior* est, ad sabbatum referendam non eam noctem, quæ subsequatur diem sive solis occasum, sed quæ solis ortum præcedat. An ea vero satis respondeat gravitati Auctoris, (qui una cum *Mose Maimonide*

& Isaaco Abarbanele trigam Judæorum eruditissimorum & a rugandi pruritu suæ genti communi magis alienorum constituit,) numque adeo pro genuino AbenEsræ foetū habenda sit, non Injuria vehementer dubitamus.

ספר עברונות *SEPHER ABHRONOTH*

id est,

Liber computi astronomici; auctore R. Eliesere,
R. Jacobi Filio, בליק Germano.

Ibidem, eodem anno, in 4. Constat plagulis 9.

DE calendarii Judaici computo varii luculentas dissertationes edidit. Ut *Munsterum*, *Scalgerum* vetustioresque alios mittamus, e Christianis multum operæ huic argumento impendit a. 1678. *Julius Bartoloccius de Celleno*, Tomo II. Bibliothecæ Rabbiniçæ, fol. 392-728. E Judæis (præter R. *Abrahamū Hinnasi* & *Issacharem F. Mardochai Susan*, quorum is ספר העיבור, hic עיבור שנים literis condidit,) ipsomet titulo ספר עברונות usi sunt R. *Jacobus מקריאה Markaria* (vel potius fortassis *Merceria*,) non, (uti *Plantavinius* & *Schabbethai* legunt,) סקריאה *Makria*, (de quo confer *Bartoloccium*, tomo III. n. 876.) nuperrimeq; R. *Elieser Jacobi F. Wallen* cognominatus, qui, nisi fallimur, perspicuitate antecessoribus palmam dubiam fecit.

ספר מגלה עמוקות *SEPHER MEGALLE Amukoth.*

id est,

Liber, inscriptus: Revelans profunda; auctore R.
Nathane Spirensi.

Fürthi, a. 451. Christi 1691. in 4. plag. 26.

Revelator hic profundorum plane alius est, quam quatuor illi, qui a *Johanne Buxtorfo* Filio, parte altera *Bibliopæca Rabbiniçæ*, sub hoc titulo, ex *Jobi XII. 22.* petito, recensentur. Auctorem enim habet R. *Nathanem* שפירא. Cognomentum hoc legere licebit *Schappira*, id quod Chaldaice *Pulchrum* notat; aut potius *Spira*, ut innuat, Rabbiniçum

MENSIS JUNII A. M DC XCI. 251

binum hunc *Spira Nemetum* esse oriundum. Ut ut enim juxta Grammaticæ leges dicendum foret משפירא, nihil tamen tritius, quam מ illud ante patriæ nomen omittere, quemadmodum auctor libri *Schaare Zion* anno superiori Wilhelmsdorfii una cum ספר פתרון חלומות sive Onirocriticis *Salomonis Almoli* recusi, vocitatur נתן נטע בן נתן הקדוש מוהר"ר משה הכומר זצ"ל אשכנזי החינת על העדנה בקקיאם לעע i. e. *Nathan Net a filio Sancti Domini R. Mosi Hanoverani p. m. Germanus, degens p. t. in S. synagoga Jus.* Cæterum, ut e diverticulo in viam redeamus, *Nathan* noster *Spirensis* Archisynagogus fuit Cracoviensis, mortuus a. æt. 48, ætæ Judaicæ 393, Christi 1633. Opus ejus sylloge est observationum Kabbalisticarum ducentarum quinquaginta duarum in precationem Mosi *Deut. III. 24. 25.* Prodiit primum in lucem, obstetricantæ auctoris filio *R. Salomone*, Cracoviæ a. 396, Chr. 1636. in 4. Altera vice פירא פ"ק פ"ר Fürthi, Norimbergæ proximi, ac ex *Wagenfeilii Sota & Arnoldi* annotationibus ad eandem, si non aliunde, satis noti.

ספר אורחות צדיקים *SEPHER OR-*
choth Zaddikim. Liber: Viæ Justorum.

Solisbaci, apud *Mosen Uri Scharga Blech*, a. 451. Chr. 1691. in 12,
Constat plag. 26.

Est liber anonymi sed vetusti auctoris ethicus, 28. capitibus absolutus, puriori exaratus stylo, impressus primum Pragæ a. 341. Christi 1581. in 4. *R. Schabbechaj Strimerius* in *Syphr Jesehenim* laudat eum ceu ספר נכבד i. e. *librum excellentem*, refertque, alio illum titulo dici ספר אורחות *librum morum*, ac Latine conversum typis Isnensibus (opera procul dubio *Pauli Fagii*) in lucem publicam exiisse a. 302. Christi 1542. in quarta forma.

MISNÆ PARS: ORDINIS PRIMI ZERAIM tituli septem. Latine vertit & commentario illustravit Gulielmus Guisius.

Oxoniz e theatro Sheldoniano, 1690. in 4. plag. 24.

MISCHNAM opera ac studio *R. Jehuda Sancti* seculo a C. N. secundo

cundo congestam esse, sæpius a nobis dictum meminimus. Videatur modo Supplementum nostrum VII. p. 363. ubi nova Ebraei textus, *Bertinorio & Jom-tobbo* commentatoribus stipata, editio Amstelodamensis recensetur. Ut *deutêrionis* illa Latine extaret, multum operæ insumptum est eruditis non unis; quorum aliqui unum, alii duos, tres, quatuor, quinque aut sex titulos Latina veste indutos in orbis literati conspectum prodixerunt. In his sunt Samuel *Clericus*, Joannes *Coccejus*, Joānes *Drusius*, Constantinus *l'Empereur*, Paulus *Fagius*, Joannes *Leusdenius*, Joh. Henr. *Otho*, Gustavus *Peringerus*, Paulus *Riccini*, Sebastianus *Schmidius*, Robertus *Sheringhamus*, Franciscus *Taylorus*, Jo. *Ulmannus*, Jo. Christoph. *Wagenfeilius*, Joannes *Wülferus*. Eorum omnium diligentiam superare nifus fuerat vir doctissimus ac Oxoniensium Academiae immortalis decus *Gulielmus Guisus*; sed optimis conatibus immortuus, quod moliebatyr opus vix duodecima ex parte omnibus numeris absolvit ac perfecit. Prodeunt enim, obstetricante clarissimo *Eduardo Bernardo*, septem solum tituli ordinis primi Talmudici, (*Maschtoth* puta *Berachoth*, *Pea*, *Demai*, *K'lahim*, *Schebbith*, *Terumoth*, *Maaferoth*,) accurate ac eleganter in Latinam linguam conversi, cum notis eruditione rariori ac varia refertis, quibus multa commentatorum Judaicorum itemque philologorum Christianorum paroramata indicantur, difficiliores voces Biblicæ ac Talmudicæ facè satis clara collustrantur, itemque barbaro-Ebraeæ, in quibus mirifice cespitarunt interpretes Rabbini, ex Græca lingua conjecturis plerumque felicibus explicantur. Nos è multis aliqua seligemus, quæ specimen vice erunt.

- p. 29. Vocem צַרְרָה *Psalms*. CXXXIX. 7. ex Arabismo exponit Auctor de
 p. 30. fasciculo tanto, quantus sub axilla portari potest; cum צַרְרָה proprie sit locus corporis ab axilla ad latus usque. צַרְרָה *Lupb*, vocabulum Talmudisticè frequenter usurpatum & a modernis Judæis pro *capa* habitum, *arum* esse demonstrat, a *Dioscoride* his verbis memoratum: Ἄρον τὸ καλδμαίνον πικρὰ Σύροισι λέγουσιν. Vox צַרְרָה significat *scm* primitiis immixtis infectam adeoque profanis usibus eximendam, descenditque, juxta Nostrum, non a צַרְרָה *lacryma*, sed צַרְרָה quod notat Samaritice, (ac consequenter Ebraice,) *medullam* vel *præstantissimam* partem, qualis sunt *primitia*. Sic ponitur pro צַרְרָה Gen. XLV. 18. Num. XVIII. 12. 29. 31. imò & pro צַרְרָה *funiculus* Deut. XXXII. 9. ubi

ubi pari modo מֶדְלָה *medulla* Interpres legisse videtur. Lightfootus p. 66. crebrius refellitur, v. g. quod in decade Chorographica in Marcum c. V. sect. II. vocem מֶדְלָה ad *Dalmanutha* detorsit, quam Noster de *Salamine Cypri* accipi mavult, quodq; γῶν *portam* vertit, cum *frondem* vertere debuisset. Regium hortum Babylonicum *hortum Bagon* p. 84. vocatum *Plinius* refert, l. XIII. c. IV. & a *Bagon* spadone dictum suspicatur. At *Guifius Bage* vel *Bag* & Chaldæis & Persis viridarium hortumve amœnum signare ostendit simulque emendari cupit locum *Theophrasti*: ἐν μόνῳ τῷ βάτῳ κήπῳ τῷ παλαιῷ, legendo: ἐν μόνῳ τῷ βάγῳ κήπῳ τῷ παλαιῷ περὶ βαβυλωνία.

Præcipuus notarum *Guifianarum* usus in eum redundabit, qui *Buxtorfii* *Lexicon Talmudicum* auctius atque emendatius reddere voluerit. Nos ea tantum excerpimus, quæ occasione *Mischnici* textus monita fuisse, non quemlibet subodoraturum credidimus. Cæterum, ut fortean volumen paulo spissius fieret, præmittitur ei præfatio *Maimonidis* in *Seder Seraim* ex sola *Eduardi Pocockii* versione latina, quam in ejus *Porta Moysi* p. 5—133. reperire est. Utq; esset, qui telam morte *Guifii* abruptam pertexat, compellat *Bernardus* clarissimum *Alexiū*, (hoc est, nisi fallimur, *Petrum Allixium*, cujus *historiam ecclesiarum Pedemontanarū* aversa pagina recensemus,) ut opus, quod unius hominis vires hætenus excessisse videtur, ad eulophonē feliciter perducatur.

SPECIMEN THEOLOGIÆ MORALIS,
 quo vera & naturalia omnis juris atque honestatis
 principia breviter eruuntur, quinque Disputationibus in Uni-
 versit. Rostochiensi propositum, auctore Justo Christophoro
 Schomero, S. Th. D. & Prof. Prim. Consil. Consistor. &
 Superint. Mecklenb.

Rostochii, typis Jo. Wepplingii, a. 1690. plag. 18.

Cum duæ sint Theologiæ partes, una quæ dogmata seu fidei Christianæ articulos complectitur, altera quæ officia & mores vitam Christianam decentes continet; tractatus hujus *Autori venerando* visum est, nunc posteriorem ejus partem a paucis hætenus excultam, hic velut per modum Pædiæ delineare; ut quomodo vita Christiana multis modis corrupta instrui debeat, S. Theologiæ cultoribus constaret.

staret. Quinque ille capitibus absolvitur. In primo de natura Theologiae moralis, eandem definiendo & distinguendo ab Ethica & Jurisprudencia, agit: in secundo finem ejus, qui est sanctitas & perfectio Christiana, explicat. Qua occasione juxta analogiam fidei declaratur, ut lex Dei abs homine renato servari & impleri queat. In tertio capitulo, primum actionis moralis principium, h. e. intellectum & conscientiam exponit: in quarto, alterum principium, quod est voluntas hominis regenti, traditur, ad quam affectus, eorumque moderatio referuntur. In quinto denique norma actionum Christianarum, quae est jus divinum, ejusque obligatio exponuntur. Inde justitia universalis & quae hic regulae observandae sunt, explicantur. Universam hanc Pædiam Theologiae Moralis sane accuratam, non ex lacunis, qui vocantur, Moralistarum, sed ex solis Scripturae sacrae fontibus ac juris naturae fundamentis, idoneo ordine ac puro & eleganti stylo deducit: ut optandum sit, virum solida eruditione & judicandi facultate instructum, telam quam exorsus est valde utilem pertexere; quo studiosa juvenus S. Theologiae dedita habeat, unde ad mores & officia Christianorum instruenda & dirigenda magis magisque proficiat.

*SOME REMARKS UPON THE HISTORY
of the ancient Churches of Piedmont, by P.*

Allix, D. D.

five,

Annotations aliquæ super historiam antiquarum
Pedemontii Ecclesiarum, autore P. Allixio,
Th. D.

Londini apud Rich. Chiswell, 1690. in 4. Plag. 45.

Occasionem præsentis scripto dedit edita ante hoc triennium a Bossueti, Episcopo Meldensi, Historia de Variationibus Ecclesiarum Protestantium: cujus recensionem dedimus in Actis anni 1689, pag. 65. & 157. Scilicet cum inter alia ille toto libro XI. magno studio id egisset, ut Albigensum atque Waldensium famam denigraret, atque sic omne Protestantibus adminiculum eriperet, quod ex istorum consensu subinde quærere conati fuerant: Allixius sui muneris esse credidit, iniquum

iniquum istius animum, defectumque sinceritatis, in tradenda harum Ecclesiarum historia detegere, adeoque hanc speciatim partem memorati operis impugnare: non dubitans, reliqua ejus capita ab aliis Protestantium Doctoribus assatim confutatum iri. Tamen si enim ab istorum Waldensium Albigenisumve justificatione non precise dependere autemet nostræ defensionis robur: nihilosecius laborem hunc nequaquam vanum fore existimavit, tum quod per se res Christiano digna sit, propugnandam suscipere innocentium famam; teterrimis calumniis impetitam & tantum non oppressam; tum quod parum ab ingratitude absit; si eorum memoriam, tam atrocibus modis oneratam vindicare negligamus, qui tam gravia pro fide Christiana perpessi, tantaque cum constantia annisi sint illibatam conservare antiquam religionem, quam nempe Romana Ecclesia eo tempore adulterare ac pene abolere sategerit, surrogato in ejus locum Christianismo spurio & suum ad placitum conficto. Præmonet vero, neutiquam sibi propositum esse integram Waldensium Albigenisumve Historiam consignare; quandoquidem id jam antea factum sit ab aliis viris egregiis, *Chassagnonio* puta, *Perrino*, *Lissorio*, *Legero* & *Morlando*; quorum scriptis vix quidquam addi posse judicat, nisi forte circa originem harum ecclesiarum, & continuationem filii historici ab eo tempore, quo *Legerus* & *Morlandus* opera sua finierint. Quin potius scopus ejus est, ostendere modo veram antiquitatem utriusque harum Ecclesiarum; ac nil falsi ab earum membris jactatum esse, dum asseruerint, eas a Romana sedis jugo immunes originem suam ad ipsa Apostolorum tempora referre: quod proinde ex historia præteritorum seculorum deducere intendit, adeoque docere successionem continuam tam respectu sanioris doctrinæ & cultus, quam ministerii sacri in his ecclesiis, inde ab Apostolorum ævo ad seculum usque XIII, quo nempe tantopere coetus hi inclaruerunt mæscule semet opponendo erroribus atque corruptionibus Romanæ sedis. Quo pacto iis satisfactum iri confidit, qui postulant audacter, ut sibi ostendatur ulla Ecclesia, quæ ante Lutheri reformationem, aut saltem ante seculum XII, easdem cum Protestantibus opiniones soverit. Ab ovo itaque rem exorsus, primo omnium inquit in originem Ecclesiarum Italice, non universæ, sed specialiter quondam sic dictæ, ac e septem regionibus compositæ: quas enumerat *Liguriam*,
Finis

Emilianam, Flaminiam, Venetam ditionem, Alpes tam Cottias, quam Grajas, ac denique Rhætiæ. Tametsi vero Mediolanensis & reliquarum Liguriæ Ecclesiarum fundator Barnabas, S. Pauli comes, fuisse tradatur a Baronio, Ughello ac Ripamontio, & quidem circa annum Christi 51, aut 49 rectius: tamen cum hæc assertio nullo nitatur autore antiquo, Noster eam rejicit, totamque istam traditionem tribuendam ait vanæ isti jaçantiae ac æmulationi Prælatorum Occidentis, de præcedentia & jurisdictionis prærogativa contendentium, ex qua nempe factum sit, ut inde a Seculo VIII vix ulla fuerit Italiæ, Galliæ, Hispaniæ, Angliæ Ecclesia, quæ non gloriaretur, se ab aliquo Apostolorum, eorumve discipulo fundatam: non exigua scilicet pietatis parte in eudendis plebique credulæ obtrudendis talismodi fabulis passim tum temporis reponi solita. Licet autem sic, antiquorum scriptorum testimonio deficiente, determinatu difficile censeat, an primo mox, an vero secundo demum seculo Christianam fidem regio hæc receperit: attamen cum Mediolanum jam tum primiceria istis in oris civitas habitata, & vero Apostolis eorumve successoribus solenne fuerit, evangelium in metropoli cujusvis regionis omnium primo prædicare, quo id dein tanto facilius in circumstita loca se diffunderet: hinc Autor conjicit, aut eosdem doctrinæ Christianæ præcones, qui ex Græcia ad Gallos convertendos appulerint, Mediolanensem quoque Ecclesiam plantasse, ut quæ & ipsa ad Galliam Cisalpinam spectarit; atque verò emissarios Petri Paulique discipulos, qui civitates Romæ proximas sub Evangelii ditionem redegerint, hæc suas victorias etiam Mediolanum usque protulisse: ex quo ipso tamen haudquaquam concludi posse ait, Episcopos Romanos sibi jus aliquod asserere potuisse in diocæsin Mediolanensem: non magis, quam Polycarpus jurisdictionem nactus dici queat in diversas illas Galliæ Ecclesias, ab emissariis suis plantatas: maxime cum constet, autoritatem Episcoporum Romanorum multo tempore satis tenuem inanisisse; & ipse Pius II. in Apologia sua pro Ecclesia Romana fateatur, ante Concilium Nicenum non magnam eis ab exteris reverentiam fuisse habitam: quod vel idcirco præmonendum duxit Autor, quoniam in sequentibus probare intendit, Diocæsin hanc ab Episcoporum Romanorum ditione independentem perdurasse. Pergit hinc, & per capita aliquot sequentia ex Autorum corporum testimoniis deducere satagit, quisnam singulis sæculis

seculis religionis atque doctrinae status fuerit in Diocesi hac Italica: quo inde liqueat, quatenus ea ab erroribus in Romanam Ecclesiam paulatim irrepentibus manserit libera. Ac de primis quidem tribus cum dimidio seculis, cum nullius pene ex illa dioecesi scriptoris ecclesiastici opera supersint, necesse habuit ex statu saltem vicinarum aliarumve ejus aevi ecclesiarum ad istam quoque argumentari: per compendium nempe exponeris, quid tam circa doctrinam, quam ritus ecclesiasticos tunc inter Christianos receptum fuerit: in quibus recedendis, cum aliunde constent, non est cur detineamur. Speciatim vero notat, plerosque istorum rituum non eo cum rigore observatos fuisse, quo nunc a Romana Ecclesia injungantur; aliquos etiam successu temporis mutatos iterum & abolitos esse: item dissentientes circa varias Theologiae quaestiones tum magna cum animi moderatione semet invicem tolerasse, dummodo in fundamentis fidei concordarent; denique quamlibet Dioecesim tunc independentem ab alia qualibet reputatam, ita ut licet reverentia aliqua habita fuerit erga Ecclesias ab Apostolis fundatas, tamen eas sequi necessum haud putarint, sicubi ipsas puritatem fidei violasse constaret. Distinctis porro capitibus singula secula sequentia percurrere Autor probare allaborat, articulos illos Ecclesiae Romanae, quos Protestantes hodie pro rejiculis habent, jam tum a fidelibus Dioeceseos hujus Italicae aut formaliter improbatos, aut saltem ignoratos adhuc penitus fuisse. Testes vero hanc in rem citat scriptores, quos illis in oris episcopatu aut sacerdotio functos esse constat: ex quorum operibus sigillatim excerptis, quicquid ad stabiliendam hanc suam assertionem facere visum fuit: amolendo aut saltem emolliendo insimul ea, quae in eorum scriptis Romanensium partibus favere videri possent. Sic ex seculo IV in medium producit Ambrosium Episcopum Mediolanensem, nec non Philastrium & Gaudentium Praesules Brixienfes; e seculo V Rufinum Presbyterum Aquilegiensem, ut & Chromantium ac Niceam ejusdem Dioeceseos Episcopos; e VI Laurentium Episcopum primo Novariensem, dein Mediolanensem, Ennodium Ticinensem ac Dacium Mediolanensem Episcopos; e VII Maurum Ravennae, Mansuetum Mediolani, & Maximum Aquilegiae Episcopos; cumque praeterea *Liturgia* illa, *Ambrosiana* dicta, non incongrua visa fuerit, ad dandam nobis ideam de fide & cultu sacro, tum temporis per illos tractus vigente, Noster

et peculiare impendit *caput VII*, in quo de ejus auctore, contentis & corruptione secuta latius discurret. Sequentia capita testes allegant & seculo VIII, præter Concilium Forojulianum ejusque sanctiones, Paulinum episcopum Aquilegiensem, & Paulum ejusdem dioceseos diaconum; & IX Claudium Episcopum Taurinensem, & Angilbertum Mediolanensem; & X Ratherium Veronensem, & Hartonem Vercellensem Præsules. In capite XI assertur Gerhârdi Episcopi Cameracensis & Atrebatensis relatio data Reginaldo Præsuli Leodiensi de nonnullis Gundulphi discipulis, qui ex Italia venientes præceptoris sui dogmata per inferiorem Germaniam spargere coeperant, sed à Gerhârdo in vincula conjecti opinionès ab Ecclesiæ Romanæ placitis discrepantes abjurare fuerant adacti. Ex qua relatione Allixius noster colligit, Gundulphum ejusque assèctas non ab omni quidem errore immunès fuisse; attamen ex eorum confessione nil quidquam elici posse, quod Manichæismum similemve hæresim iis imputatam sapiat; quin potius in doctrina eorum tale quid offendi, quod iisdem articulis fidei contrarietur, quos sequenti tempore Waldenses in Ecclesia Romana improbarint. Unde porro infert, manifestum hinc esse, quod jam sub initium seculi XI certum hominum genus in Italia exiit, quod contraria opinionibus Romanæ Sedis docuerit ejusque errores condemnarit, nec non per emissarios suos hinc inde ablegatos ingruentibus passim superstitionibus opponere semet satègerit. *Caput XII*, jam subjicit considerationes quasdam super iis, quæ in præcedentibus capitibus proposita fuerè. Nimirum confidit Autor aperte satis a se ostensum esse, quod Diocesis Italica sufficientem tam in fide, quam ritibus sacris puritatem retinuerit, quæ ad constituendam genuinam Christi Ecclesiam requiri queat. Non diffitetur quidem, nonnullas etiam superstitiones & erronea dogmata eo in tractu paulatim apud phares irrepsisse, uti Præces pro defunctis, nimiam Reliquiarum Venerationem, Sanctorum invocationem, rigidam nimis Jejuniorum observationem ac coelibatus clericorum injunctiorem, denique etiam abusum imaginum & crassiores quasdam notiones de carnali præsentia corporis Christi in Sacramento cœnæ; attamen observat insimul, Liturgiàm his in Ecclesiis adhibitam horum nihil continere: & ejusmodi tamen publicis scriptis potissimum de loci alicujus religione judicium ferre oporteat; deinde privatorum aut etiam clericorum quorun-

quorundam errores non mox toti Ecclesie imputandos esse; denique non defuisse subinde ista per tempora etiam viros egregios atque doctos, qui ingruentibus illis erroribus masculis semet opponerent. Probat sic Italica hujus Dioceseos puritate in doctrina fidei & cultu sacro, progreditur Autor in *capite XIII* ad ostendendum etiam, eam ipsam independentem mansisse; nec obnoxiam Romane Sedi fuisse, ad medium usque seculi XI, quo nempe tempore jam Waldenses apertius contestari coeperint suam ab Ecclesia Pontificia, tanquam Antichristiana, aversionem. Argumenta hujus assertionis hæc inter alia adducuntur: quod Imperator Aurelianus in examinanda causa Pauli Samosatani decisionem equaliter demandavit Episcopis Italiae & Romæ, diserte a se invicem distinctis; Idemque post a Constantino observatum fuisse legatur in negotio Donatistarum; quod Athanasius expresse distinguat Mediolanum & Romam, tanquam duas Ecclesias a se mutuo haud dependentes; quod Ambrosii electio, teste Theodoro, facta sit absque ullo consensu Episcopi Romani, quod tamen haud potuisset fieri, siquidem ille pro Patriarcha totius Italiae habitus fuisset; quod non reperitur ullus Episcoporum Italiae a Papa ordinatus, ad seculum XI usque: nec vestigium in historia appareat inde a seculo VII, quod Ecclesia Romana eam habuerit auctoritatem super Diocesim hanc Italicam, qualem quidem in alias Ecclesias sibi jam tum arrogavit: indeque esse, quod, cum alioquin omnes Episcopi Pontificum jurisdictioni obnoxii mox in ordinatione sua jurato promittere adigerentur, se ritus & cultum in Romana Ecclesia præscriptum servaturos, Mediolanensis tamen Ecclesia propriam sibi Liturgiam retinuerit, Ambrosianam dictam; porro quod fateatur Ughellus, Angilbertum Episcopum Mediolanensem circa annum 827 non erubuisse contendere cum Romano Pontifice de potestate ac dignitate, quodque isthæc contumacia per ducentos annos ejus successores infecerit atque invaserit; quod ipsum licet ille rebellionem ac defectionem a Sede Romana vocitet, Autor tamen contendit, non fuisse nisi constantem defensionem, qua Episcopi illi se opposuerint conatibus Romanorum Præsulum, passim alias Prælatorum Occidentis jura invadere molientium. Respondetur etiam argumentis, quibus Scriptores Pontificii evincere laborant, horum quoque tractuum diocesim jurisdictioni Pontificis subfuisse. In *capite XIV*, latius narratur occasio,

qua Ecclesie Dioceseos Italice ab Ecclesia Romana fuerint separata, & origo nominis *Patavitorum* eorumque dogmata describuntur. Nimirum Romanam sedem non absque indignatione hactenus ferentem, quod diocesis sibi adeo vicina tandem suam tueretur libertatem, cum tamen alia remotione Ecclesie dudum fasces submitissent; anno 1059, regnante Nicolao II, Mediolanum ablegasse Anselmum Episcopum Lucensem; & Petrum Damianum Cardinalem Ostiensem, quo tentaretur Diocesis hanc sub Romane sedis ditionem redigere; pretextum vero fuisse, ut sedarentur dissidia inter plebem & clero, & obnoxia pōneretur Simonie plerisque e sacro istorum locorum ordine, ob pecuniam pro ordinatione & confirmatione dari solitam, impunitate, nec non heresi Nicolaitarum; quo nempe nomine si sacerdotes cum appellati fuerint, qui obstrictos semet haud putarint ad servandum coelibatum. Et sub horum quidem Legatorum adventum agnoscere indignatum fuisse populum Mediolanensem, quod Ambrosiana Ecclesia, semper hactenus libera, nunc Romanis legibus subijci deberet; quin adeo essetbuisse, ut Legatis tantum non vitæ periculum ab eius furore immineret: Damianum tamen mox turbas composuisse, & callidis argumentis (manifesta licet falsitate nixis, uti Noster ostendit) toti cœtui persuasisse, Romanæ Ecclesie dignitatem & prerogativam non ab Imperatoribus modo Indultam, sed a Christo ipso concessam & injunctam esse; tum vero examinata causa cleri Legatos rem omnem tandem eo deduxisse, ut ecclesiastici suos errores agnoscerent, indicisque poenis levicæ expiarent; obedientiam jurato promittentes impofterum septem Conciliorum generalium sancitis; quorum potestremo tamen, Niceno II. nempe; diocesis hæc constanter sese hactenus opposuerat. Sed nihilominus dein post Legatorum discessum, errore animadverso, Widonem Archiepiscopum promissorum poenituisse iterum, suffultumque favore Nobilitatis maxime, vocato concilio confirmasse rursus Sacerdotibus jus conjugii; quamvis Arialdus ex Alciata familia clericus decumanus, Landulfo Cotta, populi præfecto autor fuisset, ut eam rem tanquam turpem palam oppugnandam aggrederetur, idque secundis populi viribus animisque exceptum fuisset. Denique rem multis altercationibus eo deductam esse, ut Sacerdotes uxorati separatim a cæteris divinum officium facere juberentur in loco quodam *Patria* vel potius *Patavia* dicto; indeque talibus

Patarinorum nomen per contumeliam a pueris inditum esse; idque postea promiscue attributum Waldensibus etiam fuisse, sive Subalpinis illis, qui eodem tempore, teste Petro Damiano, in Archiepiscopatu Faventinensi, maxima ex parte easdem cum illis opiniones defenderint; speciatim quoad sacerdotum conjugium; pariterque & Berengarianis, qui & ipsi jam circa illud tempus Romanae sedis erroribus semet opponere coeperint. Atque jam corpus hocce dissentientium, frustra subinde tentata a Pontificibus reconciliatione, separatum jugiter ad tempora reformationis usque continuasse, sub nomine Patarinorum ac postea Waldensium. Cum vero notum sit, Waldenses subinde, & novissime adhuc ab Episcopo Meldensi, Manichaeorum & Catharorum haereseos incusatos fuisse; Autot in *Capite XV. ac tribus sequentibus* late ostendit, unde nam hujus calumniae origo fluxerit. Nimirum occasionem praecipuam fuisse, quod Manichaeorum (quorum opiniones ex diversis autoribus distincte commemorantur) non paucum temporis ex Bulgaria in tractus occidentales spargi coeperint; per Italiam imprimis & Aquitaniam, regiones a Waldensibus & Albigen-sibus etiam frequentatas; indeque factum, ut utraque haec secta a Romana Ecclesia, licet modis diversissimis, dissentiens, sive ex errore sive ex malitia, eadem Catharorum appellatione pedetentim involveretur; idque studio majore adhuc factum; postquam passim in Manichaeos capitali supplicio animadverti coepisset; tum enim proclive admodum & familiare Romanae sedis clientibus fuisse; hoc titulo promiscue eos mactare haereticos, quos populo odiosos reddere ac summe denigrare vellent; calumniaeque huic fulciendae cum potissime praetextum inservivisse, quod inter alios Manichaeorum characteres non ultimus foret; concelare erronea sua dogmata; id enim facile dein ad eos etiam applicatum esse, qui aliis ex causis metuque persecutionum opiniones suas clam haberent; dummodo vel minima doctrinae alicujus conformitas in uno alterove fidei articulo inter utrosque appareret. Ceterum Waldenses nequaquam Manichaeis erroribus inquinatos, quin potius ab his alienissimos fuisse, perspicue inter alia demonstratur ex antiquo poemate Gallico, circa annum 1100 a Waldensium aliquo conscripto; & hodie in Bibliotheca Cantabrigiensi extante, cui titulus *Noble Lesson*, sive Nobilis Lectio; ex quo satis evidet; quam sobrie de plerisque fidei articulis senserint, quantumque

Innocentia morum atque vitæ studuerint genuini Waldenses, & quam diversa à Manichæorum abominationibus dogmata sustinerint. Porro in *Cap. XX.* pluribus argumentis edocet Allixius noster, Waldenses haudquaquam primæ fidei suæ autorem agnoscere *Petrum Waldum* civem Lugdunensem; (quamvis negari nequeat, virum hunc iis in tractibus haud parum emolumenti dedisse, procurata Italica versione sacri codicis) quin potius veritatis evangelicæ conservationem in Diocesi Italica, Taurinensi præsertim ditione & vallibus aditis, deberi Patarinis illis & Albigensibus, jam antè Waldi ætatem, puriorem doctrinam professis; quibus cum se dein junxissent nonnulli ex Waldi istius discipulis, arcepta hac occasione Pontificios doctores persuadere aliis conatos esse, ac si integri illi coetus a Waldo demum suam habuissent originem, nullaquæ adeo ante finem sæculi XII ecclesia extitisset in Italia aut alibi, quæ idem cum illis sensisset; *Waldensium* appellatione, qua jam antea Coetus isti Vallium Lucerensium & Angroniensium vocari fuerant, hunc in finem facili mutatione in *Waldensium* nomen conversa. Cum vero Episcopus Meldensis Waldenses ab Albigensibus separare contendat, & hos quidem pro meris Manichæis vendiderit, illos vero initio schismaticos tantum, non hæreticos fuisse, nec antè annum 1532, quo se primum Protestantibus adlocarint, in articulis fidei, sed unice quoad disciplinam ecclesiasticam à Romana Ecclesia secessisse velit: autor e contrario ostendit, Waldenses pariter & Albigenses eandem fovisse doctrinam, & utrosque pro hæreticis ob dissensum in articulis fidei a Romana sede habitos fuisse. Cæterum cum objici potuisset, Waldenses multo plures recentius doctrinæ Ecclesiæ Romanæ tanquam erroneas taxasse, quam quidem olim a Patarinis istis ac Subalpinis factum fuisse legatur, adeoque vel hoc nomine ingentem inter utrosque differentiam extitisse: Noster dubio huic occurrit in *Cap. XXI.* pluribus exemplis commonstrans, plerisque Romanæ ecclesiæ errores tempore separationis Patarinorum aut penitus nondum receptos & stabilitos, aut saltem nondum pro talibus articulis habitos fuisse, quorum professio iis necessaria foret, qui eam communionem sequerentur. Nihilominus tamen jam Romanam ecclesiam pro meretrice Babylonica & Antichristi sede reputari a Waldensibus Albigensibusque coepisse propter idololatriam, usurpationem potestatis secularis, nec non crudelitatem

persecutionum ad stabilienda falsa sua dogmata adhibitant. *Capit. XXII* & *XXIII* impenduntur ad delineandam fidem vitamque fratrum Bohemorum; tanquam propaginis cujusdam Waldensium, sedibus suis expulsoꝝ, & in his oris sedem natorum, rivulique adeo, ex cuius qualitate facile de fontis puritate iudicium ferri queat. Duplex vero hanc in rem affertur testimonium, tanto minus suspectum ratione eorum, quæ in laudem istarum Ecclesiarum cedere possunt, quod utrumque ab hoste adversæque parti addicto datum sit: alterum scilicet est Inquisitoris cujusdam, præsentis se exactam de his cognitionem habere, ac plusculis ipsorum examinibus interfuisse; consignatum circa finem sæculi XIV, quod licet in aliquibus manifestas contineat calumnias & scurriles inculpationes, tamen vel ideo legi meretur, quod una exponit, quænam occasio fuerit hominibus illis in hoc vel illo fidei articulo a Romana ecclesia discedendi, & quibusnam argumentis sententiam suam defendere sciverint: alterum, idque modestius conceptum, est Eneæ Sylvii, quod historiæ suæ Bohemicæ inseruit; e quo non minus ac ex priori illo abunde liquet, quam rectam jam tum boni illi viri circa ea fidei capita, in quibus hodiernum Protestantés a Romana ecclesia dissident, sententiam tenuerint. In *Capit. XXIV*, id agit Autor, ut doceat, cœtus illos Waldensium haudquaquam justo regimine ecclesiastico destitutos, sed legitima ministerii sacri successione gavisos esse, neque ut adversarii calumhentur, Laicis unquam promiscue concessisse potestatem prædicandi & administrandi Sacramenta. Tamen si vero non neget, difficile esse, seriem pastorum hujus gregis nominatenus percurrere, abolicis præsertim per continuas persecutiones ipsorum commentariis & annalibus: nihilominus e diversis autoribus & argumentis comprobatur, Waldensium ministerium sacrum iusta ordinatione ac successione non interrupta positum esse, inde ab his temporibus, quando Mediolanensium Archiepiscopus Wido cum aliis clericis uxoratis, uti supra dictum, Romanæ sedi semet opponere cœperat; ab ea enim sic secedentes jugiter in exercitio suæ functionis perseverasse, nil curantes Papatum definitiones & excommunicationes. Cum vero horum numerus, reliquorum comparatione exiguus esset, inde factum ait Autor, ut ab adversæ factioni addictis summo in contemptu, tandemque pro meris Laicis haberentur, legitima potestate sacra faciendi non instructis; eamque inculpationem dein obstinate

stinare propagatam, nec parum auctam fuisse, ex quo Waldi discipuli sese his Italiae ecclesiis junxissent: huic denique & id accessisse, quod ministri illi successu temporis titulum vocationis suae clam habere coeperint, quo tanto melius evitarent odium & persecutionem a Romana Ecclesia & ejus inquisitoribus sibi alias imminentem. In *Capite XXIV* persecutiones, quas Waldensium ecclesiae subinde sustinuerunt, strictim percensentur, asperitate primis illis Christianorum persecutionibus parum aut nihil cedentes; diversa etiam afferuntur edicta a Pontificibus Regibusque ad eorum exterminationem proposita, allegatis simul Autoribus, qui latius descripserint persecutiones illas & furorē passim adhibitum ab Inquisitoribus: quorum aliqui praeterea quam calumniose cum miseris illis egerint, in consignanda ipsorum depositione & responsione ad quaestiones in examine propositas, demonstratur *Cap. XXVI*, in quo nempe unum alterumque exemplum Processus ab istis habiti communicatur, ex Manuscripto quodam Bibliothecae Cantabrigiensis: unde satis patescit, instrumentum a Notario super instituto examine confectum non satis concordare cum protocollo, sed subinde verba ab eis prolata non parum perverti, atque in sinistram partem detorqueri. In *sequenti capite* comprobatur Autor, Ecclesias Vallium Pedemontii constanter perseverasse in eadem fide usque ad tempora reformationis Lutheri, allata hanc in rem relatione & ingenua confessione acris cujusdam adversarii, *Claudii Seffeli*, Archiepiscopi Taurinensis; qui cum jam ante annum 1518 contra Waldenses scripserit, evidens est, eos non anno demum 1532, ut Episcopus Meldensis voluit, opiniones Protestantium adoptasse. In *Capite ultimo* tandem obtestatur Autor, se haudquaquam justificandos suscipere errores, qui nonnullis harum ecclesiarum membris adhaeserint: ac cum a talibus ne quidem primitivae Ecclesiae Patres omnino immunes fuisse reperiantur, facilius eis ignoscendum esse autumat; quandoquidem ex deductis alias constat, fideliter ceteros istos inter se conservasse, quicquid ad constituendam genuinam Christianorum societatem requiri queat: quale quid etiam Lutherum sensit ostendit, utpote qui contemptis malis rumoribus, passim de Waldensium vita & doctrina sparsis, re nempe penitus indagata calumniarumque perspecta falsitate, ipsos pro fratribus agnosceret eorumque fidem commendare nil dubitaverit.

MENSIS JUNII A. M DC XCI. 265

*GRAMMATICA GRÆCA EX ALIIS AC-
curato ordine ac sollicito quorumvis examine collecta,
inque sectiones & capita digesta, ad usus Gymnasil Ratispo-
nensis Poetici ab ejusdem Rectore ac Prof. Publ. GEOR-
GIO HENRICO URSINO
Spirensi.*

Norimbergæ sumptibus Wolfgangi Mauritiæ Endteri. A. 1691. in. 8.
Constat plagul. 39.

EX quo humaniores literæ, Græcæ imprimis, ex tenebris emerferunt iterum, varii varia in iis excolendis conati sunt; nec defuere, qui præcepta Grammatica exhibuerunt. In quibus scriptis ut non facile nihil invenias, quod laudari non conveniat; sic fatendum quoque habemus, nullum adhuc extitisse, quod vel omnia tradiderit, quæ ad studium Grammaticum pertinent, vel eo ordine etiam res tractarit, qui quibusvis placuerit. Ex qua causa subinde inventi sunt, qui novas Grammaticas composuere, in quibus, quæ in aliis vel non probaverant, vel non invenerant, aut emendarunt, aut suppleverunt; nec alio consilio clarissimus Autor adductus est, ut quod exhibemus Grammaticum opus conscriberet. Nam in eò & plenius scriptum suum, quam aliorum opera, reddidit, & inventa aliorum emendavit. In omnibus nempe libellis Grammaticis, quos hæcenus habuimus, desiderantur, vel quæ ad naturam accentuum accuratius cognoscendam spectant, vel quæ ad formationem temporum pertinent, vel quibus ad varietatem dialectorum discendam opus est, vel quæ conjunctionem verborum construendique rationem Græcis peculiarem concernunt, vel quæ exempla commoda exhibent, in quibus usus præceptorum Grammaticorum per Analysin haberi possit. Sed hæc omnia convenientissimo ordine exhibentur. Traditur enim primo Etymologia, sive in literis & syllabis earumque affectionibus, sive in partibus orationis tam declinabilibus Articulo, Nomine, Pronominibus, Verbis & Participiis, & quoad declinationes atque motiones, & quoad formationes aliasque affectiones consideratis, quam indeclinabilibus, Adverbis, Interjectionibus, Præpositionibus, Conjunctionibusque versetur; mox Syntaxis in explicandis præcipue Græcæ linguæ Idio-
tismis

tisimè occupata; deinde Prosodia selectiora sola investigans; porro figuræ Grammaticæ; post dialecti tandemque electa Græca, quæ Chrias seu sententias, apophthegmata, similia, narrationes, epistolas & colloquia sistunt, perinde ut Michael Meisnerus exercendæ in Latina lingua Juventuti varios flosculos ex similibus, sententiis, narrationibus atque exemplis constantes ex Cicerone collegit, & sub nomine Hortuli Romani ad eò magis imbibenda Grammatica præcepta publici juris fecit. Sed & corriguntur observationes, quæ vel vulgo ponuntur, vel a variis Autoribus traduntur. Quarum emendationum duò genera facimus; partim enim corrigit, quæ aliis Autoribus promiscuè visa sunt, partim speciatim clarissimum Vervvey tractat, quem in Belgio post Stephanos, Sylburgios, Welleros, non parum claritatis literis Græcis attulisse, nova via docendi Græca præmonstrata, in præfatione scribit. Ad priorem classem pertinent; verbum κέμαι, non, ut alii volunt, a κέμι ejusque Passivo & Medio κέμαι ortum esse, sed a Poëtico κέω pro κίω, unde Passivum & Medium κέομαι per, Syriacopem κέμαι. It. Verba non pura & barytona θείω, ὀφείλω, μέλω &c. quæ in Futuris habeant, θείσω, ὀφείλω, μέλω, non ex circumflexis & puris antiquatis, θείω, ὀφείλω &c. orta esse, sed hæc potius circumflexa antiqua ex barytonis, quæ adhuc supersunt, originem traxisse, contra Schmidium. In Vervvey post multa alia præcipue reprehenduntur sequentia; Dualem numerum e verbis & nominibus ejici; vocativum in declinationibus nominativo proximum subjungi; Medium verbum passivo præmitti; ordinem temporum vado opere turbari; Futurum primum Passivum formari a futuro Activo ψ in Φθίσομαι, ξ in χθίσομαι, σ in σήσομαι mutato; Nomen ἀπιδάλοξ non ex ἀταις accusativo plurali nominis ἀτη componi, sed ex ἀταις dativo plurali & verbo θάλλω desectendum esse, ut sit ὁ τὰς ἀταις θάλλον. Sed quanquam multa vituperat, non pauca tamen etiam sunt, quæ in viro hoc sequitur. v. g. consuetudinem compositiones ex pronomibus μὲ, σὶ &c. & αὐτῶ in compositis, ἑμαυτῶ, σταυτῶ, δαυτῶ, contra rationem induxisse, quod μὲ, σὶ &c. Accusativus & αὐτῶ Genitivus sit, Homerusq; semper scribat ἑμὲ αὐτῶν, σὶ αὐτῶν, vel ἑμὲ, σὶ simpliciter; ut & duas esse conjugationes, unam verborum ἰνῶ, alteram verborum ἰμι; porro verba ἰδομαι, πίομαι, Φάγομαι non esse futura media, pro ἰδομαι, πίομαι, Φαγῶμαι, sed præsentia

pro

pro futuris poni; iterum, quæ de ratione, qua nomina cum nominibus componantur, afferuntur, ab aliis nondum perspicue observata, v.g. quod nonnunquam duo nominativi jungantur eliso σ , in primis post ν , $\alpha\nu$, & ou , ut $\beta\acute{\alpha}\gamma\lambda\omega\sigma\tau\alpha$ ex $\beta\acute{\alpha}\varsigma$ & $\gamma\lambda\omega\sigma\tau\alpha$; nonnunquam Genitivus integer & Nominativus coeant, ut $\nu\alpha\upsilon\sigma\omicron\iota\kappa\omicron\varsigma$ navale ex $\nu\alpha\upsilon\sigma$; Genitivo vocis $\nu\alpha\upsilon\varsigma$, & $\delta\iota\kappa\omicron\varsigma$; nonnunquam Dativus ac Nominativus copulentur, ut in $\chi\epsilon\iota\sigma\tau\omicron\phi\omicron\varsigma$. Sed hæc sufficiant. De cætero ipsa scriptum eximie commendandum est, sive plenitudinem selectumque rerum, sive perspicuitatem orationis, sive convenientiam ordinis intueamur. Neque dubitamus, quin studiis suis ex discereibus maxime profuturi sint; qui ductum in libello monstratum sequi velint. Quia apparere vel ex adscriptis exemplis arbitramur, non incipientibus solum proficuum fore librum, ut quæ ad ponenda literarum Græcarum fundamenta necessaria sunt, facile hauriant, sed ad ultiores quoque inventuros esse, quibus quam jam possident cognitionem, confirmationem, illustriorem, elegantiorumque efficiant.

HENRICI COETSII EUCLIDIS ELEMENTORUM sex libri priores, magnam partem novis demonstrationibus adornati.

Lugduni Batavorum, apud Danielem a Gaesbeck, anno 1691, in 12.

Constat plagulis 30.

INter Mathematicos, qui dilucidandis *Elementis Euclidis* posteritati suam commendare operam instituerunt, & præsens *Autor* nomen suum, in gratiam præcipue tyronum, professus est. Cum autem non una hucusque methodo *Euclidis* commentatores inceserint: aliis quidem veterem, & ab *Euclide* nobis traditum servantibus ordinem; aliis autem, illo insuper habito, ad naturalem veritatum inibi demonstratarum nexum & sequelam attendentibus: priorem demonstrandi viam *Autor* sibi vel ob hanc rationem eligendam putavit, quod *Elementorum Euclideanorum* notitia aliqua jam imbutis, ad sublimiora veterum Mathematicorum opera longe faciliorem altera illa suppeditare manu ductionem, aditumque patefacere arbitraretur. Nec tamen huic orbitæ sic ubique institit, ut ab ea hinc inde non diverterit, ubi commodum discentium demonstrationisque brevitatis ab ordine communi

discessum suavit: unde non raro in demonstranda aliqua propositione sequentem & nondum demonstratam in subsidium advocat, sed (ne in paralogismum aut principii petitionem demonstratio abeat) a priori illa independentem. Cæterum ipsis demonstrationibus methodum quodammodo applicuit Algebraicam; sed ita tamen, ut a tyrone debitam attentionem adhibente, & signorum Algebraicorum, quorum syllabus præfationi subnectitur, memori, demonstrationum vis & ratio facile possit percipi. Ut adeo dubium non sit, *Auctorem* non tantum idonea libri forma, & eleganti typorum dispositione, sed & relectis prolixarum demonstrationum ambagibus, & succinctis ratiociniis suis, largam eorum gratiam promeriturum, qui in geometricis elementis ipso hodie ingenium suum exercere studebunt.

GERARDI NOODT JCTI PROBABILIIUM
Juris Libri IV. quibus accedunt de Jurisdictione &
Imperio Libri 2. & ad L. Aquiliam Liber
singularis.

Lugduni Batav. ex offic. Felicis Lopez. 1691. in 4. pag. 62.

Diversi argumenti materias uno volumine consociatas simul publici juris fecit Consultissimus *Noodt*, Antecessor in Academia Lugduno-Batava ordinarius, easdemque tum secundum fortuitum elaborationis ordinem, tum quoad externæ molis habitum disposuit. Prima etenim pars cæteris duabus amplitudine longe potior & in quatuor libros subdivisa, *Probabilia Juris* sistit, quæ sparsim hætenus (præter libri ultimi capita) fuerant edita. De scopo, quem in hoc scribendi genere præfixum habuit Autor, vel ex solo titulo sufficienter constare videtur. Felici quippe successu æmulatus est celeberrimorum Jctorum industriam, qui cum animadverterent, veneranda Jurisprudentiæ Romanæ monumenta communem cum aliis rebus humanis sustinuisse sortem, & veterum Doctorum atque librariorum maxime incuria plurimis in locis obscurata, depravata atque corrupta fuisse, pertinaci studio maculas istas inducere, & hilariorem perspicuitatem, pristinamque splendorem Juri nostro conciliare aut restituere potius certarunt. Prodicunt hunc in finem tot volumina sub titulis *Observationum Juris, Emendationum, Receptarum Lectionum, Amoenitatum,*

ritatum, Paradoxorum, & qui adhuc sunt alii, conspicua. Quamvis autem in textibus obscurioribus emendandis Autor noster præcipuam consumserit operam, unice tamen id ipsum egisse non putandus; siquidem hæc in re libera & soluta prorsus digestionem usus, passim interjecit capita, quibus modo verba ac phrasæ singulares ex classicis autoribus declarare, modo textus absque ulla emendatione interpretatione nova juvare, aliorumque intempestivas correctiones convellere; subinde & integras materias clarius exponere gavissus est. Scorsim vero quod textuum emendationes attinet, molliora hæc remedia passim usurpat, ut per brevissimas literarum mutationes sensum legis vexatæ perspicuum reddat, aut qua ratione per notas potissimum & siglorum captiones, librariis in describendis juris Romani codicibus admodum familiares, menda insensibili prope motu irreperint, commonstret; cui postertori conjecturæ cum ipse Justinianus locum fecerit in Mandato ad Tribonianum de conceptione Digestorum §. 13. paragraphum eundem ceu maxime notabilem primæ statim paginæ commendavit. His subsidiis aggreditur *L. pen. ff. de cond. caa. dat.* circa l. 2. c. 5. quam vulgo disceptari solet, quomodo Præfectus vigilum servum summo supplicio afficere potuerit, cum ex *l. un. C. de Off. Præf. Urb. & l. 3. §. 1. ff. de Off. Præf. Vigil.* manifeste constet, neutiquam Præfecto vigilum, sed Præfecto urbi merum competiisse imperium. Errorè exinde natum conjicit Autor, quod, cum veteres diversimode notaverint hæc duo officia, modo clarius PRAEF. URB. & PRAEF. VIGIL. modo magis contracte P. V. hoc forte siglo usurpato pro Præfecto Urbi Præfectus Vigilum facili lapsu fuerit scriptus. Offert se dehinc *l. 4. §. 13. ff. de re milit. Edicta Germanici Cæs. militem desertorem* l. 2. c. 10. faciebant, qui diu affuisset, ut is inter remansores haberetur, sed si redeat quæ & offerat se, sive deprehensus offeratur, penam desertionis evitat, nec interest cui se offerat VEL a quo deprehendatur. Postremum membrum hujus textus *l. 13. §. ult. l. 5. pr. & §. 3. & 4. ff. b. t.* haud leviter obstat, ceu in quibus maxime interesse videtur, utrum miles fugitivus a patre, an publice deprehensus sit & cum necessitate reverfus. Ut ergo discordia textuum cesset, pro particula VEL substituitur VERUM (*nec interest cui se offerat, verum a quo deprehendatur*) & quidem hoc sub prætextu, quod siglum V. olim forte adhibitum ad utramque particulam teste Valerio Probo, Magnone & Diacono semper referat,

- referat; quæ ambiguitas festinantem librariorum calamum facit elu-
serit. Haud alio remedio restituitur textus *l. f. ff. de conduct. caa. dat.*
 h. 4. c. 4. qui varias Dd. glossas atque commentationes prolixas ægre sustinet.
 Neque enim adhuc inter eos convenit, quamobrem negotium ibi pro-
 positum Celsus ad quasi contractum, dationem videlicet ob causam
 referat, licet omnia requisita emptionis & venditionis præsto esse vi-
 deantur. Noster putat notarum compendio textum primitus sic
 conceptum fuisse *Dedi tibi pe. pec. ut mihi &c.* (dedi tibi peregrinam
 pecuniam, ut mihi) librarios deinceps priorem notam *pe.* per impru-
 dentiam tanquam supervacaneam neglexisse; id sane liquido constare,
 quod peregrina pecunia pro merce habita non ex forma publica, sed
 ex substantia magis æstimari sueverit. Adducitur hunc in finem de
 nummo victoriato testimonium *Plinii ex l. 33. Hist. nat. c. 3. Qui nunc
 victoriatu appellatur, lege Clodia percussus est; antea enim hic num-
 mus ex Ilyrico advectus mercis loco habebatur.* Alios insuper duos
 textus unius literæ mutatione cæteris consonos reddere molitur.
- l. 1. c. 4. Prior ex his prostat in *l. 13. §. f. ff. de Pignorat. act. Venit autem in hac
 actione & dolus & culpa, ut in commodato venit & custodia, via major
 non venit. Ea igitur &c.* Mutatur hic particula *ut in at* (ut in *com-
 modato venit*) ut cum subsequente *l. 14. d. r. & l. 5. §. 2. i. ff. Com-
 mod.* connexio & concentus integer servetur, cumque Auctori de
 hac ipsa emendatione controversia a non nemine fuerit mota, infra
 ad objectiones plenius respondet. In posteriore textu *l. 6. C. de pact.
 contr.* verbum *conveniat* mutat in *convenit*, quò ipso pacti expressi
 ratio manifesta redditur, & Accursii aliorumque operosa divinatio,
 nec non Ant. Fabri singularis doctrina de effectu nuda pollicitationis,
 si b. f. iudiciis causam dederit, honeste dimittitur. Notantur & non-
 nulli errores, quos per nimiam accelerationem atque memoriz in-
 constantiam ipsi JCI forte commiserint, ut in *l. 5. pr. ff. ad L. Aquil.*
 ubi *Actio L. Cornelia* pro *Actione L. Aquilia*; *l. 5. §. 4. ff. de hic qui effud.*
 l. 1. c. 9. ubi *Actio Legis Aquilia* pro *Actione in factum*; *l. 1. ff. de L. Pomp. de
 10. 11. Parricid.* ubi *L. Cornelia de sicariis* pro *L. Cornelia de Parricidii* po-
 sita præsumitur. Imo quod & gratiz atque affectui nonnihil dede-
 rint subinde JCI, ex vexata satis *l. 14. ff. de Transact.* curiosa demon-
 stratione eruere laborat. Non dubitavit hoc in textu Scævola asse-
 rere, quod post transactionem inter legitimum & scriptum heredem
 inter-

interpositam, creditores hereditarii utrosque heredes teneantur convenire, pro rata hereditatis per transactionem assignata; licet idem JCtus in anteriore *l. 3. ff. eod.* contrariam sententiam tali in casu secutus esset. Variæ quidem conciliationes in promptu sunt, quas inter duæ potissimum ab Accursio prolata commemorantur. Neutra cum Auctori plene sufficiat, pro ingenii libertate contendit, *in d. l. 14.* utpote ex *l. 2. Responsorum de promta*, Scævola a certo jure recessisse longius quam oporteret, ut amico, a quo consultus forte, gratam acceptamque rem faceret, eumque imaginaria ambiguitate utcumque juvaret; e contra *d. l. 3.* ex *l. 1. Digestorum* petitam, claram ac rotundam juris decisionem exponere, quod in commentario JCtus usus fuerit judicio libero & minus obnoxio. Et ex hoc ipso argumento quaestionem inter Nic. Boerium & Uldaricum Zasium agitatam decidit, quod JCtorum commentarii potius, quam responsis credendum sit. Hæc de textuum quorundam censure ac emendatione dicta sufficiant; obiter adhuc notamus materias nonnullas fufius paulo illustratas. De rebus publicis ac communibus ad *§. 1. 2. & seq. Inst. de Res. Div.* satis proluxa disceptatio instituitur, plurimisque argumentis probatur, veteres publica & communia parali potestate accipere, & quod publicum est, idem & commune nuncupare, & vice versa; diversitatem solum in eo subesse, quod quædam jure naturali, quædam jure civili publica habeantur. Amoenæ dehinc digressioni serviens Auctor, in officia, quæ ex humanitate & philanthropia mutua præstare tenemur, inquit, istudque argumentum ex consensu nostrorum JCtorum cum Cicerone, Seneca aliisque Philosophis concinne declarat. Ad penitorem intellectum *l. 3. §. 1. ff. de A. vel A. P. l. 5. §. 1. h. ff. de A. R. D.* ex Seneca, Phædro, Plauto congeruntur testimonia, quæ veteres in diversas abiisse sectas circa doctrinam de acquirenda possessione, haud obscure evincunt, cujus disfidii vestigia circa textus allegatos sollicito scrutinio exhibentur. Integro quoque capite fictiones Juris antiqui præsertim expositas habemus, quatenus in testamentis per æs & libram, in bonorum possessionibus, in querela inofficiosi testamenti, interdictione aquæ & ignis, servitute poenæ aliisque negotiis fuerunt conspicuæ. Nec silentio prætermittenda, quæ habentur de interpretatione L. Corneliæ de Sicariis, & potissimum *l. 1. §. 3. ff. de i. Operose* ex hoc textu adstruitur, istud tantum homicidium L. Cornelia ceteri, quod consulto

l. 1. c. 7.
& 8.

l. 2. r. 6.

l. 4. c. 7.

sulco

sulto & deliberato seu integra voluntate factum est, non quod in rixa fortuita atque improvisa contigit subito impetu; hoc etenim casu extraordinariam ac leviozem poenam surrogari. Quod ipsum assertum l. 4. c. 8. cum in dubium vocari Vir clarissimus Ulricus Huberus, in eo jam occupatus est Noster, ut argumentorum sibi objectorum vim infringat.

Qui sequuntur de *Jurisdictione & Imperio* libri 2. rerum forensium statum ex Jure Romano antiquo potissimum representant, cujus cognitio, etsi praxi modernæ hædquaquam sufficit, propterea tamen penitus non contemnenda est; siquidem ad textuum plurimorum interpretationem genuinam insigne momentum confert, & ipsa varietate animum detinet. Distincte vero hic declaratur primum, non solum quas species, quas partes, quæ initia Jurisdictio & Imperium seorsum sibi vendicent; sed & mutua Jurium istorum collatio instituitur, circa quam istud præsuppositum ex l. 3. & 4. ff. de Jurisd. l. 26. l. 1. c. 3. pr. & §. 1. ff. ad Municip. deductum advertimus: Imperium a Jurisdictione, quantum ad Magistratus municipales attinet, non tam vocabuli proprietate, quam docentium usu separari; & quia lex notionem municipalium Magistratum Jurisdictionem appellavit, fecisse vocabulorum paupertatem & distinguendi necessitatem; ut eadem si cum potestate Romani Magistratus conferretur, tantum Jurisdictio diceretur; ea vero quæ Romani Magistratus esset; magis imperium appellaretur; ut tamen in Romano Magistratu ista quæ imperii, eadem Jurisdictionis, & quæ Jurisdictionis, eadem imperii haberentur. Transitus dehinc fit ad personas in foro Romano venerabiles, Prætozem videlicet, & Judicem, ac circa utrumque quæ occurrunt egregia & singularia strictim exponuntur. Diversus denique mandatæ & prorogatæ Jurisdictionis habitus laxè deducitur, ubi insimul extantiores hac de materia textus l. 2. ff. de Off. ejus cui mand. est Jurisd. l. 3. C. de Jud. l. 1. §. 1. ff. de Jud. l. 18. ff. de Jurisd. l. 4. C. de Jurisd. omn. Jud. singulari cura enucleatos observavimus.

l. 1. c. 2. Liber singularis & postremus continuam commentationem exhibet 44. *Aquilianam*. Inquiritur primum in auctorem hujus legis seu plebisciti, cumque illud tribus constet capitibus, ex quibus tamen medium in desuetudinem abiit, ordine hoc servato potiora cujusque momenta terse explanantur. Intermiscuntur vero ad textus complures hujus

hujus tituli animadversiones philologicae, quae aut casus probabilicatem, aut si quid aliud forte ex antiquitatibus historiae Romanae supponitur, declarant. Sic querela Martialis l. 7, Epigr. 60, quod tonsores olim, ut & coqui ac caupones, in publico artem suam exercuerint, confertur cum l. 11. ff. ad L. Aquil. in qua tonsor seruo gulam praecidit pila ludibrio confusus. Casum l. 45. §. 3. ff. eod. refert deinceps ad Palilia anniversaria sacra, in quibus natalem urbis Romae celebrare pastores atque per ardentia stramenta transilire consueverunt, adnotante Ovidio Fast. l. 4. Quae differentia inter pugillatum, luctam & pancratium, ad expositionem l. 7. §. 4. ff. eod. latius recensetur. Eundem in censum veniunt, quae de medicis chirurgis, ut & de foeminis medicis, occasione l. 7. §. ult. l. 8. l. 9. d. t. habentur. Plura quidem ex commentario isto non jucunda minus quam utilia congerere licuisset; verum dum sub calcem libri de supplementis uberioribus spes haud obscura semet offert, commodam magis aucupari occasionem fas esto.

c. 7.

c. 8.

SOLUTIONES PROBLEMATIS A. J. B.

in Actis A. 1690, pag. 219 propositi.

Benevolus Lector haud gravate recordabitur Problemati a clarissimo Basileensium Professore Jacobo Bernoulli, Actorum anno 1690, mense Majo p. 219, propositi. Hujus solutionem, methode sua impetratam, se ante anni exitum nemo solutum a se Problema significaverit, se publicaturum, ejusdem anni mense Julio p. 360, pollicitus est celeberrimus G. G. L. Solvit vero illud, solutionemque nobis communicavit praeteritq; mense Decembri proponenti Frater, Dominus Joannes Bernoulli, Medicinae Candidatus, in hisce studiis versatissimus; eamque, ut suo tempore alteri illi Leibnitianaer jungeremus, humanissime per Fratrem nos compellavit. Factum inde est, ut Virum s. praememoratum celeberrimum pulsaremus de edenda sua: quam etiam nuperime nobis pro summa humanitate sua transmisit. Huic etiam debemus, quod vir summus Dn. Christianus Hugenius non dedignatus est, cum plurima favoris erga nos significatione, & sua Problemati dicti solutione Acta haec nostra exornare. Exhibemus ergo Tibi B. L. & geminam solutionem ab Illustri Virorum pari, & Bernoullianam; sed eoque ordine, quo ad manus nostras pervenere.

Mm

SOLL-

SOLUTIO PROBLEMATIS FUNICULARII,
exhibita a Jobanne Bernoulli, Basil. Med.

Cand.

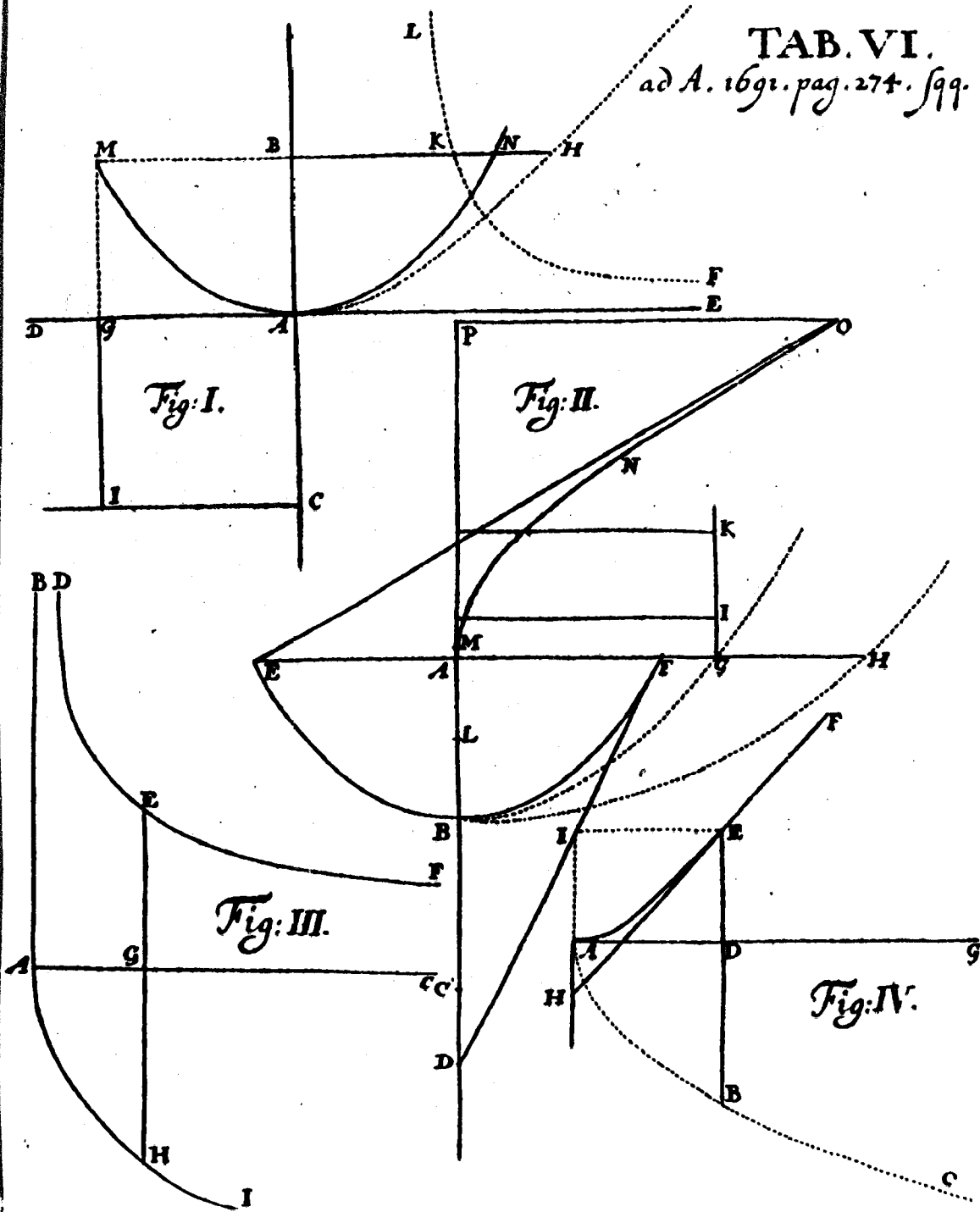
Annus fere est, cum inter sermocinandum cum Cl. Fratre mentio forte incidisset de Natura Curvæ, quam funis inter duò puncta fixa libere suspensus format. Mirabamur rem omnium oculis & manibus quotidie expositam nullius hucusque attentionem in se concitasse. Problema videbatur eximium & utile, at tum ob prævisam difficultatem tangere nolimus; statuimus itaque illud publice Eruditis proponere, visuri num qui vadum tentare audent; nesciebamus enim, quod jam inde a Galilæi temporibus inter Geometras agitatum fuisset. Interea dignum censuit nodum hunc, cui solvendo se accingeret summus Geometra Leibnitijs, significavitque non multo post (vid. Act. a. 1690. mens. Jul. pag. 360) se clave sua aditus problematis feliciter referasse, concessio tamen & aliis tempore, intra quod si nemo solveret, ipse solutionem suam publicaturus esset. Id animum addidit, ut problema denuo aggredere, quod eo quidem cum successu factum, ut brevi & ante terminum a Viro Cel. positi exitum ejus solutionem omnimodam & plenariam, qualem antea ne sperare quidem ausus fuisset, invenerim. Reperi autem Curvam nostram Funiculariam non esse Geometricam, sed ex earum censu, quæ Mechanicæ dicuntur, utpote cujus natura determinata æquatione Algebraica exprimi nequit, nec nisi per relationem curvæ ad rectam, vel spatii curvilinei ad rectilineum habetur, sic ut ad illam describendam alterius curvæ rectificatio vel curvilinei quadratura supponatur, ut ex sequentibus Constructionibus

TAB. VI. liquet:

Fig. I. *Constr. I.* Ductis normalibus CB, DE sese secantibus in A, centroque C ubi vis sumpto in axe CB, & vertice A descripta Hyperbola æquilatera AH, construatür curva LKF, quæ talis sit, ut ubique CA sit media proportionalis inter BH & BK; fiat rectangulum CQ æquale spatio EABKF, erit productis IG, HB punctum concursus M in Curva Funicularia MAN.

Fig. II. *Constr. II.* Descripta ut prius ad axem BA Hyperbola æquilatera BG, construatür ad eundem axem Parabola BH, cujus latus rectum æquetur quadruplo lateris recti vel transversæ Hyperbolæ, ordinatimque

TAB. VI.
ad A. 1691. pag. 274. sqq.

natumque applicata HA producat ad E, ita ut recta GE sit æqualis lineæ Parabolicæ BH; dico punctum E esse in Curva Funicularia EBF.

Ex his patet, Curvæ hujus EBF naturam per æquationem Geometricam haberi non posse, nisi simul rectificatio lineæ Parabolicæ detur. Hujus autem & præcedentis Constructionis demonstrationem lubens omitto; ne Celeberrimo Viro primæ inventionis palmam vel præripiam, vel inventa sua super hac materia plane supprimendi ansam præbeam: sufficet hic, si notabiliores hujus Curvæ proprietates addidero:

1. Ducta tangente FD, erit AF. AD :: BC. BF curvam.
2. AE vel AF æquatur curvæ Parabolicæ BH dempta recta AG.
3. Curva BE vel BF æqualis est rectæ AG, i. e. portiones curvæ funiculariæ ad axem applicatæ efficiunt Hyperbolam æquilatèram: insignis est hujus Curvæ proprietas.
4. Spatium Funicularium BAE vel BAF est æquale rectangulo sub BA & AF, diminuto rectangulo sub CB & FG.
5. Curva MNO, ex cujus evolutione describitur Funicularia, BE, est tertia proportionalis ad CB & AG.
6. Recta vero evolvens EO est tertia proportionalis ad CB & CA.
7. Recta BM usque ad principium curvæ MNO sumta æquatur ipsi CB.
8. MP est dupla ipsius BA.
9. Rectangulum sub CB & PO duplum est spatii hyperbolici ABG.
10. Recta CP bisecta est in puncto A.
11. Curva EB est ad curvam MNO, ut recta CB ad rectam AG.
12. Si ad AG applicentur duo Rectangula AI, AK, quorum unum AI ei quod sub semilaterè transverso CB & recta FG comprehenditur rectangulo, alterum AK quod ipsi spatii Hyperbolico BGA æquatur; & differentie latitudinum KI sumatur in axe a vertice B æqualis BL, erit punctum L centrum gravitatis curvæ Funiculariæ EBF.
13. Si super EF infinitæ intelligantur descriptæ curvæ ipsi Funiculariæ EBF æquales, illæque in rectas extendantur, & in singulis singulæ extensæ punctis applicentur rectæ ipsis respective distantis a linea EF æquales, erit omnium spatiorum quæ sic efficiuntur illud quod a Funicularia gignitur maximum.

Fig. II.

- Cœpit Hon. Frater speculationem hanc extendere etiam ad funes inæqualiter crassos, quorum crassities ad longitudinem relationes obtinet æquatione algebraica exprimibilem; notatque unum casum, quo problemâ per Curvam simplicem Mechanicam solvi possit: nempe si supponatur Figura Curvilinea ABDEG, cujus applicata GE sit reciproce in dimidiata ratione abscissæ AG, eaque sit in omnibus suis applicatis flexilis, hoc est, si concipiatur funis AG gravatus in singulis suis punctis respectivis rectis GE, vel (quod tantundem est) differentiis applicatarum GH in Parabola AHI, aut denique portione curvæ cycloidalis AHI (cujus vertex A) isque sic gravatus suspendi intelligatur, ita ut punctum A sit omnium infimum (quod fit, ubi connexum habuerit a parte A alium funem ejusdem longitudinis & in æqualibus a puncto A distantibus æqualiter gravatum): tum jubet ad axem AG construere Hyperbolam æquilateram ABC cujus vertex A, applicatamque BD producere ad E, ita ut rectangulum sub semilatus recto vel transverso & lineâ DE, sit æquale spatio ADB; ostenditque punctum E esse ad curvam quæsitam AEF, quam funis dicta ratione gravatus format, ipsam vero curvam AE esse tertiam proportionalem ad rectum vel transversum latus Hyperbolæ & applicatam ejus DB; tangentem EH haberi sumpta IH quarta proportionali ad semilatus rectum, abscissam AD & applicatam DB, &c. Reperi autem, quod memorabile est, curvam hanc AEF illam ipsam esse, ex cujus evolutione altera BE, quam uniformis crassitiei funis format, describitur, adeoque eandem cum curva MNO.

Fig. II.

Notare convenit, quod si quis experimentis hæc examinare instituat, catenulam præ fune seligere debeat, quem ob nimiam eum levitatem tum rigiditatem ad id ineptum deprehendimus. Caterum qui materiam hanc perficere & ampliâre volet, poterit investigare naturam curvæ, quam referat funis in hypothesi a Terræ centro distantia finitæ, vel si supponatur insuper a proprio pondere extensibilis, aut quocunque alio modo gravatus; vel etiam vice versa qualiter illum gravare conveniat, ut referat lineam Parabolicam, Hyperbolicam, Circularem aliamve quæcumque datam curvam: Res enim omnino in potestate est.

DE

DE LINEA IN QUAM FLEXILE SE
 pondere proprio curvat, ejusque usu insigni ad in-
 veniendas quotcunque medias proportionales &
 Logarithmos. Autore G. G. L.

Problema *Lineæ Catenariæ vel Funiculariæ* duplicem usum habet; unum, ut augeatur ars inveniendi seu *Analysis*, quæ hæcenus ad talia non satis pertingebat, alterum ut *praxis* construendi promoveatur. Reperi enim hanc lineam ut facillimam factu, ita utilissimam effectum esse, nec ulli *Transcendentium* secundam. Nam suspensione filii vel potius *catenula* (quæ extensionem non mutat) nullo negotio parari & describi potest, *physico* quodam *constructionis genere*. Et opæ ejus ubi semel descripta est, exhiberi possunt quotcunq; mediae proportionales, & *Logarithmi*, & *Quadratura Hyperbolæ*. Primus *Galilæus* de ea cogitavit, sed naturam ejus assecutus non est: neq; enim *Parabola* est, ut ipse erat suspicatus, *Jacobimus Jungius*, eximius nostri seculi Philosophus & Mathematicus, qui multa ante *Cartesii* præclara cogitata habuerat circa scientiarum emendationem, calculis initis, & experimentis factis *parabolam* exclusit, veram lineam non substituit. Ex eo tempore a multis tentata quæstio est, a nemine soluta, donec nuper mihi ab eruditissimo Mathematico præbita ejus tractandæ occasio est. Nam *Cl. Bernoullius*, cum meam quandam *Analysin infinitorum*, calculo *differentiali*, me suadente introducto, expressam, feliciter applicuisset ad quædam problemata, a me publice petivit *Actorum Anni superioris* mense *Majo*, p. 218, sq. ut tentarem, an nostrum calculi genus etiam ad hujusmodi problemata, quale est *lineæ catenariæ* inventio, porrigeretur. Re in gratiam ejus tentata, non tantum successum habui, primusque, ni fallor, illustre hoc problema solvi, sed & lineam egregios usus habere deprehendi, quæ res fecit, ut exemplo *Blessi*, *Paschalis* aliorumque ad eandem inquisitionem invitaverim Mathematicos certo tempore præstituto, experiendarum *Methodorum* causa, ut apparet, quid illi daturi essent, qui fortasse alias adhiberent ab eâ qua *Bernoullius* necum utitur. Tempore nondum elapso, duo tantum significarunt rem se consecutos, *Christianus Hugenius*, cujus magna in rebus literariis merita nemo ignorat; & ipse cum fratre ingeniosè juvene & peritudo *Bernoullium*, qui his, quæ dedit, effecit, ut præclara quæque

Mm ; porro

porro ab iis speremus. Eum igitur reapse expertum puto quod significaveram, huc quoque porrigi nostram calculandi rationem, & quæ antea difficillima habebantur jam aditum admittere. Sed placet exponere quæ a me sunt inventa; quid alii præstiterint, collatio ostendet.

Linea sic constructur Geometricæ, sine auxilio fili aut catenæ, & sine suppositione quadraturarum, eo constructionis genere, quo pro Transcendentibus nullum perfectius & magis Analyti consentaneum mea sententiâ haberi potest. Sint duæ quæcunque lineæ rectæ, determinatam quandam & invariabilem inter se habentes rationem, eam scilicet quam N & D ; hic expositæ, qua ratione semel cognita cætera omnia per Geometriam ordinariam procedunt. Sit recta indefinita ON horizonti parallella, eique perpendicularis OA , æqualis ipsi ON , & super ON verticalis $ON\xi$, quæ sit ad OA , ut N ad D . Inter OA & $ON\xi$ quærat media proportionalis $ON\xi$; & inter $ON\xi$ & $ON\xi$, itemque inter $ON\xi$ & OA quærat rursus media proportionalis, & ita porro quærendo medias, & inventis tertiis proportionales, describatur continueturque lineæ $\xi A(\xi)$ quæ erit talis naturæ, ut ipsis intervallis verbî gr. ON , ON , ON , ON , ON , ON , ON , &c. sumtis æqualibus, sint ordinatæ $ON\xi$, $ON\xi$, OA , ON , ON , ON , ON in continua progressionem Geometricam, qualem lineam *Logarithmicam* appellare soleo. Jam sumtis ON , ON æqualibus, super N vel (N) erigatur NC vel (N) (C) æqualis dimidiæ summæ ipsarum $N\xi$, (N) (ξ) , & C vel (C) erit *punctum lineæ catenariæ* $FCA(C)L$, cujus ita puncta quotcunque assignari Geometricè possunt.

TAB.
VII.
Fig. I.

Contra si lineæ catenariæ physicè construatur ope filii vel catenæ pendentis, ejus opè exhiberi possunt quotcunque mediæ proportionales, & Logarithmi inveniri datorum numerorum vel numeri datorum Logarithmorum. Sic si quærat Logarithmus numeri OW , posito ipsius OA , (tanquam Unitatis, quam & *parametrum* vocabo) Logarithmum esse nihilo æqualem. Seu quod eodem redit, si quærat Logarithmus rationis inter OA & OW , sumatur ipsis OW & OA tertia proportionalis OV , & ipsarum OW & OV summæ dimidiæ OB , tanquam abscissæ, respondens Lineæ Catenariæ ordinata BC vel ON , erit *Logarithmus questus Numeri dati*. Contra, dato Logarithmo ON inde ductæ ad Curvæ Catenariæ verticalis NC duplam, oportet sequare in duas partes tales, ut mediæ proportionalis inter segmenta sit æqualis

TAB. VII. ad A. 1691. pag. 278. sqq.

Fig. 1.

G. G. L. De Linea Catenaria

OB + AC seu OR + AR ut Numeri; BC ut Logarithmi
 AC = AR OR = AR = N² OR = AR = N² (y)
 Rectang. OR = spat. AONCA + N² - CA (y)
 G. P. E. contra spat. CA (C) AC. AONCA
 OB + AC = h² = quater OD
 AE = GP = E. Triang. sim. OAR, CBT

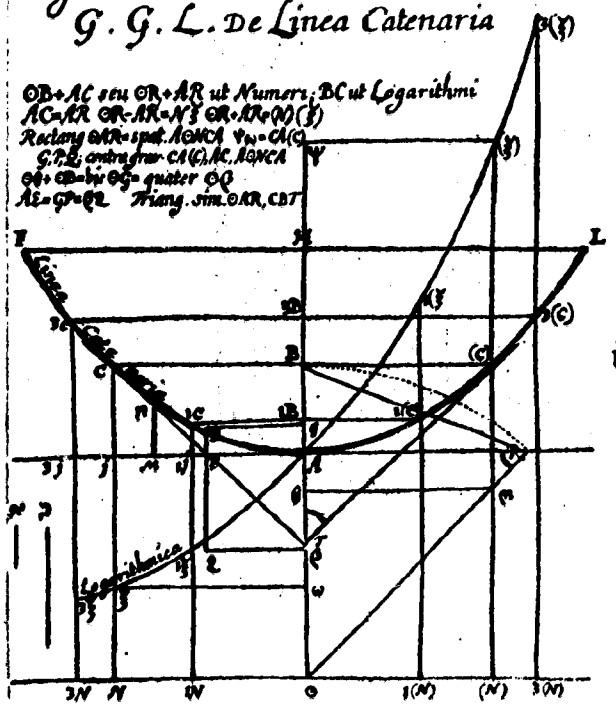
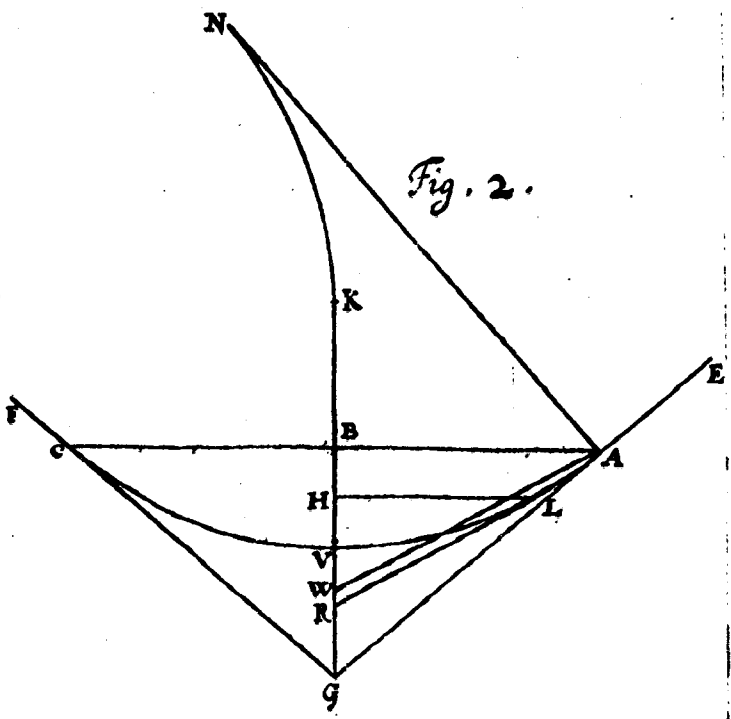

Fig. 2.

æqualis datæ (Unitati) OA, (quod facillimum est) & duo segmenta erunt *respondentes dato Logarithmo Numeri quæsiti*, unus major, alter minor unitate. *Aliciter*: inventa, ut dictum est, NC seu CR (sumto ita puncto R in horizontali AR, ut habeamus CR æqualem CB vel NC) erunt summa ac differentia rectarum OR & AR duo respondentes Logarithmo dato Numeri, unus major, alter minor Unitate. Nam differentia ipsarum CR & AR est NZ, & summa earum est (N)(Z); uti vicissim CR est semisumma, & AR semidifferentia ipsarum (N)(Z) & NZ.

Sequuntur *solutiones Problematum primariorum*, quæ circa lineas proponi solent. *Tangentem ducere ad punctum lineæ datæ* C; in AR horizontali per verticem A sumatur R, ut fiat CR æqualis CB datæ, & ipsi CR ducta Antiparallela CT (occurrentis axi AO in T) erit tangens quæsita. *Antiparallelas* compendii causa hic voco ipsas OR & TC, si ad parallelas AR & BC faciant non quidem eosdem angulos, sed tamen complemento sibi existentes ad rectum, ARC & BCT. Et Triangula rectangula OAR & CBT, sunt similia.

Rectam invenire arcui catenæ æqualem. Centro O radio OB describendo Circulum, qui horizontalem per A secet in R, erit AR æqualis arcui dato AC. Patet etiam ex dictis fore ψ æqualem catenæ CA(C). Si catenæ CA(C) æqualis esset duplæ paramet. o, seu si AC vel AR æqualis OA, foret catenæ in C inclinatio ad horizontem, seu angulus BCT, 45 graduum; adeoque angulus CT(C) rectus.

Quadrare spatium lineæ catenariæ & rectæ vel rectis comprehensum. Scilicet invento puncto R, ut ante, erit rectangulum OAR æquale Quadrilineo ACNCA. Unde alias quasvis portiones quadrare in proclivi est. Patet etiam, arcus esse arcibus quadrilinis proportionales.

Invenire centrum gravitatis catenæ, aut partis ejus cujuscunque. Arcui AC vel AR, ordinatæ BC, parametro OA inventa quarta proportionalis CB, addatur abscissæ CB, & summæ dimidia CG, dabit G centrum gravitatis catenæ CA(C). Porro tangens CT secet horizontalem per A, in E, compleatur rectangulum GAEP, erit P centrum gravitatis arcus AC. Cujuscunque arcus alterius ut C1C distantia centri gr. ab axē, est AM, posito π M esse perpendicularē in horizontem verticis, demissam ex π concursu tangentium C π , 1C π . Quamvis & centrum ejus ex centris arcuum AC, A1C. facile habeatur.

Hinc

Hinc & habetur BG, maximus descensus possibilis centri funiculi seu catenæ aut lineæ flexilis non extendibilis cujuscunque, duabus extremitatibus C & (C) suspensæ, longitudinem habentis datam ψ ; quamcunque enim figuram aliam assumat, minus descendet centrum grav, quam si in nostram CA(C) curvetur.

Invenire centrum gravitatis figura, linea catenaria & recta vel rectis comprehensa. Sumatur OB dimidia ipsius OG, & compleatur re-ctangulum BAEQ, erit Q centrum gravitatis quadrilinei ANCA. Unde & cujuscunque alterius spatii linea catenaria & recta vel rectis terminati centrum facile habetur. Hinc porro sequitur illud memorabile, non tantum quadrilinea ut ANCA arcubus AC proportio-nalia esse, ut jam notavimus, sed & amborum centrorum gravitatis distantias ab horizontali per O, nempe OG & OB esse proportionales, cum illa sit semper hujus dupla; & distantias ab axe OB, nempe PG, QO adeo esse proportionales, ut sint plane æquales.

Invenire contenta & superficies solidorum, rotatione figurarum li-neæ catenaria & recta vel rectis comprehensarum, circa rectam immo-tam quancunque genitorum. Habetur ex duobus problematibus præcedentibus, ut notum est. Sic si catena CA(C) roteretur circa axem AB, generata superficies æquabitur circulo, cujus radius possit duplum re-ctangulum EAR. Nec minus aliæ superficies vel etiam solida dicto modo genita mensurari possunt.

Multa Theoremata ac Problemata prætereo, quæ vel in his con-tinentur quæ diximus, vel non magno negotio inde derivantur, cum brevitati consuleris visum sit. Sic sumtis duobus catenæ punctis, ut C & I, quorum tangentes sibi occurrant in π , ex punctis I, π , C, in ipsam AEE horizontalem verticis demittantur perpendiculares ICI, π M, CJ: fiet IJ in AC minus IC in IM æquale IB in OA. Possunt & series infinitæ utiliter adhiberi. Sic si parameter CA sit unitas, & arcus AC, vel recta AR, dicatur a , & ordinata BC vocetur y , fiet $y = \frac{1}{2} a - \frac{1}{8} a^3 + \frac{1}{16} a^5 - \frac{1}{128} a^7$, &c. quæ series facili regula continuari po-est. Datis quoque lineam determinantibus, haberi possunt reliqua ex dictis. Sic dato vertice A, & alio puncto C, & AR longitudine catenæ interceptæ AC, haberi potest lineæ parameter AO, vel pun-ctum O; quoniam enim datur & B, jungatur BR, & ex R educatur recta Ru, ita ut angulus BRu sit æqualis angulo RBA, & ipsa Ru (producta) occurret Axii BA (producta) in puncto O quaesito.

Atque

Atque his quidem potissima contineri arbitror, unde cetera circa hanc lineam, ubi opus, facile duci poterunt. Demonstrationes adiacere supersedeo, prolixitatis vitandae gratia, praesertim cum novae nostrae Analytici calculos in his actis explicatos intelligenti sponte nascantur.

**CHRISTIANI HUGENII, DYNASTAE IN
Zulechem, solutio ejusdem Problematis.**

SI Catena CVA suspensa sit ex filis FC, EA utrinque annexis, ac gra- TAB.VII.
vitate carentibus, ita ut capita C & A sint pari altitudine, deturque Fig. 2.
angulus inclinationis filorum productorum CGA, & catenae totius
positus, cujus vertex sit V, axis VB.

1. Licet hinc invenire tangentem in dato quovis catenae puncto. Velut si punctum datum sit L, unde ducta applicata LH dividat aequaliter axem BV. Jam si angulus CGA sit 60° , erit inclinanda a puncto A ad axem recta AJV, aequalis $\frac{1}{2}$ AB, cui ducta parallela LR, tanget curvam in puncto L. Item si latera GB, BA, AG sint partium 3, 4, 5, erit AIV ponenda partium 4 $\frac{1}{2}$.

2. Invenitur porro & recta linea catenae aequalis, vel datae cuilibet ejus portioni. Semper enim dato angulo CGA, data erit ratio axis BV ad curvam VA. Velut si latera GB, BA, AG sint ut 3, 4, 5, erit curva VA tripla axis VB.

3. Item definitur radius curvaturae in vertice V, hoc est semidiameter circuli maximi, qui per verticem hunc descriptus totus intra curvam cadat. Nam si angulus CGA sit 60° , erit radius curvaturae ipsi axi BV aequalis. Si vero angulus CGA sit rectus, erit radius curvaturae aequalis curvae VA.

4. Poterit & circulus aequalis inveniri superficiei conoidis, ex revolutione catenae circa axem suum. Ita si angulus CGA sit 60° , erit superficies conoidis ex catena CVA genita aequalis circulo, cujus radius possit duplum rectangulum BVG.

5. Inveniuntur etiam puncta quotlibet curvae KN, cujus evolutione, una cum recta KV, radio curvaturae in vertice, curva VA describitur, atque evolutoe ipsius KN longitudo. Velut si angulus CGA fuerit 60° , erit KN tripla axis BV. Si vero latera GB, BA, AG sint ut 3, 4, 5, erit illa $\frac{3}{2}$ axis BV.

Nn

6.Prz.

6. Præterea spatium $NKVAN$ quadratura datur. Posito enim angulo CGA 69° , erit spatium illud æquale rectangulo ex axe BV , & ea qua potest triplum quadratum ejusdem BV . Si verò latera GB , BA , AG sint ut 3, 4, 5, erit idem spatium æquale septuplo quadrato BV , cuius parte octava.

7. Porro puncta quolibet cæcæ inveniri possunt, posita quadratura curvæ ascensivæ harum: $xyy = a^2 - 2ay$, vel $xyy = 4a^2 - 3a^2$. Vel etiã data distantia centri gravitatis ab axe, in portionibus planis, quas abscindunt rectæ axi parallele in curvâ harum priorè. Quadratura autem hujus curvæ pendet a summis secantium arcuum per minima æqualiter crescentium; quæ summæ ex Tabulis sinuum egregio quodam adhibito compendio inveniuntur quamlibet proxime. Hinc ex. gr. inventum, quod si angulus CGA sit rectus, & ponatur axis BV partium 10000; erit BA , 21279, non una minus. Curva autem VA , per superius indicata cognoscitur hic esse partium 24142, non una minus.

In his omnibus non nisi ad casus singulares solutiones problematum dedi, vitandæ prolixitatis studio, & quoniam non dubito quin regulas universales Viri docti assatim sint exhibituri. Quod si tamen aliquæ ex nostris requirentur, eas libenter mittam. Ac jam pridem omnes apud Clarissimum Virum *G. G. Leibnitium* involuero quodam oblectas deposui.

SPECIMEN ALTERUM CALCULI DIFFERENTIALIS IN DIMETIENDA SPIRALI LOGARITHMICA, Loxodromiæ Nauticæ, & Arcibus Triangulorum Sphericorum, una cum Additamento quodam ad Problema Funicularium, aliisque, per J. B.

TAB. VIII. **D**e Spirali Logarithmica: Si in plano circuli BCH jaceat curvâ $DBDEIPG$, quam secent eodem angulo obliquo radii CB , CL , &c., Fig. I. ex centro circuli O ducti, dicetur Curvâ hæc Spirali Logarithmica, quoniam sumtis arcibus LM , MN &c. infinite parvis & æqualibus, hoc est; ipsis BL , BM , BN , Arithmetice proportionalibus, radii DC , EC , IC , sunt Geometricè proportionales, ob Triangula similia DCE , ECL , &c. Spiralis istius jam *allge &c.* &c. considerari coepit est.

TAB. VIII
ad A. 1691. pag. 282. sqq.

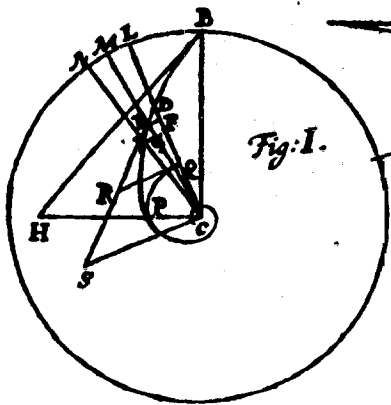

Fig. I.

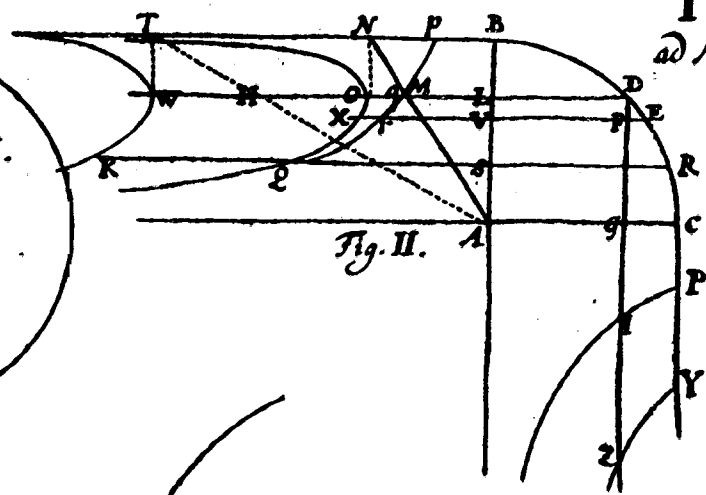

Fig. II.

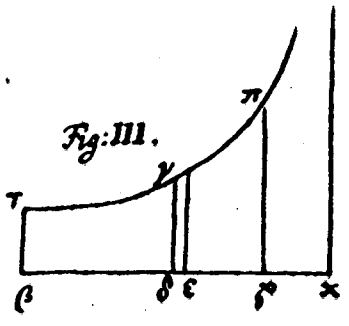

Fig. III.

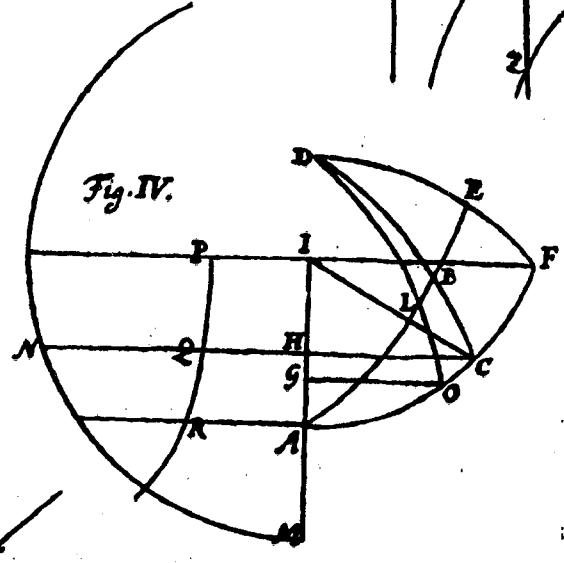

Fig. IV.

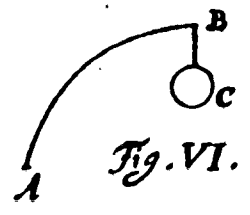

Fig. VI.

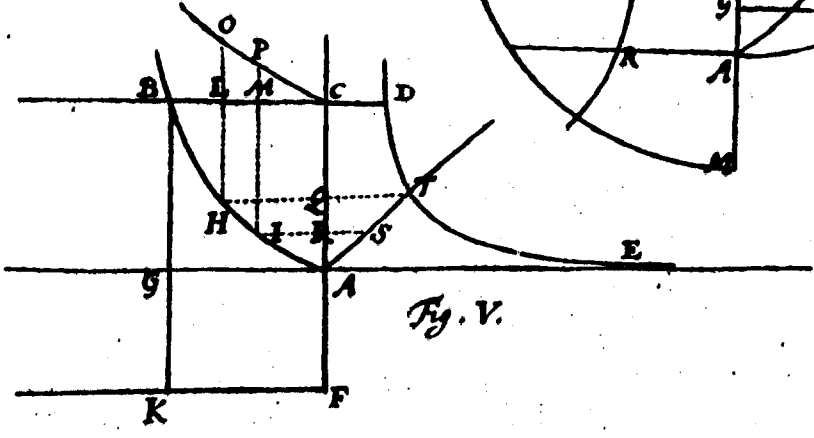

Fig. V.

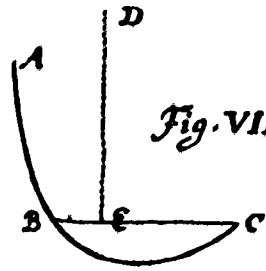

Fig. VII.

nec actum agerem, nisi affinitas illi intercederet cum Loxodromiis seu Rumbis Nautarum, quibus dimetiendis nunc occupabimur: ipsamet enim esset vera Loxodromica, si Terra plana foret.

1. *Longitudo Curva*: Centro C describantur arcus EF, IG, PQ, & ducantur rectæ CH, CS & QR, perpendiculares ipsis CB, CD, quæ secent tangentes curvæ BH, DS in H, S, & R: sic erunt Triangula DFE, EGI similia ob angulos FDE, GEI ex hypòthesi æquales, & DFE, EGI rectos; quare CD. DS :: FD. DE :: GE. EI :: FD * GE. DE * EI. &c; hoc est: DC. DIPC: quare DS = DIPQ. Eadem opera ostenditur DR = DIP, adeoque & RS = PC.

Coroll. Quia spiralis hæc infinitis gyris circa centrum C convolvitur, patet, curvæ alicui interminatæ posse rectam finitam æqualem dari.

2. *Spacium*: Positis CB = r, CH = t, BM = x, CE = y. erit r (CM).
 $dx (LM) :: y (CE). \frac{y dx}{r} = EF$; hinc EF in $\frac{1}{2} EC = \frac{y dx}{r} \ln \frac{1}{2} y = \frac{y dx}{2r} = \Delta ECF$,

sed DF (dy). FE $\frac{y dx}{r} :: BC (r). CH (t)$. Unde $y dx = r dy$, adeoque

$\frac{y dx}{2r} (\Delta ECF) = \frac{r dy}{2r}$; & hujus integrale $\frac{r y}{4r} =$ omnibus triangulis FCE,

GCI, &c; hoc est, spatio DPCD. Si y ponitur = r, erit $\frac{r y}{4r} (= \frac{1}{4} r$

$= \frac{1}{4} \Delta BCH) =$ toti spatio spirali BDPCB, repetitis vid. toties portiunculis circa centrum C existentibus, quot gyris singulæ communes sunt.

De Loxodromiis Nautarum: Esto jam in eadem figura BLDC superficies sphaeræ, C polus, BL æquator, CB, CL &c. meridiani secantes curvâ BIPC constanti angulo FDE, erit Curva hæc dicta *Loxodromica*,

1. *Longitudo Loxodromie*: Descriptis arcibus æquatori parallelis FE, GI, PQ, ut prius, erit hæud absimiliter: Sinus totus ad secantem ang. FDE :: DF. DE :: EG. EI :: DF * EG &c. DE * EI &c. :: hoc est, arcus meridiani DQC (complementum elevationis poli loci D) ad longitudinem loxodromiæ DPC: Et ita quoque arcus DQ seu

differentia latitudinum locorum D & P, ad partem Loxodromiæ MIP his locis interjectam.

Cor: Hinc portiones Loxodromiæ inter duo quæcunque loca latitudinè æquidifferentia sunt æquales, & generaliter partes Loxodromiæ ejusdem proportionales sunt differentiis latitudinum inter partium terminos.

Fig. II.

Porro ad inveniendam locorum longitudinem ex datis latitudinibus & angulo Rumbi, aut vice versa: Esto ABC planum meridiani, A centrum sphaeræ, C polus, AB radius æquatoris seu sinus totus = r , BD latitudo loci = y , DG radius paralleli æquatoris = z ; adeoque DE = dy , & DF = dz , tangens anguli Rumbi & meridiani = t , ipse vero arcus æquatoris BL in *fig. præced.* = x , ejusque differentiale LM = dx , quibus positus erit primo, $r, z :: dx \frac{zdx}{r}$ = different. paralleli: deinde $\frac{zdx}{r}$.

$dy :: t, r$, adeoque $dy = \frac{zdx}{r}$: denique DE (dy). DF (dz) :: AD (r). AG

$$\left(\sqrt{rr-zz}\right); \text{ unde } dy \left(\frac{zdx}{r}\right) = \frac{r dz}{\sqrt{rr-zz}}, \text{ ac proinde } dx = \frac{r dz}{2\sqrt{rr-zz}}$$

quod sic construitur: Applicetur extremitati radii AC normalis CP = t , & per punctum P asymptotis AC, AB describatur Hyperbola PI: deinde assumto in peripheria quadrantis quovis puncto D, agantur DO, DI parallelæ radiis AC, AB, & abscindatur LM = GI, ductaque AMN sumatur LO = BN, erit punctum O ad curvam optatam OQ. *Dem:*

A G. AC :: CP. GI vel LM, AL. LM :: AB, BN seu LO

$$\sqrt{rr-zz}. r :: t. \frac{r}{\sqrt{rr-zz}}, z. \frac{r}{\sqrt{rr-zz}} :: r. \frac{r}{2\sqrt{rr-zz}}$$

quare spatium OLVX latitudinis LV seu $dz = \frac{r dz}{2\sqrt{rr-zz}}$ = (ut modo

ostensum) $r dx$, & propterea totum spatium TBVX = $r x$, ideoque spatium hoc applicatum ad radii exhibet rectam æqualem arcui æquatoris, qui differentiis longitudinum exhibet puncti B, & ejus in quo linea loxodromica parallelum per E transeuntem secat. Non secus, si la-

si latitudo loci e quo proficisceris sit BD, & ejus in quem per Rumbum datum pervenisti, BR, erit spatium OLSQ ad radium applicatum æquale arcui æquatoris, qui differentiam longitudinum dictorum locorum metitur. Præterea datis longitudinibus & latitudinibus loci a quo & ad quem, quaeritur t , hoc est, in quem navis Rumbum dirigi debeat: Resp. differentia longitudinum duorum locorum est ad differentiam duorum aliorum latitudine cum prioribus convenientium, ut tangens anguli prioris Rumbi ad tang. ang. post. Etenim descripta alia hyperbola YZ & alia curva WK, erit CP. GI (LM):: AG. AC:: CY. GZ (LH), & permutando CP. CY:: LM. LH:: LM. LA \times LA. LH:: BN (LO). BA \times BA. BT (LW):: LO. LW; quod cum ubique valeat, erunt omnes LO, LW; hoc est, spatium LOQS, LWKS, divisa per communem radium, hoc est, differentie longitudinum, ut CP, CY, seu ut tangentes angulorum, quos Rumbi faciunt cum meridianis: unde datis latitudinibus BD, BR, si fiat; Ut spatium LOQS ad radium applicatum, ad datam longitudinum differentiam; sic data CP ad aliam CY: erit hæc tangens anguli quaesiti.

Fig. II & III.

Constructio Problematis succinctor: Extensio quadrante meridiani BC in rectam $\beta\alpha$ & abscissa quavis $\beta d = BD$, si applicetur δy , quæ sit ad βr seu t , ut AB ad DG, erit curva γy ita comparata, ut spatium curvilineum $\delta y \pi \gamma$ ad radium AB applicatum sit æquale arcui æquatoris, qui differentiam longitudinum exprimit locorum, quorum latitudines sunt $\beta d, \beta r$, seu BD, BR. Cum enim ex constructione sit DG. AB :: $t, \delta y$: erit $\delta y = \frac{r \delta y}{z}$; adeoque $\int \gamma dy = \frac{r \delta y}{z} = r dx$ per sup. ostensa, &c.

Præterea, si spatium curvilineum $\beta r \pi \gamma$ adeoque & singula $\int \gamma dy \left(\frac{r \delta y}{z} \right)$ commutari intelligantur in alia parallelogramma, quorum communis altitudo sit $\beta r = t$, erit singulorum latitudo respectiva $\frac{r \delta y}{z}$, quæ est ad d seu δy , ut r ad z (radius ad sin. compl. latitudinis βd vel BD, sive ut secans latitudinis ad radium) quare ut r ad t , sic unius paralle-

parallelogrammuli latitudo $\frac{r dy}{z}$ ad $\frac{r dy}{z} (= dx)$ & ita summa omnium

ad x loci longitudinem. Hinc ratio perspicitur constructionis *Tabula*, quam vocant *latitudinum crescentium*, qua de vide sis *Snellium* & *P. Des Chales*.

2. *Spatium Loxodromicum*: Quod portionem superficiei sphaericae curvae Loxodromicae & polo vel Equatori intersectum concernit, fiat: r, p . (radius ad peripheriam) :: $z, \frac{pz}{r} =$ circumferentiae

paralleli per D transeuntis, quae ducta in latitudinem $DE = dy = \frac{r dz}{\sqrt{rr-zz}}$,

exhibet $\frac{pz dz}{\sqrt{rr-zz}}$ aream annuli DE, ejusque integrale $p \sqrt{rr-zz}$ dat

superficiem Zonae sphaericae, rotatione arcus BD super axe AG genitae:

Quia $p \sqrt{rr-zz} = p$ in $\sqrt{rr-zz} = p$ in AG, obiter notamus insigne *Theorema Archimedeum*, quod superficies frusti sphaerae cujuslibet aequetur producto altitudinis ejus in peripheriam circuli maximi, & proportionalis partis proportionaliter; adeoque quod superficies portionum inter se sint ut altitudines) hinc $p, dx :: p \sqrt{rr-zz}$.

$dx \sqrt{rr-zz}$ (seu per sup, ostensa $\frac{r dz}{z}$) = areae trapezii sphaerici, cujus

bases oppositae sunt differentioe arcuum aequatoris & paralleli; ejus itaque integrale aequale areae spatii curvae Loxodromicae & aequatori intersecti: est vero integrale ipsius $\frac{rr-zz}{z} =$ spatium hyperbolico; quare

si asymptotis AB, AC describatur hyperbola pqr , eadem cum altera PI, erit portio ejus quaecunque pBV aequalis spatium comprehenso curva Loxodromica, aequatore & meridiano dictam Loxodromicam ad latitudinem BE intersectante; cumque totum spatium TBVX sit aequale rx , hoc est, ipsi radio AC in arcum aequatoris x , hoc est per modo laudatum *Theor. Archim.* toti triangulo sphaerico duobus meridianis & aequatori

quatori intercepto, sequitur reliquum TpX aequari ipsi spatio, utroque meridiano, loxodromica & polo terminato. *Not. 1. Lq. LO:*

$$\frac{r}{z} \frac{r}{\sqrt{r^2 - z^2}} :: \sqrt{r^2 - z^2} : r :: AG. AC. \text{ Unde alia habetur con-}$$

structio curvæ OQ . 2. Si duas Loxodromias idem æquatoris parallelus fecerit, & per puncta sectionum transeat meridiani, spatia Loxodromais, meridianis & æquatori utrinque interjecta erunt, ut tangentes angulorum, quos Rumbi constituunt cum meridianis; patet, quia spatia plurimum hyperbolarum, quales pBV , abscissa ab eadem EX sunt ut ipse Bp .

De Area Triangulorum Sphericorum. Esto ABC Triangulum *Fig. II.*

Sphericum rectangulum ad C ; D polus circuli AC ; I Sphæræ centrum; IA, IC, IF radii; AF, DF, DC, DO quadrantes circulorum maximorum; CH, OG , sinus arcuum CA, OA , sitque OC pars infinites parva cruris AC ; ac ponatur $IA=r$, tangens arcus FE seu anguli $BAC=t$, $IH=z$, $HC=\sqrt{r^2 - z^2}$: erit

$$HC. IC :: HG. OC \quad | \quad IF(\sin AF). HC(\sin AC) :: \text{tang. } FE \cdot \text{tang. } CB,$$

$$\sqrt{r^2 - z^2} \cdot r :: dz \cdot \sqrt{r^2 - z^2} \quad | \quad r :: \sqrt{r^2 - z^2} :: t :: \frac{z}{r} \sqrt{r^2 - z^2}$$

per Doctr. Trigon. $\left| \begin{array}{l} \sec. CB. \quad \text{tang. } CB \quad :: \text{Rad.} \quad \sin. CB \\ \sqrt{\frac{r^2 - z^2}{r^2}} \cdot r \quad \sqrt{\frac{r^2 - z^2}{r^2}} \cdot r \quad :: \quad r \quad \sqrt{\frac{r^2 - z^2}{r^2}} \end{array} \right.$

$\sin. CB$ in $CO \left(\sqrt{\frac{r^2 - z^2}{r^2}} \right) = BCOL$, per sup. cit. *Theor. Archim.* cujus integrale = area Triang. ABC .

Constr. Describatur semicirculus centro I radio $IA = \sqrt{r^2 - z^2}$

seu quartæ proportionali ad tang. & sec. ang. BAC ac radium IA , cum fiat alia curva PQR ejus naturæ, ut HQ sit tertia proportionalis ad HN & radium Sphæræ IA , eritque planum AHQ = superfici Trianguli Sphærici ABC . *Dem:* $IMq = IHq = HNq$

$$\frac{r^2 - z^2}{r} = \frac{r^2 - z^2}{r}$$

FIN.

$$\frac{HN}{\sqrt{1177 \times 174 - 1122}} \cdot r :: r, \frac{HQ}{\sqrt{1177 \times 174 - 1122}} \quad \text{adcoque} \quad QHG =$$

$$\frac{1177r}{\sqrt{1177 \times 174 - 1122}} = BCOL, \&c.$$

Cor. 1. Planum AIPR (= Triang. Sphær. AEF) applicatum ad radium IA = arcui EF, per *Tb, Arch.*

2. Si $r = \text{infin.}$ hoc est, ang. BAC rectus, erit IM = IA & planum AHQR ad radium applicatum = arcui AC.

Additamentum ad Problema Funicularium.

Postquam *Problematis de Curva Funicularia* solutionem nuperime exhibuisset *Frater*, speculationem istam continuo promovi ulterius, & ad alios quoque casus applicui, quo pacto præter ea quorum tum mentio facta est, nonnulla sese obtulerunt, quæ recensere operæ pretium existimo.

Fig. V.

1. Si crassities vel gravamina funis aut catenæ inæqualia sint & sic attemperata, ut dum est in statu quietis, gravamen portionis HI sit in ratione portionis rectæ utcunquæ ductæ LM, iisdem perpendicularibus HL, IM interceptæ curvæ AHB, quam funis vel catenæ sic suspensæ proprio pondere format, erit Parabolica. Sin gravamen portionis HI sit in ratione spatii LOPM iisdem perpendicularibus HL, IM, intercepti, erit Funicularia AB curvæ Parabolæ vel Cubicalis, vel Biquadraticæ, vel Surdesolidalis &c. prout Figura CLO est vel Triangulum, vel Complementum semiparabolæ communis, aut semiparabolæ Cubicalis &c. Quod si vero gravamen portionis HI sit in ratione spatii QRST iisdem rectis horizontalibus HQ, IR, abscissi, erit Funicularia IB curvæ aliqua ex genere Hyperbolicarum (recta AG existente una ex asymptotis) puta vel Apolloniana, vel Cubicalis, vel Biquadraticæ &c. prout vid, Figura AQT est vel Triangulum, vel Complementum semiparabolæ communis, aut cubicalis, &c.

2. Si funis sit uniformis crassitiei, at a pondere suo extensibilis, peculiari opus est artificio: Vocetur portio funis non extensi, cuius ponderi equipollet vis tendens in unum funis punctum, *a*, & excessus longitudinis, quo portio hæc à dicta vi extensa non extensam superat, *b*, summa-

sumaturq; in perpendiculo FA=, & in definita FC=x; tum fiat curva DE

ejus naturæ, ut sit applicata $CD = \frac{ab}{\sqrt{2aa^2bx - 2a^2\sqrt{aa^2bb^2bx}}}$

sive $a \frac{\sqrt{aa^2bx^2 + a^2\sqrt{aa^2bb^2bx}}}{2xx - 2aa}$, (periade eam est) ac spatio cur-

vilineo ACDE constituatur æquale \square FG, producanturque rectæ KG, DC ad mutuam occursum in B; sic erit punctum B ad requisitam funiculariam AB. Suppono autem, extensiones viribus tendentibus proportionales esse, tametsi dubium mihi sit, an cum ratione & experientia hypothesis illa satis congruat. Retinere autem istam nobis liceat, dum veriore[m] ignoramus.

3. Occasione *Problematis funicularis* mox in aliud non minus illustre delapsi sumus, concernens flexiones seu curvaturas trabium, arcuum tenforum aut elaterum quorumvis, a propria gravitate, vel appenso pondere aut alia quacunq[ue] vi comprimente factas; quorsum etiam Celeberrimum *Leibnitium* in privatis, quibus sub ideam me tempus honoravit, literis digitorum opportune intendere video. Videtur autem hoc Problema, cum ob hypotheseos incertitudinem, tum casuum multiplicem varietatem, plus aliquanto difficultatis involvere priori, quanquam hic non prolixo calculo sed industria tantum opus est. Ego per solutionem casus simplicissimi (saltem in prememorata hypothesi extensionis) adyta *Problematis* feliciter referavi; verum ut ad imitationem *Viri Excellentissimi* & aliis spatium concedam suam tentandi *Analysin*, premati pro nunc solutionem, eamque tantisper *Logogripho* occultabo, clavem cum demonstratione in nundis autumnalibus communicaturus. Si lamina elastica gravitatis expers AB, uniformis ubique crassitie & latitudinis, inferiore extremitate A alicubi firmetur, & superiori B pondus appendatur, quantum sufficit ad laminam eoque incurvandam, ut linea directionis ponderis BC curvaturæ laminæ in B sit perpendicularis, erit curvaturæ laminæ sequentis naturæ:

$Qzuzv's bape dxqozddbbp poyl fy bbqfqlsp lry go mura ds udibb$
 $subi imixy yxdkrdhrp gqirkfgudl by ipqandes rcpghp aqdbkzi.$

○

4. lris

Fig. VII.

4. Iſtis vero omnibus multo ſublimior eſt ſpeculatio de *Figura veli vento inflati* quanquam cum *Problemate Funicularis* eatenus affinitatem habet, quatenus venti continuo ad velum adlabentis impulfus cœu fanis alicujus gravamina ſpectari poſſunt. Qui naturam preſſionis fluidorum intellexerit, haud difficulter quidem capiet, quod portio veli BC, quæ ſubtenſam habet directioni venti DE perpendiculararem, curvari debeat in arcum circuli. At qualem curvaturam induat reliqua portio AB, ut difficilis eſt perquiſitio, ſic in re nautica eximii prorsus uſus futura eſt, ut præſtantiffimorum Geometrarum occupationem juxta cum ſubtiliffimis mereri videatur. Cæterum in his Problematibus omnibus, quæ quis nequicquam alia tentet methodo, calculi *Leibnitiani* eximium & ſingularem planè uſum eſſe comperi, ut ipſum propterea inter primaria ſeculi noſtri inventa cenſendum eſſe æſtitem. Quanquam enim, ut nuper inſui, anſam huic dediffe credam calculum *Barrovii*, qualem appello, qui ab hujus viri tempore paſſim fete apud Geometras præſtantioreſ invaluit, quemque etiamnum *Nobiliffimo Tſchirnhauſo* ſolemnem eſſe video: hoc tamen non eo intelligendum eſt, quaſi utiliſſimi inventi dignitatem ullatenus elevare, aut *Celeberrimi Viri* laudi merite quicquam detrudere & aliis aſcribere cupiam; & ſi quæ conferenti mihi utrumque intercedere inter illos viſa eſt affinitas, ea major non eſt, quam quæ faciat, ut uno intellecto ratio alterius facilius comprehendatur; dum unus ſuperſuas & mox delendas quantitates adhibet, quæ alter compendio omittit: de cætero namque compendium iſthoc tale eſt, quod naturam rei prorsus mutat, facitque ut infinita per hunc præſtari poſſint, quæ per alterum nequeunt: præterquam etiam quod ipſum hoc compendium reperiffe utique non erat cujuſvis, ſed ſublimis ingenii & quod Autorem quam maxime commendat.

JACOBI USSERII ARMACHANI AR-
chiepiſcopi hiſtoria dogmatica controverſia inter Or-
thodoxos & Pontificios de Scripturis & Sacris vernaculis nunc
primum edita. Accesserunt ejusdem diſſertationes duæ de
Pſeudo Dionyſii ſcriptis & epistoſa ad Laodicenoſ antehac in-
edita. Deſcripſit, digeſſit & notis atque auctario locuple-
tavit Henricus Wharton Archi-Epiſcopo Cantuarienſi
a Sacris Domeſticis.

Londæ.

Londini typis R. R. impensis Richardi Chiswell, ad insigne rosæ coronatæ in cœmeterio S. Pauli 1696, in 4. plag. 62.

Cum Pontificii linguarum vernacularum usum in Scripturæ translationibus & publico sacrorum cultu improbent, longe aliam Ecclesiæ ab omni ævo sententiam fuisse, Episcopus Armachanus in posthumo hoc tractatu prolixè probat, ut adversarij, cum alias Reformatorum rationes variis argutijs eludere nitantur, saltè tot Veterum oraculis, & historia præceos per tot seculorum centurias continuata confundantur. Et primo quidem capite veterum Hebræorum sententiam, ac deinde c. 2 & 3 Græcorum & Latinorum Patrum, qui ad ævum usque sexcentimum floruerunt, testimonia adducit. Antequam verò ad sequentia secula descendat, c. 4 nonnulla de Pontificii erroris origine interfatur, observans imperiosam civitatem Romanam scilicet una cum jugo etiam linguam suam domitis gentibus per speciem societatis imposuisse, & Romanos Pontifices Imperium imitatos, ut Romanæ linguæ usus in ecclesiasticis officiis receptus Romanæ autoritatis in gentibus propagatæ indicium foret, non minori sedulitate curasse, & Carolum M. id negotii haud parum promovisse, qui, cum Romana lingua in provinciis Romano Imperio subjectis per barbarorum incursiones corrupta admodum fuisset, dissonantia cantus ecclesiastici inter Gallos & Romanos offensus per duos Clericos, qui tantum a Romanis didicerunt, Metensem primum ecclesiam & deinceps omnem Galliam ad Romani cantus autoritatem revocavit. Origine erroris explicata ad ecclesiæ testimonia redit, & c. 5 orthodoxam sententiam de Scripturis & Sacris vernaculis novem postremis a Christi ascensione usque ad reformationis tempora seculis confirmat, ut ostendat, nunquam veritatis testes defuisse, qui peregrinam linguam in sacris improbaverint, & Scripturam omnibus legendam inculcaverint, ideoque etiam in linguas vernaculas vel ipsi transtulerint, vel ab aliis translatas commendaverint. Contrariam ecclesiæ Pontificiæ sententiam & praxin, & favam Orthodoxorum S. Scripturam legentium persecutionem superiore seculo agitatam, ex nonnullis Anglicorum Antistitum registris aliisque monumentis c. 6 breviter exponit, quam Conciliorum canonibus multisque juris civilis & canonici decretis & plurimorum Imperatorum ac Regum sanctionibus adversari c. 7 ostendit. Capite, quod proxime sequitur, octavo Scripturam

ram S. passim in vulgares linguas jam olim translata fuisse ex Chaldaicis, Graecis, Gothicis, Syriacis, Armenis, Aethiopicis, Aegyptiacis, Persicis, Arabicis, Dalmaticis plurimisque aliis Sacrorum Scriptorum versionibus demonstrat, & ex variarum gentium liturgiis primitivam ecclesiam commune officium vulgari lingua celebrasse probat. Nono capite cum Pontificis laicos a Scripturae lectione arcuentibus, & biblia in vulgares linguas translata inter libros prohibitos referentibus aut ad ignem damnantibus, comparat Isaiam Jerem. XXXVI, 23; Antiochum i. Macc. I, 59; Diocletianum, de quo Euseb. lib. 8, c. 2; Georgium Cappadocem, de quo Athanasius in epistola ad Orthodoxos agit, nec non veteres quosdam haeticos quos Tertullianus de resurrectione carni, c. 47 Scripturarum lucifugas appellat, aliosque Sacrorum Codicum adversarios, quibus etiam Ulpianum & Paulum Juriconsultos annumerat, cum ille sub libris improbatæ lectionis, hic sub libris magicis etiam Scripturam Sacram comprehendisse videatur. Decimo denique eoque ultimo capite nonnulla adversariorum testimonia producit. Et hunc Usseri tractatum Clarissimus Whartonus non solum in ordinem digessit, & brevibus scholiis illustravit, sed insigni etiam auctario locupletavit, quod antequam recenseamus, de interjectis duabus Episcopi Armachani dissertationibus nonnulli referemus. Harum prior agit de scriptis, quæ vulgo sub Dionysii Areopagite nomine circumferuntur, quæ pseudepigrapha esse pluribus rationibus evincit. De ætate autem pseudo-Dionysii disserens Magdalenburgensium sententiam, qui ad 4. seculum hunc scriptorem retulerunt, tum veram esse dicit, si Apollinaris haeticus librorum istorum Autor statuatur, quod a Graecis nonnullis factum Laurentius Valla in annotationibus ad A. 17 observavit. Ipse autem hunc Pseudo-Dionysium ad quintum seculum referre mavult. Dissentit igitur hæc Usseri dissertatio ab ejusdem bibliothecæ Theologicae manuscripta, in qua librorum Dionysii Areopagite suppositorum autorem esse Apollinarium probe conatum est, ut Whartonus indicat, qui bibliothecæ illius Theologicae legendæ copiam sibi quondam datam, impressarum vero denegatam addidit. Interim tamen ex eadem insigni Usseri de Johanne Scythopolitano & Maximo in Dionysium scholiis observationem excerptæ, quam in usum Cl. Crævi quondam inde transcripserat. Annotaverit nimirum Usserus Johannis Scythopolitani

iani & S. Maximi in Dionysium scholia a Morellio & deinceps ab aliis simul confusa fuisse, & uni Maximo tributa, cum olim non solum in antiquioribus exemplaribus, quæ Cyparissiotæ tempore ferebantur, sed etiam in utroque, quo ipse Morellius usus est, codice distincta fuerint. Observat præterea Johannis Scythopolitani scholia illa ipsa esse, quæ nonnulli Dionysio Alexandrino tribuerunt. Id probat ex sententia quadam, quæ a Cyparissiotæ ex Dionysii ad scriptorem sibi cognominem scholiis allegatur, & in Johannis Scythopolitani scholiis totidem verbis reperitur. Quod autem Scythopolitani illa sit sententia, non Maximi, confirmat ex Latina versione scholiorum Scythopolitani a Roberto Lincolnensi facta, quæ in bibliotheca Collegii Corporis Christi apud Oxonienses manuscripta asservatur. Brevior est altera Usserii dissertatio de epistola Pauli ad Laodicenses. In ea inquit, cur Marcionitæ epistolam Pauli, quæ ad Ephesios inscribitur, pro epistola ad Laodicenses haberint. Causam esse dicit verba Pauli Col. IV, 15, id collata cum his duabus rationibus, quod 1. epistola ad Colossenses cum ea quæ ad Ephesios scripta est, ejusdem argumenti sit, & 2. eodem tempore utraq; scripta videatur. Observat præterea, quod in epistola ad Ephesios c. I, v. 1, verba *in Epistola* in antiquis nonnullis exemplaribus defuisse, ex Basili libro 2. adversus Eunomium colligi possit.

Duplicem habet dissertationem excipit *Henricus Whartonius auctarium* ad Usserii historiam dogmaticam de Scripturis & Sacris vernaculis. In auctario capituli 1, quo veterum Hebræorum sententiam Usserius recensuit, de etate Judæorum ab Usserio allegatorum nec non de variis Bibliorum versionibus, quæ a Judæis & Samaritanis adornatae sunt, differit, & inter alia *Danielis* sententiam refutat, qui Scripturæ lectionem Judæis quondam interdiciam fuisse probaturus, arbitratur puncta quidem Hebræa a prima linguæ origine in usu fuisse & in profanis ac civilibus scripturis passim usitata, sacre autem Scripturæ codices sine punctis confulto exaratos fuisse, ut tantum a peritioribus & doctioribus legi atq; addisci possent, & de quibus idiotæ sine Magistro aut Doctore legem perolvere audeat, sed ad Sacerdotes sciscitandi gratia confugere cogentur. Cui Whartonius respondet, punctorum defectum a Scripturæ scientia populum Judæicum temovere minime potuisse, cum in aliis etiam orientalibus linguis puncta defint, neque in communi etiam

usu adhibeantur & nemo tamen tam bardus sit, qui linguæ maternæ solum consonantibus descriptæ proprias vocales apponere nequeat, neque probari posse sacri & profani seu communis characteris apud Judæos distinctionem, quam eruditissimus Waltonus in prolegomenis ad bibliam polyglottam invicte refutaverit. In auctario capitulis 2 & 3 nonnulla Græcorum & Latinorum Patrum, qui 6 prioribus sæculis vixerunt, testimonia ab Arimachano Antistite prætermissa profert. Et Græcis quidem Patribus etiam *Autorem testamenti 12 Patriarcharum* annumerat, ejus ætatem præcise determinari non posse, & id solum sibi liquere ait, quod Origene, a quo allegatus, antiquior, & Christo posterior sit. Minime enim dubitat, quin Christianus fuerit, etsi Judæicam sectam simularet, & nonnullis imposuerit, ut eum Judæum fuisse & Hebræice scripsisse existimaverint. In auctario capituli 4 quod de origine erroris Pontificii agit, observat, Autorem linguæ ignotæ in sacris introductæ, & certam mutationis hujus epocham indicari non posse, cum abusus ille non simul & semel sed paulatim in ecclesiam introductus fuerit, & alias regiones citius, alias serius occupaverit. Dixerat Usserius, Romanum Ordinem & Psalmodym a Carolo M. in ecclesiis Gallicanis introductam, at Whartonus, etsi eam rem a Carolo M. maxime promotam & consummatam non dissimulet, a Pipino tamen coeptam asserit, quem ipse Carolus in constitutione de emendatione librorum ecclesiasticorum ob unanimitatem Apostolicæ sedis Gallicanum cantum sustulisse, & Galliarum ecclesias Romanæ traditionis cantibus decorasse scribit. Interim plebis instructioni non uno modo cautum fuisse Whartonus observat, cum Caroli M. ætate inter linguam Latinam & Rusticam Romanam non tanta diversitas fuerit, quin populus Missam Latinam toties recitatam intelligere potuerit, & postea, ex quo Latina lingua apud plebem penitus exolevit, non solum officia divina a Sacerdotibus vernaculæ linguæ in cæteris ecclesiasticis exposita fuerint, sed scholæ etiam passim fundatæ, in quibus pueri cujuscunque sortis Latinam linguam gratis discerent. Auctarium capituli 5 plura testimonia pro Scripturis & Sacris vernaculis ex septimi & sequentium sæculorum scriptoribus collecta continet. In horum numero *Cædmonus*, cujus paraphrasin Saxonice in Genesim & præcipuas S. Scripturæ historias Franciscus Junius Amstelodami A. C. 1655 divulgavit, & quem Johannes Tinmouthensis in historia aurea MSO. divinitus

vinus edoctum in lingua patria carmina, ut loquitur compunctiva tam feliciter scripsisse refert, ut nemo illi in his equiparari potuerit. Primus quem ex octavo seculo Whartonus producit, est *Aldhelmus* Episcopus Schirburnensis cujus epistolam ad Efridum hactenus ineditam exhibet. Eam quondam ex codice monasterii Abendoniensis, qui postea ad doctissimum virum Thomam Allen Oxoniensem transit, descripsit Usserius, & cum aliis tribus codicibus in bibliotheca Regia Cottoniana & D. Wilhelmi Howard de Navvorth inventis accurate contulerat. Hoc apographum inter laceras quasdam ejus schedas mutilatum quidem Whartonus invenit, sed quæ in fine deerant, ex Abendoniensi Codice supplevit, & Cottoniano contulit, ut integram evulgare posset. Ad idem seculum pertinet Venerabilis *Beda*, ex quo loca quidem nonnulla protulit Armachanus, sed Whartonus alia superaddidit ex commentario ad 21 priora Geneseos capita, qui si expositionem capituli 1 seu commentarium in hexaemeron excipiamus, inter Bedæ opera hactenus nondum comparuit, item ex expositione super canticum Prophetæ Habacuc itidem MSC, & aliis quibusdam Bedæ monumentis. Inter Scriptores 9 seculi floruit *Osfridus* Willenburghensis Monachus, de quo Usserius ex Trithemio notaverat, quod ad Luitbertum Moguntinum Archiepiscopum quatuor libros evangeliorum metricè in lingua Teutonica quibusdam regulis formata scripsit, & quod hoc opus inscripserit: *gratia Dei Theotisce*, & quod hanc evangeliorum expositionem *Achilles Gassarus* evulgaverit. At Whartonus in auctario suo observat, Osfridi opus non esse versionem evangeliorum, sed diatessaron seu harmoniam evangeliorum rythmis germanicis conclinnatam, & in libros non quatuor sed quinque distributam, neque titulum operis fuisse: *gratia Dei Theotisce*, sed: *volumen evangeliorum*, occasionem autem falsi tituli inde natam, quod Osfridus in limine veterum exemplarium dicat, se id opus Gratia Dei Theotisce composuisse. Notat insuper Achillem Gassarum, qui opus illud Osfridi edidit, non alium fuisse, quam *Flacium Jlyricum*, codice admodum mendoso & huiusmodi, cujus lacunas ex Vindobonensi codice in suis de Casaræ bibliotheca commentariis *Lambertus* supplevit. Addit Osfridum hoc opus non solum Luitberto Archiepiscopo Moguntino, sed etiam Salomoni ejusdem Decessori & Ludovico Franciæ Orientalis Regi nuncupasse, & rythmicam evangeliorum

versionem, quam *Waldoni Frisingensi* Episcopo Armachanus Beatus Rhenani ductum secutus tribuit, non aliam esse, quam ipsam *Otfridi* harmoniam, quam *Waldo Sigefridi Presbyteri* manu describi fecit. De *Methodio & Cyrillo* ad idem seculum pertinentibus parum accurate Armachanum tractasse, *Auctarii* Autor animadvertit. Id constare dicit, quod *Methodius & Cyrillus* Sclavis a se conversis S. Scripturam & liturgiam in lingua vernacula tradiderint, quod autem Latinam liturgiam abrogaverint, parum putum commentum videri, quum Slavi nullam antea liturgiam habuerint, quam a *Methodio & Cyrillo* conversi essent. Id probat ex annalibus manuscriptis *Andree Dandali* a *Lucio* lib. 2 de regno *Dalmatiae* citatis, & ex historia *Presbyteri Diocletis*, quam *Maurus Orbini* operi suo de regno *Slavorum* Italice scripto inclusam publicavit. Extare autem dicit in bibliotheca *Lambethana* codicem literis *Slavicis*, quales a *Cyrillo* inventae perhibentur, pulcherrime exaratum, acta *Apostolorum* & quaedam alia cum liturgia ad finem addita continentem, neque tamen certo affirmare audeat, quod illa versio *Cyrillum* autorem habeat. Caeterum *Johannem VIII*, quem *Usserius* ob datam *Slavis* sacra vulgari lingua celebrandi licentiam inter testes veritatis numeraverat, *Whartonus* invitum id fecisse auguratur; veritatem scilicet, ne *Slavi*, si ipsorum desideris non obtemperaret, *Patriarchae Constantinopolitano* *Bulgarorum* exemplo se submitterent, quem in finem etiam astutus *Papa Methodium* honorifice habitum *Romae* detinuerit. Ad finem *decimi* & initium *undecimi* seculi refert *Elfricum* Abbatem, qui *Saxonicae Geneseos* versionis insignem praefationem praemisit, qua translationem S. Scripturae in linguas vernaculas adversus eos, qui pravum imperitorum intellectum objicere solent, strenue vindicat. Eam haecenus ineditam una cum interpretatione Latina, quam ex viri doctissimi & literarum *Saxonicarum* peritissimi *Georgii Hicckesii* Decani *Wigorniensis* Anglicana versione expressit, publici juris facere operae pretium censuit. Sub *Canuto* Angliae & *Daniae* Rege *biblia* in *Danicam* quoque linguam translata fuisse, ex codice bibliothecae *Cottonianae* probat, qui *Canuti* quondam fuit, & *Danico* sermone harmoniam quatuor evangeliorum complectitur. *Berengarii* *Andegavensis* *Archidiaconi* testimonia ex ejusdem in *Apocalypsin* commentario dum profert, non dissimulat, in manuscriptis quibusdam codicibus istam *Apocalypseos* expositionem non *Berengario*

gario sed *Beringuedi* vel *Berengaudo* adscribi, cui etiam a Cl. Cave in Historia Literaria hunc tractatum adjudicari notat. Veretur autem Whartonus, ne Monachorum vel ignorantia vel odio adversus Berengarium Beringuedis nomen confictum fuerit, cum aliunde de Beringuede vel Berengaudo nihil plane constet, & Pitseus in appendice sua, ac Bossonus Buriensis in catalogo manuscripto scriptorū ecclesiasticorū de Beringuede & Berengaudo nihil aliud dicendum habeant, quam quod ejus nomen manuscriptis quibusdam codicibus præfixum invenerint. Suam autem sententiam de Berengario Johannis Subprioris auctoritate confirmat, cujus in Apocalypsin commentarius in bibliotheca Lambethana manuscriptus asservatur. In illius enim prologo cæteris Apocalypseos interpretibus Berengarium adnumerat, & subinde ampla fragmenta inde transcribit. Adducitur etiam inter testes undecimi seculi *Ivo Carnotensis*, ejusque liber de ecclesiasticis officiis, qui in Lambethana bibliotheca manuscriptus extat. Ex hoc ipso autem manuscripto Whartonus deprehendit, Ivonem autorem esse operis, quod sub *Micrologi* nomine allegari solet. Equidem octo priora illius codicis capita, quæ de nocturnis vigiliis, de matutinis laudibus, de prima, de tertia, de sexta, de nona, de vespertina synaxi, & de completionibus inscribuntur, nondum, quod sciat, prodierunt; at sequentia capitula 62 Micrologum constituunt, quibus in manuscripto codice additur capitulum de Missa & singularum ejus partium auctoribus, quod in Micrologo desideratur. Est autem codex iste præclaræ vetustatis & Ivone ipso haud multo inferior, & in fronte istiusmodi titulum præfert: *liber Ivonis Carnotensis Episcopi de ecclesiasticis officiis*. Inter Scriptores 13 seculi, qui a Whartono pro Scripturis & sacris vernaculis adducuntur, comparet *Rogerus Bacon*, cujus epistolam de laudibus S. Scripturæ ad Clementem IV bibliotheca Lambethana tenet. Observat autem, Autorem illum portentosa quædam & impossibilia in prolixa illa epistola comminisci. Non enim tantum necessarium esse docet, ut omnes Christiani sacram Scripturam tanquam fidei suæ fontem & regulam perfecte sciant, sed etiam fontes Hebraicos & Græcos ab omnibus consulendos asserit. Et quamvis incredibile videatur, ut singuli Christiani linguarum istarum notitiam sibi comparare possint, id tamen Baconus factu perquam facile esse persuadere suis Lectoribus cupit, imprimis cum se Grammaticam quandam univer-

salem invenisse gloriatur, cujus ope intra paucissimos dies quilibet linguam Hebraicam, Græcam, Latinam & Arabicam addiscere queat; & ut omnes, quod legunt, etiam intelligant, se opus quoddam manu-ductorum seu præliminare ad promovendam S. Scripturæ intelligentiam editurum spondet, enixe Pontificem orans, ut artificium suum summis omnium votis expetitur & frequentibus vaticiniis confirmatum, apostolica auctoritate confirmet, & universæ ecclesiæ commendet, unde innumera in ecclesiam beneficia redundatura minime dubitat. Inter Scriptores sæculi 15. occurrit *Gualterus Hilton*, Cathusianus Anglicus, in cujus laudem non parum cedere ait, quod celeberrimum illud opus de imitatione Christi non minus æquo jure sibi vindicare possit, quam Thomas Kempensis, & quisvis alius. In auctario capitis 6. de persecutionibus orthodoxorum commemorat instrumentum A. C. 1530 a *Gulielmo Warhamo* Archiepiscopo Cantuariensi confectum, & Notariorum publicorum subscriptionibus confirmatum. Narrat in ejus præfatione Archiepiscopum Henrici Regis consilium explicare, quod nimirum late serpenti hæreseos veneno obicem positurus plures Præsules, Doctores, & Theologos congregaverit, ut libros quosdam vernaculos examini subicerent, & censura notarent. Refert porro, post hæreses & blasphemias ex variis libris excerptas & sigillatim notatas, & quibus quatuor tantum speciminis loco apponit, Regis interdictum sequi, quo hæreses illæ una cum libris illas continentibus, & translatione Scripturæ per Gulielmum Tindallum adornata prohibentur & damnantur, & ut hoc decretum plebi innotesceret, monitorii cujusdam formulam, quæ a singulis Sacerdotibus e suggestu prælegeretur, compositam fuisse, in qua omnes & singuli, ut libros istos damnatos, & in his Anglicam Novi Testamenti versionem Curatis suis traderent, sub gravi potestatis admoniti fuerunt, ac ne quis injuriam sibi fieri quereretur, Episcopos & alios viros doctos a Rege consultos decreti illius justitiam concordi suffragio approbasse. Dolet autem Whartonus, Pontificios non solum sacros codices Christianorum manibus excutere conatos, sed etiam postea falsarias iisdem manus intulisse. Prodiisse dicit a triginta annis in Gallia plures Scripturæ versiones vernaculas a Theologis Pontificiis elucubratas, & vix ullam in his sinceram & fraudis immunem reperiri. Præ cæteris autem notat versionem Novi Testamenti a Theologis

logis Lovaniensibus confectam, & A. C. 1686 typis Burdigalensibus excusam. Ex ea nonnulla corruptelarum specimina seligit. Cum enim in vulgata, ex qua Lovanienses Gallicam suam versionem se expressisse dicunt, Act. XIII, 2, legitur: *ministransibus autem illis Domino*, Gallica sic habent: *or comme ils offrent au Seigneur le sacrifice de la Messe*, i. e. offerentibus autem illis Domino sacrificium Missæ. Sic I. Cor. III, 15, in Lovaniensium versione legitur: *mal il sera sauve ainsi toutesfois comme par le feu du Purgatoire*, cum tamen in vulgata nulla hic purgatorii mentio occurrat. Sic I. Tim. IV, 1. Gallica versio pro apostasia a fide, apostasiam a fide Romana posuit, ut cætera taceamus. In auctario capituli 7. nonnulla Conciliorum decreta pro Scripturis & sacris vernaculis per modum spicilegii recensentur. In auctario capituli 8. versiones quædam Bibliorum, quorum notitia illustrissimum Hiberniæ Primatem fugerat, commemorantur, & in his Biblia Moscovitica A. C. 1581. characteribus Slayicis seu Cyrillianis Ostroviæ impressa, in cuius præfatione interpres pro concessis viribus Deo gratias agit, cui orationi Basilii Magni Ducis admonitio succedit; qua omnibus catholicis linguæ Slavicæ peritis hæc Biblia commendat.

**NOUVELLES CONJECTURES SUR LA
Pesanteur, par Monsieur Varignon de l'Academie
Royale des Sciences, & Professeur de Mathematique au
College Mazarin. i. e.**

Dn. Varignoni novæ Conjecturæ circa gravitatem.

Parisii apud J. Boudot, 1698, in 12. Plag. 33½.

Author præmittit brevem diatyposin totius systematis, quæ huc redit: supponit gravia non habere naturalem instinctum tendendi deorsum, sed indifferenter se habere ad motum in quamcunque plagam instituendum; unde descensum illorum proficisci concludit a corporis alicujus externi pressione. At cum Luna cæteri que Planetæ, quanquã sunt vastissima & solidissima corpora, non tam en decidere cõspiciantur, infert, exilitatem & subtilitatem corporum non sufficere ad hoc ut gravitatis sint expertia, sed fieri posse, ut maxima quoq; corpora in certa a Terra distantia posita gravitate careant. In qua sententia confirmatus

lus fuit experimento, quod recensente in Epistolis Cartesio, Pater Mer-
 sennus cum Dn. Petitio sepius iterata vice instituerat circa majus tor-
 mentum bellicum, quo perpendiculariter erecto & discolo globum
 ejusve vestigia frustra in terra quassare, argumento eum non reci-
 disse, sed etiamnum in aere hærere suspensum. Miri hujus effecti ut
 inveniret causam, supposuit gravia pelli versus terram a materia qua-
 dam invisibili proximeque ambiente, hoc est, ab aeris particulis seu
 grossioribus seu subtilioribus seu utrisque; at cum corpora undique
 ab aere cingantur, hætenus nullam perspexit rationem, quare potius
 Terram quam Cœlum versus pelli deberent, donec tandem principium
 aliquod inæqualitatis animadvertere sibi videretur. Fingit aerem istum
 cingi in extrema regione ingenti fornice solido & impenetrabili, aerem
 moveri in omnes partes conceptibiles æqualiter, inque aere suspensum
 hærere cubum Terræ tamen quam fornici multo propiorem. Qui-
 bus positis apparet, cubum in nullam plagarum lateralium moveri pos-
 se, cum ab ortu & occasu, meridie ac septentrione æqualiter prematur;
 at hædræ summæ & imæ dispar ratio est, adeo ut cum prior a multo
 majore aeris columna impellatur quam posterior, cubum propterea
 deorsum ferri & quidem secundum perpendicularum necessum sit; quo
 ostenso difficultatem diluit respondendo querenti, qui fieri possit, ut
 etiam partes remotissimæ hujus columnæ in cubum agere queant. Col-
 ligit hinc 1. quod si cubus statuatur loco intermedio inter terram & for-
 nicem, ibi quieturus sit ob columnarum supernæ & infernæ æqualita-
 tem: 2. si collocetur prope forniciem, non tantum non descensus
 sed ascensus sit: 3. quod futurus sit nunc magis nunc minus gravis, pro-
 ut videlicet terræ forniciæ propior a magis minusve alta aeris columna
 desuper prematur. 4. quod ob resistentiam aeris fieri quoque possit,
 ut circa ejus medium sat magnum plurimum leuearum relinquatur spaci-
 um, in quo constitutum grave necdum ascendat nec descendat, quod
 vocat *spacium quietis corporum graviorum vel leviumve*, in quo globum Mer-
 sennianum (si vera sit historia) substituisse judicat. Rationem etiam
 hinc patere arbitratur, cur Luna nec accedat nec recedat a nobis, id est
 ceteri Planæ non accedant ad se invicem; quoniam videlicet vasta hæc
 corpora ad findendum fluidum, quo ambiuntur, plus virium requirerent
 quam a columnarum inæqualitate accipere possunt. 5. quod alius
 ejusdem magnitudinis cubus, sed ubique perforatus, ob transitum li-
 berum quem permittit plurimis aeris vel materiæ subtilis filamentis,
 minus

minus gravitate valeat quam prior, quod hinc lignum viride sicco, metallum ligno gravius sit. Infert hinc etiam, baculos ejusdem materiae & crassitiei, sed diversae longitudinis, ad perpendicularum erectos aequi-ponderare, quin & (si accuratius loquamur) brevior longiori praeponderare debere, in eadem videlicet a terra distantia, eo quod utriusque immineant paria numero filamenta aerea eo longiora quo brevior est baculus. Quibus explicatis ostendit, cur aqua aere licet gravior per vapores ascendat, cur saccharum in aqua aut metalla in liquoribus acidis dissoluta superiora petant, cur lignum per fumum in sublime feratur? Denique rationem explicat ex istis principiis, pluviae, tonitrus, fulguris &c. tandemque fornacem illum, quae pura mentis fictio fuit, iterum tollit, ejusque officium praestare posse innuit circumferentiam vicinorum vorticum, qui rapidissimo suo motu impediunt, quo minus aer nostri vorticis in ipsos expelli possit.

HIERONYMI VITALIS, CLERICI REGULARIS, Lexicon mathematicum &c.

Romae, apud Joh. Vannaccium, A. 1690. in 4. Constat plagulis 141.

Tres & viginti sunt anni, ex quo Autor Lexicon Mathematicum Patristis primum in lucem emisit; sed Geometricum fere & Astronomicum, cum plurima farragine terminorum Arabicorum, Aegyptiorum & Barbarorum, ex Astrologia veteri depromptorum. At vero Operis dignitati, votisque hominum doctiorum consulturus, *Universale Lexicon Mathematicum* adornare post cepit, quod Erudito Orbi superiore anno publice exhibuit. In hoc pristinum institutum adeo mutavit, ut in eo prius illud parum agnoscas: cum vix quarta pars terminorum utriusque editioni sit communis. Constat enim prior 1345, posterior 1269 titulis seu locis, quorum tantum 306 utrobique, immutata tamen in hac saepius, aut aucta exegefi, extant, reliqui uniuscujusque editionis sunt proprii.

Atque ut, quae juvenili olim, ut ipse fatetur, ardore & festinatione indigesta apposuerat, hic recoxit Autor; sic & lacunas sibi obvias sollicitè nunc replere, sentesque & inutiles herbulas evellere studuit. Pro inanibus ergo Genethliacorum commentis, aut etiam vulgo notis, utiliora variarum disciplinarum mathematicarum argumenta reposuit, usque

promtuarium hoc suum locupletavit. Ceterum doctrinæ ordinem Lexicis domesticum retinuit, dispositis juxta alphabeti seriem titulis; tractatione vero sic instituta, ut plus quam Lexicographus subinde præstitisse non immerito censendus sit. Præcipue vero *Architectonicæ* utramque exornandam sibi sumisse *Autorum* Lector deprehendet; nec ingrata novitate explicata comperiet, quæ circa militares artes ingenium & industria hodiernorum Ingeniariorum protulit, veteribus ignota, nec Scriptorum Latinorum stylo multum hæcenus frequentata. His aliisque sparsim *figuræ, æri incisæ*, sunt adjectæ, oculorum illecebraz, & intellectus adjumenta. Præmissi etiam Operi *Indices locorum* sive *verborum*; *Autorum*, quorum monumentis sua *nostra* inædificavit; & *questionum amœniorum*, quas extra septa mathematica, data occasione hinc inde disceptavit.

VAL. HENR. VOGLERI INTRODUCTIO

universalis in notitiam cujuscunque generis bonorum Scriptorum, cum notis & augmento HENR.

MEIBOMII.

Helmestadii apud Georg. Wolff. Hamm. 1691. in 4. Plag. 28.

Inter ea quæ ad disciplinas ac bonas artes literarumque studia spectant, haud postremum locum sibi vendicat scriptorum librorumque cognitio. Cui comparandæ cum plures libelli in eruditionis studiosorum versentur manibus, quæis veluti indicibus præclari auctores & eorum scripta in quovis doctrinæ genere recensentur; tum haud novimus, an utilitate ullus præstet hunc Voglerianum; postquam recentioribus scriptoribus & eorum monumentis auctiorem eundem instructioremque reddidit doctissimus *Meibomius*. Ex hoc enim non duntaxat nominis, sive scriptoris sive scripti, nudam notitiam haurire licet, sed præterea in penitiorum cujusque cognitionem is deducit, & quomodo in argumento, quod quisque sibi tractandum delegit, se gesserit, exponit. Edius est viginti abhinc annis ab Autore, non eo animo, ut notitiam omnium Scriptorum daret, sed ut ostenderet, qua ratione in ejusmodi cognitionem pervenire possint, qui eam expetunt. Pluribus interea editis *Morhofi*, *Bailleti*, *Labbei*, *Teiffertii* libris (quibus addendam existimamus *Thomæ Pope-Blountii* Censuram

ram, a nobis hoc anno p. 24. memoratâ) magnam cognitioni huic accessionem factam esse. *Morbomius* in *Addicamentis*, quibus amicissimi sui Collegæ (qui vitam A. 1677 cum morte cõmutavit) librum auctiorem dedit, affirmat: quorû scripiâ tamen excutere, & ab his annotata referre clarissimo Viro propositum non fuit, sed extemporanea opera, quæ in lectione *Vogleriani* libri, dum is recubebatur, in mentem veniebant, eidem annectere, & quosdam tantum in bibliotheca sua extantes scriptores, *Voglero* non memoratos, proferre, & quid in hoc argumento ii præstiterint explicare. In *Præfatione* p. 128. *sqq.* ostendit, notitiam *Scriptorum*, quæ circa ætatem, patriam, vitæ genus, mœurs, peritiâ, famam, omnem denique vitam versatur, quæque ingenuitatem librorum inquirat, ita esse comparatam, ut sine ea cum fructu evolvi *Scriptores* nequeant, nullusque ea, sive *Theologus*, sive *Juriconsultus*, sive *Medicus*, sive *Philosophus*, qui quidem nominum illorum justum ambitum implere velit, carere queat. *Pag. 145. sqq.* de utilitate epistolarum eruditaram disserit, & earum auctores recenset, non sine laude *Ant. Magliabechii*, quo neminem studiosiorem ejusmodi literarum esse ex vero prædicat. *Pag. 156.* Bibliothecam *Academiæ suæ Juliz* commendat, & de ea scriptam *Chr. Heidemanni* orationem. *Pag. 157.* *Catalogi Bibliothecæ Tübancæ*, a *Bullialdo* digesti & a *Quæsnelio* editi, laudes & nervos ostendit. Jungendus ei videtur *catalogus Bibliothecæ Salsianæ Romæ* anno superiori editus. *Pag. 160. 161. Ant. Triflerii catalogum auctorum*, qui librorum catalogos, indices, bibliothecas, virorum literatorum elogia, vitas aut orationes funebres, scriptis consignarunt, anno 1686. editum, præ *Labbei Bibliothecæ Bibliothecarum* recte commendat. *Pag. 162.* *Marquardi Gudi* studio collectas veteres *Inscriptiones*, quarum in quibusdam e *marmoribus* recte describendis a se ipsum adjutum fuisse narrat, cum *Itineris comitem* ante hos triginti annos in *Italia* haberet, & *manuscriptis* ejus in publicum proferri optat. *Pag. 163.* *Balbi Pignatorii* panegyricum *Jano Grutero* dictum in exemplum de vita eruditi *Viri* historiz condendæ proponit. *Pag. 163.* *Imaginum doctorum virorum* studium laudat, & nonnullos qui eas congregaverunt recenset. *Pag. 165. & sqq.* *Ephemeridum* sive *Actorum eruditorum* institutum laudabile esse, & plurimum conferre ad notitiam librorum acquirendam, affirmat; eaque occasione cum aliorum in hoc genere laboribus nostrum etiam studium laudat; *Parmensium*

mensium quoque & Amstelodamensium operam commendat; iniquitatem tamen *Repub. Germanicarum* operi ab se edito *Joannem Clericum*, qui *Bibliotheca historica* vulgat, p. 167. & seqq. notat, & ad ea quae is pulcherrimo utilissimoque operi objecerat, respondet. Pag. 172. quaedam annotat de *Vitarum* scriptoribus, iisque qui propriam vitam describere, ut *Thibaudus & Cardanus*. Pag. 174. & seqq. de *Scriptoribus ecclesiasticis, Patrumque & Ecclesiae doctorum veterum & recentiorum* vitis agit. Pag. 177. de *epistolis theologis* disserit. Pag. 181. *Parentis sui, doctissimi Viri, Jo. Henr. Maibonii* insigne opus de *Vitis medicorum* se editurum esse pollicetur, causamque exponit cur nondum id hactenus publicae luci dederit. Pag. 184. 185. de *historia nummaria* disserit, & earum collectores praecipuos enumerat. Pag. 188. *Criticorum industriam in mediis seu barbari saevi scriptoribus* exercendis exerceri cupit, quae hactenus *Veteribus* saltem impensa fuit. Nec obscuram spem facit sui in hoc genere adhibiti studii in publicum aliquando proferendi, cum plurimas observationes habeat sibi a multis annis in *Historiis Germanicis*, partim cum *MSSis* collatis, partim aliorum *Historicorum* opo examinatis, hactenus: quas ut, & ac paternam de *Vitis Medicorum* historiam, dudum eruditorum votis expectatam, luci exponere velit, publico nomine Autorem, de studiis cujuscunque generis praclare meritum & in omni eruditione insigniter versatum, rogamus.

LIBRI NOVI.

Christiani VVesii Tabulae Chronologicae, quibus *Republicarum* mutationes a nato Christo ad nostram usque aetatem sub unius conspectum revocantur. Dreßdæ 1691. in 4.

La Science de la Noblesse, ou la Nouvelle Methode du Blason, par le P. C. F. Menestrier; & augmentée par... à Paris 1691. in 12.

Cornelii Nepotis seu Amilii Probi Excellentium Imperatorum Vite, notis illustratae ab Hermanno Essenlo. Imjedi ad Rheenum 1691. in 12.

Voiage du Monde de Dantes. Suivant la copie à Paris. 1691. in 12.

L'Heritier de Guyenne, ou Histoire d'Eleonore fille de Guillaume dernier Duc de Guyenne, femme de Louis VII Roy de France & de Henri II Roy d'Angleterre. A Rotterdam 1691. in 8.

Johannis Olshergii Opera omnia philosophica, quibus accessere opuscula quaedam nova, nunquam antehac edita. Amstelod. 1691. in 4.

Nouvelle Pratique de Chirurgie Medicale & Raisonnée, par Michel Ettmuller. A Amsterdam 1691. in 12.

Les Comedies de Terence traduites en François, par Madame d'Avesnes avec des Remarques, Dernière Edition enrichie de figures. A Amsterdam 1691. in 12.

N. VII.
ACTA
ERUDITORUM

publicata Lipsiæ
Calendis Julis, Anno M DC XCI.

U AMBASCIADORE POLITICO CRI-
stiano.

id est,

Legatus Politico- Christianus, auctore CAROLO
MARIA CARAFA, Principe Buteræ, Roccellæ,
S. R. J. &c.

Mazzareni, 1690. in 4. plag. 32.

NE Actorum Eruditorum volumen, cui colligendo operam da-
mus hoc anno, peioris conditionis esset, quam illud, cui ante se-
mestre colophonem imposuimus, tam beatis nobis nunc esse licet,
ut ejusdem *Celsissimi Principis*, cujus *Exemplar Horologiorum Solarium*
civibam literati orbis venerationi tunc exposuimus p. 618, Ope-
re præfenti, non minorem reipublicæ literariæ applausum merente,
isti quoque decus singulare conciliare queamus. Est is *CAROLUS*
MARIA CARAFA, Domini universali familia *Carafa*, *Branciforte*,
Barrese, *Santapæ* & *Speciale*, *Butera* *Principis*, inter *Dynastas* titu-
lis claris in *regno Sicilia* dignitate primus, atque in *regno Castellæ* a
Magnatibus primi ordinis, *Roccellæ* de *Sac. Rom. Imperii* *Principis*,
Marchio *Licadie*, *Cabriniensis*, *Abbas* & *Barrafranca*, *Comes* *Crypta*
auræ, *Grassano*, *Mazzarini* & *Candolani*, *Domini* *Prioratus* *Hi-*
eropolymitani Roccellæ &c. Celsissima familie, cui origines suas *Princeps*
noster debet, historiam tribus tomis in folio huperrimè vernaculo idio-
mate recensit clarissimus *genealogorum* *Italorum*, *Blasius Almon-*
rus, quo de in posterum plura dicere habebimus. Tanto igitur san-
guine cretus eruditissimus *Auctor*, natalium gloriam apget decoratque,
bonarum ac principe viro dignarum literarum studiis ad invidiam
exultat. Cuius rei fidem assatum fecit novus hic de *Legato* *Petrina*
Christiano liber, dono *Auctoris*, cura illustri *Magnabocchi*, ad nos delatus.

Q9

Equi-

Equidem hoc ipsum argumentum alii scriptores dudum occupaverant, e quibus recentior ac modernorum Politicorum usui prioribus omnibus accommodatior est *Epistolarum* ab ipso *Rufino Principis* lectus. Non tamen *CARAFE* nostro in oblitere, quin & ingenium in eo exerceret, & quae alii solum tradiderant, strictius edissereret, praecipua ab aliis obscurius proposita stylo perspicuo pariter ac eleganti concinnaret, denique, quae alii & veteribus solis solisque recentioribus historiis illustrarant, his faciem accenderet ex sacra non minus quam profana, & veteri aequae ac moderna historia, imo ex propria quoque experientia rerum a se gestarum in legatione extraordinaria, quam iussu Hispaniarum Regis apud Innocentium XI R. P. octo abhinc annis felicissime obiit. Adiecit namque recensum capitulum undeviginti, quibus Opus hoc absolvitur. Post definitionem nominalem ac realem Legati, tribus prioribus capitulis enarratam, dotem Legati enumerat Illustrissimus Auctor, cumque fidum & prudentem c. 4, nobilem & opibus affluentem c. 5, eloquentem c. 6, obedientem c. 7, sincerum c. 8, taciturnum c. 9. esse cupit. Hinc monstrat, qualem se gerere debeat erga Principem, a quo ablegatur, c. 10, in itinere c. 11, in aula Principis, ad quem ablegatus fuerat, dum negotia fidei suae commissa exequitur c. 12. 13. 14, in civili conversatione c. 15. Addit, quibus privilegium fruatur, c. 16. Docet, quia ratione familiae suae curam gerere debeat, c. 17, qualia praemia ac dona pro labore suo recipere queat, c. 18, quo denique modo legatione sua desungi & iusque rationem apud herum suum reddere teneatur. Lecti praesertim jucunda est digressio c. XII. de caeremoniis, quibus Legati recipi solent in aula Pontificis, Imperiali, Hispanica, Gallica, Anglica, Veneta, Belgii Foederati Hagensis, Helvetiorum pagorum, Turcica & Persica.

DE ABBREVIATORUM DE PARCO MA-
iori, sive Assistentium S. R. E. Vicecancellario in Li-
terarum Apostolicarum expeditionibus, antiquo statu ill-
orum in Collegium erectione summe dignitate, prerog-
ativae ac privilegia, dissertatio historica 70 ANNIS
CLAMPINI Romani.

Romae, ex typogr. R. Camerae Apostolicae 1701. fol. Constat plag. 11.
 & sup. auct. S. quibus lib. de parco maiori respondentibus.

Joannes

Joannes Ciampinus, Vir Clarissimus & de quo a se edito Romæ sibi merito gratulatur, nobis plus simplici vice laudatur, præsertim in Actis Eruditorum A. 1690. p. 114. & in Supplementorum Sectione IV. p. 167. 171. Audiamus jam summetipsum historiam condentem; Anno celsæc. XXII (inquit R. II. p. XLVIII.) *Joannes Ciampinus Romanus, Brevium Gratia Magister, ac Præficus Munierum Brevium Justitiæ, nec non S. R. E. Vicecancellarius rerum Consistorialium & secretæ, hæterarumque Apostolicarum Præsumptor, in Abbreviatorum albo descriptus; per obitum Nicolæ Gregii die 27. Septembris. In fine anni 1689 ab Eminentißimo & Reverendissimo Domino Petro Cardinali Otobonano, S. R. E. Vicecancellario ac S. Laurentii in Damaso Diacono Cardinali, ejusdem insignis Collegiæ Ecclesiæ Vicarius deputatus, mox a sedis reformationis Alexandræ P. P. VIII. sacrarum Congregationum Consistoriali ac Indici Consulti electus est. Ut ergo pateret, quanta observantia ac adfectu profequatur Collegium, cuius non postrema pars est, hoc de eo opus magna industria congestis geminaque parte absolvit. Priori præmittitur *Prolegomena* de auctoribus septendecim, apud quos Abbreviatorum mentio repetita, & quibus antiquissimi ac sæculo orbis redempti decimo quinto clari sunt *Paulus Barchinonensis* & *Polydorus Vergilius*. Longe autem altius repetit origines Abbreviatorum suorum illustrissimus Auctor, a *Cancellariis* pura, de quibus *J. Gutherius* in *de Officiis Domus Augustæ* l. II. c. IX. aut *Notariis* septem, quos per totidem Urbis regiones instituisse Clemens I. fertur, quæ scribendis Martyrum actis olim occupabantur; postea vero, cessantibus persecutionibus, ad alias res publicæ scriptis consignandas adhibiti videntur. His itaque analogos esse existimat *Abbreviatores*, i. e. *Scriptores Brevium* sive *Epistolarum Papalium*, plerumque minoris momenti, quibus non bulla plumbea appenditur, sed tantum cæcis rubra imprimitur annulo Piscatoris signata. *Parvus* vero significat proprie locum muro, palis, trabibusve septum, ubi fera viva asservantur; eaque vox ab Anglis in Galliam, ac dein Avenione in Italorum linguam translata est. Dum igitur Avenione hæreret Papalis curia, *Parvum* nomen per metaphoram dici cepit *locus in interiori ablatissimo Palatii Cancellariæ, circumscriptus cancellis circumscriptus ad altitudinem ferè bennæ, in summo medio sui equalis ferè mensura, cum quatuor magnis foraminibus ad circuitum suo perimetro illisq; proportionem servatis.**

C. I.

C. II.

C. III.

in quorum singulis tres columnae abbreviatorum sedent. Ad istius mensae caput parvus est thronus, ad quem per duos gradus ascenditur, in quibus parva adeo quadrata mensa, super qua scribit Vicecancellarius, quando literarum expeditionibus in cancellaria faciendum intervenit. Mensa huiusmodi haldachinus holofericus viridis coloris. Appellatur *Parvus major*, ad differentiam alterius minoris, qui conspicitur in banco scriptorium Apostolicorum, quoque tanta latitudinis ac

- C. IV. altitudinis nimis est, sed huiusmodi pectus tantum aequat. Vetusissimum monumentum, quod aliquot abhinc saeculis Abbreviatores ejusmodi in aula Pontificia fuisse probatur, est Extravagans Joannis XXII. Cum ad sacrosancta, data Avenione IV. Idus Decembris, Pontif. A. I. Christi 1317. Huic verbotenus a Ciampino relatæ succenturiantur carmen Gaufridi seculo XIV. exaratum, itemque hoc recentiora decreta Martini V, Eugenii IV, Callisti III, ac Pii II. PP. RR. Justum vero ac peculiare collegium Abbreviatorum majoris Partis institutum demum est auctoritate Pii II. A. 1463. 1464. Sed iterum sufflammatum a successore Paulo II. eodem A. 1474. Confirmatum autem, non obstante Pauli II. diplomate, a Sixto IV. A. 1478. hactenusque factum rectumque conservatum: memorabili sane exemplo fallibilitatis ac incoherentiae humanæ. Quod enim necessarium judicarat Pius, id inutile & scandalosum vocavit Paulus, & rursus utile ac omnino restituendum censuit Sixtus. Multa nunc essent excerptenda de Abbreviatorum *manere, residentia in Cancellaria, admissione, ordine ac sessione, assistentia in Cappella Pontificis aliisque solemnioribus functionibus, solemnibus equitationibus, vestibus, quibus rursus in equitationibus illis, rursus festis diebus indantur, privilegiis, statuti decretisque, exequiis, Oratorio seu Cappella privata, ac Subsidiis.* Sed quum hæc recensere omnia prolixum nimis foret, sufficet digitum quasi tantum intendisse in fontem, unde rerum id genus curiosi suam assatim restringere queant.
- C. VIII. Parte altera habetur Enarratio synoptica nominum, titularum gestorumque omnium Abbreviatorum, quotquot in veteribus Regibus aliisque documentis huiusmodi reperire licuit Ciampino. His præmeritis duo antiquiores, quorum regesta deperita sunt. Primus est *Nicolaus de Francivilla* A. 1337, proximus *Franciscus Petri de Regentis* A. 1430, celeberrimus. Ceteri ab A. C. 1419. ad præsentem annum

XIX.

annum officio illo functi sunt. Clariores aliquot recensēbimus. Sunt ex iis: *Beneas Piccolominus*, postea *Pius II. R. P. Abbreviator A. 1431. Georgius Trapezuntinus A. 1448. Radulphus Bartholomaeus de Platina a. 1464.* celebris vitarum Pontificum conditor, de cuius infortunio prolixius Noster hac occasione agit. *Matthias Palmerius Pisanus A. 1475.* Hunc Gesnerus ac Martinellus confundunt cum *Matthaeo Palmerio* Florentino, qui Eusebii Chronicon ab a. 444. ad a. 1449. continuavit, eo quod alter idem Chronicon ab a. 1450. ad a. 1481. pertexuit, mortuus 19. Sept. 1483. *Laurentius Puccius* Florentinus A. 1506. *Hugo Boncompagnus*, A. 1540. qui postea *Gregorius XIII. P. R.* Porro *Camillus Burgbesius*, A. 1573. vertente tempore *Paulus V. P. R.* dictus. *Jo. Antonius Odescalco* A. 1576. (Hinc antam arripit Ciampinus, *Odescalcos* p. XXIV. non paucos *de in wagōō* commemorandi, duces secutus eruditos conf. p. autores *Propylaei ad Acta Sanctorum Maji* A. 1685. Antverpiae evulgati.) XXIX. His addantur *Maphaeus Barberinus* sive *Urbanus VIII. R. P.* a. 1589. *Franciscus Nerius* Cardinalis A. 1656, cui opus suum inscripsit Ciampinus, quique composuit, at nondum publici juris fecit, versionem italicam Annalium Caesaris Baronii. Is hodiernum superest, aequae ac *Franciscus Barberinus* sextus suae gentis Cardinalis, A. 1678. inter Abbreviatores receptus, itemque *Palutius Palutius* Cardinalis, *Altierus* hodie dictus qui jam A. 1642 Abbreviatoris dignitate potitus est.

Mittamus nunc *Ciampinum*, propediem tamen de eo iterum sermonem instituturi, cum Part. I. pag. 50. *Supplementum Pontificiorum nominis* in lucem edendum minetur, id quod avide ab eo expectabimus.

ADAMI RECHENBERGII LIBER MEMORIALIS Praelectionum Historicarum in Academia Lipsiensi.

Lipsiae impensis Joh. Frid. Gleditsch, A. 1691 in 8. plag. 30.

Clarissimus Autor libri hujus memorialis historici, tres ejus partes constituit. Quarum prima velut *ἀρχαῖα* historicam continet. Nam historia in universum considerata indolem, naturam ac divisiones varias non tantum exponit, sed et ordinem in lectione historica observandum, cum adminiculis ex Chronologia, Geographia,

graphia, Genealogia atque Politica doctrina petendis ostendit; ut circumstantiæ in historia juxta annotatæ rectius intelligi queant. *Alterâ partè*, quæ delineationem sive connexionem historię cum antediluvianæ, tum postdiluvianæ complectitur, inspersis variis quæstionibus historicis, breviter simul quatuor monarchiarum, quæ vocantur, ortus & interitus, cum descriptione gentis Israelis, seu Reipublicæ Hebræorum exhibet. In *tertiâ* autem parte de magnitudine, potentia & interitu Imperii Romani veteris agit, qui post factam illam solennem divisionem Imperii in orientale & occidentale contigit. Inde cum de Imperio orientali seorsum *cap. 2.* tractasset; de Imperio Turcico, quod illi interitum attulit, *cap. 3.* memorat. Hinc ad Imperium Romano-Germanicum progressus, tria ejus intervalla insigniora constituit. *Primum* est a Caroli M. Imp. ætate, ad interregnum illud magnum, quod post Rudolphus Habsburgicus rerum potitus est; *alterum* ab ejus tempore ad Maximiliani I. imperium porrigitur; unde *tertium* inchoatur, cujus res memorabiles tum in Germania, tum in aliis Europæ regnis, per duo propemodum secula gestas, paullo fusius enarrat, inspersis subinde lemmatibus quasi interlinearibus, quæ materiam de historia civili, ecclesiastica & litteraria copiosius differendi, historiam profectis præbere possunt. Scopus enim Auctoris, ut ex inscriptione libri adparet, non tam fuit historiam perpetuo filo contextam scribere, quam argumenta varia historica studiose juvenuti suppeditare: ut qui studio huic sane jucundissimo incumbunt, eo ceu libro memoriali uti, atque quæ ab aliis, justis jam commentariis, qui passim laudantur, uberius descripta prostant, repetere inde possint. Sub finem libri dissertationem de mutatione formæ statusque Imperii R. Germanici adjecit, qua variæ ejus mutationes inde a Caroli M. ævo ad nostram usque ætatem enarrantur. Appendicis velat locò duo Pontificis R. decreta, superiori anno Romæ publicatâ subjunguntur, quæ forte Theologis de noviter excitatis controversiis disquiritendi ansam præbere possunt.

GESTA PONTIFICUM ROMANORUM,

auctore Jo. Palatio.

Venetis, apud Jo. Parè. Vol. I. 1687. Vol. II. III. IV. 1688. Vol. V. 1690.
in fol. cum figuris æcis. Constant Alphabeticis circiter 10.

Oculos

Oculos non minus quam animum Lectoris opere hoc suo pascere atque oblectare studuit *Juanes Palatius* I. V. D. Collegiatae S. Mariae Matris Domini Plebanus & Archipresbyter ejusdem Congregationis, Canonicus Ducalis, in Veneto Lyceo Jurisprudentiae, uti olim Patavii Sacrorum Canonum, Professor, S. C. M. Historicus atque Consiliarius, vir toto literario orbe celebris, ex Monarchiae Occidentalis Historia a *Carolo M.* ad *Leopoldum Imp. Aug.* Latine composita & vastis voluminibus comprehensa, ac Italico quoque idiomate in compendio exhibita, itemque commentarius in IV, Institutionum libros, *Leone* paritimo sive dissertatione de dominio maris Adriatici, vita *D. Petri Apostoli* Italice exarata, vita *M. Antonii Justiniani Ducis Veneti*, paucos ante annos defuncti, aliisque pluribus animi ingeniosi ac solertis speciminibus.

Habet Auctor bene multa, quae & in numismatibus Pontificum *Caroli Molineti*, & in vitis Pontificum ab *Alphonso Ciaconio*, hujusque Continuatoribus *Francisco Cabrea*, *Andrea Viatoro*, *Hieronymo Aleandro*, *Ferdinando Ugello*, *Luca Wadingo*, omniumque recentissimo *Augustino Oldoino* enarratis, ac eorum hermis & monumentis sepulchralibus illustratis, reperias. Sed *Cesarem Baronium*, annalium ecclesiasticorum conditorem, omnium maxime facem sibi pretulisse proficitur in historia, quae quidem non tam primum argumentum quintuplicis hujus libri, quam ejus fundamentum est. Namque illud, nostra quidem sententia, praecipue esse videtur *Elogium* forma lapidari in singulos Pontifices compositum. Huic praemititur ubivis effigies Papae aeri incisa, eundem in modum, quo in ligno spectatur apud *Ciaconium Oldoini*. Bustum vero illud basi innititur, cujus superior pars exhibet *Pontificis monogramma*, *sigillum* sive *insignia gentilitia*, quae tamen in prioribus seculis desiderantur; inferior *emblemata* aliquod, plerumque e S. Bibliis petita, ac ad res istius Pontificis poetica nonnunquam licentia accommodata. *Elogio* subjiciuntur fusiores *annotationes* historicae, quibus acuminum in Inscriptione ratio redditur; adjectis sub finem *numorum* a Pontificibus illis percussorum & *epitaphiorum* imaginibus aere expressis.

Lubet exempli causa cum lectore ejusmodi elegantiarum cupido communicare breviusculum aliquod *elogium*, quo in laudes *Benedicti VI.* R. P. CXXXVII, A. Sal. DCCCCLXXII. electi, Palatius effunditur,

ACTA ERUDITORUM

dicur, ac emblemata crucifixi Christo quæsitum iconique papali substratum explicat:

Quem e sumis pendere suspicis,

Romanus est Pontifex,

Benedictus filius Hildebrandi.

Qui adhas carnifex,

Bonifacius Romanus Pseudopapa.

Volebam superi laqueum frangere;

Sed recordari, Deum ipsum inter latrones pependisse,

Permisero vicarium Christo non dissimilem.

Breve itaque sit epigraphium.

SI CRUCIFIXUS DEUS:

SUSPENSUS PRO NOBIS EST BENEDICTUS.

In annotationibus annexis refert, quomodo Bonifacius VII. opera usus Romani civis Cincii, Benedictum VI. in mole Hadriani strangulaverit; addita hac in Platinam animadversione: *Tanta injuria quia vindictam nec Romani exegerunt, nec Orbis Imperator, (qui Romana ecclesia fuit defensor acerrimus,) Platina, qui gesta Pontificum saepe interpretatur in pejus, veretur, ne talia fuerint Benedicti merita, quale præmium a Cincio consecutus est; minime advertens, Cincium sub Benedicto VII. meritis luisse panas.* Quæ Apologia si vel maxime locum habeat, *suspensus tamen pro nobis Benedictus* num dici debuisset, aliorum esto judicium.

Quod reliquum est, cum Oldoinus in Clemente IX. substitisset, Palatium Clementem quoque X, Innocentiumque XI, imo & Alexandrum VIII. recens tum electum non præterit. Inter cætera memorat, ubi post Clementis IX. fata quinque fere mensibus de novo Pontifice eligendo dissensissent purpurati Patres, novum sydus exortum esse, quod primo super conclavi emicuerit, inde ad Vaticanum montem progressum prædixerit quasi pontificatum Emiliæ Alterji, mox Clementis X. nomine compellandi, utpote qui sex stellas in gentilitio clypeo præfererat. Fuit vero & Alterji ille Roma, quam Tybris alluit, oriundus; unde Palatium impletum ait vaticinium S. Malachii: *De Flumine magna.* Nam passim ceu genuinum Malachii scriptum laudat prophetiam illam, ab Arnolde Wionis primitus vulgatam, *vobiscum vero superius postulatam & Claudio Francisco Monestrierio S. J. cujus*

ejus librum Gallicum recensuimus supra p. 144. ac Germanice red-
ditum nundinis vernalibus venum exposuerunt Frid. Lanckisii Biblio-
polæ quondam Lipsiensis hæredes.

Cum *vita Innocentii XI.* imprimeretur, ut ut nondum certis de
caussis publici juris fieret, Innocentius adhuc in vivis erat: Hinc non
miraberis, ab Auctore commendari, quod Nepotismum ecclesia Ro-
mana exterminare voluerit. Sic enim inquit Encomiastes:

Pro nepote Livio Odescalcho primum decretum,

Ut viveret more privati.

Christi vere vicarius,

Cui fratres & sorores, qui faciunt voluntatem Dei.

Operant alii Rempublicam, ut exonerent familiam:

Ad levandam rempublicam, gravat iste familiam.

Sic thronum scandunt Pontifices Sancti:

Sine patre, sine matre, sine genealogia.

Annos supra duodecim regnat

Nepotismo sepulto:

ABSIT, UT POST HUMIUM RESURGAT INNOCENTII.

Putares igitur, difficile fuisse Palatio, *Alexandrum* quoque *VIII.* in ap-
pendice operis deprædicare, qui de nepotibus Principum in morem
alendis majorem in modum sollicitus fuit. Sed ingenio tam fecun-
do pollet, ut nullo negotio repererit argumenta, causæ quam despe-
ratam reddiderat prædecessoris exemplum, speciose defendendæ ido-
nea; dicendo: *Fidas ut sibi vita custodes, ac certos populorum Prin-* pag. 207
cipumque interpretes, validos onerum curarumque consortes, sui que
arcans fideles ministros adscriberet, Nepotes vocavit in partem solli-
citudinis, exemplo non solum prædecessorum plurimum R. P. sed ipsius
Christi, qui plures cognatos inter Apostolos cooptavit.

Dum Auctor Michaelis Molinæ dogmata recenset aliunde
nota, addit eodem tempore damnatum *Antonium Mariam de Leo-*
nibus, e Comensi diocesi, spreto rem sensuum S. Scripturæ allegoricor-
um, tropologicorum, ac anagogicorum, & cõmendatorem acerrimum
orationis quietis. Ut alia mittamus illius dicta, sequentia ipsis fere
Palatii verbis adduxisse sufficiet: *Per orationem Quietis animam in*
Deo & fit Deus: Dantur quatuor leges, Naturalis, Mosaica, Evah-
gelica, Quietis, qua ad similitudinem virgæ Mosaica devorat leges

R. r

priores

Vol. V.

pag. 4.

priores, eritque Deus Deorum, ac post presentem Pontificem reformabilis mundum universum, ut fiat unus ovile & unus pastor. Tunc anima celum conscendens una cum corpore: interim Christus & Deipara extra Paradisum expectant, ut moriantur, & postea ad hanc quietem resurgant, in qua nec jejunia, nec sacramenta. Male dicitur in symbolo Athanasiano: Filium esse increatum. Ecclesia decipitur, cum deficiat ei Spiritus Sanctus. Hæc a sebat revelari tantum, magistro Deo, in carcerem coniectis a Patribus Inquisitionis, ac per ignem & aquam probare pollicebatur. Post bimestre spatium, quo Theologorum consilia obstinatus susque deque habuit, palinodiam cecinit, carceri perpetuo datus, ut ibi recitatione diurna (Palatium audis) Symboli Apostolici & Corona Mariana Deum sibi reconciliaret vatum.

Tomo V a pag. 26 usque ad p. 74. prolixè recensentur, quæ in causa Regaliæ tum inter Galliarum Præfules Clericosque alios (quorum plerique Regiis edictis velificaturi jus illud ad eas quoque Ecclesias, quæ ejusmodi oneri obnoxie antea non fuerant, extendi æquo animo patiebantur; quidam vero libertatis Ecclesiasticæ tenaciores mala quæque & cruciatus perpeti quam Regiæ hoc in negotio auctoritati vel minimum credere malebant) tum inter Pontificem Innocentium XI & Regem Galliarum hodiernum magnis utrinque contentionibus fuerunt agitata. Subsiciuntur Vitæ Pontificis numismata honori ejus percussa, magnamque partem Christianorum de Turcis triumphos, ad quos Innocentii in Fœderatos munificentia momenti haud parum contulerat, exhibentia.

Vitam Alexandri VIII. tumultuarie conscriptam fatetur Auctor; inde nec numismatibus, sed solum iconibus ipsius Pontificis, trium Othobonorum Cancellariorum Reipublicæ Venetæ, Antonii Nepotis Papalis, & Petri Cardinalis Pronepotis eam illustriorem reddidit. Justo tamen studio eandem impostorum concinnare spondit.

Cæterum non semel in historia Lutheri, iniquioribus memoriis, intrusus fuit. Ea tamen nolumus sigillatim persequi; sed Italos veritatis historicæ studiosos remittimus ad incomparabile opus Viri Illustrissimi Viti Ludovici Seckendorffii, Potentissimi hodie Electoris Brandenburgici Consilarii Intimi, Historiam Lutheranismi, quæ maximam partem ac in Folio quidem, ut loquuntur, typis Lipsiensibus jam impressa propediem venam prostrabit.

MENSIS JULII A. MDCXCI. 315
JOH. CASP. EISENSCHMIDT PHIL. ET
Med. Doct. Diatribe de figura Telluris elliptico-
sphaeroid.

Argentorati ap. Joh. Frider. Spoor, 1691. in 4. plag. 7.

Um doctissimus Auctor observasset, quam frivolis imo nullis rationibus inniteretur receptissima *de figura sphaerica telluris* sententia, operæ pretium se facturum ratus est, si rem omnem accuratius meditaretur, exactamque terræ tum figuram tum magnitudinem calculo definiret. Hunc ergo in finem duas præcipuas rationes, quibus sphaerica terræ figura defendi solet, missis illis, quæ nihil aliud quam gibbosam eam esse evincunt, examinat suisque momentis ponderat. Quarum prima cum ex superficie aquæ sphaerica globosam terræ figuram deducat, altera vero ex eo, quod sectiones telluris omnes per polos transeuntes sint circuli, sphaericam ipsi formam vindicet, utramque tamen perquam infirmam esse demonstrare nititur. Illam siquidem perperam supponere figuram aquæ esse sphaericam, cum superficies aquarum nisi ex figurâ telluris, quæ adhuc controversa est, determinari nequeat: hæc vero gratis sumere, singulos latitudinis gradus esse ejusdem magnitudinis, cum tantum absit, ut hoc ab ullo fuerit probatum, ut potius contrarium ex dimensionibus terræ variis in locis institutis eluceat. Antè vero quam ad harum recensionem accedat, sollicitus est de diversis mensuris, quibus illius mensores usi fuerunt, asseritque pedem Regium Parisiensem

esse ad $\left\{ \begin{array}{l} \text{Rhinlandicum} \\ \text{Romanum antiq.} \\ \text{Bononiensem} \end{array} \right\}$ ut 1440 ad $\left\{ \begin{array}{l} 1390 \\ 1331 \\ 1686 \end{array} \right\}$

falsumque adeo esse Ricciolum in ratione pedis Rhinlandici ad Parisiensem determinanda. Porro de Eratosthenis, Fernelii, Snellii, Riccioli & Piccardi dimensionibus præcipue differit, Eratosthenem ab objectionibus, quibus a Snellio & Ricciolo premitur, liberans & Snellium contra Ricciolum defendens. Deinde magnitudines varias unius gradus terrestris ab illis auctoribus observatas inter se contendendo ostendit, illas magis magisque decrescere, prout loca in quibus observationes fuerint institutæ, polo fuerint viciniora, & quidem eadem quam proxime proportione, qua latitudines dictorum locorum a se invicem differunt, ut ex sequenti tabella adparet:

Rr 2

Obser.

Observatores	Latit. Locor.	Magnit. unius gradus in milliar. Rom. ant.
Eratosthenes	27 gr.	100
Ricciohus	44½	80
Piccardus	49	74
Fernelius	49½	73½
Snellius	52	71½

Ex quibus proinde concludit, planum telluris secundum longitudinem axis sectæ non esse circulum sed ellipsin, in cuius verticibus poli sunt collocati, & cuius diameter major sive axis transversus coincidit cum axe telluris, diameter vero minor sive axis rectus communem sectionem plani Equatoris exhibet; atque hinc terram esse non sphaeram, sed sphaeroides oblongum, cuius mensuram atque magnitudinem sequens tabella exhibet:

Mensura	Axis Tellur.	Diamet. Equat.	Circumfer. per polos.	Circuf. Equ.
Pass. Rom. ant.	10889750	8287665	30123813	26036467½
Toises	8388195½	6383852½	23203878	20055463
Pertic. Rhinl.	4344964½	3306743½	12019275	10388449½

Mensur.	Superficies convexa Telluris	Soliditas Telluris
Passus Rom. ant.	262150525644091	391634468671764004637
Toises	155543546198141	178991662885773951043
Pertic. Rhin.	41733747916317	24876305448240417936

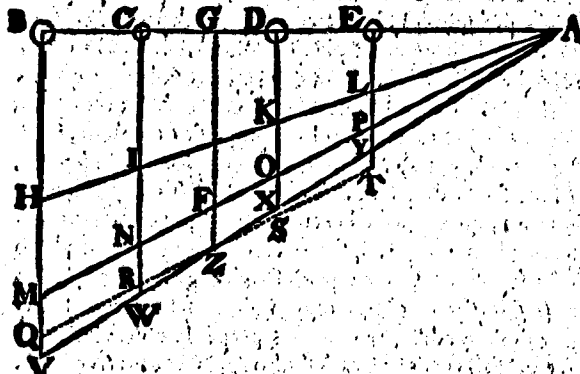
Tandem ne solus videatur discedere a communi sententia, J. Childram, Claud. Franc. Milliet Dechales, Th. Burnetium, & J. Nevytonum allegat, figuram terræ sphaeroidem asserentes; miratus posteriores duos ex conversione telluris circa axem effectus planè contrarios produxisse, quippe cum ille terram pro sphaeroide oblongo, hic pro sphaeroide lato vendiret. Nevytoniana autem sententia cum Auctori e diametro adversa sit, hinc contra hypothefes, ex quibus deducitur, disputat, neque illas accuratissimis observationibus, quibus saus calculus nitatur, præferendas contendit. Coronidis loco fragmentum Tabulæ adjectum est, quæ magnitudinem unius gradus latitudinis in tellure, pro diversa ejus ab Equatore distantia, indicat.

DEMON-

J.B. DEMONSTRATIO CENTRI OSCILLATIONIS ex Natura Vectis, reperta occasione eorum, qua super hac materia in Historia Literaria Roterodamensi recensentur, articulo 2. mens. Jun. 1690.

ANte decennium eruditus quidam Gallus Illustris *Hugenii* doctrinam de Centro Oscillationis labefactures supposuit, *celeritatem totalem penduli compositi avari summa celeritatum partium ejus separatarum*. Ego *Hugenii* aliquanto post suscepta causa, principii hujus falsitatem ex natura vectis demonstravi, juxta quam perpetuo partem celeritatis penduli in ipso axe consumi & deperdi necessarium sit; quod tum sufficere poterat ad paralogismum Adversario ostendendum. Ideoque cum eadem opera determinare volebam, quanta præcisè celeritatis pars in axe absumeretur, accidit mihi, ut rem quam præter institutum esse judicabam, paulo negligentius curarem, indeque in calculum incidere ab *Hugeniana* Propositione absudentem, quod suspicari me fecit, diversam esse rationem vectis, ejus alterum fulcrum sit in motu, quam quæ est vectis ordinarii: id quod tunc quidem abis discutiendum reliqui, ipsemet vero materiam hanc ab eo tempore prorsus seposui. Interea prælustri & generosus quidam Vir, qui avitæ *Hospitaliorum* gloriæ nunc insuper scientiarum literarumque decus eximium addit, re maturius perpensa observavit, huic meo principio e vulgari vectis natura desumpto apprime cum *Hugeniano* calculo convenire, inque eo duntaxat peccatum a me esse, quod celeritatem penduli acquisitam considerarem, cum nascentis tantum ratio habenda fuisset. Cujus correctionis certior per literas factus *Hugenius* approbavit methodum, sed difficilem eandem pronuntiat, & quædam haud satis evidentia continere asserit: veluti, quod celeritas vel quantitas motus penduli initialis, non acquisita spectanda sit; quod distribuendus ejus excessus eo modo quo fecimus, & quod in pendulo trium pluriumve ponderum fulcrum vectis respectu unius ponderis concipiendum sit in centro oscillationis reliquorum: miratur denique cum illustri *Hospitalio*, quod Propositionis suæ veritatem, quam modo agnoscere videbar, calculo meo dubiam reddere coner. Ad quæ sequentia notanda habeo: *Primo*, miror mirari Viros acutissimos, cum verba mea satis clare innuant, ex calculi istius ab *Hugeniana* hypo-

pothesi dissentu inferre me voluisse potius, peculiarem ut jam dixi in oscillatorio vecto obtinere communicationis motus legem, quam dictam hypothesin ullatenus suspectam reddere; quanquam, si verum fateri licet, nondum a me obtinere possum, ut hujus veritatem vel in Axiomatum numero habeam, vel ab *Hugendo* satis in propatulo constitutam arbitrer, eo praesertim casu, quo pondera durante motu suo mox inter se connexa, mox soluta supponuntur. *Secundo*, ratio cur celeritas penduli initialis, non acquisita, spectanda sit, attendenti obscura esse nequit, nec mihi fuisset olim, si vel per momentum speculationi inhæsissem diutius; intelligantur pondera quovis B, C, D, E,

virga inflexili AB connexa, junctim descendere in perpendicularibus, ut ante hac supposui; celeritates quas acquirunt eo

momento quo perveniunt in H, I, K, L, sunt HM, IN, KO, LP, quæ cum proportionales esse debeant ob commune vinculum ipsis ponderum distantis ab axe AB, AC, AD, AE, sequitur, virgam cui implicata sunt ipsorum descensui cum his celeritatibus continuando nihil asserre alterationis, & propterea nullum pondus hactenus in alterum quicquam de motu suo transferre. Superest ergo solus gravitatis impulsus, qui quolibet temporis instanti acquisitis celeritatibus de novo superadditur, qui alterationem patitur. Representetur hic, (cum omnibus corporibus equalis imprimatur) per æquales lineolas MQ, NR, OS, PT, quæ quidem respectu celeritatum acquisitarum HM, IN, KO, LP, uti hæc ipsæ respectu spatiorum percursorum BH, CI, DK, EL, habendæ pro incomparabiliter parvis, sic ut hæc tria QM, MH, HS, habeant se quodammodo, ut linea, superficies & corpus. At vero ob

inter

interpositam virgam fieri nequit, ut pondera simul sint in punctis Q, R, S & T, hoc est, in recta QT parallela ipsi MA; quin potius in directum jacere debent cum axe A, secundum rectam VWXY, adeo ut cum pondera axi propiora terminos suos S & T non dum attigerunt, remotiora suos Q & R jam praterierint, parte residua virgum gravitatis ab illis in hæc translata, parte in axe absumta. *Tertio*, in pendulo trium pluriumve ponderum centrum oscillationis omnium excepto uno considerat *Hospitalius* seu fulcrum respectu reliqui. Hoc quia invidens judicat *Hugemius* (quanquam verum deprehendam) & præterea quia ad demonstrationem aliter quam per inductionem instituendam parum aptum, malo rem invertere, & pondus duntaxat extremum habere loco fulcri, quod ferat reliqua pondera omnia suis quæque locis vectem urgentia. *Quarto*, distributio seu translatio quantitatis motus (olim solas celeritates consideravi, quia pondera supposita equalia) nihil obscuritatis habere tandem potest, sicutque ex natura vectis ordinarij: nimirum ponderis D incrementum celeritatis extra virgam est OS, in virga tantum OX, residuum XS, quantitas ergo motus transferenda tum in axem tum in pondus extremum D x XS; unde AB est ad

$$AD, \text{ sicut } D \times XS \text{ ad } \frac{D \times AD \times XS}{AB} \text{ portionem quantitatis motus trans-}$$

ferendam in solum pondus B: Similiter portio, quam de motu suo pondus E in pondus B transmittit, est $\frac{E \times AE \times YT}{AB}$.

At pondus C, quod majus celeritatis incrementum in virga quam extra virgam accipit, motui ponderis B contraria ratione adimere censendum est portionem $\frac{C \times AC \times WR}{AB}$. Est vero totum incrementum quantitatis motus,

quod ponderi extremo B a reliquis ponderibus accedit, præter id quod a propria gravitate nanciscitur, B x VQ; tandem sit Z intersectio rectarum QT, VY, & ducatur GZ parallela rectis BV, CW, &c.

Quibus positis centrum oscillationis sic invenitur: Per hypothesis & ex natura vectis est, $\frac{E \times AE \times YT + D \times AD \times XS - C \times AC \times WR}{AB} - B \times VQ,$

quare æque multiplicando & addendo erit, $E \times AE \times YT + D \times AD \times XS - C \times AC \times WR - B \times AB \times VQ,$ seu (quia YT, XS, WR, VQ, ipsi ZY, ZX, ZW,

ACTA ERUDITORUM

ZW, ZV, vel ipsis GE, GD, GC, GB, proportionalia) $E \times AEG \div D \times$
 $ADG = C \times ACG \div B \times ABG$, additisque utriusque parti tum $E \times AEG$
 $\div D \times ADG$, tum $C \times ACG \div B \times BAG$, fiet $E \times EAG \div D \times DAG \div C \times$
 $CAG \div B \times BAG = E \times AEG \div D \times ADG \div C \times ACG \div B \times ABG$; unde
 $E \times ABG \div C \times ACG \div D \times ADG \div E \times AEG$. Si quaedam
 $B \times AB \div C \times AC \div D \times AD \div E \times AE$

pondera ultra axem ex adversa parte constituta sint, eadem pro AG
 invenitur quantitas, nisi quod membra denominatoris ponderibus istis
 respondentia fiant negativa.

Jam vero puncti G a virga ponderibus B, C, D & E gravata ab-
 repta & per rectam GZ descendens, incrementum celeritatis, cum
 pervenit ad F, necessario est FZ, quæ est æqualis, ob Parallelogrammum
 FQ, ipsi MQ vel NR &c. incremento scil. velocitatis, quod pondus
 quodlibet separatim descendens a propria gravitate acquirit; quod
 cum similiter valeat in omnibus spatii GZ partibus, sequitur, spatium
 istud, hoc est, angulum GAZ eodem tempore pertransiri a virga, sive
 omnibus ponderibus B, C, D & E, sive unico tantum pondere in G gra-
 vata, & proin G fore centrum oscillationis, quod itaque repertum est.
 Neque variat demonstratio pro pendulo ordinario, cui pondera ita in-
 hærent, ut per arcus circulorum descendere cogantur: cumque re-
 perta quantitas AG eadem sit cum illa, quæ alias pro centro percussio-
 nis invenitur, sequitur, *centrum oscillationis & percussionis* corporum,
 ut recte notavit *Hugenius*, unum idemque esse, quanquam *Wallisius*
 in Cono ex. gr. aliud percussionis, *Hugenius* aliud oscillationis centrum
 assignat: fallitur enim *Wallisius* in eo, quod integræ basi Coni circulis-
 que basi parallelis non majorem distantiam ab axe rotationis celerita-
 temque tribuit ea, quam ipsa horum circulorum centra obtinent. Hæc
 vero centri oscillationis demonstratio sic reformata, ut generalis est
 & facilis, inque Geometrica exactitudine *Hugeniana* neutiquam cedit,
 sic eidem in eo præferenda videtur, quod principium Vectis, quo niti-
 tur, indubitatum est ac evidens, cum *Hugeniana* hypothesis obscura
 fere sit, nec aliam ob causam pro vera habeatur, quam quod nihil in
 contrarium afferri possit. Intellige in solidis corporibus; in liquidis enim
 res magis dubia videtur; cum viz appareat, quomodo cum ista hypo-
 thesi conciliari possit spontaneus communis centri gravitatis ascensus,
 qui accidit, cum metallum in uno liquoris sæcis positum ac dilatum,

aut

aut liquor levior graviori leniter superinfusus eidem sensum permittitur; id quod antea & fundamentum exitus Perpetui Mobilis nuper a *Fratre* inventi ac in Actis publicati, cui prola ibidem subjunctam structurem neutiquam officere existimamus. Caterum collegeram, quod si celeritas totalis penduli compositi minor esse debeat summa celeritatum partium ejus separatarum; reliquum in axe premendo consummum sit. Negat *Hugenius* hanc consequentiam, dicendo, saepenumero deperdi aliquid de motu, quod nullibi infumatur: at ego contra sentio, si quid amittatur, illud perpetuo alicubi impendi, sed quandoque in premendo firmo objice, quandoque in tollendo motu contrario, adeo ut cum penduli nostri pondera moveantur in eandem partem, jure inferre potuerim, motum deperditum necessario in axe premendo consummum esse. Denique & illud dubium est, quod mihi objicit *Vir* acutissimus, effectum videlicet resistentiae aeris, disruptionis vinculi, quod partes penduli connectit, aliorumque obstaculorum indeterminatae quantitatis esse, minuique in infinitum posse, sic ut non tollat (ut existimaram) possibilitatem motus perpetui, qui alias obtineret, si sine his impedimentis centrum gravitatis penduli altius ascendere quam descendere supponeretur. Constat enim, id quod de motu communicatur aut absumitur occursum obstaculorum, ad celeritatem mobilis, & hanc ad motus altitudinem determinatam semper relationem obtinere. Tantum de his. Notum occasione praesentis materiae *Eruditis* facio, *Fratrem* meum observasse, quod praeter *Hugenii* Cycloides infinitae dentur curvae, per quas descendens grave oscillationes peragat isochronas: item non solum cum *Newtono* & *Tschirnhausen* infinitas cycloides animadvertisse, quae sui evolutione seipsas describant, sed & detexisse quampiam ex alio quam cycloidali genere, quae eadem proprietate gaudeat.

HISTORIA VVESTFALIAE IN QVA IN-
primis de origine gentis S. S. summa fide atque di-
ligentia tractatur. Opus posthumum Auctore R. P. Ni-
colao Schazem Societ. J.

Neuhufii apud Joannem Tode, Paderbornensis Aulae Typographi, 1697.
 in fol. Constant. Alphab. 7. pl. 7.

Ad conscribendos hosce Annalium Westfalicorum libros ut animam Auctor Clarissimus applicaret, se non pietate tantum ac studio erga patriam adhibuit, sed aliorum quoque exemplo provocatum, cum primis vero Episcopi sui, raræ atque eminentis doctrinæ Principis, Ferdinandi, (qui *Monumenta Paderbornensia* edidit,) autoritate & subsidio, permotum fuisse profitetur. Florentissimo enim hoc literarum ævo cum plerique per Germaniam non minus, quam per cætera regna & provincias, majorum suorum res domi forisque præclare gestas legantur celebrasse, is sibi non committendum ratus est, ut patriæ res hærent in tenebris: utpote quæ non minus, quam cæterarum gentium origines, & res laudabiliter gestæ mereantur illustrari.

Propositum suum itaque sic exequitur, ut primas nominatæ gentis origines, ejusve bella cum præcipuis orbis populis, Romanis atque Francis gesta, propugnatam invictis animis per plura secula libertatem, abjuratam servitutem idolorum, susceptam religionem Christi, allaque ad gloriam gentis spectantia scitu lectuque dignissima, luculentè hoc in opere exponat. Narrationem tamen longius subinde fundi per vicinorum quoque populorum campos non miraberis, quod rerum ac temporum status, federati, hostesque, & interea sociorum bella intermitteri non potuerint, ne affinium luce spoliarentur. Romanos etiam Cæsares passim observabis introductos vinculum scriptionis, ut quæ sub singulis gesta sunt a Germanis, Francis & Saxonibus, ordine suo possent dilucidius exponi.

Tribus vero partibus opus totum distinguitur. Quarum prima Westfaliam Romanam, altera Francicam & Saxonicam, tertia Westfaliam Christianam contemplandam nobis liscit. Et in Romana quidem actum legas potissimum de gentis hujus origine, de priscis harum regionum populis, Tacito etiâ memoratis, & de bellis, quæ pro libertate cum Romanis tum ante, tum post nativitatem Domini strenue gesserunt. Atque istam lædis partem Paderbornæ potissimum vendicandam Auctor censet, quod fontes Luppiz, ad quos toties Romanorum exercitus legatur confedisse: quod castra & stragæ: quod montes Teutonicos Variana clade nobiles: quod campum Martis: quod sedem belli ad Alifonem, aliisque ex bellis Romanorum memoratu non indigna, ibi locorum reperire liceat. Idque egit Libro I. & II.

Parte media Francorum exponuntur origines, ipsique Franci ex iisdem populis Rhenum inter & Visurgim incolentibus, deducuntur.

Docet

Decet hic enim prolixius, quomodo sumto Francorum nomine pro liber- f. 144. sq.
tate asserenda, & limite Rheni tuendo decertarint, donec ex æquo
Marte diu certantes, victores tandem Rheno perrupto, utramque
Belgicam, & Galliam occuparent, conditoque nobilissimo Franco-
rum regno, imperium quam latissime extenderent. Inde Autor con-
ficit, Franciam veterem non alibi quam in Westfalia quærendam esse,
meritoque eam partem, Westfaliam *Francicam* à se inscriptam: ista
gentis suæ gloria nihil ullam Germaniæ partem ex omni antiquitatis
memoria habere illustrius: tantum abesse, ut Westfali pro gente obscu-
ra, abjecta & ignobili haberi cum antiquitatum imperiis debeant.
Cum ipsis quoque Francis aurora quasi Christianæ religionis hic osten-
ditur: quæ Pipino Australiæ præfecto ac Majore domus, Carolo 325.
Martello Principe, & Pipino Rege, per viros Apostolicos cœperit
in eas regiones introduci: id quod Libro III, IV, V, & VI. præsticum
invenias.

Postrema partium Westfaliam Christianam exhibet, jucundaque
ratione Libro VII, IIX, IX atque X. cruentum tricennale bellum, a 418. sqq.
Carolo M. gestum, quò de Saxonia & barbaris harum regionum po-
pulis est triumphatum, memorat. Tandem enim gentem bellicosissi-
simam, quæ subigi hæcenus neque Romanorum, neque Francorum
in ipsos Francos atque Saxones reflexis armis potuerit, perdomitam
a Carolo, juxta cum Francorum imperio Christianæ legi se submissa.
Aureum hoc, post tot ferrea, seculum exlimunere tandem illuxisse,
quo proculcata idololatria, plena Solis luce religio Christi fuerit
introducenda, & gens a foedissima demonum servitute liberata. Quo
loco insimul refertur, quæ ratione per Saxoniam primum Episcopatus
conditi, sancti Pastores constituti, & distributi per parochias Sacerdotes
fuerint: quomodo item populus ex tenebris densissimis in admirabile
illud lumen gentium emerisset. Ut adeo intelligatur, quam barba-
rus olim is fuit & pertinax, tam mitem ac serventem Christiana reli-
gione recepta eundem evasisse. Christianam interim religionem,
quam imperante Carolo M. Saxonia suscepit, nequaquam imperante Ca-
rolo V. uti quidæ Autori visum, abiecit, licet sordes & maculas, abs hu- f. 657.
mana traditione profectas, procul esse jussit, Lutheri ministerio admo-
nita. Caroli M. enim nobiscum potius, quàm cum hodiernis Pontificis sensis-
se, seu, ut ipse loquitur, *formaliter non fuisse Papam*, peculiari libro

Fräcofurti A. 1670 excuso ostendit *Christianus Nisanius*, cumq; opposito & Neuhufii A. 1674 edito libro alio hic ipse *Schatenus* noster *Carolus M.* pro Romano-Catholico vendicasset, iterum justo opere, quod inscribitur, *Carolus M. Veritatis Evangelica Confessor denuo exhibitus atque ab Impugnationibus Nic. Schaten S. I. indicatus*, Francof. A. 1679. edito, demonstratum ita dedit, ut dubitandi de eo nullus sit relictus locus. Sub finem habes accuratum rerum memorabilium in hac historia contentarum indicem.

GUILIELMI FLEETWOOD INSCRIPTI onum antiquarum Sylloge.

Londini, prostat apud Tim. Childe, 1691. in 8. plag. 37.

DE juventute rerum antiquarum studiosa bene mereri cupiens *Guilielmus Fleetwood*, antea Collegii Regalis apud Cantabrigienses socius, Londini nunc munere Ecclesiastico fungens, in illius usum *Syllogen* hanc bipertitam edidit.

Prior pars *Inscriptiones ethnicae* singulares & rariores completitur, e *Gruteri* corpore, *Reinesii* syntagmate, *Sponii* miscellaneis, *Ferretii* Musis lapidariis, aliisque id genus libris selectas, digestasque in classes quinque. Harum prima est *Deorum*; altera *operum publicorum*; tertia *Imperatorum*; *Sacerdotum*, *Magistratum*, *Honoratorum*, *militum* quarta; ultima variorum, *parentum* puta, *liberorum*, *conjugum*, *fratrum*, *sorum*, *gentilium*, *cognatorum*, *heredum*, *amicorum*, *socialium*, *benemeritorum*, *corporum*, *singulariorum*, *dominorum*, *patronorum*, *libertorum*, *servorum*. Secunda pars *Christiana monumenta antiqua*, quae haecenus e libris impressis innotuerunt, ad unum & omnia ambitu suo, non sane magno, comprehendere fertur.

Ut chartae lectorumve sumptibus parceretur, Inscriptiones universae non capitalibus, sed minusculis literis exprimuntur. Notae necessariae ac succinctae hic illic intersperguntur, quas partim ex aliorum observatis, partim ex suis conjecturis depromsit Auctor. Carminum Graecorum abs eo emendatorum exempla vide p. 303. 322. 338. Ultimo loco habetur epitaphium *Philonidis Samiae* ab *illustri Viri* aliquibus cum mendis, si *Fleetwoode* credas, non paucis ab hinc annis primum vulgatum. Saepè vicissim de lapidis sensu eruendo conclamandum dicitur

Criticus

MENSIS JULII A. M DC XCI. 315

Criticus noster. Quandoque tamen non omnem spem deponere,
æquum erat. Exempli loco funto, quæ apud eum leguntur p. 100. n. 1.

Interamna.

Providentiæ, Titi Cæs. nati. ad. æternitatem.
Romani. nominis. sublato. hoste. perniciosissimo.

*NOT. Nescio, quis hic hostis, nisi Gecina, quem Titus interfecit,
circa A. D. 77. patre vivo.*

Quin enim suspicemur, hanc nullibi terrarum existere inscriptionem,
nisi in alia, eaque Tiberiana, quam primus exscriptor paulo negligentius legit & in compendium præter necessitatem redigere ausus
est? Integra autem legitur apud Nostrum p. 51. n. 3.

Interamna in Umbria.

Saluti. perpetuæ. Augustæ. Libertatiq. publicæ. Pop. Romani.

Genio. Municipi.

Anno. post. Interamnam. conditam. DCCIII. ad. Cn.

Domitium. Ahenobarbum Cof.

Providentia. Ti. Cæsaris. Aug. nati. ad. æternitatem.

Romani. nominis. sublato. hoste. perniciosissimo. P. R.

Faufus. Titius. Liberalis. VI. vir. Aug. iter. P. S. F. C.

*NOTA Fleetyvoodi: Ahenobarbus cum Vitellio Nepote Cof. erat
anno Tiberii XVIII. Christi XXXII. Hic hostis perniciosissimus erat Sejanus,
anno præcedente Consul occisus.*

Omnia recte, nisi quod dum Vitellio Nepotii cognomen additur,
Virorum magnorum error nobis in memoriam revocetur, a summo
eruditæ antiquitatis arbitro, Henrico Noris, confutatus in *epistola con-*
sulari p. 14. seqq. unde etiam discere licebit, Cn. Domitii Ahenobarbi
ordinarium collegam fuisse non A. Vitellium, sed M. Furium Camil-
lum Scribonianum. Nam quanquam Vitellius Cof. mortuus sit, juxta
Suetonium in Vitellio c. 2. ex Gruterò tamen p. MLXXXVII. n. 1. aperte
patet, Kal. demum Julii suffectum fuisse A. Vitellium. Hinc lacunam
in marmore aut *Furii* aut *Vitellii* nomine explere necesse fuerit; qua de
re vide Norisium c. 1.

Non raro in notis hisce, etsi ethnica inscriptiones illustrantibus,
Pontificiorum dogmata sale aliquo perfricantur; e. c. p. 99. 95. 189.
249. Nec illepidum esse videtur id, quod ex p. 181. representabimus:

1. Fl. Celus, in ripa, in Norich,

S f 3

C. Ho-

C. Hostilius. et. P. Egnatius. Veitor. XV. leg. Tribuni P. S. P. Q. P. dimicantes. pariter. heic. occisi. pariter. jacent. singulare. posteris. exemplum. et. caritatis. et. fortitudinis. Cilienfes. XXI. dies. atrati. luxerunt.

2. *Prope Goritiam.*

C. Hostilius. et. P. Egnatius. Veitor. XV. Legionis. Tribunus. pro S. P. Q. R. cum. barbaris. dimicantes. pariter. occisi. pariter. hic. jacent. singulare. posteris. exemplum. et. caritatis. et. fortitudinis. Norentes. XXI. dies. atrati. luxerunt.

NOTA: Audiebam multoties, sanctorum corpora diversis locis eodem tempore manere, Tribunalium autem, non antebas.

Inscriptionem utramque recenset Gruterus p. DXLIV. n. 4. & 5. ac priorem extare ait, fide Aloisi Lolini, in Celinæ fluminis ripa in Noricis; posteriorem prope Goritiam, auctoritate Wolfgangi Lazii. Altera alteram emendat, adeo ut in priori legendum sit: P. S. P. Q. R. pro P. S. P. Q. P. In posteriori: Tribuni. Contradictionem, quam perstringit Fleetywoodus, non incommode sustuleris, si observes, Tribunos istos non in ripa fluminis Celinæ pariter sepultos, sed ibi tantum pariter occisos dici. Contra vero, prope Goritiam pariter sepultos, non ibidem pariter occisos ferri Prior itaque lapis erectus est loco, quo obiere, alter eo, quo sepulti sunt.

Utut autem heic aliisque locis bene multis jocos subinde delectatur Auctor, jocosas tamen inscriptiones, æque ac supposititias vel quomodo recentioris ætatis suspectas Sylloge sua eliminavit, paucis tantum ex Ferroto admissis, quemadmodum in præfatione non sine singularis pœnitentiæ professione ipsemet notat.

Sed fortean nec tam antiquum est epigramma illud elegans, quod Fleetywoodus p. 305. n. 4. exhibet, non adjecto loco, ubi marmor visatur, id quod fraudis optimo viro factæ suspicionem auget:

D. M.

Flavia Rufilla.

Quid gnatum cadit Venus? Arcum perdidit. Arcum

Quis rapuit? Tusco Flavia nata solo.

Qui factum? Petis hæc, dedit hic; nam lumine forma

Deceptus, matri se dare crediderat.

Distinximus, Fleetywoodi pace, textum confirmatibus punctisque interrogationis, & pro crediderit rescriptimus crediderat.

Si vertente tempore contingat, ut divenditis libri hujus exemplis de nova editione cogitandum sit, e re lectoris sine dubio foret, accuratos indices nominum præsertim propriorum addere. Annectitur enim solummodo unus, quem glossarium antiquitatum in marmoribus occurrentium non injuria forte dixeris. Sed rari illic apparent numeri paginarum Sylloges, qui si adessent, valde utiles deprehenderentur illis, qui auctoritate marmoris glossam aliquam Fleetwoodi illustrare confirmareque cuperent. In altera etiam illa editione non incongruum esset, singularum inscriptionum titulis, cum spatium linearum nunquam fere expleant, adjicere literam G, vel R. aut S. A. B. P. F. W. quo innotesceret, num eas Fleetwoodus depromserit ex Gruterò, an ex Reinesio aut Spanio, Aringho, Baronio, Papebrochio, Ferrerio, Whelero, &c. Sic namque, si forte de menda typographica suspicio subnasceretur, vel fusior explicatio desideraretur, ad fontes recurrere facile foret.

GEORGII ADAMI STRUVII JCTI COMMENTARIUS ad Lib. V. Decretalium, editus a Filio
Georgio Gottlieb Struvio J. U. L.

Jenæ literis Bauhoferianis 1691. in 4. plag. 27.

ET si indefesso literarum studio ac longa rerum gerendarum experientia nomen suum inter Jureconsultos Germaniæ jam pridem celebratissimum reddiderit Autor Magnus, pulchrum tamen ducit continuare labores, & omisso vacationis privilegio tueri spatium, quam in vicina Salana nactus est, primariam. Hæc cum ex more & in aliis Academiis recepto, Decretalium interpretationi destinata sit, illam docendi rationem egregie sibi finxit Autor, ut post singulorum titulorum & capitulorum expositionem observationes præsertim jus modernum potissimum respicientes adjungeret. Eodem ergo ordine & successu, quo ante tredecim annos, circa librum tertium Decretalium, materiam Conventionum & Contractuum editis Decisionibus Sabbathinis illustraverat, hac vice etiam ex libro quinto Delictorum species varias ac poenas competentes exponit, collatis utrobique Juris Cæsarei Saxonicique suffragiis, & ex iis deductis Collegiorum Juridicorum præjudiciis. Speciminis loco observationes quasdam, præ cæteris notabiliores quæ nobis visæ sunt, exhibere deproperamus. *Cap. 1. Obs. ult. expo-*

exponit, quomodo apud Protestantes Jurisdictio in cœmeteriis & locis religiosis, ut & in personas Ecclesiasticas exerceri soleat. Porro refert *c. 2. obs. 7.* si matrimonia sit initum contra prohibitionem graduum ex Jure humano dependentem, & in alio loco nuptiæ sint celebratæ, in alio vero conjuges illi domicilium habeant, non sufficere dispensationem in foro, ubi nuptiæ celebratæ, impetratam, sed & in foro domicilii ulteriorem dispensationem petendam esse. *C. 3. obs. 3.* ex moribus Germaniæ Canonicatus seu præbendæ resignationem certæ personæ, quæ remunerationem præstat, hodie licitam reputari. *Ejund. Cap. obs. 5.* non incidere in crimen aliquod Simoniz, quando gradus Doctoratus vel Magisterii confertur accepta pecunia. *C. 4. obs. 7.* admittendum esse Judæum ad juramentum suppletorium, sicut ac opinatus Fulv. Pacian. in Tr. d. Probat. l. 1. c. 7. n. 33. & Schraderus ad l. 31. ff. de Jur. n. 307. §. 6. *Obs. 6.* exhibet præjudicium, quo foemina perpetua relegatio dictata, quæ propter infanticidium culeo in aquas submersa, & post aliquod spatium consueto more extracta, rursus convaluerit. *Cap. 8. obs. 4.* sistit responsum Facult. Theol. Jenensis, in quo collatis rationibus dubitandi & decidendi juxta normam Juris divini, poena ultimi supplicii homicidæ remittitur, qui rixa subitanea ab altero excitatus, in ira fervore, interveniente licet hospite, absq; necessitate adversarium vulnere lethali confodit. Quod vero scrupulositas nimia circa vulneris lethalitatem in homicidio, sanctioni Carolinæ parum sit conveniens, *obs. 11.* taxat. In *c. 12. obs. 9.* singulares circumstantiæ recensentur, quarum intuitu, ob intercessionem conjugis innocentis, Princeps poenam ordinariam in adulterio duplicato remittere solet. In *c. 29. obs. 4.* respondetur D. Theodorico Paulo, qui in dissertatione quadam litem moverat Autori circa actionem injuriarum, quatenus illa contra Sacerdotem, verba contumeliosa pro concione contra aliquem proferentem, locum habeat. Postrema duo capita, de poenitentis videlicet & sententia excommunicationis, ad ordinationes Ecclesiasticas Principum Protestantium, Saxoniarum maxime ac Lunenburgensium, observationes suas componunt & ad usum nostri fori attemperant. Quæ denique mutua titulorum hujus tractatus & libri quinti Decretalium sit connexio, quique textus ex istis præ cæteris fuerint facti, index specialis post primam statim paginam liquido demonstrat.

MENSIS JULII A. M DC XCI. 329
AN ANSVVER TO THE LATE OBIECTI-
ons made by Mr. Erasmus VVarren against the
Theory of the Earth.

id est,

Responsio ad objectiones nuperas Erasmi VVarreni
adversus Theoriam Telluris Sacram.

Londini, imp. Gualteri Kettilby 1690. in Fol. plag. 22.

REcenſu Geologiæ, quàm *Eraſmus Warren* Theoriæ Telluris *Thomæ Burnetii* oppoſuit, Acta Eruditorum Kalendis Martii 1691. publicaſſe auſpicati ſumus. Nunc Reſponſum auctoris Theoriæ ad Geologi exceptiones commemorabimus. Sequitur *Burnetius* antagoniſtam ſtriſto pede, & ad ſingula ſibi obiecta habet, quæ reponat, cum primis autem ſtigma injuriarum in Scripturam ſacrâ adeoq; Spiritum Sanctû, & in philoſophiam ſanz rationi conſentaneam, quod Warrenus ei inurere ſubinde auſus fuerat, omni ſtudio ei ipſi intentat. Nolumus in litigia illa evagari. Enarrare tantum lubet, quæ Burnetius iri maxime portentofa, ſut (mollius ut loquamur) paradoxa Warreni de *Cataclyſmo Noachico* ſententia reſprehenderit. Ut ergo ſequentia melius percipias, non incongruum fuerit, Acta Eruditorum allegata *levj* oculo perſtringere ac illorum ſummam, quam repetere non vacat, in memoriã tuã revocare.

Animadvertit primo Burnetius in Warrenum, quod (juxta Acta noſtra p. 98. l. 8.) hemiſtichium poſterius Gen. VII. 20. divellat a priori, cum tamen hoc illius *עַרְוֵי* ſit, æque ac verſus præcedens undevigeſimus. Indignatur quod vocem *עַרְוֵי* *abyſſus* Gen. VII. 11. de loco altiffimo exponat, (quemadmodum p. ead. l. 14. monuimus.) demonſtratque, potius inum aliquem locum notare, ſecundum Gen. XLIX. 25. *Deus. XXXIII. 13. Rom. X. 7.* non obſtante dicto *Pſal. LXXVIII. 13.* (quo de confer ſupra p. 98. l. 21.) utpote ubi conſentientibus tantum non omnibus in univerſum interpretibus, ut & verſus ſequentis *וַיִּבְרָא אֱלֹהִים* exigente, ſubintelligere oporteat particulam comparativam, h. m. *Diſſidit rupes in deſerto & potavit populum (TAN- QVAM) abyſſi magnæ.*

Objectionem ſibi fecerat Warrenus, a nobis quoque p. 102. in literas

T :

literas

litteras relata: *Cacumina montium apparere ceperunt decrefcente diluvio, Gen. VII. 5. Ergo prius aquis fuerit cooperta* responderatque, non emerfisse ex aqua, sed etenebris, ficque apparuisse. Regetit Burnetius, sibi potius credibile videri, post nubes omnibus vaporibus in aquas olim condensatis, continuo imbrum per quadraginta dies defluxu, exhaustas, aerem non turbidum sed pellucidiorē atque a nebulis liberum evafisse. Querit itaque, cur non montium cacumina post cessationem pluviarum sive die diluvii XL, sed demum post plures centum quinquaginta diebus apparuerint? Neque aliam rationem dari posse persuasus est, quam quod ultra sesquicentefimum diem diluvii, montium apices aquis undequaque, non vero aere tenebricofo tecti fuerint. Explodit conjecturam Warreni nulla prorsus ratione statumendam, Solem statim post quadraginta pluviosos dies exactos, magnam imbrum delapsorū partem iterum in vapores commutasse & in altum evexisse, hacque ratione aquas ex orbe nostro removendi initium fecisse, id quod p. 102. adijcere negleximus. Contrarium enim liquere ait ex *Gen. VIII. 3.* ubi initium decrementi aquarum in diem demum centefimum quinquagesimū rejicitur. Ex quia Solem in partes heic vocaverat Warrenus ad turbandū & obtenebrandū atmosphæram, Burnetius false ridet, (quod & supra ex professo fecerat) hypothesin ejus de vaporibus materiz humidæ ac flatulentæ primigeniæ tertia creationis die calore Solis in altum eductis, dein subsidentibus ac inter se in moles prægrandes terreas lapideasque, quas montes vocamus, vario modo concrefcentibus; hac occasione problema ventilari posse festive arguens: *Utrum Henricus VIII. prior fuerit Henrico VIII?* eo quod Warrenus similem in modum disputavit, num Sol, quem quarto demum die creationis memorat Moses, aliquid ad opus diei tertiæ contulerit?

Inter cætera argumenta, quibus depugnat Burnetius in diluvium Warrenianum, reperias & istud, non opus fuisse arca Noachi, nisi omnes montes undique inundati fuerint. Potuisse enim Patriarcham cum familia novique orbis seminario, facillori negotio in montem secedere, ac sese hunc in modum periculo cataclysmi quindecim cubitalis subducere.

Sed mittamus opinionem illam quadrata rotundis, superna in feris pro lubitu miscentem, simulque ejus antagonistam Burnetianam, qui de-

fincius

MENSIS JULII A. M DC XCI.

371
 functus pugna cum Warreno inita, alii ex adversariis suis responsum
 ullum dare recusat, *Herberto* puta *Crofto*, episcopo quondam *Herefordienfi*,
 de quo mense Martio, an superaret vivus, dubitabamus, nunc
 autem inter mortuos referendum esse, sub finem jamjam mensis *Maj*
 ex novellis publicis significavimus.

BIBLIOTHECA CHRONOLOGICA ILLUSTRUM VIRORUM provincie Lombardia Sacri Ordinis Prædicatorum, qui ab Ordine condito ad hæc usque tempora in ecclesia usilitatem calamum acuerunt. Autore P. F. Andrea Rovetta de Brixia Theol. M. Inquisitore Veronensi & Priore Provinciali ejusdem provincie.

Bononiæ 1691. typis Josephi Longi in fol. 3. alphab. 7. plag.

Historiam Ordinis FF. Prædicatorum plures illustrarunt. Aliqui
 Annales & chronica hujus Ordinis consignarunt, ut *Thomas Mat-
 venda*, & Hispanico idiomate *Ferdinandus de Castilla*, ejusque conti-
 nuator *Johannes Lopezius*, quorum historiam generalem Ordinis Do-
 minicani *Timotheus Botonus*, & *Hyacinthus Cambius* Italice reddide-
 runt, ut *Johannem a Cruce*, *Ludovicum de Cacemas*, & reliquos, quos
 labor ille occupavit, taceamus. Alii viros hujus Ordinis scriptis ali-
 isve rebus præclare gestis illustres recensuerunt, ut *Antonius de Con-
 ceptione*, qui ab insigni erga Catharinam Senensem affectu Senensis
 cognominari solet, in bibliotheca Ordinis FF. Prædicatorum, quam
 ejusdem Ordinis chronico adjunxit; *Leander Albertus* in opere de Vi-
 ris illustribus hujus ordinis; *Ambrosius Gozzinus* in catalogo Virorum
 ex familia Prædicatorum literis insignium; *Seraphinus de Razzi* in hi-
 storia Sanctorum & illustrium hujus Ordinis Virorum; *Alphonfus Fer-
 nandez* in concertatione Prædicatoria pro ecclesia catholica contra
 Hereticos, Gentiles, Judæos & Agarenos per epitomen in annales
 distributa, cui adjuncta est notitia Scriptorum Prædicatorie Familie;
Ambrosius de Alta Mura in bibliotheca Dominicana; *Petrus Malpane*
 in Athenæo Dominicanorum; *Johannes Baptista Lancius* in clemico
 Scriptorum Ord. Dominic. *Vincenzius Maria Fensana* in teatro Or-
 dinis

dicis Dominicani &c. Alii intra certas illustrium Dominicanorum classes constituerunt, ut *Hieronymus Bursellus*, & *Sebastianus de Obiedo*, qui Generalium hujus Ordinis historiam exposuerunt; *Antonius Malletus*, qui Paparum, Patriarcharum, Archiepiscoporum, Episcoporum, Doctorum & aliorum virorum illustrium, qui in conventu S. Jacobi Parisiensis vel Priores vel Religiosi fuerunt, historiam contexuit; *Balthasar Sorianus*, qui de illustribus Dominicis Provinciae Aragoniae egit, & quis omnes enumerare possit?

Progrediatur ergo ad Rovettam praesentis voluminis Auctorem, qui provinciae Lombardiae Dominicanos, quotquot ingenii suum monumentis claruerunt, juxta annorum seriem ita delineat, ut ipsorum studia, dignitates, virtutes, aliaque ad vitae curriculum spectantia, & denique elucubrata ab ipsis opera breviter enarrat. Auspicatur hoc opus ab ipso Ordinis Praedicatorum fundatore Dominico, cui Postillam in epistolas Paulinas, & aliam in epistolas canonicas, nec non in Davidis Psalterium, & Matthaei evangelium, & seorsim in illa Matthaei verba c. 8. *Adiudente Jesu in navicula*, item duos fidei libellos, quos saepe in ignem coniectos nunquam tamen combustos fuisse tradit, nec non tractatus nonnullos de laudibus Mariae, & diversos sermones de Psalterio Virginis tribuit; etsi *Natalis Alexander* ejusdem Ordinis socius Dominicum inter Scriptores ecclesiasticos non retulerit, cum veteres, qui Dominici acta scripserunt, operum illorum non meminerint, nec ulli hodie inveniuntur, & praeterea quidam non duos libros, sed schedulam tantum in ignem coniectam & miraculo illam mansisse memorent: qua de re Dominicani fratres inter se transigant. A Dominico ad ceteros Dominicani Ordinis Lombardiae provinciae Rovetta pergit. Scriptores numero fere sexcentos Permista sunt Fratibus etiam nonnullae Sorores, nempe *Petronilla Bava*; *Martha de Rosa* & *Paulina de Aymericis*. Inter auctores, quibus in hac bibliotheca adnotanda se usum profiteretur, memorantur *Jacobi de Susato*, *Ambrosii Tagini*, *Johannes Michael Plodius*, & *Vincenzus Maria Rivalini*, cujus catalogum MSC. Scriptorum Provinciae Lombardiae ad manum habuit. Atque his aliisque, quos usurpavit, Scriptoribus errores suos acceptos referri cupit. Refert autem ad Lombardiae non eos modo, qui in hac provincia nati, sed etiam qui solenni professione conventuum hujus provinciae filii facti sunt, ut *Cardinales Ursinum* & *Howardum*.

Adjun-

Adjuncta est huic bibliothecæ Syntaxis Ampliſſimorum Virorum Provinciae Lombardiae Sacri Ordinis Prædicatorum, qui ab ordine condito usque ad hæc tempora primos ordinis gradus atque dignitates obtinuerunt. Quod opus in sex partes seu tabulas distributum est. Prima tabula eos complectitur, qui ad totius Ordinis regimen assumti sunt. Secunda illos, qui ad munus Magisterii sacri Palatii in Romana Curia exercendum a Romanis Pontificibus electi sunt. Tertia eos, quibus regimen Commissariatus generalis Romanæ universalis inquisitionis commissum & demandatum fuit. Quarta eos, qui Conciliis aliisque disceptationibus & colloquiis adversus hæreticos interfuerunt. Quinta eos, qui ad varia ardua & difficilia Romanæ sedis negotia tractanda adhibiti fuerunt. Sexta denique eos, qui pro fide sanguinem fuderunt.

DICTYS CRETENSIS DE BELLO TROJANO, sive L. Septimii Ephemeridos belli Trojani Libri sex; cum notis Josia Merceri, Casparis Barthii, Ulrici Obrechtii, Pauli Vindingii, & indice Sam. Artopæi. Accessit Daretis Phrygii Historia Trojana.

Argentorati sumtibus Jos. Stædelii 1691. in 8. Plag. 24.

Historiam sive fabulam de Trojæ obsidione & excidio plurimi veterum literis mandarunt, neque Trojanorum virtute atque fortuna, & ut Priamus stulta in Paridem filium, qui rapinæ juxta & adulterii crimine se commiscularat, indulgentia, simul quid patris quid regis officii esset oblitus, potius duxerit implicari bello funestissimo quam reddere Helenam; eaque ratione & genus regum & omnem Trojanorum potentiam admoverit fati ultimis, quicquam deantatum magis a vetustis scriptoribus, quos ferme omnes temporum injuria nobis subduxit, *Dityn Cretensem* & *Daretem Phrygium* ex naufragio isto tot belli Trojani scriptoribus utrinque evasisse quidam existimant, sed ita ut non nisi eorum Interpretes sint superstites; ac *Dityn* quidem Phœnicæ literis scriptum & Itanæa arcula conditum, a pastoribus forte inventum & Neroni inde oblatum, a *L. Septimio*, *Daretem* autem a *Corn. Nepote* in Latinam linguam translatos, præfationes commentariis his præfixæ suaviter fingunt. Rectius eruditi existimant, *L. Septimum* virum quempiam haud vul-

garis ingenii, inclinantibus jam rebus Romanis, Constantini aut Theodosii ætate, cura cerneret multa diversis modis de famosissimo illo bello differri, statuisse omnem historiz seriem, omissis & refecatis iis quæ de Deorum pugnis fabulose vulgata & a Poetis conficta erant, quæque fidem antiquissimæ & maxime memorandæ Græcorum expeditionis elevabant, instar certæ narrationis sex libris completi, hisque omnem belli hujus historiam ab ipso initio usque ad Græcorum ducum reditum descriptum includere: usum autem fuisse nomine *Diclys*, & commentum ac si scriptoris istius libris suos traduxerit, ut autoritatem & fidem sibi conciliaret, dum narrationem petiisset ab eo qui bello ipse interfuerit, ab Idomeneo jussus rerum gestarum seriem literis exponere: libellum de excidio Trojæ *Dapetis* nomine præscriptum, ab Argonautica expeditione injuriarum Græcis illatarum initium repetentem, dein ab infecuta Hesionæ servitute, Cornelii Nepotis nomine præfixa epistola, nemini imponere, cum cuius manifestum sit, ejus venustati scriptorem hunc respondere minus: utriusque autem libros *commenta esse eorum, qui de bello famosissimo laedere voluerunt*, ceu de iis loquitur *Lud. Vives Lib. V. de trad. discipl.* Esti autem ambo hi scriptores ex compacto rem egerunt, quasi in velabro olearii, multum tamen alter alteri præstat, & judicio ac elocutione *Diclys* longe est superior: quibus virtutibus *Scioppio* imposuit, ut *Velleji, Valerii Maximi & Curtii* acate ab aliquo elegantis ingenii & judicii homine animi gratia & exercitationis scriptos ejus libros sibi videri affirmet, *Jofias* autem *Mercurius* elegantem mediæ ætatis scriptorem maxima eruditione & judicio polentem eum vocare haud dubitet. Cui *Mercurius* etiam si non salutem & integritatem, certe quod plurimum manibus terantur, uterque horum scriptorum debet. Is enim post Mediolanensem anni 1477 & Venetam anni 1499 ac Basileenses anni 1573 & 1583 editiones, novam adoprans ope duorum manuscriptorum codicum, quorum alter Petri Danielis, alter Pauli Petavii fuerat, infinitas in *Dicly* mendas, quæ priores editiones infederant, sustulit, & Daretem e codicibus duobus bibliothecæ S. Victoris Parisiensis meliorem constituit, geminosque hos Pseudonymos, adjectis *Dicly* annotationibus, anno 1617 in Gallia divulgavit. Quæ editio postea aliquoties in Belgio repetita, undecim abhinc annis doctissimam in Gallis virginem *Annem Tanaguilli Fabri filiam*, (quæ in Andr. Dacerii matrimonio jam agit) stimulavit, ut & ipsa

& ipsa bios hos commentitios scriptores interpretatione & notis suis nitidissime ad Delphini usum adornatos, & ex Homero aliisque Graecis & Latinis autoribus illustratos, in publicum ederet. Cum vero in Academia Argentoratensis bibliotheca MSCrus. Codex Dictyis extaret, eundemque olim, cum studiis istam Academiam exornaret, qui hodie universam eam urbem consilio & auctoritate regit, Vir illustris *Ulricus Obrechtus* accurate contulisset, eruditas etiam observationes in difficiliore & impeditos Septimii hujus, qui Dictyn in Latinum sermonem transtulisse se sinit, locos literis consignasset, eas nactus Juvenis eximius & literarum elegantiae studiosus *Samuel Artopaeus*, has de bello Trojano ephemeridas, capitibus distinctas, eumque fere in modum, quo, ex ista Academia olim Tacitus, Suetonius, Justinus, Florus, Cornelius Nepos & Velleius Paterculus concinnati, ab utili & bonis autoribus conveniente industria Berneggeri, Freinsheimii & Boecleri prodierant, adornatas dedit, ac integras *Merceri*, collectasque ex *Adversariis* ordine dispositas *Barthii*, & ineditas hactenus doctissimorum Virorum *Obrechtii* & *Vendingii* notas adjecit. Utque numeris omnibus absoluta extaret editio, *Indicem* etiam ejus concinnitatis, quam Argentoratenses primi reperisse ex vero laudari possunt, annexit: in quo non rerum saltem in *Dicty* memoratarum summa capita, verum etiam phrasum & locutionum rariores annotavit, ostenditque cum Sallustiana dictione Septimianae prorsus convenire. De Pseudo Daretē autem, quod non omittendum duximus, in *Prefat.* observavit Artopaeus, ejus libellum periocham videri carminis illius, quod sex libris Historiam de bello Trojano complexum, olim Cornelii etiam Nepotis nomine circumlatum fuit, procul dubio hanc ipsam ob causam, quod exposuisset historiam quae a Cornelio Nepote e Daretis Graeco in Latinum sermonem translata ferebatur, sed a *Josepbo Ifano* sive *Exoniense* *Arglo*, quem *Deiponius* nonnulli vocarunt, scriptos fuisse sex istos poematum libros, *Cambdenus* in *Britannia* annotavit, eosque vero auctori suo assertos *Samuel Dreselmus* anno 1620 cum Notis edidit.

FASCICULUS DISSERTATIONUM HISTORICO-CRITICO-PHILOLOGICARUM, COLLECTUS AC PLENISSIMIS INDICIBUS AUCTUS A THOMA CRENSIO.

Roterodami apud P. Vander Staart, 1691. in 8. plag. 35.

Cum

Cum pro exercitiis Academicis publicis, quibus ad disceptandas rite scholasticas controversias studiosa juvenus assuescitur, non nudæ semper theses, sed luculentæ subinde Dissertationes justo studio elaboratæ, certumque argumentum velut exhaurientes, ad disputandum proponantur, quas Posteritatis etiam usibus conservari Litterarum Reipublicæ interest: improbandum minime videtur Cænis nostri institutæ, quæ Dissertationes ejusmodi diversos in fasciculos colligendas typis denuo committere decrevit. Neque id sine judicio atque selectu, qualis in tali opere omnino requiritur, præstitum ab eo iri, vel primum hoc, quod nuper exhibuit, Specimen abunde comprobat, quinque Dissertationes, eruditæ sane eas quasque legisse neminem prænitere possit, complexum. Verum eas quidem, quia novæ non sunt, sed in multorum jam manibus versantur, & perillustrari ab aliis brevi temporis spatio possunt, indicasse nobis hoc loco suffecerit.

Prima est *Edmundi Dickinsonii*, quam Delphos Phœnicizantes inscripsit, Oxonii, etsi non per modum Academicæ Disputationis, A. 1655 edita, & postea Francofurti A. 1669 denuo impressa, qua Græci, quicquid apud Delphos celebre erat, e Josue Historia & Scriptis sacris traxisse demonstrantur. Altera est *Adami Tribberchovii*, in Academia Kiloniensi (in qua Professorio tum munere fungebatur, Superintendens postea Saxo-Gothanus, *viv. in a. 1705*) publicæ olim ventilationi exposita; qua veritas creationis, prout a Mose descripta est, in traditionibus gentium ac vetustissimis antiquitatis profanæ monumentis ostenditur. Tertia *Martinii Geierum* auctorem agnoscit, Theologum Saxonie nostræ post fata etiam venerandum, & locum Esaiæ LIII. 8. 9. 10. de morte, sepultura & resurrectione Messie illustrat, pro Licentia olim adeundi supremum in Theologia gradum, in Academia hac nostra ad disputandum proposita. Quarta Historico-Chronologica Computum sacrum LXX Heptadum Danielis explicat, in Wittebergensi quondam Academia, cujus antequam ad Gedanenses abiret, illustre ornamentum fuit, ab *Aegidio Strauchio* edita, sæpiusque postea recusa. Quinta denique de Davidis & Salomonis Satellitiis, Crethi & Plethi, auctorem habet *Henricum Opitzium*, præclaris in litteras & orientales cum primis meritis celebrem, & SS. Theologie hoc tempore in Academia Kiloniensi Professorein.

RELATIO DE LITERIS APOLOGETICIS

Carola Catharina Patina, Parisina, Academica Recuperata, Patavie A. 1689 Lipsiam ad Actorum Eruditorum Collectores data.

Cum *Collega desideratissimus*, cujus obitum immaturum paucis abhinc mensibus ex merito luximus, celeberrimi viri *Caroli Patini* commentarium in monumentum Marcellinae ad Acta Eruditorum A. 1688, p. 557. s. retulisset, appendicis loco, (ut saepius in similis argumenti libris olim fecerat.) adjecit de suo *conjecturas* nonnullas, quas non ægrelaturum sperabat Auctorem a singulari modestia æque ac exquisita eruditione commendatissimum. Neque sane spes eum fefellit, cum is hactenus nihil regesserit. At doctissima ejus filia, CAROLA CATHARINA, (anno jam 1684. p. 587. una cum sorore *Gabrielide Carola* nobis laudata,) pro ea, qua meritisimum Parentem colit, pietate, objectiones Patino factas, non multo post, *epistola* ad nos data, refellere justo studio satagit.

Hanc in compendium redigere, ac publici juris facere non tandem distullemus, nisi *Συγγός* ille noster, cujus potissimum res agebatur, aliquid in literas referre incepisset, quo & rationes *ἡς ἐξ ἐναντίας* summa fide recenserebat, ac quandoque quidem herbam ei porrigebat, causa dissensus in æneum apographum a Patino publicatum rejecta, quandoque tamen ostendebat, habere se nonnihil, quod reponere posset, nisi ab altercandi pruritu abhorreret. Sed cum per concatenata negotia alia partim, partim per mortem beatam, non integrum ei fuerit, id scriptionis, quod olim molitus erat, ad umbilicum perducere, nobis incumbit, vel nunc tandem Lectori significare, quibus armis *Pallas* illa *Patavina* contra eum depugnarit.

Non vero negamus, nobis haud insciis, aut impediensibus, conjecturas illas a *Collega* nostro, *Patini* eruditorumque aliorum iudicio subjectas. Utut enim non per omnia (praesertim quoad *sistrum*, quod putabat, & *cistam sacram*) cum eo consenserimus, cætera tamen, quae conjiciebat, non omni probabilitatis specie destituebantur, ac ad minimum ansam dare posse videbantur *Patino*, ut adhuc semel marmor inspiceret, & ne figura ænea aut nobis aut aliis fraudi esset, *epistola* brevè ac nihil habente nigri salis, doceret, quid sibi de dubiis illis videretur.

Uu

Quod

Quod a Patino expectavimus, præstitit Patina. Observat illa ante omnia, patrem non quævisse, cur *amplissimo* *Agægeias honore* Marcellinam affecerint, sed cur *monumentum* publicis sumptibus ei *fecerint* *Magnæ* ac *Smyrnenſes*? Legerat Noster in marmore non *OTA*. *Θ*. uti Patinus, sed *OTA*. *Θ*. h. e. *OTAAEPIOT* *ΘTATHP*. Sed Patina ad monumentum *δεξιων* provocat, quod Patavii tam ab aliis, quam a Germanis etiam, hosque inter a viro celeberrimo, *Gorbosredo* *Gualibno* *Leibnizio*, *Lipsiensi*, *Consiliario* *Brunsvico-Luneburgico* inspectum fuerit. Neque se ait tam imperitam esse Græcæ linguæ, quin *Δ* ab *A* rite distinguere valeat. His lectis, ingenue fatebatur Noster, quæ de *Valeris* disseruisset, a scopo aliena fuisse. Sed querebatur subinde, non curasse satis Patinum, ut sculptor suus orthographiæ studiosus esset. Quod si enim figuram æneam inspiciat aliquis, vel *lynceis* oculis præditus, non appariturum ei aliud quidquam, præter *OTA*, hoc est *OTAAEPIOT*, non *OTA*, h. e. *OTANIOT*.

Instrumentum illud, quod altera *Marcellinæ* ministra tenet, non nosse se dixerat Patinus. Noster *sistrum* esse conjectabat, adducto in partes suas *Pignorio*. Sed Patina obtendit, sistrum *Pignorianum* instrumentum illud *sphæristerii* referre, quo *pilæ* propulsari solent. Et quamquam non potuit ostendere, quem usum habuerit in *sacris* *Isidis* instrumentum ejuscemodi *foliatum* & *cuspidatum*; sistrum tamen non esse certo certius autumavit, quia nullæ *virgulæ* *intermediæ* per latera instrumenti, quæ *recurva* esse deberent, *trajectæ* in marmore integerrimo visantur.

Ministram istud tenentem Patinus nominaverat *lugentem*; Noster *medis* *abundam* vel *devoram* ac *submissam*. Patina concedit eam *meditari*, sed obitum *Antistitis* suæ, quem non poterat non lugere. Sicque observat, loco *sacerdotularum* ejuscemodi, in aliis epitaphiis *Cupidinæ* *Musasæ* præpropera mortuorum fatalugentes conspici.

Ministras ambas *calamistratas* agnoverat Patinus; Noster *vittatas*. Sed auctoritate ipsius archetypi litem hanc iterum dirimit Patina, nullumque *reticulum* muliebte in marmore extare asseverat. Nimirum acceperat Noster dubio *procul* *umbra* pro *reticulo*; nec dubitamus, adstipulatum postea Patinæ.

Quoad vestitum, *probe* *indusatas* sacerdotes illas dixerat Patinus, Noster, *indusum* accipiens pro *linea* veste eam proxime tangente, (quæ

(quæ Gallis *une chemise*, nobis ein Hemde vulgo appellatur, illud non apparere objecerat, sed tantum *camisiam* vestem superiorem & *tunicam* talarum, hoc est, *une camisole & uno jupe*; ein Camisol und Rock; sub quibus intus lateat *indusium*, sive *la chemise*. Non nisi de nomine *camisia* Collegæ nostro controversia moveri potuit. Nam non admodum alias dissensit a Patino; nisi quod hic tunicam sive stolam talarum ipsi cuti sacerdotum harum adhæsisse adeoque & indusium fuisse, æque ac filia statuere videatur. Hinc, explicata sententia per voces Gallicas, non est necesse, ut quæ contra eam prolixius disputat Patina, excerpamus; hoc solum addimus, si barbara *camisia* voce Noster, non ad sensum Gallorum ac Itolorum, usus est, nec Patinianam *indusii* acceptionem pro quolibet *indumento*, usu satis receptam esse.

Sacerdotula altera aram offerre Marcellinæ Patino visa est; Noster inquit: *Fert illa omnino aram Ægæi Οὐρανίου sacram. Nam & in sacris Dea Isidis, quæ eadem cum Venere celsi est, a sacerdotibus aræ gerebantur. At Patina: in sacris Dea Isidis a sacerdotibus aræ gerebantur, dum procedebant, fatemur. Sed in marmore nostro omnia stant, nunquam processura. Quia vero ex ænea figura adeo firmiter sibi persuaserat Noster, aram illam non tantum penes sacerdotulam extare, sed & abs ea ipsa manibus ferri, addit tandem virgo literatissima: Quid de in repugnaret, aram hanc PROCEDENDO, Marcellina, summa Itrania Veneris ministra, offerri?*

Gravius dissidet Patina a Nostro quoad hujus *cistam vimineam*, ex qua serpens promineat; qualem etiam in onychino vasculo a, 1683. p. 141. depictam stitimus. Verum nec pauci fuere et nostratibus, qui in sculptura quoque a Patino divulgata, facile agnoverunt arborem, & id quod *Appendicis* auctor *basin cistæ* esse putavit, pro reliquo serpentis corpore habuerunt. Cæterum neque illa Patinæ verba heic præmittenda arbitramur: *Veram esse Parentis conjecturam circa serpentem & cupressum, affirmabunt opinor, qui ejus in sua priora marmora Smyrna allata commentarios legerint, in quibus nihil dubii relictum mihi videtur.*

In superiori eaque dextra parte tabulæ visuntur duo *αὐτοῦ ὄργανον* *ornamenta scultorum*, ut Noster putavit, aut potius, quæ Patini Patinæque sententia est, *arcule duæ*, quæ thus vel alias res ad sacerdotium pertinentes continent.

Pergit Noster: *Marcellinam* -- ipsam inter duos dextra manu priores digitos aliquid sacri instrumenti tenere dixerit. Respondet Patina: Nil ipsa tenet; manum admoveat velo seu tunica parti, caput operienti & ab ipsa pendenti. Patere id Vobis potuit ex alia velantis panni parte, ab ejus sinistra pendente, quamvis nonnihil obscuriore. Solent pictores nostri, -- figurarum latus luci expositum albo, oppositum nigro seu umbris exprimere; statuarum incisores, exantia beneficio gaudentes, tali arte non indigent. Sic in marmore nostro apertissime constat veli species in utroque latere. Et ne fallere vos videar, sincerus, quaso, admoveat oculos sinistra colli parti; inter umbras animadvertet eum aquatempudere pannum ac in dextra.

Fatetur tandem Patina, non cingulum sed tunicam a Patre *cestum* Veneris dici. Achiciterum de *ἀμφιβολογία* tantum lis videtur mota a τῷ Μακρίτη. Unde non potuit non contentus esse illis Patinae verbis: Ipse parens confirmavit, (in marmore) esse indumentum, non cingulum, opinaturque esse stolam Medicam seu Persicam, stucam scilicet & talarem, qualem representat OEt. Ferrarius in *Analectis* p. 80. Monet porro, a Nostate confundi Veneres, caelestem & vulgarem; cum de illa sola Patinus loquatur, de hac vero exaudiendum sit proverbium: *Veneris cestum habere*. At hoc ipsum est, quod male habebat collegam nostrum, cum non imaginari sibi posset, qua ratione *cestum*, Veneriterentz adscribi solitum, *Caesari Veneri* tribueret Patinus.

Hæc contenta sunt epistolæ a doctissima Patini gnata exarata. Epitomen hanc summa fide confecimus. Et si quid porro nos velit virgo illa erudita, poterit monere. Contentiones ejusmodi rem literariam mirifice illustrant, modo a convitiis utrinque abstinenceatur, quæ eruditos minime decent.

AANTEKENINGEN OVER DE VIJF
Boeken Moyses, Psalmen en Hoogelied, met een bericht
belangende sommige tegenwerpingen tegen de onvervalstheid
van de Hebræusebe Text, ende de aansrikkinge van de Rabbijnen in dese
aantekeningen, door Henricus Ainsworth, ende nu uit 't Engelsch
vertaalt door Sibrandus Vomelius, Dienaar Jesu Christi
tot Bolsward. 1670.

Henrici

Henrici Ainsworthi Annotata in Pentateuchum,
Psalmos & Canticum Canticorum, cum enumeratione re-
futationeque objectionum quarundam contra Hebraei Tex-
tus integritatem, ac Rabbiorum in iisdem Annotatis ci-
tationem: ex Anglica lingua in Belgicam translata a
Sibrando Vomelio, V. D. Ministro
Bolswardensi.

Leovardi, apud Heronem Nautam, 1690. in fol. Alph. 12. pl. 16.

DUdum est, quod inter lumina decoraque Sacrorum Interpretum, quibus Anglia gloriatur imprimis, Henricus Ainsworthus innouit, itaque ingenio iudicioque, ac doctrina in Divinioribus literis interpretandis abunde spectata probataque affecit legentes & tenuit, ut nec pauci Commentatorum Mosaicæ potissimum Scripturæ suos inde duxisse latices, & de isto fonte se ingurgitasse probe haud temere videantur. Quo factum ut Matthæus etiam Polus in sua Criticorum Synopsi passim sapiusque vocare ad partes, & deslorare accuratius hæc ipsa Ainsworthi Annotata pensi habuerit, *tanto scilicet acumine & iudicio, tanta fide & peritia exarata, ut digna ausu pronuntiare, qua in exteræ linguæ transfundantur.* Quare omnino operæ pretium fecit Vomelius, dum vertendi hæc aleam jecit, nec possumus non approbare industriam studiumque in isto labore Belgis civibus suis navata. Adeo enim exquisita & egregia plurima habet, quæ a vulgo Interpretum fere aliena sunt, & demorsos ungues, solertiamque amulsiatam satis superque præferunt. Quippe cum id sedulo Auctor agat, ut non tantum phrasin & dictionem ex fontibus excutiat, explicetque, si quid obscurum & ambiguum, verum etiam ut in *μυστήρια* inquirat, evolvatque, ubi sensus reconditor insit, qui Christum ejusque disciplinam tegat figuris, & ambagibus typorumque involucris coeleste velet arcanum; nec alia incedit linea, quam ut signa ac umbras cum corpore, priscumque Fœdus cum Novo considerate atque apte jungat contendantque, & insuper ea, quæ quavis ratione facessunt negotium ac turbant, ex clarioribus ipsiusmet Scripturæ locis discutiat amolianturque. Id quod pulchrum est, & mirifice decet, ut ipsa vis orationis, & linguæ indoles, Scripturæque virtus ac dignitas, ex ipsa potius Scriptura magis eniteat ac
Uu 3 magis.

- magis. Namque solet fieri, ut varient mutentque sermonem Scriptores Sacri, & easdem res alio aliove quasi amictu convestiant, & nunc presse atque constrictè agant, nunc dilatent se, & quiddam amplius afferant, itemque sub tenebris & densa quadam involvant nocte, quod aliquanto plenius ac apertius alibi, & remota caligine, disertius exponunt. Atque hanc sibi jucundam rationem potissimum duxit Ainsworthus, ut nec aliam ad germanos Scripturæ sensus eruendos, pertentandasque omnes latebras, viam insisteret, sequereturque ipsum Spiritum Divinum, velut Ariadnæum filum, ac optimum verborum suorum ἐξηγητήν. Hinc Genes. IV. v. 1. *Et Adam ידע ויהי* optime exponit ex Numer. XXXI. 17. *אשה ידעת איש למשכב*. Sic Numer. XIV. 21. *יהי אבי*, tanquam Divini juramenti formulam ex Jesaia XLV. 23. arcessit, *כי נשבעתי*, quod Paulus Rom. XIV. 11. ita adducit: *ὅτι ἔγωγε λέγει κύριος*. Et Deuteron. VI. 13. *וכשם השבעתי*, ubi jurare in solo Dei nomine jubemur, de ἐξομολογήσεις, seu religiosa Divini Nominis confessione cultuque ex Apostolo intelligit, qui Jesaia istud, *יהי תכרע כל בך השבע כל לשון*, cap. XLV. 23. ad Romanos locum antea citato transtulit: *ἐμοὶ κάμψαι πᾶν γόνυ, καὶ πᾶσα γλῶσσαι ἐξομολογήσεται ᾧ Θεῷ*. Genes. XLVIII. 16. *ויקרא בהם שמי ושם* ויקרא אברהם ויצחק אבותי אברהם vertit, juxta Belgicam expressionem, *ende laat mijn name over haar gendemt worden, ende de name van mijne Vaders Abraham en Isaak*, sensumque petit ex Deuteron. XXVIII. 10. II. Chron. VII. 14. Jerem. XIV. 9. ubi *nomen Dei vocari* dicitur *super nos*, quos ut filios nempe adoptavit, inque nomen suum assumsit. Secus atque Ἰᾶν ἐξ ἐναντίας sententia, qui hunc Geneseos locum ad Sanctorum invocationem cogunt insectuntque, quos male inde urit Ainsworthus in Praefatione, qua præparandis Lectorum animis, & quodam imbuendis gustu de Mosæica Interpretatione, multa haud contemnenda eruditæque inspergit. At enim de Græca Septuaginta Versione, Chaldaicæque textu, quantum inter se confligant, aut bene respondeant concinantque, non tralatitè juxta satagit: tum ipsa Hebræorum quoque monumenta, egregii & non vulgaris commatis, varie atque subinde ad partes assumit, præcipue in ritibus Judaicisque caeremoniis pertextendis enucleandisque. Quarum cum ubique in Levitico occasio & copia præsto sit, emolumentumque ingens ac fructus largissimos Maimonidis Scripta præ cæteris afferant, horum vineta sanè quam insignitet

cædit, refecatque ad vivum omnia, quæ in Divinis oraculis adprime vim atque momentum habent. Cæterum cum vanum non tantum, sed noxium prope nonnulli existimarent, in Rabbiorum sæce illustrandæ Scripturæ præsidia & adminicula petere, in quibus nihil sani atque perpensi magnopere inesse possit; detrahenda omnino hæc larva erat, & Judaicorum monumentorum auctoritas utilitasque in appendice dignis modis asserenda: juxtaque tuenda Divini textus integritas contra malefactorum insultus, qui ex diversâ lectione קרי & כתיב nubes & inania captabant indeque velut ex arce Hebraicam veritatem oppugnabant. Ainsworthus totam hujus fabulæ scenam explicat, & utriusque lectionis causam pluribus disceptat, ut authenticam utrinque evincat stabilitaque. Nihil posthæc sollicitus magis, quam ut vocis ירדלם, quam ipse Exodi XXVIII, 18. *Sardonichem* reddiderat, uberiorem paulo συγγήριον, & quendam ἀπολογισμὸν breviter attexat, quò ψευδοεμπειρίας culpam enixissime deprecaretur, quam inter cetera accusationis capita obtretractores intentabant. Nec aliud præsentius promptiusque patrocinium videbatur, quam ex Apocalypsi Johannea cap. XXI. 20. jam tum desumptum. Ubi duodecim lapidum nomina in Aharonitico Pectorali expressa signataque notari planè persuasum habebat, indubitatumque *Adamantem* a Prophetis Zacharia VII. 12. Ezechiele III. 9. Jeremia XVII. 1. per יושפ significari. In quo tamen hodieum pugnant dissentiuntque Scriptores, qui partim יושפ ex Amoso cap. VII. 7. quod Septuaginta ἀδάμαντα vertunt, partim vero illud ירדלם ad *Adamantem* trahunt, non levibus sane rationibus inducti, quarum inire numerum instituti nostri non est, præsertim cum *Juanes Brannius* id jam fecerit. Quibus & istud Aben Ezra ad Exodi XXVIII. si recte ponimus calculum, decretorium fere: יושפ לנו דרך בברדת לרשת אנכי הסלתי. Atqui in re difficili & impedita satis certo & firmiter judicare, fraudem plerumque ac noxam adfert. Interim desideratissimum Bochartii libellum *de gemmis S. Scripturæ* fatorum injuria nobis interceptum ereptumque etiam atque etiam dolemus, qui egregia in hac arena, si quisquam alius, spatia fecerat.

p. 290.

p. 290.

LIBRI NOVI.

Course Mathematicus. Mathematical Sciences in nine books: by William Leybourn. London printed for Tb. Bassett 1690. 8o.

Political Arithmetick, or A Discourse concerning the Extent and Value of Lands, People, Buildings &c. by Sir William Petty. London 1691. in 8.

Medici.

Medicina Hydrostatica: or Hydrostatick applied to the Materia Medica. By the Honourable Robert Boyle. London printed for Sam. Smith, 1690. in 8.

Φαειναι-Βατραχοι: or the Touchstone of Medicines. Discovering the Vertues of Vegetables, Minerals & Animals, by their Tastes & Smells. Vol. II. by John Floyer. London printed for Mich. Johnson 1691. in 8.

Osteologia nova: or some new observations of the Bones, by Clopton Havers. London printed for Sam. Smith, 1691. in 8.

Prodromus de osium tum generatione tum corruptione interna, auctore Diderico Goodscalk. Lugd. Bat. apud Petrum de Graaf 1691. in 8.

Laur. Oobalii Synagoga bifrons, seu de scrutandis collapsa Synagoga rudicibus Dissertatio. Francof. ad Menum apud J. D. Zimmerum 1691. in 4.

Summa & Censura libri, cuius hæc inscriptio: Jacobi Perizonii cum V. A. Ulrico Hubero Disquisitio de pratorio & verò sensu Pauli Phil. I. 13. auctore P. F. Franquera apud Henr. Amama &c. 1691. in 8.

Apherso Censuræ Huberianæ in nuperæ responsiones Jac. Perizonii ad librum singularem Ulrici Huberi de Pratorio. Franqu. apud Job. Gyslaer 1691. in 8.

Les Conciles Generaux. Tome I. contenant le premier Concile de Nice, avec des Notes. A Paris chez Dan. Horthemel 1691. in 8.

Nouvelles Découvertes dans le globe de Jupiter faites à l'Observatoire Royal par M. Cassini. A Paris chez Jean Cusson 1691.

La Vie de S. Thérèse, écrite par elle même. Traduction nouvelle exactement conforme à l'original Espagnol, par M. P. Abbi Chauns. A Paris chez Ant. Dezallier 1691. in 8.

Histoire des Albigeois, des Vaudois & des Barbets, par le P. Benoit. A Paris chez Jacques le Févre 1691. in 12.

Réponse au livre qui a pour titre: Petri Danielis Huetii Censura Philosophiæ Cartesianæ, servant d'éclaircissement à toutes les parties de la Philosophie, & sur tout à la Métaphysique, par Pierre Sibrain Regis. A Paris chez Jean Cusson 1691. in 12.

De Regno de Siam. Par M. de La Loubere Envoyé Extraord. du Roi auprès du Roi de Siam. A Paris chez J. B. Coignard 1691. in 12.

Examen d'un Libelle, intitulé: Avis importants aux Réfugiés sur leur prochain retour en France. A La Haye chez Abraham Trosel 1691. in 12.

La Cabale chimérique, ou Réfutation de l'Examen d'un Libelle &c. A Rotterdam chez Reinier Leers, 1691. in 12.

Histoire de Charles VIII par Mr. Parilleau. A Paris 1691. in 4. Et A La Haye chez Adrian Matjeus, 1691. in 12.

Job. Fred. Gronovii de Sæptuaginta, seu subsecutorum pecunia veteris Græcæ & Romanæ Libri II. Lugduni Bat. apud Job. du Prie, 1691. in 4.

Les justes bornes de la Tolérance, contre l'Abus sur le Tableau du Socinianisme. A Amsterdam 1691. in 12.

Mémoires de la Cour d'Espagne. A La Haye chez Adr. Matjeus 1691. in 12.

Sacrum Institutum Mantuanæ Congregationis Carmelitarum de observantia, auctore Clemente Maria Felino. Bonavia ex typographia Pfarjana, 1691. in 4.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Augusti, Anno M DC XCI.

VITI LUDOVICI SECKENDORFF CON-
siliarii intimi Saxonici & Brandenburgici Commen-
tarius historicus & apologeticus de Lutheranismò, jam in-
teger proditurus, in libros III. distributus.

Lipsiæ apud Jo. Frid. Gleditsch in fol. Alphabeta, ut vocant, habebit
circiter XV, non computatis Prociis, Sumariis & Indicibus
amplissimis.

Cum de prima hujus Operis parte in Actis anni 1688 p. 1. & de
ejus Supplemento in Actis anni 1689 p. 301. egerimus, repeti qui-
dem sine radio non possent qua dicta jam non pauca vero dicen-
da nobis superessent, nisi Autor ipse, Vir Illustris, de Opere suo,
quod proximo mense, Deo dante, integrum proditurum est, non solum
in novo, quod sub initium Voluminis Lectores reperient, præfatione, sed &
in Actis hisce nostris rationem reddere consuisset. Fecit autem id
per modum Epistolæ, ad quendam ex nostratibus, quam integram, ut ad
nos pervenit, exhibemus.

Quamvis non dubitem, Vir Clarissime, quin aliquis e vestratibus
enarrationem Commentarii mei de Lutheranismò Actis inferen-
dam benevole & libenter suscepturus sit; causas tamen habui, ut ipse
potius legentibus, quid expectare ex labore meo possint, simplici qua-
dam recensione aperirem, quam ut in alium hanc molestiam devolve-
rem, & simul occasionem darem ut denuo elogia, quibus in enarratione
Libri primi ante quadriennium editi, honoratus sanè, sed & oneratus
sum, adderentur. Magni equidem facio Virorum doctissimorum mi-
hique amicissimorum judicia & laudes, sed tanto majus harum tædium
sentio, quanto propius ad metam cursus a Deo mihi præfiniti accedo;

ideoque, qui mihi supersunt ex lumine a Deo concessio; radios, ab externis & vanis retractos, ad seipsi penitus introspicendum & cognoscendos emendandosque viros, intentius reflecto. Exposui satis prolixè in *Præloquio partis primæ*, ut & in *Preamio Supplementi* anno 1689 publicati, quo instituto & sine scripserim, quibusque administris usus sum; falsus etiam, me post editam *Partem primam*, ad inspectionem accuratorem ampliorum documentorum ex Archivis Principum accessisse. Nam inde non solum mihi est *Supplementum* istud, de quo dixi, & specimen loco tunc evulgatum, sed & postea, habita cum Amicis deliberatione, consilium ceptum illum *Librum primum* revidendi, corrigendi & augendi, tum curandi ut una forma unoque volumine, cum *duobus* sequentibus qui nunc producuntur, excuderetur. Dolui quidem, quod hoc modo emtoribus Partis prioris nummi erogari pereant, sed damnatum illud & per se exiguum est, & majori commodo perfabitur, dum integrum opus usui publico & Ecclesiarum, quibus id favore & providentia Serenissimorum Principum quorundam & Illustrum Civitatum destinatum est, aptius fiet. Invenient etiam novi Voluminis emtores librum *primum* non correctum solum, sed etiam centum fere & quinquaginta locis auctum: addita enim sunt non modo quæ in *Supplemento* exhibui & ad paucos pervenerunt, verum & alia ex scriniis & bibliothecis illustribus aut ab amicis submissa, quæ nunc primum lucei aspiciunt: *Addimenta*, quæ in priori editione ad finem Libri rejecta erant, in nova hæc locis convenientibus inserta reperiuntur.

Inter augmenta autem notabiliora & ampliora Libri *primi* (de quo proluxa relatio in Actis *d. l. 1688. p. 1.* extat) hic tantum indicare & referre volui ex Manuscriptis desumpta, quæ sequuntur. *Paragr. II. Addit. I.* Friderici Myconii relationem de statu Ecclesie ante reformationem. *§. VI. Add. II. h. l.* diploma indulgentiarum memorabile anno 1516 Smidbergensi Pastori datum. *§. VII. Add. 6.* Myconii narrationem de actis Guardiani Franciscani cum Alberto Archiepiscopo Magdeburgensi & Moguntino, circa præconium indulgentiarum; itemque de initio oppositionum Lutheri adversus abusus indulgentiarum. *§. XXXIV. Add. II.* epistolam Capnionis ad Fridericum Sax. Elect. de Melanchthone, anno 1518 scriptam. *§. XXXVII. Add. II.* duas Lutheri epistolas ad Staupitium. *§. XLII. Add. II. 9.* ex Luthero quædam de Friderico Saxonie Electore; item epistolam Conradi Mutiani, *ibid. f. §. XLVII.*

MENSIS AUGUSTI A. M DE XCI. 347

§. XLVII, & LXVII, multa ex actis & scriptis Caroli Militis. §. XLVIII. Add. c. literas Lutheri ad Fridericum Electorem de Degenhardo Pfsfingero; & de tributis. §. LXI, epistolam Jo. Eccii de disputatione Lipsiensis. §. LXII, Add. II. f. g. de Mosellano quaedam recens inventa. Ibid. lit. m. n. literas D. Simonis Pistoris, & Spalatini narrata MSto de disputatione illa Lipsiensis. §. LXXIV, Add. Burtardi Baronis Schenckii, monachi Franciscani, literas de Luthero Venetiis scriptas. §. LXXXI, n. o. relationem ex MSto Spalatini de colloquio Friderici Electoris cum Erasmo Roterodamo. §. LXXXII, Add. II. colloquium magni momenti inter Joannem Glapionem confessionarium Caroli V, & Pontanum Cancellarium Saxonicum de reformatione: item Jo. Fabri Dominicani literas de eadem. Add. III. b. & seqq. gravamina Georgii Saxonie Ducis de Ecclesia Romanae abusibus. §. XCI, Add. summam orationis ab Aleandro Wormatiae habitae, diversae ab ea quam Pallavicinus composuit. §. XCIII, Add. literas Viti Warbecii de adventu Lutheri ad Comitum Wormatensium. §. XCVI, Add. I. relationem ex MSto Spalatini de actis Wormatensibus: Add. III. literas Friderici Elect. Sax. de iisdem. §. CX, Add. I. c. Myconii narrata de seipso, & alia de illo. Add. II. de Henrico Sax. Duce quaedam, & de literis uxoris ejus Catharinae, ex quibus conversio illius ad Evangelicam doctrinam intelligitur. §. CXVIII, Add. d. acta Friderici Electoris cum Melanchthone in causa Anabaptistarum. §. CXXI, Add. II. singularia quaedam de Carolo studio. §. CXXX, Add. I. amplam narrationem de reformatione Wittenbergensi, ortaque inde disceptatione per literas inter Fridericum Electorem & Georgium Duce Saxonie: item, acta visitationis ab Episcopis Misnensi & Martisburgensi in ditione Electoris Sax. susceptae. Add. II. relationem de fundatione Ecclesiae collegiatae Wittenbergensis, & de cultu reliquiarum in ea repositarum. §. CXXXII, Add. I. literas Lutheri de Pastore Coronacensi. Add. II. quaedam Hartmuthi Cronebergii. §. CXXXIX, Add. I. b. de reformatione oppidi Curialis in Variscis. Add. II. de reformatione Francofurtensis ad Moenum. Add. III. de Hamburgensi. Add. IV. de Magdeburgensi. Add. V. scriptum Lutheri ad Stetinenses. Add. VII. supplementum ad historiam de Guttelio. §. CXLVII, n. 10. & seqq. §. CLXIII, Add. I. relationes Planitii Legati Saxonici ex comitiis Norimbergensibus. §. CXLIX, Add. II. & III. de reformatione

matione Danica & Hollatica. § *CLIII. Add. II.* de reformatione Canoniorum Wittenbergenſium. § *CLXXVI. Add.* de actis & dogmatibus Munzeri. § *CLXXIX. Add.* epistolam Eraſmi ad Lutherum. § *CLXXX. Add.* aliam ejusdem ad Electorem Saxoniz.

Librum *secundum* cum Maimburgio exortus ſum ab historia belli ruſtici anno 1525, & fini vi in actis Comitiorum Auguſtanorum anno 1530. Servavi in hoc & ſequenti libro accuratius, ut puto, ordinem temporum & connexionem materiarum: ſcriptaque Lutheri potiora, non edita ſaltem, ſed & inedita, ſive literas aut reſponſa manuſcripta, quia id deſiderari & probari a viris piis & gravibus intellexi, operoſius recenſui. Index autem ſcriptorum Lutheri diligenter elaboratus in fine Voluminis invenietur. Quapropter nullam hic eorum mentionem facio, niſi quod paragraphos enumerō, in quibus de iis tractatur; de reliquis autem ſummarium quoddam in hac epistoſa exhibeo. A § *I.* ad § *IV.* egi de bello ruſtico, & ex documentis idoneis oſtendi, nullam ejus culpam nec ad Principes Evangelicos nec ad Lutherum pertinere. § *V.* de conjugio Lutheri diſſerui. § *VI.* de adhortatione ejus ad Albertum Moguntinum, ut uxorem duceret, & de ſimili ad D. Wolfg. Reiſſenbuſchium. § *VII.* de reformationis & viſitationis in Saxonia primis moliminibus; ſpecialim ex epistoſa manuſcripta Lutheri *d. l. n. 5.* adde § *XVI.* § *IX. X. XII.* de ſcriptis Lutheri hoc 1525 anno. In *Additione* ad § *X.* de teſtamentis, morte & exequiis Friderici Elect. Sax. relatio accurata invenitur. § *XII.* incrementa & impedimenta reformationis Evangelicæ hoc anno 1525 indicantur; ſpecialim Georgii Sax. Ducis oppoſitiones. Dicto § *XII. n. 3.* item *XIV.* reformatio Haſſiaca. § *XV.* geſta in Comitibus Spirenſibus anno 1526, in quibus jus reformandi Proceribus Imperii permiſſum fuit; etiam primum inter Evangelicos foedus, & conſilium ſingulare Mſtum de reformatione & uſu bonorum eccleſiaſticorum; item literæ Regis Galliæ Franciſci I. notabiles, *Add. III.* *Ibid. n. 9.* acta Comitiorum Eſtingenſium. *Add. IV.* progressus reformationis & ſuffamina hoc anno 1526. § *X. III.* conſilia de conjunctione Evangelicorum; & de ea Lutheri conſilium *n. 3.* Ejus ſcripta a § *XIX. ad XXV.* § *XXVI. XXVII.* de actis quibusdam Caroli Caſaris. § *XXVII. Add. a. b. c.* digreſſio de vita Georgii Fronsbergii. *Ibid. a. b. c. ad bb.* alia de Sebaſtiano Schertelio, abavo meo materno, tota ſerè ex Diario ejus Mſto excerpta. § *XXIX.* anno-

tatio

ratio ad longam Maimburgii narrationem de capta anno 1527 a Carolo V. exercitu Roma. §. XXIX. ad XXXIV. acta & scripta Lutheri hoc 1527 anno; speciatim indicantur quæ scripserit occasione persecutionum quarundam, & imprimis supplicii quod *Leonhardus* cognomento *Cæsar* in Bavaria passus est §. XXXI. n. 5. & seqq. §. XXXIV. *Add. I.* de disputatione Friderici Myconii, cum Johanne Corbachio monacho Franciscano anno 1527 Dusseldorffii habita, in memorabilis narratio. *Add. II.* acta Georgii Ducis cum Alexio Croshero ex manuscripto. §. XXXV. relatio tumultus, ex delatione Othonis Paccii de foedere contra Evangelicos anno 1528 orti, maximam partem ex MSSctis desumpta. §. XXXVI. & XXXVII. constitutio visitationis & reformationis ecclesiasticæ in Saxonia publicata, ejusque executio, quæ tota ex MSSctis hausta est. §. XXXVIII. ad §. XLI. item §. XLIII. scripta Lutheri hoc anno 1528 edita recensentur. §. XLII. progressus reformationis in Saxonia inferiori, Franconia & alibi narrantur. *Ibid. Add. III.* de fuga Elisabethæ Electricis Brandenburgicæ religionis causa; item n. 3. egressus Ursula, Ducis Monstbergensis filia, ex coenobio Freibergensi. §. XLIV. XLV. acta Comitiorum Spirensium 1529, in quibus decretum pro libertate religionis, anno 1526 publicatum, abolitum est, in contrarium protestantibus Evangelicis; maximam partem ex MSSctis sumpta. §. XLVI. *Add.* historia de legatione Protestantium ad Cæsarem male accepta. §. XLVII. & *Add.* acta conventus Marpurgensis inter Theologos Saxonicos & Helveticos. §. XLIX. conventus Principum & Ordinum Evangelicorum Smaicaldia & Suabaci. §. LI. LX. acta inter Cæsarem & Pontificem Bononiae §. L. progressus & impedimenta reformationis. §. LI. LII. LIII. LIV. Lutheri hoc anno 1529 scripta. §. LV. n. 5. de consultatione Electoris Saxonie cum Luthero ante Comitia 1530 Auguste indicta. §. LVI. de itinere & adventu Evangelicorum ad Comitia, & acta ante adventum Cæsaris, aliquot etiam Lutheri scripta & responsa. §. LVII. de Melanchthone digressio. §. LVIII. ad LXVII. de actis post adventum Cæsaris. §. LXII. de articulis Confessionis, qui a Melanchthone Secretario Imperatoris Alph. Valdesio traditi esse putantur, admonitio. §. LXV. ad §. LXVIII. de exhibitione Confessionis Augustanae, & ejus Confutatione, & de tractatibus concordia causa secutis. §. LXIX. LXX. de literis a Luthero & ad eum temporis Comitiorum scriptis; speciatim §. LXXI. & LXXIV.

de libello ad Ordinem ecclesiasticum. §. LXXII. de consiliis Cæsaris consideratio. §. LXXIII. de actis & scriptis Melanchthonis illo tempore quædam. §. LXXVI. Erasmi scripta occasione Comitiorum. §. LXXVII. de separata confessione Argentoratensium, & aliarum Civitatum. §. LXXVIII. de habitu Electoris Saxoniz, & decreto Comitiæ. *Eod.* §. *Ad.* compendium Apologiæ insignis manuscriptum, contra narrationem de Comitibus Augustanis ab adversariis publicatam, ex Archivo Vinariensi. §. LXXIX. de Apologia a Melanchthone composita & publicata. §. LXXX. acta quædam post publicatum decretum Comitiorum; cum episcopi de successu actorum in Comitibus. §. LXXXI. LXXXII. de actis inter Cæsarem & Pontificem circa indicationem Concilii. §. LXXXIII. scripta Lutheri hoc anno 1530, & incrementa quædam reformationis. Hæc fere sunt materia Libri *secundi*; inter quas eminet tractatus de Comitibus Augustanis. Quamvis enim de his clarissimorum autorum monumenta extant, *Georgii* puta *Calesini* & *Davidis Chytræi*, quibus etiam adjutum me esse minime diffinulo; puto tamen detecta a me esse ex Actis authenticis haud pauca, quæ illos latuerunt, neque operam, quam in prolixa hæc de Comitibus Augustanis relatione impendi, quæ folia integra plus quam triginta implet, ingratam aut inutilem lectoribus futuram esse.

Libro *tertio* historiam anni 1531 & sequentium quatuordecim ad 1546 complexus sum, labore quidem longe majori, quam is fuit, quem prioribus duobus impendi. Tanta enim hic rerum copia & gravitas ex Actis sese obtulit, ut hic Liber priores duos simul sumtos mole superet. Mairburgii quidem artificium fuit, ut libros suos æquales faceret, ita ut major non sit qui XV, quam qui VII annorum gesta refert. Sed ego ad id neque ingeniosus satis fui, nec violentiam in rescandis aut contrahendis, quæ scribenda erant, consultam esse existimavi, ne latronem illum Atticum imitarer, qui homines ad spondæ suæ mensuram crudeliter truncabat, aut cum membrorum distortionem extendebat. Libri autem *tertii* contenta præcipua hæc sunt. §. I & II. agitur de foedere Evangelicorum Smalcaldico, anno 1531 inito, & speciatim de scriptis & decretis legatione ad Reges Galliz & Angliz. §. III. de impugnatione electionis Ferdinandi I. in Regem Romanorum. §. IV. sistitur Lutheri comonitio ad Germanos de Comitibus Augustanis. §. V. *Ad.* consilia theologica & juridica de jure defendendæ religionis. §. VI.

§. V. Regum Gallie & Anglie responsa & legationes ad Evangelicos; horum acta in conventu Francofurtensi: & speciatim inter Electorem Moguntinum & Saxonem, quibus ad tractatum de induciis mox secutus preparatio facta est. §. VI. & VII. scripta quaedam Lutheri hoc anno 1531 edita. §. VIII. reformationis progressus & impedimenta hoc anno. §. IX. proliza & notabilis expositio actorum: Quinsurri, Norimbergæ, Ratisbonæ de induciis in causa religionis anno 1532. §. X. XI. de bello hoc anno cum Turcis in Austria & Hungaria gesto, item congressus Pontificis & Cæsaris Bononiæ. §. XII. morbus, mors & exequiæ Johannis Electoris Sax. cum refutatione falsi rumoris & mendacis epistolæ de mutata ab eo sub vitæ finem religione. §. XIII. XIV. XV. Lutheri scripta hujus anni. §. XVI. reformatio in Principatu Anhaltino & alibi, item ejus remoræ. *Add.* acta Crammeri & Pageti Legatorum Anglicorum cum Saxonis. §. XVII. XVIII. de Legati Pontificis & Cæsaris, Hugonæ Rangono & Lamberto Briardo, et quæ a Protestantibus cum iis anno 1533. acta sunt. §. XIX. de Pontificis consiliis, & de Landgravii Hassiæ actis singularia quaedam. §. XX. Erasmi de concordia in religione propositiones. §. XXI. Georgii Sax. Ducis cum Luthero rixa, Lipsienfium potissimum occasione. §. XXII. XXIII. XXIV. scripta hoc 1533 anno a Luthero. §. XXV. *Add.* I. de reformationis cujusdam specie in Ducatu Juliacensi & Clivensi. *Ibid.* & *Add.* II. de persecutionibus, Anglicis præsertim, itemque de conversionibus illustrium. *Add.* III. repetita visitatio Ecclesiarum in Saxonia. *Add.* IV. ordinatio ecclesiastica Georgii Marchionis Brandenburgici & Senatus Norimbergensis. Sequuntur gesta anni 1534. §. XXV. & XXVI. *Add.* I. & II. de Clementis VII. Pont. obitu & electione Pauli III; de conventu Protestantium Norimbergensi; de expeditione Landgravii in Ducatum Wuttembergicum, & secuta transactione Cadanensi; de rebus Monasteriensibus; & de Protestantium gravaminibus contra Cameram Spirensis. §. XXVII. XXVIII. scripta quaedam Lutheri, speciatim de controversia Sacramentaria, & preparatio ad tentandam in ea concordiam. §. XXIX. XXX. plura de scriptis Lutheri hoc 1534 anno. §. XXXI. incrementa quaedam reformationis Augustæ Vindelicorum, & in Dania atque Anglia. *Add.* tentamenta concordie Lipsiæ frustra inita, & rixæ novæ inter Georgium Sax. Ducem & Luthero. §. XXXII. de actis quibusdam Pauli III. Pont. anno 1535; cum

digres.

352 ACTA ERUDITORUM

digressione de Nicolao Schonbergio Cardinale & ejus familia. §. XXXIV. usque ad §. XXXVII. de Petro-Paulo Vergerio a Pontifice ad Protestantes Legato, & horum cum illo actis & decretis in conventu Smalcaldico. §. XXXIX & XL. speciatim de scriptis & legatione Regis Gallie ad Protestantes, cum apologia Slejdani adversus injurias Maimburgii; item de Melanchthonis in Galliam itinere desiderato & impedito. §. XXXIX. de actis Henrici VIII. Angliz Regis, ejusque Legatorum, cum Electore Saxonico & Theologis Wittenbergensibus. §. XL. de Anabaptistis scriptum Lutheri; & quae cum iis in Saxonia acta sint. §. XLII. XLIII. scripta alia Lutheri hoc anno 1535 edita. §. XLIV. reformatio Ducatus Wurtembergensis; item Augustani ministerii cum Saxonis in doctrina de Coena conciliatio. *Add.* mutationis in Marchia Brandenburgensi initia, post mortem Joachimi I. Electoris. §. XLV & XLVI. acta quaedam inter Caesarem & Protestantes anno 1536, & circa indictionem Concilii. *Ibid.* & *Add.* I. dissidia & compositio inter Electorem & Georgium Ducem Saxoniae. §. XLVII. de concordia in lite Sacramentaria anno 1536, Wittenbergae tractata. §. XLVIII. XLIX. scripta Lutheri hoc anno; speciatim §. L. epistola de ancilla a daemone obsessa; legatio item Pontificis ad Protestantes. *Ibid.* & *Add.* I. Hermanni Archiepiscopi Colonienfis reformationis initium. *Add.* II. de Pomeraniae reformatione compendiosa relatio. *Add.* III. acta quaedam Protestantium in conventu Francofurtensi; & speciatim Electoris Sax. §. LI. LII. LIII. acta Protestantium anno 1537. cum Petro Vorstio, Legato Pontificis, & cum Heldo, Caesaris Oratore. *Add.* II. libellus Protestantium, quo Concilium recusarunt; consilia Theologorum & Politicorum in illa causa. §. LIV. acta in conventu Smalcaldico, praecipue in negotio cum Rege Galliae. §. LV. LVI. de articulis Smalcaldicis a Luthero, & de potestate Pontificis a Melanchthone conscriptis. §. LVII. de visitatione ab Henrico Duce Sax. in ditione sua Frathurgensi instituta. §. LVIII. acta quaedam foederatorum Evangelicorum Smalcaldiae singularia. *Add.* I. de literis, quas Ferdinandus Rex ad Lutherum scripsisse putatur, disquisitio. *Add.* II. ordinatio ecclesiastica in Hassia. §. LIX. de reformatione curiae Romanae sine effectu tentata. §. LX. Lutheri morbus in conventu Smalcaldico, & acta quaedam. §. LXI. scripta Lutheri hujus 1537 anni. §. LXII. LXIII. molimina Pontificia adversus Evangelicos

anno

MENSIS AUGUSTI A. MDCXCI. 353

anno 1538. & procuratio foederis Norimbergensis, quod Catholicum vocabant. §. LXXIV. foedus Evangelicorum cum Daniae Rege. §. LXXV. preparatio ad pacificationem Francofurti tractandam. §. LXXVI. legationes Protestantium in Galliam & Angliam. *Ibid.* reformationis progressus in Marchia, in Ducatu Hannoverano & Megapolitano, in urbe Nordlingensi & Bopfingensi. *Ibid.* n. 15. tentamen quoddam reformationis a Georgio Sax. Duce. §. LXXVII. LXXIX. scripta Lutheri hoc anno 1538. §. LXXIX. LXX. acta conventus Francofurtensis de pacificatione cum Caesare & Pontificiis anno 1539. item Wormatiae. §. LXXXI. de morte Georgii Ducis, & quae eam antecessit, tractatione de concordia in religione, Lipsiae frustra tentata; & alia quaedam ad historiam Georgii, & qui ei successit, fratris Henrici Ducis, spectantia. §. LXXXII. acta reformationis in Ducatu Saxonico, post Georgii mortem ad Henricum delato. §. LXXXIII. acta Evangelicorum varia, maxime in Anglia; refutatio sparsi apud Anglos per calumniam libelli de mutata ab Evangelicis in religione sententia. *Ibid.* n. 17. acta cum Rege Poloniae. §. LXXXIV. acta cum Ferdinando Rege Rom. *Ibid.* n. 6. de conventu Protestantium Arnstadiensi. §. LXXXV. de conversione Electoris Brandenburgici Joachimi II. & secuta in Marchia reformatione. §. LXXXVI. LXXXVII. scripta Lutheri anno 1539. §. LXXXVIII. acta anno 1540 inter Caesarem & Protestantes, item cum Gallis & Anglis. *Ibid.* Add. I. contenta scripti apologetici Protestantium ad Legatos Caesaris pro causa sua. Add. II. consilia Dresdensium Theologorum, item Brandenburgensis Electoris. Add. III. responsa theologica notabilia. §. LXXXIX. acta conventus Hagenoensis. *Ibid.* Add. I. relatio de digamia Philippi Landgravii Hassiae, & secuta inde disceptationibus; cum refutatione Bossueti & aliorum. Add. II. scripta Ruperi a Mosham. §. LXXX. acta conventus Wormaticensis, aliaque in aula Caesaris, & in conventu Protestantium Numburgensi. §. LXXXI. LXXXII. LXXXIII. scripta Lutheri hoc 1540 anno. §. LXXXIV. cum Add. I. II. III. de Societate Jesu ampla dissertatio, ex auctoribus ipsius Societatis, aut Pontificiarum partium aliis, fideliter conscripta. §. LXXXV. n. 3. de actis Card. Contareni in comitiis Ratisbonensibus anni 1541. §. LXXXVI. LXXXVII. LXXXVIII. alia in comitiis istis inter Caesarem & Ordines, maxime Evangelicos, gesta; item de colloquio Ratisbonensi, & de libro super quo in Colloquio tractatum est. §. LXXXIX.

de declaratione Cæsaris, Evangelicis separatim data; multa que specialia & notabilia alia. §. XC. refelluntur iniqua Maimburgii iudicia. §. XCI. mors Henrici Sax. Ducis; successio Mauriti; de Suecia Regis epistola ad Lutherum, huiusque ad Regem. *Add.* reformatio urbis Halensis in Saxonia, & relatio de reliquis ibi cultis. §. XCII. XCIII. scripta Lutheri per hunc annum 1541. §. XCIV. acta in Comitibus Spirensibus 1542. Gallica item & Pontificia consilia. §. X. V. occupatio Ducatus Brunsvicensis Guelfe:bytani per Smalcaldicos; acta in Comitibus Norimbergensibus. §. XCI. de Episcopatu Numburgensi, & Nicolai Amsdorffii ad eum vocatione. §. X. VII. reformatio urbis Ratisbonensis, item Palatinatus Neoburgici, nec non urbis Hildesienfis, & de Episcopi cum illa & cum Ducibus Brunsvicensibus litigiis; quædam reformationis molimina in urbe Metensi; visitatio in districtu Wurzeni; literæ Evangelicorum Itolorum; & Lutheri responsa. §. XCIII. acta Electoris Saxoniz cum Mauritio Duce; item cum Gallis, *Add.* quædam ex Raynaldo excerpta & notata. §. X. IX. G. CI. scripta Lutheri anno 1542. §. CII. acta in Comitibus Norimbergensibus anni 1543. Evangelicorum angustiz; conventus Smalcaldienfis; legatio ad Cæsarem; conventus alius Francofurtensis. §. CIII. acta visitationis Cameræ Spirensis. §. CIV. CV. varia consilia & acta Evangelicorum in periculo, in quo se versari videbant. §. CVI. de suspensione Concilii Tridentini. §. CVII. CVIII. de reformatione Evangelica ab Hermanno Archiep. Colonienfe instituta, ejusque formula & eventu. §. CIX. ordinatio Ecclesiastica in occupato ab Evangelicis Ducatu Brunsvicensi; *Add.* item in urbe Brunsviga. §. CX. continuatio reformationis in Ducatu Mauriti Sax. Ducis. §. CXI. CXII. scripta Lutheri anno 1543. §. CXIII. acta in comitiis Spirensibus anno 1544. §. CXIV. de literis expostulatoriis Papæ ad Carolum V. cum annotationibus. §. CXV. de aliis ejusmodi literis a Raynaldo evulgatis, cum responso Cæsaris. §. CXVI. acta Evangelicorum particularia in comitiis Spirensibus, & de societate Gallica & Bavarica. §. CXVII. de electione Augusti Sax. Ducis ad Episcopatum Mersburgensem, & demandata Georgio Principi Anhaltino, Præposito Magdeburgensi, inspectione Ecclesiastica: accessit ampla de Georgii hujus vita & scriptis relatio. §. CXVIII. scripta Lutheri hoc 1544 anno. §. CXIX. ultima consultatio de reformatione, & quatenus in ea pergendum aut cedendum sit, a Luthe-

a Luthero & collegis Electori Saxoniz anno 1545 exhibita; quæ integra ex autographo editur. §. CXX. Electoris Sax. & Landgravii Hassiæ de scripto illo communicationes. *Add.* Buceri aliud de reformatione consilium. §. CXXI. acta in comitiis Wormatiensibus ex MSto excerpta; Valentini Teutlebbii Episcopi Hildesiensis consilium de reformatione, sive assertio religionis Romanæ adversus Augustanam Confessionem & doctrinam Evangelicam. §. CXXII. deliberationes ultiores de reformationis formula; item de scriptis & stylo Lutheri iudicia. *Add. I.* Buceri libellus, quem inscripsit *Admonitio christiana*. *Add. II.* alter, Germanicus, de actis Lipsiæ 1539. *Add. III.* tertius, de *Concilio*. §. CXXIII. Pontificis ad comitia Wormatiensia legatio, & acta inter Protestantés de concilio. §. CXXIV. pericula & gesta Protestantium; clades & captivitas Henrici Ducis Brunsvicensis; legatio Protestantium ad Galliz & Angliæ Reges, pro pace inter eos constituenda. *Add. I.* de consiliis Philippi Landgravii & Mauritiæ Sax. Ducis pro novo foedere. §. CXXV. de actis quibusdã in concilio Tridentino; itæ consultationes de colloquio Ratisbonæ habendo; quædã ex Raynaldo; Electoris Sax. constitutio de stipendiis; Evangelicæ religionis status in Italia. §. CXXVI. afflictiones & acta quædam Lutheri, ejusque consilia de deferenda Wittenberga, mutatum ab Electore Sax; item falsæ de ejus morte sparsa fama. §. CXXVII. CXXVIII. scripta ejus hoc anno 1545. §. CXXIX. de decretis anno 1546, in prioribus concilii Tridentini sessionibus. §. CXXX. p. 2. & seqq. libellus Protestantium, quo Concilium anno 1546 recusarunt, integer refertur, lectu dignissimus, stylo Melanchthoniæ compositus, solidissimis argumentis necessitatem reformationis adstruens. §. CXXXI. acta Protestantium in conventu Francofurtensi, ob belli sibi imminenti suspicionis, & speciatim cum Friderico II. Electore Palatino; hujusque reformationis Evangelicæ formula item novi foederis inter Evangelicos proposita, sine successu. §. CXXXII. acta colloqui Ratisbonensis. §. CXXXIII. CXXXIV. CXXXV. de morte Lutheri, actisque proximè ante & post eam, speciatim de exequiis & testamento. §. CXXXVI. Historia de cæde Joannis Diazii Hispani, Evangelicæ doctrinæ causa, fratris germani Alphonsi Diazii scelere procurata; ejusque in *Add.* confessio doctrinæ. §. CXXXVII. Landgravii Hassiæ iter ad Cæsarem; Evangelicorum acta in conventu Francofurtensi, & postea in comitiis Ratisbonensibus, horumque dissolutione;

lutione; de reformatione urbis Leutkirchenſis in Suevia; de Th. Naſſo-
georgi opinione de electione & gratia. §. CXXXVIII. & CXXXIX.
ſcripta Lutheri ultima.

Habes, *Vir clarisſime*, ſkeleton quoddam operis; quomodo
vero corpus, ut ita dicam, libri carne & musculis ſuccoquē veluti veſti-
verim & repleverim, a legentibus deprehendendum & judicandum eſt.
Ego, qui laudes ab aliis, ut dixi, non affecto; proprias, ut ſordidiſſimas,
proſus detector. Hoc tamen, ut in Proœmio & Epilogo operis plu-
ribus feci, ea aſſevero ſi de, quam, teſte toto vitæ meæ tenore, omnibus
rebus potiorem habeo, & de qua annorum quinque & ſexaginta ſenex
Deo propediem reſponſurus ſum; me veritatem & conſcientiam meam
ſincere ſecutum eſſe, fraudesque calumnias & cavillos, quos magno
cum tædio & dolore in adverſæ partis ſcriptoribus, tum in veteribus,
Cochleo præſertim & Surio, tum recentioribus, *Pallavicino, Reynaldo,*
Baſſuetto, Varillaſo, &c, quem ubique oppoſitum habeo, *Maimburgio*
detexi, ſumma cum ſollicitudine vitæſſe, modæſtiæ etiam ſcientem vo-
lentemque minime eſſe oblitum, immo non dicta & ſcripta velle, ſi quæ
contra illam peccavero. Interim mihi, ut homo ſum, nec vigore, quo
junior gaudebam, inſtructos, tum etiam a diſtractionibus & curis neu-
tiquam immunis, multa ſine dubio exciderunt, quæ emendationem
poſcunt; ut de typographorum erroribus, quos nulla diligentia præ-
cavere potui, nihil dicam: quædam loco aut tempore non commo-
diſſimo, quædam etiam bis aut otioſe, plurima minus polite aut terſe
ſcripta deprehendentur. Si quid tamen de meo labore, non quatenus
ille meæ induſtriæ, ſed gratiæ diviniæ, ex qua ſola quicquid eſt boni ha-
bemus, donis tribuendus eſt, promittere mihi licet; affirmare & ſiduci-
am lectoribus facere auſum, reperturos illos eſſe in hoc opere plurima
& prope innutnera (quorum in Indicibus, quos adorno, locupletisſimis
re cenſio fiet) quæ, ſi abſque meâ fuiſſet opera, in tenebris ad finem forte
mundi deliuiſſent. Inter hæc, ſi quædam minuta & exilia eſſe vide-
buntur, quod non diſſiteor, ſunt tamen multa etiam gravisſima, & tam
Politiciſ quam Theologiſ profutura. In univerſum autem demon-
ſtratum eſſe ſpero, quod demonſtrandum fuiſſi, & in Epilogo operis,
qua poſſum perſpicuè, paulo pluribus, oſtendam; nempe refor-
mationem a Luthero ceptam & poſtea auspiciis Principum & Civita-
tum continuatam, neceſſariam, juſtam & piam fuiſſe, nec eſſe, ut ejus

nos pœniteat, multoque minus ut adversariorum doli aut violenti insultus nos a professione religionis, qualem majores nostri ex divinarum literarum præscripto formarunt, & ab erroribus abusibusque plurimis purgatam ad nos transmiserunt, ullo modo dimoveant. Illis vero, qui ex opposita parte honesti candidique animi sunt, quos profecto plurimos esse scio, ex intimo cordis affectu precor, ut (etsi non mea, sed Dei solius ope) ex conceptis adversus nos præjudiciis odiisque eluctati, solem veritatis apertis oculis intueri possint; eosdemque hoc tantum oro, ut de fidei Actorum allegatione non dubitent. Extant enim cuncta in locis a me indicatis, nullumque folium a me excerptum & relatatum est, quod non ipse ex quingentis fere voluminibus manuscriptis, quorum supra *viginti & quadringenta* solum ex Archivo Vindobonensi, reliqua ex Bibliothecis illustribus aut amicorum, mecum communicata fuerunt, legerim, & seposita omni interpolatione aut corruptione, quæ cum moribus meis minime convenit, exscripserim, aut integra, partim qua scripta sunt lingua, pleraque tamen fideliter versa, retulerim. Magnum etiam documentorum numerum ad mei ipsius confirmationem describi ex autographis feci, & servo. Si quid autem commodi ad Ecclesias nostras in veritate confirmandas, aut adversarias ad eandem convertendas, vel saltem ad æquiores erga nos animum pacisque sincerum studium induendum, conferre labor hic meus possit, id omne Deo optimo maximo acceptum sero, illiusque benignitati gratias ago, qui mihi ad opus difficile & ingens ad hanc usque metam perducendum vires, inter tot senectutis & valetudinis incommoda, largitus est. Excitet is alios, qui me ingenio, eruditione, judicio atque facundia superent, ut ista vel augeant vel emendent, vel etiam quæ ego, fessus annis & morbo fractus, omittere cogor, eadem fide, majori vero cum industria & ornatu, prosequantur & perficiant. Vale. Dabam Meuselvyizii pridie Non. Jul. MDCXCI.

C. SVETONIUS TRANQUILLUS EX RE-
ensione Joannis Georgii Grævii, cum ejusdem anim-
adversionibus, ut & commentario integro Levini Torrentii,
Isaacii Casauboni & Theodori Marcii, nec non selectis aliorum.
Editio secunda antior & emendatior.

Hagæ Comitæ apud Jo. a Velsen, Trajecti ad Rhenum typis Rud. a Zyll & Ant. Schouten 1691. in 4. Plag. 126. Icones 12.

Inter eos scriptores qui summorum principum aut illustrium virorum res gestas fidelibus historiæ monumentis commendarunt, primæ merito partēs tribuendæ sunt Suetonio; cujus historia, a Julio in Domitianum usque descendens, duodecim Cæsarum res bene ac male gestas mira perspicuitate ac elegantia exponit, ut haud immerito a Flavio Vopisco *emendatissimus & candidissimus scriptor* appellatus fuerit, multique hodie mirentur, tam multa & variâ (nam plurimos alios libros scripsit temporum injuria perditos, quos recenset Ang. Politianus in præfat. *de Græcorum lustris, de Romanorum certaminibus & spectaculis, de cæno Romano, de senectute que in libro reperitur, de republica Ciceronis contra Didymum Grammaticum, de vestium genere atque nominibus, de omnino verbis, de Roma ejusque institutis & moribus annales, Rema & series illustriæ Romanorum, de officiorum institutione, de prætoribus, de vitis corporalibus*) eum commentari potuisse, qui & in fore causas summa cum laude ageret, & Hadriani epistolarum esset magister. Factum inde, ut summo semper in pretio Scriptor hic haberetur, & ab ipsis renascentibus literis essent subinde qui eundem aut si quibus in locis corruptus esset emendarent, aut ubi difficilior videbatur dilucidiorē redderent & ex aliis scriptoribus explicarent quos commentarios junctos exhibet Parisiensis editio, quæ anno 1650 in sol. prodit, annexos Casauboni animadversionibus, qui ex fide vetustissimorum librorum Scriptorum hunc recensuerat & anno 1595 evulgarat. Istorum commentatorum studium continuarunt, & spicilegia post menses sibi relicta arbitrati, corrupta quæ videbantur adhuc aut obscuriora loca emendare & illustrare sategerunt hoc seculo viri docti: quorum omnium industriam supergressus est insigni erga bonas literas favore & studio emulandorum veterum auctorum celeberrimus *Joannes Georgius Grævius*, dum ante annos undeviginti (anno 1671.) Trajecti ad Rhenum, quam doctrinam sua exornat, Suetonium elegantî curâ recensitum, & integris Torrentii ac Casauboni commentariis, nec non Marcellii & Guyeti notis, ut & ab ingenio suo profectis observationibus, ac Berneggeri absolutissimo indice, insigniter instructum edidit: jantque, dividendis istius libri exemplis, novam tamque augustiorem Tranquilli editionem in publicum emisit. Hæc & ea omnia, quæ prior continebat, repræsentat,

tat, & epistola ad Potentissimum Electorem Brandenburgicum (cujus laudes succincta brevitate & gravitate decora exponit) splendidiorum, iconis Imperatorum duodecim venustiorum, & Gul. Coctieri & Gul. Godesii annotationibus auctiorem se exhibet: observationes etiam doctissimi Editoris non paucis accessionibus locupletatas, & seorsim a pag. 775 ad p. 822 excusas (cum prior editio eas Torrentii & Casauboni commentariis substratas referret) sistit; ut ad dignitatem hujus Scriptoris quod faciat nihil plane omissum, & nativa ejus venustas insignium additamentorum bene collocatorum gratia haud parum aucta videatur.

GERHARDI FELTMANNI DISSERTATIO
de Accessionibus memorabilibus, immani aquarum vi vel terre motu factis.

Amstelodami apud Henricum & Viduam Th. Boom 1691 in 8. plag. 9.

Insignes illarum aquarum exundationes, quibus tum nostro tum superiori seculo Ostfrisiz & Comitatus Oldenburgici tractus fuerunt expositi, rarioribus aliquot Juris controversiis fecere locum. Dum enim illarum alibi ingentes terrarum portiones, cum arboribus & prædiis, nec non hominum pecudumque magno numero, sede sua naturali avulsas & vi fluctuum longius protrusas, alienis fundis superinjecerunt, alibi vero totos supererunt aggeres, materiam Jctis præbuerunt, de natis inde quæstionibus in utramque partem differendi. Præcipua vero contentio fuit ista, utrum scilicet ager aliunde advectus & alterius territorio ita superinjctus, ut illud plane tegat, accederet agro, qui huic novo tanquam fundamentum subternitur, an vero maneret ejus, cujus ante fuerat? Hanc quæstionem, quam principaliter per totum opusculum erudite tractat Auctor consultissimus, jam olim a quibusdam Judicibus hoc modo fuisse sopitam, ut dominus vel totum, quod ejus antea fuerat, tolleretur, vel adversario, in cujus solio confederat, linqueretur, ex Gryphiandri tractatu, quem ille *de I. s. ubi* conscripsit, testatur, & quidem per has rationes, quod secundum Juris Romani placita superficies, & quicquid illi annumeretur, solo cedat, cujus superficiem instar sit fundi portio fluctibus abscissa, & alii rursus ingesta. Veri enim vero aliud plane postea in casu simili, idque magis rationi legali consonum, a Jctis pronun-

pronunciatum fuisse asserit. Cum enim anno hujus seculi quadragesimo tertio domus cujusdam, cui nomen Hullemani, cum orto olitorio & nemore a continenti abrupta alterius terram occupasset, resuscitata fuit illa questio, tandemque voluntatis inter se rationibus, placuit iudicantibus, ut ager ita ab alio oppressus haberetur pro extincto, nulla, ne quidem utili, rei vindicatione pristino domino relicta. Rationes decidendi has fuisse proponit (1) quod nihil intersit, an ager alicujus vasto hiatus aut voragine; maris aestu facta, an vero per oppressionem alterius terræ, ipsius esse definat. (2) quod juris perpetui ac naturalis non sit, proprietatem superficiem pertinere semper ad soli dominum; posse enim id pactis mutari, & illud in hodiernum diem sæpius inter agrarios Groningatorum socios fieri, qui cum dominis, a quibus prædia conduxerunt, conveniunt, ut liceat in fundo conducto ædificium sibi hæc legem ponere, ne istud solo cederet, quæ pactio pænes illos vernacula lingua *Wetlemminge* appellatur. Deinde licet (3) immutabili jure constitutum esset, ut superficies semper soli domino cederet, non posse tamen de tali fundo, qui vi aliunde accessus alterum occupasset, dici, quod ille se habeat instar domus, quæ in alieno posita acquiratur soli domino, cum illa demum supra terræ faciem posita esse dicantur, quæ, hæc manente salva, fieri & sine illa consistere nullo modo possunt. At talem fundum, aquarum impetu alteri superimpositum, non solum non relinquere superficiem oppressi fundi salvam, sed etiam sine eo omnino stare posse, cum hæc sit terræ mere palustris natura, ut non demergatur, sed natando tandem vel ab aggerè quodam aut super alienis arvis sistatur. Præterea (4) inter domum alterius agro inædificatam & talem terræ portionem alii intrusam, hanc differentiam intercedere, quod ædificium in alieno construens factis suis aliquid præstet, quod si omnem adhibuisset diligentiam, scire facili negotio potuisset; hæcque adeo ratione decidendi apparere, cur domus ab alio extructa fundi domino acquiratur, territoria vero tale minime, cum hoc non factis aliquo humano, eorum illa, sed ingruentium undarum vi ac pondere, abscissum & in alterius locum delatum esse. Concludit igitur, obstantes ubique diluendo leges & rationes, æquius ac juri tam naturali quam civili magis consentaneum fuisse visum, eum hoc in casu pronuntiare dominum, cujus ager alterius solo accessit: cum enim tollere aut auferre non possit accessionem, nisi & rem amittere & in nihil sumptu veterari velit,

velit, iniquissimum fore, illum, si id non fecerit, privare rei suæ proprietate. Cui tamen sententiæ suæ Auctor sub finem opusculi aliquot limitationes prudenter subjicit.

Subjuncta libro huic est *Benedicti de Præis* (quisquis ille sit) Dissertatio forensis de Stellionibus Maritimis, vernacule *Lorren-draepers* dictis; sed quam, cum ad facti speciem singularem & variis circumstantiarum involucribus opertam unice semet referat, satius est integram legi a quoque hujus argumenti curioso, quam in compendio a nobis recenseret, quippe quod foret seu prolixum nimis, seu obscurum.

JOBI LUDOLFI COMMENTARIUS AD *Historiam suam Æthiopicam.*

Frankofurti apud Zunnerum, 1691. fol. Constat plag. 173. iconis 12.

Jobus Ludolfus, Consiliarius Cæsareus & Saxonicus, vir celeberrimus, præteritis demum Nundinis Francofurtensibus, Commentarium ad Historiam suam Æthiopicam, anno 1681 impressam, edidit. Continet is non solum præteritam expositionem rerum ad Historiam Æthiopicam ac descriptionem Æthiopiæ pertinentium, & refutationem contrariorum, cum documentis, epistolis & actis publicis, in primo Opere promissis: sed etiam multa singularia, & quædam plane nova, ad varias eruditionis partes spectantia, quæ, occasione data, prolixè & luculenter tradit, ut multa ad hunc diem obscura vel ignorata inde declarentur & illustrentur.

In *Præfatione* consilii sui rationem exponit, & refutationem contrariorum ad veritatem stabiliendam necessariam esse asserit. Acta & documenta separatim se tradere voluisse, ne Lectorem in lectione Historiæ morarentur, monet. Prolixitatem in tradendis opinionibus non excusat; dubiis enim & argumentis contrariis se obviam ire voluisse. Tradita a veteribus, & fabulosa nonnullis visa, declarare & conciliare annititur. Versiones peregrinarum Linguarum ad verbum reddit. Nullum ordinem materiarum observat, nisi quem fors obtulit, secundum numeros in ipso textu posita. Probat morem autores suos laudandi, monetque quibus ex causis omisso rei tam necessarie fiat, & quæ ex his culpanda maxime sit. Denique moram dilati tam diu commentarii excusat, locum *Præfati* facit a plurimis fabulis, quæ per Scriptores superioris

perioris nostrique seculi de Habessinibus disseminata fuerunt, donec Historia *Bahbafark Tellezi* prodiret, qui vetera suppeditans, ea simul, quae *Gregorius Habesinus* in aula Gothana de gentis suae institutis & natura regionis narrant, maxima ex parte confirmavit. His aliisque documentis & relationibus, imprimis annuis PP. Societatis Jesu Regumque Aethiopiae epistolis innititur *Ludolfi Historia & Commentarius*, in quo ante omnia iudicium suum dat de plerisque Habessinitarum rerum scriptoribus, praecipue rejiciens *Matibaeum Armenium*, *Tzagazabum*, *Viretam & Barqum*; quorum tamen fide plurimi haecenus steterunt. *Paulum Jovium* quoque perstringit, *S. aligerum* vero aliosque claros viros, ubi hallucinati sunt, notat vel declarat. Itineraria pleaque exiguae fidei esse pronunciat, cum primis *Rauchwolffii*, *Joannis de Montevilla*, *Benjaminus Tudelensis*, &c. praeter ceteris aestimans *Bernierium*, *Vincentium le Blanc*, *Crovicum*, *Linschoten* & *Thevenotium*. Denique vitam & res gestas *Gregorii* sui, utpote viri fidei digni, prolixè exponit: Aethiopicas quasdam ejus ad Ducem Saxoniae *ERNESTUM*, ejusque filium natum maximum *Joannem Ernestum* p. mem. ut & ipsum *Ludolfum* epistolas in Europa nondum visas, cum versione Latina adjungit; procerumque claudit indicio versionis *Anglicae*, *Gallicae*, *Belgicae* & *Moscoviticæ*, qua Historiam suam exteri ornant; non omnes aequali diligentia & dexteritate; simulque refellit imputationes a Gallis nonnullis sibi factas.

Commentarium ad librum primum orditur a descriptione & derivatione nominis *Habesini*, ex Arabica lingua; vulgares omnes rejiciens, quibus nulla indoctior sit, quam quae deducitur ab antiquo Aegyptiaco vocabulo *Avānis*, *Avāses*, sive *Oases*. Hæ enim nihil aliud fuerunt, quam insulae quaedam terrestres villis & vicis habitatae, & arena tanquam mari late circumdata; quarum aliquot in Africa dantur. Unde redarguuntur ridiculae quorundam JCtorum de Oasibus glossæ. Porro Autor noster exponit latitudinem & ambiguitatem nominis *Aethiopiae*, prolixèque de tempore transfretationis Habessinorum ex Arabia in Aethiopiā, adversus *Ryckium* in epistolis ad illum datis, sed *avundorot*, disputat, eamque minime recentem & post Justinianum, ut Scaliger fingit, sed ab antiquissimis temporibus factam contendit. Agit quoque distincte de *Sebah*, seu *Hemaitis*, *Araximith* & *Nubah*, horumque (secundum Hesychium) homonymis *Pygmaei*, quos olim hodieque existisse

stitisse, multis tam veterum quam recentium testimoniis exemplisque probat, & ea occasione vocem veteratam *Indi* exponit. Porro quoniam Habessinii superiori seculo communiter *Indi* vocati sunt, de latissima vocis hujus tam apud Scriptores profanos, quam ecclesiasticos, acceptione agit, & quae de multorum Apostolorum Doctorumque in *India* vel *Aethiopia* praedicatione scribuntur, ita distinguit, ut Frumentium *Arumitis* seu Habesinos nostros; Bartholomaeum & Pantaeum *Arabes* post Saracenos colentes; Themam *Indos proprie dictos* in aerea Cherfoneso habitantes; Matthaeum vel Matthiam *Nubae*; Eunuchum Candaces Reginae *Aethiopes proprie dictos*, Aegypto conterminos, ad religionem Christianam perduxisse verisimiliter arbitretur, Posthac crassos Geographorum errores in Habessia designanda detegit; etymologiam veram Maris rubri, & latitudinem variamque acceptionem ejus exponit; mendas numerorum in sacris nonnunquam obvias, in profanis vero scriptoribus frequentissimas esse statuit, & exemplis confirmat. Regna Habessiae ex Godigno cum episcopi sua enumerat insulam *Meroe* apud veteres celebratam, neque regnum *Gofam*, quod Jesuitis, praecipue Tellezio, placuit, neque hodie amplius insulam esse putat; imo nec de nomine ejus hodierno inter Geographos convenire monet. Novum modum Alphabeti universalis proponit, quo litterae Latinae ita accommodantur, ut iis omnes nationes exoticia vocabula peregrinos litterarum valores seu sonos habentia, uniformiter scribere possint. Hinc adversus Philosophos quosdam in arenam descendit, & Zonam torridam, quamvis aestus alicubi prope intolerabilis sit, habitabilem tamen, & nonnullis in locis aequae ac Europam temperatam esse, demonstrat; audaciamque illorum perstringit, qui de caeli siderumque natura ita disserunt, quasi in aethere diu iter fecissent, ut Seneca loquitur. Aërem vero frigidissimum & siccum censet elementum, atque rationibus contra Peripateticos demonstrat. Multa praeterea congarit notatu digna de nive pluviusque sub zona torrida, de periculis eandem aetatem hyemisque ubique tergauro non habentibus, de ignavis fucis, horribilibus ventis, montibus & rupibus inaccessis, de multo auro, metallis & sale fossili Aethiopiae, de *Cobo* seu stibio, oculorum medicamine & apud Orientales ornato, &c. qua occasione aliquot S. Scripturae loca, de hoc minerali tractantia, exponit. Mox, ad aquas properans, fontium originem ex solis pluvii derivat, verbaque Ecclesiasticis cap. I. 7. eo tra-

hic, & pro **שׁוֹמְרֵי הַיָּם** legendum censet **שׁוֹמְרֵי הַיָּם** & verbum **שׁוֹמְרֵי** de reversione per vapores explicat. Præcipue vero apud Nilum commemoratur, ejusq; præstantiam & magnitudinem commendat: ostia, quorum hodie duo tantum supersunt, salubritatem, fecunditatem, varia nomina, fontes fictos & genuinos, exundationis causas veras & falsas, alveosq; duos, quorū sinister *Nigris* appellatur atq; in Oceanū se exonerat, accurate atq; sollicite depingit. Quæstionem vexatam adjungit, an Nilus diverti possit, ne in Ægyptum fluat? & Albuquerqueii conatus ex Commentariis ejus Lusitanicis profert. Denique *flumen Sabbaticum*, non tantum, ut apud hodiernos Judæos describitur, sed etiam, ut apud Josephum & Plinium, fictitium plane fabulosumque esse, nec unquam in rerum natura extitisse, pertendit.

Dehinc ad terras regressus, quæ ex ea in Habassia proveniunt, primum considerans, minutissimum & panificis utilissimum semerit *Tes* profert, cum herba *Affazot*, serpentibus maxime noxia, qua Psyllos veterum callide usos esse conjicit. Sed quia Habessini ob nimium æstum vinum facere nequeunt, licet præstantissimas uvas habeant, consilium eis dat, ut rupes excavent pro torcularibus & cellis vinariis: Ficum Iridicam, *Mauz* vel *Musa* Arabice dictam, *Dudaim* esse, variis rationibus ductus affirmat, & appellationis rationem reddit, ita ut locum Cantici Canticorum de floribus istius plantæ, Geneseos vero de fructu apposite accipiat. De animalibus Æthiopiæ plurima profert hæud protrita, præsertim de Taurephantis, veteribus non ignotis; de adiposis & ponderosis arietum caudis, quas Deus in sacrificiis cum adipe ceterari jussit; de Elephantum ingenio ac docilitate; de Camelopardali seu *Giraffa*, animali altitudinis stupendæ; de *Zecora*, quod animal omnium quadrupedum pulcherrimum meliori quam *Onagri* nomine apud Græcos Latinosq; dignum censet, simul autores de eo agentes, sed hucusque non intellectos, declarans; de vera differentia Pardorum, Pantherarum & Tigris, quas juxta cum *Zecora* ad vivum æri incisas exhibet; de *Hyæna*, *Monoceros* variis, e quibus non *Oryx*, animal debile, cum Bocharto, sed *Rhinoceros* cum *Volgata* per Ebraicum **רִינּוֹס** intelligendus; de Hippopotamo, qui omnino sit *Behemoth* apud Jobum, non *Elephas*; de *Crocodylis* per *Leviathan* & interdum per **לִוְיָתָן** in Scriptura signatis; de *Caudiverbera* & mira *Torpedinis* natura; de *Struthio camelo* & *Casuatio*, quorum hunc veterum *Tragopana* esse censet, suasque

suasque rationes addit; de Rucha Arabum, ave fabulosa, quæ forte ficta ex *Condora*, ave omnium maxima, quam ex autoribus Hispanicis & Lusitanicis describit; de variis serpentibus & venenatis animalibus, uti sunt *Boa*, quæ in vocabulariis trivialibus ridicule exponatur etiam *Uncké / Jekko* Stellio venenatissimus in Java majore, *Hydra* & *Chersydræ*, viperæ &c. Omnium prolixissime agit de Locustis australibus, quæ nostratibus multo majores sint, & non solum Johanni Baptistæ cibum cesserint, sed etiam Israelitis a Deo missæ fuerint, cum carnem in deserto appeterent. Multis enim probat, genuinam significationem Hebraicæ vocis קנע in captivitate Babylonica fuisse amissam, & Judæos tam veteres quam recentes de ejus expositione non consentire; coturnices autem per eam plane non posse intelligi, ad locustas vero australes textum cum omnibus circumstantiis optime quadrare, eatumque esum non solum Judæis licitum, sed hodiernum in Africa, China & India frequentissimum, siavem atque innoxium esse; quorum hoc recentissimis testimoniis Rabbini Marocconi aliorumque scriptis & relationibus confirmat.

Tandem ad incolas venit, ostenditque, Habesinos optimæ indolis & præstantissimi ingenii esse, & propterea non tantum bello captos pluris venire, quam aliarum nationum mancipia, sed etiam eam causam esse, cur ipse in molestissimo tam linguæ quam rerum Æthiopicarum studio tam multum laboriose defudaverit. Gregorium quoque suum animo hilari discendique flagrantissimo fuisse, eodemque præditum Acalexum, juvenem Habesinum, qui A. 1653. sua sponte Ludolfum quæsitum in Germaniam venit, at inauso fidere non invenit. De *Leucathiopibus* cum diversæ scriptorum essent relationes, eas ita conciliat, ut quidem aliquos dari putet hic illic per Æthiopiæ degeheres, e nigris parentibus prognatos, ac fortassis vere leprosos, ut Vossius narrat: gentem tamen *Leucathiopum* certam esse, ac per se subsistere, vitio illo carentem. Morem Æthiopicarum parturientium in genua procumbendi ex S. Scriptura illustrat, ubi feminis Hebræis idem tribuitur. Judæos olim in Dembea atque Samenæ, regnis Habassæ, suo jure vixisse docet, quod tamen Jacobi vaticinium nequidquam labefactet, siquidem id de Politia integra Regni & Sacerdotii Judæorum in Palestina, non de dominio aliquo absoluto extra eam, ab ipsis etiam Judæis intelligatur. De Lingua Æthiopica peculiarem Diatriben pollicetur, akeri Grammaticæ suæ editioni præmittendam.

tendam. Nunc tantum facilitatem ejus, usumque in vocibus phrasibusque obscuris S. Scripturæ declarandis magna exemplorum copia evincit; imprimis *Adami* nomen non a rubedine, sed a formositate dictum esse persuadens: eam enim significationem radicem אדם olim apud Hebræos quoque habuisse, & in lingua Æthiopica adhuc habere. Addit nonnulla de lingua Amharica, Lexico Æthiopum, *Scala* dicto, & falsa traditione de LXX linguis totius orbis, quam Alstedius & Megiserus inepta enumeratione auxerint, varias leves Dialectos pro peculiaribus Linguis reputantes, Plinium quoque de trecentis dissimilibus Linguis scribentem, egregie emendat. Denique de Cingarorum Lingua nonnullas observationes subjungit; brevique indicio interitus Mammalæcorum; incursionum Tartarorum in Chinam, antiquissimæ incantationis, cujus etiam in Scriptura mentio fit, qua varæ bestię in unum congregantur, & אֲדָמָה olim hodieque in Africa usitate, librum primum claudit.

Secundum inchoat cum itinere Hannónis Pœni, unde Lusitaniam occasionem ceperunt, navigationem circum Africam in Indiam tendendi. Verum Presbyterum Johannem in Asia Septentrionali in regno Teneduc olim regnasse adserit, ejusque verum nomen fuisse *Presterhan*, id est, *Adaratorum* sive *Christianorum Princeps*. Hinc varias & plerumque vanas, partim etiam ridiculas Regis Habesini appellationes, quæ per Europam sparsæ sunt, recenset, verasque adjicit, & fictos Catalogos tum Habesinorum, tum aliorum Regum exhibet. Per כּוּשׁ *Cusos* Arabes *Sabzos* sive *Scenitas* intelligi Bocharo adfertur, sed LXX. Interpretes adversus eum defendit, non quod Æthiopes Africanos intellexerint, sed quod vocem istam Ebraeam secundum seculi sui acceptionem per *Æthiopes* reddiderint. Æthiopem enim jam a temporibus Jeremiæ Cusæum dictum monet, eaq; occasione tam distinctionem inter Æthiopes Orientales & Occidentales apud veteres crebro occurrentem, quam terminos maris rubri ab iisdem latius extensos, cum cura explanat. Historiam Calebi Regis & Aretæ martyris egregie illustrat, templa Habesinorum in vivas rupes incisa eorumque Ichnographiam ob oculos ponit, & cum Græcorum & Judæorum ædibus sacris comparat. Quæstionem ventilat politicam, in Habesinia quoque motam: an primogenitico ante Patris regnum nato sceptrum capessere liceat idque affirmat. Confessionem Claudii Regis Æthiopiæ integram brevibus

breuib; annotationibus illustratam inserit, cum historia impostoris Zaga-Christi, (qui tum Italis, tum Gallis imprimis impostuerat, fillum Regis Æthiopiæ se venditandò, cuius ludicrum Epitaphium nunc emendatius profert,) & cum epistola Af-Saphedi Imperatoris Habesinorum ad Gubernatorem Societatis Indiæ Orientalis. Postea jura quædam Regum Æthiopiæ declarat, inter quæ primum locum occupat Jurisdic-tio Ecclesiastica, quam illi ita sibi vindicant, ut ob ejus denegationem a Jesuitis potissimum alienati fuerint; nec spernenda sunt, quæ collegit de misero subditorum in plerisque Asiæ Africæque regnis statu, qui nulla bonorum proprietate gaudeant, &c. Hinc varia proponit consilia, quo pacto vicini Habesinorum hostes, Gallæ & Turcæ, domari & expelli queant, additis egregiis observationibus de æquisimo tributi genere ex proventibus regionum naturalibus; de Axutis, veteti Habesinorum regia, nunc desolata; de veteribus & inutilibus coronationis regie ritibus passim abrogatis; de Psalterio Davidis apud nobiles & plebejos Æthiopiæ maxime æstimato, ut a plerisque memoriter recitari possit; de periculosa potentia castrensiũ, & militaribus Imperiis instabilibus; de elevatione humili loco natõrum; de crudelissimo Habesinorum adversus Adclenses bello; ad quod conciliendum a Lusitanis auxilia acceperunt; de legatione Matthæi Armenii, & Tzagazaabi ad Lusitanos in Europam; de alia a Rege Suseo per ignotas Africæ regiones ad Oceanum Indicum tentata, de quæ partim Constantinopolin, partim ad Belgicam in India Societatem destinata fuerunt; de clamore supplicum Habesinorum notis musicis expresso; de Turcis igne in capite succenso Sultano suo supplicantibus, de quæ judicis & poenis, quibus nobiles & ignobiles subjiciuntur. Tandem describit præsentem Æthiopiæ statum partim ex iis, quæ *Moccha* Arabiæ emporio A. 1685. ad illum perscripta sunt, partim quæ ipse biennio ante ex ore Tavernerii, & mercatoris cujusdam Armenii, cognoverat. Ea res Habesinorum florentissimas nunciant, summasque Regis divitias, qui cum subditis suis in religione Alexandrina constanter permaneat, & res magnas contra Gallæos hostes Habesinorum perpetuos moliantur, &c.

Libro tertio illustris Auctor res Ecclesiasticas complectitur, non solum Habesinorum, sed aliorum quoque Christianorum, præsertim primitivæ Ecclesiæ. In antecessum rejicit relationem Matthæi Armenii

menii & Tzagazaabi Æthiopiæ Legati Confessionem Fidei, quibus plerique scriptores nostri hucusque incaute nimis fidem adhibuerunt. Tractationem ipsam incipit a circumcissione, quam Habesini a Judæis minime acceperint, sed a majoribus suis, Homeritis sive Sabæis, secum attulerint, quæ etiam respectu *denudationis* essentialiter a Judaica differat: siquidem & alix gentes plurimæ jam a multis sæculis eam usurparint sine scientia originis. Questionem, quæ hodie nonnullos eruditos vexat, *an circumcisio apud Judæos, an apud Ægyptios primum caperit?* vanam esse putat, nisi clare probetur, circumcissionem Ægyptiorum antiquiorem esse Abrahamo. Præterea ad dictum Paulinû docet, *quomodo apud Judæos præputium rursus superinduci vel naturaliter recrescere possit*: & quomodo circumcisio vel *excisio* potius *familiarum* in Africa & Asia peragatur, ut nullo modo cum circumcissione comparari possit, simulq; *femina inexcisa* nomen probrosum apud Arabes esse docet. Disputat adversus recentiores quosdam Theologos, & probat *Sabbatû simul cum die Dominica in primitiva ecclesia celebratum*, ejusq; feriationem non e Synagoga, sed ex Alexandrina in Æthiopicam ecclesiam derivatam fuisse, & veteres non tam quoad cultum divinum, quam quoad labores intermittendos vel exercendos controvertisse; quibus integram historiam *Confessionis Claudii Regis* subjungit; unde patet, eam veram & genuinam esse. Quæ in historia de *auctore & tempore conversionis Habesinorum per Frumentium facta* dixerat, pluribus defendit, & unum tantum *Frumentium* fuisse, contra Baronium demonstrat, Historiam *novem Sanctorum*, qui Christianismum ibi propagarunt, amplius describit, simulque conjecturam proponit de loco Abdelbaidis Arabis, ex quo Seldenus & Colomesius concludere voluerunt, *Imperatorem Habesinorum aliquando ad Muhammedismum defecisse*, cum tamen locus ille potius de *Bazeno Homeritarum* in Arabia Rege, Habesinorum tunc cliente, intelligendus sit. Ex *miraculis* plurimis, quæ *Sanctis Æthiopicis* adscribuntur, illustris Ludolfus occasionem arripit, ea cum miraculis Sanctorum Ecclesiæ Romanæ comparandi. Loquitur etiam de ascetis rigidissimis, & profert PP. Societatis verba: qui *veram doctrinam ex tali rigore & miraculis probari non posse* statuunt; *Antichristum* quos etiam *operaturum miracula*, *Versionis Biblicæ* apud Æthiopes *duplicem* existare ait, incertum tamen, quibus auctoribus. Varias ejus partes in Europa manuscriptas & impressas repertas, recenset;

recenset; *novum vero Testamentum* Romæ editum innumeris scaterere mendis ait. Præterea habere *Æthiopes Codicem Conciliorum & Canonum*, in quo, præter Canones Conciliorum quorundam genuinos & *supernumerarios Nicænos*, quos *Arabicos* hæcenus vocare consueverunt eruditi, reperiuntur quoque *Canones & Constitutiones Apostolicae*, quæ ab *Æthiopibus* pro germano Apostolorum festu agnoscuntur, & in plurimis discrepant a Græcis hujus nominis, ut prolixè monstrat Ludolfus, eoque saltem nomine magnam apud studiosos *Critices ecclesiastica* gratiam inuit. *Epistolam Regium* in Codice Romano ad Monachos *Æthiopes* Hierosolymis degentes repertam, cum notis edit. In fine differit de vocabulis *Manda & Abetia*, quibus Canones illi appellantur, nec non de vera illorum antiquitate. Promittit quoque iudicium suum de *Liturgiis Æthiopum*, his imprimis, quæ Christi, Mariæ & Apostolorum nominibus inscribuntur, easque Pseudepigraphis Apostolicis male adnumerari censet, quum hæc nomina non portent, quasi ab ipsis, tanquam auctoribus sint profecta, sed ut in festis eorum recitarentur, vel alia de causa. Neque reliquos *Æthiopum libros* sicco præterit pede, ne quidem supersticiosos, monstrosis nominibus plenos, in quibus haud postremum locum occupat fictitia *Henochi Prophecia*, de qua post Peirescium, multi eruditorum grandia mysteria expectarunt, sed Ludolfus carbonem pro thesauro reperit. Stupendam enim *fabulam de pugna Michaelis Archangeli cum Setnaelo* habet; cujus membra omnia immanis magnitudinis putide describuntur. Laudat porro *amorem Habesinorum erga sacram Scripturam*, regii quoque stemmatis viris foeminisq; insitum, atque istos memoriter callere *Psalterium & Epistolas S. Pauli* memorat. *Symbolum fidei*, quo utuntur non est id, quod nos vulgo Apostolicum vocamus, sed *Nicænum*; *Concilium vero Chalcædonense* iniquis censuris proscindunt; traditione majorum, non cognitione, *Processionem Spiritus Sancti a Filio* æque negant, ac Græci, quanquam Filii Spiritum esse non inficiantur; ubi de controversia hæc Autor latius differit. *Animas beatorum* ante ultimum Christi adventum in regnum caelorum haud intrare, sed in Paradiso quodam afferri communitè statuunt, quod ex Judaismo traxisse videntur, quanquam multi etiam veterum Latinorum in eadem sententia fuerint, nuperque *Philippus a Leberich* tam simili de somnio in crustare voluerit: sed Ludolfus tantum concedit, plenum triumphum plenamque gloriam in

extremo demum iudicii die post conjunctionem corporum cum animabus eventuram; idque declarat simili cujusdam in magno honore apud exteros, absentibus uxore & liberis, constituci. Idem testimonio Jesuitarum evincit, *purgatorii*, (quod etiam cum precibus pro defunctis ex Judaeorum doctrina ortum habuerit,) neque nomen neque rem Habesinos habere: *librum* tamen *Patrum* in libro quodam Aethiopico se reperisse, scribit; quamvis eam publicam Ecclesiae illius doctrinam esse ambigat. Originem *invocationis Sanctorum* ab honorifica eorum memoria, olim apud Judaeos etiam, primosque Christianos usitata repetit, nimiumque apud Habesinos *S. Mariae cultum* confert cum eo, qui apud Pontificios illi desertur, & allegat veterem librum Dresdae A. 1512. impressum, in quo *Magna Dea* vocatur; & propterea miratur, Jesuitas & Lusitanos ab Habesinis pro inimicis B. Virginis habitos fuisse, quod negarent, illam peperisse Deitatem, sive quod illam quidem *Deiparam* sed non *Deitati param* vocare vellent. Addit nonnulla de *invocatione Angelorum*, a Judaeis in Ecclesiam propagata: de *esu sanguinis & suffocatorum*, a quo hodiernum *Habesini* juxta cum aliis in Oriente Christianis abstinent. Sed diutius occupatur ad probandum, antiquissima Christianorum instituta pleraque nullam aliam originem quam e Judaismo habere; & Axioma inde format: *Ritus antiquissimos nascentis Ecclesiae, si apud Judaeos reperiantur, Judaica, non Apostolica originis esse.* Pergit ad specialem demonstrationem, & docet, *Ecclesiarum Christianarum structuras* ita adornatas, ut majores sive Cathedralis templi Hierosolymitano, minores vero synagogis similes sint. Sic usum *vestium*, *candelarumque sacrarum*, *imaginum oblationes ad Altare*, *manuum impositionem*, *cantica & instrumenta musica in sacris*, *Festa majora Paschales, Pentecostes & Sabbatum, Trisagium, Baptismum, Confessionem peccatorum, initiationem novorum sponsorum* &c. ex Judaismo derivata, sed in usum Christianum commutata, demonstrat, *Ecclesiam enim traducem quasi esse Synagoga.* Hinc ipsa templa ingreditur illustris Autor, & *ichnographia templi Aethiopici Graecique*, ac *Synagoga Amstelodamensis* Lectorum oculis exposita, adytum seu *Sanctuarium veterum Christianorum* latius describit, rationemque ex Judaismo petit, quare Christiani Orientales non admittant *imagines* sculptas, sed tantum *pictas*, lidem *Eucharistiam infantibus* hodiernum tradunt, & *baptismum Christi* d. 6. Januarii (qui inde *Theophania* seu *Epiphania* nomen,

nomēn, non ab adventu Magorum, accepit) celebrare solent, & quidem solenni balneatione & maxime læticia, quamvis vinum in hoc festo non bibant. Habessini ægerrime ad *confessionem particularem* Jesuitis faciendam compelli potuerunt: a suis autem confessariis virgulis oleagineis in tergo se feriri libenter patiuntur; quem morem cum manuissione servorum apud veteres Romanos confert Ludolfus. De *sanctis illorum mensa* iis, quæ in Historia dixerat, pauca adjungens, interpretationem vero marmorei apud *Aringum* monumenti latius defendens, ex quo collegerat, mensas veterum Eucharisticas, dum in speluncis S. Cœnam administrarent, ad modum arcæ formatas fuisse; hinc lapidem sacratum *Arcam* Æthiopibus dici, vinum in Eucharistia per *uvam passam maceratam* exprimi docet ab Habessinīs, Coptitis & Christianis S. Thomæ. Probatq; ex Patrum Societatis Jesu testimoniis, Habessinōs *sub utraque specie* communicare, & refellit, quæ Holstenius in contrarium attulerat. Plura notatu digna adfert de *muneribus* eorum ad *sanctuarium* afferri solitis; inter quæ pauper quædam femina aliquando parvum selem capiendis Ecclesiæ muribus attulerat: de *Musica* & *tripudiis* sacris, saltationi non absumilibus; de *rigidissima* jejuniis, in specie de *quadragesimali*, quod teste Eutychio Alexandrino primus a festo Epiphaniorum removerit, & ad Pascha usque extenderit *Demetrius Patriarcha Alexandrinus*; cum antea Christiani post celebratum baptismi Christi festum, ut historia Evangelica fert, jejunium illud statim inchoassent. Inde per totum orbem *jejunium quadragesimale*, ut nunc est, receptum, licet diversimode in variis ecclesiis computetur. Tempore *Pentecostes*, id est, per septem hebdomades, nullum in primitiva Ecclesia fuisse jejunium refert. *Computum* potro *Ecclesiæ Æthiopicæ* ex MSto edje, Chronologisque elaborandum relinquit, addens integrum *Calendarium Æthiopicum*, rubrica distinctis præcipuorum sanctorum nominibus; idque cum *Coptico* Seldeni confert, quod plurimis in locis emendat, & egregiis notis illustrat, unde varia de festis sanctorumque vitis hauriri possunt; *Epactarum* vero auctorem facit Demetrium Patriarcham paullo ante nominatum, Æthiopum & Coptitarum testimonio. Denique *ritus nuptiales* Habessinorum, *polygamiam* legibus civilibus, non ecclesiasticis apud eos permissam, *divortia* creberrima, quippe illorum jure licita, & *exsequias* describit.

His defunctus, *Ordinem Sacerdotalem* illustrat, & ostendit, *Clerti*

eos Ethiopum nullam fore immunitatem haberi; *Metropoli* suo, qui *Abbuna* dicitur, a Patriarcha Alexandrino semper venienti, subiecto esse: nullos tamen alios Archiepiscopos aut Episcopos hoc nomine dari: Presbyteris vero & inferioribus Clericis uxores permitti: quibus præmisit nonnulla de Nicænis Canonibus Arabicis supposititiis, quos *Somna* vocat Baronius; de antiqua *Egyptiorum lingua* hodie fere obsoleta; de quatuor primum, deinde quinque Patriarchis *Oecumenicis*, ac ortu nominis *Patriarchæ & Papæ*; de *Diaconis*; de *Conjugio Clericorum* in Oriente permisso, & *calibatu* Latinorum, ut & de *secundis nuptiis* ab Orientalibus hodie, multisque olim Patribus rejectis. Deinde infelix *schisma post Concilium Chalcedonense* pluribus describit, & dubitat, an *Eutyche* hæretica illa verba, quæ ipsi vulgo tribuuntur, ita protulerit, quasi in *Christo ante incarnationem duæ naturæ*, post eam vero unam tantum agnoverisset; cum *Protocollum*, quod Baronius habet, videatur imperfectum. Veram autem ejus hæresin haberi posse ex *S. Leonis Magni* epistola, ex qua rationes suas dubitandi desumit. Sententiam Eutychetis per sequelam imponit etiam *Jacobitu*, quales sunt *Armenii, Coptitæ & Habesini*, eorum hi tamen diserte asserant, *divinitatem & humanitatem in Christo post incarnationem sine mixtura & separatione subsistere, & esse unum*, scilicet *ὁ Θεὸς ὁ υἱος*: neque *Theopaschitarum* erroris eos esse reos, sed verba illorum commodam explicationem admittere. Hisce dogmaticis jungit Ludolfus nonnulla ad Historiam pertinentia, de *Jacobo Syro*, unde *Jacobitæ* dicti; de *Coptitis, & calamitatibus* ob reprobationem decreti Chalcedonensis in *Egypto* ortu; de *Timotheo* Patriarchæ Alexandrino, quo nomine plures dati fuerint; de *disidio Melchitarum & Jacobitarum in Egypto* adhuc hodie durante &c. Nihilominus Habesinorum cum Ecclesia Romana conciliatio sæpe tentata est, Legationibus hinc inde missis. At *Alexandri III Pontificis* epistolam ad *Indorum Regem* huc nihil facere monet. Postremo *Jesuitas* hoc & superiori sæculo plurimum præstitisse. Eorum res initio in Habesia florētissima fuerunt; post aliquot autem annos ruere, ac A. 1632 plane evanescere cœperunt, adeo ut illis hodie spes nulla supersit. Nam omnes quos Romana religionis clericos suspiciantur, aditus regni severe prohibent. Hæc omnia magna diligentia persequitur illustris Autor, & monumentis necessariis, *epistolis, & tractatibus a Patribus Societatis*

is eorumque inimicis, nec non ab ipsis *Ethiopia Regibus* scriptis, confirmat, ut nihil ab eo ejusque autoribus *Tellezio & Gregorio* fictum esse, luculenter appareat. Finem tertio libro imponit notabili relatione de *Petro Heylingio* Lubecensi, qui optima ladole morumque innocentia præditus; Galliam Italianamque peragravit, hinc in *Egyptum* profectus est, indeque cum novo Habesinorum Metropolita, pulsus Jesuitis, ex *Alexandria* pro more petito, in illorum terram venit, & magnam apud Regem proceresque gratiam consequutus, institutioni juvenum nobilium tempus impendit. Fama constans est, quod ex *Ethiopia* Europam repetitum rursus exierit, quando vero & quomodo, plane non constat nec de morte ejus certi quidquam dici potest, quum *Wanslebii* de eo narratio subleste fidei sit, ut multis argumentis Autor noster docet.

Commentarius ad quartum librum, qui res privatas & æconomicas continet, paucis absolvitur; & priores quidem numeri ad rem litterariam artesque liberales spectant, agentes de litterarum *Ethiopicarum* cum *Samaritanis* convenientia, & Græcarum ex *Phoenicijs* derivatione; deque vocabulario *Ethiopico* satis inepto; de miris Habesinorum circa *Systemamundi* astrorumque motum opinionibus (qua occasione *Ludolfus* reliquis omnibus *Copernicæ* præfert, & quomodo loca Scripturæ cum hæc sententia concilianda sunt, singulariter docet;) de carminibus, anigmatibus, proverbis, epistolis, nominibus propriis significativis *Ethiopum*, quibus docti quidam viri decepti, qui ea pro appellativis habuerunt: de imperitiis eorum in *arte grammatica, pictoria & musica* &c. Reliqui numeri artes populares & opificia tradunt, imprimis modum molendi apud *Ethiopes*, veterum usitato more, dum super catillo metam manu versant, & sic grana in illo posita conterunt, labore difficilissimo: unde quid sit *dario in pistrinum*, intelligi potest. Græci metam ad imitationem *Phoenicia* vocis *מֶטֶם* *metem* *asnum* vocant, unde Autor *noyè* exponit *מֶטֶם* *metem* apud *Maachum*, quasi perhypallagen *מֶטֶם* *metem*, *מֶטֶם* *metem*, id est *metem*. Tandem de officiis & moribus Habesinorum domesticis, ut de *cerevisia* sine lupulo cocta, & *vestis* eorum tenui differit; & quid *bracca* sint, nec non etymologiam vocum *Germanicarum* *Hofen* & *Strümpfe* exponit. Postremo cum mercatura & monetarum pondere totum opus claudit, *septem* adjectis *Indicibus*, ut Lector in tam diffuso Opere eo facilius, quæ cupit, invenire queat, nempe, *Rerum & verbo*.

verborum; nominum propriorum; Sanctorum Calendarii Ethiopici; Vocabulorum Graecorum; Hebraicorum & Arabicorum; Ethiopicorum & Amharicorum; necnon vernaculorum Europae.

JOHANNIS CLAUBERGII OPERA OMNIA Philosophica, cura Johann. Theodor. Schabracchii.

Amstelodami, apud Woesbergios &c. 1691. in 4.

Constat alphabeticis septem & amplius.

Johannes Claubergius Theologiae & Philosophiae Doctor & Professor in Academia Duisburgensi, inter Cartesianae Philosophiae assertores, ingenii acumine, perspicuitate docendi, ac ordine proponendi praecellens, plurimis opusculis separatim editis jamdudum inclaruit, utpote *Physica contracta, Disputationibus Physicis, Theoria corporum extensivorum, Conjunctione animae & corporis, Metaphysica de ente, Paraphrasi in Meditationibus Cartesianis, Exercitationibus centum de Cognitione Dei & nostri, Logica vetere & nova, Logica contracta, Defensione Cartesiana, Dubitatione Cartesiana, Differentia Cartesianam inter & vulgarem Philosophiam.* Eadem nunc conjunctim emendatiora auctioraque prodierunt. Nam libellus de Philosophiae Cartesianae & vulgaris differentia, ab Autore Germanice conscriptum, aliquis in Latinam linguam male convertit, ediditque in Germania; qua versione meliorem hic exhiberi, praefatio Typographi ad Lectorem promittit. *De vero accedunt* haecenus nondum editae *Notae breves in Cartesii Principia Philosophiae*, manu Autoris codici, quo in scholis privatis uti solebat, adscriptae; item *Exercitationes & Epistolae*, inter quas *prima*, utrum Aethus possit convinci, se habere vel experiri apud semetipsum ideam DEI? *Secunda* vindicat doctrinam Cartesii de Motu & Legibus Naturae ab exceptionibus Jacobi Reyii; *Tertia* examinat novum argumentum probandi Dei existentiam, inventum ab Escalache. Adduntur Epistolae Tobiae Andreae, Historiarum & Graecae linguae in Academia Groningana nuper Professoris, quarum *prima* tractat de collegio Sapientium Parisius; de argumento pro existentia Dei, quo usus est Escalache; de libello in auctione librorum Dematii Ultrajecti invento; de oppri-

mendis

taendis Canonici *scapula* refutat Gassendi sententiam de Vacuo: *ser-
tis* refellit Varenium, qui in Geographia sua opinionem Cartesii de
itu maris oppugnavit. Dictata Physica privata sub nomine Clauber-
gii ab hinc novem annis Francofurti edita, in hoc volumine frustra qua-
res. Etenim referens edicere horum Operum, pari multo maxima
Dictatorum Auctori ne per somnium quidem unquam in mentem ve-
nit, cum eorum nec vultus nec vestigium inter schedas ejus diligentius
excultas reperiri potuerit, sed cuncta discipuli ex ore Claubergii, in scho-
lis privata Thesum Physicarum exponentis, festino exceperint calamo,
atque haud raro male intellecta, & a Doctoris sensu alio-
na consignarint. Praefixa est vita Johannis Claubergii per Henr.
Christianum Hemmimum, Professorem Historiarum, Eloquentiae ac
Linguae Graecae, Collegam descripta, ex qua constat Auctorem nostrum
A. 1622 natum, A. 1665 demortuum esse.

JOH. FREDERICI GRONOVII DE SESTER-

*tis, seu Subsectorum Pecunia veteris Graecae & Ro-
mana libri IV. Accesserunt L. Volusus Macianus JC. & Balbus
Mensor de aere: Pascasi Grosippi Tabula Nummaria: Mantissa &
tres Annotati de Fehore Unciaris & Centesimis Usuris, item
de Hyperpyra: Salmasti Epistola & ad eam Responsio.*

de Jacobi Nalanda usq. Nra. Graecae & Latinae.

Lugduni Batavorum ex Officina Johannis du Vigne, 1697, in 4.

Continet 4. Alphab. & 11. plagas.

Quid in hac nova laborum paternorum editione praestiterit de ele-
gantioribus literis insigniter meritis Jac. Gronovius, ex ipsius ad
Lectionem praefatione omnium optime cognoscere licebit. In ea namq;
edocet, se eorum, quae in libro IV de Sesteris, item in Mantissa ac dupli-
ci Arraetorum de senore unciario & centesimis usuris a Parente ad oras
annotata repererit, plurimam partem vel locis suis inseruisse, vel si am-
pliora essent, aut talia quae reliqui aliorum industria possent, in extre-
ma pagina apponi curavisse: duplici eidem Arraetorum tertiam hacten-
us in editionem, in qua aliquod doctrinae adjumentum habeatur, ac hupri-
ma veteris apud Horatium L. 2. Saryt. 3. v. 60 sqq. locus sine in-
tegritati

tegritati restituatur, adiecisse item Diatriben in Nicolai Abrami scriptis, cum ad laboris hujus reliqua pertinere videretur, comprimere noluisse: his virorum doctorum, scil. Josephi Scaligeri, Joh. Meurii, Jacobi Gresseri, Thomae Reinesti, Balsamoni, Guntheri, ac parentis sui de nummo posterioris ævi, *hyperpyre* appellato, qui duos thaleros sive quinque florenos Hollandicos faciat; adjunxisse: nec epistolam Salmasii & ad eam parentis sui responsionem jam multis cognitam atque descriptam, cum primam totius hujus laboris occasionem & originem referat, occultare voluisse: duplex tandem Rationarium, tum vetus Augusti Cæsaris, tum novum Alexii Comneni Imperatoris, quod parens etsi totum notis scriptum tamen eo usque versaverit, ut explanandi via feliciter reperia in Latinum sermonem redegerit certus publicandi, haud ingratum fore benevolo lectori judicasse. Licet enim parente mox defuncto, occuparint ultimam hanc operam Parisii Monachi Benedictini, Bernardo de Montfaucon interpretationem allinente, non pauca tamen in illa editione jure desiderari posse, aliquot in medium adductis & obelo notatis exempla demonstrat. Quæ adversus *J. Harduinum* Jesuitam hodieque superstitem, & *Theodorum Ryquium* Professorem Lugdunensem, meritis in rem literariam celebrem, sed non ita pridem mortuum, a clarissimo Gronovio in Præfatione ad Lectorem potro differuimus silentio præterimus. Ceterum *Pescati Græppi* nomen anagrammaticum *Gasperum Scioppium* tegere, Lectorem non ignorare putamus.

NIC. GURTLERI HISTORIA TEMPLARIORUM, observationibus ecclesiasticis aucta.

Amstelædami, apud Hæar. Wetstenium, 1691, in 8. Plag. 15.

Templariorum ut hodie exolevit nomen & extinctus potius est Ordo; ita olim ingens numerus & magna civis potestas, isti haud obdormis, qua per universum Christianum orbem hodie floret a Jesu nominata Societas. De his insignem commentarium *Petri Parisii* Gallica lingua scriptum ante hoc 17 annos in Gallia novitus divulgatum; & nunc eorundem historiam edidit in Belgio libello clarissimus Auctor exposuit. Intra centum nonaginta & quatuor quasi annos ortum & occasum eorum contineri docet, originem referens ad A. C. III, quo novem Equites ad impetrandam peccatorum veniam, vias & itinera

meta, quæ Hierosolimam & ad loca sacra ducebant; quæque Saraceni, Turci & Egyptii infestabant, adversus grassatores hos cura reddituri, & peregrinantes defensori, in Palestinâ expeditionem susceperint, morte Canonicorum regularium in obedientiâ, paupertate & castitate viuentes, sub Patriarchæ Hierosolymitani imperio, ad palatium Regis Balduini, juxta templum Domini (unde nomen istud) mansionem habuerint, victam amicumque a Regis, Patriarchæ, & aliorum Ecclesiæ procerum liberalitate acceperint, a parvis autem his initiis intra breve tempus, Synodo Trecenti in Gallia A. 1123 confirmati, succreverint, albis induti primùm vestibus, postea rubeam ex panno crucem palliis affuentes, & vexillo bipartito ex albo & nigro utentes, intra quinquaginta annos aucto in immensum eorum numero, accessione Comitum & primariæ nobilitatis virorum, beneficentiâ item Ludovici VII. Galliarum Regis & plurimorum aliorum liberalitate, ad ingentes divitias pervenerint. Sed ut magnæ fortunæ comês fere solet esse superbia, ita postquam immensas opes & potentiam impetrassent, elatius eos se gerere coepisse, & neglecta humilitate, Patriarchæ Hierosolymitano se subtraxisse, obedientiam ei denegantes, ex Wilh. Tyrio, Mathæo Parisiensi & Balzo tradit. Clades in expeditionibus adversus Arabes, Turcas & Saracenos sæpius eos passos, & quosdam eorum a Saladino ferris dissectos fuisse, ex Genebrardi ac Sigeberti Chronicis, nec non Marino Sanuto Torfello narrat. Cum primis autem, postquam A. 1187. Hierosolimam in Saladini venissent potestatem, adverso Marte sæpius conflixisse, præterea multa injuste, luxuriose & crudeliter gessisse memorat. Tandem in excidium totius Ordinis Clementem V. Pontificem & Philippum Pulchrum Regem Galliarum, ob iram quam hic animo erga illos seditioni adversus ipsum in Gallis ortæ faventes conceperat, & avaritiam ac spem ingentis lucri ex illorum interitu percipiendi, consensisse, observat. Neque tamen satis constare existimat, utrum rei scelerum quorum insimulabantur, utrum innocentes fuerint id vero colligi posse. Ordinis institutum Deo non placuisse, eoque nec peregrinationes religiosas, nec insanam possidendæ Palestinæ cupiditatem, gratam ei acceptamve fuisse. Non videri autem verisimile, vera omnia esse, quæ objecta iis fuerunt crimina, fortioraque esse argumenta, quæ ad minuendam illorum culpam faciunt, adeoque injuste eos fuisse & trucidatos omnes. Contigisse id ait A. 1307 quo Philippus

Ippus Pulcher R. G. datis per Galliam literis; eadem die & hora ubique resignandis, omnes Templarios comprehendi, torqueri & igne cremati, ademtis eorum fundis & fisco, mandavit, omnes etiam Principes Christianos, ut in sua quisque ditione idem faceret, monuerit, Pontifex quoque Clemens V idem iusserit; unde factum, ut ferali Viennensis Synodi iudicio condemnati intra septem annos ferro & igne omnes interierint; ultimo eorum Magistro *Jacobo M. L.* cum duobus sociis *Guidone Viennensi* & *Hugone de Paraldis A.* 1314 Parisiis combusto. Excidio huic Templariorum Clementem Papam & Philippum Regem non diu supervixisse, sed a quodam ex isto Ordine Burdigalæ, cum in conspectu Pontificis & Regis cremaretur, ante tribunal Dei citatos, ut intra annum ambo compareant, eodem anno vitam utrosque finisse, ex Fulgoso annotat.

Dum hanc de Templariis historiam contexuit Autor, varia que ad eos quidem non spectant, ob affinitatem tamen argumenti locum obtinent & grata Lectori se offerunt, adpersit. Ut de Canonicis regularibus & secularibus §. 15. seqq. de tribus votis, castitatis, paupertatis & obedientiæ, §. 16. seqq. de Patriarcharum etymo & appellatione, §. 30. de reparata cum templo urbe Hierosolymorum, & Ælia, §. 35. seqq. de vestium discrimine in Ecclesia receptorum, pallio, colobio, dalmatica, byrro, cucullo, §. 47. seqq. de vario crucis usu in signandis frontibus & vestibus, aut gestatione & pro templis ac in viis erectione earum, §. 60. seqq. de diversorum Ordinum magnis incrementis ex parvis initiis, §. 84. de liberalitatis erga sacros ordines causis, §. 87. seqq. de vesperis Siculis, §. 160. de nuptiis sanguinariis Parisinis, §. 161.

SEBASTIANI SCHMIDT IN LIBRUM SALO-

monis Regis, Hebr. Kabeleth, Græce & Latine

Ecclesiastes dictum, Commentarius.

Argentorati, sumptibus Joh. Frid. Spoor, 1691. in 4. Plag. 54.

Notor est summe reverendi Autoris methodus exegetica, quam ut prolixiori descriptione, nedum præconio laudeque nostra indigeat. Multos enim acutissimi Interpretis labores typorum beneficio publici juris factos intueri ac in usus nostros convertere nobis licet, recensitis

recentissimumque, *epistolis* quibusdam *Pauhani* impensum, memoravimus supra p. 90, ubi etiam ceteros a nobis recensitos non difficulter reperire est. Ut vero præsens opus, si editionem spectes, *recentissimi* potius titulum sibi vindicet, ejus tamen fundamenta jam olim sunt jacta in collegio studioforum juvenum Argentoratensium septem abhinc lustris, cum, qui nunc *Senior* est, paulo ante inter incluzæ illius Academiæ *Professores Theologos* receptus esset. Exhibentur illo, ac quidem uno conspectu, singulorum capitum Salomonzororum primo *textus* originalis Hebræus, *versio* dein nova Latina literalis ac simplex, denique *paraphrasis* elegans ac perspicua, nec brevitatæ leges transgressa. Hinc subjicitur separatim *analysis* logica, singula membra Ecclesiastis nervis suis optime coherere ostendens. Sequuntur *annotationes* fusiore, quibus rationes versionis & connexionis analyticæ dilucide redduntur, simulque expenditur, adeoque aut approbatur, aut modeste refellitur, quicquid è nostratibus *Martinus Giermi*, ex Reformatis *Joannes Mercetius*, (quibus meliores ante *Schmidium* in Ecclesiasten commentatores non habuimus,) in difficilem hunc Salomonis librum disseruere. E *Pontificiis* nemo in partes vocatur, quod omnes non ad Hebræicam veritatem, sed versionem vulgatam commentarios suos adornent, hæc autem abs illa quam maxime in *Kobeleth* nostro recedat. Tandem adjici videas *Locos æquumnes*. Unoquoque capite ita pertractato, toti volumini adnectuntur tres *indices*, unus *vocum Hebræarum*, alter *locorum Scripturæ*, tertius *verbum & verborum*.

Cum autem sub initium relationis hujus monuerimus, non esse, cur speciminis loco, ut alias circa Autoris hujus optimi opera a nobis factitatum est, multa excerpamus nove dicta, nolimus prolixioribus excerptis nunc Lechorem morari. Indicabimus tantum loca, *Cap. IV, vers. 8. — id. C. V, vers. 7. 8. & C. VII, vers. 29.* (ut quamplurima alia taceamus,) quibus a trita via multum recedit. Priorem enim locum totum ac tantummodo de *conjugio & cubitu*, non de aliis societatibus, explicat, per *וְהָיָה כִּי יִשְׁכַּב אִישׁ אֶת אִשׁוֹ* *funiculum triplicatum* maritum, uxorem & sobolem intelligens; alterum de *peccato originis* sub allegoria *summa peccatrici* representato accipiendum asserit. Quoad tertium, in verbis: *כִּי גְבוּרָה מֵעַל גְבוּרַת שׂוֹקֵר וְגַבְרֵי עֲלִיּוֹתָא* *Nam est alius supra alium observator; & alii supra ipsos, per observato-*

rem Angelos, per *Alia supra ipsos* Personas SS. Trinitatis indigitari censet; Deumque ipsum *in terra excellentiam terra* vocari concedit. Sed desinimus plura. Quin enim harum rerum cupidi ipsummet opus iam diligenti manu versent, nobis non est dubium. Id unum dicamus: In connexionē verborum sacri textus monstranda aliquid eximium ac paucis imitabile Schmidium præstitisse, diffitebitur nemo, nisi qui librum aut non viderit, aut pervolvere attentius pigritus sit.

L' INCREDULO SENZA SCUSA:

id est,

Incredulus inexcusabilis. Opus Pauli Segnerii Soc. J.

Bononiæ, apud Jul. Borzaghi, 1690, in 4. Plag. 41.

- Pag. 1. **I**N hoc libro in duas Partes distributo, id agendum in se suscipit Autor, ut, cum per 25 annos Missionarii partibus functus probe observasset, quam perniciosum ex peregrinatione venenum plurimi inter ceteros hæres infectos versati in patriam secum referre soleant, dum Vaticani oraculis non contenti clariores circa Fidem probationes flagitent, de miraculis, quæ alii clausis oculis revereantur, dubitare, & tantum non subsannare eadem audeant, & nec pro Hæreticis, nec pro Catholicis, sed ipsius Atheismi Candidatis habendi, apud suos benefici fiant, antea veneno infecti, his talibus viam monstreret, infallibilem *fidem Catholicam* veritatem, cuius Deus ipse autor extiterit, & cui citra ullam probationem necessitatem credere teneamur, inventiendi.
9. Parte I contra *Atheos* pugnat, eosque *intellectu* factuoso & *voluntate* corrupta laborantes, & qui, cum ex operationibus convincantur, esse animant, quæ illas producat, ex creaturarum tamen operationibus, ut Deum credant, adduci se non patientur, ad *Autoritatis* & *Rationis* tribunalia evocat. In *priori* omnium Nationum, ingenio & moribus alias mire inter se dissentientium, unanimem circa Dei existentiam consensum ipsis opponit. In *posteriori* de causa *prima*, ad quam ab effectibus gradatim tandem deveniendum ibique subsistendum sit, ratiocinatur. *Mundum* ait corruptioni obnoxium a se ipso non esse, nec *casu* ex atomis æternis productum, aut produci potuisse; alias tot fore Deos, quot atomos. Sic ex *Natura* etiam constantia & effectibus facis

fatis manifestari, quod *casu* ea non operetur; ejus nomine vero abuti, qui in Dei locum eam substituunt. Contra *Celum*, vastitate, motu & influxibus suis, de potentia, sapientia, & bonitate Creatoris sui testari. *Terram*, quæ omnium rerum *matris* vices, ut *cælum Patris*, sustineat, ad cognitionem divinitatis nos deducere. Testari de Deo omnis generis *Animalia* quoad mirabilem tam individua orunt quam specierum formatione & conservationem, & stupendam interiorum, quæ in minutissimis insectis occurrunt, partium structuram, docilitatem item illorum & variarum artium peritiã. *Hominem*, quem *Macrocosmum* in *Microcosmo* haud inepte dixeris, sui ipsius contemplatione, si modo velit, ad cognitionem Dei pervenire posse; artificiosam enim ejus compagem ita se habere, ut *Anatomicus* peritus *Atheus* esse non possit, si *manuum* saltetm & *vultus* compositionem accurate dispiciat. Hinc sub conceptu *Entis summe perfecti* divinitatis demonstratio sistitur. Ostenditur simplicissima Dei in tot diversis attributis suis *unitas*; exposita simul & Deorum, si plures essent, & hominum maxima infelicitate & miseria. *Providentiam* divinam negantes rationibus a conscientia post violata summi Legislatoris præcepta morsibus, sapientia, omniscientia, bonitate & dignitate Dei petitis confutantur; hisque, tot peccatorum permissionem, prætorum, item & pœnarum inæqualitatem in contrarium afferentibus, respondetur. *Astrologia genealogica & judiciaria* vanitas; cum æque ac *Atheismus* in *Providentiam* divinam injuria sit, prolixè dicitur. *Immortalitate* denique *anima* argumentis physicis & moralibus adstructa, & oppositionibus, quæ contra eam profertur, valde enervatis, ex ante dictis ejusmodi catenam necit Autor. Si est Deus, est etiam *Providentia*; si *Providentia*, anima est immortalis; si anima est immortalis, Religione quadam & quidem vera, quam anima profiteatur, opus est. *Religionis vera* necessitatem exinde eruit, quod Deus, uti primum omnium rerum principium, ita & ultimus finis esse, & pro autore rerum peculiari cultu agnosci debeat. Politicæ inventum Religionem a quibusdam frustra perhiberi, cum in ejus potestate non sit ad credendum quid proponere, quod demonstrare non possit. Veram autem Religionem non esse, nisi ab ipso Deo revelatam.

In *Parte II* veram Religionem illam non esse aliam, quam *Romanæ-Catholicam*, contra *Paganos*, *Muhammedanos*, *Judeos*, & quos

34.
36.
42.
46.
58.
69.
73.
78.
84.
97.
120.
145.

puta *Harricos*, comparatione instituta, probandum Autor aggreditur. Et initio quidem docet, *summopere convenire, ut per viam Fidei* pag. 149. *pot. dicat Deus* tum respectu sui, ut intellectum & voluntatem ipsi subiciamus, cum in ejus honorem cedat, ut ipsius stetur dictis: tum nostri, cum per fidem veram inter Deum & nos stabiliatur amicitia, eaque fundamentum sit *amoris divini* in terra, haud secus ac visio beatifica in caelo: tum *veram credendam*; fidem enim non exerere aliquam violentiam in rationem, sed hanc magis perficere, transcendereq. & persuadere superbientem. Ad hanc fidem addiscendam *schola* opus 153. esse: & hanc esse *Erethiam*, quam *Magistrum* habeat Deum, *Discipulos* vero ipsos Fideles: decere etiam, ut sit *antiquissima, infallibilissima, & apertissima*. *Antiquitatem* ab Adamo statim accersit, & rejecta trium Religionum *Natura, Moysi & Evangelii* distinctione, unam eandemque esse ait, quae vero successu temporis clariorem subinde lucem diffuderit. *Infallibilitatem* veritati Magistri in Scripturam Sacram relatae superstruit. Hanc nunquam fuisse adulteratam, nec adulterari potuisse; nec Deum, qui minimam creaturarum speciem perire non sinat, ut talis Libri, in quo voluntatem suam nobis dictaverit, interiret veritas, unquam passurum. Et nisi *aperta* foret haec schola & omnibus *visibile*, inferiorem fore Synagoga Judaica, quae tamen destructa sit, & Regnum Christi non nisi terram incognitam. *Signa*, 159. quibus Religio vera a falsa discernatur, ad tria attributa divina, *Potentiam, Sapientiam, & Bonitatem*, reducuntur. *Illam* relucere in Miraculis & fortitudine Martyrum; *Illam* in doctrina caelesti nobis exposita; *Hanc* denique in virtutibus, quas sequaces ejus profiteantur. *Miraculorum necessitate & sufficientia* demonstrata, omnes, cujuseunque generis sint, Religiones provocat, an cum Ecclesia Romana paria facere possint. Nullis gloriari posse *Anabaptistas, Lutheranos, & Calvinistas*. Et Anabaptistam quidem in Polonia, eum visibilem Spiritus S. baptismum ejus confirmatus descendum promitteret, a demone in aqua illa baptismali submersum fuisse: *Lutherum*, Staphylo teste *avroty*, cum energumenam quandam adjurare audeat, a Spiritu maligno tam male exceptum, ut fuga vitae suae consulere opus haberit: *Calvinum* ad virum, ex composito simulate mortuum, resuscitandum dum accederet, illum vere mortuum invenisse. Hinc veritas *miraculorum Christi* contra Judaeos, defectum alterius cujusdam historici, praeter

ter Christianos, artem magicam, diaboli concursum opposcentes, alle-
 titur; contra Hæreticos vero docetur, miracula ad demonstrandam
 Ecclesie veritatem *sufficere*, & *necessaria* adhuc esse. *Illud* quidem
 alias Christum Judæos *Jeb. 17, 22.* inexcusabiles dicere non potuisse,
 quod doctrinam tot miraculis confirmatam recipere noluerint: *hæc*
 vero, ob conversionem novarum gentium, item ad Ecclesiam veram
 a Sæctis distinguendam, & ut Dei circa negotia hominum providen-
 tia ostendatur, &c. *Quemadmodum* vero Ecclesie jam satis radicata
 & in possessione constituta crebriora miracula *æque ac plantandæ non*
 sint necessaria, & intra 170. annos postquam Lutherus prodit, vel uni-
 cum miraculum ad probandam illam sponfam Christi sufficiat, veluti vel
 unus annulus sponfam Regiam satis declarare queat, licet non omnes di-
 giti gemmis superbiant; ita Lutherum, Calvinum, & Carolstadium, ut
 veritatem doctrinæ suæ omnibus Patribus, omnium Pontificum decretis, &
 auctoritati Catholicæ Ecclesie contrariantis comprobarent, miraculis
 maxime opus habuisse. *Diluuntur* hinc dux *Objectiones*: I. Catholi-
 cos in admittendis miraculis esse nimis faciles. *Resp.* negando hoc
 asserti posse de miraculis a Congregatione illis examinandis præposita
 approbatis, cum Romæ tot rigorosæ occurrant difficultates, donec
 vel unum saltem prodigium ratum habeatur. II. Miracula esse falsa
 vel fidei dubia. *Resp.* provocando ad Scriptores miraculorum fide di-
 gnissimos, & inter eos Chrysostrum, Hieronymum, tres Gregorios,
 Athanasium, Augustinum, satis gnaros verum a falso distinguere, quo-
 rum fidei in his derogare nequeant Hæretici, cum eos alibi sibi faven-
 tes allegare soleant. *Quin* adhuc superesse miracula permanentia,
 quale sit coagulatus *Jordanis*, nec non *Jamæ* sanguis, *Illius* enim
 sanguinis sub lectionem historię decollationis, *hujus* sub appositio-
 nem capitis, liquecere & ebullire: item ossa *S. Nicolai* in humore in-
 corrupto & saberrimo natantia; quos effectus sympathiis vel oc-
 cultis qualitatibus Hæretici frustra tribuant. Miraculum vero mira-
 culorum esse *conversionem mundi* ad Christum a profundissima super-
 stitione & vidiosissimis moribus, a debilibus Apostolis, Petro in conver-
 sione Romæ præ aliis eminente, peractam, nec non victoriosam *Mar-*
tyrum constantiam, inter quos, & prætextos Sæctarum martyres, ma-
 gna intercedat differentia, ratione tum *numeri*, cum tot Ecclesia Ca-
 tholica habeat martyres, ut singulis anni diebus 30000 memoria recolli
 possit,

pag. 170.

174.

176.

189.

181.

189.

192.

- possit, Sectarii vero vix tot testes habeant, quot sectas; tum *concordia*, cum testes harum iidem non magis concordēs esse possint, quam earum magistri; tum *dignitas*, ad obtinendam fidem facientis, Sectariis similes iis, quos Catholici sistant, producere non valentibus.
- pag. 199. Nec recentiores, qui veritatem Ecclesie Romanæ comprobent, deesse martyres, in *Japonia* præsertim, in quibus corona martyrii insignitis foeminae & teneræ ætatis pueri præ aliis admirationem mereantur. Veritatem porro Ecclesie Catholice corroborari *Propagatione sectarum*, quarum *Sapientia*, secundum *Jac. 3. 15. non sit desursum descendens, sed diabolica* ob superbiam animi in suis autoribus; *animalis* in alleclis, concessam licentiam a vide amplectentibus; *terrena* in patrocinantibus. Principes enim Getmariæ, quibus omnis in pecunia cura sita sit, spe sisco addicendi bona ecclesiastica, a Luthero ad doctrinam suam sollicitatos; *Gustavum* Sueciæ Regem bello exhaustum ab Olao Secretario ad eandem allectatum; & ex ratione status Principes sanguinis in Gallia faville Hugonotis, ut Guisios opprimerent; *Belgas*, ut obsequium Regis sui excuterent; *Elisabetham* Anglicam, ut regnam suum stabiliret, venenum illud admisisse; & demum totam illam propagationem nil nisi naturæ corruptæ opus fuisse. Duplicem quoque *Judeorum* miseriam, cui ab extrema Hierosolymæ direptione in poenam commissi Deicidii obnoxii fuerunt, & funestum *persecutorum* fidei exitum in favorem ejus testari. Exemplorum recensione a *Simone Mago* inchoata, etiam pervenitur ad *Lutherum*, quem nocte hilarém coenam secuta seipsum suffocasse, testatus juvenis domesticus sit; *Bucerum* moribundum a Spiritu nigro ex lecto abreptum & solo allisum; *Calvinum* a vermibus fere consumptum daemonia in auxilium vocasse, & execratum fuisse horam, in qua scribere cepisset. *Stabilitatem* quoque Ecclesie Cath. veritatē ejus indicare, ambulantis super *Aspidem & Basiliscum*, i. e. *Judam & Hereticum*, & concupiscantis *Leonem & Draconem* i. e. *Imperatores* persequentes, & *Antichristum*. Ab origine Ecclesie ad Lutherum usque 305 familias hæreticas una cum libris suis extinctas esse, quorum nec memoria superstitaret, nisi in libris refutatoris eadem recurreret. Intermittunt etiam, dum florere hæreses, complures alias nationes accessisse Ecclesie.
203. *Ludovicum Magnum* Gallie Regem intra paucos menses Hugonotum exterminasse religionem, miseram ideo dicendam, quæ militibus non præliantibus, sed hospitantibus saltem manus dederit. *Quin & citra*

citra insultum desultores fieri hæreticos. Ita *Brandenburgicos* Lutheri antehac castra secutos A. 1616 Calvinii partibus accessisse; sed A. 1623 Lutherum iterum agnovisse. *Lutheranos* intra 50 annos ab anno 1517 ad 1567 in 11 alias Sectas nomine & fide variantes, *Semi-Lutheranos* in alias 11, & *Anti-Lutheranos* in 56 subdivisos fuisse, qualis inconstantia cum fide stare non possit. *Muhammedanos* constantes dici non posse, nullam religionis causa molestiam expertos. *Judæos* pertinaces instar tropæi vindictæ divinæ duraturos usque ad finem mundi, quando Deus superabundanti tandem gratia sua eos emollire dignabitur. Solam igitur Ecclesiam Catholicam, cum inter tot pereundi pericula immota persisteret, sine dubio pro vera habendam esse. Veritatem præterea Fidei Christianæ haud leve pondus accipere a *Vaticiniis* Prophetarum & Sibyllarum, longis post prædictionem intervallis & præcisè impletis, imprimis ratione Messie, cujus frustranea expectatio Judæis pluribus argumentis exprobratur. Et ex *Spiritus prophæti* perpetua in Ecclesia Romana *conservatione* veritatem ejus denuo elucescere, nisi divinam promissionem *Joel 2.* mendacii insimulare velimus. In promptu esse prædictiones *Anthonii, Thaimaurgi, Abbatis Jobannis, Benedicti, Malachia, Francisci, Catharina Senensis, Catharina Racomisa*, ex cujus ore *Picu* Princeps *Mirandulanus* multas se prædictiones audisse fateatur; *Brigitta*, Græcorum excidium & varias afflictiones, donec Romana Ecclesia se submittant; & *Hildegardis* ruinas erroribus Lutheri Germaniæ illatas præfigentis. Nec nostra tempora carere vaticiniis de Imperii Romani incremento, & interimento Ottomannici. Sic *Martinum* quendam *Stridonium*, cujus Vita A. 1673, 24 post excessum ejus anno, Præge edita fuerit, de *Turci Imperii* excidio clare & cum exaltatione Spiritus locutum esse, brevi, ut verba habent, inchoandam ruinam ipsius; Ideoque Societatem eo nomine hortatū ad Græcæ Linguae studiū, quod essent Constantinopoli Christianam doctrinam aliquando explicaturi &c. Novatoribus vero tam nobile privilegium neque *de facto*, neque *de ratione* competere posse. *Non de facto*; Muhammedem enim corporis sui post mortē statim in cœlum assumptionem, & perpetuam suorum victoriam vaticinatum: Lutherum rebellibus rusticis eadem victoriam adversus Nobis prædixisse; item *Wittebergæ* se obiturum; A. 1583 universale judicium venturum, unde & multi sementem eo anno facere neglexerint: Sed utrumque

pag. 229

230.

236.

239.

241.

- fecellit, nec Epitaphio Lutheri, quod ipse sibi fecerit, *Pestis eram
 vivum, moriens ero mors tua Papa*, eventum hactenus respondisse.
Nec de ratione; lumen enim propheticum, ubi affectus & libido,
 ceu in Lutero & Muhammede, prædominantur, locum habere
 pap. 242. non posse. *Uniformitas* porro in *docendo & credendo*; a primo
 usque ad præsens seculum semper & ubique servata, & ab omni-
 bus personarum generibus recepta, amplissimi testimonii vicem
 249. sustinet apud Autorem nostrum, qui contra a *novitate Sæclorum* ad
 252. falsitatem earundem argumentatur. Eandem falsitatem planam face-
 254. re putat *Contradictiones*, nulli Autori, quam Lutero, magis familiares.
 258. Variationis causis in *seductionem* Spiritus superbia, & *defectum* certi *Ar-
 bitri* rejectis, cum Magistratus Politico definitio dogmatum etiam le-
 gibus publicis, uti in Hollandia, Anglia, Geneva, asseratur, & cuilibet
 262. Scripturam pro suo arbitrio explicare liceat: a *Sanctitate* dogmatum,
 præceptorum, morumque, & mediis sanctitatis, argumentum verè
 Ecclesie Romanæ pete; 1. contra Judæos & Muhammedanos omni-
 potentie, sapientie & bonitati divinæ in Thalmude & Alcorano suo
 detrahentes. 2. contra Novatores in Atheismum paulatim dilabentes.
 Ita in libro quodam *de arte nihil credendi*, cujus Autor etiam vivi-
 comburio punitus fuerit, diserte dici, *oportere Calvinistam feri, qui
 366. debens esse verus, & Calvini doctrinam de Deo autore peccati ex magna
 parte Lutero fuisse communem; qui etiam Turcarum pietatem Chri-
 269. stianorum, Apostolorum & ipsius Christi pietati, in approbatione sua libro
 ignoti Autoris de moribus Turcarum præmissa antetulerit; polyga-
 miam, divortium ex levibus causis, matrimonium inter consobrinos
 indifferenter, & cum neptis permiserit; & perinde esse docuerit, si quis
 parentem alat vel feriat, divinam majestatem laudet vel blasphemet.
 Contra Ecclesiam Romanam omni tempore, uti veram fidem, ita &
 279. morum sanctitatem integram conservasse. Et licet a Novatoribus
 varia crimina, frigidi imprimis cultus divini a se observati indicia, &
 liberior conversatio Catholicis objiciantur, ea tamen de omnibus affir-
 280. mari non posse. Veluti autem athletæ ob robustam naturam gravius
 egrotent, quam alii: ita & gravitatem criminum apud Catholicos Re-
 ligionis excellentiam indicare, & populorum insuper genium in causa
 esse, ut quidam præ aliis pluribus continentur vitiis; quæ tamen ab
 Ecclesia graviter taxari & improbari, satis notum sit. Contra si in-
 ter*

ter Turcas & Lutheranos honestius quis vivat, id non doctrina, sed vera majorum religionis tribuendum esse reliquit. Lutheranos tamen rigidiores cum Calvinianis comparatos crepusculum, hos vero obscuri referre noctem; ad alterutros vero a Catholicis digressos dissolutionis factos esse, meliores induentibus tiores, qui ab illis ad hos transierint. *Mediis* autem ad sanctificandum idoneis Ecclesiâ Romanâ unice instructam esse; *internis* quidem, Lege scilicet Evangelica, & *externis*, qualia sunt pag. 284. festa, concentus templorum splendor, supplicationes publicæ, jejunia, conciones, missiones, orationes, imprimis Sacramenta *Pœnitentiæ* & *Eucharistiæ*. Ex Sacramento Pœnitentiæ amplitudinem jurisdictionis ad cogitationes usque se extendentis satis se prodere; eamque efficacissimum adversus vitiorum exorbitantiam remedium esse. Unde etiam Civitas *Noribergensis* confessionis auricularis, Lutheri auspicio abrogatæ, reductionem a Carolo V. per Legatos petierit, quia confessionis omissionem enormes civium excessus insecuti fuerint. Inde etiam fieri, quod Hæretici in Germania libentius catholico utantur famulatio; meliora ab hoc, quam a suis sibi pollicentes servitia. In partes quæque vocatur *Charitas* in *condonationibus*, & *expositione vite* pag. 286. *pro salute proximi* conspicua. Prius nobilioris dignitatis viri in primaria quadam Italiæ urbe exemplo illustratur, qui assassinio lethali peritus, non solum gratiam delicti ex animo fecerit, sed & omnibus Sicarii filiabus dotem in tabulis suis reliquerit. Simile quid nec apud Judæos nec apud Turcas vindictæ cupidissimos obtinere, quin apud hos inoris esse, ut media nocte crapulantium fores clava quis pulsans exclamare soleat: *surgite ad comedendum & bibendum, & gignendos liberos contra Christianos*. Ipsum Lutherum rusticos & nobiles contra se mutuo concitasse, & intereptione 150000 ab utraque parte caesorum exultasse. *Bezanus* vero dixisse, *nil nisi felos & gladios in Gallia plantandum esse*. Posterius eorum exemplis confirmatur, qui omnibus seculis zelo infidelium convertendorum accensi, vite suæ prodigi fuerint. Fuisse ex Societate sua, qui in naufragio tabulam arreptam Iudæo cesserit, professionem Christianismi, si servaretur, ab ipso promissi postea memore prius stipulatus. Minime vero simile quid legi de *Arabis*, toties in Gentilium ditiores navigantibus, de conversione vero eorum nihil sollicitis. In Insulis contra *Mariensium*, quas illi, cum nec aromata nec argentum ibi reperirent, deseruerint, Missiona- pag. 291. tiorum

pag. 294. riorum nuper opera 3000 idololatrias baptizatos, 20000 catechumenis similem gratiam expectantibus. Quæ cum ita se habeant, exinde concluditur, *extra Ecclesiam Romanam non esse salutem*, impugnatæ illis; qui omnes Religiones ad salutem obtinendam statuunt habiles; quæ assertio, quod recta non potest, furtiva via Atheismum introducat. Deinde, cum beatitudo aut per *gratiam* aut per *retributionem* a Deo expectanda sit, Sectas neutro modo eam sperare posse; quia Deus coronam quietis æternæ absque prævio labore non largiatur, nec illæ actionibus suis ex vera fide non provenientibus eandem mereantur, sed potius condemnationem, ceu læsæ Majestatis divinæ reæ, legem Catholicam a Deo datam & tot miraculis confirmatam recipere nolentes. Quântum vero robôris argumenta Autoris adversus Hæreticos, quos vocat & acerbè satis insectatur, in recessu habeant, eorum, ad quos spectat, iudicio relinquimus. Ex floribus interim istis, quos excerptimus, satis colligi potest, quantum fidei in factorum historia tribuendum sit illi, qui cætera minime indoctus tot putidas calumnias ineptasque fabulas, a nostratibus multoties refutatas & ab ipsis cordatioribus Pontificis dudum explosas, in lucem denovo protrahere non erubuit. Quibus tamen qui delectantur, iisque putant veritatem Religionis, quam profitemur, everti posse, illis illustrissimi *Seckendorffii* nostri Historiam Lutheranismi supra jam indigitatam, diligenter legendam, & sepositis paulisper præiudiciis expendendam merito commendamus.

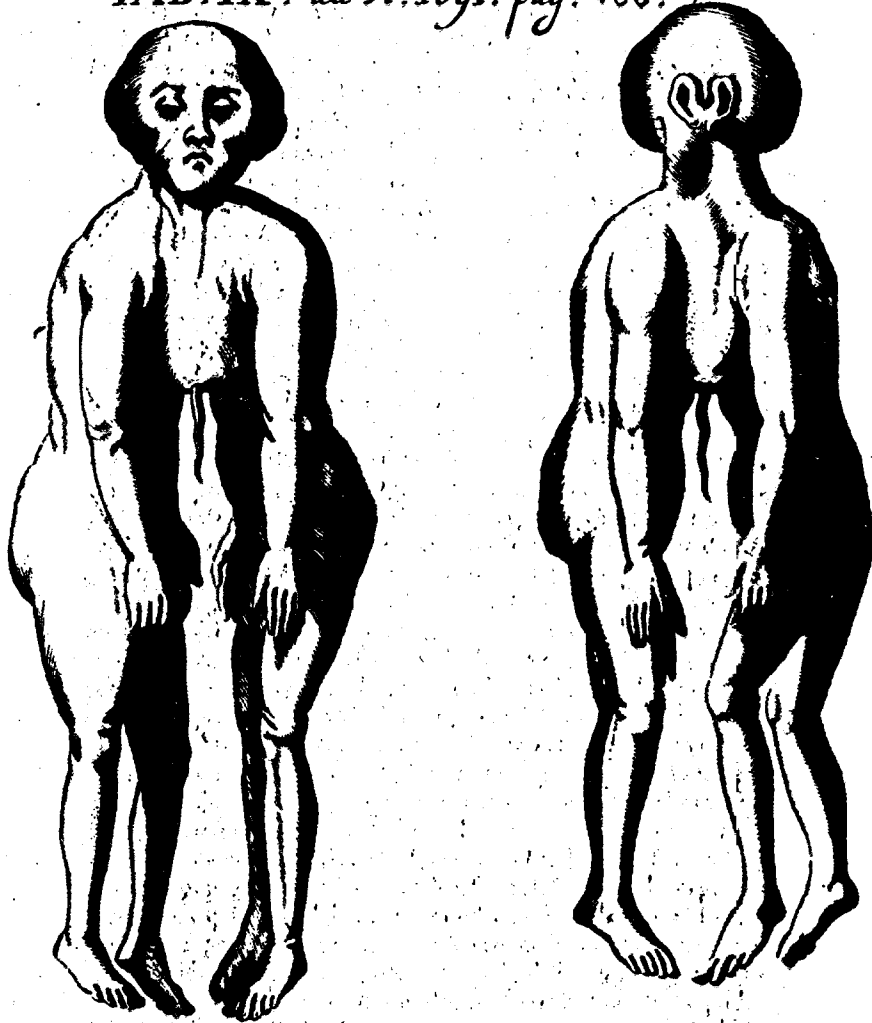
ABORTUS BICORPOREUS MONOCEPS

Roma A. 1691. editus, in Academia Physico-mathematica examinatus a Francisco de Honuphris M. D.

Rome; typis Rev. Camere Apostolicæ, 1691, in 4. Plag. 2.

Quamquam alias monstris non delectemur adeo; non potuimus tamen, quin mentionem faceremus illius, quod circa initium Martii præsentis anni natum abortusque septimestri exelutum Romæ fuit, **TAB. IX.** & in Academia Physico-Mathematica, quæ in illustrissimi Campani ædibus a multis annis celebratur, examinatus. Tabula quidem hic adjecta satis docet, quæ huius monstri conformatio fuerit externa; & quomodo in occipite alterum par aurium imperfectarum erosentem habuerit sedem: quæ ratione pectora coaluerint, reliquis corporibus infra umbilicum perfecte distinctis &c. Internarum autem partium structuram, ab Eximio Chirurgia Professore Hippolito Magnano observatam relatamque

TAB. IX. ad A. 1691. pag. 788.

que magis mirantur. Unicum namque cerebrum, cerebella vero duo, ab interjecto quodam septo cartilagineo, duplicique dura matre divisa, intra cranium visa sunt. In pectore cor quoque unicum, & pulmo saltem binis conflatus lobis, nihilominus bifida e corde aorta, quatuor statim carotides præbens, apparuerunt: reliqua in utroque abdomine contenta viscera, ventriculus, epar, lien, pancreas, renes cum vesica uteroque debite conformata.

Hac præmissa delineatione Anatomica, non dubitat Autor licetius inquirere in causas modumque illius prævæ conformationis. Potissimum adversus opinionem recentiorum, qui testes muliebres pro ovario habent, adeoque hominem ex ovo nasci arbitrantur, satis acriter pugnat, eam præcipue ob causam, quod, cum in ovulis, ut vocat, imaginariis, & quidem singulis, delineatio fiat perfecta totius hominis, non possit duplex ex eadem cicatrice formari corpus, quale præsentis monstri fuit. Multo minus existimat possibile, bina concurrentia ovula ita coaluisse, ut caput atque cor appareret unicum, cum cerebella & vasa sanguifera & reliqua viscera abdominis duplicia deprehensa essent. Quapropter neglecta modernorum hypothesis, causam quarit in materia seminali ejusque virtute plastica hoc pacto: Vulgatissima, inquit, experientia satis innotuit, sales diversi generis commixtos & aquoso menstruo dissolutos, sensim se præcipitando, se jungi ac separari, & juxta eorum similitudinem figuramque invicem uniri ac in cristallos coagulari. Non absimili modo extricari putat feminis moleculas salino-volatiles magisque spirituosas, adeo ut alix ad cerebrum, alix ad cor, alix ad ossa efformanda se explicent incumbantque. Sic illæ particule, quæ ad cor delineandum fuere hoc in casu aptæ, ubi duo alias effinxissent corda, uteri compressione vel fortasse matris imaginatione diversimode agitata, per earundem analogiam invicem conjunctæ & colligatæ, unicum cor fabricarunt cerebrumque.

Ceterum dum in monstrum hoc incidimus, in memoriam nobis revocatur simile fere aliud, in Diario Eruditorum Parmensi A. 1690, no. 9. pag. 218 descriptum ac depictum, felis nempe bicorporeus monoceps, qui duos exhibet corpora infra umbilicum ex omni parte perfecta, supra umbilicum autem adeo connexa, ut in unum collum & caput, idque rostratum, quale avium est, desinant. Quod monstrum felinum cum humano hoc nostro confertur ab iis meretur, qui historix monstrorum studio ducuntur.

FRIDE-

ACTA ERUDITORUM
 FRIDERICI SPANHEMII P. DE PAPA FOE-
 MINA INTER LEONEM IV. & BENEDICTUM III. DIS-
 QUISITIO HISTORICA.

Lugduni Batav. apud Joh. Verbeffel, 1691, in 8.

Constat plagulis 35.

Quod post Leonis IV obitum, ante Benedictum III, seculo medio nono, Pontificiam sedem fraude occupavit fornicina, sexum mentita virilem, postquam id tradiderunt Anastasius, Marianus Scotus, Sigbertus Gemblacensis, Radulphus Flaviacensis, Otho Frisingensis, Martinus Polonus &c. autores antiqui, a sequentium temporum scriptoribus ferme omnibus affirmatum fuit: eraditumque praeterea, fornicinam istam, Agnetem antea dictam, Moguntio oriundam, sub *Johanna Anglici* nomine orbi illudentem, a familiari suo fuisse impraegnatam, & postea partus sui temporis ignaram, cum e Basilica Vaticana S. Petri in Lateranum tenderet, enixam fuisse; ob cujus facti detestacionem Pontifices hodie viam istam declinant. Prius in dubium vocavit Johanna vel Agnetis hujus Pontificatum Jo. Aventinus, eumque sequi pontificiarum partium scriptores omnes, probe intelligentes, quantum auctoritati pontificiae ejusque sedis dignitati dedecus adspargeretur, si infame scortum ea aliquando gavisum fuisse, omnibus purpuratis elusis, concederetur. Falsi igitur insimularunt hanc narrationem editis scriptis plurimi sedem pontificiam reverentes autores, quos recensent & eorum numero accedunt Baronius ac Leo Allatius; in fabulae etiam argumentum eam convertit e Reformatis David Blondellus vir doctissimus, libro breviori anno 1647 Gallice ipso nesciente edito, & prolixiori Latino post fata ejus A. 1657 per Steph. Curcellanum vulgato (cui assensisse Dan. Chamierum, Sam. Bochartum & Petr. Molinazum, e Sartavii Epist. p. 227. intelligimus,) in quo efficacibus argumentis vulgarem opinionem impugnavit, fabulosum istud commentum ad destructionem auctoritatis pontificiae exiguum emolumentum afferre posse existimans. Cum vero minus probabile videatur, per tot secula tot viros doctos (quorum septem decadas ipse Blondellus protulit, centum autem triginta & quinque testimonia *substantia* Egbertus Grimmus in commentario de Johanna Papissa lingua Belgica A. 1636 edito enumeravit) adeo facili credulitate admissuros fuisse Pontificiam

patum hunc femininum, absque accuratiori in re tanti momenti veritatis investigatione; leves illæ in circumstantiis discrepantiæ aut parachronismi Blondello observati, eruditis & in ecclesiasticâ antiquitatē probe versatis viris persuadere non potuerunt, ut fidem detraherent rei, in qua narranda cæteroque veteres scriptores convenerant. Ac proinde statutum fuisse Claudio Salmasio, objectiones Blondelli discutere, & quæ ad adstruendam rei hujus fidem facerent memoriæ mandare; ipse Curcellæus in præfat. indicat, & Bœclerus in *Comm. de rebus sæculi IX*, p. 119. in Suecia sibi ab ipso Salmasio narratum fuisse scribit. Sed quam interveniens proposito huic summi Viri mors vacuum reliquit provinciam, exornandam suscepit doctrina & vasta eruditione ipso non inferior Frid. Spänhemius celeberrimus in Belgio theologicarum & ecclesiasticarum rerum Doctor, remque arduam & magnis difficultatibus implicitam (uti controversiam hanc vocat in *Epist. Saravianus p. 227.*) aggressus, utriusque partis momenta accurate libravit, & fidem ætatemque testium ac monumentorum exacte expendens, quorundam auctoritatem interdum infirmavit; eosque confutavit, qui Johanna pontificatum in fabulam convertentes expunxisse eam e catalogo Paparum, cœu infandum nomen, & damnasse æternâ oblivione putabantur. Etsi autem multos sibi esse intelligeret adversarios, quorum præcipuos & reliquis præstantiores in libri titulo nominat, Onuphrium, Allatum, Labbeum, Launoium, Mabillonum; præ omnibus tamen Blondellum, (utpotè argumentorum vi inque ecclesiasticæ antiquitatis solida eruditione reliquis superiorem) summisse videtur, cujus argumenta convelleret, & e chronologia Pontificum depromtas rationes destrueret. Vero non prorsus ab simile esse factum hoc, (quod multis tale visum est) inde ostendit, quod sexum mentendi ratio hæud æque difficilis fuerit apud Italos mento ramos, quam alias gentes barbaram eo tempore gestantes; idq; exemplis sceminarum, quæ religionis ac disciplinæ studio ita sexum occultarunt, ut pro viris habitæ, & ad dignitates maribus convenientes, sacras etiam, admotæ sint, probat *p. 8. seq. 119. seq.* Autores historiarum de scemina hac, pontificiam sedem occupante, adversus negantes eam tuetur, & primo loco Marianum Scotum nec ex errore nec ex malitia comminisci talia potuisse, si non veras fuisset, docet *p. 18. seq. 46. 345.* codicem autem ejus corruptos & insertam ab alio hanc narrationem fuisse negat *p. 22. seq.* De Radulpho Flavia-

Flaviacensi, num is Mariano antiquior, & ejus de Papissa mentione dis-
 serit *p. 26. sqq.* asseritque haud multis adeo post Papissam annis eum
 floruisse, sub primordium seculi decimi, sesquiseculo circiter ante Ma-
 rianum, qui undecimo seculo medio inter monachos vixerit; quo tem-
 pore sagacissimi severissimique Pontifices, scriptores praeterea Papatus
 acerrimi vindices extiterent, non permisuri, ut putida fabella confinge-
 retur, infamiae notam Romanae sedi iniustura, nisi multum ex vero tra-
 xisset, *p. 45.* Post Mariani & Radulphi aevum seculo duodecimo Jo-
 hannam Pontificem proditam a Sigeberto Gemblacensi; seculo tertio
 decimo a Martino Polono Penitentiario Nicolai III. indicat, nec per
 fraudem illata iis loca esse, quae extare nollent Pontificii, late ostendit
p. 52. 59. sqq. Sed nec Martinum primum id tradidisse (quod Mabillonius
 asserit) vetum ante illum complures idem narrasse declarat *p. 69.*
sqq. Testes autem rei hujus, qui Martini tempora secuti fuerunt, af-
 fert multos *p. 74. sqq.* non tamen omnes, quos petendos ait ex his qui
 ex professo id egere, citati *p. 81. 82.* Subdit ingenuam confessionem
 Jo. Launoi; *neminem, vel certe paucos dubitasse, quin famina Ro-*
manam sedem occuparit. Praeter historicos de Papissa testari ait sta-
 tuam Johanna huic inter alia Pontificum simulacra Romae & Senis pu-
 blicae erectam, monumenta item eam indicantia alia, *p. 91.* Quo lo-
 co etiam de sella perforata, & more explorandi in ea sexum novi ele-
 cti Pontificis, multa disserit *p. 101. ad p. 124.* & inde colligit, narra-
 tionem hanc de Papissa accenseri non posse fabulis, quae in favorem
 idololatriae papalis persuadenda fuerunt plebi credulae & superstitionae,
 quae commodis inservirent Cleri & monachorum, quarum multae
 in historias transierunt, plurimum assensu & fide comprobatae, recensitae
p. 135. sqq. cum dissimillima sint ista exempla huic historiae, cujus ab
 iis differentias quatuor *p. 138. 141. 146. 149.* annotat, & quod nihil ea
 contineat vero minus simile, quam portentosa & incredibilia ista, quae
 a monachis & Jesuitis credi jubentur, observat *p. 152. sqq.* Id praeter-
 ea monet, alia omnia, mendacissima licet, quae contigisse ferun-
 tur, in facto aliquo historico fundamentum habuisse quoddam, nec oc-
 casiones ac origines confingendorum eorum ignorari; (quales asserit *p.*
151. sqq.) at Johanna pontificatui comminiscendo, & fingendo in Apo-
 stolica sede hujusmodi monstro, nullam fuisse seu oblatam seu arre-
 ptam occasionem; eam autem, quata pandere quidam studuerunt, tri-
 volam

volam esse, nec falsis istis conjecturis labefactatam historię hujus veritatem, immo effugiorum vanitate firmatam potius fuisse, p. 165. Cavillationes inde & absurdas conjecturas eorum, qui occasionem fabulę tradere, sicque Papię veritatem insiciari studuerunt, examinat & configit, Aventini p. 165, Onuphrii p. 169, Baronii, Bellarmini & Mabilloni p. 175, Allatii p. 195, Sorberii p. 201. Palmaria porro tria argumenta negantium historię hujus veritatem aggreditur & subtruit primum a silentio hostium Romanę Ecclesię desumptum, examinat p. 207. ostendens, Judęos Johannam memorasse p. 208. nec Gręcos omnes silentio eam prętermisisse p. 209. An Photius patriarcha, seculo nono, eam tacuerit, diligenter inquirat p. 216. sqq. ejusque & cęterorum ipsi *συγγρηματι*, Metrophanis Smyrnęi, Styliani Neocęsariensis, Nicetę Davidis Paphlagonis, Georgii Cedreni, Johannis Scylitzę, Jo. Zonarę, Nicetę Chōniatę, Georgii Acropolitę, Nicephori Gregorę, Michaelis item III. Imp. Constantinopolitani, silentium (in quō maximam causę suę pręsidium collocat Allatius, ac de eo gloriatur, sibi que ob profligatam fabulam alios gratulari gaudet, p. 212.) ita accipiendum docet, ut non absque suspiciōe violentę suppressiōis aut interpolationis castrationisque plurimorum Gręcorum Scriptōrum a Latinis facta, id contigisse existimetur. Plurima sane e Photii (quem eunuchum fuisse negat p. 214. 215. insigni autem animi moderatione ac prudentia polluisse, ostendit p. 216. sqq.) scriptis, quę in Romanam sedem erroresque & innovationes Latinorum literis consignaverat, horum fraude interiisse, vel alio fato intercidisse, aut inaccessis loculis esse recondita, publicę luci perpetuo invidenda, p. 222. sqq. 248. 344. demonstrat. Romę etiam & in monachorum claustris passim scripta Patrum antiquorum iniquę haberi, & de iis prout rei ipsorum expedit statui, alia aboleri, alia per fraudem supponi, ac in MSSis tractandis nihil non permittere sibi Censores, Expurgatores, Pręsides sacre Inquisitionis, ab aliis abunde probatum affirmat. Nil igitur dubitandum, non modo e Latinorum multis Chronicis, verum etiam e Gręcorum scriptis ab infidis his manibus erasam fuisse Johannam, & vel abolitos vel in tenebris sepultos esse Gręcos ejus Pontificatus testes, familiari Expurgatoribus arte, Romę pridem in hos fines constitutis. De Barlaamo monacho, ejus silentium causę suę multum conferre putat Allatius, differat pluribus p. 257. sqq. & adversus eos, qui eundem

cum Barlaamo Calabro esse statuunt, disputat *p. 267. sqq.* Alterum argumentum ex silentio Anastasii Bibliothecarii, Leoni & Benedicto coevi, petitur, quod non modo de Papa femina, quæ Johannes appellata fuerit, is taceat, sed ea etiam referat a morte Leonis, quæ Johanni cuidam IX locum prorsus faciant nullum, diluit *p. 270. sqq.* multa statuens a Latino (qui solum hoc argumentum ad confingendam Johannam sufficere censuit) & cæteris supponi, quæ vel ambigæ fidei sint, vel aperte falsa, *p. 277.* Anastasiosque plures extitisse, a scriptoribus istis confusos, nec Vitarum Pontificiarum autorem eum videri qui sub Hadriano II & Johanne IX vixerit, *p. 279.* ostendit: quicquid etiã Anastasius Bibliothecarius scripserit, passum esse tot mutationes id quod hodiè extat de Vitis Pontificiè opus, a Jesuitis Moguntinis A. 1602 editum, ut non unum, sed sexcentos in eo laborasse, ex infinitis adjectionibus, detractionibus & variatione intelligat, qui Codices conferre vsit, *p. 277.* Non ergo dubitandum, sicubi autoritatem & honorem Pontificiæ sedis violatum animadverterint, id ab ipsis fuisse erasum: quippe cum in Codice Palatino inter Leonem IV. & Benedictum III. collocatam vitam Johannæ feminae olim viderit Freherus, peculiari epistola id testatus; Salmasius quoque eandem in isthoc Codice, antequam in Romanam asportaretur, sibi inspectam narraverit Sarravio, Bœclero, Riveto & Autori, *p. 292. 294;* in Bibliothecæ Regiæ Parisinæ Codice Anastasiano etiam disertis eam verbis legi testatus sit Fabrotus, Sarravius & Blondellus, *p. 295;* Naudæus item codicem ejusmodi habuerit, *p. 299;* neque vero sit simile, (quod tamen arbitrantur isti) a monachis librariis, pontificio dominatui & honori additissimis, sub præsectorum oculis interpolatum fuisse librum Bibliothecarii Romanæ Ecclesiæ, remque tantæ invidiæ & tam ignominiosam isti intrusam, *p. 297;* credibile potius sit, ipsum Anastasium e vitis reliquorum Pontificum infamam Johannam omisisse, cum solenne ipsi fuerit, pretere ea quæ Romæ invisa essent & causæ Paparum adversarentur, in eorum vero gratiam a vero aliena asserere religioni sibi haud duxerit, quod pluribus ex eo desumptis testimoniis probat *p. 310. sqq.* vitæ ejus etiam & abjectæ servitutis ingenium in causa Photiana eluxisse *p. 321.* ostendit. Quæ autem ratio suspitionis in corruptis & depravatis Anastasii codicibus, eandem quoque obtinere in Gulielmo Biblioth. Annalibus Berolinensis, Adone, Hermanno Contracto, Conrado Urspergense, & Monacho-

aachorum monumentis aliis, quorum autores vel ex studio in Pontificiam sedem siluerint, vel silere iussi sint, expuncta & eiecia ex iis, Ex purgatorum artibus, Johanna p. 323. 344. obseruat; nec e silentio scriptorum, qui Mariani Scoti tempora praecesserunt, recte inferri historiarum de Johanna vanitatem, demonstrat p. 345. 322. Motam a Simondo ex Hincmari epistola difficultatem, qua venisse ad se de obitu Leonis Papae nuncium memorat, cum Missi a se in itinere essent, qui cum Romam pervenissent, Benedictum Papam electum invenerint, p. 362. 399. ita diluit, ut hiulcam esse eam epistolam doceat, & studio quaedam resecta, ut Benedictus Leoni immediate successus crederetur, immo locum esse suspicioni, quod ad Johannam, non Benedictum spectaret ea epistola, quam ab Hincmaro missi Romam ferebant, & pro ea nomen Benedicti suppositum fuerit, p. 370. adde p. 418. Benedicti III. diploma in favorem monachorum Corbeiensium scriptum, quod praecipue Labbeus urget, variare in omnibus editis, & confictam esse epocham Johanna expungenda; nec inusitatum falsariis istis, clausulas pro lubitu privilegiis bullisque papalibus adscribere, in favorem suorum vel ordinum vel cornobiorum, alias item resingere & interpolare, p. 381. & 399. probat. Tertium argumentum, quo ex ratione temporum & chronologico calculo annorum, mensium, dierum, quibus singuli ante & post Johannam Pontifices sederint, collatis Lotharii & filiorum annis, Onuphrius, Allatus, Blondellus, Launoius, & Labbeus, falsi arguere conantur Marianum Scotum, Martinum Polonium, & ceteros qui biennium & amplius Johanni IX foeminae attribuunt post excessum Leonis IV, ante electionem Benedicti III, resellit p. 407. 399. & chronologiam papalem incertam, fallacem, ac lubricam esse, tum ex ipsis pontificis scriptoribus p. 414. tum duabus tabellis demonstrat; quarum prima p. 421. 399. insignes discrepantias exhibet chronologiae pontificiae, inde usque a Petro ductae, multum variantis non solum in numero & serie Paparum, sed & in aetate eorum seu tempore per quod sederint denotando, quod exemplis priorum sex post Petrum Episcoporum Romanorum p. 420. 399. manifestum reddidit, nec aliud quidquam in re chronologica magis perplexum existimat, & nutans, & instabile, ac perpetuo secum conflictu praebens iucundius attendentibus spectaculum, quam sit illa chronologiae papalis digestio; seu initium Pontificatus singulorum attendatur, seu duratio

sedis, seu vacatio ejusdem, vel interpontificium, seu combinatio cum annis *Æræ Christianæ*, aut *Consulium*, aut *Imperatorum*, aut cum *Indictionibus*, & qui alii sunt characteres in collatione temporum *p. 434*. Altera tabella *Paparum*, præcipue notæ seculi, & temporis illis attributi, seriem ac rationem discordibus plane calculis atque sententiis consistare ostendit, unde manifestum redditur, quæ demonstrationis chronologica evidentiæ negetur; post mortem Leonis locum fuisse Johannæ sive VII. sive VIII.; affirmetur vero Benedictum III. paucis post diebus, certe eodem mensis Julio, electum fuisse, postquam obierat Leo, *p. 436*. Igitur Hadriani I, Stephani V, Eugenii II, Valentini, Gregorii IV, Sergii II, & Leonis IV tempora & initia ac fines pontificatum examinantur, & ut scriptores in iis definiendis discordent exponitur; quam adversis item inter se frontibus iidem committantur, aut sententiis distrahantur, circa tempus interpontificii Leonis IV, & ut plerique præperent in Benedicto surrogando Leoni, ridicule etiam Anastasium in partes vocent, (cujus vetustissimi codices tamen vitam Benedicti non recentiant, sed in Leone IV desinant, ut *p. 482. 300. 460*, & Cod. Thuaneo fuit ostensum) id unice agentes, ne inter Leonis excessum & Benedicti consecrationem ullum omnino Johannæ tempus, ne mensem quidem aut diem, relinquunt, fuisse traditur. Dissensum eorum, qui *Papissam* admittunt, aliis ad annum 854, aliis ad 855 exordium ejus sedis referentibus, in mensibus etiam & diebus variantibus; in argumentum ficti pontificatus verti posse, negatur *p. 467. 84*. nisi pariter inde à Petro usque omnes *Papæ* expungendi sint, quorum exacta temporum notitia admodum incerta. *Papale* autem bellum istud, ut in Pontificibus determinandis qui Johannam præcesserunt, & interpontificiis designandis, præferunt isto a morte Leonis IV; ita quoque in assignandis annis & definienda sede Benedicti III, Nicolai I, Hadriani II, manifestum redditur *p. 480. 129*. Quæ sub Johannæ pontificatu quod attinet, quorum notitia nos destitit indeque eam non exiisse contendunt, cum Leonis & Benedicti a *his* confusa fuisse putat *p. 481*, ac falso quidem adscripta quædam Johannæ, quæ referenda erant ad Leonem antecessorem, v. g. *Conventus Ticinensis, iter Romanum Ethelwulphi Anglo-Saxonum regis cum filio Alfredo p. 483. 129*. ad Benedictum vero relata, quæ spectant tempora Johannæ, ad obscurandam eam & infamiam sedis pontificiæ abstergendam, *p. 488*, docet. Ex his pruden-

MENSIS AUGUSTI A. M DC XCI. 397

prudenti & præjudiciis vacuo Lectori constare posse, falsos Onuphrii, Allatii, Blondelli & Labbei calculos, vanosque numeros quoslibet triumphos esse concludit.

**HISTOIRE DES PERRUQUES, OU L' ON
fait voir leur origine, leur usage, leur forme, l'abus
& l'irregularité de celles des Ecclesiastiques, par M.
Jean Baptiste Thiers, Docteur en Théologie,
Curé de Champrend.**

hoc est,

**Historia comarum adscitiarum, in qua de ipsarum
origine, usu, forma, abusuque & indecentia illarum, quibus
Ecclesiastici utuntur, agitur, auctore Joanne Bapti-
sta Thiers, Doctore Theologo & Parocho
Campi-rotundi in Perico.**

Parisii, sumptibus Auctoris, 1690, in 12. Constat Alphabeto.

Cum observasset, ut in Præfatione operis ipse fatetur, Auctor, Ecclesiasticorum comas adscitias gestantium tantum his temporibus invaluisse numerum, ut persuasissimi videri possint, ornamentum hocce nequaquam Ordini suo interdictum esse, nec aliquid habere in se, quod vitæ genus, cui addicti sunt, quodque profitentur, minus addeceat; ad istum errorem ex animis ipsorum eximendum opus istud aggressus est. Quapropter in Clericorum tantummodo gratiam hunc se ait inulgare laborem; quamvis ut ad seculi gentium se propius accommodaret, titulum paulo generaliore libro præfixerit.

Ab initio igitur in capillorum adscitiorum usum inquirere, cap. I.
quam antiquissimam sane, eoque foeminae aequè ac viri usitatos fuisse contendit; quamvis *Rogoni* assentiri nolit, formidat prius iisdem assuevisse existimanti, quos pravo demum exemplo imitati fuerint viri. Ceterum primò omnium *Japyges*, Apulie nunc populos fuisse, qui asseverante apud Athenarum *Clearcho*, omnis generis luxu diffuentes, *primo faciem striverint, capique galericulum & siliam comam ad-*

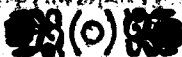
Ddd 3

2712

- aperierint. Non minus apud *Judaeos* comas hujusmodi in usu fuisse, ex *Eccl. III, 17.* ut verba tamen a Theologis Lovanensibus Gallice reddita sunt, colligere satagit. Sed aptioribus rationibus *Persar, Medar, Lycior* iisdem usos esse deducit. & *Romanos* maxime pelles quoque sibi paravisse docet apposisis crinibus humanis, sic ut aptatae capiti, cutis vera, non coma adscititia viderentur; comas vero ipsas vel captivorum capitis sueticas, vel aliunde coemptas fuisse, quam in rem diversa ex *Obidie, Propertio, Petronio, Juvenale, Martiale* aliisque Auctoribus prisca loca afferunt in medium, eumque usum diu constitisse, & usque ad nostra secula derivatum esse, ex *Patribus* scriptoribusque nonnullis aliis confirmat: sed nunquam magis obtinuisse, quam nostro hoc tempore
- cap. II. inquit. Ecclesiasticis tamen in Gallia morem hunc non nisi inde ab anno sexagesimo nostri seculi aruisse memorat, cum ejus rei auspiciam fecisset *Abbas de La Riviere* postea Episcopus Lingonensis, quem proinde *Patriarcham* illos inter Ecclesiasticos, qui comas adscititias gerunt, nominare par sit; ejus enim exemplum, ut elegantiori hujus aetatis mori & ipsi reverenter obsecundarent, *Abbatas* alios, & hos iterum permagnam Clericorum omnium ordinum turbam esse amulatam. Sed quod
- III. nullo modo habitu isto uti liceat Sacerdotibus & Clericis, nunc argumentis pluribus se demonstraturum confidit Auctor, quorum istud veluti primarium primo loco producit, quod *Paulus* ipse *i. Cor. XI, 4.* comas istas gravissime prohibuerit, cum homines *nudo & aperto capite preces fundere jubeat*; *Chrysostrum* vero ait ulterius adhuc procedere, cum alio modo & habitu orare maximum peccatum, idque *non idcirco* pronuntiet: hinc & Christianos primos nunquam aliter precatos; *Concilium* etiam *Romanum* anno 743 Episcopis, Presbyteris & Diaconis *velato capite altaribus Dei assistere* sub poena excommunicationis prohibuisse; & unum ex *Armenianorum* esse erroribus, quod *Sacra* celebrantes capitibus tegmina non modo non detrahant, sed etiam *in oculum tegmina imponant*. Quod vero *Revinus* Lugduni in Batavis Theologiae Professor, edito anno 1647 de *libertate Christiana circa usum Capillitii* defensa libro, Pauli mandatum ad solos Corinthios pertinere evincere voluerit, id absque ratione facere, cum multi Papae & Patres hic omnium locorum & temporum praeceptum a Paulo dari agnoverint. Ubi tamen *objectioni* occurrit, quod ex usu ecclesiae Condonatores hodie capite tecto verba ex suggestu faciant, cum tamen *propheta*

phetare æque ac *orare* Paulus in allegato loco Christianis interdixerit; Ait enim, juxta S. Thomæ explicationem illum qui prædicat vel evangelium docet, ex propria persona loqui; illum vero, qui Sacram Scripturam in ecclesia recitat, puta legendo *Lectionem* vel *epistolam* vel *evangelium*, veluti *Diaconi*, *Subdiaconi* & *Leitores* solent, ex persona totius ecclesiæ loqui, & hanc *Prophetiam* ab Apostolo intelligi. Licet vero Ecclesia in hac traditione & regula a Paulo præscripta sibi aliquid induferit, virisque ecclesiasticis variorum generum integumenta, quæ longa serie recenset, eorumque, *Birtorum* nempe, *injerarum*, *almuatiarum*, *capitiarum*, *cucullorum*, *aliorumque*, originem & usum prolixè & studiose cap. IV. persequitur, permiserit; mentem tamen ipsi semper mansisse, ut aperto capite, quemadmodum adhuc laici, precibus operam darent, eaque in re multorum Sanctorum, nec non Bellarmini præfulgere exempla; ipsa vero illa capitis, quæ recensuimus tegumenta, comas illas adscititias condemnare. Repugnare easdem antiquæ ecclesiæ traditioni, quæ nudo capite & stans attendere evangelio subeat; cui & Papa ipse, & Sacerdotes, & Diaconi, & Subdiaconi sese submittant. & de qua præter *Ordinem Romanum circa Missam Pontificalem* a Mabillonio publicatum, sat multi iique insignes Auctores rerum ecclesiasticarum testimonium perhibeant. Nec credibile esse, quod olim seu scamna seu tubitalia in templis existerint, sed tantum baculos afferri consuevisse, quibus, si opus esset, aliquis potuisset inaiti; id quod adhuc apud Maronitas in Monte Libano moris sit, utpote qui in ligneis fulcris, patibuli formam habentibus, inter audiendum orandumve prono corpore recumbere soleant. Accedere, quod & Scriptura Sacra, & Concilia, VI. atque Ecclesiæ Patres, *capillos in crinibus contortos & crispatos* in omnibus utriusque sexus Christianis; Sanctus vero Hieronymus cum aliquibus Conciliis specieatim in ecclesiasticis condemnatis, idque fulmen necessaria consequentia etiam in comas adulterinas evibretur. Quemadmodum etiam crines, barbas & supercilia *coloris inducta* materiam sæpe cavillationum & contemptus causam suppeditaverint paganis, itidem a Patribus inde & conciliis condemnata; quam in rem imprimis Tertulliani atque Cypriani diversæ afferuntur rationes: ita easdem ad mutaticios capillos applicari rectissime posse contendit. In primis autem illas, quibus iidem Patres alienos & aliunde assumptos *crines* reprobaverint. Culpam vero dicit fieri longe majorem; quod in *novem capitibus Canonibus* IX.

- nomine ecclesie*, quantum ad coronam & tonsuram clericalem attinet, adferentur, quibus tamen quam arctissime Clerici adstringantur. Qua occasione inquiritur, quo tempore, ut tondetur & coronam gerat, obstringere coeperit Clericum ecclesie. Capillamenta porro *aliam inducere faciem*, Auctor monet, quales dissimulationes a sinceritate Christiana alienae sunt. *Multum etiam insumendum temporis, & nimiam adhibendam curam*, si iisdem uti aliquis velit paulo comitioribus, quod studium tamen & ethnici ipsi improbaverint, & ecclesie Patres in univ. in Christianis reprehenderint, ut nec S. *Tiburtius* admittere testem voluerit, quem nimiam operam in fovendis capillis collocare noverat. Nec obstat, quod Sacerdotibus undecim conditionibus liceat Missam recitare galericulo capiti imposto (*la calotte en tête*); quippe nullam ex iisdem, quod uberius per undecim capita demonstrat, Clericis capillamentorum studiosis revera favere posse. Cumque *Ecclesiastici in tota via a irreprehensibiles* esse debeant, eo ornamento indutos nec vestium luxum, nec capillorum globulos & cincinnos increpare jure posse. Primum & *essentiale Clericatus signum* & fuisse semper & adhuc hodie esse, *tondere capillos*, quod tamen ipsi hac ratione indecore abdicare videantur. Ornamenta, quibus utuntur homines, tribus stipata esse debere conditionibus, si modestie laudem habere velint, ut sint decencia, non superflua, nec nimis exquisita, quarum nulla competat in comas adscititia. Has praeterea *transcendere limites tonsuræ clericæ* a Concilio *prescriptis*, & ad nimis promissos capillos referendas esse, qui & Laicis vetiti sint. *Adversae esse obligationi*, quam contraxerint per tonsuram, *Offensiones multas praebeat*, ut ex pluribus rationibus pateat, ubi & non unæ actiones, quæ capillis Clericis intentatae sunt, Auctor recenset. Espropter rectissime omnia genera capillamentorum, quorum novem nominat, a diversis *Synodis* hucusque *improbata & severe prohibita* esse. In Regularibus vero monstruosam plane & scandalosam deformitatem esse, quippe qui duplici nominis Canonibus obligentur, partim nempe quatenus sunt Clerici, partim quatenus Regulares sunt. Denique octo *objectiones*, quæ ad Clericos culpa liberandos vulgo afferuntur, *dissolvit*, & *media* proponit, quibus imprimis in Gallia Ecclesiastici in ornamento & habitu isto gerendo impediri possunt.
- Prodit una cum Augusto hoc Actuum mensis Septis octava Supplementorum.*

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris, Anno M. DC. XCI.

JOANNIS CIAMPINI, ROMANI, MAGISTRI
Brevium Gratia ac in utraque Signatura Referen-
darii, de incombustibili Lino, sive lapide Amiantoejus-
que filandi modo, Epistolaris Dissertatio.

Romæ, typis Rev. Camere Apostolicæ, 1691, in 4. Plag. 3.

Recordabitur forsitan adhuc benivolus Lector eorum, quæ a Roberto Plot L. L. D. circa speciem quandam panni incombustibilis, e China advecti, annotata ex Transactionibus Philosophicis Anglicanis per compendium retulimus in *Actis M. Aug. 1686. pag. 400.* Cumque ibidem ingeniosus ille Via texti illius materiam quidem haud obscurè Amiantum esse conjiciat; at tamen ambigat, quomodo linum hæcæ facile ob filamentorum brevitatem neri commode atque fieri valeat (non in gratum fore curiosis existimavimus, si compendia circa hoc negotium a clarissimo Ciampino suggesta indicaremus. Tamen enim facile prævideamus, non defore, qui propositum hic modum elaborandi tale linum, multum adhuc imperfectionis habere dicturi sint: forte tamen ania se aliis dari poterit, in examinanda hujusmodi textura via commodiori ingenium exercendi. Ut ergo de brevi hæc & epistolaris dissertatione brevibus etiam dicamus, perscripta ea est ad R. P. Fr. *Bernardum Josephum a Jesu Maria*, Compillarium, Procuratoremque Generalem totius Franciscanæ familiz, Terræ Sanctæ in Curia Romana: cui nempe circa linum hoc incombustibile nonnulla sciscitatio, in redemptorium beneficiorum olim in se collatorum, Ciampinus & frustulum lapidis, & linum ac chartam ex eodem confecta transmittere, simulque quicquid in Academia Physico-Mathematica (quæ nempe in ejus domo jam à multis habetur annis) ea

Ecc. trinitatis de re

de re dissertum fuit, una cum modo filandi tale linum, per amicum quendam sibi communicato, aperire voluit. Praefatur vero multa de nominibus & historia huiusce lapidis, quae cum ex Plinio, Agricola, Pancirolo aliisque, a nostro etiam citatis, iamjam nota esse possint, non est cur iis detineamus. Varias quoque ejus species indicat, colorem, bonitatem, aliisque notis multum inter se discrepantes: sic perhibet alium Amiantum in Corsica obvium, longum esse, cujus nonnulla frustula, quae ligneam formam habeant, ad dimidii palmi longitudinem & ultra se protendant, coloris subalbidi ad rufum tendentis; alium plumbei coloris ad argenteum appropinquantis molliorem breviorisque, cum tres palmi uncias minime excedat, erui ad Sextum Liguriam, vulgo *Sesri di Ponente*; alium in Cypro reperiri solitum, omnium infimum bonitate, velut e squarimis mutuo sibi incumbentibus ad ceptae formam compositum esse, terrae coloris in nigredinem vergentis, intermixtis quandoque albis superficiebus sive lineamentis, nonnullis vero nigris, aliis subruis sive terreis, in longitudine autem vix ad duo minuta unciae palmi Romani pertingere; alium rursus e Pyrenaeis montibus effossum reliquis speciebus omnibus longiorem esse & palmum Romanum aequare, filamenta vero crassiora & superiora habere; alium denique adhuc diversum in Volaterranis montibus reperiri ait. Cumque praeterea multi sint qui Amiantum cum Alumine scissili confundant, noster ex Dioscoride quidem notat lapidem hunc, in Cypro maxime natum, alumini isti persimilem esse, utriusque tamen differentiam simul ex Agricola L. 5. de natur. fossil. produci; scilicet sapore cum differre ab alumine scissili: hoc enim adstringere, amiantum autem parum modo pungere linguam, minime vero adstringere, falsitatis porro arguit conjecturam eorum, qui perennes antiquorum lucernas ex oleo, hoc e lapide extracto, ellychnioque ex eodem parato constituisse autument: propria scilicet experientia edoctus testatur, cucurbitulam vitream Amianto repletam ignique commissam nil quidquam olei, ut quidem speraverat, sed non nisi paucas aquei humoris guttulas ardere nescias fuisse. Sed nec ellychnio parando materiam hanc aptam esse arbitratur; eo quod particulae lapidem hunc componentes ita aridae & minutissimae sint, ut nullos poros inter se contineant ad affugendum attrahendumque oleum. Venit tandem ad promissum in dissertationis rubrica filandi modum; quem iam ipsissimis Auctoris nostri verbis retentis dabimus expositum.

Ante-

TAB. X. ad A. abgi. pag. 403.

MENSIS SEPTEMBRIS A. M DC XCI. 403

Antequam, inquit, lapis iste neatur, sequenti forma preparandus est. Accipitur & infunditur in aquam lapidis, quae si calida sit, citius operatur; ibique per aliquod temporis spacium, quod ad arbitrium est, in infusione relinquitur. Deinde manibus contrectatur, perstringitur & dilatatur, ut ex illo quaedam tenuissima exeat terra, quae ad similitudinem albæ est calcis, quæque lapidis filamenta inter se conjuncta detinebat. Ex hac terra aqua densa fit & lactescens, quæ projicitur, & nova superinfunditur, & iterum manibus dilatatur, postea obstringitur & premitur, ut ex hisce iteratis operationibus ab omni purgetur calx; & hæc operatio fiet quinquies, sexies & pluries, quia magis linum heterogeneis partibus purgatur. Successive tota massa e vase eruitur, & ipsum purgatur vas, quia in fundo multæ heterogeneitates remanent. Experientia plura docebit. Lapidis filamenta, quæ linum appellari possunt, expansa ponuntur super aliquod canistrum, sive aliud simile, ut facile aqua percolari & facilius ipsum linum exsiccare possit. Dixi de modo lapidem reducendi in linum: nunc qua forma illud neatur, exponam.

Primo loco referam ostensum mihi modum, qui talis est: Pectines duo minutissimis ac tenuissimis dentibus sumantur, ut in *Fig. 1. & 2.* ad TAB. X. instar illorum, quibus earminatur lana ad conficiendos pilcos, sive pannos texendos. His levisime carminetur linum: deinde inter amborum pectinum extremitates ipsum linum claudatur, ita ut foris promineat, ipsique pectines coli vicem præsentent: superponantur deinde ipsi pectines alicui mensæ sive scamno, ibique firmentur, ut *Figura 3.* sumatur postea parvus tenuisque fusus, ut *Fig. 4.* qui superius uncinuculum habeat, ut *Fig. 5.* & inferius verticulum, ut *Fig. 6.* ut facile circumvolvi possit; fusus subtili filo induatur; deinde urceolum cum oleo oportet habere, ut *Fig. 7.* cum quo digitorum indicis & pollicis interiores extremitates loco salivæ illiniantur; ad hoc ut primo loco cutis conservetur, quia Asbestinum linum corrosivum est & excoriat: secundo quia oleum ipsum linum mollius reddit, & ob id commodius netur, quia facilius cum lino conjungitur. Accipitur ergo ipsum filum & unietur cum lino vivo existente in pectinibus, & circumvolvendo ipsum filum cum eodem lino conjungitur: quod non sine maxima patientia ac tedio peragitur. Quando igitur satis fili præfato lino vestitum fuerit, poterunt ex eodem formari sive texamenta, Italice *sittucce*, sive *nastr*; poterit

poterit etiam tela confici; sed periculum de hac minime feci. Quando hæc confecta fuerint, oleo liniuntur & projiciuntur in ignem, quæ statim accenduntur. Ignis devorat filum, & purum remanet amentum sive tela.

Secundo loco dicam, quid in hoc nendo lino experientia, quæ rerum omnium magistra est, me docuerit; nam vidi, quod lino Asbestinum difficile filo unitur, & eo difficilius, quo ipsum lino est brevius; unde loco filii lino commune sumsi, quod appositum colo, ut moris est, desumptis tribus vel quatuor filamentis lini vivi, quæ intermixta & inserta in filamentis lini communis in hisce implicantur & circumvolvendo factis uniantur & connectuntur, unde filum ex hisce proveniens firmiter & durius ad texendum evadit. Quare pectinibus uti, non est opus, quia potius dilacerant & abbreviant Amianti fila, quam ullam præstant utilitatem, ac sufficit ponere Asbestinum lino in aliquo canistro sive mensa, illudque in parva dividere filamenta, ad placitum, lino communi inferenda. Et hæc de modo nendi: nunc ad formandam chartam me confero.

Quando iste abluitur Amiantus & a calce expurgatur, in vasis fundo quedam Amianti partes remanent, quæ omnibus aliis breviores sunt, quæque ab aliis separantur, cum ob illarum brevitatem ad nettum minime sint aptæ; ex hisce igitur partibus consueto modo charta formatur.

Nunc superest, ut aliquid breviter exponam, quomodo Amiantus ille sic filatus ac textus diu conservetur: nam propter maximam ejus ariditatem manibus eum contrahendo in tenuissimas abie partes, ut supra enarravi. Quare melius ut conservetur tela, sive quodcumque aliud optus ex Amianto confectum, oleo illiniendum est: nam oleum lapidis conservationi mirum in modum prodest. Ex hac igitur illinitione non solum ipsius lapidis deducitur perennitas, verum etiam quodammodo lapidis incombusibilitas demonstratur; nam facilius ipse accenditur lapis flammaque attollitur, duratque donec totum oleum absumatur; unde tela illa, quæ ante accensionem olei inquinata conspurcataque apparebat, post combustionem candida & nitida evadit, quæ postea singulis vicibus ad conservationem, ut dixi, illinienda est, sicque in scrinio servanda.

Hactenus illustris Autor noster; cujus quidem consilium, de lino com-

MENSIS SEPTEMBRIS A. M DC XCI. 403
communij filamentis Asbesti commiscendo pro obtinendis filis tenacioribus, a supra laudato *Roberto Plot* jamjam, loco antea dicto, suggestum meminimus. Num vero tela ex talibus filis parata post exustum admixti lini fulcimentum, eam retentura sit firmitatem, ut usus, queis olim linteura incómbustibile adhibitura fuisse constat, inservire valeat, alii viderint.

*LA FILOSOFIA OVERO IL PERCHE DEGLI
Scacchi. i. e.*

Philosophia sive τὸ διότι Ludi Scachorum; auctore
M. Aur. Severino.

Neapoli, impensis Ant. Bulifonii, 1690. in 4. Plag. 16.

DELL' ANTICA PETTIA.

id est,

De werteia antiqua; auctore eodem.

Neapoli, imp. Ant. Bulifon, 1690, in 4. Plag. 9.

M *Aurelius Severinus*, Cratigena Thessiensis, in regio Gymnasio Neapolitano Anatomès & Chirurgiæ Professor, natus est A. 1580, mortuus A. 1656, non minus ob variam eruditionem, quam ob studium multa scribendi valde celebris. Egit de eo ejusque operibus fuisse satis vir Clarissimus *Leonardus Nicodemus* in Additionibus ad *Nicolai Toppii* Bibliothecam Neapolitanam, p. 167, 168, 169. MSCtorum ejus volumina *quinguenta* nactus *Bulifonius*, edere ex parte coepit, cætera imposterum additurus. Ad numerum foetuum Severinianorum obstupesceremus, nisi auctor vitæ Severini, a Nicodemo citatus, de iis judicium in hæc verba tulisset: *Gloria nimis cupidus non tam a bonitate, quam a numero voluminum famam quarere visus est. Hinc multos commentarios magis inchoavit, quam perfecit, sive magis demonstravit, quomodo illi componendi essent, quam composuit.*

Ex his etiam est *Philosophia ludi Scachorum*, nuper admodum illustris *Maghabechii* beneficio ad nos delata. Quale argumentum pertractare jam olim aggressus est, decimo tertio orbis redempti seculo, *Jacobus Thessalonicensis*. Extat opus hujus MSC, in Bibliotheca

Academiz nostræ Paulina, descriptum a *Joanne Laurentio Sacerdote Wambusano* A. D. 1354. Initium ejus hunc in modum sese habet:

*Ego frater Jacobus de Thessalonia multorum fratrum ordinis nobri & diversorum secularium precibus persuasus, dudum manus requisitum negavi, ut transcriberem solatiū ludum, scacorum videlicet, regiminio, morum ac belli humani generis documentum. Sane cum illum ad populum declamatorie predicasset, multum nobilibus placuisset materia, honori eorum ac dignitati curavi ascribere, monens eos, ut fortius ipsorum menti imprimant, ut sic bellum & ludi virtutem corde tenere possint facilius obtinere. Hunc ergo libellum de moribus hominum & officio nobilium, si placet, intitulavi decrevi; &c. Locum quoque libentius excipimus, ut pateat, quanto major nostri temporis sit felicitas, quo concionibus ad populum Christianum non ludus aliquis, sed pericopa S. Bibliorum subministrat. Codex hic memoratur a desideratissimo Fellerō nostro in catalogo p. 84. Ex apographis, quæ idem recenset p. 88. & 190. prius auctoris nomen omittit, nec quo anno exaratum sit, constat; alterum auctorem nominat Jacobum de Thessolis, & descriptum est A. 1419. Cæterum an hic Jacobus Latine impressus sit, non liquet. Serenissimus autem **GUSTAVUS SELENUS** lib. I. Germanicè conscripto de ludo Schachorum, c. 2. auctor est, Fratrem Jacobum de Casallio, alias Casellio, vel Thessolio, ordinis Prædicatorum, antiquissimum forte esse omnium, quorum de hoc ludo commentarii supersint. Proximeque ab eo abesse ait *Cukuradam ab Ammenbusen* sacrificulum Steingenslem, der Statt zum Stein Münch und Hittpriester, qui A. C. 1337. Jacobum illum rhythmis Germanicis expresserit. Perpetuam vero versionem prosaicam Germanicam *Anonymorum* cura exaratum parum abest, quin integram inseruerit Dux Celsissimus supra laudatus, quem AUGUSTUM Brunsvicensem fuisse, nemo ignorat, libro suo primo c. V. VI, VII, VIII, IX. X.*

Simili fere ratione *Severinus* noster (æque ac ei plane ignotus *Jacobus*), præcepta multa ethica, politica, œconomica, præcipue vero bellica ludo scachorum recondi statuit, ac demonstrare satagit. Verendum tamen est, ne pro mero ingenii lusu habeantur isthæc omnia ab illis, qui aleam belli à lusoria infinities distare ac differre putarint.

Hæc de primo opusculo. Alterum Eruditis magis placebit. Eo quippe solide demonstratur, nec *verruay*, quam Palamedes invenisse fer-

MENSIS SEPTEMBRIS A. M DC XCI. 407

se fertur, nec *Latriuncularum ludam* apud Latinos frequentatum idem esse Iudi genus cum *Schachico* moderno; qua ratione non paucis veterum Græcorum Latinorumque Autorum locis haud temnendam affunditur.

POLITICAL ARITHMETICK, BY VVIL-
liam Petty, late Fellow of de R. S.

sive

Arithmetica Politica, autore VVilhelmo Petty, Socie-
tatis Regiæ quondam Sodali.

Londini, apud Rob. Clavel & Henr. Mortlock, 1691, in 8.

Constat plagul. 9.

NON ignotum est, qualem ingeniosus hic Autor modum commen-
tus sit, res ad regimen politicum statumve publicum spectantes
nova quodammodo ratione dijudicandi; easdem nimirum revocando
ad vulgares Arithmeticæ regulas, atque sic, argumentis potissimum in
externos sensus incurrentibus adhibitis, ipsas ad quandam Demonstra-
tionis speciem reducendo. Etenim specimen hujus rei jamjam ab eo
editum extat in comparatione illa Londinensis atque Parisiensis civita-
tis per ipsum instituta; cuius relationem dedimus in *Alti M. Olib.*
anni 1687. p. 545. ubi nempe Londino amplitudinis prærogativam præ
Lutetia asserere fategerat. In præsentem nunc Tractatum, dudum quidem
jam exarato, sed post ejus mortem demum a Filio *Shelbornio* in lucem
emisso, latiore discurrendi campum sibi sumsit, judiciose plurimas
differens de ineunda æstimatione Territoriorum, Populorum, Com-
merciorum, Redituum, Rei Nauticæ, Militiæ, Tributorum & simili-
um, cum generatim, tum in specie habito respectu ad Regnum Bri-
tanniæ, ditionesque vicinas Franciæ & Belgii. Scopus Autoris, ut ipse
proficitur, potissimum fuit, querulas plurimorum e suis civibus, An-
glia hodiernam faciem multum ab antiqua discrepare, potentiamque &
opes haud parum decrevisse, causantium voces reprimeere, & ostende-
re, statum hujus Regni & hunc sat floridum esse, & facili opera ad ma-
jus amplitudinis & opulentia fastigium evehi posse. *Decem* vero im-
primis *conclusionibus* totum hunc suum discursum complexus est,
totidem

totidem capita facientibus; quorum singulis quid pertractetur, in eo-
 rum, qui Anglicæ linguæ periti non sunt, gratiam paulo uberius nunc
 exponemus. Et quidem *Capituli I.* argumentum est: fieri posse, ut
 ditio aliqua exilior ac gens non ita numerosa, beneficio situs, com-
 merciorum & politæ, æquivalet potentia & opibus alii cuidam terri-
 torio populovè multo ampliori: speciatim vero naviculariæ opportu-
 nitatem plurimum ad hoc conferre. Pro adstruenda hac proposi-
 tione, Autori præ aliis adhibere placuit vicina exempla Franciæ, nec non
 Hollandiæ ac Zelandiæ inter se collata. Scilicet tamen constet ex au-
 toribus non vanis, Franciam quoad incolatum quidem numerum habe-
 re se ad Hollandiam & Zelandiam circiter ut 13 ad 1, quoad agrorum ve-
 ro fundorumque amplitudinem fere ut 80 ad 1; tamen neutram ha-
 rum proportionum æstimandis in viribus opibusque harum Recum-
 publicarum ostendit obtinere: quin potius earum intuitu vix tri-
 pliam, aut certe non multo majorem esse evincit; imò quibusdam
 in capitibus Belgium Gallia longe superius esse; v. g. in accumu-
 landis divitiis, cum res ipsa doceat, facultates Hollandorum inde a
 100 annis propè in decuplum increvisse, Gallorum vix in duplum:
 item in re nautica: hanc nempe per omnes Europæ nationes computa-
 tam ascendere circiter autumat ad 2000000 Tonnas, quas vocant: de
 his vero Anglicæ nationi tribuit 500000, Belgis 960000, Gallis 100000,
 Hambürgensibus, Danis, Suecis, Dantiscanis 250000, Hispanis, Portu-
 gallis Italisque 250000: ut adeo hoc nomine Gallorum apparatus na-
 valis ad Belgium se habeat modo, ut 1 ad 9: sicut & valorem merc-
 cium e Regno Galliarum exportari solitarum non nisi talem habere pro-
 portionem statuit ad eas, quas Hollandia quaquaversum mittat, qua-
 lem 3 ad 21. Recensitas autem hæcæque aliasque prærogativas situi
 suarum terrarum Belgas magna ex parte debere, comprobat variis ar-
 gumentis a proprietatibus hujus regionis petitis. Sic allegat solum æ-
 quale ac fertile, aptumque adeo magnæ hominum multitudini intra
 ambitum non ita latum recipiendæ ac alendæ; porro commoditatem
 molarum pneumaticarum ob eandem terræ planitiem ubi vis locorum
 semet offerentem; opportunitatem trium fluminum, quorum acco-
 lis agriculturæ fere deditis Hollandi merces suas, manu factas imprimis,
 insigni cum lucro dividendant; item grandem copiam aquarum fossa-
 rumque navigabilium, ad singularum fere milliarium distantiam sup-
 peten-

petentium, multumque adeo emolumentum in distrahendis mercibus largientium; cum constet, vecturam per aquas vix $\frac{1}{2}$, aut $\frac{3}{4}$ sumptuum ejus, quae terra fit, exposcere: dehinc facilem hujus regionis contra hostiles insultus defensionem ob continuas fere fossas & paludes, nec non summam portuum commoditatem; navibus minori, quam alibi, hominum rudentiumve apparatus, tutandis idoneorum. Cunctas has prerogativas in unum concurrentes plus quam centum librarum Anglicarum myriades annuas Batavis aut lucrari aut servare contendit, indeque non mirandum esse ait, quod commerciis tantopere inter ceteras nationes emineant, quandoquidem tot naturae beneficiis mactati, pretio etiam viliori merces suas vendendo, majus tamen lucrum inde habeant, quam aliae gentes illis destitutae. His porro jungit ingentem navigiorum, omnis generis mercibus transportandis accommodorum copiam, nec non piscaturae commoditatem; solamque hanc cum capturam plus reditum Belgis tribuere judicat, quam aut Hispanis Indiae Occidentalis, aut ipsis Orientalis Indiae commercium; dum nempe eos ultra trecentas librarum myriades annuas ascendere perhibet. Pergit hinc Autor & exponit varia Hollandorum artificia politica, ad statum & commercia sua in flore conservanda, in usum ab ipsis adhibita; uti libertatem conscientiae variarumque religionum tolerationem: (ubi obiter observatum fuisse notat, mercaturam plerumque apud eam populi partem quam maxime vigere, quae in loco illo pro heterodoxa habeatur, id quod diversis exemplis corroborat;) item hypothecarum ob credita in bonis immobilibus datarum firmam securitatem, quam in Anglia quidem videtur desiderare; denique usum Bancarum publicarum, quo ipso quomodo efficiatur, ut minor paratae pecuniae summa, v. g. 60000, in sustentandis civitatis curis, jusdam commercijs equipolleat summae majori, v. g. 100000 librarum, eleganter deducit. Ulterius annotat, prudenter admodum a duobus potissimum vitae generibus Batavos valde alienos esse, magis lucrosas nempe professiones sequi suetos. Alterum ex iis est militia gregaria, aliorum agricultura & pecuaria: nimirum posterioris defectum a vicinis Danis atque Polonis assatim suppleri; prioris vero intuitu non deesse Germanos, Anglos, Scotosve, qui parvo satis arte stipendia apud eos facere parati sint, id praeterea commodi Reipublicae afferentes, quod ipsorum, quos ibi gignant liberi, Hollandi nascantur, incolarumque

adeo numerum continuo augeant: quam quidem rationem hominibus provinciam loci plectandi securiorem illa reputat, qua exteri privilegii Naturalisationis propositis invitari soleant: quandoquidem non ita facile quis nudis verbis ac data venia novo semet nomine appellandi alliciat, ut aliorum domicilium transferat. Quam vero Reipublice intersit numerosos habere cives, Autor ostendit, modo proposito, cujus auxilio gentis alicujus capita ad certam velut estimationem reduci valeant. Scilicet si ponamus Anglicam nationem constare 6. millionibus hominum, singulos vero, facta per aversionem computatione, ad sui sustentationem impendere annuas 7. libras, jam habebimus 42. milliones librarum: nunc porro si statuantur agrorum reditus per annum largiri 8. milliones, itemque personales incolarum facultates alios 8. milliones, remanebunt adhuc 26. milliones librarum per populi laborem quasiti atque completi. Hos 26. milliones jubet multiplicare per 20, (cum non incongruum sit acquestum ex massa veluti humane gentis provenientem eadem ratione supputare, ut fundorum usuram) ut ita prodeant 520. milliones, tanquam valor universae nationis: quae summa tandem si per numerum populi, sex nempe milliones, dividatur, apparet ultra 80. libras provenire pro estimatione singulorum capitum absque sexus aut aetatis discrimine, cum tamen adulectae personae bene duplo pretiosiores hoc intuitu censenda sint.

In *Capite II.* Autor probare nititur, dari certi generis tributa & munera publica, quae opulentiam regni populive alicujus augere potius, quam imminuere apta sint. Pro thesi hac stabilienda exemplis utitur domesticis partim, partim e vicinia petitis. Nimirum in regnis Britannicis exactiones publicae inde ab anno 1636. nimium quantum auctae esse, & nihilominus regna haec ab eo tempore opibus atque potentia plurimum increvissent: Regem Franciae hodie quintam fere facultatum, quas subditi habeant, partem tributis haurire, & tamen regnum satis floridum manere ac passim suas ostentare vires: denique nullam partem Europae esse, quae tantam pecuniae vim ad onera publica conferre jussa sit, uti Hollandiam & Zelandiam novissimo hoc seculo fecisse constet, nec ullam tamen fere dari provinciam, quae interea magis divitiis atque potentia creverit. Quo vero sic proficua aut innocua saltem evadant talia tributa publica, ante omnia considerare jubet, a quibus hoc nomine nummi exigantur, & in quos usus conferantur: nimirum si ita
contin-

MENSIS SEPTEMBRIS A. M DC XCI. 41

contingat pecuniam eripi manu prodige ac eroganti in sumptus iu-
 les, & vicissimi collocari v. g. in meliorationem agriculturæ, piscatio-
 nis, operas metallicas, artesve manuarias provehendas; bene se rem
 habituram, & exactionem talem cessuram in emolumentum Reipubli-
 cæ: at viceversa si censibus emungerentur homines ingeniosi, laborio-
 si ac seduli, iique expendere in tales, qui laute genio indulgerent,
 aut etiam non nisi inanibus speculationibus parumque fructuosis
 incumberent, opes publicas sic dubio procul imminutum iri. De-
 inde probe pensi habendum autumat, quænam res tributis talismo-
 di gravandæ sint aut eximendæ: eoque nomine Batavorum pruden-
 tiam magnopere commendat, quibus nempe fere solemne sit, merces
 ad cibum potumque pertinentes omnium maxime onerare, ad restrin-
 gendos excessus expensarum passim a luxuriosis circa eas fieri solita-
 rum; alias vero res venales mitius taxare, quæ majoris durationis sint;
 neque adeo censibus onerare ea, quæ homines lucrentur, nisi extraor-
 dinaria necessitas id exposcat; sed ad illa potissimum oculos seclere,
 quæ isti expendant, ac præsertim inutiliter & absque spe restitutionis
 vel emolumenti: unde sit, quod vestigalia mercibus adrectis aut ex-
 portandis apud eos plerumque satis levia indici fuerint. Porro re-
 spiciendum suadet, quæ in materia commodissime tributa pendantur;
 qua occasione demonstrat, in Hibernia, quæ circiter 1200000 capita &
 prope 300000 caminos habeat, non modo populo tolerabilius, sed &
 Regi magis proficuum fore, si quotannis de singulis capitibus pende-
 rentur 2. Shillingi *in lino*; quam si totidem *in pecunia parva* pro sin-
 gulis modo caminis exigerebantur. Pariter & utilius fore autumat, si
 loco pecuniæ numeratæ ab Anglis pensio talis exsolveretur in lino elab-
 orato, puta linetaminibus, tenuis, filis & similibus, quæ alioquin in
 Francia, Flandria, Hollandia & Germania advehenda sint: a Scotis
 vero in hæcibus; talem enim præstationem utrisque minus oner-
 osam, publicoque commo- magis salutarem fore. Neque potro
 iniquam adeo futuram existimat exactionem, si subditi bonam partem
 ejus, quod ex messe præter solium locuplete redundaret, in publica
 horrea tradere juberentur, necessitatibus status publici impendendum;
 quandoquidem alias experientia doceat, non exiguam talis benedictio-
 nis divinæ portionem frivole absumi, plebemque, victus fere gratia
 tantum laboribus sæviter applicantem, inde nimis licentiosam & effre-

nem reddi, adeo ut illi annis, quibus exuberans annona est, vix operarios nancisci aliquando valeant, qui illi indigent. Denique ostendit, quomodo Anglia exigua subditorum cum molestia, & annuis circiter 110000 librarum sumptibus, ex indigenis exercitum 135000 virorum in promptu habere possit, ad omnes eventus paratum satisque armis tractandis habilem: itemque quomodo ibidem annuis quasi 72000 librarum impensis 24000 epibataz seu classarii subsidiarii haberi possent, necessitate exposcent: id classem tam militarem, quam mercatoriam ex tempore instruendam prompti, cui paranda alias nihilum fere tempus magno republice damno insumi solet: cum constat Regiam quidem classem 36000 viris ad plenam sui instructionem indigere, navalem vero Anglorum mercaturam vix minori, quam 48000. hominum opera plene exerceri.

In *Capite III.* Autor id agit, ut evincat, fieri ob naturalia & perpetua impedimenta non posse, ut Gallia mari potentior evadat, quam Angli Hollandive aut nunc temporis sint, aut reddere se valeant. Discutit hic primo de navigiis bello aptissimis, eaque in maribus septentrionalibus esse pronunciat, quae capacitate sint inter 300. & 1300. tonnas, ex illis optima, quae aquas profundius secant, ventorum nempe nautarumque regimini accuratius parentia: navem scilicet 1000 tonnas capientem & 500 viris instructam, in praelio facile superiorem esse quinque aliis, quarum singulae 200. tonnarum sint & 100 armatos vehant. Jam vero pro navigiis dictas qualitates habentibus capiendis portus commodos inter *Dunkerken* & *Ushantem* Regi Galliae omnino deesse ait: portus vero *Brest* & *Charente* eidem ad hoc parum prodesse posse, ut meliori praeter hoste conditione sit, vastum quippe oceanum respicientes, ubi ob nimiam latitudinem hostis ad praelium adigi haud facile queat. Porro pluribus ostendit, Regem Galliae nec habere, nec adipisci commode posse sufficientem numerum epibatarum, pro armanda tali classe, quali Rex Angliae polleat, ut maxime hinc penitus vellent hominibus mercatorias suae gentis naves, quas nempe non ultra quartam partem commercii navalis Anglicani ascendere pronunciat. Rationes, quas pro adstruenda hac sententia adducit, proximiores sunt, quam ut hic commode recenseri queant. Ceterum nec probabile reputat, commercia etiam nautica Gallorum adeo magnum possent incrementum, capta: tum quod Gallia plerisque mercibus necessa-

necessarius jam ipsa per naturam instructa sit, frumento puta, pecoribus, vino, sale, linteis, charta, serico, aliisque, ut adeo paucis indigeat navigiis ad importandas merces, ponderosiores praesertim: tum quod nec ita multae tales inde exportentur aliorsum, si salem & vina excipias, quorum tamen pondus annuatim vix ascendere credit ad 100000 tonnas, quibus transvehendis navigia summam 25000 tonnarum efficientia queant sufficere: & eas quidem plerasque ait adhiberi Belgicas vel Anglicas, utpote quae jam in possessione ejus commercii sint, & minoribus etiam sumptibus, quam Gallicae, instruantur velificentque aut intra portus sese teneant.

Caput IV. pro argumento sequentem habet conclusionem: Populum ac territoria Anglicana naturaliter ejusdem propemodum momenti esse ratione opum ac potentiae, cum Gallicis. Non differtur quidem Autor, latiore Gallici, quam Anglici regni esse ambitum intuitu quantitatis: ast hujus exiguam esse efficaciam propositae quaestionis respectu, persuadet per aliam propositionem, prima specie satis paradoxam, sed quam ex regulis suis arithmetico-politicis non parum reddit probabilem; videlicet, *si contingeret intoleras Hibernia & montanorum Scotia tractuum, terris suis pro derelicto habitis commigrare cum bonis suis mobilibus in reliquis magna Britannia partes, ibique suam sibi sedem, tum Regem Angliae ejusque subditos multo, quam nunc, locupletiores inde fore.* Ipsum subditorum utriusque Regni numerum quod attinet, largitur quidem Descriptori Status Gallici, Regem illum dominari 13½ millionibus hominum: Anglicis vero ditionibus in unam summam collectis tribuit 10 modo milliones: at nihilofecius hos 10. illis 13½ ob multas rationes aequivalere contendit. Sic allegat, in Anglia vix degere 20000 personas Ecclesiasticas: in Gallia bene 270000, adeoque prope 250000 viros otiosos & non nisi fruges consumere aptos, quibus nihil opus sit: porro in insula, quales fere Anglicae ditiones, 10 viros abunde ratione defensionis aequipollere 13 aliis in continenti hostem repellentibus; item Angliam plus quam 40000 nautas alere, (quorum singuli tantum lucentur, quantum alias tres agricolae) Galliam non multum ultra quadrantem ejus summam habere; in Anglia lineam secundum litora maritima ductam esse circiter 3800 milliarium, in Gallia non nisi 1000 milliarium; quae si utrinque terrarum adjacentium latitudine simul pensabita, in parallelogram-

mium redigatur, apparituum fore, in Anglia nullum esse locum, longius remotorum cum vicinioribus facta compensatione, qui ultra 12. miliaria a mari distet: at in Gallia distantiam talem saepe 65. miliarium emergere, imo bene 70, paucitatis nempe portuum ratione habita. adeoque Anglos multo majori gaudere compendio in vestura mercium, ponderosiorum imprimis, quo nomine ipsis bene 4. pro 100. lucro cedant in mercatura faciendâ. Ulterius provocat Autor ad testimonium peregrinatorum, an non operarii in Gallia passim minus mercedis capiant, & victus tamen fere carior sit, quam in Anglia; unde necessum sit, Anglos facilius opes sibi querere posse; item an non plebeji in Anglia (maximam nempe populi alicujus partem constituentes) $\frac{3}{2}$ plus expendant, quam iis æquales in Gallia degentes: at vero si ita plus sumptuum faciant, oportere ut antea plus etiam acquisierint, unde rursus questus facilitas elucescat. Denique quamvis aliqui crediderint, totum terrarum orbem ultra 300. milliones hominum continere, Autor tamen iis non mox fidem adhibendam putat: saltem id sibi persuasum ait, cunctas mundi partes, Europæorum commerciis frequentari solitas, non ultra 80. milliones animarum habere; atque mercium quæqua versus toto hoc universo exportatarum valorem per annum non excedere 45. milliones: de hac vero summa Anglos $\frac{3}{4}$ ferre, Autor particulatim per singulas commerciorum species deducit; dum interim Galliarum mercaturam cum exteris exercitam triplo minorem reputat. Postremo monet, ne quis extrinseco Galliarum potentie splendore capiat: hunc enim pendere maxime ex immo-dica illa parte quota, quam Rex Galliarum quotannis de suorum subditorum facultatibus hauriat: evidens enim esse, quod si duæ nationes supponantur divitiis æquales, & alterius quidem princeps de suorum opibus capiat $\frac{1}{2}$, alterius vero $\frac{1}{4}$, ille quidem actu appareat triplo locupletior, cum interim potentia ambo æquales sint.

Capite V. Autor occupatus in eo est, ut demonstret, impedimenta, quæ hæcenus Anglicæ potentie incremento obstant quadantenus, contingentia modo esse, nec remotu penitus impossibilia. Varia vero ea recenset; uti, nimiam territoriorum, vastis quoque marium intervallis disjunctorum, distantiam, indeque fluentia plura, quæ speciatim commemorat, incommoda; obscurum sensum variarumque interpretationem legum regni fundamentalium, ac Parliamenti

MENSIS SEPTEMBRIS A. M DC XCI. 415

menti privilegiorum; unionem populi Hibernici cum Anglico non satis firmam, quæ nempe coloniis hinc inde missis stabiliri melius posset: tributorum impositionem exactionemque non satis providam, quæ fiat, ut populus fere duplum ejus pendat, quod de nummis tabbus in Regis manus perveniat; inæqualitatem proportionis inter Comitatus, Dioeceses, Parochias; denique & divulsionem juris bellum gerendi a potestate censum indicendi: cuncta vero hæc impedimenta remediis debitis nequiquam immedicabilia esse, breviter innuit.

Capite VI. demonstrare contendit, potentiam & opes Anglorum postremis his 40 annis non parum increvisse. Probat hoc ex adjectis noviter aut saltem magis excultis ditionibus, quales Nova Anglia, Virginia, Barbados, Jamaica, Tanger & Bamba; ex pretio habitationum, nunc passim duplicato; ex classe Regia jam in triplum vel quadruplum antiqui navium numeri aucta; ex quadruplicata fere carbonum fossiliâ mari advektorum quantitate; ex incremento conspicuo mercaturæ Americanæ & Guineanæ; ex vectigalium summa in triplum fere adaucta; ex decremento usurarum, quæ ante 50 annos dextantes, ante 40 besles fuerint, nunc vero semilles sint, aut minores, si bona a debitore dari cautio possit. Cæterum tamen hoc temporis spatio bene 30000. homines in Anglia extra ordinem bello aut peste perierint, attamen hunc numerum interim ex 10 illis incolatum, quos supposuit, millionibus jamjam per ordinarium generis humani accrementum satis suppleri potuisse autumat: dum observatum sit, regulariter intra 200. annorum intervallum duplicari hominum numerum per consuetum generationis progressum.

Capite VII. deducta conclusio hæc est: Decimam univrsarum expensarum partem, quas Regis Angliæ subditi per annum erogare soleant, sufficere aliendis 10000. peditum, 40000. equitum & 40000. classiariorum, prætereaque sustinendis universis, tam ordinariis quam extraordinariis Coronæ sumtibus, dummodo debite taxaretur & exigeretur. In computandis modo dictis expensis placuit Autori, ne nimium dixisse videretur, regulam modo sumere ab infimæ sortis hominibus, mercenariis puta in victu, & ancillis rusticis in amictu æstimando, habita nempe mercedis ratione, quæ talibus solvi solet; unde conficit, hujus generis homines in cibo, potu, vestitu, aliisque rebus necessariis comparandis non facile minus quam 7. libras annuas infumere:

mere; his igitur per 10. milliones, quantum nempe subditorum numerum supponit, multiplicatis, pro decima parte expensarum talismodi prodeunt 7 librarum milliones. Atqui constare ait, quinque circiter milliones sufficere dicto militum numero per annum alendo: ordinarios autem Coronæ seu Regiminis sumtus annuos non transcendere 600000 librarum summam. Gravem vero adeo taxam talem subditis videri non posse, maxime cum pacis temporibus plerique plus lucrarentur, quam expendant: & ad eam præstandam non alio opus sit, quam ut quis quotidie $\frac{1}{8}$, adeoque semihoram circiter, plus laboribus vacet, & $\frac{1}{8}$ minus expendat, quam alias faceret, quod & ipsum non ita difficile, dum pauci fuerint, qui non $\frac{1}{8}$ plus cibi potusve assumant, quam iis salubre sit.

Capitulum VIII. argumentum est, superesse Britannicæ affatim manuum superfluarum, ut quotannis duos milliones plus, quam nunc fiat, lucrari possent; nec deesse hanc in rem occasiones aptas, promtas atque sufficientes. Scilicet largitur quidem Autor, e 10. subditorum millionibus, ob sexus, ætatis, dignitatis atque conditionis impedimenta, vix remanere ultra milliones 6 $\frac{1}{2}$ eorum, qui actu laboribus quæstum facere possint: aitamen & eum numerum huic rei satis esse putat. Etenim cum horum aliqui 3, alii 5, alii 7 solidos seu Shillingos per hebdomadam lucrentur, media proportione capta & facta compensatione, si singuli 5 Shillingos per septimanam, aut saltem 10 libras per annum lucrifacere statuatur, cunctorum quæstus summa proveniat 65 millionum, adeoque 25 milliones ultra expensarum quantitatem residui: atqui nunc quidem vix 5. millionibus lucrum annuum expensis majus esse credit. Quod vero nec occasio desit pro quæstu tali faciendo, colligere jubet ex facta computatione, quantum navali exteris solvere Regis Angliæ subditi soleant; item, quantum commodi Hollandi capiant ex piscatione in maribus Britannicis exercita; denique quantum pro mercibus extraneis expendatur, quæ in Anglia ipsa laborari per diligentiam adhibitam possent: scilicet ex sola Francia quotannis importari merces pro 2600000. librarum precio; inter quas tamen vix quinta pars e talibus consistet, quæ in Anglia parari nequeant, uti vinum, charta, suber, resina, cappareæ & pauca alia: ut adeo vel solius Franciæ intuitu duo librarum milliones compendiosi valerent.

Capitulum IX. ostendit, sat pecuniæ suppetere Angliæ ad exercendum

dum nationis commercium. Fundamentum computationis hic sumit a nummis tempore Cromwellianæ usurpationis cisis, ac dein post factam Regis restitutionem revocatis & novo typo insignitis, quorum summam ait fuisse circiter 800000 librarum; & creditum tum inter trapezitas fuisse, efficere istam quasi septimam partem universæ mone- tæ Anglicæ, quæ ita tota fuerit 5600000 librarum, aut rotundiore nu- mero, cum sane aliquid pro pecuniis in thesaurum reconditis indul- gendum, sex millionum. Hanc vero quantitatem sufficere gentis commercio, ita ex solitæ nummorum circulationis fundamento probat. Si in Anglia sunt 6 milliones hominum; quorum quilibet 7 libras an- nuas consumit, tota expensarum summa est 42 millionum, & per heb- domadas singulas 800000 librarum: ut adeo minus uno milione sa- tis esset, si pecunia intra quamvis septimanam absolveret circulum. At quia reditus fundorum, per semestria intervalla solvi soliti, 8 milliones annuos faciunt, hinc ad eos pendendos requiruntur 4 milliones: præ- terea cum pretium habitationum Angliæ trimestribus spatiis exsolven- dum, per annum ascendat circiter ad 4 milliones, unum millionem huius implendo satis esse existimat: ut adeo non ultra sex in universam milliones ad universos sumtus requirantur.

Capite X. & ultimo Autor evincere satagit, Regis Angliæ subditis non deesse media seu fundum pro exercenda totius Orbis, qua commer- ciis patet, mercatura sufficientem. Dixerat superius, commercia per totum hoc universum geri solita per annum non transcendere 45 mil- liones; his addi vult 15 alios, pro navigiorum necessariorum apparatu, ut ita summa ad agitandum universale commercium sit 60 millionum. Jam reputare jubet, non omnem hanc pecuniâ paratam esse oportere, sed fere dimidium fide mercantium stare solere, ut adeo vel 30 millio- nes fere satis esse possent. De his jam prope dimidium in moneta, na- vibus ac sorte actu mercaturam faciendo occupari, reliquumque tan- tum non inducto Bancarum usu, quo nempe pecuniâ mercatoriam dupli propemodum vices subire supra ostenderat, suppleri valere. Quod si tamen adhuc 20 milliones deficere statuuntur, dat consilium, ut universa Regni Nobilitas, e qua nempe plures nunc filios natu po- steriores mercaturæ dicare soleant, pro ampliori tali commercio impe- trando, tanti valoris sortem in fundis constituent, pignoris & securita- tis loco futuram pro quibusvis mercibus, quas pro rationibus com- mercii

mercii illius universalis vendi aut emi contingeret: talem vero terrarum quantitatem circiter sextam vel septimam Anglici territorii partem prestare posse putat: quod consilium quam proficuum & necessarium Nobilitati futurum sit, pluribus deducit. Quod superest, pramonet Autor in praefatione, positiones, quibus hi Discursus superstruantur, aut veras esse certasque, aut saltem an tales sint, a suprema potestate facile indagari posse: sin minus, certe non ita falsas esse, quin suppositionum instar inservire queant, ad ostendendum quo collimetur: nec abs re futurum judicat, si publica autoritate in veritatem harum materiarum inquiratur: cum utique privata conamina tali negotio haudquaquam sufficere valeant.

*MEMOIRES DE MESSIRE JAQUES
de Saulx Comte de Tavannes, Lieutenant Ge-
neral des Armées du Roy. i. e.*

Commentarius Jacobi de Saulx Comitis Tavannii,
Exercituum regionum in Gallia Legati Generalis; in quo
exacte & fideliter describuntur causæ & progressus motu-
um factione Principum & Parlamenti Parisiensis ex-
citantorum, quibus Gallia in postremis turbis
ad annum usque 1653 afflicta fuit.

Coloniae, 1691, in 12. Plag. II.

BRevis est libellus, sed in quo ingenuitas singularis, peritia rerum au-
licarum & militarium egregia, nec non modestia styli, nostro quid-
dem iudicio non exiguam laudem meretur. Heros, ut dici solet, hi-
storiam hujus est *Ludovicus Borbonius, Princeps Condéus*, cujus ardo-
rem bellicum non modo Germania, sed & ipsa Gallia, patria ejus,
nostra aetate experta fuit. Sopiti erant utcumque motus priores
Parlamenti & Parisiensium, qui a funda (*fronde*) cognomen habue-
runt, compositione A. 1649 inita, in quibus Condéus praeter spem po-
puli, aulæ regiae strénue adstiterat; cum inter illum & Cardinalem Ju-
lium Mazarinum ex causa non admodum gravi dissidium oriretur,
querente scilicet *Condéo*, quod *Mazarinus* promisso cuidam amico
Princi-

Principis facti non stetit. Hujus vero simultatis is tunc eventus fuit, ut Mazarini summa, qua apud Reginam, Ludovici XIV, qui nunc regnat, tunc vero impubes erat, matrem & tutricem valebat auctoritate, *Condeus* ejusque frater *Contius*, & sororius *Longavilla Dux* captivi in castellum *Vincenarum*, & postea ad oram Neustriz in *Portum gratiarum* (Havre de grace) ducerentur. Inde *Tavannius*, autor libelli, inter familiares Condei primarius, cum multis aliis nihil omisit consiliis & manu, quo captivos in libertatem assereret. Copiæ igitur colligebantur, arces & oppida Condei præsidis firmabantur, regiæ quædam occupabantur, accito in partes *Turenno*, celeberrimo nostrisque damnis cognito Duce, qui Principum causa Hispanorum patrocinium imploravit, & militare subsidium ab illis accepit, expugnatæ aut ad deditionem adactis haud spernendis in Picardia & Campania Gallicæ ditionis oppidis & munimentis. Paulo post factioni caput sese præbuit *Gasto Dux Aurelianus*, patruus Regis, cum multis ex reliquis Proceribus, quorum accessu elatum Parlamentum Parisiense *Mazarinum* publicis edictis proscripsit. Hic tempestati illi cedendum sibi esse videns, demereri prius Principes in custodia detentos voluit, eosque ipse mandatis a Regina instructus & aliis quibusdam ex aula committatus, d. 13. Febr. A. 1651 liberavit, tanta cum submissione, ut Condei genua amplexus gratiam & protectionem ejus imploraret; inde relicta Gallia, Coloniam Agrippinam petiit, & apud Electorem tutum & benignum hospitium invenit, ex quo per literas aulam Gallicam non multo aliter, quam si præsens esset, regebat. *Condeus* etsi magna cum lætitia Lutetiæ exceptus, & cum aula in speciem reconciliatus, sinceram tamen Regiæ & Regis jam pubertati proximi benevolentiam assequi non potuit, plurimos etiam ex amicis, factis dictisque servidioribus a se alienavit, ita ut brevi nihil tutum Lutetiæ videns, ad copias suas, quas ducem *Tavannio* in sinibus Picardiæ habebat, sese recipere cogeretur. Secuta tamen est nova aulæ cum *Condeo* reconciliatio, ejectis ejus gratia viris in ministerio regio celeberrimis, *Tellerio*, *Servieno* & *Lionneo*. Iterum tamen *Condeus* pompa & comitatu nimis Regem offendit, novisq; suspitionibus de foedere cum Hispanis ita gravatus est, ut Regis nomine in Parlamento publice de illo crimine accusaretur; quam imputationem & ipse oretenus fortiter in Senatu repulsi, acerrime repulso Coadjutore & postea Archiepiscopo Parisiensi & Cardinali *Gondio*,

dein edita apologia. Cum vero interea Rex annum ætatis XIV attigisset, & solenni ritu mense Septembris inauguratus esset, facile coniecit *Condeus*, graviora sibi ab aula metuenda esse, quod Regi utut puero, tam aperte resisti non posset, ac matri tutrici, cujus tamen consiliis hac regis ætate summa constabat autoritas, nec *Mazarini* imminuta erat, ita ut pro oraculo aulæ, absens licet, haberetur. Evedti eodem tempore sunt ad ministeria aulæ tres viri, quos ob ætatem & barbas prolixiores vulgo barbatos (*barbons*) vocabant: *Castellonovus* ad primarias expeditiones; *Moleus* ad custodiam regii sigilli; *Vivilleni* ad ætarii curam; invisit & infesti pariter *Condeo*. Ille itaque non solum solennitati consecrationis regis non interfuit, sed spe omnis favoris aulici abjecta, in Aquitaniam ejusque metropolin *Burdigalam* partibus suis addictam evasit. *Tavannius* in Campania, Hispanorum copiis subnixus, arma expederat. Deposita inde simulatione *Mazarini*, licet contrarium Rex Parlamento pollicitus esset, ineunte anno 1652 revocatus in aulam, summoque cum honore & gaudio exceptus fuit, restituti etiam in pristinas functiones *Tellerius* & reliqui. At Parliamentum, renovata *Funditorum* factione, audacius, editis acerrimis in *Mazarinum* edictis sævit, patrocinantibus *Aureliano*, *Nemoroso* & *Bellofortio* Ducibus (Orleans, Nemours & Beaufort;) nomen etiam & opes factioni afferente *Aureliani* filia ex priori matrimonio, ditissima virgine *Montpenseria*. Collectæ itaque copiz, tentatæque sunt urbes regni a foederatis, exiguo tamen cum successu, parum concordantibus factionis ducibus, multisque occasionibus neglectis, ut *Tavannius* passim ingenue indicat. Regi vero & aulæ fortissime militavit, desertis Principibus, *Turennius*, nec infeliciter mense Aprili cum *Condeo* prælium quoddam ad *Blenavium* commisit, quanquam *Tavannii* iudicio victoria illa extenuetur. Principes Lutetiam sese receperunt, & *Tavannius* Stamparum urbem commeatu refertam occupavit, cladem tamen paulo post a *Turennio* passus, quod invitus licet, & postulante *Montpenseria*, spectaculi causa copias in aciem eduxisset; interim enim in suburbio mille & quingentos suorum amisit. Obsidioni inde Stampensi Rex ipse per aliquot dies interfuit; cum vero in eum ex tormento minori (*falconetum* vocant, nec majora habebant obsessi) inscio quidem & in alia urbis parte tunc agente *Tavannio* exploderetur, summum illi odium apud Regem suggestione amulorum concitatum est,

ita

ita ut restituto licet postea Condeo, gratiam tamen Regis sinceram recuperare & ad dignitates meritis suis pares emergere non potuerit, domi consensescere coactus. De hoc fato suo querelas non leves instituit, ita ut harum potissimum causa commentarium hunc edidisse videatur. Obsidio Stamparum ad Idus usque Junii frustra continuata, soluta demum fuit adventante in auxilium *Carolo Lotharingia Duce*. In hunc verò vehementer invehitur *Tavannius*, quod consistens jam adversa fronte exercitibus, adigi se a *Turenno* una manu gladium, altera diploma regium ostentante, passus sit, ut absque pugna discederet, & Galliam sociosque turpiter desereret, acceptis & subscriptis, quas Rex offerebat, qualiscunque pacificationis conditionibus. Regiæ copiarum postmodum Lutetiæ admotæ sunt, *Turenno*, & *Fertæo Seneterrano* ducibus, pugnatumque est in ipsis suburbis, ut Principum cohortes in urbem recipi necesse fuerit, persuadente ad id cives *Montpenseria*. Verum tanta inde exarsit plebis insolentia, & in *Mazarinum* ira, ut pleræque per tumultum fierent, nec cædibus abstinere, nulla quidem, ut *Tavannius* testatur, *Condei* culpa. Verum etiam Regem multa urgebant: deerat comitatus, & Hispanorum exercitus ex Belgio appropinquabat, omnisque spes concordia cum Principibus & Parlamento abjicienda erat, nisi *Mazarinus* aula & regno iterum ejiceretur. Abiit igitur vel sua sponte, ut quidam existimarunt, vel monitus a Consiliariis Regis reliquis, & in Episcopatus *Leodiensis* oppido *Bullione* receptaculum invenit. Mutatis deinde, ut fieri solet, subito populi Parisiensis animis, magno studio conciliatio cum Rege quaesita est. *Condeus* ad copias suas novis Lotharingi, quem pacificationis nuper cito reduerat, auxiliis auctas egressus est. *Turennius* illis exercitum regium opposuit, castra ad confluentes *Sequana* & *Leana* fluminum metatus spatio incommodo & angusto, ut a *Tavannio*, qui Principum exercitum admoverat, sine dubio opprimi posse videretur, eaque spe ita effertur *Condeus*, ut Lutetiam rediens de republica quasi jam victor consilio disponderet. Artibus autem aulae, & mobilitate plebis Parisiensis, ipsiusque Ducis Aureliani solita inconstantia, effectum est, languente etiam ex morbo *Condeo*, ut ad conciliationem civitatis cum Rege serio omnia inclinarent. *Turennius* etiam, ut erat non minus solers quam promptus, viam invenit ex iniquo castrorum loco copias sub initium mensis Octobris absque damno educendi, & Lutetiam accedens

negotium pacis promovit, ita ut Rex d. 21. Octob. faustis cum acclamationibus populi regiam suam intraret. *Condeus* exercitum in hiberna ad fines Campaniæ & Belgii dimisit, eaque occasione munita quædam Galliarum oppida in Hispanorum potestatem pervenerunt. *Mazarinus* manu militum 4000 collecta, insidias sibi structas feliciter evasit, & ab obvio *Turenii* exercitu in Galliam reductus est. *Condeus* pacis conditiones, quæ offerebantur, aspernatus, novoque subsidio 6000 militum, quos Princeps *Tarentinus*, *Tremolli* Ducis filius, mense Decembri adduxerat, firmatus, bellum continuare decrevit, neque id ante pacem post annos octo irritam finem habuit. Memorat hic *Tavannius*, ut ipse post adventum *Tarentini*, & traditum huic a *Condeo* supremum in copias imperium, missionem petierit, ægre licet impetratam. Abolito inde regia d. 3. Januar. A. 1653, data eum literis Cardinalis *Mazarini*, opera socii sui *Ducis de Tresmes* missa ipsi est, spes quoque de gratia Regis & augenda dignitate facta; ipse tamen tunc temporis consilium esse censuit, ut in prædiis suis viveret. Queritur verò iterum, quod nec aula placuerit, neq; apud *Condeum* remunerationem fidelitatis suæ parem inveniret. Hæc est libelli hujus summa, quoad præcipua historiarum momenta, omissis brevitate causa multis narrationibus particularibus memoratum licet haud indignis. *Tavannius* statim atque ducatu copiarum sese abdicaverat, in singulari certamine cum *Marchione Quintino* cognato *Turenii*, a quo pravo inter illius ordinis viros more provocatus erat, magnum vitæ periculum adiit, ipse tamen adversarii generositate superavit. Cum enim huic lethale vulnus infixisset, famuli ejus tres *Tavannium*, qui unum tantum adduxerat, nec propinquum satis habebat, a tergo adorti interfecissent, nisi jaecens jam in terrâ & morti proximus *Quintinus* illi acclamasset, ut sibi caveret; conversus itaque idum sibi intentatum declinavit, & aggressores fortiter in fugam conjecit.

TOMUS II. AUTOGRAPHORUM LUTHERI
 & coactaneorum, ab anno 1517 usque ad annum 1546,
 in Serenissimi Principis RUDOLPHI AUGUSTI Brunsvicensium
 & Lunenburgensium Ducis Bibliotheca do-
 mestica Brunsviga reconditorum.

Brunsvi-

DE auspiciis, scopo & utilitate hujus catalogi diximus in recensione Tomi I. Actis nostris anno 1690. p. 601. inserta. Jam secundus in publicum prodit, cum ampla & erudita præfatione, cujus autor nomen nunc suum, (quod in ea, quæ Tomo I. præmissa est, dissimulaverat) proficitur; estque is *M. Hermannus von der Harbt* / cujus eruditionem Lipsia nostra ante aliquot annos perspexit, quaque jam insigni cum fructu gaudet Academia Julia, in qua Professoris linguarum orientalium munus cum laude sustinet. Ex præloquio hoc, quia indicem librorum referre non possumus, pauca quædam annotamus. Præclare differitur, quantum conducatur veritati historię, & imprimis ecclesiasticę, diligentia in conservandis majorum scriptis & monumentis, & quantum noceat tepor & negligentia in illa cura & in continuatione eorum quæ bene coepta olim fuerunt. Adduntur de hoc insignia D. Lutheri monita, & exempla scriptorum memorabilium; v. g. epistola *Martini Meieri* Cancellarii Moguntini ad *Eneam Sylvium* tunc Cardinalem, postea Pontificem Pii II. nomine insignitum, anno 1457 data: pag. 16.
Gravis de corruptelis Ecclesię ante Lutherum querela A. 1496 a *Wolfgango Aysingero* conscripta. Indicatur modus, quo impacta nuper a scriptore Gallo, egregio & celeberrimo scriptori *Johanni Sleidano* calumnia, ex collatione variarum Commentarii ejus editionum refelli possit; id quod hujus indicii beneficio & opera clarissimi *Hartdii* præstabitur in opere *Seckendorffiano* propediem edendo. Antiqua porro quædam indulgentiarum ante Lutherum diplomata, testimonium crassissimę superstitionis præsentia exhibentur; ut & *casuum*, quos vocant *reservatorum* & *taxarum penitentiariarum* autores nominantur. 17.
Quæ verò de utilitate in conservanda ejusmodi librorum memoria dicta sunt, eximio judicio D. *Gisberti Votii* celeberrimi inter Reformatos Theologi ex *Libro II. cap. 2. Bibl. Stud. Theol.* confirmantur, itemque exemplo scriptoris Angli *Davidis Echlini*. Meritissimo itaque jure prædicat Autor *Serenissimi Brunsvicensium Ducis RUDOLPHI AUGUSTI* inexplicabilem sollicitudinem, & inexhaustum desiderium, quo multo ab annis hoc egit, ut evanescentibus antiquis ac ponderosissimis monumentis resurgendi spem faceret. Apertius quoque iterum significat, 21.
23.
26.
30.
35.
36.

- pag. 38-39 *Colitudinis* ejus intentionem fuisse, ut laudato operi *Secken-*
dorffiano opis atque lucis aliquid ex conquisitis magno labore nec par-
 vo sumtu & communicatis libris accederet; quod quomodo successerit,
 ex ipso opere, cui nunc in typographiis nostris ultima manus admo-
 vetur, Lectores percipient. Subjunctus est Tomo huic II, epilogus,
 278. in quo singularis eruditio *Johannis Murelii* Ruræmundani, Scholæ
 Monasteriensis ante reformationem moderatoris commendatur, pro-
 ducta memorabili *Johannis Bugenbajii*, qui postea *D. Pomerani* no-
 mine inclaruit, tunc vero Ludimagistrum Treptoviensem seipsum no-
 minavit, ad Murelium epistola anno 1512 scripta; carmina quoque
 in ejusdem viri laudem ab *Ulrico Huteno* & *Job. Pistorio Bilseldensi*
 288. edita. Additur elogium poematis *de omnibus officiis ad bene beateque*
vivendum pertinentibus, a *Dominico Mancino* Italo elaborati, & anno
 1516 Lipsiæ publicati, quod permissu Serenissimi Principis, cura *Hard-*
ii nuperrime recusum extat.

HISTOIRE DE CHARLES VIII PAR
 Monsieur Varillas, i. e.

Antonii Varillasii Historia Caroli VIII Galliarum
 Regis.

Hagæ Comitum, apud Adrianum Moetjens 1691, in 12.

Constat plagulis 22.

Replet Autor locum, quem inter Ludovicum XI & XII Galliarum Re-
 ges vacuum reliquerat, *Caroli VIII* historia; licet a multis tradita,
 libris voluminis hujus quinque renovata. In dedicatione ad Regem
 suum parallelismos, quales in voluminibus prioribus, (videantur *Acta*
nostra A. 1688. p. 661. & A. 1689. p. 511.) concinnaverat, de novo instituit.
 Ait enim Carolo VIII sapienterem esse Ludovicum XIV; quod ille
 matrimonium *Margareta* Austriacæ, quam Maximilianus I. Imperator
 ex *Maria* Burgundica susceperat, & qui in dotem offerebatur, Bur-
 gundiæ & Artesiæ Comitatus, male consultus spreverit; Hic vero *ju-*
re devolutionis, quod indubitabile vocat, *Artesiam* & *Burgundiam*
 acquirere non neglexerit, & cessionem ab Hispanis pactis *Neomagensi-*
um obtinuerit. *Carolus*, ut Autor judicat, ex superstitione, & cor-
 ruptos

raptos Sacerdotes sequens, Comitatum *Ruscinonensem* & *Cerdaniam* Ferdinando Arragonio gratis restituit; *Ludovicus* recuperavit, & terminum regni ad Pyrenæos montes protulit. Fœdus ab Imperatore Maximiliano, Italis, & Hispanis Carolo oppositum, pro exiguo habet Varrillasius, considerato illo, quod hodie contra Ludovicum, ut Autor scribit, *Augusta Vandalicorum inboatum, Minda continuatum, & Magdeburgi perfectum est, inter Curiam* (ita hanc a Pontifice distinguit) *Romanam, Leopoldum Imperatorem, Carolum II Hispania Regem, Angliam, Scotiam & maximam partem Hibernia, Federatum Belgiam, & Ducem Sabaudia.* Addit, tanto majori gloria dignas esse victorias contra tot tantosque hostes hucusque a Rege suo obtentas, ex quibus argumentatur, illum a nemine, quam a se ipso vinci posse. Denique *Carolo* objectam fuisse dicit aversionem a literatis; at summam in eos beneficentiam *Ludovici* prædicat, & suo exemplo comprobat Autor.

In admonitione ad Lectores, ut solet, adminiculâ quædam singularia, quibus usus est, indicat, tum inventa & conjecturas suas commendat. Autorem apologiæ pro Anna Ludovici XI filia, *Comitissa Bellojevensi* (Beaujeu) sive *Ducissa Borbonia*, ut postea vocata fuit, *Lib. I.* hujus historiæ relatæ, fuisse conjicit *Martialem Arvernum* Procuratorem in Parlamento, quem ob eruditionem laudat, speciatim ob librum, quem inscripsit *Decreta amoris.* (Arrets d'amour.) Acta *Francisci Aureliani*, Comitis Longavillani, in causâ matrimonii *Anna Britanica* cum Maximiliano Austriaco, & Carolo VIII Reg., *Lib. II.* allegata, debere se profiteretur ultimo *Duci Longevilla*, qui anno 1672 in transitu Rheni periit. Excusat, quod *Lib. III* paucos ex Nobilitate, quæ Carolum VIII in Italiam secuta est, nominaverit; numerum enim majorem esse, quam ut investigari, nedum recenseri nominatenus possit. Cum enim Rex equitum hastatorum quatuor millia secum duxerit, & singuli, ut pro certo affirmat, quatuor armigeros sive famulos habuerint, eosque omnes ex Nobilitate, numerum equitum ad viginti millia ascendisse computat. Ad *Librum IV.* supplementum addit narrationem de *Comite Ligutacensi*, qui inter duces Caroli in bello Italico fuerat, & memorabilem ejus casum refert, quod sub regno Ludovici XII ex indignatione decesserit, altero die postquam intellexisset, alium sibi a Rege in præfectura exercitus tunc in Italia destinatum esse, eodemque fato post mensem extinctam uxorem

rem ejus, ex illustri in Neapolitano regno familia ductam. Ad *Libram* denique *V*, *Gilbertum Montproserium* Ducem Gallicum, cum *Antonio de Leva* Hispanarum copiarum Praefecto comparans, hunc extreme malum, sed felicem, illum bonum & fortem, sed successu destitutum fuisse tradit.

- Ex Opere ipso, quod ordine & integrum enarrari non potest, excerptemus, quae inter legendum occurrerunt, aliisque judicavimus notabiliora. *Lib. I. Carolo VIII* ingenium tribuitur, quod excoli potuisset, nisi *Ludovicus XI* parens ejus, ex invidia & cautela minime probanda, educationem filii negligere, quam talem procurare maluisset, qua sapientior, quam patri expediret, fieri potuisset. Notat tamen, *Carolum* adultum lectione librorum historicorum & politicorum delectatum fuisse, eamque ob causam commentarios *Julii Caesaris* a *Roberto Gaguino* Gallice verti curasse. Eadem calliditate a *Ludovico XI* filiam supra nominatam *Annam*, magnae sapientiae & virtutis foeminam, *Petro Borbonio*, regii quidem sanguinis Principi, sed pauperi & stupido elocatum fuisse, cui tamen administrationem regni, dum impubes esset *Carolus*, per testamentum detulit; unde periculosa factiones inter proceres regni mox ortae sunt, jus tamen tutelae *Anna* per solertiam suam, habito Ordinum Regni conventu, tenuit. Primum illa regiminis specimen dedit, supplicio de *Olivario Dama* vili homine, sed *Ludovico XI* ob ministerium in flagitiis praestitum charissimo; justissime sumto. Iniquissimae autem in alia Galliae parte, Britannia nempe *Aremorica*, oppressionis exemplum fuit *Guilhelmus Cheauvain*, *Francisci* ultimi illius provinciae Ducis Cancellarius, qui emulatione & saevitia pessimi hominis, *Landasti*, patre sartore nati, sed immodico Ducis favore ad summum in aula & militia locum eVecti, indicta causa, squalore carceris diuturni & demum fame enecatus est: autor vero sceleris postea seditione populari captus, & invito licet inscioque Hero infamium criminum reus peractus & suspendio sublatus fuit. Subjunguntur multa de rebus Anglicis & *Aremoricis*, quorum veritas pendeat a fide, qua manuscripta ab Autore allegantur. Toto enim hoc opere, ut in historiis antehac editis facere consuevit, pro ingenio suo ita versatus est Autor, ut pleraque nova quadam forma induerit, quae delectationem lectoribus affert, certe tedium demit.

Lib. II. prolixè exponitur, quibus consiliis & artibus *Carolus VII*

VIII *Annam* Britannici Ducatus heredem Maximiliano Austriaco jam per procuratorem nuptam eripuerit, nec minori insolentia *Margaretam* Maximiliani filiam, impubereim quidem, sed sibi jam legitime & solenniter junctam & aliquot annis Lutetiae educatam, repudiaverit & domum remisit. Exemplum vix habet atrox & duplicata injuria, excusatur tamen non solum, sed & laudatur ab *Autoribus*, & Caroli Regis simplicitas irridetur, quod soluto matrimonio provincias dotales, Comitatum nempe Burgundiae & partem Arthesiae, sibi jam traditas repudiate restituerit. Philippus Cominæus in negotiis aularum & scriptis suis illustrius nomen sibi peperit, quam ut vel mediocriter doctis ignorari possit. Hujus calamitatem, quam post mortem Ludovici XI, cui charissimus erat, ob societatem cum Duce Aureliano incurrit, ex *MSS* refert Varillaius, falsus tamen non omnia, quae ad plenam cognitionem requiruntur, in actis reperiri. Quae in dedicatione tetigerat de restitutione Comitatus *Ruscinonensis*, hic pluribus persequitur, culpam duobus monachis Franciscanis tribuens. Hi enim lagenas, aureis nummis vini loco repletas, a Rege Hispanorum accepisse ferebantur, & clamoribus suis Regem ejusque tutricem & proceres aulae obtundebant, discitantes animam Ludovici XI ex purgatorio liberari non posse, eosdemque cruciatus Carolo VIII olim expectandos esse, nisi Comitatus ille Ferdinando Arragonio restitueretur. Refutat hic Autor scriptores Hispanos, & qui eos sequuntur Gallos, tradentes restitutionem illam ideo gratis factam esse, ut Ferdinandus agnatum suum Regem Neapolitanum, cui Carolus bellum intentabat, desereret. Duo enim pacta diversa inter utrumque Regem facta a scriptoribus confundi dicit: prius initam esse A. 1492 de restitutione illa Ruscinonensi, alterum A. 1493 de expeditione *Neapolitana*. Hujus causas ab origine repetit, non tam ex autoribus, qui extant, quam ex suo ingenio speciose reconcinnatas. Taxat per occasionem *Scipionem Gentilem*, Episcopum *Aresinum*, ob immodicam laudis ab eruditione & eloquentia captationem, quam consiliis publicis, quibus pax Italiae servari potuisset, nocuisse putat. Afferit quaedam ex manuscriptis de gestis Pontificum, imprimis *Alexandri VI*, *Ludovici* vero *Sfortis* historia plurimas libri paginas implet, nec non Regum Neapolitanorum & familiae *Mediceae*, Jus Galliae Regum in Provinciam, itemque regna Neapolis atque Siciliae, ex tribus dispositionibus & cessionibus *Renati Andegavorum* Regis

pag. 144.

145.

152.

154.

164.

ACTA ERUDITORUM

448
 pag. 179. Regis Neapolitani ejusque agnati & heredis Caroli Comitis Cenomanorum deducit. Renato nempe A. 1478 Ludovico XI Provinciam conditionibus in pacto expressis tradidisse dicitur: deinde A. 1480, condito testamento Carolum modo dictum fratris sui filium heredem scripsisse, exclusis filiabus suis earumque posteris: denique Carolum istum, quicquid a Renato patruo acceperat, A. 1482 Ludovico XI legasse. Fœderis conditiones inter Carolum VIII & Ludovicum Sfortiam inito, ex tabulis authenticis exponit, refellitque veteres autores, qui scripserunt, Sfortia Principatum Tarentinum cum jure supremo articulis secretis a Rege promissum fuisse.

Libro III. historiam *Francisci Sfortia*, qui post mortem Philippi Mariae, ultimi ex Vicecomitum familia Mediolanensium Ducis, ducatum invasit, ejusque successorum *Galeatii, Johannis Galeatii, & Ludovici* prolixè explicat; ubi obiter monet, jus Austriacum in Mediolanensem ditionem rectius ex *Philippi* illius testamento, quo *Alfonsum* Regem Neapolitanum heredem scripsit, quam ex investitura Cæsarea defendi posse, quia scilicet tota successio Regum illorum Neapolitanorum ad Austriae os pervenit. De matrimonio *Maximiliani I.* Imperatoris cum *Blanca Sfortia*, & investitura *Ludovico Sfortia* facta, multa cum acrimonia & satyrico in Imperatorem sale tractat. Cum vero jam dudum inæqualitas illius matrimonii Maximiliano exprobrata a scriptoribus fuerit, ipse excusandi ejus specie, *Friderici III.* (parentis Maximiliani) exemplum proponit, qui *Eleonoram*, Johannis Portugalliae Regis, cujus mater Judaea fuerit, neptem uxorem duxerit. Miratur, neminem ex scriptoribus intra duo secula hoc pro Maximiliano allegasse. Hujus itaque argumenti, pulchre scilicet inventi præmium debetur Varillasio, qui tamen cogitare debuit, hoc aculeo, si quis est, suum etiam Regem pungi, qui ab *Eleonora* illa per Serenissimam Matrem suam, Annam Austriaeam, eodem genus ducit. Consulcius fortassis etiam Historicus Regius in Gallia, scedus *Alexandri VI* cum Turcis dissimulasset, nisi eo ipso Gallica fœdera cum Barbaris exemplum & excusationem invenire poterit. Major tamen utique Pontificis, qui se pro Vicario Christi gerebat, culpa fuit, quæ exterrari non potest excusatione quam affert, quod Papa non qua talis, sed ut Princeps politicus, supremusque regni Neapolitani Dominus cum Turcis pepigerit. Reliqua hujus libri parte recensentur acta Caroli VIII cum Pontifice & Florentinis, tum

Imma-

MENSIS SEPTEMBRIS A. M DC XCI. 429

immania Ferdinandi senioris, filique ejus Alfonso, Regum Neapolitanorum, flagitia & facta.

Libro IV. occupatum celeriter a *Carolo VIII* regnum Neapolitanum, reditumque ejus periculosissimum in Galliam describit. Non tacet Autot errores & vitia Caroli, quibus felicitatem suam ipse contuperit, prosecutionem victoriae neglexerit, pompas inanes & voluptates sectatus sit, opes regni luxu & inconsideratis donationibus exhausterit, nobiles ex Andegavensi factione, quibus regni possessionem magna ex parte debebat, meritis praemiis privaverit, cives denique, quos Reges priores facili accessu dignabantur, per factum repulerit & infensos sibi reddiderit. Alexandri VI detestabile facinus memorat, quod *Zizimum, Bajazetum* Turcorum Imperatoris fratrem, non solum pensione Turcica annua quadraginta millium aureorum in custodia tenuerit, sed etiam, cum ex pacto cum Gallis, *Zizimus* ille Carolo VIII Regi tradendus, ejusque nomine praetexto belli titulus contra Bajazetem quaerendus esset, corrumpti se a Turcis, trecentorum millium aureorum pretio passus fuerit, ut lentum venenum *Zizimo* propinaretur, quo paulo post extinctus est. Refert etiam *Hieronymi Savonarola* acta cum Carolo Rege, ut ei bona & mala praedixerit, & nisi ad reformandam Ecclesiam antiquum serio appelleret, exitium minatus fuerit. Operosa est descriptio praelii ad Tarum amnem, sive *Fornorum* oppidum, d. 15. Jul. A. 1490 cum foederatorum Italicorum exercitu, qui Gallico quadruplo major fuit, ita commissum, ut Rex illis prostrigatis, iter suum in Subalpina & inde in Galliam prosequi potuerit. Duplici autem modo pugnae istius historiam proponit, aliter nempe ex Gallorum, aliter ex Italicorum relatione, judicium & electionem lectoribus deferens, utris assentiri velint.

Libro V. sub initium *Cominam* & *Guicciardinum* perstringit, in descriptione praelii illius, ut putat, hallucinatos. Galliae Regi imputat, quod male consultus occasionem occupandi in itinere illo Ducatus Mediolanensis neglexerit. *Fruium*, cujus venalem calamum apprehendit, tatenus tamen laudat, quod *Consalvum Cordubensem* (*Magni Capitanei* nomine celebrem) jura divina & humana violasse fateatur, dum Gallorum res in Italia prostrerneret, & regnum Neapolitanum Hispanis vindicaret. De matrimonio Ferdinandi junioris, qui anno 1496 regnum illud recuperavit, cum amita sua ita loquitur, ut dispensatio

- lationem Pontificis non satis probet. Guicciardino denuo dicam scribit, quod in historia obsidionis Novariensis fidem corruerit non alia ex causa, quam ut personam fingeret, cui orationem, in quibus componendis scriptor ille gloriam affectare videtur, apte posset tribuere.
- pag. 443. Multus post hæc est in detegendis Caroli Regis noxiis consiliis & actis, affectibusque *Briffoneti* Cardinalis, quo ministro primario utebatur.
460. Secuta itaque est præcæps & fugæ similis ex Subalpinis in Galliam reditus, totiusque regni Neapolitani amissio, consumto cladibus & morbis toto Gallorum exercitu, cum ipso duce Montpensierio supra nominato.
483. In dubium vocatur ab Autore *Petri Bembi* Veneti historici relatio, qua patriæ suæ eandem laudem tribuit, quam Romani olim reportarunt, cum Pyrrho Epirotarum Regi perfidiam medici sui revelassent. Idem enim fecisse, narravit *Bembus*, Senatum Venetum, cum illo tempore aulicus quidam Caroli VIII ex eadem Epirotarum sive Albanorum gente polliceretur, se Regem veneno sublaturum esse. Negat enim *Varillafius*, in aula Regis ullum ex ista natione fuisse, & rationes exponit, per quas mors Caroli Venetis nullum allatura fuisset emolumentum. Magnam inde iterum negligentiam Caroli accusat, quod matrimonium *Philippi* Austriaci cum *Johanna Arragonia*, cum posset, non impediverit; agnoscit tamen divinam providentiam, quæ per conjugium istud potentia, ad quam natus ex illo Carolus V Imperator postea evehctus est, fundamenta struxerit. Carolo VIII filii fuerant, sed ante Patrem defuncti, & spes prolis simul defecit, quod is corpus vagis libidinibus exhaustisset. Secutus est etiam ipsius Regis subitus interitus ex apoplexia.
526. De vitiiis & defectibus ejus sat multa dixit Autor; adscribi tamen meretur, quod de ejus emendatione in fine historię subjunxit. *Serius*, ait, conversionis argumenta fuerunt, quod Rex novas leges gubernationis, quam ipse jam tractare & gerere ceperat, ministris antea obsequi solitus, instituit; jurisdictionis & economiarum rationes ordinavit; convulsos concussione deposuit aut ab officio suspendit; bis in hebdomada, & supplicantes etiam pauperrimos & tenues ex populo audivit; laboravit in restituenda disciplina Cleri; ab usum pluralitatis beneficiorum ecclesiasticorum, quantum in se fuit, sustulit; reddituum suorum rationes ipsè investigavit; tributorum modum ad summam duodecies centena milium librarum reduxit; consiliarios & ministros perspecta probitate elegit, & cum eo semper eminentis virtutis & industria viros non facile inveni-

MENSIS SEPTEMBRIS A. M DC XCI. 431

inveniret, eos tamen praeclis, quorum mores culpam non possent, abstinere cupit a dicitur lascivum & indecentibus, quibus antea adfuerat, nihilque ex eo audire amplius fuit, quam quod reverentiam erga Deum, & tenerum in subditos amorem indicaret. Ita se juvenis adhuc ad vitam futuram preparabat, tanquam non diu praesenti fruiturus. Infigie continentiae ab illo editae specimen d. l. refert Autor, hartans, quomodo juvenularum eximia formae in civitate Assensu stupri causa ad se ductam, in medio libidinis ardore, precibus & lacrymis ejus victus, intactam dimiserit & honeste elocata munifice dotaverit,

PHILOSOPHIAE CARTESIANAE ADVERSUS

Censuram P. D. Huetii Vindicatio, autore D.

Andrea Petermanno.

Lipsiae, apud J. C. Meyerum, 1690, in 4. Plag. 8.

JO. EBERHARDI SCHWELINGII EXERCITATIONES

Cathedrae in P. D. Huetii Episcopi

Suesonensis Censuram Philosophiae Cartesianae.

Bremae, typis Herm. Braueri, 1690, in 8. Plag. 30.

JO. SCHOTANI EXETASIS CENSURAE, QUA

P. D. Huetius Philosophiam Cartesianam ini-

que vexavit.

Franequerae, typis Jo. Gyselaar, 1691, in 8. Plag. 28.

Vix dum in lucem prodierat *Cartesiana Philosophiae Censura Huetiana*, cum statim suos quoque nactus est censores. Et primus quidem omnium has partes sibi sumit Vir experientissimus *D. Andreas Petermannus* Anatomiae hoc tempore in Academia nostra Professor Publicus. Secuti hunc sunt Vir consultissimus *J. b. Eberh. Schwelingius*, Juris pariter atque Philosophiae naturalis in illustri Gymnasio Bremensi Doctor publicus, & clarissimus Vir *J. b. Schotanus a Sterringa*, Philosophiae in Lyceo Franequerano Professor. Atque *hic* quidem *Exetasis Censura Huetiana* ipsum Huetii scriptum inferuit, acriusque paulo dicendi genus adhibuit; *iste* fuisse rem omnem discussit; *ille* au-

tem stricte breviterque Cartesium defendit. Ut ergo adpareat, quid responsum fuerit Huetio, præcipue quoad illa, quæ in Actis Januarii A. 1690 recensuimus, *Schvvelingii* nunc librum, & eum quidem solum, ne uno in argumento nimii simus, paucis recensebimus; inprimis cum *Petermanni* liber dudum jam in doctorum virorum manibus versetur, brevique tempore perlustrari possit, *Scotani* verò opus in officinis nostris librariis frequentius quam *Schvvelingii* sit obvium. Id autem generatim in Huetio reprehendit *Schvvelingius*, quod vix unquam Domini Des-Cartes sententiam candide proposuerit, plerumque verò affixerit ipsi opiniones absurdas, ut larvas haberet, quibuscum depugnaret. Nam ad *primum Censura caput*, in quo *dubitationem* Cartesianam & propositionem, *Ego cogito, ergo sum*, tantopere exagitat Censor, tegerit *Schvvelingius*, *dubitationem* illam non in rigore summo esse accipiendam, sed nihil aliud significare, quam remedium illud mentem a præjudiciis avertendi, dum nihil decernimus, aut pro vero vel falso habemus; eo solum fine, ut rationes, quæ assensum aut dissensum vel in vitis extorqueant, inquiramus. Cartesii enim, cum videret nihil eorū, quæ sensibus & intellectu cognoscuntur, de quorū tamen veritate apud se vel maxime esset convictus, per philosophiam receptā adversus rationes dubitandi, quibus Athei & Sceptici abutuntur, defendi satis posse, consilium cepisse de cogitationibus semel in limine philosophandi quam maxime avertendis ab omni præcognito, quod experiretur ab hostibus veritatis per objectiones, quæ promte refutari non possent, dubium reddi posse, donec inveniret veritatē quæ a nemine in dubium vocari posset. Cum ergo incidisset in hoc primū cognitum, se existere rem cogitantem, cessasse omnem *ερωτη*, quæ potius laudanda in ipso, quam vitio ei sit vertenda. Quamvis autem Des-Cartes unico didicerit intuitu se cogitare & existere, cum hoc ipsum sine regulis dialecticis & absq; illatione per immediatam conscientiam cognoscatur, recte tamen existentiam inferri ex cogitatione, cum plus dicat *cogitare* quam *existere*, ac proinde mirum non esse, si in cogitatione actuali existentia rei cogitantis includatur, cum in præmissis virtualiter lateat conclusio. Porro, quia particularia notiora nobis sunt universalibus, ita ut, dum cognoscimus particularia, eadem opera universalia quoque intelligamus, recte dici posse, generalia lumine naturæ esse cognita, postquam adest notitia specierum, atque hinc Dn. Des-Cartes post detestam primam verita-

veritatem optimo jure alia generalia admitti jubere. Nihil etiam aliud hoc enunciatum, *Ego cogito, ergo sum*, significari, quam quod intelligi vult Cartesius, falsumque esse duplicem adhiberi cogitationem, cum mens cogitat se esse rem cogitantem. Tandem Cartesio injuria tribui, ac si statuerit, Deum fallere nos posse; cum hæc sit Scepticorum objectio ab illo proposita, ut ostenderet, eam nequaquam labefactare posse primam veritatem a se inventam, quæ sua certitudine & evidentia ita convinceret animum, ut assensum denegare non posset.

Ad secundum Huetii caput sequentia respondentur: Viam qua Dn. Des-Cartes ad *veritatis criterium* pervenerit, regiam omnino restamque fuisse. Cum enim ipsi innotuisset veritas prima, *se existere rem cogitantem*, vidisse illum quoque causam, cur tantopere de illa certus esset, non esse aliam quam claram ac distinctam perceptionem; & hinc merito conclusisse, alia quoque vera esse, quæ æque clare ac distincte cognosceret, ac proinde admittenda seu nulli obnoxia dubitationi. Quod vero modo lumen naturale, modo perspicuitas pro criterio allegetur, id nullam arguere inconstantiam, cum una eademque res per diversa hæc nomina intelligatur. Neque etiam circulum committere Cartesium, dum modo, ut Huetius ait, ex eo quod clara & distincta perceptio vera sit, colligit se esse, atque item Deum; modo vero ex eo quod sit Deus, tolligit claram & distinctam perceptionem veram esse. Ipsum enim ante demonstrationem de existentia Dei, infallibiliter certum fuisse de se deque criterio veritatis; nondum tamen perfectam habuisse sui & criterii veritatis scientiam per causas. Cognita vero demum existentia Numinis, causam criterii a priori dedisse hanc, quod Deus omniscius atque optimus nec fallere possit aut falli, neque etiam, salva sua immutabili veracitate, intellectum condere, qui aliquid videat, quod non ita se revera habeat, prout ab illo videtur; atque hoc sensu docuisse, nisi nobis constet Deum esse, fierique non posse ut nos fallat, nihil a nobis perfecte sciri posse, nec ipsa etiam Theoretaata Geometrarum. Frustra autem cavillari Huetium regulas methodi, quibus *clare, distincte, ordine, adequate* contemplari res propositas jussit Des-Cartes; falsumque plane esse, illum pluribus argumentis probabilibus vim certissimi argumenti tribuisse; aut Cartesianos statuere, quod habent in mente, id omne existare extra mentem.

De mente humana vera sensisse Cartesium, contra ac Huetius pu-

tat *capite sua* Censuræ *tertio*, Schvvelingius ex eo conficit, quod cogitatio est primum & immediatum mentis attributum, nec non ipsa sine corpore optime potest concipi. Licet vero ex hac hypothefi colligatur, minime pertinere corpus ad essentiam animi, negat tamen Cartesii Hyperaspistes hinc sequi, sola mente totum constare hominem, aut Cartesium hoc unquam docuisse. Quæ deinde ad sensum corpori asserendum subjicit phenomena Censor, ea, iudice Schvvelingio, nequaquam confirmant animam non sentire, sed optime explicari possunt ex hypothefi Cartesianâ, quæ animam per corpus sentire ultro concedit, perfectamque sensationem illam vocat, cum animus exceptos organis sensorii motus percipit, illique perceptioni suam superaddit iudicium. Porro Cartesii sententia de Ideis commode explicatur, ostenditurque Huetium, dum evincere conatur, nihil esse in intellectu quod non fuerit in sensu, & tamen concedit ideas universales ab intellectu effingi, sibi ipsi non constare. Tandem de animæ sede disputatur, & glandula pinealis a telis, quibus eam Censor impetit, defenditur. Quæ ad illa, quibus *argumentum ad existentiam Dei probandam* a Cartesio excogitatum impugnatur *capite 9. arto* Censuræ Huetianæ, reponuntur, prolixum esset omnia referre. Concedit quidem Schvvelingius, inspectionem creaturarum rerum ad Dei cognitionem nos deducere per vias, quas Scholastici causalitatis, eminentiæ & negationis adpellant, sed methodos hasce præsupponere jam Ideam Numinis innatam, eamque solum explicatiorem clarioremque efficere, contendit. Cartesium vero a petitione principii liberat dicendo, ipsum quidem ante inventam demonstrationem de existentia Dei, certum fuisse de rebus variis per immediatam experientiam, sed post Deum demonstrative cognitum, illas quoque per causas ac scientifice cognovisse.

Porro illa, quæ in *capite quinto, sexto & septimo* Cartesii *doctrinae physicae* objecta sunt, ita diluuntur; Dn. Des-Cartes recte corporis essentiam constituere in extensione, cum in corpore nihil deprehendatur quam divisibilitas, mobilitas, figurabilitas, situabilitas, dimensionumque ac mensurarum certarum capacitas, quæ omnia ab extensione dependant. Ipsum mundos uno plures existere posse negasse, quia id repugnet naturæ rerum, neque tamen desinivisse, quid per potentiam Dei absolutam fieri posset. Vim argumenti Cartesiani, quo naturam corporis non in duritiæ aut molliæ consistere ostenditur, Adversarium

sarium non fuisse assecutum, cum in eo non de translatione totius corporis sermo sit, sed de intestino particularum insensibilium motu; mundum autem infinitum dici, quia nullas cognoscimus extensionis mundi fines. Speciatim ad *argumentum Henr. Mori*, in quo praesidium validissimum ponit Huetius, reponitur, falsam assumi a Moro hypothesis, quod scilicet particulae illae minutae, ex quibus ortus hujus mundi derivatur, fuerint aequales, & vel cubi vel prismata hexagona. Nullibi enim hoc Cartesius determinasse, sed potius disertis verbis fateri, haec sola ratione definiri non posse, cum potuerint innumeris iisque diversissimis modis a Deo temperari. *Gravitatis autem causa* dum vindicatur ab Adversarii insultu, objicitur eidem, non recte intellectam ipsi fuisse Cartesii sententiam, qui non in solos globulos causam gravitatis retulerit; neque ipsum satis considerasse aequalitatem situs terrae ac vorticis eam peculiariter ambientis, ut habeant ambo unum axem, sitque terrae superficies in omnibus axis sui punctis plane recta, & perpendicularis globulis opposite versantibus; ex quo fiat, ut ad rectos angulos gravium pressiones ubique in superficie terrae peragantur, nec ipsis exceptis polis, per quos effluens materia subtilis gravia corpora deorsum propellat.

Tandem in *ultimo capite* plura odiosa & falsa, quam vera contineri, ostendit Cartesii vindex. Falsum enim esse, quod a Christianae religionis placitis sit aliena philosophia Cartesiana, licet cum inepto Transsubstantiationis dogmate conciliari non possit, cui & ipse Renatus renunciasset amplexurus Reformatorum fidem, nisi eristicis de confraternitate Mariana Voetium inter ac Maresum scriptis absteritus fuisset. Falsum quoque esse, quod ejus assaeclae sint elegantiorum literarum osiores, Aristotelemque nullo in numero habeant, quodque Des-Cartes ex antiquorum scriptis omnia furtim sublegerit, cum incertum sit, an veteres eodem modo sua explicarint dogmata, ac Cartesius, qui suae methodo insistens omnia, quae proposuit, ex principiis semel adsumtis derivavit.

G. G. L. DE SOLUTIONIBUS PROBLEMATIS

Catenarii vel Funicularis in Aëre Junii A. 1692.

alisque a Dn. J. B. propositis.

Valde delectatus sum lectis tribus Problematibus a Galileo propositis, a D. Bernoullio renovati, solutionibus inter se consentientibus, quod indicium est veritatis, apud eos valituras, qui talia accurate non examinant. Etsi autem omnia conferre non vacaverit, in summa tamen rei manifesta est concordia. Legem tangentium, & extensionem curvæ catenariæ in rectam invenimus omnes, & cum curvæ dinis mensurâ olim in *Actis Junii A. 1686, p. 489*, (introducendo novo contactus genere, quem osculum appellare placuit) explicuimus per radium circuli curvæ osculantis, seu ex omnibus circulis tangentibus maxime ad curvæ accedentis, eundemque adeo quem ipsa curvæ ad rectam facientis angulum contactus, placuit celeberrimo *Hugenio* (animadvertenti contra horum circulorum semper incidere in lineas a se primum inventas, quarum evolutione describuntur datæ) speculationem huic applicare, & investigare radium curvæ vel circulum osculatore curvæ catenariæ, sive ejus curvæ evolutione generantem, quam & dedit solutio *Bernoulliana*. In *Hugeniana* autem, distantia quoque habetur centri gravitatis catenariæ ab axe. In *Bernoulliana* & mea, ejusdem distantia tam ab axe quam & a basi aut alia recta, adeoque puncti determinatio, item quadratura figuræ catenariæ. Quibus ego in mea centrum gravitatis etiam hujus figuræ seu areæ adjeci. Constructionem lineæ Dn. *Hugenius* exhibet ex supposita quadratura curvæ, qualis est $xyy = a^2 - ayy$, Dn. *Job. Bernoullius* & ego reduximus ad quadraturam hyperbolæ; illo perbene adhibente etiam extensionem curvæ parabolice in rectam, me denique rem omnem reducens ad logarithmos, eaque ratione obtinente, *perfectissimum in Transcendentibus exprimens pariter & construendi genus*. Sic enim unica tantum semel supposita vel habita ratione constante, de reliquis infinita puncta vera exhiberi possunt per communem Geometriam sine interventu ulterioris quadraturarum, aut extensionum in rectas. Lineæ Catenariæ mirum & elegantem cum Logarithmis consensum, ex mea constructione animadvertere fortasse non injucundum videbitur. Caterum a Dn. *Hugenio* (egregii ex Tab. Sinuum compendii nobis spem faciente) observatum est, rem etiam reduci ad summam secantium arcuum, per minima & qualiter crescentium. Idem & a me notatum fuerat, & cum in mentem venisset, ab iisdem pendere & lineæ rhombicæ seu loxodromicæ determinationem in usum nautarum, quam jam multis abhinc

annis

annis etiam ex logarithmis definisse recordabar, excussi veteres schedas, & in proximo precedente Aprili p. 181 *Actorum Erud. hujus anni* rem tandem publice exhibui. Contigit autem, ut Clarissimus Basileensium Professor Dn. *Jacob Bernoullius* Problematum Catenarum renovator, fraternali solutioni, in *Junio nupero* p. 282, subiceret etiam loxodromarum considerationem, ubi multa detexit egregia; dedit etiam constructionem loxodromiae ex supposita quadratura lineae, cujus abscissa & ordinata sunt x & x , aequatio vero differentialis ad calculi meritum, sit $dx = \sqrt{1+x^2} dx$; & $\sqrt{1+x^2}$. Ubi vero videbit, quomodo res a me reducta sit ad quadraturam hyperbolae aut logarithmos, agnoscat credo nunc colophonem quodammodo impositum esse huic disquisitioni, tantumque superesse, ut ad usum practicum captumque popularem magis adaptetur. Ubi tamen annotare debeo, quaedam in dicta mea lineae rhombicae constructione, Aprili nupero publicata, esse corrigenda. Nam pag. 181, lin. 12, pro 11 ponatur 11 , & lin. 25 pro 12 ponatur 12 , & pag. 182, linea 20, pro seu ad $\frac{e^3 - (e)^3}{3} - \frac{e^5 - (e)^5}{5}$ &c. ponatur seu ad

$$\frac{e - (e)}{1} - \frac{e^3 - (e)^3}{3} + \frac{e^5 - (e)^5}{5} \text{ &c.}$$

Quod utique debuisset poni, ex precedentibus apparet. Elegans est, quod Dominus *Bernoullius* habet, *Januarii nupero* p. 16, de curvae partibus quibusdam dissimilaribus inter se aequalibus. Porro *Junii* p. 283 lineam finitae magnitudinis, infinitos licet gyros facientem, non puto esse interminatam; cum finitae sit aequalis, & motu aequali finito tempore percurri possit. Hareo etiam circa id, quod ab eodem dictum est *mensis Januarii proximo* p. 21, nullius curvae Geometricae in se redeuntis rectificationem (generalem) esse possibilem. Scio alium virum Clarissimum simili argumento probare instituisse, nullius areae curvae Geometricae in se redeuntis quadraturam indefinitam esse possibilem; visum tamen est Dn. *Hugenio* non minus quam mihi, rem non esse confectam. Et ni fallor, dantur instantiae, quibus tamen hujusmodi argumenta applicari possunt. Haec veritatis amore, non contradicendi studio a me notata, spero non displicent, cum aliis egregie dictis nihil detrahant. Ego certe eo sum animo, ut viros praefate de literis meritos ac merituos, libentissime nec sine voluptate praedicem, hanc eorum laboribus honestissimam mercedem

deberi iudicans, quæ & in futurum incitamento, & ipsis & aliis esse potest. Negare non possum, mirifice mihi placuisse, quæ Celeb. *Bernoullius* cum ingeniosissimo juvene *fratre* suo fundamentis calculi novi a me factis inædificavit, id quæ eo magis, quod excepto acutissimo *Scoto Job. Craigio* nondum mihi occurrerat, qui eo fuisset usus, ipsorum autem præclaris inventis rem, quam summæ utilitatis esse iudico, & ab ipsis agnosci video, spero latius propagatum iri in usum rei literariæ. Nec dubium est, quin ea ratione *Analysos Mathematicæ* perfectioni propius admoveatur, & *Transcendentia* hæcenus exclusæ ei subijciantur. Egregie a *Dn. Bernoullio* antistatum est, in omni puncto flexus contrarii rationem inter x & y , vel dx & dy , esse omnium possibilium maximam vel minimam. Et omnino non dubito, ipsos aliqua detenturos, ad quæ pervenire mihi ipsi difficile esset futurum: supersunt enim, in quibus nondum ipse optata brevitate rem conficere possum. Et quemadmodum mihi, qui in has meditationes occasione *Pascalianorum* & *Hugoniarum* scriptorum potissimum incidi, ad ea pervenire progrediendo licuit, quæ ex illis non facile deducuntur, & quæ antea vix sperabantur: ita credo, mea qualiacunque aliis adhuc abstrusioribus occasionem præbitura. Et sane gratulor clarissimo *B.* affinia problemati catenariodanti & daturo, si nempe catena sit inæqualis crassitiei, si funis sit extendibilis, si pro fune gravi adhibeatur lamina elastica, ac denique de figura veli; de quibus vellem mihi cum eo conferre nunc liceret, sed diversissimi generis laboribus distractissimus ægre nuper a me obtinere potui, ut septem jam ante annum solutionem propositi ab ipso Problematis tandem elaborarem & in ordinem redigerem, quæ etiam moræ causa fuit. Cæterum quia ipse *p. 299* conicere voluit, quæ occasione, aut quorum ante me scriptorum auxiliis potissimum ad has meditationes devenirem, placet id quoque candide aperire. Eram ego hospes plane in interiori *Geometria*, cum *Lutetia Parisiorum A. 1672 Christiani Hugonii* novitiam nactus sum, cui certe viro, post *Gablium* & *Carlesum*, & has literas publice, & me in ipsa privato plurimum debere agnosco. Hujus cum legerem librum de *Hysteresi Oscillatorio*, adjungereque *DuRoi* (id est *Pascali*) *Epistolas* & *Gregoris a S. Vincentio* opus, subito lucem hauri, & mihi, & aliis quoque qui me in his novum norant inexpectatam, quod mox specimenibus datis ostendi. Ita mihi sese aperuit ingens numerus theorematum, quæ corollariæ tantum

MENSIS SEPTEMBRIS A. M DC XCI. 439

tantum erant methodi novæ, quorum partem deinde apud Jac. Gregorivm & Isaacum Barrovium aliosque deprehendi. Sed animadverti fontes non satis adhuc patuisse, & restare interius aliquid, quod pars illa Geometriæ sublimior tandem aliquando ad analysin revocari posset, cujus antea incapax habebatur. Ejus elementa aliquot abhinc annis publicavi, consulens potius utilitati publicæ, quam gloriæ meæ, cui fortasse magis velificari potuissem methodo suppressa. Sed mihi jucundius est, ex sparsis a me seminibus natos in aliorum quoque hortis fructus videre. Nam nec mihi ipsi integrum erat hæc satis excolere, nec deerant alia, in quibus aditus novos aperirem, quod ego semper palmarium judicavi, ac methodos potius, quam specialia licet vulgo plausibilia æstimavi. Postremo unum adjiciam, et si ab hoc loco alienum, optare me, ut D. Bernoullius expendere dignetur, quæ circa æstimationem virium D. Papino altera vice repono, præsertim in fine, ubi detexisse videor fontem erroris popularis. Optime urget *Julio nuper* p. 32. nihil virium deperdi, quod non alicubi impendatur; sed differunt vires & quantitas motus: & præterquam, quod quanto firmiter obex, eo minus potentia in ipso perditur, certissimum est, obstacula in data quavis ratione diminui posse, & obstacula attritus seu frictionis non esse proportionalia celeritati (ut monui in *scholasticis de resistentia*) esse quidem resistentiam medii, sed nihil prohibet fingi oscillationes in loco aere exhausto, aut medio quantavis tenuitatis; postremo abstrahendus est animus a circumstantiis variabilibus, ad ipsam per se rei naturam indagandam.

G. G. L. DE LEGIBUS NATURÆ ET VERA

æstimatione virium motricium contra Cartesianos

Responsio ad rationes a Dn. P. mense Januarii proximo

in Actis hinc p. 6 propositis.

Cum varia impedimenta promptis respondiuro obstiterint, facile a Clarissimi Antagonistæ humanitate veniam spero. Ut brevitati qua licet consulatur, disquisitionem de causa gravitatis cum ipso nunc repono. Primaria de virium æstimatione quaestio est, quas scilicet semper easdem naturâ conservat. Plerique vim æstimant productæ ex mole in velocitatem seu quantitatem motus, unde & Cartesiani volunt, eandem

eandem in natura motus quantitatem conservari. Ego contra ostendi in *Act. Erud. Mart. 1686 pag. 161*, cum concessum sit a plerisque, potissimum ab ipsis *Cartesiano*, ejusdem potentie esse elevare unam libram ad quatuor pedes, aut quatuor libras ad unum pedem; non posse vim æstimari per quantitatem motus, nec corpus librarum 4 velocitatem habens gradum unius tantum valere, quantum corpus libræ unius velocitatem habens graduum quatuor; quoniam si illud unam libram possit elevare ad pedes 4, hoc eandem possit elevare ad pedes 16. Huic meo argumento quidam respondere conati, sese ita implicuerunt, ut non satis rem percepisse videantur, dum concesserunt æstimationem potentie in ratione molis & altitudinis, ad quam moles vel pondus attolli potest. Sed Dn. P. recte vidit, hac admessa, æstimationem in ratione molis & velocitatis stare non posse; itaque de hac persuasus, illam negat *Act. Erud. April. 1689, p. 183*, & argumentum quoddam suum pro velocitate in pari mole viribus proportionali affert. Ego respondens *Act. Erud. Maji 1690, p. 228*, & rem altius repetens, docui ex contraria sententia sequi inæqualitatem causæ & effectus, imo motum perpetuum, quæ absurda videantur. *Virium enim inæqualium* ea esse defini, quorum si unum aliquod in alterius locum substitui supponatur, nascatur motus perpetuus seu effectus *potior* causa, & substitutum tunc esse *potentia majoris*, id cui substituitur, *minoris*. Ostendi autem machinatione quadam adhibita, si globus quadrilibris velocitatem habens ut 1 totam suam vim transferre supponatur in globum unilibrem, isque proinde secundum vulgarem sententiam debeat recipere velocitatem ut 4, oriturum esse effectum potioris causa, seu motum perpetuum mechanicum. *Potius* autem hic voco, in quo vel in cujus effectu continetur alterum (*inferius*) aut ejus effectus, & adhuc aliquid præterea; seu *potius & inferius* vel *maius & minus* hoc loco sunt, cum contenta (formalia vel virtualia) hujus in illius contentis insunt & aliquid præterea. Ita potius est, quod attollere potest libram ad 16 pedes, quam quod ad 4; nam illud etiam libram attollit ad 4 pedes & præterea adhuc ad 12 pedes.

Clarissimus P. mense *Januario Actorum hujus anni* partim ad meum argumentum responderet, partim ad suum quod necit, accuratam responsionem jure suo postulat. Sequar præeuntem eo libentius, quod & perspicaciam ejus & candorem animadverto. Interim ad argumenti mei partem tantum respondere videtur. Concedit candidè, motum perpe-

perpetuum ex vulgari sententia securum esse, si globi 4 librarum, velocitatis ut 1, tota vis transferri possit in globum unius libræ, sed hoc fieri posse negat. Ego (inquit p. 9 *Act. Erud. hujus anni*) & motum perpetuum absurdum esse fateor, & demonstrationem ex supposita translatione esse legitimam. Et mox, si mihi indicet rationem aliquam, qua tota vis motrix sine miraculo ex corpore majori transferri queat in minus & quiescent, ego vel motum perpetuum vel villæ manne dabo. De ratione hoc efficiendi postea, nunc dicam ad vim mei argumenti, ea non omnino esse opus. Mihi enim satis fuit ostendere, 4 lib. veloc. 1, & 1 lib. veloc. 4 non posse esse virium æqualium; cum si supponimus unam in alterius locum substitui, sequatur motus perpetuus. Non igitur opus habeo, ut ostendam modum *actus* efficiendi hanc substitutionem. Si quis autem neget meam hanc virium æqualium & inæqualium definitionem (quam tamen Dn. P. admittere visus est) ego, ne de nomine litigemus, id tantum queram, an non reapse natura eam observet, seu an non caveat, ut nunquam ea sibi substituat *actus*, quorum saltem alterutro alteri subrogato motus perpetuus oriri possit. Certum est experimenta prorsus favere, nec ullum exemplum in contrarium extare. Hoc concessio, non habeo opus, ut tota vis corporis majoris actu transferatur in corpus minus; sufficit mihi exempli causa (quod concedere videtur Dn. P.) totam vim minoris in majus transferri posse. Itaque si tota vis 1 libr. veloc. 4 transferatur in corpus librarum 4, & hoc adeo secundum vulgarem sententiam recipiat velocitatem ut 1, incidetur in id absurdum (contra concessa) ut eorum unum substituat alteri, quorum alterum possit vicissim substitui ipsi, quin motus perpetuus oriatur. Et ita sequetur, naturam in transferendis viribus æqualitatis leges non servare effectuum respectu. Quod si etiam pro parte retineri vim, & pro parte transferri ponamus, in idem tamen absurdum incidemus. Erunt fortasse, qui vel omnem æqualitatis inter causam & effectum legem tollent (quales sunt qui motum perpetuum admittentes, quantumvis effectum per quantulumcunque produci posse putant) vel saltem negabunt quidem motum perpetuum seu effectum causa potiore esse possibilem; admittent tamen, ut effectus esse possit inferior causa. Sed vix credere possum, Dn. P. huc descendurum. Cum enim effectum causa potiore esse non posse concesserit, videatur effugium querentis potius quam sibi satisficientis, causam

admittere majorem effectu totali, cum utrumque æque a ratione abhorre videatur. Sequeretur etiam, causam non posse iterum restitui suoque effectui surrogari, quod quantum abhorreat a more naturæ & rationibus rerum, facile intelligitur. Et consequens esset, decrescantibus semper effectibus, nec unquam rursus crescantibus, ipsam rerum naturam continue declinare perfectione imminuta; (fere ut in moralibus secundum Poetam, ætas parentum pejor avis, tulit nos nequiores &c.) nec unquam resurgere & amissa recuperare posse sine miraculo. Quæ in Physicis certe abhorrent a sapientia constantiaque Conditoris. Videturque inter prima principia hujus doctrinæ recipi posse, ut semper causa & effectus (integra integro) æquipolleant. Et sane ipsius Dn. P. judicium & candorem appello, an rationi consentaneum ipsi videatur, ut pro potentia quæ poterat attollere unam libram ad 16 pedes, oriatur mox potentia quæ possit attollere unam libram non nisi ad 4 pedes? reliqua potentia nescio quomodo amissa, & ut ita dicam annihilata, sine ullo vestigio effectusque relicto. Quod utiq; contingeret, si pro 1 libr. veloc. 4 succedere posset 4 lib. veloc. 1. Quin imo effici poterit, ut totus effectus substitutus vix millesimam aut centesimam millesimam &c. partem ejus quod causa poterat, præstare possit. Nam si pro 1 libr. veloc. 1000 substituitur 1000 lib. veloc. 1. (quod secundum vulgarem sententiam fieri potest) effectus ad millesimam partem redigitur, quæ videntur perabsurda. Et generaliter posito, primum dari A veloc. e, & B veloc. e, translationes vero & concussus esse A veloc. (c) & B veloc. (e) & secundum regulam vulgarem a *Cartesianis* maxime defensam, servandam esse quantitatem motus, seu esse $Ac \times Be = aqu. A(c) \times B(e)$, tales assumi possunt numeri, ut eadem absurda orientur.

Mirarer autem, si ipsi Dn. P. nihil subnatum esset scrupuli, tum hinc, tum quod videret vim mee demonstrationis inevitabilem esse, nisi aliquid sine omni ratione possibile negetur, id est nisi naturæ rerum denegetur facultas efficiendi vel immediate & directe, vel mediâte & per ambages, ut tota potentia majoris corporis alicujus transferatur aliquando in quoddam corpus minus antea quiescens. Profecto sententia quæ eo redacta est; ut stare non possit, si hoc reperitur possibile, valde laborat atque in periculo versatur. Ut taceam, non videri generalem naturæ legem a tali conditione debere suspendi, & suspectum esse effugium, quod nulla postulata admittit nisi actu procurata; ut si quis

quis Archimedi postulanti negasset, aliquam rectam alicui curvæ æqualem esse, quia nullam poterat Geometricè exhibere. Itaque propè mihi persuadeo; Dn. P. expensis omnibus tandem in nostram sententiam inclinaturum. Si quis tamen absurda paulo ante indicata concouere possit, in ejus gratiam tentabo, quod Clarissimus Antagonista postulat, *modum indicare, quo natura efficere possit, ut potentia corporis majoris transferatur in minus quiescens.* Possum autem afferre non unum. Et quidem si concedatur, posse totam vim minoris transferri in majus sive motum sive quiescens, igitur A motum, majus B quiescentè dividamus in partes ipso B minores, totius A velocitatem retinentes, & cujuslibet deinde potentiam in B transferendo successive, tota ipsius A majoris potentia translata erit in B minus quiescens. Aliter: A & B continentur lineâ rigida quantum satis est longa, & in ea sumatur punctum H quod ponatur sibi, ita ut compositum non progredi quidem, rotari tamen possit circa immotum punctum H, quod sit tam vicinum ipsi A, & tam remotum a B, ut celeritas quæ inter circulandum competit ipsi A, sit quantumvis parva. Ita potest A haberi pro quiescente, vel quasi, & tota quasi vis ejus soluto mox nexu seu lineâ rigida sublata, translata erit in B. Adhibeo lineas rigidas motu carentes, exemplo aliorum qui & puncta gravia fingunt, aliisque id genus demonstrationum subsidiis utuatur, non utique aspernandis, quando non de praxi, sed rationibus indagandis agitur. Et compertum habeo, nunquam inde aliquid falsi deduci. Cum Florentiæ essem, dedi amico aliam adhuc demonstrationem pro possibilitate translationis virtutum totalium &c. corpore majore in minus quiescens, prorsus affinem illis ipsis quæ *Clariss. Papinus* ingeniosissime pro me juvando excogitavit, pro quibus gratias debeo, imo & ago sinceritatè ejus dignas. Quamvis enim mox ipse respondere tentet, & pag. 11 de instantia a se ipso facta ita disserat: *Ad id respondeo, negari non posse validitatem hujus argumenti, si supponamus vellem perfecte durum & rigidum, verum non datur in rerum natura ejusmodi perfecta durities; Spero tamen, omnibus expensis ipsummet animadversurum, vim argumenti non ita facile eludi posse.* Pro certo enim habeo, leges naturæ ac motus ita debere concipi, ut nullum oriatur absurdum, etiam si corpora summe rigida ponantur, quemadmodum & Dn. *Malebranchium* admonui. Neque ullum, cædo, exemplum contrarium afferatur.

Quin & sufficeret ad argumenti efficaciam, non esse impossibilia corpora perfecte rigida, etsi actu non datentur. Ut taceam, talia corpora secundum Atomorum Patrones necessario debere reperiri in natura. Quin etsi concedamus, nulla dari corpora perfecte rigida, imo nec dari posse, quoniam tamen elastica corpora promptæ admodum plenæque restitutionis in effectu rigidis æquipollent, idemque cum ipsis præstant, exiguo quantum voles discrimine, itaque si ipse vectis sit sufficienter rigidus, seu restitutionis quantum satis est plenæ ac promptæ, effici poterit, ut aberratio a perfecte rigido, sit data minor, adeoque vis omnis nostro argumento manebit, nec potuit motus perpetuus (saltem in theoria) evitari, nisi nuntius mittatur opinioni *Cartesianorum*.

Superest ut contrariis Clarissimi Antagonistæ argumento satisfaciam. Ejus enim speciositate videtur unice impeditus fuisse, ne meæ demonstrationi manus daret, quod & ipse p. 11 innuit, cum ait: *Satis est mihi aliquod argumenti dubium ostendere, quum enim supra allata demonstratio qua Cartesianorum sententia probatur, sit evidentissima* (id cujusmodi sit, nunc videbimus) *modo adversa opinio eadem certitudine non gaudeat, satis liquet priorem esse proferendam.* Cum ergo dubium meæ demonstrationi objectum sustulerim, nunc contrarium argumentum solvere aggrediar. Quod huic redit: Quæ æqualem vincere possunt resistantiam, eorum vires sunt æquales; sed corpus A 4 librarum, habens velocitatem unius gradus, & corpus B libræ unius, habens velocitatem 4 graduum, æqualem vincere possunt resistantiam; ergo corporum A & B vires sunt æquales. Minorem ratiocinatione p. 8 (ad formam Logicorum redacta) probat tali prosyllogismo: Quæ æqualem numerum impressionum gravitatis vincere possunt, æqualem vincere possunt resistantiam: sed corpora A & B æqualem numerum impressionum vincere possunt. Ergo &c. Minor hujus prosyllogismi sic potro probatur: Si corpora A & B ascendant in planis similiter inclinatis (vel etiam ambo perpendiculariter) tempora quibus suam ascendendi vim consumunt, seu perveniunt quousque possunt, erunt ut celeritates, uti constat ex *Galilæi* ratiocinationibus. Sed celeritates in nostro casu sunt reciproce ut corpora A & B (ex hypothesi) ergo & tempora ascendendi sunt reciproce ut corpora A & B; sed quantitas impressionum gravitatis ascensu superanda, est in ratione composita, & corporis in quod fit impressio, & temporis quo durante fit impressio; (quoniam

(quoniam si corpus pariter & tempus dividantur in partes æquales, æqualis est impressio in qualibet parte corporis, & in qualibet parte temporis) Et ratio composita eorum, quæ reciproce proportionalia sunt, est ratio æqualitatis. Itaque quantitas impressionum, seu numerus æqualium impressionum gravitatis in corpora A & B est æqualis. Ad hoc argumentum respondeo, negando minorem Syllogismi principalis, & ad probationem respondeo, negando majorem prosyllogismi ita habentem: Quæ æqualem numerum impressionum gravitatis vincere possunt, ea æqualem vincere possunt resistentiam. Hanc, inquam, propositionem nego, sumendo scilicet *resistentiam*, pro quantitate virtutum contrariarum. Et ne quis temere aut affectate eam a me negari putet, sciendum est, in ea contineri id ipsum quod est in quaestione. Cum enim impressio gravitatis nihil aliud sit, quam gradus velocitatis cuius parti impressus, utique si resistentiam seu vim contrariam pateret hac impressione mensurari, concederem vim æstimandam esse ex ductu velocitatis in corporis quantitatem, seu ex quantitate motus. Atque hæc quidem ad oppositum mihi argumentum.

Ego vero ut consilii mei rationes tandem aperiam, quantitatem resistentiæ seu effectus non æstimo gradibus velocitatis, hoc est entibus modalibus sive incompletis, sed substantiis seu realibus absolutis, atque in hoc neglecto *πεῖρὸν ἢ ὑπὸ* adversæ partis consistere arbitror, & ea judico VIRIBUS ÆQUALIA esse, quæ æqualem numerum elastorum æqualium vi sua ad eundem possunt tensionis gradum perducere, aut quæ eundem numerum librarum possunt attollete ad altitudinem eandem supra cuiusque situm priorem, vel etiam (si rem a physicis concretis ad purè mechanica traducere malimus) quæ æquali numero corporum æqualium eandem velocitatem imprimere possunt; aut denique quæ quancunque rem potentia præditam (tanquam *mensuram*) æquali numero repetitam exhibere possunt. Et duo VIRIBUS INÆQUALIA, eam judico inter se PROPORCIONEM VIRIUM HABERE, quæ est proportio inter replicationes *mensura*, verbi gratia inter numeros æqualium inter se elastorum, vel ponderum æqualiter ab ipsis intendendorum aut attollendorum, vel inter numeros corporum æqualium æqualem velocitatem ab ipsis recipientium. Hac æstimandi ratione vires reducuntur ad quandam *mensuram*, semper sibi congruam tantumque repetendam, & eveniet, ut æstimatio facta secundum

dum unam mensuram pro arbitrio electam, succedat etiam secundum aliam quamcunque, alioquin natura careret legibus. Ast hæc non succedunt, sed invicem pugnant in æstimatione per gradus velocitatis replicatos, quam ostendi cum aliis irrefragabilibus & semper inter se consentientibus æstimandi modis non consentire: cujus rei vera atque intima causa est, quod sic nulla accurate loquendo vera & realis mensura adhibetur. Etsi enim (quod probe notari velim) fatear, tria corpora æqualia & æquivalencia præcise triplo plus habere potentie quam eorum unum, quia una eademque mensura etiam hic ter repetitur; ter enim repetitur corpus quale singulorum, certæ quantitatis: non tamen ideo concedo, corpus tres habens velocitatis gradus, ter continere corpus ipsi æquale unum habens velocitatis gradum, aut adeo triplam ejus potentiam habere; etsi enim ter contineat velocitatis gradum, non tamen & quantitatem corporis ter contineat, sed tantum semel. Unde patet, velocitatem ab æstimandarum virium officio a me non excludi: ostendo enim, quicquid demum ad ipsarum determinationem afferatur, ut elastrum datæ tensionis, pondus datæ magnitudinis & elevationis, corpus datæ molis & velocitatis &c. unum vel plura, si a causa possint præstari aut exhiberi, posse etiam exhiberi ab effectu & vicissim. Et quamcunque demum *realem virium mensuram* assumo, semper consensum reperio etiam pro reliquis. Sed ubi *modale* quædam mensura assumpta est, gradus verbi gratia velocitatis replicandus sine replicatione corporis (statuendo nimirum duorum corporum æqualium vires esse ut velocitates) illico induimur in absurditates, & sine causa vel amittimus partem potentie, vel lucramur. Quæ in exemplum utilia esse possunt, ne abstractis nimium fidamus, neve in realis Metaphysicæ præcepta impingamus. Ex his igitur intelligitur, quod hætenus a plerisque in hoc negotio non satis recte processum est, oriri ex defectu *Marbeseæ vere generalis*, seu *scientiæ æstimandi* in universum, quæ nondum quod sciam tradita est, & cujus hic aliquod specimen damus. Quod si jam numerus vincendorum elastrorum librarum aut aliorum effectuum realium inter se congruentium ad æstimandam potentiam adhibeatur, stare non poterit recepta opinio: mea autem indubitato prodibit, simulque omnes illæ absurditates supra hic adductæ cessabunt, nec unquam substituetur alteri, cui non alterum vicissim substitui possit, neque unquam causa producere poterit, quod non & effectus integer possit aut vicissim; quæ in adversa sententia locum

locum non habent. Sed hæc prolixè deducere necesse non est, cum à Dn. F. aliisque hæc meditaturis facile animadvertantur. Gratissimum autem erit intelligere, an aliqua supersint, in quibus Vir Clarissimus nondum sibi satisfactum putet, quæ si methodice & pressò pede, ut solet, proponere volet, à me pariter ac Cultoribus harum literarum inibit gratiam. Spero enim hac ratione absolvi quod testat, & collatione inter nos continuata tanti momenti negotium (quò constituendæ sunt veræ leges naturæ) ad finem perducì posse.

**JOHANNIS HENRICI EGGELINGII DE
orbe stagnæo Antinoi epistola.**

Bremæ, typis Herm. Braueri, 1691, in 4. Plag. 3.

Epistolam hanc ad illustrem virum, *Gerhardum Molanum*, Liberi Imperialis Cœnobii Luccensis Abbatem, clarissimus Autor dedit Bremæ, ipso natali suo, III. Eidus Maji 1691. Argumentum suppeditavit vetus monumentum stagneum, aut, ut Noster cum *Cujacio* scribi cupit, *stagneum*, quod etiam ob formam orbicularem *orbis* nomine in frontispicio opusculi appellat, cum *numi*, *pecunia*, *moneta* titulos privato huic signo convenire non crederet, *mesallionem* autem, more Italorum, dicere nollet, utpote barbarici vitandæ studiosissimus. *Orbis* ille ἐξ ἀδαρχίου in Peloponneso præpè Corinthum a militibus socium ibidem humaturis, ex sepulcris forte fortuna erutus, deinde Serenissimo Brunsvicensium & Luneburgensium Duci ANTONIO ULRICO, Eruditorum Principi, a centurione oblatus, abs eò dono datus est *Molano*. In ejus antica visitur caput Antinoi cynædi ab Hadriano Augusto inter Divos sælati, cum epigraphe: ΟΥΡΑΙΟΥΣ ΜΑΡΚΕΑΑΟΥ ΟΥΡΕΥΤΟΥ ΑΝΤΙΝΟΥΣ; i. e. ΟΥΡΑΙΟΥΣ ΜΑΡΚΕΑΑΟΥ ὁ ἱερεὺς τοῦ Ἀντινοῦ. Sic enim scribere voluisse Imperitum sculptorem, certum est ex numis ab Illustrissimo *Mellobarbo Birago* recensitis. Constat autem Hadrianum catamito suo & templa & sacerdotes edicasse. Ac in his fuisse videtur *Hostilius Marcellus*. Hinc in postica absque lemmate extat *aries*, victima nempe abs illo in Antinoi honorem immolanda. Prolixè probare nititur Eggelingius, *Antinum* quondam fuisse athletam. Et ejusmodi orbis æque ac numos contorniatos exornandæ palæstræ inseruisse. Tandem autem stagnæum hunc discum sepulcro illatum alicujus Antinoi familiariter notæ, nisi forte is ipse

Hostilius

Hoplites ille *Marcellus* fuerit; quod sane non adeo improbabile. Idque triplici de causa: aut ut instar *hermarum* sepulcris impositorum, vices *Deorum Manium* expleret, ac *Lemures Larvasque* ab ossibus defuncti arceret; aut ut nāulum *Charontis* foret; aut denique ut indicaret, quis illic loci situs esset.

Atheniarum monumenti hujus rarissimi dubiam reddunt tum *metria*, tum *orthographia*. Licet enim olim ex plumbo vel nigro, vel albo seu stagno, diversis temporibus & locis cusi sine numi; eorum tamen, praesertim circa *Hadriani voluntaria* tempora, nullus, vel interdictus usus in rebus alicujus momenti fuit, ut vel ex ipsis Imperatoris hujus numis colligas, qui *Monetam Deam* non nisi *A. A. A.* (*Auro, Argento, Aërique*) tutelam exhibentem repræsentant. Dein quis crederet, *Hadriani* literatissimi Principis, ac *Græculi* nomen isthinc adepti ævo, tam forde lapsos fuisse monumenti publici sculptores? Utrumque hunc scrupulum sedulo removet doctissimus Auctor, primum dicendo, quod stagnum quidem in publicis numismatibus non usu venerit, bene tamen in privatis ornamentis palæstrarum; dein exempla præducendo similium lapsuum in orthographia monetariorum & quadratariorum illius temporis. Vicissim urget pro *γρησότητι* orbis sui, partim *ἀμφικλάροι* ejus, seu ut Galli amant loqui, *patinam*, nigram saturi coloris omninoque talem, quæ non nisi longa annorum serie in stagno contrahi, a nulla vero arte effingi potuerit. Mox argumento esse monet *gibbosum* atque *trenatum marginem*, non dubium formæ malleique antiqui characterem. Ultimo loco magnam sententiæ suæ pondus accedere ait ab *artificio* singulari *calatura*. Inde quippe concludit, orbem hunc non barbaris seculis esse effictum, quin ante *Pertinacis* tempora; quemadmodum etiam post restaurari coeptas bonas literas efformatum non esse, persuasus est, quod eo abhinc tempore *Corinthiacus* ager sub *Turcarum* barbarorum potestate fuerit ad illum ipsum annum, quo ex sepulcro erutus fuerit, cum aliis antiquitatis *Romanæ* ruderibus, orbis iste *Antinoli* imagine conspicuus.

Dum, Lector Benevole, spatium Novis Litterariis alibi non superest, dis simulare solum non possumus celeberrimi & sapientissimi nobis in his Aëlis ex merito laudati Polyhistori, Danielis Georgii Morhofii, legendam universi Literato Orbi obitum, qui Lubeca d. 30. mensis Julii proximi ex diuturno languore & saccharia, anno aetatis quinquagesimo quinto exspiravit.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Octobris, Anno M DC XCI.

LE TABLEAU DU SOCINIANISME &c.

id est,

Repræsentatio Socinianismi, in qua conspicitur dogmatum Socinianorum impuritas atq; falsitas, & simul ostenditur machinatio eorum, qui hæresin Socinianam tolerandam esse contendunt; divisa in duas partes, & diversas ad vere fideles epistolas. Pars I.

Hagæ Comitum, apud Abrahamum Troyel, 1690. in 12.

Constat plagulis 16.

Autor libri *D. Petrus Jurinus*, qui etsi nomen suum in titulo non expresserit, in ipso tamen contextu non dissimulat (vid. Ep. III. p. 131.) ad impugnandum Socinianismum incitatum se esse profiteretur consideratione summæ necessitatis, quæ urgeat, ut sceleris hujus incrementis resistatur. Queritur de calamitate Ecclesiarum Gallicarum, quod pressæ persecutionibus, adversus irrepenes Socinianismi propagatores remediis sufficientibus uti nequivissent. Ecclesiæ munere privatum quidem quendam esse ait in Pictonibus, duosque alios ejusdem hæresis reos in Andegavensi provincia detectos fuisse; sed occulte serpsisse malum, donec universali illa proscriptione dispersi non solum pii & orthodoxi, sed & hæretici istiusmodi doctores, in Angliam & Belgium venerint. Quanquam autem Deo gratias agit, quod horum non adeo magnus sit numerus, ingentem tamen eorum esse significat, qui pestilenti opinione de indifferentia inter sectas Christianas (quam in libello pernicioso de *reunione Christianismi*, Gallicè ante annos viginti edito, sparsam esse ait) imbuti, Socinia-

pag. 9. nos tolerandos esse, & in illorum quoque doctrina salutem inveniri posse existiment. Hoc imputat illis, qui contra gratiam sufficientem & invincibilem disputent, *Arminianis* nempe, quos *Semisocinianos* vocat, & paulo post aperte *Simonem Episcopium* omnium periculosissimum Christianae religionis hostem esse pronuntiat, & omnes ejus discipulos pro Socinianis habet. Dolet etiam, quod scripta ejus in Academicis Britannicis publice explicari dicantur. Licet vero non neget, 21. licentiam tantos errores profitendi ex libertate religionis, sive tolerantia politica diversarum sectarum ortum habere, Romanam tamen Ecclesiam in Gallia eadem haeresi infectam esse statuit, multosque ex Clero illi adherere, sicut Politici, teste *Huetio*, ad atheismum prolapsi fiat. Haec ex introitu operis, sive *epistola prima* (in octo enim distributus est liber) exordio annotavimus, in qua postea systema Socinianismi proponitur. In hoc errore sectae summam recenset, eamque accusat, quod Scripturae auctoritatem enervet, infallibilitatem prophetiae neget, & utilitatem Veteris Testamenti extenuet; dein contradictiones & corruptions in textu admittat; maxime vero, quod sacras literas simpliciter humano judicio subjiciat, nec ex illis agnoscat, quae philosophiae repugnent, sed potius quocumque modo explicanda esse contendat: unde fiat, ut aeternitatem Filii Dei ejusque satisfactionem neget, tum animarum lethargum aliaque ejusmodi a Christianismo plane abhorrentia doceat; item, quod fidem justificantem Christiano necessariam non esse putet, sed ex mandatorum observatione & promissis salutem suspendat; porro quod de Deo ideam habeat longe pejorem, quam Plato aut Zeno, dum omniscium vel infinitum esse neget, omnipotentiam ejus restringat, & materiae, quam aeternam statuat, quasi alliget, eaque minorem esse censeat, affectibus quoque subjiciat. Ad- 27. dit reliqua, quod Angelos & animas ex materia productas esse doceat, 29. quod hominem justum & immortalem creatum esse neget, imaginem vero Dei nihil aliud fuisse putet, quam usum rationis & dominium in bruta; quod de providentia Dei profanas habeat cogitationes, minus- 32. que ei quam Platonica & Stoici tribuat; unde fiat, ut praedestinationem penitus tollat, omnesque Pelagi errores, ut & Novatiani foveat; 36. item quod virtutem & utilitatem Sacramentorum inficietur, & baptismum pro indifferenti habeat; quod jus gladii Magistratibus auferat, & caeteris Anabaptistis assentiatur. Repetit, quod Trinitatem rejiciat, Christum pro pura creatura habeat, incarnationem Verbi, 38. ut &

ut & redemptionem & satisfactionem simpliciter neget; immortalitatem animæ, quam aperte negare non audeat, debilitet, motum & actiones animæ corpori alliget, separatæ vero a corpore soporem tribuat, pig. 42. impiorum prorsus annihilat; resurrectionem tollat, dum novam animarum & corporum creationem statuât, ex qua hypothese etiam iudicium extremum locum habere non possit. Fatetur quidem, *Crel- lum* celeberrimum Socinianorum Doctorem, aliquanto obscurius & verisimilius scribere, sed ad communem sectæ sententiam respici vult. Ex his omnibus concludit, Socinianismum a deo non esse Christianismum, ut potius sit formalis Christi abnegatio, & destructio atque ruina absoluta religionis Christianæ. Oocurrat in fine iis, qui utilius esse dicunt, ut de his opinionibus sileatur, idque in Gallia factum, & vix nomen sectæ auditum esse notat. Fieri id quidem tunc absque magno periculo potuisse putat, sed aliud nunc exigi, postquam libri perniciosi, *Tumulus Socinianismi, Protestans Pacificus*, & similes, (quibus tolerantia sectarum universalis suadetur) lingua Gallica prodierint, & in hominum manibus versentur.

Epistola II. articulo I. parallelismus instituitur, inter religionis Christianæ dogmata, & Socinianorum errores. In hoc multa cum elo- 50. & seq. quentia ostendit Autor, quantam quamque nobilem ideam de Deo verus Christianismus concipiat, quomodo hominem ut creaturam cum Deo collatam deprimat, miseriam culpamque humanam evidenter ob oculos ponat, officium hominis egregiis argumentis liquide demonstrat, de mysteriis divinis cum summa doceat reverentia & maiestatem eorum extollat. His omnibus (*Art. II.*) contraria doceri statuit a Socinianis. Ideam enim de Deo destrui, creaturas in præjudicium Creatoris extolli, superbiam hominis fovet, virtuti omnia adminicula subtrahi, disciplinam morum principis sectæ illius subverti. Contemnit jactata de Socinianis pietatis exempla, eaque vel hypocritica esse, vel minime æquari iis dicit, quæ apud paganos quosdam olim, & hodie apud Indorum Philosophos aliquos reperiuntur. Speciatim notat, dogmate Sociniano, quod Christus perfectiorem legem, quam Moysaicam, promulgaverit, manifesto solvi obligationem hominis ex lege morali divina ortam, & conscientias constringentem, quæ lex Christi tantum foret positiva. Addit alia arguitque, quibus mysteria religionis Christianæ prorsus evertant, dum illa rationis imperio subiciant, & Scripturæ autoritatem elidant. 64. & seq.

- pag. 97. *Epistola III.* ab initio opponitur aliquid libello anonymi, cujus titulus refertur: *Advis sur le tableau du Socinianisme, sive, Adversus in representatione Socinianismi.* Hujus scripti scopus esse dicitur, ut errores Sociniani extenuentur, & pro non fundamentalibus habeantur.
102. Sed acriter repugnat *D. Jurinus*, & ut alia prateresurus, *arr. I.* magnopere contendit, & argumenta prioris epistolæ eo allegat, quod Socinianismus minime sit doctrina Christiana: neque enim sufficere, quod quidam ex Sociniani Christum pro Messia habeant & adorent (quanquam a Transylvanorum coetu, inter Socinianos maximo, ne id quidem fieri scribat,) nam Gnosticos quoque & Manichæos paria & plura fecisse, qui tamen pro Christianis haberi nequeant. Comparationem subjungit inter Socinianismum & Mahumedismum, & hunc propter quosdam articulos illi præfert. Negat denique Socinianismum propriè religionem dici posse, cum præmia & pœnas non credat; neque Christiana (quod ex supra deductis præsupponitur) neque Judaica sit, quia creaturam (pro qua Christum habet) adoret, neque Pagana, quia pluralitatem Deorum non admittat, & a Turcica quoque distinguatur; nil aliqd denique esse existimat, quam speciem quandam *Deismi*. *Deistas* vocat, qui Deum esse fatentur, sed nullam ei sere providentiam tribuunt, & omnes feligiones Deo placere contendunt; dein animas eum corporibus interire statuunt, pœnasque & præmia post hanc vitam tollunt.
107. & 112. *Parem impietatem Sociniani adscribit.* *Altera hujus epistolæ parte, sive articulo II.* reprehendit, quod nullos articulos religionis essentielles admittant Sociniani, vel adeo paucos, ut religio ipsa plane tollatur. Allegat hic, quæ adversus *Nicolium Sorbonicum* demonstrata à se esse dicit, nempe quod dentur articuli essentielles, qui a non essentialibus distingui debeant. Addit, eos ipsos articulos, quos Sociniani negant, aut indifferentes habent, essentielles esse. Articulorum autem fundamentalium characteres tradit, (1.) quod sint clare & liquide revelati; (2.) quod sint gravissimi momenti; (3.) quod ad finem, quem Deus in religione sibi proposuit, accommodatissimi sint, ad gloriam nempe Dei, ac sanctificationem & salutem hominum. Appendicis loco secundæ huic epistolæ adjuncta est dissertatio de *Pelagianismo*, cujus Socinianos reos esse censet; simul etiam *Paselli* discipulos perstringit; qui providentiam Dei in actionibus voluntariis rejiciunt, & ita in mutationibus hodiernis insignibus, v. g. in *Britannia, Sabaudia & Valdensium* vallibus,
113. 115. & seq. 119. 128. 129.

bus, manum Dei agnoscere nolint; item, quod operationem Spiritus Sancti & tentationes Satanae in mente hominum negent. Respondet pag. 131. etiam adversario, qui scire ex eo voluerat, quomodo eor suum disponat ad credendum, quae sint supra & contra rationem suam. Hoc ita a se fieri dicit, ut subiciat eam divinae revelationi, & hanc pro suprema ratione habeat, licet minime percipiat & comprehendat, quomodo cum sua ratione mysteria divina conciliari possint.

Epistola IV. Art. I. monet Auctor, veritatem evidentem sive sensus (*de sententiis*) ut loquitur, non egere probatione, nec magis probandam esse inter Christianos divinitatem Christi, & satisfactionem ab eo praestitam, quam lucem aut calorem Solis. Observat praeterea, fidem de mysterio Trinitatis separari non posse ab articulo incarnationis, sed eos, qui Christum Deum esse credunt, necessario etiam & duas personas in essentia divina agnoscere; si autem duae admittantur, nihil prohibere, quo minus etiam tertia credatur, cum Scriptura de tribus, Patre nempe, Filio & Spiritu discrete loquatur. Cum vero Auctor nunc adversus eos potissimum disputet, quos indifferentes & tolerantes vocat, & qui Christi divinitatem a se ipsis credi asseverant, dubitant autem, an illa necessario credenda sit, aut Sociniani, qui eam non credunt, damnandi: ideo magno studio demonstratum est, hunc articulum necessario credendum esse. Hoc loco quatuor comparationibus urget adversarios, desumptis a subditis, qui Regem de throno dejectum ad vilissimam conditionem redigere velint; ab Atheismo, cujus speciem esse dicit, si Divinitas ei, qui eam habet, detrahatur; a Paganis, qui Deo Israelis divinam gloriam non tribuebant; & ab immortalitate animae, quae stare non possit cum opinione, quod anima sit materiae corporeae pars subtilior. Ista vero omnia applicat ad Socinianismum, per quem Christus, negata ejus divinitate aeterna, eadem aut majori contumelia afficiatur, quam vel Regi in pistrinum detruso contingat, vel quam Athei aut Pagani Deo inferant, aut qui animae suam auferant dignitatem, dum eam ex materia oriri & cum ea interire statuunt. *Art. II.* defendit necessitatem credendi divinitatem Christi aeternam adversus *Episcopium*, cujus verba ex *Lib. IV. Instit. Theol. cap. 34.* afferit. Negat enim sufficere, quod ille opinatur, si credamus, Christum esse filium Dei, neque tamen definiamus, quomodo & qua ratione filius sit, scilicet cum plures sint *generationis* modi, & quod modus ille aeternae generationis in Scripturis, ut causantur,

- tur, non sit revelatus. Contrarium quidem parte secunda hujus operis
 contra Socinianos probandum recipit, idque contra conniventes illos
 hic præsupponit, & inde necessitatem credendi hunc articulum adstruit,
 Idem asserit de satisfactione Christi pro peccatis præctica, & fide, qua
 illa apprehendi debet, speciatim argumentatus ex Joh. VI. 51. & seq. de
 manducatione spirituali corporis & sanguinis Christi, de qua ibi agi
 dicit, item ex Rom. III. 25. ubi Christus propositus esse dicitur a Deo,
 credendus *propitiator per fidem in sanguine ipsius.*
 Ulterius hoc thema prosequitur *Epistola V, & ejus art. I.* & ne-
 cessitatem credendi aliis argumentis adstruit. Scribit enim, systema
 fidei de Christo, non solum a Socinianis, sed & ab illis, qui eos tolera-
 re velint, penitus destrui, vaneque jactari sapientia, misericordia & ju-
 stitiæ divinæ magnitudinem in opere redemptionis, nisi duo illa fun-
 damenta teneantur. Idem deducit ex adoratione Christi, quam Socini-
 ani admittunt. Solide refutat *Episcopium*, qui putat, adorari illum et-
 iam posse non ut Deum, sed ut Legatum Dei. Denique multus est,
 ut ostendat, si Arminianorum conniventia & tolerantia locus sit, forte,
 ut plerique ad Arianismum & Socinianismum deficiant, quia longè
 facilius est horum tradita, cum ratiocinatione humana convenientia
 sequi, quam animum ad credenda mysteria incomprehensibilia indu-
 cere. *Artic. II.* judicium de Theologis tolerantiam Sociniani erroris
 suadentibus aperit. Negat bona fide loqui, qui Sociniani videri no-
 lint, sed incarnationem & satisfactionem Christi credi a se profitean-
 tur, simul tamen sentiant, has veritates non esse essentielles in fide Chri-
 stiana. Hæc enim nequaquam a viris doctis & argumentandi peri-
 tiam habentibus admitti & statui posse, licet forte multi ex simpliciori-
 bus ita sentiant. Interim a Theologis illis ferri Socinianos & ad com-
 munionem admitti, ideoque in omnibus sectis separatis, puta *Anabap-
 tistarum, Menonistarum & Remonstrantium seu Arminianorum* latitare
 Socinianos, & a Doctoribus & Consistoriis eorum non rejici, imò
 in scriptis (*Episcopium* separatim innuit) semina Socinianismi depre-
 hendi ostendit. Negat quoque tales de religione persuasionem ha-
 bere, quæ fidei nomen mereatur, sed solum opinionem philosophicam
 & probabilem. Conqueritur de fama, quæ Anglicanæ Ecclesiæ hanc
 opinionem tribuat, laudat tamen librum *Bulli*, Theologi Britannici, pro
 Niceni Symboli assertionem, & quod approbatus sit ab Anglorum Eccle-
 sia.

sia. Taxat epistolam quandam Latine editam, qua tolerantia defensa est, & licet concedat, male docere, qui tantum contra errores declament, morum vero vitia intacta sinant; non minus tamen peccare dicit, qui neglecta veritate dogmatum, de charitate & disciplina vitæ soluti sermocinentur. Denique nec in confessionibus & libris eorum, imò ne in juramentis quidem, cum se orthodoxos esse affirmant, sufficientem securitatem agnoscat, ob periculum æquivocationis & dissimulationis, stantè præsertim tolerantia & commutatione, quam cum Socinianis colunt; & frigida articulorum fundamentalium tractatione. Neque etiam excusatos habet, qui dicunt, tolerantiam Socinianismi nec possibilem nec justam esse, nisi asseverent, quod secta illa cum religione Christiana sit incompatibilis.

Epistola VI. opposita est *Bossueto Episcopo Meldensi*, ut & *Autori relationis de libris eruditorum (Histoire des Ouvrages des Sçavans)* quocumque *D. Jurini*, ut ex aliis libellis, quos consulto huc usque in Actis nostris non recensimus, satis constat, vehementer est collisus, aliisque, a quibus se impugnatum esse dicit. Ut autem imputationem *Bossueti*, ac si Patres Ecclesiæ ante Concilium Nicenum pro Arianis & Socinianis habeat; a se amoliat, *Art. I* aperte asserit contrarium, & adductis testimoniis *Polycarpi*, *Athenagoræ*, *Justini Martyris*, *Tatiani*, *Irenæi*, *Clementis Alexandrini*, & *Tertulliani*; confirmat; dogma de Trinitate ab eis creditum fuisse. Ulterius progredi non voluit, cum de sequentibus Patribus nemo facile dubitet. *Art. II.* idem facit in doctrina de æterna generatione filii Dei, & dicta sua in *epistola pastoralibus* explicat, improbens scripta *Petavii* & *Huesii*, qui patribus supra nominatis, aliisque, præsertim *Origeni*, *Theophilo Antiocheno* & *Lactantio* errores in hoc articulo imputant. Prosequitur ea pluribus, & sententiæ veterum orthodoxum sensum tribuit, quanquam speculationes & phrasæ inconvenientes secutos illos esse non neget; interim ab Arianismo & Socinianismo eos penitus absolvit. *Art. IV.* acrius aggreditur *Bossuetum*, & ante omnia axioma illius, quo velut cardine tota illa machina libri *de variationibus* volvatur, Ecclesiâ nempe in expositione fidei nunquam variasse, disjicit, confidenter affirmans, licet in fundamentis ipsis non variaverit, variasse tamen successu temporum in expositione, sive modo & formula docendi & explicandi. Sugillat *Bossuetum*, quod non, ut *Petavius* & *Huesius*; in libris antiquorum versatus

pag. 215.

213.

216.

218.

221.

226.

227.

237.

249.

253.

277.

278.

- pag. 281. verſatus ſit, ſed compendiariam notiſiam aliena relatione nitentem habeat; imo ex fama, de ſincera ejus de myſteriis fidei profeſſione dubitat. At *Baſnagii* opus contra variationes editum laudat: deinde ad epiſtolam *Bofſueti* ad Proteſtantes contra Epiſtolas ſuas Paſtorales editam, quam in Actis noſtris anal. proximi p. 609. retulimus, non ſine acrimonia reſpondet. *Petavi* & *Huetii* ſententiam de Theologia Patrum denuo proponit, & ideo in hos convitia, ſibi a *Bofſueto* iniuſte impaſta, refleſſi oſtendit; ſe vero Patres illos minime pro Arianis habere proteſtatur, & Autoris ſupra indicati iudicium perſtringit.
283. Interim lapſus quosdam Patrum agnoſcit, & ſine ſcandalo detegi poſſe exiſtimat, cum non ab iis, ſed a Scripturis veritas religionis & iudicium de controverſiis peti debeat. Negat conſtanter, quod *Bofſuetus* illi objecit, quaſi ſtatuert, quod in Socinianismo ſalvari aliquis poſſit; excipit tamen eos, qui in coetu Sociniano vivunt, & diſcedere ab eo non poſſint, errores vero deteſtentur. Inter alia ad ea, qua *Bofſuetus* de digamia Haſſiaca tetulit, retorqueri poſſe dicit, qua de laſcivis amoribus, etiam Epiſcoporum celeberrimorum in Gallia, libris vulgata ſunt. Negat, & ab autore relationis iniuſte & falſo ſibi tribui ſcribit, quod digamiam illam approbaverit: ſtatuit tamen leges matrimonii, ut poſitivas, ita & diſpenſabiles eſſe, dummodo in facto non erretur; provocat ad *Zvingerum* Doctorem Helvetium, & exempla atque decreta Genevenſium; notat etiam, Imperatores Chriſtianos, *Theodoſium*, *Valentinianum*, *Leonem* & *Juſtinianum*, XIV cauſas divortii uxoribus, XVII maritis indulſiſſe, quanquam neget omnia illa ſibi probari.
300. *Epiſtola VII.* aggreditur Autor *Art. I.* librum, qui titulum *Commentarii Philoſophici* habet; rejicit autem in primis principium, cui libri iſtius ſcriptor, & qui eum ſequuntur, tolerantiam univerſalem ſuperſtruunt, dicentes, culpam non contrahi apud Deum ab iis, qui errorem aliquem ſovent, quem pro veritate habent. Hoc proſus impie aſſeri dicit, & ſatis reſutatum eſſe libro parvo, cujus titulum reſert, & ſe ejus autorem profiteatur; *Des droits des deux Souverains en matiere de religion*, id eſt, *de duarum ſupremarum poteſtatum, conſcientia & Principum, jure contra dogma de indifferentia religionum &c.* Equiparat ſententiam illam novae haeſiſi Jeſuitis imputatae de peccato philoſophico, iisdemque argumentis reſutari dicit, recte explicando, qua ſit ignorantia
- 312.
315. 316.
- 316.

tia invincibilis, & quatenus excoletur. Eodem loco habet libellum pag. 322.
 seu epistolam: *La lettre écrite de Suisse en Hollande, sive Literæ ex
 Helvetiorum regione in Bataviam scriptæ*; cum non nisi compendium
 sint commentarii illius. *Artic. II. Episcopi & sequacium argumenta* 336.
 aggreditur, & primo regulam rejicit, quod nemo obligetur aliquid
 credere, quam pro modo & proportione, quo revelatum est; unde in-
 ferunt, quia articuli de Trinitate, incarnatione & satisfactione non
 sint clarissime revelati, necesse non esse, ut plena certitudine credantur.
 Docet enim *D. Jurinus*, credenda simpliciter esse, etiam obscurius revela-
 ta, v. g. immortalitatem animarum, poenas inferni & gaudia vitæ æternæ,
 & quidem assensu, si non *speculationis*, saltem *adhesionis*. Concedit
 vero, obscuriora quædam minus necessaria creditu esse, quando non
 sunt maximi momenti ad salutem, & cum doctrina de hac evidenter
 non cohærent. Ita & alia ad regulam illam seu majorem propositionem
 argumenti regerit; minorem quod non satis clare revelati sint tres illi
 articuli, ad partem hujus operis secundam differt. Interim *Episcopi-* 339.
um ipsum adducit, qui dictis Joh. I. ad Socini sophisma rejiciendum
 convictum se esse fatetur. Examinat postea & elidit secundum argumen-
 tum pro Socinianis, quod saltem speculative ex malo philosophiæ usu
 errent; neque enim concedit, hoc modo excusari vel hanc vel alias hæreses
 posse, quæ ex eodem fonte errores suos hauriunt; multo minus admit- 340.
 tit *Episcopi* ratiocinationem a silentio Scripturæ, sive quod Scriptura
 expresse non dicat, hos articulos necessario credi debere. Sufficere 346.
 enim dicit, quod aliquid in Scriptura clare sit revelatum & assertum,
 eoque ipso creditu fiat necessarium; allegat tamen etiam dictum Joh.
 III, 18. quo non credenti *in nomen unigeniti filii Dei* denunciatur da-
 mnatio. Repetit & explicat, quæ supra monuerat de adoratione,
 quam Christo, ut angelo seu legato Dei tribui posse *Episcopus* statuit.
 Accedit denique ad maximum *Episcopi* argumentum, tolerari de- 351.
 bere in recentioribus, quod toleratum fuerit in antiquis. Negat hanc
 assertionem, quia veritas quædam successu temporis clarius explicata
 fuit, & ita innouit, ut excusari ejus ignorantia aut neglectus jam non
 possit. Respondet ad symbola, in quibus mentio non fit divinitatis 356.
 Christi æternæ, & de intentione atque occasione symbolorum disserit,
 vehementer autem improbat immodestum *Episcopi* de Symbolo Ni- 360.
 ceno judicium; excusat etiam (ut fieri posse putat) *Justini Martyris* lo-
 cum

ACTA ERUDITORUM

- 458
 cum ex *Dialogo cum Tryphone*, quem opponere consueverunt; addit, si non sufficient, quæ pro eo allegari possunt, ex singulari tamen ejus opinione & errore de Patrum omnium sententia judicari non debere.
- pag. 363. *Art. III.* refellit tractatum Doctoris *Berry* Angli, Rectoris Collegii Excestriensis Oxfordiæ, lingua vernacula editum titulo *Maledictus est i. e. nudum Evangelium*. Rationes autem ejus, propter quas divinitatem Christi æternam & incarnationem inter quæstiones curiosas & ad salutem non necessarias retulerit, pro futilibus habet, easque prolixè diluit, & proterva auctoris illius dicta contra fidem horum articulorum serio vituperat. Narrat tamen illum Collegio ejectum, librum ejus a Doctoribus *Jano* & *Hullo* examinatum, & a tota Academia condemnatum, tum manu carnificis combustum publice esse. Hoc nomine Ecclesiæ Anglicanæ gratulatur, & Regi gratias agit.
395. Ultima, eaq; longissima epistola est octava, inscripta *Pæstoribus & Directoribus Ecclesiarum Gallobelgarum in provincia federatâ*, quos in exordio impensè laudat ob pia & justissima decreta in congregatione sua proxima facta, & ad aliâ etiam severiora hortatur. Agit autem *Art. I.* de tolerantia civili, sive de libertate religionû omnium, quam, etsi Ecclesiastica consensio obtineri non possit, a multis ex recentioribus commendari queritur, quasi quieti publicæ, ut & propagationi veræ religionis isthoc modo consulatur. Licet autem *D. Juvius* moderationem erga dissentientes & hæreticos non improbet, & conscientiam a coactione eximat; laxam tamen illam tolerantiam & Ecclesiæ & Reipublicæ summe periculosam esse contendit, hujus vero relaxationis suasores, per multas conjecturas suspectos Socinianismi facit.
404. *Art. II.* quod præcedenti de moderatione adversus hæreticos dixerat, pluribus explicat, iterum, ut licitum & justum esse dicat hæreticos premere (*gesner*), id est, exercitium publicum, & accessum ad munera & honores, & dogmatum propagationem inhibere. Explicat & conciliat, quæ in aliis libris suis scripserat, & ab adversariis ut contradictoria allegantur.
412. *Art. III.* negat se statuisse, quod Magistratus semper auctoritate sua uti adversus hæreticos debeat, aut quod aliquando tolerantia locum consilio prudenti dare non possit, idque pluribus declarat. *Art. IV.* statum controversiæ sic concipit: *An Magistratus, cum possit & eodem modo fuerit, auctoritatem suam interponere debeat ad extirpandam hæresim & idololatriam, non quidem per vicibomburâ, sed tollendo do-*
426. *Art. III.* negat se statuisse, quod Magistratus semper auctoritate sua uti adversus hæreticos debeat, aut quod aliquando tolerantia locum consilio prudenti dare non possit, idque pluribus declarat. *Art. IV.* statum controversiæ sic concipit: *An Magistratus, cum possit & eodem modo fuerit, auctoritatem suam interponere debeat ad extirpandam hæresim & idololatriam, non quidem per vicibomburâ, sed tollendo do-*
444. *Art. III.* negat se statuisse, quod Magistratus semper auctoritate sua uti adversus hæreticos debeat, aut quod aliquando tolerantia locum consilio prudenti dare non possit, idque pluribus declarat. *Art. IV.* statum controversiæ sic concipit: *An Magistratus, cum possit & eodem modo fuerit, auctoritatem suam interponere debeat ad extirpandam hæresim & idololatriam, non quidem per vicibomburâ, sed tollendo do-*
- cendi

*cendi licentiam & officendo contravenientes, item destruendo idolorum
 templa, & usurpando omnia media, quibus vera religio juvatur.* Hoc
 affirmat Autor, & refutat contraria sentientes ac Magistratui omnem
 curam de religionè abjudicantes, eorumque objectionibus respondet.
 Primum argumentum in hoc articulo ex jure Dei deducit, cujus hono-
 rem Magistratus promoverè debet. Alterum, *Art. V.* ex jure ipso- pag. 460.
 rum Magistratum; & probationes affert ex decreto *Ordinum Hollan-*
dia A. 1614 publicato, item ex libro *Hugonis Grotii* de imperio sum- 466.
 matum potestatum circa sacra, cujus contenta enarrat, tanto majori
 cum pondere, ut putat, quia *Arminiani* Autorem illum pro idolo ha-
 beant, & quia sententia *Grotii* ab Ordinibus Fœderati Belgii ipso facto 477.
 probetur, quamvis per conniventiam (nulla lege publica) sectas com- 479.
 plures ex utilitate Status sui tolerant. Male igitur de forma Reipublicæ
 Fœderatorum instructos esse juvenes illos Doctores dicit, qui effrenam
 omnium religionum licentiam, in Gallia olim conceptam, in Belgio vel-
 uti enixi sint. Jus tamen Magistratus, sive, ut loqui in Germania so-
 lemus, *reformandi*, moderate & cum consilio procerum ex populo
 exerceri debere monet. Sequuntur notabilia plurima contra novato- 491.
 rum sententiam, quod Magistratus omnes religiones liberas permitte- 497.
 re, omnesque dissentientes, modo boni cives sint, ferre debeat. In sum-
 ma dicitur, adversari illam auctoritati Principum & Magistratum, spe-
 ciatim vero fundamentalibus Belgii fœderati legibus, & corrumpere
 disciplinam Christianam. Tam perniciosi dogmatis autorem in epi-
 stola Latina de tolerantia supra allegata & Goudæ impressa, nominat 509.
Bernardum. Art. VI. aliz minoris momenti objectiones refelluntur,
 & speciatim, spem & promissionem de magna utilitate ex affluxu homi-
 num, & pace provinciarum per licentiam illam procuranda, vanam esse; 515.
 pacè vero Belgii non licentia illa, sed sapienti regimine & conservatio-
 ne jurium Magistratus circa sacra, niti ostenditur. *Art. VII.* speciosum
 pro tolerantia absoluta & universali argumentum, quod asserto Magi-
 stratibus jure reformandi, non possit culpari, si ut in Gallia factum est,
 religio purior vi subvertatur, confutat. Singulatim hic examinat &
 refutat Autor, quicquid a contrariæ sententiæ propugnatoribus affer-
 tur, & demonstrat, quanta sit inter eos, qui falsam, & qui veram reli-
 gionem promovent, ratione juris, differentia; speciatim vero Gallici
 rigoris contra Reformatos exerciti in justiciam arguit; denique ut ja- 527.
 M m m 2 claud;

stantiam de magno licentiam illam asserentium numero reprimat, ex actis *Synodi Gallobelgicae* Amstelodami A. 1690 habitæ, epistolam, XXXV ministrorum Ecclesiæ, qui ex Gallia in Angliam profugerant, d. 2. Augusti scriptam, & responsum a Synodo d. 8. Decembr. datum adducit.

pag. 559. Questi sunt exules illi de suæ gentis & professionis viris, qui errores Socinianos, quos dudum clam fovisse & specie tolerantia & charitatis excusasse in Gallia viderant, jam palam disseminarent, & quod idem in Belgio editis scriptis fieret. Respondit Synodus, se eundem dolorem sentire, & ad remedium afferendum opem & consilium conjuncturam. Addit Autor decretum Synodi, quo propositiones novem damnantur, quas Latine verbas adscribere operæ pretium est. (1.) *Quod Socinianismus sit religio tolerabilis, in qua salvari homines possint.* (2.) *Quod salus obtineri possit in omni religione, dum adsit bona fides & intentio.* (3.) *Quod non peccent, quantumcumque mali perpetrent, qui conscientia ductum sequuntur.* (4.) *Quod illi saltem hæretici sint, qui veritatem contra conscientiam oppugnant.* (5.) *Quod blasphemus non sit, qui non blasphemet contra propria principia.* (6.) *Quod pietas & ratio exigat, ut tolerantur omnes hæreses, tolerantia civili & ecclesiastica.* (7.) *Quod Magistratibus jus non sit, ut auctoritate sua utantur contra idolatriam & progressum hæresium.* (8.) *Quod cuilibet privato fas sit credere & docere quæ velit, nec impediri a Magistratu debeat.* (9.) *Quod gratia divina unice consistat in propositione verbi, nec detur operatio interna Spiritus Sancti.* Additur acris censura contra harum thesium defensores. Finit Autor respondendo paucis ad epistolam *Intoleranti ad intolerantem* recens publicatam, in qua nimis cito jacari dicit, quod non omnia Commentarii Philosophici argumenta refutata epistolis hujus libri prioribus fuerint: id enim edita ultima sufficienter præstitum esse confidit. Quam vero spem fecerat de parte secunda operis, sive refutatione Socinianismi, eam fere tollit, tum ob virium defectum, tum quod audire se scribit, esse in Anglia viros doctos, qui laborem illum sint suscepturi. Brevis subjungitur declaratio duorum locorum ex epistola VI, & unius ex Ep. VII, quæ contra sententiam suam explicari non vult Autor.

563.

578.

ABREGE DE LA DOCTRINE DE LA TOLERENCE civile. i. c.

Com-

MENSIS OCTOBRIS A. M DC XCI. 461
Compendium doctrinae de Tolerantia civili.

Roterodami ad exemplar Londinense, 1691, in 12. Plag. 2½.

Statum quaestionis, quae hoc tempore magna utrinque contentio ne-
sagitur, sic concepit Autor: *An Magistratus possit aut debeat af-
figere seu cruciare (geesner) aut punire aliquos solius religionis cau-
sa?* Qui hanc quaestionem negant, *Tolerantes* vocantur: qui affirmant,
Intolerantes. Prioribus accedit Anonymus hic, & negativam sequenti-
bus argumentis ita stabilitum. (1.) Respectu Dei ad promovendam
ejus gloriam nihil agi dicit, quia zelo illo non extinguantur haereses,
nisi extrema Inquisitorum Hispanicorum sevitia, quam *Intolerantes*
ipsi rejiciant & execrentur, adhibeatur. Unicam ergo, quae tuto eli-
gi possit, ad gloriam divini nominis in convertendis haereticis promo-
vendam, viam esse instructionem piam & exemplum morum probor-
um. (2.) Respectu veritatis utilius esse censet, idque ex dicto Aposto-
lico: *oportet esse haereses*, colligit, si errores in notitiam populi veni-
ant & solide refutantur, quam si violenta eorum suppressio instituitur.
(3.) Ex natura religionis deducit, non alio modo eam (quia in corde
hominum residet) quam instructione & persuasione plantari posse &
deberet; coactionem autem ad externam professionem, neque quid-
quam efficere, & contumeliosam esse Evangelio, quasi scilicet hoc abs-
que manu regia ad persuadendas hominum mentes non sufficiat. (4.)
Salutem nostram periclitari negat, sed promoveri, si errantes tole-
rentur; neque ab his contagionem metuedam esse, si legitima media,
instructionis nempe adhibeantur: quod si haec non succedant, eventum
divinae providentiae committendum esse judicat. Parum aestimat ar-
gumentationem ab exemplo eorum, qui pestifera lue infecti, arceri aut
separari solent: ait enim, si infectis praesentia hominum sanorum suc-
curri posset, ejectionem eorum injulissimam futuram esse; at erran-
tibus in fide & opinionibus succurri posse a recte sentientibus & erro-
res refutantibus, idque tentandum esse, & successum, ut dictum est,
divinae gubernationi deferendum. Unde (5.) consequens esse existi-
mat, ut etiam proximi salus tolerantiam exigit. His subjungit argu-
menta ex revelatione sive sacris literis: nempe ex veteri Testamento li-
quidum esse statuit, quod extra incolas Palaestinae exitio destinatos ne-
mo ad religionem & sacra Judaica coactus fuerit. Urget speciatim

tolerantiam Sadduczorū, quā Christus, licet occasione sapius haberet, minime improbaverit. Deinde ex Novo Testamento naturam Evangelicæ doctrinæ omni violentiæ repugnare, hanc vero Satanae methodo convenire ostendit. Post hæc mediam illam, sive mitiorem ex *Tolerantibus* sententiā in *D. Jurij* epistola octava Representationis Socinianismi explicatam, in censuram vocat, nec magis probat, quod Magistratus affligere, premere & vexare possit aut debeat errantes, quam punire. Rejicit etiam, quod dicunt, non semper ad afflictionem auferendam obligatum esse Magistratum, sed quando commode id facere possit. Si enim bonum & justum sit, ut affligantur, semper id in causa hæc gravissima etiam cum periculo fieri debere. Negat Magistratui incumbere, aut in ejus viribus esse, ut de erroribus cognoscat, Nominat ab eo onere liberandum esse ait, quem cum summa veneratione nominat, *GUILLIELMUM Britannia Regem*. Ex antiquitate etiam ecclesiastica & martyrum historia suam tuetur opinionem; asserens, quod optimis Ecclesiæ temporibus nunquam vis facta sit dissentientibus, & ad infirmitates & lapsus refert, quod intemptivo Episcoporum & Imperatorum quorundam zelo fieri coepit. Inde opprobrium Christianismo illatum esse putat legibus Arcadii & Honorii contra Manichæos & Donatistas. Exemplis Doctorum, qui reformationis seculo præcedenti autores fuerunt, non movetur, quia quæstionem hanc nunquam solide examinarint, aliasque opinionis suæ causas habuerint. Tandem non plus concedit Magistratibus, quam ut religionem, cui addicti sunt, dominari & eminere faciant, nisi forte pacto prohibeantur, aut sine persecutione prærogativam illam obtinere non possint: deinde, ut eas prohibeant & coerçant religiones, quæ subditos ab obsequio Magistratibus debito retrahant, turbas excitent, aut in reliquis omnibus dominari velint. In his tamē omnibus cogitate Magistratus debere, Deo rationem reddendam à se esse, & ut charitatem potius sequantur, quam timori & suspitionibus indulgeant. Gloriam verò divinam optime promoveri a Magistratu posse arbitratur, si Doctores populo det, qui ad eum instruendum & emendandum idonei sint doctrina & moribus; plus ab illis negat a Deo exigi. Addit aliquid contra speratam Romanæ Ecclesiæ conversionem, quam prædictam esse innuit, & ab Ecclesiis Gallobelgicis petit, ut in proxima Synodo de hac tolerantia de novo deliberent, & de ea sapienter decident.

MATHEI

MENSIS OCTOBRIS A. M DC XCI. 463

MATHEMATICAL SCIENCES IN NINE

Books, by VVilliam Leybourn Philomath.

hoc est,

**Curfus mathematicus, in quo scientiæ mathemati-
cæ novem libris comprehensæ docentur a Guilielmo
Leybourn Philomathem.**

Londini, apud Thomam Basslet & Socios, A. 1690. in fol.

Constat 11 Alphab. & tab. 211. 431

Cum solertissimus vis *Guilielmus Leybourn* usu frequenti comperisset, quanto cum discipulorum excolumento scientiæ mathematicæ doceantur, si omnes uno in systemate comprehensæ, illarumque doctrinæ ita inter se connexæ sint, ut fundamenta sua ex aliis libris, quos cum temporis & sumptuum dispendio evolvere necesse sit, non arcessant ac repetant; a multis jam annis constituit, tale opus Anglicana lingua in suæ gentis usum conscriptum edere in publicum, nuperque ab amicis compulsus, id quod animo dñi voverat, executus est. Dedit autem præcipue operam, ut omnes hujus systematis partes eo ordine disponeret; quo ab illis legendæ sunt, qui suo Marte illarum notitiam sibi comparare gestunt. *Primus ergo liber Arithmetica* proponit, non vulgarem solum, sed decimalem quoque ac logarithmicam. *Secundus Geometricus* est, & problemata ac theoremata elementaria complectitur. Utrique autem supplementi loco brevis de *Algebra speciosa* tractatio adjecta est. In *tercio libro* doctrina de *primæ mobilis* usque Globi perspicue explicatur, & varia circulorum spheræ projectio docetur. *Quartum* librum *Cosmographia* sibi vindicat, partim celestis; quæ de systematibus Astronomicis, & tam errantium quam affixarum stellarum, nec non cometarum natura agit; partim terrestris, quæ *Geographia* quoque dici solet, cui annexa est de æris seu epochis variis dissertatio *Chronologica*. In *quinto libro* *Trigonometria* plana & spherica exponitur, non solum quatenus Tabulis sinuum, sed etiam Analematis, globi celestis, & scalarum in hunc finem constructarum adminiculo exerceri potest. *Sextus* liber Geometricorum instrumentorum usum ostendit in *Longimetria, Planimetria & Architectura milita-*

*militari. Navigationis præcepta tradit liber septimus, Gnomonices celestis. Nomen autem nihil aliud est quam Nicolai Mercatoris Institutio-
num Astronomicarum liber secundus de Planetarum Theoria, in lin-
guam Anglicanam conversus. Aditæ quoque sunt suis in locis tabu-
læ ad rem præsentem accommodatæ.*

**GERHARDI FELTMANNI DE TITULIS
Honorum Libri II.**

Bremæ, apud Hermannum Brauerum, 1691. in 8. Plag. 47.

cap. fin.
§. 6.

A Mœnum hoc ac rûtidum differendi argumentum, ex Jure publico
Ac gentium moribus maxima ex parte depromptum, jam ante vi-
ginti annos occupavit Autor Consultissimus, illudque collatis ex Jure
civili suffragiis condigne illustrare instituit. Quanquam autem inter-
medio tempore ex Univerſitate Groningana, in qua Primarium Juris
Professorem agebat, ad Curiam Provinciam Frisiz Orientalis fuerit
vocatus, negotiisque forensibus arctius multo addictus; non ideo ta-
men ab Academicis studiis, quibus ipsum a prima adolescentia com-
mitones haud vano augurio destinaverant, semet abstrahi passus est.
Singulari etenim alacritate hoc ipſo anno non tantum nova eruditio-
nis suæ edidit monumenta (Vid. Acta mensis Aug. pag. 359.) sed curam
quoque adhibuit merito laudabilem, ut hunc Tractatum *de Titulis Ho-
norum* non tam externa forma, quam potius re ipsa ex insigni accessio-
ne locupletioſiorem sisteret. In continnando vero ac emendando hoc
opere haudquaquam rigido nexu membra singula strictim compinge-
re voluit Autor; sed solutius paulo scribendi genus amplexus genui-
nas sæpe materias invicem miscet, libertiusque deinceps supplet, haud
raro etiam adventitias questionibus distinguit, ut alternante hac vicis-
situdine Lectoris animum suspensum semper tenere magisque avidum
reddere videatur. Quod ipsum institutum æmulari eo minus vere-
mur, ubi summa rerum momenta nobis commemoranda veniunt, si
paucissimis prius generalem connexionem fuerimus præfati. Hoc
videlicet ordine in duobus libris Tituli censuram subeunt, prout no-
mini proprio vel præmitti vel postponi consueverit; cumque suis rus-
sus species forment posterioris note nulli, declarantur prius illi, qui di-
gnita-

gnitatum, officiorum, possessionumque sunt indices; post & isti, qui nuda honoris aut amicitiae epitheta. Quae singula titulorum genera a summis Principibus, sub quo augusto vocabulo Imperatorem Romanum, Reges, Electores, aliosque Status potentiores comprehendimus, explanate decurrunt ad Magistratus, Nobiles, Eruditos ceterosque honoris luce aliqua conspicuos.

Ipsius vero commentationis exordium more solito ducitur ab iis, Lib. I. quae circa Titulorum ac Honorum naturam ac species sunt observanda; cumque haec theoretica magis esse videantur, subjicitur in c. 5. 6. & 7. quaestio praedecisialis & apud Batavos maxime illustris de statu Drenthiae, utrum inter foederatas Belgii Respublicas Provinciae titulum mereatur? Indecisam relinquere maluerat hanc quaestionem Autor in priorae editione p. 23: ne vero intempestivae cujusdam timiditatis eum quispiam insimulare posset, manifeste affirmativam amplectitur, expositis late argumentis, quae in utramque partem proferta solent. Titulorum origo ex Jure Gentium deducitur in cap. 9. & 10. ac Juris Divini indulgentia stabilitur. Cap. 11. & 12. duae classes producuntur, quarum prior Reges & Principes ambitiosos ac titulis ineptis stolide tumidos notat; posterior vero gloriose commemorat Heroes magnanimos & modestos, quibus non affectata in titulis simplicitas placuit. Scorsim mox in c. 13. differitur de Regibus Galliae, cur adstricto utantur titulo, & qui hujus instituti recessus esse videantur. Luxuriam dehinc in privatorum titulis, quae ab Italis potissimum derivata nostram aetatem affigit, liberius perstringunt cap. 14. & 15. sic tamen ut in cap. 16. concedatur, certis in casibus alios etiam titulos & majores admitti posse; argumento ducto a nummorum fato, in quibus nunc tyroni eadem constituatur merces, quae ante duo secula praestabatur egregio artifice. Et sic adeo, concordante Linthii judicio, titulos aequae ac rerum pretia crescere ferendum est. Caput 16. & seqq. recensent Principes provinciarum titulos usurpantes sine re, quorum commemorationem cum possessorum indignatione susceptam commoda haud pauca, nec pauciora tamen incommoda secum vehere, ex latiori discursu deprehendimus; quemadmodum ex cap. 17. omnino innoxiam esse omissionem tituli circarem adhuc acquirendam, licet tredecim rationes obstant, quae sigillatim ac solide refutantur. Intermedium cap. 18. Pontifici Romano summum imperium in terras, quas hodie possidet, defert, & Ejus-

dem Nuntios apud Reformatos etiam Principes ac Status eodem cum Regum Legatis honore haberi, Federatorum Belgii Ordinum exemplo docet. *Cap. 31* evoluit epitheta Majestatis Sacrae, Sacro antra, & quis eorum inter Imperatorem Romanum, & Reges Angliae, Daniae & Sueciae in salutando mutuus sit usus. Circa Caesaris titulum ex *cap. 34*. notamus, Imperatoris titulum Regem Galliae non tantum, sed & Reges omnes posse usurpare, adjecto regni nomine; perperam tamen Caesaris titulum tribui ulli alii Principum quam Imperatori Romano. Stringit ea propter Auctor monumentum a mercatoribus Londinensibus Carolo II Regi positum; in quo *Caesar Britannicus* salutaris fuit. *Cap. 36*. Protectoris titulum a Cromwellio usurpatum, jam olim in Anglia cognitum fuisse probat, ac insimul notat, titulum sine re fuisse; quando Henricus II Galliarum Rex se Protectorem libertatis Germanicae in literis jactavit. In *Cap. 37*. differitur de Titulo Ministri, qua de causa apud Protestantes Clericis tribuatur, & quo in pretio eundem Magnatum aulae habeant; quandoquidem illis solum Consiliariis servetur; cum quibus arcana dominationis Reges & Principes potentiores conferre solent. Galliae Rex quinq; tantum ex suis hoc titulo machare dicitur, veluti Regni Cancellarium, Secretarium rerum exterarum, Secretarium rerum militarium, Principem Rationalium regni, atq; Secretarium Domus Regiae. *Cap. 42*. avitam Frisiorum libertatem eruit, & qualis inter istum populum & Imperium Germanicum olim intercesserit nexus. Nobilium ordines diversos *cap. 43*. recenset, prout alii vel ob meritum; vel ex stirpe Nobiles, alii Liberi Nobiles Imperii, alii Equites, alii Equites Imperii. *Cap. 45* exponit titulum Superintendentis & Inspectoris. In *cap. 48*. adstruitur, singularum Belgii Federati Provinciarum Ordines creare posse Equites. De titulis Deo tribui solitis in *cap. 51*. disquiritur, ac speciatim quidem, an Ter Optimus Maximus a Christianis appellari tuto possit. Negavit id ipsum *Jacobus Oudean* libro, cui titulus *Römische Oubeden, Loh. 4. p. 126*, hoc argumento notus; quod profana gentilitas cum titulum soli Jovi tribuerit, cum in Deorum omnium Optimus & Maximus haberetur, quae comparatio Christianis esse debeat abominabilis. Fuit tamen reponitur, verba ista non semper comparationem supponere, verum & extra eam absolute denotare rem utilissimam & plenissimam. Sic fuit dum O. M. dici, qui cum omni commodo, quaecumque illud sit, ad aliquem pertinet, licet unicus sit. In

Cap. 54. origo vocis *Souverain* in disceptationem venit. Deduxerat eam *Guy Coquille sur les coutum. de France Quest. 39.* ex vocabulo Latino *supremum*; quod reprobavit Noster, & contendit, illam in Germania inferiore natam esse, & compositam ex *suver* & *reiu*, quæ pro synonymis habentur, & propter singularem emphasim usu loquentium conjunguntur, quales formulæ complures hac ratione conheræ ibi præstant. Exprimunt ergo *Souverain* illud, quod *purum patrum* appellamus, cui nil admixtum, id quod imperio accommodatum talem vim ac potestatem denotat, quæ in omnes sine ulla exceptione competit. In *cap. 61.* memoratur, olim a Galliarum Rege Electoribus Imperii datum tantum fuisse titulum Celsitudinis Electoralis, sed ante annos non multos Baronem Blumenthalium, cum Legati munera apud Regem Galliarum fungeretur, effecisse, ut Electori Brandenburgico Serenitatis Electoralis titulus fuerit tributus. Quo titulo hodie a Regibus non tantum ceteri Electores seculares decorantur, sed & Ecclesiastici, modo ex Domino Electorali aut patre Principe Imperii sint nati. Qui enim ex Comitum, Baronum, Nobiliumve ordine ad istud fastigium fuerint eVecti, hodie non Celsitudinis Electoralis titulo salutantur. Haud frustra vero in *seq. cap. 62.* queritur, utrum Septemviri hodie Electores dici possint? Et affirmativam sententiam Autor his potissimum rationibus adstruit; secundum famiosam Juris regulam, temporariam mutationem Jus privacis non innovare; spectandam esse originem; nec pro absurdo reputandum, si alicujus numeri ratio in appellatione non habeatur. Nam Foederis Divini veteris dici interpretes LXX; neminem tamen nescire, quod plures fuerint. Sic Centumvirale iudicium & Centum-Viros fuisse dictos, licet quinque supra centum essent; imo aucto postea numero ad centum & octoginta, præeam tamen Centum-Virorum appellationem mansisse. An vero Papa Romanus a Protestantibus Principibus *Santissimus Pater* satis commode appellari possit, ambiguae decisionis quæstio videtur ex iis, quæ *cap. 66.* congesta sunt. Traditur hic, de titulo isto disputatum fuisse in Anglia, cum ageretur de nuptiis inter Carolum I. & Filiam Hispaniæ Regis contrahendis, ubi Papæ dispensatio ab altera parte desiderata fuit. Cum enim Pontifex prius epistola ad Regem Angliæ scripta ei titulum Dilecti Filii largitus esset, exinde illos, qui suatores hujus connubii extiterant, fundamentum petiisse, Pontifici ex relatione civili titulum Sanctissimi Patris

tris eum mere politicum tribui posse. His tamen non obstantibus, presertim Noster concludit, vel ex hac sola ratione Principes Protestantes non posse Pontifici largiri Patris titulum, quia in suis provinciis pro Patribus coli debent, & non tantum Episcopi, sed & summi Pontifices in suis territoriis revera existunt. Quod ipsum thema de Jure Papali Principum Evangelicorum, Magnificum Strykius, B. Zigleri in primaria Juris professione in Academia, Wittenbergensi successorem dignissimum, in oratione sua inaugurali nuper tractasse cognovimus. In Cap. 72. proluxa disquisitio de Legatis eorundemque variis ordinibus, honoribus ac postulatis instituitur, quibus v. g. ex his titulus Excellentiae sit tribuendus, utrum secundo legato idem sit exhibendus honor, qui primo defertur. Quem in finem exhibentur declarationes nonnullae de hisce causarum momentis a Legatis Brandenburgicis in conventu Neomagensi Legatis Anglicis Mediatorum partes tum sustinentibus oblate. Quae Pontificibus Romanis circa titulorum secularium collationem competat potestas, & quae de facto, ut loquimur, ab eis subinde fuerit usurpata, cap. 75. & l. 2. cap. 27. fufius exponunt. In Cap. seqq. 77. & 78. duas quaestiones decisionem suam ex Jure Civili expectantes deprehendimus. Primum quaeritur, quam probandi vim habeant tituli in lapide vel monumento scripti? Rem totam occasione l. 6. C. de relig. & sum. sum. hisce conclusionibus exponere satagit Noster: (1) si consensu personae, cui vel ipsi vel heredibus & successoribus ejus, titulus inscriptus incommodum adfert, is antea positus fuit, tunc absque dubio contra eam haeredesve ejus plenam faciet probationem. (2) Si de consensu non apparet, & in loco publico per tempus longissimum inscriptio haerit, tunc perfectam & plenam probandi vim habet, ut is damnatus adeo sua culpa sentiat, qui non contradicit. (3) Sed secus res habet, si nec longo tempore posita, nec in loco publico deprehenditur inscriptio, & insuper neque de consensu neque de contradictione ejus constat, de cujus damno agitur, tunc etenim titulus neutquam probabit dominii alteriusve jura translationem, ac ne quidem praesumptionem pariet, maxime si exierit in loco haud frequentato. Quaeritur secundo de probandi modo. Repetit Noster doctrinam a Bartolo et Baldo traditam, probationem tituli supponentis collationem dignitatis, aut officii alicujus, faciendam esse per productionem originalium, ut loquimur, adeoque non sufficere, si vel testimoni-

testimonium codicillorum Principalium jam confectorum proferatur, aut ad testes vel famam publicam fiat provocatio. Quæ omnia majori solertia excutiuntur, si non de mero honore publico augendo, sed de procerdia, quam alius sibi debere ait, contentio fuerit suborta. Hoc etenim casu obtinet dispositio *l. ij. C. de R. P.* ut non is alteri præferatur, qui prior codicillos Principis manu signatos impetravit, sed qui prior possessionem muneris, cujus titulus est index, acquisivit; quod illustri exemplo quorundam Competitorum noviter evectorum in Collegium Principum ulterius declaratur. In *Cap. 85.* explanantur & ordine & re affines Tituli *Cod. de his qui potentiorum nomine titulos prædiorum assignant &c.* & ut nemo privatus titulos prædiorum suorum vel alienis imponat vel vasa regia suspendat. *Cap. fin. 88.* vigore *Aurb. Habita C. ne filius pro Patre eum*, qui Studiosum vel Professorem injuria afficit, ipso jure infamem fieri, notat.

Et hæc ex Libro I. Sequitur Lib. II. qui licet 34 tantum Capitibus constet, & sic nedum mediam prioris libri partem æquet, isti tamen materialium utilitate & jucunditate haudquaquam cedere videntur. *Cap. I.* titulos varios Scholarum tradit, earundemque characteres, qui prædagogia seu scholas triviales a gymnasiis illustribus, ista rursus ab academiis, hæc ab universitatibus distinguunt. Cumq; de eo satis constet, quod in Germania non nisi Imperatoris indultu academiæ possint erigi, quaeritur porro, an gymnasium illustre civitas municipalis constitutere jure suo valeat. Negatur id ipsum, atque ad effecta superioritatis territorialis refertur, ea potissimum de causa, quod nullum collegium absque Principis consensu constitui queat. In *cap. 9.* exemplis compluribus adstruitur, Reges & summos Principes subinde etiam alterius Reipublicæ civibus titulos conferre solere. Quo in casu commendanda venit Fœderatorum Belgii Ordinum cautela. Istis tale quid ubi subolet, malunt prævenire alios, & eisdem prius Proceribus suis decernere honores, ne forte vel non agnovisse suorum merita, vel impares extraneo Principi in conferendis honoribus esse videantur. Ideo cum jussu Reipublicæ suæ Legatus Venetus Danielelem Heinsium Equitis cingulo donare vellet, eidem eandem dignitatem Patriæ Ordines prius contulerunt. Cumque alio tempore Ludovicus XIII Rex Galliarum Belgii Fœderatis per literas denunciasset, hoc se in mandatis dedisse Legato suo, ut Principem Auriacum, cui hæcenus Excellentiarum titulus tributus fuerat,

fuerat, majori titulo *Alteffe* exciperet; tale responsum tulisse fertur ab Ordinibus, gratias se agere Regi, quod eadem ipsi mens esset, quæ sibi esset: nam & pridem se Principem Auriacum condecorasse titulis, qui idem ac Gallicum *Alteffe* notarent. A moderno vero Principe Auriaco WILHELMO, jam Magnæ Britannæ Monarcha, Licentiati Juris titulum, quem Academia Cantabrigiæ ejus Serenitati ante annos non ita multos submisit obtulit, clementissime admissum esse refertur in *Cap. 12.* cui jungimus *Cap. 10.* quod Regiæ Domus Stuardianæ nomen gentilitium eruit. Teste Buchnano, natales illud ducit ab officii titulo. Postquam enim conditor Serenissimæ hujus Familiz Gualterus pater Roberti Regis Scotiæ amplissimam meruerat dignitatem, quæ populi istius lingua audit *Highb Steward*, quasi diceret summum Vicarium; factum est dehinc, ut posteris ejus, Augusto licet folio admotis, titulus istius officii in *Stuard* contractus, ex tenaci subditorum usu adjiceretur, quamvis perperam, nec absq; omni indignatione Regum. Simile quid circa Familias illustres Seneschallorum & Truchessiorum accidisse, fusius memoratur. *Cap. 29.* concursum titulorum ac officiorum examinat, & quæ circa *l. f. C. de Adess.* moveri solent. Recensentur postea conditæ hac de re a Batavis leges, earundemque fata; quibus præmissis, transitus fit ad quæstionem præjudicalem Comiti Portlandiæ ab Ordinibus patriæ non ita pridem motam. *Cap. 31.* Actiones investigat, quæ intuitu titulorum, in quantum dignitatum, officiorum ac possessionum indices sunt, competere censentur. Varia vero remedia pro casuum varietate semet offerunt. Occurrit (1) Possessorium summarissimum; quando inter Principes potentiores metus armorum subest; sequuntur (2) Actio ex interdicto uti possidetis, (3) Actio injuriarum, (4) Actio negatoria & confessoria, (5) Actio præjudicialis, (6) Actio ex *L. Diffamari*, (7) Conditio ex lege priva adversus illum, qui scions dolo malo alicui negavit titulum debitu m, & prænam privilegio expressam iurat; quorum spectant, quæ habentur in *med. art. 44. Capitul. Leopold.* Nec privatorum tantum vindicationi titulos relictos esse credendum, quin illos publicæ tutela gaudere *Cap. 33.* demonstratur. In *Cap. 34. & fin.* incidenter Autovita, studiorum ac honorum suorum cursum & incrementa exponit, adjiciens prætermissa seu supplementa nonnulla. Præ cæteris monet a se passim usurpatam formulam, Ordines Imperii a Cesare receptos esse in confortium

fortium Majestatis: utque mentem suam clarius exprimat, addit, modum Regiminis istius convenientius vix posse conferri, quam cum statu matrimoniali, ubi mulier viro aupta recipitur ab hoc in omnis vitæ consortium, quo non curarum tantum, sed & imperii domestici particeps fit; & tamen paterfamilias est, qui in domo dominium habet. Perinde ergo, ut paterfamilias æquioris animo sibi feret dici, quod conjugem admiserit in consortium domini vel imperii domestici, quam eum nil invita uxore posse facere, cunctaque sine hujus consensu gesta esse nulla: sic & satius fore, si omnes illæ quæstiones de sede Majestatis in Imperio cum reliquis lusoriis proferberentur, earumque tractatio Professoribus aliisque, qui de Jure Publico scribere volunt, gravæ poena interdiceretur. Absq; ulla autē acerbitate, juri ac negotiorum publicorum capita sic posse distingui, ut tradatur, quid Cæsar solus faciat ac facere possit, quidve Ordines soli faciant facere queant, & in quibus rebus horum arbitrium expectare Augustus noster lege de ejus imperio lata promiserit. Humanissimis denique verbis in §. §. fin. Lectorem compellat Auctor, ut æquo animo ferat, si quid forte vel citra voluntatem suam in alios liberius dictum, aut prætermisisti, aut non satis methodice prælatum fuerit. Quo ipso egregie nobis implere videtur axioma in Jure Canonico passim obvium: *Bonarum mentium esse culpam timere, ubi culpa non est.*

NOUVELLE ANATOMIE RAISONNÉE, OU
les usages de la structure du corps de l'homme, &
de quelques autres animaux. suivant les loix des Méchaniques, par Daniel Taurvy, Docteur en
Medecine.

hoc est,

Nova Anatomia ratiociniis instructa, sive usus structurae corporis humani & nonnullorum aliorum animalium, secundum leges mechanicas, auctore Daniele Taurvy Medicinæ Doctore.

Parisii, apud Stephanum Michallet, 1690. in 12.

Constat plagulis 17. cum 101. iconibus.

Tauso

Tanto cum artificio machina corporis humani elaborata est a sapientissimo Creatore, ut, licet quamplurimi sagacissimi viri omne studium, operam & laborem collocarint, partim in perscrutanda automati hujus fabrica, & cognoscendis instrumentis, quibus mens nostra corporis molem agitat; partim in explicando singularum partium usu, nondum tamen nec sibi nec aliis satisfacere in omnibus potuerint, relicturni quam plurima posterorum diligentia. Quae cum apud se perenderet doctissimus hujus libri Auctor, non putavit ingratum fore naturalis scientiae consulcis, si sua cogitata de usu structurae corporis humani in publicum proferret, ac cum ipsis communicaret. Habet autem ille corpus humanum pro machina quadam statica, hydraulica & pneumatica, cujus hypomochlia & vestes sint ossa, fures musculi, arthra cor & pulmones, canales vasa in quibus liquores cursum circula-rem peragunt. Hinc ergo primum paucis figuram, situm, structuram, & connexionem partis, cujus actionem explicare instituit, describit, & nonnunquam de organis brutorum ad eundem usum aptis natis quaedam disserit, deinde ex principiis physicis ac mechanicis usum ejus derivat. Qua quidem in re ita versatur, ut sicubi recte censere ipsi videntur Doctores alii, calculum suum ipsis adjiciat, sed ubi res nondum ad liquidum est deducta, suas quoque conjecturas proferat, tanquam hypotheses simplicissimas. Ex his specimenis loco praecipuas summam recensere-
bimus, Spiritus animales, prout vulgo explicantur, non dari, sed *cerebrum* liquorem quendam subtilissimum a sanguine secernere, qui nervos impuens tantam rigiditatem ipsis conciliet, ut ab objectis sensilibus debita ratione commoveri possint. Odoriferarum rerum particulas non immediate ad *olfactus* organon applicari, sed aerem, qui dum in illis hospitaretur, determinatum quendam modum acquisivit. *Muscularum* fibras ex vesiculis constare, in quas sanguis ab arteriis continuo impellatur. Quod si vero nervae fibrae, quae extremae fibrarum carnearum cingunt, se contrahant, non patere exitum sanguini ab arteriis adfuso, atque ideo intumescere musculum, & partem mobilem ad se trahere. Dum *inspiramus* aerem, non influere sanguinem in pulmones, sed aerem in interstitiis haerentem a lobulisque inflatis pressum comprimere vasculorum orificia, sanguinem vero inibi contentum & in angustias redactum, cum secundum lineam rectam moveri prohibeatur, deflectere in motum circularem, atque hinc oriri sanguinis colorem pariter atque calorem: interim vero
illum

illum quoque ab aere partes quasdam elasticas recipere, a quibus deinde in vascula capillaria protrudatur. Sanguinem ad *lienem* adlapsum, dum cellularum fibrarum contrahuntur, comminui quasi ac subtiliorem reddi; hinc vero deferri adjecur, ut bili admixtus motum ejus celeritorem reddat, ne diuturniori mora partibus, quas alluit, noxam adferat; ab *omento* vero oleosas particulas ad bilis preparationem conferri, quibus involvantur salina ipsius spicula. Renes succenturiatos eundem fere usum habere cum epiplo, & sanguini suppeditare partes pingues & oleosas. In *ovulis femellarum* non fetus stamina, sed semen illarum contineri, idque dum cogitationibus, quas amor ipsis suggerit, indulgent, exprimi, & in uterum delatum ibique mensera circiter detentum, acorem contrahere, quo officina vasculorum referet, fluxusque menstrui sit origo. Bestias vero ab hoc immunes esse, cum in illis oscula vasorum uteri glandulis sint obstita, nec proinde facile arredi possint.

THE ART OF PRACTICAL MEASURING &c.

hoc est,

Ars praxin Geometricam facile exercendi, bipedalis regulæ adminiculo. Auctore Heinricho Coggeshall.

Londini, apud Thomam Bennet, 1690, in 12. Plag. 6.

Quamvis plurima passim prostant instrumenta, quibus facile expediuntur ea problemata, quæ ad Geodesiam & Stereometriam pertinent, testatur tamen Auctor hujus libri, in Anglia præcipue probatam fuisse regulam hic descriptam, atque hinc factum quoque esse, ut ejus usum explicandum sibi sumeret. Quod ut commode faciat, Logisticae decimalis præcepta præmittit, modumque exponit in usum vocandi Logarithmos Lovvæleanos, de quibus nemo hætenus præter Jonam Moor mentionem injecerit. Deinde tam superficies quam corpora opæ regulæ suæ dimetiendi modum ostendit, tandemque sciætorum præcipuorum constructionem edocet, varias hinc inde tabulas ad res propositas facientes interferens.

IL GENIO VAGANTE, &c.

000

Genius

474 ACTA ERUDITORUM
Genius vagans, seu Bibliotheca curiosa ex centum
& pluribus Itinerariis a Comite Aurelio Anzi collecta.

Pars I.

Parmæ, apud L. M. Ruinetti, 1691, in 12. Plag. 24.

Profiti Constantinopolitani, per Myriobiblon suum æternam famam meriti, & *Joh. Bapt. Ramusii*, a tribus diversorum Litterarum voluminibus, superiori seculo editis, satis noti exemplo excitatus, similem ex variis ejusque linguarum Relationibus præsentis seculi Bibliothecam Itinerariam Ill. Autor adornare instituit. Et in Præfatione quidem succinctam eorum exhibet notitiam, qui *Bononia* oriundi peregrinationis studio inclaruerunt, inter quos *Ludovicus Bartema*, & *P. Franciscus Pipinus* emineant, cui Latinam *Martii Pauli Veneti* Historiam oblivionis alias prope obnoxiam debeamus. Oritur deinde opusculum ab itinere cujusdam *Martiniere*, qui opera sua chirurgica Societati *Noræh & Islandica*, *Friderici III* Daniæ Regis auspicio A. 1647 instituta addidit, Septentrionales partes perlustraverit. De *Berga* *Norvegiæ* temporarii, cujus palatium Archiepiscopale Hamburgi, Lubecæ & Bremæ usui cesserit, mercatoribus refert, quod in loco publico, qui *Conobii* nomine veniat, certam Fraternitatem inter se & habitum colant, huic posteriori veto renunciantes, negociandi libertate retenta, inde excedere necesse habeant. In singulis *Lapponia* ædibus nigrant ali *selem*, quæ incolas, quocumque abeant, instar fidi Achæis comæterat, & vesperi circa negotia domestica in consilium adhibeatur. In *Siberia* quinque ipsi honestioris conditionis exules, qui a *M. Moscoviæ* Duce eo relegati fuerint, obvios factos intolerabilem sui similitum miseriam exposuisse, quomodo quotidie venturum ire coactis, præter famem, intensissimum aeris rigorem, & ferocissimarum bestiarum incursum, larga ictuum, qui coreacis scuticis nudo corpori insigantur, messis immineat statunt muscelarum *Scythicarum* numerum non referentibus, Notari ab eodem *Geographos*, longitudinem *Steti Weyssæ* intra ic leucas Gallicas restringentes, cum ultra 30 miliaria Germanicæ se extendat, unam item eandemque *Zemblam* in *vererem* & *novam* male inspectis: *Hollandos* quoque frustra esse, qui de ingressu in mare Tartaricum unico navigio tempore *Mauritii Nassovii* facto gloriarentur, cum moribus *Pater noster* dictis & perpetua glacia obstitis

tis undique cinctum sit. A *Francesco Negri* Ravennate multa ad *Lap-*
ponia notitiam facientia edoctus Autor noster, ex parva incolarum pag. 33
 statura refutari eos asserit, qui quæ de Pygmæis traduntur, pro com-
 mentis habeant; nec, cum inertes sint & meticulosi, *Gastavum Adol-*
phum S. R. aliquot eorum, ut vulgo perhibeatur, legiones secum tra-
 xisse, ex *Scheferi* Historia, a P. *Lubino* A. 1678 Gallice reddita, itidem 44.
 confirmat. Ex itineris a *Frid. Martens* *Hamburg.* A. 1671 *Spizbergam*
 versus suscepti descriptione, a *Jacobo Rautensels* Nob. Curland. in
 Italum idioma translata, didicisse se ait, quam jucundum glacies isti- 52.
 us loci spectaculum præbere soleat: ita integra apparuisse sacella cum
 fenestris & portis suis, tabulas item & mensas quadratas & rotundas
 cyaneis pilis intextas, ex quarum una vel 40 personarum capaci, stricæ
 instar tapetis pependerit: cadavera etiam post 30 annos ita incorrupta
 reperta fuisse, ac si pridie demum exanimata fuissent. Post Synopsin 60.
 aliquam Navigationis Batavicae A. 1594. seqq. in *Novam Zemblam* ex-
 hibitam, de transitu in Indias Orientales per mare Septentrionale adhuc 73. 84.
 sperando ratiocinatur, si inter *Sprabergam*, & novam *Zemblam*, Con-
 tinentis partem & falso hæctenus insulam creditam, usque ad 78 &
 79 grad. instituat navigatio, & si hibernandi ibidem necessitas oc-
 currat, non in superficie, sed sub terra habitacula, frigoris arcendi
 causa, extruantur. De simili transitu inter Groenlandiam & Ameri-
 cam, ex Indiis item Orientalibus in Europam tentato ibidem agitur;
 subjiciuntur etiam quædam de naturalibus Islandiæ & Groenlandiæ, 115. 94.
 & quomodo in oris ejus maritimis nauclerus Societatis Groenlandicæ
 Daniæ 300 folia arena aurei coloris & ponderis A. 1616 repleverit,
 aurifabri vero ne granum quidem auri eruentibus, in mare Balthicum 100.
 jussu Capituli Societatis arenam ejicere coactus præ moerore obierit;
 subeunte tamen paulo post jubentem poenitentia, cum alius quidam
 aurifaber ex eadem arena purissimum aurum extraheret. De quatuor
 item Groenlandis in conspectum Regis adductis additur, eos præ ani- 113.
 mi ægritudine pariter defunctos esse, cum sexaginta jam millia nati-
 tando emensi, ex fuga in patriam per mare tentata retracti fuissent. In 127.
 longa satis epistola *Herculis Zani* Equitis Bonon. (qui insigni lingua-
 rum variarumque scientiarum apparatu instructus totam Europam,
 Turcia excepta, perlustravit, hanc etiam aditurus, nisi A. 1684. vita
 cum morte commutanda fuisset) de statu *Moscovia*, quem A. 1671 in
 comita-

- comitatu Legationis Polonicae alius pernoscendi opportunam commoditatem hæctus erat, varia seitu jucunda occurrunt. Ita, ut pauca
143. attingamus, ob indispensabilem Regni legem neminem, qui cum Legatis accedit, ante quam hi ad M. Ducem introducti fuerint, quicquam in urbe negotiandi licentiam habere. De urbis, Parisiis & Londino triplo majoris, amplitudine ex 700000 Incolarum & 2000 templorum copia constare posse, quorum potioribus extruendis architectus Italus *Aristoteles Bononiensis* a *Job. Basilio* immensis sumptibus adhibitus fuerit. Ad singulos viarum angulos, vel trahas vel esseda, prout anni cardines id exigant, parata inveniri, quibus, quocumque lubeat, pro certa mercede deveharis. Cujuscunque generis artifices, institores & mechanicos peculiare sibi habere regiones, in quarum una, ad miliaris longitudinem, non nisi Sanctorum imagines venum exposita conspiciantur; ubi tamen *emendi* vel *vendendi* vocabulis uti religio est, sed emptor, num hoc vel illud pretium argenteum cum imagine quadam *permutare* velit, rogatus, illud absque ulteriori contentione venditori numerat. Inter ceremonias circa publicam Legatorum admissionem observari solitas, & illam refert, quod *Bohari* quidam (quod nominis *Consiliarium* innuit) Magni Ducis manum elevare, & advenis osculandam porrigere solet. Infideles tamen, qui casum loco habeantur, ad genuum solum admitti osculum. Omnem Religionis innovationem cum avertentur Moscovita, duabus tunc primariis foeminis de Ritualis modo ecclesiastici mutatione aliquando differentibus, sub crucifragii comminatione silentium impostum fuisse. Fabulam alioqui esse, quod Sanctorum suorum imagines, beneficio quod sibi petierant, non impetrato, flagellis cadere dicantur. Postquam solennem fluminis in festo *Epiphania* consecrationem, cura tali aqua peccata ablu credantur, & pompasam Dominicæ *Palmarum* celebrationem ipso *Zaræ* (quod vocabulum Regem proprie denotare, Bibliorum autoritate probatur) ejusque Aulicis presentibus peragi solitam, exacte descripsit, de proceribus agit, & quod nulla præ vilissimo subditorum prerogativa gaudeant, fustigationi, æque ac illi, obnoxii, *Bohari* ob defloratam gynæcei virginem publice, usque dum expiraret, flagellati exemplo confirmat. Statuta Regni, & Antecessorum Sanctiones A. 1647 a *Zaræ* rerum tunc potente in uno volumine collectas & typis vulgatas esse, in quibus de cultu divino, judiciis, bonorum divisione, tutelis,

tutelis, mancipiis, &c. pauca quaedam disponantur, consuetudine
 & praxi legum paucitatem supplente. Omnium viris ad Gynaecium pag. 189
 aditum interclusum, & si quae male se habere incipiat, a medico accer-
 sito, & a provecioris aetatis matrona de morbi genere edocto, congrua
 ei remedia applicanda esse. Testatur etiam, priscam illam in festo Pa- 191
sibatos se invicem salutandi formulam: *Christum resurrexit; vera*
resurrexit, usu adhuc obtinere; quo tempore *Zar* quoque ministris
 & exteris duobus rubicunda ova distribuere soleat. Eam esse porro lin- 196
 guae Moscoviticae & Polonicae affinitatem, ut citra interpretis inter-
 ventum loquentes se mutuo intelligant. *Waiwodu* hodie uxores & 202
 liberos in provincias setum ducere licitum esse, quos olim obsidum
 loco relinquere opus fuit; variis interim Secretariis aliisque ministris
 actionum observatoribus adjunctis. Dum ritus nuptiales recenset, 205
 nec hunc intactum relinquit, quod tertio ferculo illato sponsus ad thala-
 mum sponsam deducat, & certis foeminis iacturam libertatis interim
 pro mercede aliqua deplorantibus, post horam circiter sponsi pater
 poculum vini plenum convivis porrigat; hosi pertusum sit & effluat,
 sponsam violatae pudicitiae ream inventam fuisse indicio est, & rescin-
 dendo matrimonio aniam praebet; quae rescissio etiam ob alios corpo-
 ris defectus locum habet, si modo dotem duplicatam reddere sponsus
 paratus sit. Cognationem spiritualem & quartum gradum matrimo-
 nia impedire; mariticas collotenus vivas sepeliri: ad certos annos
 vendi posse uxores, ut & liberos in servitutum tradi, si parentes aere
 alieno urgeantur; qui communiter ob laxiorem disciplinam eos mi-
 nus habeant morigeros, ob promiscuum etiam cum liberis balnei usum
 merito detestandi. Procerum alicui injuriam inferens duplo ma- 218
 jorem offensa multam solvere cogitur salarum, quod hic ex aula per-
 cipit. Inter Nobiles, qui majores suos civitate hodie superant,
 inveniri, qui in arcibus amicitiae signum, exteros ad uxores introdu-
 cant, quae nitidissime compta, porrecta prius aqua vitae, jussu marito-
 rum genis osculum infigi parantur; eosque vel flore bombycino vel
 strophiole acu picto, aut alio id genus munusculo donatos dimittant. E- 221
 tes inter eos exortas, consecras equis, baculis terminari, quibus se invi-
 cem excipiant. Veluti devotio in templis spatiois & subfelliorum vacuis
 se exerens, exuberantius erga Principem obsequium, & haud aequi-
 bilis obvia in pauperes largitas, inter primarias virtutes referenda sunt

- pag. 224. ita ebrietatem utriusque sexui, Religiosis etiam nimis familiarem, & ob negligentiam inde oriundam tot cientem incendia, superbiam, & impotentem mutuis se proscindendi convitiis pruritus, turpissimam ipsis aspergere maculam. Frequentissimi usus monetam, ab una parte *Zari*, ab altera *Equiti* effigie insignitam, (quæ *Kopek* dicatur, & dimidium ejus *Deniske*, cujus generis vel centum Ducato valore æquales citra ullum loquelæ impedimentum intra buccam recipi videas) exportare velle gravissimum piaculum est. Et cum olim fodinæ ob industriæ defectum ignotæ fuerint, versus Tartariæ fines fodinæ ferri se pro-dente, rogatu *Zari* ab Electore Saxoniz soliores impetratos, eorum-que opera notabilem ferri copiam inde erutam fuisse. In M. Ducis *Alexii Michalovicii* laudes dum excurrit, a miti eum, iusto, casto, pio & sobrietatis studioso commendat animo, qui Regicidio Anglicano intellecto, facti indignitate commotus Carolo II. 50000 militum obtulerit, & universis Anglis ejectis, omnem Legatis a Cromvello mittendis aditum denegaverit; qui literarum amore quotidie librorum in linguam suam translatorum lectioni aliquid temporis impenderit, & *Luciano Golosvio* Bojaro Latine docto, & *Nascechina*, Latine, Gallicæ & Germanicæ linguæ perito, ut & *Paisio Ligario* Chio, Metropolitanò Thessalonicensi, ob eruditionem largi stipendii oblatione ad se evocato, impense faverit, aliasque artes munificentia sua promoverit; unde & in gratiam Regis artificiosis fabricis oppido delectati, Procères in spatiosa ante urbem planitie complura eaque splendida ab utroque latere palatiola erigere certaverint. Primarii quoque, qui magna apud *Zerum* gratia valuit, Ministri *Artemonia* meminit, & quomodo ex hujus arbitrio ultimam conjugem Princeps duxerit, *Nataliam* scilicet, filiam *Cy-villi Poliocrevicii* Equitatus Smolenskoviensis Præfecti, originè tamen *Germani*, quam ex formosissimarum Regni corona, & ex tribus harum omnium, prævia matronæ honestæ exploratione, perfectissimam inventam Principi suo selegerit. Sequuntur itinera a *Vincenzio Erve*, itidem Equite Bononiensi, in *Africam* & *Syriam* A. 1613; item a *Sebastiano Berni* Societatis Jesu A. 1655 in *Cyprum* suscepta, qui posterior *Goam* quoque adiit, ubi *S. Francisci Xaverii* corpus visitans integrum idem, excepta altera manu, quam Roma habet, & ore aperto prædicantis quasi, reperit. Literæ nonnullæ a *Joh. Ludov. Zani*, Excubiæ Præfecto, & *Glogavia* A. 1671. ex ictu globi defuncto, ad Propia-

Propinquos suos scriptæ, varia ad successum belli Sueco-Danici pag. 338.
 ut & Cesareo-Turcici in Hungaria & Transylvania tunc gesti, spe-
 ctantia continent; in quibus nec illud reticendum sibi putavit, quan-
 tum commodi pauxillum illud Latinitatis ex schola adhuc reliquum
 sibi attulerit. Subjungitur *Nova divisio Terra* per differentes inco- 387-
 larum species & generationes instituenda, desumpta ex Ephemeridi-
 bus Gallicis d. 24. Apr. A. 1684. In hac *Lappones* peculiarem &
 quidem quartam speciem constituunt; cumque quoad sequentem se- 393-
 xum pulchræ & deformes ubique reperiantur, pulchritudinis causam
 non solum in aquæ; ciborum, regionis & aeris, sed potissimum etiam
 in seminis certæ speciei vel generationi quadrantis qualitate quaten-
 dam esse. Sic in *Egypto* & *Africa* reperiri; quæ vel cum Cleopatra 395-
 aut famosa illa Veneris Romanæ statua certare possint; *Mingretham*
 quoque, *Georgiam*, & *Circassiam*, omnium peregrinantium consensu,
 pulcherrimas totius Orbis feminas fovere, adeo ut nec Christianis nec
 Judæis inancipia muliebria in *Circassia* sibi comparare liceat, solis Tur-
 cis & Musulmanis reservanda. Partem hujus Operis primam claudit
 compendiarium trium Regnorum *Africae*, *Congo*, *Malamba* & *Angola* de-
 scriptio, ex vasto *Cervazii* Opere excerpta, cujus recensionem cum
 jam dum in Actis nostris A. 1687. mense Decembri exhibuerimus, hoc
 labore, ne actum agamus, eo facilius supersedebimus.

**LES MEMOIRES DE MONSIEUR DE
 Puysegur. i. e.**

Commentarii Jacobi Castenedi, Equitis, Domini de
 Puysegur, Tribuni legionis Pedemontanæ, & in exerciti-
 bus regis sub Ludovico XIII & XIV Locumtenentis gene-
 ralis, publicati a Dn. du Chesne, Consiliario Regio
 & Historiographo Galliarum. Accesserunt instructio-
 nes militares. Tomi II.

Amstelodami, 1699. in 12. Plag. 22.

Quasquam multa cum libertate, res a se gestas vel visas Vir hic fortis
 & rei militaris peritissimus in commentariis hujus suis retulerit &
 descripserit, de genere tamen suo & parentibus nihil memorat; sed sup-
 plevit

plevit hoc in præloquio, quod opusculo præfixum est; editor Dn. *du Chesne* indicans, natum illum fuisse (quo die & anno non notavit) ex nobili & splendida in Aquitania familia; tabulam quoque genealogicam addidit. Patrem habuit XIV liberorum parentem, inter quos *Jacobus* hic septimus fuit, qui postquam ex ephedis (inter quos in Ducis Guisii aula locum habuit) excessisset, militia nosse dedit, totosque quadraginta quinque annos Regibus suis fidelem & utilem præstitit operam; ætatem vero ad octoginta duos annos produxit, ea felicitate, ut in tot expeditionibus, in quibus maxima pericula intrepide adierat, nunquam vulneratus fuisset, licet bis in hostium venerit potestatem. Referuntur in eodem præloquio contenta documentorum quorundam, quæ post excusum jam commentarium reperta sunt, ad historiam illustrandam & confirmandam facientia; sunt autem literæ Regum, Principum, & Ducum exercituum regionum, ad *Puysegurium* vel de eo scriptæ. Quod commentarios ipsos attinet, tam varia & multa in iis narrantur, ut recenseri in compendio ordine & proxime non possint, sed per summa tantum capita, aut notabilia quædam eundem sit. Initium narrationis ab anno 1617, finem vero in anno 1658 facit Autor. Interea, quæ de seipso refert, plurima sunt, quæ animi præsentiam, consilii copiam & intelligentiam rei militaris insignem, tum probitatem non vulgarem ostendunt. Cum anno 1620 in civili illo tumultu, qui inter Regem Ludovicum XIII, matremque ejus Mariam Medicæam ortus erat, *Puysegurium*, viginti forte annorum adolescens; & adhuc gregarius miles, cum hostibus profugis in castellum quoddam prope urbem Andegavensem, ardore quodam animi perripisset, non mortem solum evasit, sed & prædiciis persuasit, ut deditionem Regi facerent; id quod Marescallus Gallie, *Franiscus Bassompierre*, in suis quoque notavit commentariis, quanquam *Puysegurium* errore quodam *Puysegurium* nominaverit. Anno 1622, cum bello, quod vocant, Hugonotico in obsidione Montispellulani in cohorte quadam prætoris inter amicos ordinum ductores adhuc esset, ob solertiam tamen & fortitudinem a Ducibus regis delectus est, ut munimentum quoddam suburbanum (*crans* vocant) exploraret, quod cum vitæ discrimine presentaneo ea fide & peritis præstitit, ut dignum haberetur, qui Regi ipsi, quæ egerat, referret; quod ea fecit ingenuitate, nullus etiam consilium de ratione oppugnandi munimenti dare, cui successus respondit, ut Rex primum Signiferi, qui vacaturus esset, locum

pag. 4

20

locum ei promiserit; generose enim recusaverat pecuniam præmii loco a Rege oblatam, eamque sodali suo, qui in exploratione ista vulnus lethale acceperat, volente Rege, tradidit: sed præventus ambitu potentiorum, signiferi munere non nisi post annum & sex menses positus est, interim inter *sclopetarios*, quos *magjores* vocant, Regii corporis custodiæ destinatos receptus. Anno 1631, cum septem annis signifer fuisset, soluto XII millium librarum Gallicarum, i. e. quatuor imperialium millium pretio, in legione veterana, quæ a Pedemontana provincia nomen olim sortita est, centurionis locum & vigillum præfecti acquisivit. Hoc per occasionem in actis anni 1622 refert, & postea anno 1631 repetit. Interim cum adhuc inter sclopetarios illos esset, a Rege tamen, qui in Subalpinis tunc bellum gerebat, ob insignes, veritiam rei tacticæ, ut & favore quodam singulari, delectus est ad instruendas copias, quibus Rex sororem suam, Sabaudicæ Ducis uxorem excipiebat, & instituto certamine simulato delectabat, ut vero ornatio laboris illo fungeretur, veste, qua Rex ipse die præcedente usus erat, donatus fuit. Nec solum in expeditione bellica opera ejus libenter usus est Rex, sed & in negotiis occultioribus, quale fuit, cujus gratia Bruxellas, ubi tunc Regina mater exulabat, anno 1622 missum se esse scribit, & in quo industrie suæ specimen haud exiguum dedit. Anno 1635 interfuit expeditioni, quam regius exercitus ductu *Bernardi Saxonici Ducis* Vinariensis, & *Mareschallorum Forcal & Brezal* ad Rhenum susceperunt, in qua multa narrat suo consilio & opera gesta, ut & anno 1636 in Belgio sub Castiliano & eodem Brezao Mareschallis. Anno 1637, cum legio sua sub Ludovico Borbonio Comite Suesionensi Campaniæ summo Præfecto militaret, insigni illi & regii sanguinis Principi industriam virtutemque suam multis experimentis probavit. Puysegurius, honesti etiam & boni viri officium ei præstitit, cum apud Regem, apud quem male delatus erat, fidem & prudentiam ejus laudaret, & quosdam casus adversos excusaret. Anno 1639, Rege ipso præsentem, Hesdinum captum est, in qua obsidione quædam a Ducibus non optime administrata annotavit Puysegurius, commendavit tamen Regi secreto eum interroganti Mellerajum ex Richelii clientibus, tormentorum Præfectum, juvenem quidem, nec satis peritum, sed discendi cupidum & fidelem, qui etiam dignitate Mareschalli Franciæ tunc honoratus fuit. Anno sequenti 1640 urbs egregia *Airebatum* in Gallicam venit potestatem.

pag. 36.
no.

57.

112.

138.

153.

161.

161.

- statem. In ejus obsidione haud contemnenda Puysegurii opera fuit, sed praemia a Rege sibi destinata, praefecturam nempe in cohortibus praetoriis, invidia Cardinalis Richelii, & Henrici Desfiati de Cinqmars, qui stabuli regii Praefectus major erat (vulgo *le Grand*) interversam esse queritur. Anno 1641, cum Comes Suesionensis cum Duce Bullionzo Sedani tunc dominio, arma contra Regem, aut potius, ut dicebant, contra Richelium cepisset, datum a se consilium esse memorat, munimentum ad pontem Mosae Sedano oppositum construeretur, tamen suspensus nihilominus Regi factus fuerit: quam tamen suspicionem elucrit, cum Bullionzo persuasisset, ut cum Rege in gratiam rediret, singulari illa in re industria versatus, nec exiguis obnoxius periculis. Richelii enim potentia tanta erat, ut Regi ipsi metuenda esset, ita ut, si fides haberi debet *Cinqmarsio* qui id Bullionzo aperuit, in nulla regni urbe tutum se esse crederet, cum omnes a factione Richelii tenerentur, & ideo Sedanum se recipere vellet. In praelio ad Basseam anno 1642, cum magna clades duceum culpa, qui Puysegurium recta monentem spreverant, Gallis esset illata, captus ipse ab Hispanis, annoque integro in custodia detentus est, nec nisi mortuo Ludovico XIII anno 1643 in Galliam rediit, a quo post obitum Richelii, cui nunquam gratus fuerat, insignem gratiam sibi promittebat. Haec ex Tomo I. observavimus.
- Tomo II. continuatur narratio de gestis A. 1644 & sequentibus, Ex his notabiliora sunt expugnatio Gravelingae, Burburgi & aliorum oppidorum A. 1645: Cortraci, Montium S. Vinoci, Furnae, Mardici, Dunkerchae A. 1646: quibus expeditionibus plerisque interfuit Puysegurii consilio & manu promptus: observata quoque disciplina & exactitate militum acquisivit laudem, cum Dixmuda custodienda ei crederetur. Anno 1648 captae urbi Yprensi a Condzo Principe praepositus fuit, cum vero gubernatio superior non *Castilianis* Marescallo, sed alii, artibus ante praetato deferretur, praefectura illa se abdicavit, & postea in expeditione illius animi multa prudenter & fortiter egit, & Furnensibus de conditione persuasit. Anno sequenti 1649 Puysegurii Magistri aulae regiae (*maître d'hôtel*) munereungebatur, cum Rex cum Regina matre Lutetia civium seditione territus excessisset, & Turenus profectus exercitum contra regios duceret. Insigne fidei suae specimen tunc dedit Noster, recusatis centum aureorum millibus, quos ei Ellebovius ad Parisenses tunc transiens, offerebat, si partibus illorum accedere
- de ur-

& urbis custodiam suscipere vellet. Erat enim hoc animo, ut Regi
 semper & unice adhereret, nec potentium ministrorum nutum seque-
 retur; quo quidem instituto rebus suis nocuit, ut non semel in hoc com-
 mentario & circa finem imprimis queritur, sicque nec ad majora &
 fructuosiora militiæ munera, quæ merebatur, evectus est. Licet et-
 iam Condæo Principi valde acceptus esset, ausus tamen fuit anno præ-
 cedente, jam tum prævidens, quod regis partes deserturus esset, di-
 fert & in faciem ei obtestari, se sub eo militaturum non esse, si id fa-
 ceret. Dudum quoque, cum A. 1630 Rex *Marillacum* Franciæ Ma- pag. 272.
 reschallum Richelii instinctu capi jussisset, (qui & paulo post supplicio
 affectus est) promissam Regiæ matris nomine parem summam, si libe-
 rationem *Marillaci*, a se custoditi, procurare vellet, itidem rejecerat. 80.
 Cum ille, de quo dicere corpimus, tumultus prior, in quo *Puysegurium*
 operam haud spernendam, in custodienda ripa Matronæ amnis, exiguis
 licet cum copiis præstitit, compositus esset; Regius exercitus ductu
 Comitis *de Harcourt* Cameraacum obsedit, sed necquicquam reclama-
 te *Puysegurio*, sine causa, ut judicat, & cum damno ab urbe illa recessit.
 Anno 1650 amissam esse scribit *Neoperti* capiendi occasionem, cum 300.
 ne tunc quidem recte monens audiretur. Succesit tamen consilium 308.
 ejus, quod *Mazarino* ad obsidendum Retelium munitum in limite
 Belgicæ oppidum, & ad prælium cum Turenno, factionis adversæ du- 317.
 ce, Hispanicis & Lotharingicis copiis subnixo, committendum suppe-
 ditavit. In hoc tam perite & fortiter sese gessit, ut licet ambigus 319. seqq.
 pugnaretur, militæque minus recte administrarentur, victoria tamen ad 335.
 ab regis statet partibus. At nec ea ratione *Mazarini*, quem can-
 dore suo plus semel offenderat, benevolentiam sinceram acqui-
 rere potuit. Anno 1651, cum legiones regis sub *Aumonio* Mare-
 schallo, ob stipendii defectum aliasque querelas seditionem moverent,
 ipse verbis primum, & exemplo legionis cujus Legatus erat, in officio
 eas continuit, & postea ablegatus fuit, ut obsequium exercitus nomi-
 ne Regi offerret. Quanquam vero morbo impeditus adire tunc Re-
 gem nequirit, grata tamen fuit voluntas ejus, ut Rex benigna epistola d.
 16. *Septembris* data testatus est. Paulo post, cum tentatus, an Ducis Au- 342.
 reliani, qui gubernationem regni olim neglectam denuo prætendebat,
 imperium agiturus esset, masculè restitisset, ab ipsa Regina cum aliis
 veteranorum tribunis clementissimè admissus & publice laudatus est. 358.

- Pollicebatur autem Regina, manu capiti Regis impuberis, qui ejus sinu adstabat, imposita, se fidei sibi filioque praestitae oblituram non esse, & fore, ut Rex meliori tempore suo digna bene meritis praemia daturus esset. Tunc intra verba stetit gratia, & *Mazarinus* instituta salutatione oblectari tribunos & centuriones post aliquot dies curavit. *Laudumum* eo anno Puysegurii opera servatum. Omissa enim ejus urbis occupatione, Condzus Reteliu tunc aggressus est & expugnavit. Compensatum id damnum fuit adacto ad deditioem, itidem Puysegurii industria, castello Portiano. Anno 1652 sub Turenno, Regi jam reconciliato, & cum Fertzo copiis praefecto, denuo in recuperando Retelio utilem operam navavit noster. Anno 1653 certamen ei cum Mazarino obortum est satis acre, quod is *Præfectum generalem*, quem vocant, ex equitatu & clientibus suis deligeret, praeteritis veteranis petitum tribunis. Ausus est tunc Mazarino, praesente *Tellerio* dicere, se licet ille locum eminentiorem obtineret, non minus tamen Regis ministerium esse. Offensa inde concepta ex genio nationis suae memorem mansisse Cardinalem, cum damno suo se sensisse refert. *Monsenium* inde captum est, strenue in oppugnatione se gerente *Puysegurio*, sed non sine damno legionis. Anno 1654 ad Atrebatensem urbem tum regius exercitus Turenno Duce, tum ex adverso Condzus castra habuerunt, hic tamen in suis oppugnatus, & cedere accepta clade coactus est.
384. 394. Multum consilio & manu ad id contulit *Puysegurius*, qui non longe post A. 1655 legionis Pedemontanae, cujus Legatus hucusque fuerat, 395. Tribunus (*Maître de camp*) factus fuit. Capta sunt eo anno a regius, semper strenue cum legione sua militante Nostro, Landrecejumi, 396. Condzatu Fanum D. Gislejji & alia. Annus 1656 in felix fuit regis partibus: cum enim Valencenarum urbem Turennius & Fertzus obsedisent, tam prave omnia, spretis Puysegurii monitis, sunt administrata, ut Condzus magna strage regios affecerit, & urbem, cui tunc *Bournevillius* praerat, liberaverit, captis in praelio illo non solum *Puysegurio*, sed & 397. Fertzo Mareschallo, & magno ductorum regionum numero. Noster satis liberaliter habitus fuit a Condzo & aliis, fidemque ob fortitudinis & moderationis famam adeptus, ad captivos regiarum partium 422. liberandos viginti librarum millia erogavit, ipse tamen *Mazarini* malignitate serius quam alii liberatus. 423. Reversus & a Mazarino satis comiter admissus Condzum, hostem tunc licet, summo opere commenda- 432. vit,

davit, neminem esse asseverans, a quo fortitudine & militandi peritia pag. 434.
 vinceretur. Experimentum anno sequenti 1657 cum regis Turen-
 nis sensit, cum ab obsidione Cameraci per Condzum depelleretur. 439.
 Eodem tamen anno Mardicum cepit Turennius, postquam a Puyse-
 gurio de situ munimentorum melius instructus, oppugnationem non
 bene institutam correxisset. Annus 1658 captura *Dunkerke*,
Furnarum, *Dixmuda*, *Ypre*, *Menini*, *Aldenarde*, & profligatis plus
 una vice hostibus, prosper fuit Gallis. Secuta A. 1660 pace, Con-
 dzum in regnum redeuntem Puysegurius Sueffione stativa habens ho-
 spitio excepit, spreta Cardinalis invidia. Hic narrandi finem fecit
 Noster, & nos excerpti faciemus, omisis non solum vitandæ pro-
 lixitate gratia multis, quæ ad Autorem spectant, sed reliquis quoque,
 quorum mentionem facit, quæ alii gesserunt. Notari ex illis, quæ
 epilogi loco commemoravit, meretur, quod a se Regi Ludovico XIII
 consilium datum esse scribit, ut Legatos munitarum urbium ipse Rex
 constitueret, non dependentes ab electione & patrocinio Gubernato-
 rum; item ut veteranas cohortes in primarijs urbibus in hyberna collo-
 caret, & ut Generali exercituum Præfecto non permitteret, ut suas le-
 giones in expeditione in castris haberet, (commoda enim harum cum
 damno cæterarum injuste promovebant) sed ut eas alias in regiones 451.
 militatum mitteret. Non tacet tamen, Turenii contrarijs studiis mul-
 ta postea ex utilibus illis consiliis mutata esse, & de hujus, quem tamen
 omnibus officiis demereri non neglexerit, & ob insignem fortitudinem
 & rei militaris scientiam maximi fecerit, in se malevolentia queritur.
Instructioes militares, quæ in titulo memorantur, sine commentario-
 rum adjectæ sunt, pagellarum circiter 30, & distributæ in capita 17, 458.
 de quibus bellicæ rei periti judicabunt. Continent autem monita de 463.
 metandis castris, de agmine in planitie aut per sylvas & trans amnes
 bene ducendo, de duplicatione ordinum, de acie pro hostilis exercitus
 situ aut ordine instruenda aut versanda, de loco ad prælium capiendo,
 de iis quæ in obsidione munitorum locorum, habita præsidii & alia-
 rum circumstantiarum ratione observari debent, item de officio ejus,
 qui defendere talia loca velit.

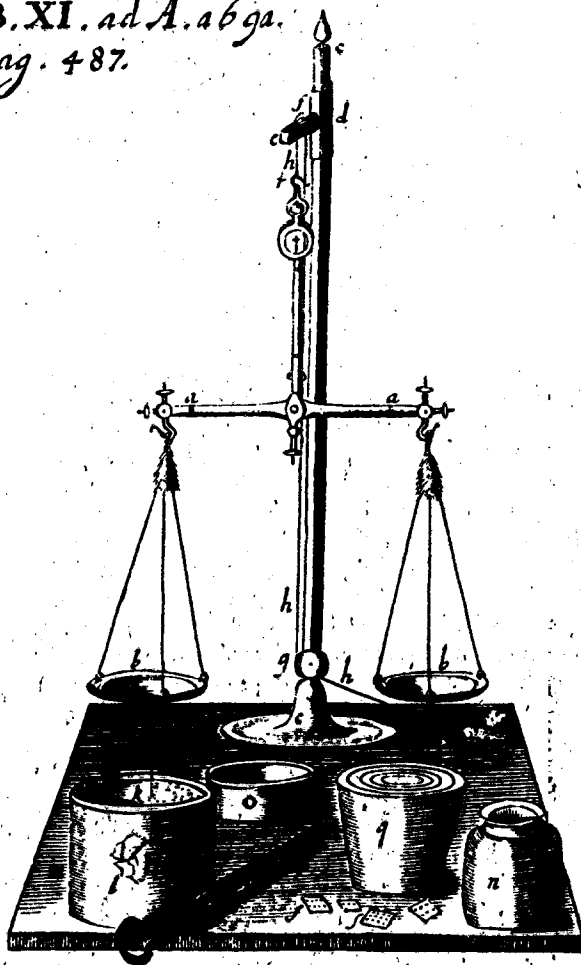
MEDICINA HYDROSTATICA: OR HYDRO-
staticks applyed to the Materia Medica, by the Honou-
rable Rob. Boyle, Fellow of the R. S. sive,

Hydrostatica ad Materiam Medicam applicata per
Virum Illustrum Rob. Boyle, Regiæ Societatis
Sodalem.

Londini, sumptibus Samuelis Smith, 1690, in 8. Plag. 18.

Tametsi potissimus præsentis tractatus scopus sit, ostendere modo, qua ratione per examina hydrostatica explorari queat, num hæc vel illa corpora inter Materiam Medicam recenseri & adhiberi solita, pro genuinis reputanda, an vero pro adulterinis ac supposititiis habenda sint: nihilominus celeberrimo Autori placuit generaliore ei *Medicina Hydrostatica* titulum præfigere: tum ne prolixior rubrica his, qui librum post hæc forte allegare cuperent, incommoda foret: tum maxime, ut ipse fatetur, exemplo ingeniosi *Sanctorii*, qui nempe non dubitavit *Medicinam Staticam* nomine insignire tractatum, quo trutinam ad usus quosdam artem medicam spectantes applicuit, fortasse haud plures, quam hic ex Hydrostaticis eidem accommodati reperiantur. De cætero confidit Autor, nec de fore seculo hoc naturæ scrutatorum seraci, qui & illius & suum hoc inventum pluribus posthæc usibus non infelicitè adhibitari sint, utut forte a neutro ipsorum primum prævisis. Licet vero nec momentosum illud *Archimedi* Problemata, (*Corpus nempe aqua gravius tanto minus in aqua quam in aere ponderare, quantum est pondus aquæ, mole seu magnitudine ipsi æquale*, cui nempe cuncta pene experimenta hydrostatica innituntur, quodque istius quidem interpretès mathematicè passim demonstrare sategerunt, Noster vero in *Paradoxis Hydrostaticis* jam olim physicè magis explanavit) nec fluentium inde operationum modus, ab ejusdem scilicet Commentatoribus & *Martino Getaldo* imprimis, traditus, nova aut ignota sint: attamen ne quis forte talium ignarus in liquinè hæreret, in antecessum non omisit Autor sigillatim & apparatus omnem instrumentorum hic necessariorum, & compendia per experientiam sibi hæc in re suggesta, totum denique procedendi modum clarissime & populari plane stylo ob oculos ponere: veritus nempe, ne si librum habitu magis mathematico indueret, eos facile deterreret & ab utilitate inde capienda arceret, qui conspecto theorematum, problematum & similibus nominibus, mox a scriptoribus talium perustratione abhorrent, putantes eam Mathematicam tantum lectorem sibi exposcere. Et apparatus quidem hydrosta-

TAB. XI. ad A. a 6 ga.
pag. 487.

drostaticis instrumentis sat paucis iisque simplicissimis, uti ex *adjecta*
Figura videre est, absolvitur: inter quæ primas tenet Trutina *a a*, medio- TAB. XI.
 cris saltem bonitatis, (nisi forte gemmas aliave pretiosiora examinare est
 animus, ubi solito accuratior requiritur,) suis lancibus *b b* juste instru-
 cta; hanc è fulcro seu columella *e e* opè uncinulæ suspendere præ-
 stat, quam nudis tractare manibus, ne hæc inter longiorem expendendi
 moram vacillantes, incertam forte reddant observationem: cujus qui-
 dem cautela neglectum quamplurimis erroribus, apud varios auctores
 occurrentibus, ansam dedisse Noster conjicit. Suspenditur vero colu-
 mellæ ex brachiolo *d d*, sursum deorsumque mobili, eum in modum,
 ut mediante filo *b b b*, trochleas *f & g* pervadente, sustolli ad lubi-
 tum aut demitti, & in quolibet situ sic adminiculo pondusculi mobilis
 i statumari valeat. Proximum est, ut justa pondera ad manus sint, eum
 majora unciarum, drachmarum, &c. *q*, tum minora, granorum mi-
 nutius dijudicandis apta, *ssss*, quæ e sua pyxide & ministerio forcipulæ
p p, quam digitorum expromere & tractare commodius est. His ita
 apparatusi jam, si obveniat corpus aliquod *solidum aqua ponderosius*, cu-
 jus gravitatem specificam hydrostaticè explorare lubeat: non alio
 opus est, quam ut corporis pondere, quod in aere habet, prius ex-
 acte cognito & consignato, opè setæ equinæ *k k* (quæ nimirum ejus-
 dem propemodum cum aqua gravitatis esse, nullumque adeo in
 aqua pondus habere observata fuit) vel simplicis, vel pro re nata mul-
 tiplicis, & instar reticuli adaptatæ, ex altera lancium innoxie hunc
 in finem perforatæ, (nisi ejus loco aliud saccom alteri lanci æqui-
 ponderans substituere quis malit) suspendatur corpus trutinandum *l*,
 penitusque sic immergatur intra aquam in alveolo vitreo *m m* stagnan-
 tem, & ita jam attendatur, quot ponderibus altera lancis indigeat ad lin-
 gulam trutinæ in perpendicularem præcisè suam redigendam: quo
 pacto intotiescet pondus illius corporis, quale in aqua habeat. Hoc
 porro pondus, si a priori illo, quod in aere deprehensum fuerat, detra-
 hatur, & per Residuum, (quod utriusque differentiam dabit,) divi-
 datur integrum illud in aere pondus, Quotiens manifestabit, qua-
 nam obtineat proportio, ratione gravitatis specificæ, inter solidum il-
 lud examinatum & aquam mole eidem æqualem. Sic v. g. frustum
 marmoris albi, quod in aere habuerat $\text{ʒij } \text{ʒij } \text{ʒj}$ gr. ix, seu rotundius
 loquendo, 1169 grana, intra aquam non ascenderat ultra 738 grana:
 quibus

quibus a priori summa subtractis, residuum 431 granorum exhibuit gravitatem aquæ marmoris mole æqualis; factaque sic divisione, proportio marmoris ad aquam talis prodit, qualis est inter 2736 vel proxime 78 ad 1. Quò vero accuratior emergat computus, inter operandum sedulo curare jubet Autor, ne corpus examini subjiciendum ulla parte extra aquam promineat, aut vasis vitrei latera fundumve tangat, aut aeris bullulis sponte sæpius adnascētibus quadantenus quasi totidem vesiculis supportetur leviusve reddatur; aut lanx superficiæ aquæ imminens ei nimis appropinquet, & ab adhærescentibus inde guttis observatio turbetur: denique ut lanci pondera continēti tanta simul setæ equinae portio indatur, quanta in altera corpus appensum tenenti super aquam extat: quandoquidem ea tantum setæ pars, quæ aquis mergitur, nulla indiget ponderis compensatione. Si corpora examinanda tam pusilla sint, ut circumligari se non commode ob exilitatem setis equinis patiantur, nec reticulo inde cōtēto cōprehendi valeant, qualia sunt gemmarum frustula, pulveresque ponderosiores: his recipiendis adhibetur situla vitrea latioris orificii, qualis in figurâ apparet, cujus pondus tam in aere, quam in aqua prius exacte explorandum; huic enim a seta suspensæ talia immittuntur, ipsaque dein penitus aquæ submersa, eodem modo, ut cum aliis corporibus proceditur. Eadem situla inservit etiam ponderandis hydrostatice liquoribus aqua gravioribus & ab ejus commixtionē intermixtis: qualismodi sunt hydrargyrum & olea nonnulla chymica, cinnamomi puta, cariophyllorum, Guajaci, &c. Pro reliquis vero liquoribus expendendis variâ communicantur technasmata, Præcipue modus est, ut liquorum gravitas exploretur ministerio certi cujusdam corporis in aqua subsidentis, (cujus pondus semel notum sit) in variis nempe liquoribus successive trutinati, perque ponderis sui in quolibet eorum repertam quantitatem, ipsorum gravitatem specificam prædentis; uti v. g. Idem Succini frustum in aqua pependit 6½ grana, in vino rubro Gallico 2½, in spiritu vini 17½, denique in vinosis spiritibus summe rectificatis 34½. Cum vero succinum, levioribus quidem liquoribus examinandis aptissimum, in gravioribus, v. g. oleo Tartari per deliquium, fortiori solutione salis Tartari vel Cinerum clavellatorum, oleo Vitrioli, spiritu Nitri, etss. supernatet, adeoque explorationi tali ineptum reddatur, Nostrer consultissimum expertus est, pro talismodi operationibus adhibere bullam vitream, immisso prius pauxillo

pauxillo Mercurii pro augenda gravitate, hermetice sigillatam; aut melius adhuc frustum Cryſtalli montanæ, præſertim cum graciles ejus ſtiræ priſmaticam à natura figuram natæ, Immerglaptæ ſint lagchulis etiam minoribus, pretioſiores liquores includentibus, abſque ullo horum diſpendio: uti & reliquæ proprietates pleræque, quas ad ſolidum ejusmodi *hydroſtaticum* requirit Autor, in ea concurrunt: quæ ſunt, ut corpus tale in omnibus, præter hydrargyram, liquoribus ſubſidat, item, ne quid de pondere ſuo perdat per effluvia inſenſibilia, ne diſſolvi ſe aut corrodi ab ullo liquore patiat, ne fractu facile ſit; utque tandem uniformis, qua ſenſum & parabilis materiæ ſit, quo experimenta eo facta cum aliis communicari ab iisque pariter probari valeant. *Alter modus* liquorum pondus examinandi, mechanicus potius, quam hydroſtaticus; talis eſt, ut ampulla gracili collo inſtructa pluribus ſucceſſive liquoribus ad certum & fixum uſque ſignum repleatur, & ſic dein ponderofitas cujuſlibet trutinæ expendatur. *Tertius* a Merſenno communicatus, conſiſtit ex cavo cylindro zneo, inferius ſacomare ornatato, quo arfectus in liquoribus natæ, & ſic magis minusve ultra eorum ſuperficiem extans ſpecificæ gravitatis gradus indigitare, queat: cui ob corroſionis facilitatem, Noſter vitreum ſubſtituere mavult, duplici inferius bullæ inſtructam, quarum inferior Mercurio gravanda pauliſper ſit, quò ſicam teneat perpendiculararem. *Quartus* ab eodem Merſenno præditus ita ſe habet, ut liquores qualescunque hydroſtaticè examinandi, inſundantur in ampullam minorem vitream, obturaculo cereo vel ſubereò ſermiter, & excluſo omni aere obſtructam; atque ita aquæ immergantur, hydroſtaticè inſtar aliorum corporum ponderandi, cognitò tamen prius ampullæ obturaculi que pondere tam in aere, quam in aqua: quò nempe dein deducendum eſt ab obtenta ejusdem gravitate, quam liquorè plena habuerit. Cum vero ampullæ hujus obturaculum ſive cereum ſive ſubereum hoc incommodi habeat, quò aqua levius ſit, ſeparatæque adeò trutinatiõne indigeat; ac præterea corroſionis variorum liquorum pateat, Noſter ejus loco elegit vitreum, ampullæ collo exactiſſimè per mutuam attritionem adaptatum præbuitque ampullæ iſtæ, quam rotundam adhibuit, extinto obturaculo alium inſuper uſum, ſubiens nempe *vice ſiula hydroſtatica*, ſupra indicatæ; pro examinandis pulveribus; quæ & immiſſo pauxillo hydrargyri obturata inſervit loco *bulle hermetice ſigillatæ*, cujuſ pariter ſuperius

superius facta mentio est. Denique si corpus tale hydrostatice examinandum offeratur, quod in aqua facile dissolvatur, eiva se misceat, ad consilium Auctoris suggerit, ut, quandoquidem id immediate in aqua ponderari nequit, alius loco hujus liquor substituat, a quo talis dissolutio mœtenda haud sit; atque sic investigetur specifica gravitas, quam corpus respectu hujus liquoris obtineat, tandemque comparata utriusque liquoris inter se differentia innotescat, quamnam gravitatem corpus in aqua habiturum fuisset, siquidem intra eam tuto examen institueret legisset. Cum vero experientia doceat, eas substantias, quæ in aquæ liquoribus dissolvunt, intra oleosum dissolvi non solere, saltem quoad sensum ac tam brevi tempore, dum ponderatio peragitur, hinc facile patet, oleosum aliquem liquorem aquæ hinc commodissime vices subire. Præ cæteris vero aptissimum Noster huic negotio expertus est oleum Terebinthinæ, & quidem limpidius illud, quod vulgo sub spiritus Terebinthinæ nomine venire solet; partim quod passim ejus copia haberi possit, nec adulterari facile ob pretii vilisatem soleat, uti oleis chymicis sæpius contingat; partim quia tanquam destillatum corpus liberius repurari valeat a mixtura particularum aquosarum, quibus olea vulgata expressa plerumque scateant.

Exposuimus hæcenus modos, quibus varii generis corpora hydrostaticè examini subicere liceat: in quibus quidem ex Auctore nostro communicanda vel ideo prolixiores esse voluimus, ne talismodi compendiorum ignavis interim carendum foret experimentis adeo proficuis; si forte ingeniosi hujus scripti translationem, de qua tamen haud dubitamus, diutius nonnihil differri contingeret; restat nunc ut videamus, quid utilitatis ejusmodi examina, in arte & materia Medicæ imprimis præbere valeant. Ex *Lib. I.* quidem ab Auctore nostro allegatis concernit potissimum lapides aliave fossilia ad regnum minerale spectantia; ut nimirum generatim explorare liceat, num ea metallicè aliquid admixtum intra se foveant. Quandoquidem enim idem jam in *Methodo antehac de Gemmarum origine & virtutibus* edito deduxit, præcipuam, si non omnem Gemmarum vim & efficaciam pendere a qualitatibus metallicarum, & mineralium substantiarum, materiarum lapidearum, dum ea liquida adhuc sunt saltem mollis sunt, utime unitarum; quod verosimile est pariter, imo magis adhuc obtinere in bolis, & aliis aliis fossilibus ignobilioribus, dum scilicet intra ea,

dum in soluto principio extiterunt, major metallicarum partium copia semet insinuate facilius potuit. Medicorum tunc interesse arguit, novisse, plus minusve materie talis adventitie corpori alicui miram admixtum sit. Ad faciendam vero talem estimationem consultum judicavit, notum loco adsumere lapidem aliquem maxime purum, quia sensum certe, & ab omni adventitia tinctura mixturae maxime liberum, *crystallum* puta, cujus gravitatem specificam comperit se habere ad aequalem aquae molem, ut 2 1/2 ad 1 circiter, vel absque fractione, ut 5 ad 2. Pro regula itaque haud fallaci tradit, quod, quandoquocumque durum aliquod fossile facti examine hydrostatico deprehendatur esse multo ponderosius, quam crystallus ejusdem molis, pro signo sat probabili hoc haberi debeat, solido illi concreto notabilem inesse quantitatem corporis alicujus metallici aliusve mineralis; unde porro ejus qualitates vel proficua vel nociva humano corpori deduci queant: factetur tamen, argumentum hoc negative haud procedere, quandoquidem ad qualitatem ejusmodi conciliandam nonnunquam per exigua adventitie materie portioncula admixta sufficere possit. Ceterum regulam hanc comprobantur variataamina circa diversos lapides in re medica decurrentes facta; quorum nempe singuli crystallum gravitate specifica superare visi sunt: sic v. g. Hematites ad aquam se habuit ut 4 1/2 ad 1. Lapis Lazuli, ut 3 ad 1; Magnes ut 4 1/2 ad 1. Lapis Calcaminaris (cujus in pollinem triti miram virtutem, in curanda diarrhoea torminosa & quandoque dysenterica, magno pere sibi a famoso quodam hec indocto empirico commendatam narrat Autor,) ut 4 1/2 ad 1. *Usum* 21. indicatur, dijudicare num corpus aliquod lapidi quo ad speciem æmulum revera pro tali habendum, adeoque ad regnum minerale referendum sit; quo magis enim illud abluat a specifica crystalli gravitate in defectu, eo minus titulo tali dignum esse: ita pariter corallia & margaritas propriis ad naturam lapideam accedere, quam aut calculum humanum aut lapidem Bezoardicum: dum proportio quidem gravitatis coralliorum ad aquam fuit, ut 2 1/2 ad 1 & margaritarum ut 2 1/2 ad 1; calculi humani vero tantum ut 1 1/2 ad 1, item 1 1/2 ad 1 & lapidis Bezoar quandoque ut 1 1/2 ad 1, quandoque ut 1 1/2 ad 1; qua occasione Autor perhibet, Medicum quempiam experientissimum diuque in India Orientali versatum, ac ita propitiam saepe occasionem natum genuini lapidis Bezoardici virtutes probandi, nihilominus ei calculum

culum humanum aut æquate aut præferre quoad efficaciam solum fuisse. *Ufus III* est, quod distinguere nonnunquam hoc adminiculo liceat diversas ejusdem corporis species, sub eadem quidem vulgo denominatione venientes, at non minus quandoque inter semet variantes, quam ejusdem speciei individua. exempli loco adducuntur diversæ *Hydrargyri* species pondere notabiliter discrepantes, dicunturque Norvagiæ & Anglicanæ hæc paulo graviores esse Italicis, Etiam Insulam nactis patriam. Sic *Hydrargyrum* Hispanicum hydrostatice examinatum a Nostro compertum fuit ratione ponderis ad aquam se habere ut 14 1/2 ad 1, cum aliqui vulgaris Mercurius fere se contineat intra proportionem 14 ad 1, aut plane 13 1/2 ad 1. Pariter quoque inter *Granatos* Europæos & ex America advectos tantam sensit intercedere differentiam ratione gravitatis specificæ, ut non abs re conjiciat diversissimam utriusque virtutis esse, qua gradum saltem, si non qua speciem. *Ufus IV* habetur, discernere lapides genuinos, sive minerales sive animales, a factitiis & adulterinis: nempe quemadmodum inter qualitates corporum vix ulla est, iis adeo intime in hærens, ut gravitas specificæ: sic nil quoque difficilius est impostoribus, naturalis nimirum historiæ plerumque satis ignaris, quam eandem aut exacte imitari, aut alterare, quin simul sensibilis semet exerat mutatio in reliquis qualitatibus fraudem detectura: sic gemma factitiæ ex minio patet, pariterque margaritæ Mercurii adminiculo fabricatæ, utur speciosissima, tamen insita ponderositate nimia facile se produunt. *Ufus V* in eo consistit, quod operatis examinis hydrostatici probabiliter æstimare detur intergeneratam bonitatem gradumque puritatis in variis corporibus: cognito nempe seriatim specifico pondere alicujus individui, quod genuinum esse noverimus, eoque dein collato cum gravitate aliis ejusdem speciei insita. Et sane adleverat Autor, majorem hoc intuitu inter lapides ejusdem nominis differentiam obtinere, quam quis facile sibi persuaderet: quo spectat exemplum de *Granatis* superius allatum. At vero hic simul monet, gemmarum nobilitatis æstimationem non eodem modo fieri mox debere a Medicis, uti quidem a Gemmaris: scilicet hos quidem, de venustate & splendore maxime sollicitos, inter gemmas ejusdem speciei non abs re eas præ aliis in pretio habere, quæ cæteris paribus, specificam gravitatem exerant minorem, ut quæ fere magis uniformes ac translucide sint, tincturam suam nactæ a pigmentis

tis partium subtiliorum: est vicissim Medicos atque Chymicos, in
 geminis virtutem medicamentosam unice intuentes, merito eas
 præferre, quæ ponderosissima sunt, præciosam nempe portionem
 substantiæ mineralis vel metallicæ adeptæ. Ne vero gratis hoc
 asserere videatur, exempli loco exponit, quomodo in opinione sua,
 qua suspicatus fuerat, in Granatis latitare sat copiosa corpuscula me-
 tallicæ naturæ Martialis, confirmatus per experimentum fuerit. Scilicet
 Granati Bohemici, saturato rubore conspicui & in minutissimam
 pollinem contriti (& quidem ad evitandam suspensionem, mortario
 non ferreo) grana octo cum vitri crystallini in pulverem redacti un-
 cia una commiscuit, & intra fornacem fervidissimam ad bihorium in
 fusione detinuit: tunc prodijt massa uniformis satis & sufficienti vi-
 rore tincta, qualem nempe colorem alias præparatum ferrum vel cha-
 lybs vitro puro conciliare solent. Non ideo tamen negat, dari quan-
 doque pigmenta mineralia naturæ adeo subtilis, ut vel minima eorum
 quantitas, quæque vix sensibilibet geminis aliis minus coloratis gra-
 viores reddere valeat, ad quamlibet totius earum materiæ partem im-
 prægnandam sufficiat: id quod illustrat exemplo Zaphoræ, cujus
 nempe partem unam centesimam vitro Veheto in fusione probe com-
 mixtam, ad idem colore cæruleo suaviter saturato imbuendum suffi-
 cere expertus est. *Ufus VI.* innuitur, acute dignoscere specificam va-
 riorum liquorum gravitatem, non modo ad distinguendum sic genu-
 inos & intemeratos ab adulteratis & corruptis, sed & pro aliis fini-
 bus, tam respectu materiæ medicæ propriè sic dictæ, quam aliarum
 physiologiæ partium utilibus: cum certum sit, alterationes in gravita-
 te liquorum specificæ emergentes plerumque comitem habere ipsius
 consistentiæ mutationem. Sic v. g. hoc pacto experiri datur, quate-
 nus asservatio diuturnior, fermentatio, putrefactio specificam liquo-
 rorum gravitatem immutat, nempe probare licet gradum spirituos-
 tatis aut virtutis in variis liquoribus & menstruis, & quidem certius
 & compendiosius, quam per deflagrationem vulgo usitatam, qua
 nempe perditur, quantum probationi destinatur. Quoad examinis
 hydrostatici applicationem vero hic pro regula notare jubet Autor,
 quod inter liquores quidem per distillationem ex vino, pomis aliisque
 fermentatis paratos, *levissimi*, inter acidos vero spiritus & liquores
gravissimi pro fortissimis omnium ejusdem generis reputandi sint: id

quod nempe scire, gradumque adeo subtilitatis roborisve liquorum in numero quasi habere, multis casibus maxime necessarium est: sic expertus nonnunquam fuit Noster, *aquam fortem* nimis quandoque forte appauisse pro arrodendo argento, adeo ut opus haberet prius per aquae admixtionem nonnihil debilitari. Pariter & falli subinde arguit Chymicos, quando pro Extractis parandis indistincte scribent Spiritum Vini rectificatissimum: quandoquidem virtus medicamentosa complurimum corporum non unice resideat in eo, quod Chymicis *sulphur* audit, seu parte resinosa, cui sane eliciendae omnino talis Spiritus vini aptissimus; sed saepius in gummosa & quandoque mucilaginoso substantia, pro qua elicienda spiritus suo phlegmate adhuc paulisper dilutus magis foret adequatus: uti v. g. constat, Gummi Arabicum, Tragacantham esse, non parere spiritui vini rectificato, bene tamen debilitati: myrrham quoque in hoc facilius, quam illo dissolvi. *Ufus VII.* est Spherometricus, non directo quidem tendens ad examinandum materiam medicam, & Medicis tamen & Physicis non parum proficiuus, pro meliori descriptione & exactius determinanda magnitudine variorum Simplificum, quam vulgo per dimensionem nudam longitudinis latitudinisque fit: dum certum est, ob insignem figurarum, irregularium praesertim, varietatem multa dari posse corpora mole diversissima, & eandem nihilominus longitudinis latitudinisque mensuram recipientia. Certius itaque molem eorumdem determinare docet Autor, scilicet cubis ex varia materia, magnitudine unius praecise plurimumve pollicum, in aere prius, dein in aqua trutinatis comperit, aquam unius pollicis cubici dimensione, ponderare 256 grana, aut saltem excessum defectumque vix notabilem esse: vel ideo vero numerus iste praeter aliis se commendavit, quod absque ullis fractionum ambagibus septies bipartiri se pateretur, puta in 128, 64, 32, 16, 8, 4 & 2, adeoque huic negotio commodissimus esset: maxime cum experientia ei haudquaquam reclamaret. Si ergo solidum aliquod, postquam ejus pondus in aere prius exploratum est, in aqua deprehendatur de gravitate sua perdere 36. xvi. gr. seu rotundius 256 grana, tuto concludere licet ejus dimensionem esse praecise unius pollicis, cujusconque etiam illud ponderis aut materiae sit: quod si numerum istum excedat, aut eum non attingat, non minus facilis erit extensionis aestimatio ob fractionum commoditatem, dum

32. quaelibet grana designant $\frac{1}{2}$ pollicis partem, adeoque excessus ille defectusve nullo pene negotio computari potest. Si corpus tale sit, quod in aqua solvatur, eadem operatio, ut supra monitum, institui potest in Oleo Terebinthinæ: hæc tamen observata differentia; quod ejus olei pollex cubicus non 256, sed modo 221 $\frac{1}{2}$ grana pendere comperitur sit. Corporis aqua oleove hoc levioris soliditatem ita explorare, difficilius quidem videri posset, cum experimentum propriè tantum concernat corpora in fluido subsidentia; ita vero, ad Mercurii, hæc in parte iusto obscurioris ductum, rem aggredi jubet Noster: nimirum 1. Corpus illud aqua levius in ære ponderetur; 2. sumatur lamina plumbea, isti submergendo sufficiens, ponderis certè atque rotundi, v. g. unius præcisè drachinæ vel uncie; 3. hujus pondus, quale in aqua exterratur, exploretur, & a priori illo cognito subtrahatur; 4. lamina v. p. septe equinæ alligetur corpori examinando, & consignetur, quantum pondus in ære aggregatum hoc habeat; 5. idem aggregatum in aqua trutinetur, & obsequentum ita pondus ab illo subducatur. Differentia dabit specificam gravitatem aggregati respectu aquæ; 6. ab hac differentia subtrahatur rursus solius laminæ specificum in aqua pondus, ac Residuum manifestabit pondus corporis levioris in aqua; 7. hoc ipsum tandem per 256 (quot nempe grana unum pollicem aquæ cubicum habere supra dictum est) dividatur, habebiturque sic soliditas propositi corporis aqua levioris. Si vero hoc simul potosum atque bibulum, adeoque metuendum sit, ne inter explorandum aqua semen intra illud insinuet, jubet Autor id prius, postquam nempe corporis pondus in ære indagatum fuerit, tunica cerea rotundè obvestire, ipsumque cereæ ita obductæ pondus, quod in ære habeat, (aquæ enim ceræ pondere non multum dissimilis est) explorare: porro alligata lamina plumbea observare pondus hujus aggregati in aqua, indeque subtrahere pondus aquæ, quanta cereæ adjectæ mole equalis sit, ac de cæteris procedere eodem modo, ut antea expositum est. Alium præterea modum communis Autor, corporum bibulorum minorum, sive aqua sint graviora, sive leviora, soliditatem computandi ope Mercurii, illis in vasculo, cujus capacitas stereometricè prius cognita sit, si petassus, explorato prius numero granorum, quot uno pollice cubico Mercurii contineantur. Denique occurrit objectionibus nonnullis, quibus aliqui in-
 certitudinem experimentorum hydrostaticorum arguere soleant, pe-

titis partim a discrepante pondere aquæ, diversis e locis haustæ, partim a discordia autorum in gravitate variorum corporum definienda passim discrepantium. Prius quod attinet, testatur Autor, se varii generis & loci aquis exploratis, percensisse earum differentiam in gravitate adeo exiliter esse, ut vix ultra 1000 alia aliam gravitate superet, (speciatim vero nivalem exteris leviolem prædicat,) ut adeo minus hoc discrimen in re, ubi non mathematica, sed physica tantum accuratioris opus sit, vix ullius momenti esse valeat: quoad alterum non diffidetur, scriptores nonnihil inter se hac in parte dissonare, cujus rei plusculas quoque causas adducit: cum tamen & ipsæ hæ differentie plerumque, fere illarum instar, quæ in Observationibus Astronomicis semet exerunt, satis exiles sint: illis nil quicquam obstantibus concludit, experimenta hydrostatica, tot nempe in praxi egregios usus præbentia, in pretio habenda esse, nec minus accurata, quam ullum ex aliis modis, hæctenus pro determinanda proportione corporum ratione ponderis & molis, mensurandaque eorum corpulentia adhiberi solitis. Supereslet nunc, ut de libri hujus appendice, cui Titulus, *Methodus Hydrostatica æstimandi Alimeræ*, diceremus: verum cum jam in nimium excreverit hic discursus, ejus relationem in proximum mensam, si Deo placuerit, Lectoris nunc tradidimus veriti, differre eogimur.

BASILII FABRI SORANI THESAURUS ERUDITIONIS Scholasticæ, jam olim post aliorum operas per AUGUSTUM BUCHNERUM recensitus & emendatus. Huic novæ Editioni accesserunt præter Indicem Latinum rituum & antiquitatum, Germanicum item dictionum & phrasum, infinita paucorum & exemplorum Supplementa, iteratis curis CHRISTOPHORI CEL-

LARII.

Lipsiæ, sumptibus Joh. Friderici Gleditschii, 1691, in fol.

Constat Alphab. 10.

BASILII FABRI, viri eruditissimi, *Thesaurus Eruditionis Scholasticæ* jam diu notissimus est, postquam jam ultra seculi spacium discentium usibus inservit; neque minus constat, AUGUSTUM BUCHNERUM

NERUM literarum istarum, si quisquam alius, peritissimum, alioque post illum doctissimos Viros, semel atque iterum ea adiecisse, quae in *Treasure* hoc desiderari videbantur, eundemque fulgentissimum reddere poterant. Sed isti tamen omnes cum in hoc tantummodo desideraverint, ut sua, quae annotaverant, insererent, non vero ut omnia in aliam faciem reformarent, quae quidem emendatione videbantur indigere; cumque praeterea sine Auctoris mentione multa, omnia fere sine Auctoris sectione, hoc est, libro, capite, versu allegata; & innumera vocabula plane omissa; saepe etiam longa serie quaedam sine exemplo & testimonio nude apposita deprehenderentur; istam demum, arduam quidem & difficilem provinciam sibi imponi passus est clarissimus CELLARIUS, multis ingenii monumentis dudum famae celebritatem adeptus, nobisque proinde saepenumero cum laude nominatus, ut istis omnibus, & si quae plura in utilissimo libro praetermissa erant & requiri poterant, pro sua in his rebus spectata dexteritate remedia afferret, Lexico huic celebratissimo colophone veluti imposito. Ille igitur iterata industria opus aggressus, vacua supplere, turbata ordinare, bis posita aut alieno loco inserta resicere curae habuit, adjectis praeterea nova exempla, novasque observationes ferme innumeras, ad minimum millenis vocabulis, quae frustra hic antea aliquis quaesiverit. Imprimis vero id sedulo egit, ut Auctores accuratissime citarentur, allegato libro, & libri minore inciso, sive epistola, sive carmine, sive quod vulgo appellitari mos est, capite, capitisque paragrafo aut carminis versu. Ut adeo nunc demum, quantum ipsius rei indoles atque ratio permittit, Lexicon habeat studiosa Juventus, quod suis numeris absolutum videri possit.

LEONARDI PLUKENETII PHYTOGRAPHIA.

Londini, sumptibus Auctoris, 1691, in 4.

Clarissimus Auctor, quod adeo raris egregisque plantis augere numerum Exoticorum, ad imitationem clarissimi Breynii aliorumque, voluerit. Sunt enim Phytographiae binae partes: prior 71 Tabulis absoluta ultra 400 stirpes continet, posterior continuando seriem Tabularum a 71 ad 120 excurret, atque adeo 48 Tabulas complexa, ultra 300 plantas addit. Utrunque plures novae haecenus nondum, aut

pag. 409.

323.

R r r

etiam

etiam obscurius descripte recensentur, præcipue quas ex India Orientali a Chirurgo peritissimo D. Richardo Sambach ad Pharmacopœum & Botanicum apud Londinenses mericissimū D. Jacobum Pettevar missas impetravit. Id autem egit clarissimus Plukenet, ut non modo sones illarum stirpium Tabulis inscriberentur æneis, sed & nomina ex Notis Characteristicis desumpta subnecterentur, servato tamen in utrâq; parte Opæ ordine alphabetico, ut hoc facilius quaesita reperiri queant.

FERDINANDI HELFRICI LICHTSCHEID,

Wurmla Austriaci Considerationes quadam

circa altitudines & velocitates pendulorum

in diversis circulis.

TAB. XI. **E**Volventi nuper Clariss. Renaldinii insigne analyticae artis opus, & imprimis Partem Secundam, quæ Resolut. & Compos. mathematicam complectitur, incidit pag. 192 figura pendulum representans, quam alibi antehac videram. Evolvi igitur Borelli tractatum de vi percussionis, ubi in annexa responsione ad considerationes Stephani de Angelis mox ab initio, pag. 239, hoc schema, una cum determinatione, eandem, in diversarum longitudinum pendulo, permanere velocitatem, inveni, in qua paralogismum commissum esse a Borello, Clariss. Renaldinius, licet penitus omissio Borelli nomine, hic demonstrare intendit. Et fatendum sane est, non vacillare ostensionem Renaldinii, si id saltem demonstratum dare voluit, velocitatem mobilis in F (termino nempe similis arcus, cum AE,) constituti, non esse eandem cum velocitate ejusdem mobilis in A existentis. Nam quia tempora oscillationum sunt in subduplicata ratione radiorum, (Seu, quadrata temporum sunt ut radii,) ut notum, & Borellus de vi Percuss. Prop. 92, pag. 169 demonstravit, ubi autem temporum periodicorum quadrata sunt ut radii, velocitates erunt in dimidiata ratione radiorum, per coroll. 4. Prop. IV, Lib. I Newton Princip. Mathem. & quia ut circulorum radii, sic similes arcus, & subtense in illis circulis, ut constat, & Sturmius monuit Mathes. enucl. p. 19; erunt quoque velocitates in ratione subduplicata subtensarum arcuum illorum similitum. Cum ergo radius BA ad rad. BF sit ut 4 ad 1, erunt quoque similes arcus AE, ad GF ut 4 ad 1, tempora autem oscillationum AE, 2, GF, 1, Ergo velocitatis ut 1, tempore ut 2, percurritur duplus arcus GF, qui tamen

tamen nondum æqualis est arcui AE, sed ejus saltem subduplus, adeoque velocitas quoque non eadem, sed tantum subdupla erit. Sed quia hoc ipsum, nempe percurri a mobili, certam velocitatem habente, in diversis longitudinibus seu circularis, similes arcus (quod tamen supponitur in Renaldinii ostensione) expresse negavit Borellus, miratus sum, id ipsum fundamenti loco deductioni ad absurdum subterfugere, quod ex professo impugnare eo in loco intenderat Borellus. Rem ergo & experimento & calculo inde ducto inquirere statui, ubi omnino firmissimam Borelli sententiam, & naturæ legibus consentaneam deprehendi, ordine vero tali procedebam. Cum Viro Celeberrimo Dn. Leibnitio de publicatis Act. Er. 1686, Mart. p. 161, legibus naturæ circa quantitatem motus, Cartesianæ sententiæ contrariis, controversia moveretur, & is prolixius sententiam suam declararet, quæ vim motricem in corporibus, ex altitudinibus, ad quas ascendunt, vel ascenderet, possunt æstimat, seposita ratione temporis, utpote hic inuili; ego saltem id experimento confirmatum spectare volui; *mobile a certa altitudine quocumque tempore cadens, ad eandem, quocumque tempore iterum ascendere.* Sumsi igitur Pendulum AB plurimum pedum (ne in minori longitudine error tegeteretur,) & ducta ad perpendicularæ AB, quam ipsum pendulum in quiete monstrabat, alia perpendiculari CD (quæ propterea horizonti parallela erat) per punctum E pro subitu sumtum transeunte, illam altitudinem EB pro cert. *Fig. II.* ta & constanti usurpans, infixi acum in punctum E, ut pendulum in Oscillatione, obstaculo hoc ad alium circulum, diversum a priore, permeandum adigeretur; adducto proin pendulo ad punctum D in linea horizontali, describebat id lapsu suo arcum DB, sed ibi ob remotam acus in E, ascensu suo describebat arcum BF, cujus radius erat EB, & vel millies repetito Experimento breviori quidem tempore, ad eandem tamen altitudinem EB, seu lineam horizontalem CD ascendebat, in puncto F ascensum finiens. Sic quoque si adductum pendulum in F dimittebatur, describebat lapsu suo arcum FB, & quia ibi integra longitudo filii AB non amplius impediabatur, describebat ascensu suo arcum BD, cujus radius tota longitudo penduli erat, sed tamen (longiori quidem tempore) ad eandem altitudinem, punctum nempe D ascendebat. Dein in puncto Q sumto ubicunque in linea AE iterum alia acus infixa in catula erat, ut pendulum adductum in linea horizontali punctum H tangeret, & inde delabens describebat arcum

HB diversum a priore DB, sed ascensu suo iterum, ob remoram in E, arcum BF atque ad horizontalem CD, prout antea describebat. Et sic vel ceteris variatis per punctum O, propius vel remotius sumatum radius, manente tamen altitudine EB inmutata, tempora quidem lapsus & ascensus diversissima erant, sed altitudo unde delabebatur, & ad quam redibat pendulum, eadem. Imo si supra hanc altitudinem constanter elevaretur pendulum aliquantisper ad punctum, ex gr. K, describebat arcum lapsu suo KB, & ibi iterum ascendens in arcu BF, ob nondum consummatam omnem vim circumvolvebat filum aliquoties motu gyrativo circa acm in E, & sic inæxum quiescebat. Veritatem igitur sententiae Leibnizianae circa motum pendulum motu comprobavit. Sed nondum sollicitus eram, eademne an diversa esset velocitas penduli in diversis his arcibus, donec nuperrime Renaldinii examen Borellianae demonstrationis legerem, ubi cum omnes tres suppositiones ipsius veræ essent, ex secunda tamen (eandem esse rationem penduli perficientis circumferentiam circuli ADE, circuli que GF, ac est, si in plano aliquo verticali moveretur, describendo arcum ex A in E, & ex D in F) dubium ob prius experimentum statim incidit huiusmodi: Certe ad convincendum Borellum paralogismi & absurditatis, non sufficit assumere arcus AE & GF similes, sed arcus GF talis esse debet, qui eandem altitudinem ascensus cum arcu AE habeat, adeoque arcum GF non includi & determinari lineis BA & BE posse, sed utriusque adhuc multum excursurum. Ut ergo certus essem, an pendulum longius & brevius gyris suis circa conum ejusdem latera BA, BE volveretur, ita ut nunquam angulus ABE mutaretur, sumsi iterum pendulum plura pedum BA, infixoque unco laqueari, filum longitudinis tantæ, ut globus penduli pavementum tangeret, per eum trajecti. & in gyrum æquo pendulo in certa a solo altitudine, nempe quarta totius penduli parte EL = DK, una cum Dni. Teubero Collega meo conjunctissimo, qui tunc commodum advenerat, observare coepi, qua ratione sensim adducto filo pendulusque ad signi notatam quartam partem (prout vulgè experimentum Borelli) radii gyrorum decreverant, & ut eo exactius res innotesceret, filum aliud gyrorum amplitudinem mensurans BA in unco firmatum, in certa a perpendiculari BD distantia, (quæ paucis major erat, quam ut pendulum gyrans in infimo gyro ADE id tangeret posset) usque ad pavementum deducti, sed licet prius pen-

Fig. I.

Fig. III.

duli

duli gyros ADE non attingeret filum, attractum tamen pendulum priorem illum conum angulum ABE quem gyratione designabat, adeo excedebat, ut nondum ad quartam partem attractum, sese circa filum BH, utpote impediens motum jam ultra excurrentem, circumvolveret, & sic ulterius gyratione prohiberetur. Neque prius hæc circumvolutio cessabat, quam filum BH, (quod semper remotius a perpendicularis distare feci, tandem ad angulum rectum cum linea BD, adeoque horizonti parallelum constituerem, eadem causa prohibuit filum BC, quo pendulum per anulum B elevabatur, quemcumque acutum angulum cum BD constituere, sed rectum vel penitus aliquantisper obtusum exigebat. Sed tum pendulum ad quartam partem usque elevatum, gyrum horizonti parallelum GBF describere vidimus. Unde & hic in motu gyratione eandem altitudinis regulam, quæ in priori experimento obtinuit, semper observari facile concludi potuit. Nempe si in certa quadam, ab infimo quietis puncto, altitudine quam sinus versus arcus gyrationis DK vel EL indicat, pendulum gyratione incipiat, attractum ad quamvis longitudinem, minorem quidem gyrum sed in altitudine eadem ab infimo residua longitudinis puncto peraget, adeoque facile recta perpendiculariter per altitudinis fixæ punctum transeuntē, & a longitudine penduli utrinque terminata, amplitudo gyri determinabitur. Lineam curvam omnes illas amplitudines determinantem postea contemplantur. Jam ergo facile veritatis quantitatem concludere licebit calculo. Sit pendulum certæ longitudinis $AB = a$, vel oscillans vel gyrans in certa altitudine $BD = b$; erit ipsum in puncto C Sinus Recti arcus altitudinis, nam $AC = AB$, Velocitas ejus $= v$ erit hic, ut subtensa BC, quod notissimum geometris pronunciat Newton Princ. pag. 21. Jam attrahatur ad quartam (vel aliam quamcumque) longitudinis partem $AE = ea$, altitudo eadem ab E versus A sit $EG = b$, residuum ergo $GA = ea - b$ ergo sinus rectus hujus arcus altitudinarii GH, & penduli (quod præsupponitur eandem vim retinuisse abstractis resistentis aeris, proprii ponderis &c.) erit in E, & velocitas ejus erit ut subtensa EH, sed hic arcus major est arcu EF, qui similis est arcui BC, & subtensa EH major subtensa EF, quæ similis est subtensa BC. ergo quia velocitates in eodem circulo sunt ut subtensæ EH ad EF, in diversis circulis autem in dimidiata ratione subtensarum (quæ & radiorum) patet præcipuam rationem habendam esse subtensarum BC, EF, EH, ut exacte determinentur, quod ex doctrina Triang. Rectang. facile habetur.

$$\begin{aligned} \text{I Subt. BC} \\ ACq - ADq &= DCq. \\ a^2 - 2ab + b^2 &= 2ab - b^2 \\ DCq * DBq &= BCq. \\ 2ab - b^2 &= b^2 \\ \text{Ergo Subt. BC} &= \sqrt{2ab} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{II Subt. EF} \\ AB \text{ Rad. AE rad.} &:: BC, \quad EF \\ &:: \sqrt{2ab} \sqrt{2a^2 - ab} \\ \text{III Subt. EH} \\ AHq - AGq &= GHq. \\ e^2 a^2 - e^2 a^2 - 2eab + b^2 &= 2eab - b^2 \\ GHq * GEq &= EHq \\ 2eab - b^2 &= b^2 \\ \text{ergo EH} &= \sqrt{2eab} \end{aligned}$$

Jam velocitatum ratio

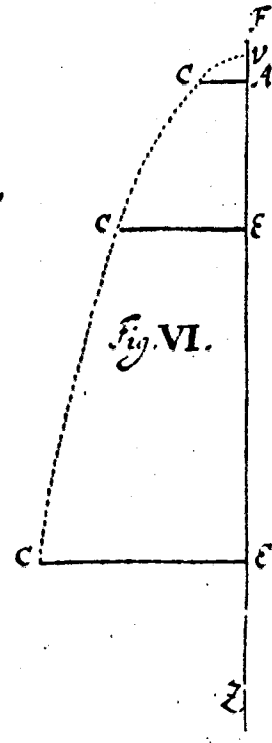
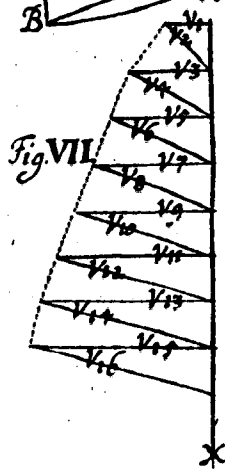
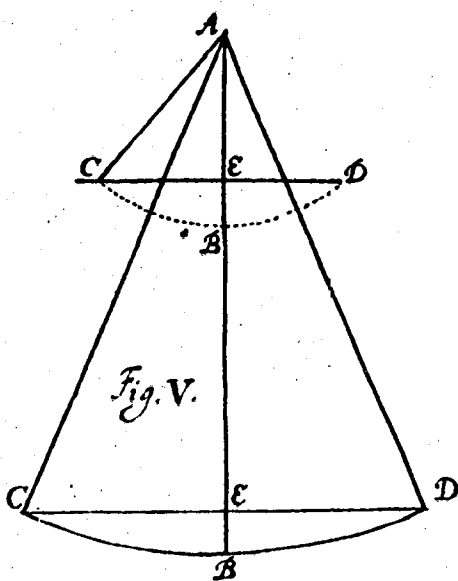
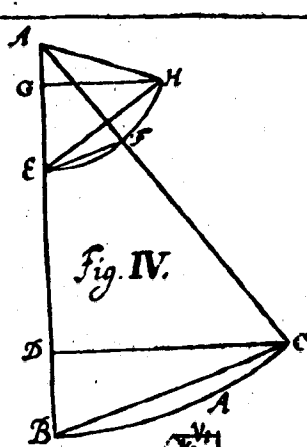
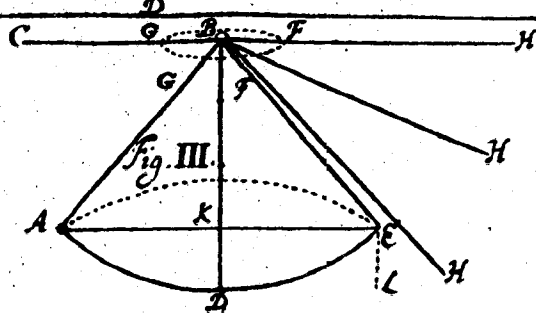
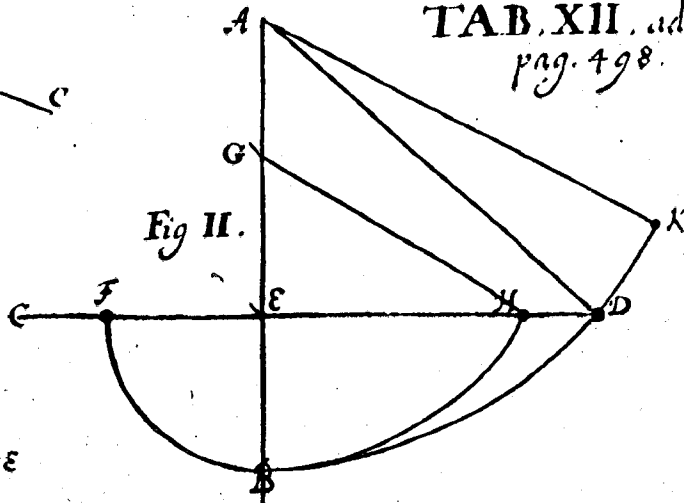
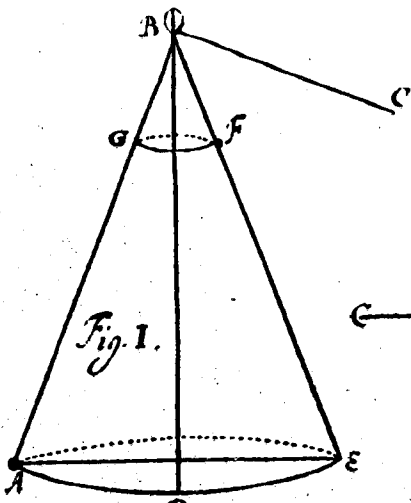
$$\text{Subt. BC, Subt. EF} :: \text{Veloc. q. in} \\ \text{Velocq. EF}$$

$$\text{Subt. EF, Subt. EH} :: \text{Veloc. in EF,} \\ \text{veloc. in EH}$$

$$\sqrt{2ab}, \sqrt{2e^2 ab} :: v, ev^2 \\ \text{ergo velocitas in B} = v \text{ \& in EF} = \\ \sqrt{ev^2}$$

$$\sqrt{2e^2 ab} \sqrt{2ab} \sqrt{ev^2} \sqrt{v^2} \text{ seu } v \\ \text{quæ omnino æquatur velocitati in} \\ \text{BC, quæ quoque est } = v, \text{ ab initio} \\ \text{assumpta.}$$

Et sic ex Celeb. Leibnitii regula, quæ retinet eandem altitudinem, Borelliana regula quæ retinet eandem velocitatem demonstrata est. Adeoque universaliter verum: *Pendulum* (abstractis impedimentis) in quomodocumque variatis circuli & eandem altitudinem ad quem, & eandem velocitatem cum qua ascendat retinere. Evidentissimum ergo est, locum qui determinet amplitudines gyrorum vel oscillationum penduli, (par enim & oscillantis in plano verticali, & horizontaliter gyrantis ratio est, ut vere supponit Renaldinius, non esse triangulum ABE fig. I, quod ex sectione conici per axem oritur, cujus basin circularem ABE pendulum infimo gyro descripsit, latera autem BA, BE longitudini penduli æqualia; sed longe aliam lineam curvam, quæ omnia puncta determinet. Nempe, data altitudine quadam fixa, quæ sit BE = a, & longitudine penduli AB, (vel AC vel AD, nam hæc æquantur) = x, semper a longitudine AB auferatur BE altitudo fixa, ab infimo quietis puncto in perpendiculari versus punctum suspensionis A, ut residuum sit AE; per punctum E transeat horizontalis CED, cujus puncta C & D determinentur arcu BC & BD ex centro A (puncto nempe suspensionis) linea AB (longitudine penduli,) illa erunt duo hujus curvæ puncta. Et sic semper quadratum AC (seu AD vel AB) erit = quadr. AE + quadr. EC (AE autem = AC vel AD vel AB - BE) adeo

adeoque curva hujus erit indolis, ut si AB vel AC vocetur x BE = a ,
 EC = y , AE = $x + a$, sit semper

$$y^2 = 2ax - a^2. \text{ Seu aequalitate in proport. reducta}$$

$$a, y :: y, 2x - a.$$

Cum ergo quodlibet punctum in linea hoc modo inveniri possit ex
 datis longitudine & altitudine penduli, patet eam per infinita puncta
 describi posse. Sit Linea indefinita FZ, ab F versus Z sumatur FA Fig. 17
 = ductae constanti altitudini (EB in fig. V) punctum A erit punctum
 primarium seu suspensionis. Jam ab eodem F sumatur FE = longi-
 tudini cuiuscumque datae penduli (AC fig. V) erit AE = $x + a$, & FE
 = EA = $2x - a$. Ex E erigatur perpendicularis EC = dimidia CD in
 fig. V, seu = EC vel ED, quae semper media proportionalis est inter
 FA & FE = EA, & sic in infinitum puncta C, C, connectantur, & erit
 ducta curva VCC, ubi solum haec determinatio addenda; verticem
 hujus curvae V non cadere in F sed in $\frac{1}{2}$ FA, quia tum aequatio (si nem-
 pe $2x = a$) expirat, nam tunc $2ax - a^2 = 0$; adeoque & $y^2 = 0$, & pen-
 dulum oscillans in plano verticali ascendet ad punctum V, & inde per-
 pendiculariter cadet. Si vero $2x$ minor sit quam a , tum circa punctum
 suspensionis A gyros describet verticales, pauciores vel plures, prout
 $2x$ vel parum, vel multo minor fuerit quam a , ut in experimento Fig.
 II nobis satis constitit. Dein AC semper aequari FA, quia si $x = a$,
 describet pendulum oscillando Semiperipheriam in verticali pla-
 no, vel gyrando in horizontali eodem plano cum puncto suspensio-
 nis gyrum peraget, ut antea monitum; ut sic AC & denotet longitu-
 dinem penduli quia E incidet in punctum A, & amplitudinem arcus,
 adeoque & sit hic = x , = y , & = a . Evolvi quidem Renaldinii Geo-
 metram Promotum, & inter lineas noviter inventas, quas Mediceas ap-
 pellat, & variis aequationibus solvendis inserviunt, quas si an hujus
 proprietates ulla compareret, sed nihil huc accommodatum & pertinens
 inveni, nam illa, quam pag. 34 primam tertii generis vocat, respondens
 aequationi $b^2 - a^2 = z^2$, circulus est determinatae magnitudinis, ob con-
 stantem quantitatem b , hic autem quia x semper variatur, variandi
 sunt in infinitum circuli, adeoque per circulum & lineam rectam quod-
 libet hujus curvae punctum quidem invenire licet, at nec circulus nec li-
 nea recta est ipse quaestioni semper & ubique satisfaciens Locus. Proin
 aliis majori otio praeditis hanc considerationem & inquisitionem, ut-
 rum haec curva a quoquam alio ante haec vel inventa vel explicata sit,

(mibi

(mihi enim nunc primum de ea cogitandi ex his penduli proprietatibus data est occasio) & annon continuo quodam regulari motu, & quali describi queat (nam Rehaldinii Inventum descriptionem per infinita geometrice inventa puncta praescribit) relinquens, solum hanc insignem & elegantissimam proprietatem notare volui. Si sit fixa

Fig. VII. altitudo = 1 (ut FA in V & VI figura) & sumatur longitudo penduli aequalis huic altitudini, & in linea verticali AX transferatur ab A puncto suspensionis aliquoties versus X, & ductis perpendicularibus per punctum A & reliqua ordine sequentia, determinatisque illis per longitudinem penduli cuique competentem, uti antea monitum, connexisque ut Fig. VII monstrat punctis, erunt illae lineae & linearum quadrata in progressionem arithmetica naturali, ut 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, &c. quae sunt quadrata, ut $\sqrt{1}$, $\sqrt{2}$, $\sqrt{3}$, $\sqrt{4}$, $\sqrt{5}$, $\sqrt{6}$, &c. quae sunt radices quadratorum, adeoque quadratum duplum, triplum &c. quam facillime sumpta saltem competente radice facere licet. Demonstrationem addere opus non est, cum ex conspectu triang. rectang. pateat. Caetera quae addere animus erat; differo in aliud tempus, interim cum multis aliis expectans quam avidissime Celeber. Leibnitii Responsum ad ea, quae Clariss. Papinus contra ipsius sententiam denuo in huius anni mense primo pag. 6 publicavit, ut tandem veritas profundius & eruatur & intelligatur, nostraeque Scientia nullis sectae praesudicis & auctoritatibus impedita in ipsam feratur rerum naturam, de qua non semel optime meritus est Vir & profundissimae inquisitionis & felicissimae inventionis, qui ut plures alios excitavit, ita & his exiguis licet cogitationibus ansam praebuit, quas ideo ea qua par est modestia, huius Celeber. Viri censuram, eique vel approbanti, vel rejicienti, subjectas esse volo, cum ex utraque nihil nisi augmentum scientiis, quarum incrementa haecenus quaesivit procuravitque, certo sperare liceat.

G. G. L. Additiuncula ad considerationes hasce.

Perplacent quae Cl. On. Lichtscheid ingeniose excogitavit circa motus pendulorum non tantum per Geometriam, sed & per experimenta examinandos. Responsum meum ad Papinianae objectiones interim ad ipsum pervenisse pura. Lineam, quam per puncta describere docet (tanquam locum certis pendulorum oscillationibus determinandis inservientem) qua nonnihil composita prima fronte visa est, deprehendi ipsissimam esse parabolam, cuius (si figura ipsius & inspicatur) vertex sit P, axis PEZ, & VA sit quarta pars lateris recti, ita ut a seu EB sit semilatus. Et in fig. 7 reperiet rectas transversim ductas (ut V2, V4, V6, &c.) esse omnes ad curvam, (seu ejus tangentem) normales, ex nota parabola proprietate. Ita etiam ipsius opera quadam non inellegantia circa parabolam observata habemus.

N. XI. 501
ACTA
ERUDITORUM

publicata Lipsiæ
Calendis Novembriis, Anno M DC XCI.

AN ESSAY CONCERNING HUMANE
understanding, in four Books.

hoc est,

Tentamen circa cognitionem humanam, quatuor
libris comprehensum.

Londini, ap. Eduard. Mory, 1690. fol. plag. 100.

Quamvis omnis illa doctrina, quæ mentem nostram veritatis cognitione locupletat, laude sit dignissima, nulla tamen præstabiliior, nec expetenda magis esse videtur, quam quæ cognitionis humanæ naturam explicat. Cum enim plerumque fallamur, si vel rerum illarum scientiam imprudenter sectemur, ad quas intellectus noster pertingere nequit, vel etiam timide refugiamus earum cognitionem, quas insuperabili difficultate circumseptas perperam opinamur, facile illos effugiet errores, qui humani vires intellectus probe perspectas habuerit. Atque hinc etiam non male suam collocasse operam censendus est Clarissimus Vir *Johannei Lockii*, qui cognitionis humanæ naturam fulius, quam factum hæcenus est, in præsentis operæ explicavit, quod in quatuor libros dispersit. In primo contra innata principia tam speculativa quam practica disputat, & in originem opinionis locus sentientium inquirat. In secundo de *Ideis* agit (vocat vero hoc nomine immediatum cogitationis nostræ objectum) quæ dicuntur esse vel simplices vel complexæ. *Simplices* sunt conceptus illi mentis, qui in plures differentes distingui non possunt, fluuntque ex duplici fonte, *sensatione* nimirum, & *reflexione* seu perceptione operationum mentis nostræ. Quasdam enim mens sibi acquirit per sensum unicum, v. g. colores, sonos, &c. quasdam

dam per plures, v. g. extensionem, figuram, motum; quasdam per solam reflexionem, v. g. volitionem, reminiscenciam &c.; quasdam tandem per sensationem & reflexionem simul, v. g. existentiam, successione &c. Simplicis Ideæ, quas sensus suggerit omnes positivæ sunt, licet forsitan nonnullæ causæ, a quibus producuntur, sint privationes in illis subjectis, a quibus sensus nostri illas hauserunt, v. g. umbræ, silentium. Neque tamen omnes Ideæ imagines sunt alicujus rei, quæ objecto revera inest, cum nonnullæ oriuntur a qualitibus primariis, v. g. soliditate, extensione, motu & quiete, aliæ vero a qualitibus secundariis, quæ sunt complexiones primariorum qualitatum, quæ simul in nos agunt; & clarè non distinguuntur. Licet enim Ideæ primariorum qualitatum similitudinem habeant cum rebus, quas referunt; secundariorum tamen Ideis nihil simile in corporibus offenditur, perinde ac nihil in acu reperitur, quod dolori, quam pungendo efficit, sit simile. Ideæ complexæ sunt, quas ipse animus ex simplicibus componit, & ut unum aliquid considerat, v. g. pulchritudo, gratitudo. Distinguuntur autem in tria genera (1) *Modos* seu Ideas aliis inexistentes, quales sunt triangulum, homicidium. (2) *Substantias* seu Ideas, quæ res per se existentes representant, quales sunt homo, navis. (3) *Relationes*, quæ in comparatione unius Ideæ cum altera consistunt, v. g. pater, dominus. *Modi* rursus vel *simplices* sunt, qui ex diversâ combinatione unius ejusdemque simplicis Ideæ oriuntur, v. g. numerus; vel *mixti* qui ex diversis Ideis componuntur, v. g. furtum. *Substantie* quoque vel sunt *simplices*, ut homo, vel *collectivæ*, ut exercitus. Potro si Ideæ simplices tales se menti offerant, quales ab objectis in sensatione rite facta proficiscuntur, *claræ* dicuntur, ac tales quoque sunt Ideæ complexæ, quæ ex Ideis simplicibus claris, quarum & numerus & ordo determinatus est, constant; *obscuræ* vero sunt, si requisitis illis destituantur. Quod si mens nostra rei cujusdam perceptionem tam plenam atque evidentem habeat, ut illius Ideam ab omnibus aliis distinguat, *distinctam* Ideam ejus habere dicitur, alias vero *confusam*. *Chimæricæ* sunt Ideæ, in quibus simplices Ideæ, quæ simul consistere nequeunt conjunguntur, vel etiam quæ non conveniunt cum rebus illis ad quas tacite tanquam archetypos suos revera existentes referuntur; reliquæ vero *reales*. *Adequatæ* sunt, si perfecte referant suos archetypos; *inadequatæ*, si imperfectè hoc fiat. Tandem vel *veræ* sunt, vel *falsæ*, quas

quas concinnius Auctor *rectas*, ac *perverfas* dici posse existimat. Hæc autem omnia dum prolixè explicantur, varia admiscuntur philosophemata scitu perquam digna & jucunda, v. g. Cogitationem non essentiam esse animæ, sed actionem. Soliditatem differre a spatio, atque hujus clarâ nos habere Ideam. Perceptionem & memoriam brutis quoque esse tribuendam, non autem abstractiones aut complexarum Idearum formationes. Solem atque Lunam non esse mensuram temporis ratione motus sui, sed adparentiarum periodicarum. Voluntati hominis non tribuendam esse libertatem, sed agenti voluntate prædito, Substantiæ in genere nos nullam habere claram & distinctam Ideam, neque etiam clariorem esse Ideam substantiæ corporeæ, quam spiritalis. Corporum naturalium Ideas componi ex Ideis primariarum & secundariarum qualitatum, futurumque, si sensus nostri, qui ad præsentem nostrum statum quam maxime sunt accommodati, acutiores evaderent, & v. g. acquireremus oculos microscopicos, ut secundariæ illæ qualitates planè evanescerent, atque ita novas rerum illarum Ideas acquireremus. Angelorum scientiam, quam circa res naturales habent, forsitan ex eo oriri, quod dum corpora assumunt, organa sibi construetæ possint aptissima ad rerum inquisitionem. Spiritus quoque esse mobiles. Cohæsiorem solidarum partium in corpore non posse magis explicari quam cogitandi modum in spiritibus, & æque difficile intellectu esse, quomodo impulsu communicetur motus, ac quomodo cogitatione sua mens aliqua corpus moveat. Quoniam porro Idearum nostrarum signa sunt verba, hinc in natura illorum explicanda *tertius* versatur *liber*. Agitur autem hic de *verbis* & *sermone* in genere, de significatione illorum & terminis generalibus, nec non definitionis natura. Respondent ergo, iudice *Lockio*, nomina Ideis nostris abstractis, quas singulas tanquam distinctas essentias mentis nostra considerat. Neque enim res ipsæ in species diversas, seu classes, quibus diversa nomina competunt, distinguuntur essentia realibus, quæ plerumque nobis sunt incognitæ, sed solum definitionibus, quas essentias nominales dicere liceat, quæque nihil aliud significant, quam Ideas illas complexas, quibus singulas res denotamus; id quod præcipue in substantiis animadverti potest. Jam quia verba non a philosophis, sed a vulgò ad vitæ civilis usum inventa, non possunt non ob hæc aliasque causas laborare imperfectione, quæ præcipue in dubia illorum

illorum significatione consistit. Sunt autem *ambigua* imprimis *nomina* (1) Idearum quæ ex pluribus aliis componuntur, cum fieri facile possit, ut alter, ad quem verba facimus, unam pluresve Ideas in hac compositione omittat, atque sic plane aliud quid ac nos intelligat: (2) quæ Ideas denotant, quarum arbitraria est compositio, nec certus in rerum natura datur archetypus, ad quem possint exigi & examinari: (3) quorum significatio refertur ad archetypum, cujus cognitio nobis non est satis obvia: (4) quæ non ipsam realem essentiam rei significant. His incommodis accedit *verborum abusus*, si quis ea adhibeat sine claris & distinctis Ideis, varius & inconstans sit in illorum usu, obscuritatem in illorum adplicatione adfectet, verba pro rebus ipsis amplectetur, aut pro illis ponat, ad quas significandas sunt inepta, supponat verba certam evidentemque habere significationem; quæ alterum statim in rei, quam mente concepimus, noticiam deducat, figuratosque tandem dicendi modos sine necessitate adhibeat. Quibus malis omnibus certa opponuntur ab Auctore doctissimo remedia. *Quartus liber* explicat *scientiam* tam *sensitivam*, quæ circa existentiam objectorum externorum occupatur, quam *rationalem*, quæ in perceptione convenientiæ aut disconvenientiæ duarum Idearum ratione identitatis aut diversitatis, relationis, coexistentiæ, realisque tandem existentia consistit, ac vel *intuitiva* est vel *demonstrativa*. Quando ergo perceptio illa clara est, *clara* dicitur & *distincta* scientia; secus vero si se habeat, *obscura*, licet Ideæ forsitan nulla obscuritate laborent. Quod *extensionem* attinet *humana cognitionis*, illa non porrigitur ad res, quarum Ideas nullas habemus, neque etiam attingit omnia illa, quorum Ideæ in nobis existunt, cum convenientia & disconvenientia illarum omnis neque ex immediata illarum comparatione, seu intuitione, statim innotescat, nec etiam semper in promptu sint media, quæ nobis ad demonstrativam scientiam monstrant viam. *Axiomata* perperam dici fundamenta cognitionis nostræ censet Auctor cum nec evidentia magis nec clariora sint, quam particulares propositiones, quæ per ipsas probari solent; Identicas vero *propositiones*, nec non in quibus genus aut differentia de definito prædicatur, *negatorias* esse, nihilque ad *scientia augmentum* conducere. Hoc vero nos procurare posse, si comparemus nobis claras perfectasque Ideas sub certa constantiaque nomina redactas, & quæramus deinde alias, quæ ipsarum

ipsarum convenientiam aut disconvenientiam manifestent: idque præcipue locum habere in Mathesi & philosophia morali, cum naturalis doctrina vix aliter, quam per experientias, perfectior reddi possit. De ratione humana, quam in sagacitate & illatione consistere dicit, hæc asserit: parum eam juvari syllogismis Logicis, cum illorum adminiculo nihil novi possit detegi. Rationem deficere, cum destituimur Ideis, aut Ideæ confusæ sunt & obscuræ; cum non animadvertimus Ideas, quæ inservire possent ad convenientiam aut disconvenientiam Idearum vel probabiliter vel certo ostendendam; cum falsis innituntur principiis; aut decipi nos patimur verbis incertis & ambiguis. Rationi non esse fidem opponendam, cum hæc nulli temere adhiberi debeat, & rationis sit judicare, utrum traditio aliqua verè divina sit an falso jactetur; distinctas tamen illarum esse provincias, fideique proprium objectum esse res illas, quarum vel nullas vel imperfectas habemus Ideas, aut quarum existentiam & naturam sensu & ratione nostrâ certo non possumus assequi; reliqua rationi esse relinquenda, in iisque explicandis revelationem traditionalem contra rationem allegari nec posse nec debere. Erroris porro quatuor fontes constituuntur (1) defectus rationum; (2) ineptitudo illis utendi; (3) illarum neglectus; (4) perversum probabilitatis criterium: si scilicet propositiones dubiæ aut falsæ pro principiis assumantur; receptis semel hypothésibus pertinaciter inhaereatur; non ratio, sed affectus aut alterius auctoritas, in consilium adhibeatur. Denique scientia univèrsa dividitur in *Physicam*, quæ naturam rerum explicat, *Practicam*, quæ vires atque facultates nostras ad bonum obtinendum rite adplicare docet, ac *Semioticam*, quæ naturam signorum, quibus in cognoscendis aut docendis rebus utimur, exponit.

OBSERVATIONES ET CONJECTURÆ IN
numismata cuadam antiqua, καπερρυον Laurentii
Begeri. Accedunt dua Ex. Spanheimii ad Autho-
rem epistole, usque interjecta Authoris
ad priorem responsio.

Colonie Brandeb. Constant plag. 27. & fig. æneis non paucis.
 Prostant Lipsiæ apud Joh. Frid. Gleditschium, 1691. in 4.

Quemadmodum Vir clarissimus *Laurentius Begerus*, Serenissimo *Electori Brandenburgico* à consiliis, antiquitatibus & bibliotheca, sex abhinc annis *Tresaurum Palatinum*, cuius tunc curam gerebat, loculento opere descripsit; ita quam tum sibi peperit, gloriam observationibus hinc veri studuit, quibus singularem suam de nummis viginti quatuor, quantum pridem vulgatis, opinionem exponit Viro illustri *Ezechiele Spanhemio*, eidem *Electori* potentissimo a consiliis status & secretioribus, summoque cimeliarchii & bibliothecæ *Electoralis* præfecto, qui & suam de ea *epistolarum* duabus in epistolis cum illo communicavit.

C. I.

Ante omnia tum caput petasatum in nummi *Ætolici* antica, tum figuram in postica conspiciendam ac venabulo & sica armatam, cui a tergo idem petasi genus dependet, non *Mercurium*, vel *venatorem* aliquem, sed *Apollinem* signare contendit *Begerus*, eo quod in *Augusti* numismate *citharædus* *Apollo*, cum pileo ejusmodi in tergum rejecto, visatur. Hinc in alio *Ætolico* aprum *Calydonium* insistere monet venabulo, quod *Meleager Apollini* dedicavit, quodque in nostro nummo ab *Ætolico* hoc Numine manu gestari *Begero* creditur. Ea simul occasione nummum *Cyrenæorum* allegat, in quo *Apollo* eques cum petaso in tergo ac Sole scalptus videtur. Sed hunc *Battum* potius, vel *Battiadem* aliquem, (cui æque ac cæteris *Cyrenæis* equitandi artem & Solis cultum curæ fuisse constat,) censet esse *Spanhemius* in epistola priori; partim quia equus *Apollini*, maxime *Didymæo*, apud *Sextum Empiricum* *invisus* traditur, partim quia *Latonæ* ille filius nulli *Ἰαπίων*, (uti *Neptunus*, *Minervæ*, *Diana*.) nuncupatur. In *Ætolici* vero aversa arcæ non *Apollinem* ipsum, uti *Begerus*, sed *Meleagrum* conspici se opinatur, tum quoniam *Gentilium* *Dii* in nullo nummo aut marmore *μαχαιῶν φέρει* (ut ut clypeati vel hastati) deprehendantur, tum quia *Philostratus junior* statuam *Meleagri* eundem fere in modum describat, quo *venatorem* illum petasatum in nummo intueri licet. Interea *Begerus* in *Responsoria* tibiam *Marsyæ Satyri* esse coniecit, quam *gladium* esse putat *Spanhemius*, provocavitque ad *Pausaniam* locum, quo & *venabulum* *Meleagri*, & tibiam illam, quæ e *Marsyæ* amne in *Mæandrum*, ac hinc in *Asopum*, illinc vero in *Sicyoniorum* terram delata fuerant, seu sacra anathemata in fano *Apollinis* extitisse feruntur. Unde quemadmodum *Jupiter Carius*, in nummis *Ætolici*

tonni aliorumque Cariorum, bipenni Amazonica, quæ in ejus templo adservabatur, armatus sistitur; ita *Apollinem* ab *Ætolis* cum *tibia* Marlyæ effingi, adseveravit. At *Spanhemius*, in alia abeundum sibi porro ratus, (ut cæteras ejus responsiones brevitate studio reticeamus,) existimat, nec telum illud longius, quod dextra gerit vir iste in nummo conspiciendus, *venabulum* esse, nec, qui id tenet, *Meleagrum*. Istud scilicet hastam puram, Diis Heroibusque tribui solitam, brevius autem telum, quod circa sinistram viri latus cernas, jaculum esse *Æto-licum*, tandem statuit. Cum itaque *petasum* non *venatoribus* solu- tum, (ac eo nomine, *Meleagro*), sed & *iter facientibus* familiarem fu- isse, non uno loco antea evicisset, hinc omnium maxime ei arridere vi- detur sententia, depingi heic ipsum *ÆTOLVM*, illoque *petasari* habi- tu *professionem* ejus, (quam *Strabo* l. X. p. 463. commemorat,) ab *Æli- de* in *Curætum* regionem, *Ætoliam* inde ab eo dictam, & ejectis prio- ribus incolis inhabitatam; denotari; sicuti in aliis nummis, *Cyziceno- rum*, *Byzantium*, *Pergamenorum*, *Tomi*, *Abderitarum*, *Smyrneorum*, *Amastranorum*, &c. conditores ac conditrices *Cyzicus*, *Byzas*, *Perga- mus*, *Tomus*, *Abderus*, *Smyrna*, *Amasris*, etiamnum prostant.

Redeamus ad *Begerum*. Is proximo loco *turrim* in nummo *Siphnensi* de diversorio eorum, qui in aurifodinis operabantur, interpretatur. c. 2.

Miratus fuerat *Nonnius* notis ad *Golzium*, cur *Apollo* signetur in mo- neta *Idaliorum*, utpote quos soli *Veneri* devotes forsan credidisset. O- stendit idcirco *Noster* e *Stephano* *Byzantino*, *Cypriam* illam urbem a *vifo Sole*, qui extruendæ auspiciam dederat, nomen traxisse. c. 3.

Mox controversiæ argumentum petitur e numismate *Amiskenorum*, in cujus antica videas caput *galea* absque *crista* tectum, quod an viri sit, *foeminæve*, incertum est. *Begerus* vel *Minervam*, vel potius *Amisum* *Amazonem* agnoscit: *Nonnius* & *Spanhemius* *virum* aliquem *A- miskenorum* evergetam. Duplici autem hic argumento in *Begeri* conjecturas insurgit, quod *Strabo* *Hesychius*que non *ancas* cassides, sed *leoniura* tantum exuvias *Amazonibus* caput tecturis in usu fuisse tradant; nulla etiam *pelta bipennisve* *hærmæ* illi adjiciatur, ut in aliis *Amazonum* iconibus fieri notum est. Qui in postica habetur, non volans, sed *gradiens* *pascens*que *Pegasus*, pugnam *Bellerophonis* cum *Amazonibus* inuere videtur *Begero*: *Spanhemio* tranquillitatem pu- blicam, quam anno *MB* (qui in nummo ob signatur) h. e. *XLII* ab *Actiæa* victoria

victoria, Amisena, indulgentia Augusti, obtinebant, quaque equos suos, quos ob singularem, qui pollebant, velocitatem *Pegasos* vocari moris erat, secures passum educebant in campos.

- c. 5. Sequens nummus hinc caput imberbe laureatum ac inscriptionem ΕΠΙΔΙΟΣ ΛΑΙΩΤ, illinc gryphum literasque ΑΒΑΗΠΙΤΕΩΝ exhibet. Isaacus Vossius ad Melam legerat Επιδίδιος Λαίω sub Jove frugiferus; quia Λαίω (adeoque Doribus Λαίω) *ferellem* notet. Begerus: Επιδίδιος Λαίω, sub Jove sinistro, quasi dicas Romana phrasi: *SVB VEJOVE*. Abderitas nempe indicasse suspicatur, se quidem sub Jove sinistro, i. e. sub aere crasso nasci, hoc sibi tamen non esse vitio vertendum, cum nihilominus sint genuini Apollinis alumni, e quibus nimirum prodierint Democritus, Protagoras, Anaxarchus, Hecataeus, Nicænetus. Dissentit Spanhemius, tum quod vox illa Vossii *poetica* in nummo vix locum habeat, nec *spica, calathusve* aut simile *frugiferorum* Numinum signum, ibidem appareat: tum quod nec illic extet *fulmen* aut *sagitta*, quibus *semper ad nocendum instructus* fingitur *Vejovis* Romanus; quodque nusquam ante Deorum Regumve nomina in nummis observetur vocula Επιδίω, frequenter autem occurrat ante nomina magistratum. Indeque, pariter ac *Harduinus*, legendum autumat Επιδίδιος Λαίω, *Epidius Laii filius*.

- c. 6. Probare deinceps satagit doctissimus *Begerus* uno alteroque *C. Anzii Restionis* nummo, *Herculem, Geryone domito, in Italiã regressum, Cacum interfecisse, erectaque ara maxima, super ea bovem immolasse*. Dionysio etiam *Halicarnassæo* contra *F. Ursinum* patrôcinaturus, *Lupa & Aquila*, quæ *Eneæ* *Lavinium* condituro prælagium dedecit, *ancæ simulacra* adserit *Lavinii* fuisse, non *Lavinii*.
- c. 8. Quod ad fœdus *Romuli Tatique* retulerat *Ursinus*, gentis *Veturia* numisma, ad *Tullii Hostilii* fœdus cum *Albanis* adplicat *Begerus*, ac apud *Livium*, pro *M. Valerio*, fœdalis fœderis illius, *Vesurium* forsitan describendum, divinare sustinet.
- c. 9. Progreditur porro ad alium nummum *Ursinianum*, ubi unam aream caput *Clementiæ* explet olea redimitum; in altera *Victoria* galeata, trophæum & caduceum gestans, incedit, adjuncto lemmate: *L. HOSTILIVS SASERNA*. Hunc gentis *Hostilia* denarium respicere conjectat ad *Tullium Hostium*, pacemque, quam victis *Fidenatibus* concessit.
- c. 10. Caput quoddam galeatum & diadematum, *Anici Marci* Romanorum

MENSIS NOVEMBRIS A. M. DC. XCI. 509

notum Regis esse nummo simili, *ANCVS* inscripto, evincit, cum *Ursinus* Patinusque *L. Marcium*, *Vaillantias Philippum* Persei patrem intelligendos putassent.

Altioris indaginis res est, utrum Tarquiniorum vultus in numismatibus supersint. Dantur tamen duo, quorum alterum hinc caput diadematum & clavam, illinc lupam lactantem pueros cum lemmate ROMANO; alterum in anteriori area caput galeatum & clavam, in posteriori clavam itidem, equum & litteras ROMA exhibet. Illud caput videri poterat Herculi adscribendum, hoc Marti. At si *Begeri* conjecturam admittas, (quam quidem ipsemet non satis firmam esse, ingenue fatetur,) ista Tarquinii Superbi, hæc Tarquinii Prisci effigies erit. Nam homines veros, & quidem, ut ex diademate & inscriptionibus patere videtur, Reges Romanos, non Numina, (arbitraria sculptorum signenta,) ex singularibus vultuum lineamentis agnosceresse, *Begerus* certissimus est. Priorum autem Regum non esse, ex nummis eorum, qui adhuc ab antiquariis adservantur, satis noverat.

Caput pileatum forniceum, cui adjecta inscriptio: CN. PLAN. C. 12. CIVS. AED. CVR. S. C. ex simili numismate pro capite LIBERTATIS habendum iudicat.

Nummos inscriptos Q. M. X. Q. *Fabio Maximo Censitori* tri. c. 13. buere suadet. *Arcum* quendam, qui in antica caput laureatum lic. c. 14. rasque SER. SVLP. in postica navem, acrostrium, temonem, anchoram & duos captivos ostentat, *P. Sulpicio*, qui *Philippum* & *Macedones* terrestri navalique robore pressit, adplicat.

Cum in *Aburia* gentis numismatibus vel *Mercurii* vel *Herculis* ca. c. 15. pita, ac in postica *Navis* vel *Mars* triumphalibus quadrigis insistent, occurrant, *Begero* designari censetur *C. Aburias*, T. Livio L. XXXXII. c. 35. memoratus. Hic enim auxiliorum contra *Perseum* rogandorum gratia cum aliis ad *Mahanissam* & *Carthaginienses*, *Mercurii* instar, quasi a Diis (Senatu Romano) missus, quaquequam non *alarum*, sed *navis remigio*, Martium gentis bellicosissima robur *Herculis*que illius *Africani* auxilium Romanis conciliavit.

Effigiem juvenilem, quam *Seguinus*, *Patinus* ac *Oisilius Jugurtha* adjudicant, *Boccho* adserit, illumque *barbatum* probe, hunc *imberbem* e numismatibus *Fausti*, *Syllæ F.* demonstrare assaborat.

Caput galeatum cum malleo in antica numismatis, & nudum c. 17. aliquem

aliquem hominem inter tropæum, proram navis, & locustam in aver-
sa consistentem, adjectis literis C M A explicat de C. Malleolo, ra-
pacissimo Dolabellæ in Asia questore, de quo *Cicero* in *Verrina* tertia:
occisus grande pondus argenti, familiam magnam, multos artifices,
multos formosos homines reliquit. Videtur ergo victoriarum & patri-
monii symbolis seu velo specioso texisse rapinas suas.

- c. 18. *Balthium Judæum* in nummo A. Plautii representatum, non Re-
gem, ut Ursino visum fuerat, sed recutum privatum, Aretæ forsan
Arabum Reguli, a Scauro victi, adfœdam esse credi cupit.
- c. 19. C. Julii Cæsaris effigiem in nummo gemino observasse se ait, ac ma-
gnam inde lucem Suetonianæ Cæsaris prosopographiæ accedere, nullus
dubitatur.
- c. 20. Caput diademate revinctum in anteriori atea pro *Indusimaro*
Trevirorum principe accipit, ob averfam, qua bos, & verba GERMA-
NYS INDVTIII visuntur.
- c. 21. Sub Dioscurorum figura se fratremque Publium in numismate
suo C. *Servilium M. F.* (occiso a se C. *Julio Cæsare*) effigiare, sicque indi-
gitare voluisse statuit, facinus id Romanis non minus utile esse, quam
fuit auxilium *Dioscurorum* in pugna Regillensi, quo ultimum pro liberta-
tate cum Tarquinijis pugnare Romani.
- c. 22. Sententiam *Trifani* de COPIA Thuriarum notante in nummo *Di-
vi Julii Cæsaris Divi F.* contra *Vaillantium* defendendam suscipit.
- c. 23. In *Kalen* & *Cordi* nummo spectantur hinc jugata capita *Honoris*
& *Virutis*; illinc Italia cornucopiæ ac caduceum habens, & Rôna glo-
bo insistens dextras jungunt. Hunc non ante Augusti tempora cu-
sum, præcuntiat *Begerus*. Augustum enim demum urbem *terra-
rum* Romæ subiecisse, Italiæ *felicitatem* stabilivisse, ac C. *Furnio*
& *Silano COSS.* festum *Honoris & Virutis* in eam diem, qua *Dionis*
Coccejani ætate agebatur, transtulisse observat.
- c. 24. Dum nummo P. *Sept. Getæ*, in quo Janum inibi extantem ad impe-
rii cum fratre *Caracalla* communionem refert, ulterius illustrando in-
cumbit, adducit numisma *Tenebrarum* cum vultu gemino uni cervici
imposito, atque ita *Spanhemio* occasionem suppeditat, ut in epistola
sua altera tum summam referat, que in aliis ad nobilissimum *Capp-
rianum*, (nobis A. 1687. pag. 700. laudata prolixius enarrantur, immo ut ne-
vis quoque conjecturis ea augeat, ac ejusmodi capita modo pro *Jovis &
Jovonis*

Junonis, modo pro *Herculis & Dejanira*, modo pro *conjugum adulterorum* effigibus, in diversis numismatum exemplis accipere doceat.

Atque hac ratione defuncti sumus operis Begeriani recensione, ac ad singula ejus capita ex epistolis Spanhemii Begerique amobazis adnexuimus, quæ deprehendimus illuc pertinere. Caterum Spanhemii digressiones eruditissimas, hic illic per modum præteritionis rhetoricæ insertas, ac de variarum Græcarum vocum sensu satis abstruso disquisitiones non unas, lectori ipsi querendas permittemus, magna de iis promissuri, nisi neminem non jamdum persuasum fore crederemus, nihil unquam ab illustri hoc viro in lucem emissum, quod non summi judicii promissimæque conjectandi peritiæ simul ac diffusissimæ lectionis laudem, quam apud eruditos dudum meruit, optimo ei jure conciliaret conservaretque.

*A PREVIOUS HYDROSTATICAL WAY OF
estimating Ores.*

five,

*Methodus Hydrostatica prætentandi Minerarum
æstimationem.*

M*edicina Hydrostatica*, ab illustri *Boylæ* non ita pridem edita, & a nobis *mensæ proxime elapso* recensita, hæc *Appendix* est, cujus intuitu reliquatores tunc mansimus, pagellarum nempe angustia & pleniori ejus commemoratione prohibiti. Destinatus hic tractatus fuerat *Transactionibus Philosophicis Societatis Regiæ*, (ad cujus proinde Secretarium per modum epistolæ dirigitur,) quas hinc inde propediem denuo continuatum in spes alluxerat: verum postquam earum editionem, quod merito dolendum, per incidentia noviter impedimenta rursus differri perlehsit Auctor, non ulterius cunctandum ratus, prælaudato suo libro eum ad ditamentum loco annexit, tum quod plures materiarum utriusque communes essent, tum quod processus hydrostaticis in examine faciendo idem utrobique foret, quamvis aliqui ratione finis quadammodo discrepant: dum prior ille quidem eos potissimum concernit, qui sanitati hominum procurandæ intenti sunt, hæc posterior vero lucripetæ imprimis fodinarum scrutatores. Tamen vero Auctori pro-

positum hic non sit, plerum tradere artem metalli minerarum probandi, cuius nempe primarium instrumentum non aquam, sed ignem recte ac scite tractatum, esse constat; non ingrati tamen huius sui meletematis communicationem curiosi fore confidit, hoc maxime tempore, quo tot e suis civibus, (revocato nuper prohibitive illo Edicto Parliamentario, quod regnante Henrico IV prodierat,) tam in regno Britanniarum, quam Nova Anglia & reliquis Colonis Americanis occupati sint in detegendis noviter venis metallicis. Quamvis etenim per examen tale hydrostaticum præcisè determinari nequeat, quanta metalli portione hæc vel illa minera sit gravis: ad prætestandam tamen probabilitèr ejus æstimationem commode inservire potest; adeoque ad præcavendum, ne quis incautus decipi se; aut inani, propter speciosam fossilis cuiuspiam formam concepta, spe lactari frustra patiarur. Nimirum, ut in *Medicina Hydrostatica* antedicta recensio jam expositum est, utiliter consideratio talis hydrostatica adhiberi potest ad oblatum quodlibet fossile generatim examinandum, an metalli quid intra se contineat, nec ne; quod si erit, gravitas ejusdem specificæ major sit ea, quæ crystallus aut marmor album, lapides puta ab adventitiæ materiæ mixturâ maxime liberi, polent; haud vanè metallici quid in eo reputabitur latitare; sin verò minor, incassum de eo tale quid expectabitur. Quo vero cautius tentamen hocce fiat, consultum ducit Autor, ut prius a minera, tali probationi submittenda separetur interspersa materia terrea vel lapidea Anglis *Sparr* dicta, aut etiam pro re nata in accessum ipsa igne valido per horas aliquot torreatur; quandoquidem alias minere in statu suo nativo nonnunquam minorem exhibent gravitatem specificam, quam pro portione metalli intus absconditi forent habituræ. Monet præterea, ne sola ponderositas mox pro indubio signo capiatur metalli intra hoc vel istud fossile latentis, quin potius, ubi iusta dubitandi causa subsit, oculus simul spectetur ad alia indicia illam comitantia: cum alias dentur non unius generis semi-metalla seu mineralia media non exiguam gravitatem specificam nacta, qualia Antimonium, Bismuthum, Lapis Calaminaris & alia; quæ ipsa tamen, cum plerumque aut integris venis, aut saltem magnis sui generis massis reperiantur, discerni sat facilia autumat. Nullus vero fossilis aspectus aut speciosus nitore cum imponere magis incautus soleat, quam qui in Pyritis seu Marcassitis fere cernitur, ponderositate summi genuinas aliquan-

aliquando venas metallicas multum superantibus: consilium suppeditat Autor, quomodo larva personato hule fossili facile detrahi valeat: nempe jubet ejusmodi mineram, de qua suspicio sit, immittere crucibulo, aut etiam extra illud igne fortiori aliquandiu trgere, atque tum semel iterumque solle ipsam propius afflare: ita enim fors ait, ut sulphur, quo scilicet Marcassitas fere abundare constet, ignem concipiat & caerulea flamma semet prodat; qua extincta dein lapis fetidus amissa omni pristina venustate nil præter substantiam fragilem & nigricantem exhibeat. Non ideo tamen negat, Marcassitas aliquando cupri vel ferri quid simul in sinu suo foverè: imò ex *Kentmanni Catalogo Fossilium Misnia* allegat, in iis & argentum & aurum nonnunquam reperta fuisse: sicut & agnoscit, eosdem præterea variis usibus tam chymicis, quam medicis inservire posse; speciatim vero intimat, pharmaca exinde parari valere non minus nobilia, quam insolita, fugandis febribus continuis præsertim apta, tam lenia licet, ut eorum operatio vix aliter, quam lato suo effectu, sensus incurrat. Quamvis vero, uti dictum, sola ponderositas fossilis cujuspiam nondum infallibile sit indicium metalli in eo reconditi: e diverso tamen ejus absentiam certum satis signum præbere deficientis ibi materiae metallicæ, comprobat Autor diversis exemplis mineralium crystallo in gravitate specifica inferiorum, puta Gagatis, sulphuris vivi, succini fossilis, Talcis, necnon corporis istius plumbo non assimilis, quod Anglis *Black-Lead* vocatur: quod ipsum nempe ratione ponderositatis ad aquam se habere modo, ut 165 ad 1, & nil quidquam plumbi continere, sed esse Minerale sui generis comperit. Alius porro experimentorum hydrostaticorum usus insinuat, in examinando *sabulo illo aureo*, cujus in Guinea & aliis Africae oris non leve cum Europæis commercium exercetur. Scilicet cum experientia docuerit, istud admixta æris limatura haud raro ad indigenis fallari: promptum adest fraudi hule evitandæ remedium, si sabuli talis pondus in aqua exploretur ministerio *stule hydrostaticæ* ab Autore nostro traditæ: ubi enim aurum juxta *Mersenni* computum ad aquam se habet, ut 18 ad 1, vel, uti nosset in auro puriore expertus est, fere ut 19 ad 1, cuprum vicissim non adscendit ad dimidiam ejus gravitatis proportionem, ut adeo fraus, si qua subsit, facile oculos incurrere valeat. Cum vero trutinam hunc in finem non ubique ad manum esse soleat, alios insimul modos communicat Noster, arenam ta-

lem ex tempore probandi: scilicet ejus vitium statim detegi ait, adpersa modo aqua forti, aurum nempe genuinum quidem intactum relinqueret, sed ex area seobe confestim virorem subcartulum elicente. Cum autem experimentum hoc fallere quadantenus posset, si natura forsitan ipsa argenti quid admisisset apreo isti sabulo, substituere *aqua forti* jubet spiritum urinæ, aut ipsam quoque urinam vetustiorum & rancidam, spiritumve cornu cervi, aut si quis *agens* tale in forma sicca secum portare malit, sal ammoniacum: his enim singulis chartam albam modice madefactam & arena ejusmodi conspersam ex templo viridem contrahere colorem, siquidem dicto modo adulterata eadem sit. Discurrit hac occasione Autor de aurifera variorum fluminum (quæ inter etiam Rhenum recenset,) glareæ, judicatque per artificia chymica multo plus auri exinde obtineri forsitan posse, quam nunc quidem per nudam lotionem aut selectionem in forma granorum excerpere solet; aurum enim ipsi quandoque sabulo velut matriæ suæ inhiære & ex eâ proinde separari valere, si arena prius ope lithargyrii vel minii vitrificetur, atque tum cura habeatur *aurum volatile* inde extrahendi per additionem puri cujusdam corporis ad istud detinendum atque figendum apti, v. g. argenti: qua ratione aliquando seipsum ex unico crucibulo tali arena vitrificata plene, non nisi adhibito uno alteroque additamento parvi pretii ad fluorem facilitandum, per *Quartationem*, 16. gr. auri puri obtinuisse perhibet. Ne vero quis termino *Auri volatilis* offendatur, utpote quod Chymicorum plurimi pro mero figmento habent, per propriam experientiam confirmat, tale omnino dari: narrat nimirum se aliquoties auxilio additamenti cujusdam, nec mole, nec pondere adeo notabilis, absque etiam igne nudo intra Retortam Vitream vidisse aurum (ne quidem prævia calcinatione præparatum) sublimari aliquando in forma salis colore fulvi, aliquando vero, operatione melius succedente, sub schemate crystallorum, venuste figuratorum, ac Rubinos & rubore & nitore simulantium. Cæterum nunc tibi terrarum veræ *auri fodine* darentur, (voce nimirum non in populari sensu, sed pro talibus accepta, in quarum minera metallum prædominans sit Aurum,) dia se ambiguum hæsisse fateatur, imprimis cum nemo peregrinatorum, quorum tamen plurimos hæc super re interrogaverit, aliud testimonium, quam de mero auditu potuerit ferre: tandem nihilominus convictum se de rei veritate fuisse

te fuisse refert per transmissam ex India Orientali unam alteramque talis minere particulam: quas idcirco ob eximiam raritatem solicite & quoad singulas circumstantias describit. Sed, ut cum ipso nunc ad hydrostatica examina revertamur, ulterius ea proficere ait ad pertentanda varii generis corpora ad minerale regnum spectantia, & saepe praeter opinionem metallici aut alias insoliti quid continentia, lapides putta, arenas, glareas, limum ipsum quandoque: sicuti memorat, in Suecia optima nota ferrum latere sub specie quadam limi fulvi e lacubus hauriri soliti, & in America alicubi aurum ipsum in forma glebae seu terrae subicundae reperiri: quapropter sedulo monet rei metallicae curiosos, ne oblatam sibi, in itineribus maxime, ullam praetermittant occasione examinandi materias quascunque de fossilium genere occurrentes & insuitati quid praeseferentes: non abs re quippe, patriae suae exemplo edoctus, statuit, multis in regionibus fossilium non temnendorum copiam esse, quae tamen ab inexpertis per supinam oscitantiam neglecta & ignota relinquuntur. Denique ad provehenda ulterius hoc in negotio examina hydrostatica, suadet Autor, ut talium amantes procurare sibi pluscula variarum minerarum, e diversis fodinis erutarum, frustra sive exemplaria satagant, simulque sive proprio experimento, sive per sedulam inquisitionem ab aliis exacte perdiscere, quantam Metallum eas denominantis proportionem contineant, atque tum gravitatem cujusque specificam hydrostatice indagare: ita enim fore ait, ut aliis minerarum ejus speciei portiunculis oblati, facilius de intestino earum valore judicium praemisso simili tentamine ferri possit. Quod superest, Tabula subnectitur alphabetica variorum corporum naturalium hydrostatice examinatorum, communicaturque pondus, quale singula tam in aere, quam in aqua habuerint, addita eorum cuilibet proportionis gravitatis specificae intuitu aquae iisdem mole aequalis. Atque haec fere summa est eorum, quae in appendice hac praelaudati Tractatus continentur: de quo ipso id adhuc indicandum habemus, quod *Secundus* ejusdem *Tomus* propediem secuturus una promittatur, exhibiturus nimirum partim artificia quaedam alia, ad meliorandam examinandamve Materiam Medicam facientia; partim supplementa quaedam & paralipomena, quae primo huic tomo destinata quidem, sed per incuriam omissa fuerant: pro cuius editione acceleranda, Perillustri Autori & bonam valetudinem & suave otium, de quibus nempe sub-

pe subinde deficientibus haud parum conuerſitur, animicus appreciamur. Coronidis loco Bibliopola ſubnexuit Catalogum uniuerſorum operum tam Philoſophicorum, quam Theologicorum haecenus a Viro hoc celeberrimo in lucem editorum, a Gallo quodam, ut ait, medico concinnatum: certo ſimul ſigno iſi in margine adjuſto, quæ in Latinum ſermonem quoque translata prodierint; præter quæ tamen & aliorum quorundam Latina verſio confecta eſſe perhibetur, licet nondum publicata: quod quidem non leuiter dolendum eſt, cum interpretationis talis editionem omnibus modis promoueri, Reipublicæ literariæ plurimum interſit. Ne enim jam de ſcriptis hujus noſtri Auctoris Theologicis dicamus, de quibus nempe non niſi unicum illud, *de Stylo Scripturæ Sacræ*, Latina veſte donatum eſt: ſane tot egregii ſunt ejuſ tractatus Philoſophici & ad complendam Hiſtoriam naturalem ſumme proficui, qui tamen nondum translati hucusque habentur: cujuſmodi ſunt volumina tria *Conſiderationum de uſu & experientiali Philoſophiæ naturaliſ; item Hiſtoria frigoris; Continuatio prior* (ſecunda enim traducta publici juris eſt) *experimentorum phyſico-mechanicorum circa elaterem & gravitatem aeris; Diſcurſus de atmophæris corporum ſolidorum; Experimenta & nota de mechanicæ origine ſeu productione diuerſarum qualitatũ particulariũ, frigoris puta, caloris, ſaporum, odorum, volatilitatis, fixitatis, aptitudinis corroſionem tam faciendi, quam patiendi, præcipitationum chymicarum, qualitatũ magneticarum & electricitatis: ne plura hujusmodi enarremus, quæ excitare quidem appetitum ſolidioris Philoſophiæ amatoribus, ſed Anglica haud callentibus poſſent, non expleri, niſi verſio dictorũ librorum etiam procuretur. Cæterum in Catalogo illo & ea Auctoris ſcripta una commemorantur, quæ non ſeparatim, ſed inter *Transactiones* modo Philoſophicæ Societatis Regiæ evulgata ſuere: inter quæ non uſimum locum tenet *Deſcriptio* novi cuiuſdam Inſtrumenti hydroſtatici, aureis nummis promeius & exactius, quam per ullam ſtateram examinandis inſeruietis, quæ habetur in *diſt. Tranſact. Ann. 1675, Menſ. Jun. num. 115 pag. 329*: cujuſ quidem mentionem præ cæteris ut faciamus, materiæ affinitas, quam cum præſenti hæc noſtra appendice hydroſtaticâ habet, exigere a nobis ſuo quodam jure videtur.*

SINGU.

MENSIS NOVEMBRIS A. M DC XCI. 517
SINGULARIA EFFECTA VITRI CAUSTICI
bipedalis, quod omnia magno sumtu hactenus
constructa specula ustoria virtute superat,
per D.T.

Quantum naturalis philosophiæ fines promoti fuerint adminiculo vitrorum dioptrico artificio rite paratorum, cum jam olim apud animum meum perpendissem, magno incensus fui desiderio meam quoque symbolam pro viribus ad hanc rem conferendi. Simul atque ergo commodam adeptus sum occasionem, ea quæ mente conceperam, in praxin deducendi, præcipuus fuit laboris mei scopus, *primo* ut *telescopia* inusitatae magnitudinis non solum facillima ratione construere, sed modum quoque non operosum illa dirigendi adinvenire, ut scilicet objecta procul a nobis remota nobisque incognita possent perlustrari; *secundo* ut talia *microscopia* fabricaret, quibus quævis objecta cominus posita, vel tota vel ex parte, clare ac distincte possent inspicere, atque ita plura indices, quæ sensus nostros adhuc fugiunt, indagari, id quod a nemine eo, qui mihi maxime probatur, modo factum meminisse: *tandem* ut singularem illam vim, quam *Solis radii* in res ipsas expositas *exserunt*, rite applicarem, ita quidem, ut tantum excitare liceret ignem, qui omnes nobis cognitos agendi virtute superaret. Quo meo proposito adeo non excidi, ut potius per machinam valde simplicem & ab aqua commotam, vitra ad hos usus facientia non formare solum, sed nitidissime quoque expolire possim, sine magna ullius hominis opera. Qua de re cum alias plura in publicum proferre constituerim, non ingratum christo Lectori putò futurum, si de vitris solum ustoriis quædam hac vice afferam.

Quibus perspectum satis est, quam operosa speculorum usentium sit fabrica, polituræ facilis jactura, conique ustoriis in objecta comprehendenda non satis commoda directio, conjectura haud difficilis assequantur, quibus rationibus ad vitrorum usteriorum fabricam tentandam inductus fuerim. Id vero institutum meum deinde magis urgeere coepi, cum animadverterem, specula metallica aut vitrea Solis radios reflectentia, si comparentur cum vitris dioptriciis ejusdem magnitudinis Solisque imaginem æque amplam referentibus, ab his virtute

adurendi non parum superari, atque ita eos posse effectus edi per-
 vitra haud adeo magna, quos a speculis vastae molis frustra desidera-
 veris. Verum experiundo didici, si quis opus hoc aggrediatur, tantas se-
 se difficultates illi objicere, quae insuperabiles prima fronte videntur. Ne-
 que enim, ut praecipuas solum commemoravi, possunt vitra tantae
 spissitudinis, quanta hic requiritur, parari in officinis vitriariorum eo me-
 do, qui operis illis familiaris est, dicique non potest, quanti sit laboris, ho-
 mines illos in viam ipsis nondum tritam deducere, adigereque ad rem,
 quam impossibilem judicant; in primis si tentamine uno alteroque fa-
 cto vitra magno labore parata disrumpantur. Certe triennium inte-
 grum confictatus sum cum difficultatibus illis, quas non nisi pertinaci
 studio sumtibusque haud exiguis superavi. Quod si vero vel maxime
 vitrum quinquaginta circiter libras grave confectum fuerit, quotus est
 quisque tanto qui robore polleat, ut manibus suis in patina illud versa-
 re, & figuram pariter ac levitatem debitam ipsi conciliare possit? Ne-
 cesse ergo est, ut per machinas haec omnia efficiantur, quas excogitare
 non cujusvis est, & licet vel maxime quis animo conceperit earum fa-
 bricam, non tamen eidem statim vel aquae fluentis copia vel locus com-
 modus, & quae requiruntur caetera suppetunt. Quae quidem eum in
 finem commemorantur, ut adpareat, nemini mirum videri debere,
 vitra uestoria, quae magnitudine ac virtute cum nostro paria facere pos-
 sint, a nemine parata fuisse; licet procul omni dubio multi solertissimi
 viri, quorum ferax fuit hoc nostrum seculum, eorundem fabricam
 mente agitarint.

Ceterum quanti momenti sit res ipsa, naturalis scientiae consulti
 facile intelligent ex effectis jamjam dicendis, quibus nulla temporis ac-
 curatior determinatio adjecta est, cum omnia paucorum secundorum
 minutorum spatio producantur.

1. Simulatque *lignum* foco admoveatur, qui a superficie vitri trium
 unciarum longitudine distat, statim flamma concitatur, tametsi lignum
aqua prius *madesactum* fuerit.

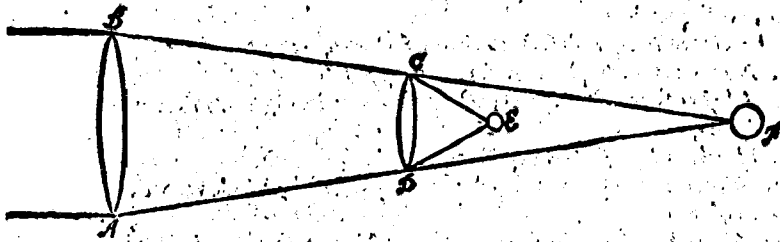
2. *Plumbum* atque *stannum* non contemnendae crassitiei confestim
 liquefcunt.

3. *Lamina ferrea* ea in parte, quae ad focum admoveatur, mox
 excandescit atque sine mora liquefcit. Id quod in lamina cuprea &
 orichalcea quoque observatur.

4. *Lapis fissilis* (*Schleßerstein*) liquefactus in vitrum abit nigri coloris, quod in fila diduci potest.
5. *Pis argillaceum* aqua repletum, interim dum illa vehementer ebullit, colliquescit.
6. *Lateres cocti* excandefacti in vitrum flavum mutantur.
7. *Pumex* autem diaphanum vitrum suppeditat.
8. *Asbestus* foco admotis expectatione citius in nigricans vitrum convertitur.
9. *Plumbum liquefactum* in pellucidum vitrum transit.
10. *Stannum* vero primum in albidissimum pulverem, deinde vero in vitrum commutatur.
11. *Aurum* liquefcens in vitrum colore rubinos referens redigitur.
12. *Antimonium*, dum in clauso vase comburitur, fumos emittit, qui collecti in subtilissimum albidissimumque pulverem abeunt.
13. *Sub aqua* ulnam alta pix, resina & sulfur liquefiunt.
14. *Lignum* quoque ac *papyrus* concremantur a radiis ab hoc vitro versus Solem reflexis, quod eis minime incredibile accidet, qui norunt, lentem quamvis numero indefinitos habere focos, quorum tres in nostra satis sunt conspicui.

Quoniam ergo vitri hujus ope, quod unius hominis opera facile loco moveri, & ad usum adhiberi potest, ignis excitatur, qui efficacia sua omnes alios nobis notos antecellit, atque ita non solum in *aere libero*, sed etiam in *vitris clausis* & *vacuo artificiali* varia possunt institui experimenta, & *pulveres* quoque, nec non *res variis fluidis circumdata* igni Solari potentissimo exponi; id quod si speculis ustoriis utaris, fieri nequit, quia conus ustorius, qui in vitris deorsum tendit, in speculis Solem versus in aërem projicitur: nemo certe inficias dabit, hoc instrumento, quod *media etiam in hyeme* eadem vi pollet, quamplurima in scientiæ naturalis incrementum posse indagari, si incidat in hominem & pyrotechniæ peritum, & veritatis studiosum. Quia vero ipse temporis, quod ad experimenta illa sumenda requiritur, penuria laboro, curabo, ut æquò sibi possint talia vitra pretio comparare, qui curiosarum rerum studio tenentur. Quorum in gratiam hic addam, qua ratione & speculorum & vitrorum ustoriorum vires incredibilem in modum augeri facile possint. Sit AB vitrum (speculum) causticum, in quo refracti (reflexi) radii conum AFB constituent. Adplicetur ad co-

nura luminosum vitrum aliquod usorium ea in parte, quæ loco non est nitris vicina, ita ut extremi radii AF & BF peripheriæ eius CD

stringant: ita fiet, ut Solis imago F contrahatur in E. Quantam vero vim radii hoc modo collecti habeant, vel ex eo potest colligi, quod res, quæ in F positæ, cum Sol altitudine debita non gaudet, duntaxat incallescunt, in foco E statim colliquescunt.

L'HERITIERE DE GUYENNE.

sive

Heres Aquitania. i. e.

Historia Eleonora, filia Guilielmi ultimi Aquitaniae Ducis, nuptæ primum Ludovico VII Gallia, dein Henrico II Angliae Regibus.

Roterodami, apud Regnerum Leers, 1691, in 8. Plag. 18.

Artificium veteres historias reconcinuandi & ad genium seculi nostri eleganti stylo accommodandi, Gallis quibusdam ab aliquot annis usurpatum, imitatus etiam est libelli hujus Autor ejusdem nationis *De Larrey* (hoc enim nomen in dedicatoria ad *Illustrissimum Ducem Schombergium* epistola proficitur.) sed ut conjici potest, cum plurimis aliis ob religionem patria exulans. Cum vero aliis quibusdam, ut notum est, objici solet, quod veritati historicae minus studeant, quam dulcedini fabularum heroicarum, quas *Romanas* vocant; fidem narratis asserere hic voluit adscriptis margini scriptoribus, quorum autoritate Titulum historiae suae paulo angustiore a se datum esse non negat

negat; majorem enim libelli partem in commemoratione aliarum rerum, quam quæ ad Reginam illam proprie pertinent, consumsit. In-
 stitutum tamen hoc suum nobilium scriptorum exemplo tuetur, qui
 Heroum suorum gestis non pauca ex ejusdem temporis actis admi-
 scent. Hoc vero in Eleonoræ historia tanto excusatus fieri videtur,
 quod illa disidiis inter Reges Gallie & Angliæ, secutisque inde moti-
 bus & bellis non minimas causas dedit. Orditur Autor filium narra-
 tionis, postquæ ex præcedentium annorum historia, quæ ad notitiam suæ
 pertinere putavit, repetiisset, ab A. 1136. Hoc enim *Guilielmus IX* Aquitaniae Dux, qui genus ex Caroli M. stirpe traxisse perhibetur, decessit,
 cum prius ex duabus, quas habebat, filiabus, natu majorem *Eleo-
 noram* testamento heredem scripisset, & *Ludovici* Crassi Gallie
 Regis filio *Ludovico* (qui *septimus* ejus nominis numeratur) de-
 sponsari curasset. Altera *Alix* sive *Alexia* Comiti *Vermanduæ*,
 ex Regio sanguine in Gallia Principi nupsit. *Eleonora* XIV annorum
 puella ejus fuit pulchritudinis & elegantie, ut non solum mariti Regis
 amorem sibi conciliaret, sed & per aliquot annos retineret; licet con-
 versis in eam aulæ Gallicæ oculis, suspicionem liberioris vitæ vitare
 non posset, quam tamen Autor, meliora de ea sperans, eluere conatur.
 Postquam vero Regem, ad bellum sacrum in Asiam pro illorum tempo-
 rum more proficiscentem, comitata esset; mira quadam & incredibili
 pene occasione, & amoris maritalis, & existimationis suæ non exiguam
 fecit jacturam. Captus erat a *Saladino*, Saracenorum in Palestina
 Duce, quidam ex cognatis Reginæ, cui *Sanzo* nomen erat. Hunc illa
 literis ad Barbarum, clam Rege, scriptis liberavit; nec Ludovicus
 Rex indignationem dissimulavit. Sed Regina elatiori animo erat, quam
 ut eam ferro, aut uxoris blandimentis tollere vellet; quin contempnere
 maritum, ut superstitioni deditum, & monastico rigori quam regio
 splendori aptiorem cæperat. Intervenit quidem conciliatio quædam,
 sed recrudescente variis ex causis odio, accedente Pontificio & utriusq;
 conjugis consensu, matrimonium A. 1152. dissolutum est, quamvis Re-
 gina duas ex Rege filias peperisset. Consanguinitas prætexebatur,
 propter quam illis seculis facile divortiorum licentia impetrabatur, si
 gratia aut pecunia accederet. *Eleonoram* secretiores stimuli agitabant,
 amore *Henrici* Comitis Andegavenis captam. Hunc soluto regio ma-
 trimonio maritum sine mora elegit, & *Aquitaniam* in dotem ei attulit,

nimis bona fide, ut Auctor judicat, a Gallia Rege restitutam, cum eam Rex filiarum, quae ex Eleonora genuerat, nominis retinere potuisset, certe nostro saeculo vel levioribus etiam titulis utilitati regnorum studeretur. Cum *Henrico*, qui post *Stephani Blesensis* adversarii & competitoris sui obitum, Anglia regnum secundus ejus nominis acceperat, aliquandiu satis jucunde vixit Eleonora, & quinque filiorum, duarumque filiarum mater ex illo facta est. Verum senior marito & jam effocta illecebras continuare non potuit, quibus illum in fide amoris conjugalis retineret. Cum igitur ille vagis amoribus indulgeret, implacabili in maritum odio exarsit, & adultos jam communes filios in patrem concitavit, infelici quidem conatu. Nam & ipsa a marito in arctam custodiam A. 1177 confecta est, ex qua non nisi post annos duodecim a *Richardo* filio, qui post mortem primogeniti *Henrici* (tertium vocabant) & parentis, in regnum successerat, liberata fuit. Rependit filio beneficium mater, cum is ex Asiatico bello rediret in manus *Leopoldi*, Austriae Ducis, quem indigne tractaverat, incidisset, & *Henrico* VI Imperatori traditus in vinculis teneretur. *Eleonora* enim ingentem pecuniam summam collegit, & obsides ex Angliae Proceribus comparavit, quibus *Richardum* ex vinculis redemit. Post hujus mortem, filio suo superstiti, *Johanni* (quem *sine terra* cognominant) contra *Henrici* III filium Artum, nepotem suum, cui ex jure primogeniturae potius in regnum jus competere videbatur, adhaesit haud bono successu, quamquam *Johannes* illum in potestatem redegerit, & ut fertur, clam sustulerit; nam ipse infelix admodum regnum habuit, & amplissima Eleonora provinciae in Aquitania ad Galliae Reges postea pervenerunt. Decessit illa octoginta amplius annos nata, in quibus sedecim Gallicae, quinquaginta Anglicae Reginae nomen & dignitatem tenuit, varia fortuna, quam tamen animi inquietudine & ambitione sibi metipsi infensam fecit. Haec fere praecipua esse putavimus, quae ex *Eleonora* historia breviter recesserentur. Lectu tamen dignissima sunt multa alia, quae per occasionem libello huic, in tres partes diviso, inseruntur, de gestis praesertim Regis Galliae *Ludovici* VII, & Angliae Regum *Henrici* II ac *Richardi* fortissimi Principis, & *Saladini* raris eidem virtutis viri, quibus omnibus eleganter & copiose commemoratis, monita haud inutilia cum judicio addit Auctor. Inter alia sub initium partis II summam exponit vitam & exitum *Thoma Beccetti*, celeberrimi Archiepiscopi

MENSIS NOVEMBRIS A. M DC XCI. 913

Episcopi *Canuariensis*; cuius memoriam adhuc colit Romana Ecclesia, abominari autem coepit sub Henrico VIII Anglicana; Cancellarius fuit Thomas Henrici II, sed pro beneficio accepto cum ad Praefulatum eveheretur, malam illi retulit gratiam. Cum enim in Synodo Episcoporum & Procerum a Rege Oxoniae convocata, decreta contra abusus dominatus Pontificii cum reliquis juramento approbasset, mox tamen absolvi se ab illo vinculo Romae curavit, & Pontificum praetensiones summo cum zelo tueri nixus; omnes qui placita Synodi exequiebantur, excommunicare ausus est. Ausugit postea in Galliam, sed reconciliatus cum Rege, & in patriam post sex annos reversus, pristino rigori institit, & tam acriter offendit Episcopos, ut illorum instinctu, a quatuor ex Nobilitate Normannica in templo suo trucidatus fuerit d. 29. Decembris A. 1170, jugulum quidem ultro praebens, & tantum rogans, ut cognatis amicisque suis parceretur. Fuerunt inter Doctores etiam Parisienses, qui iure caesum esse judicabant; sed Romae tanti habitus est, ut post triennium ab Alexandro III inter Sanctos referretur. Henricus Rex iurejurando sese a suspitione caedis illius purgavit, quanquam voce, quae illi exciderat, & qua de Thomae injuriis sibi illatis querebatur, Nobiles illos ad facinus incitatos fuisse non ambigeretur.

MELCHIORIS LEYDECKERI SYNOPSIS CONTROVERSARUM DE FODERE & TESTAMENTO DEI, qua bodie in Belgio moventur. Accedit Apologeticus, quo ad iniquam D. Johannis Wajeni Censuram modestè respondetur; nec non Exercitatio Theologica de S. Scriptura Autoritate ad conscientiam adstruenda.

Trajecti ad Rhenum, ex officina Francisci Halma, Academiae Typographi, 1690. in 8. Plag. 24.

IN *Apologetico*, qui primam hujus opusculi partem constituit, Clarissimus *Leydeckerus* Viri itidem non incelebris *Johannis Wajeni* praefationem Synopsi Hierozoici praefixam ad censuram revocat, ac nominis sui famam contra eundem vindicat. Hunc deinde excipit ipsa *Synopsis Controversarum de Fodere & Testamento Dei bodie in Belgio motarum*, ac quinque libris absolvitur. E quibus primus in decidendis qua-

tuor

tuor controversiis occupatur, ac in earum I. negat Autor, vocem *diablium* ex usu N. T. ac speciatim Apostoli Pauli, præcise significare Testamentum, non vero *ovdaxm* foedus. II. ostendit, Testamentum Dei juxta Scripturas significare ipsum foedus gratiæ, non æternum Dei propositum, voluntatem & gratiæ consilium. III. propugnat, Theologos hæcenus recte docuisse, Vetus & Novum Testamentum revera unum esse quoad substantiam, & quibusdam tantum accidentibus differre. IV. demonstrat, foederis gratiæ ejusve œconomia non esse distinguenda tria tempora, 1. promissionis a prævangelio usque ad Moysen; 2. Veteris Testamenti a Moysen ad plenitudinem temporis; 3. Novi Testamenti ab adventu Christi ad consummationem sæculorum. Liber *secundus* duarum controversiarum enodationem instituit, & quidem I. evincit, sponsonem Christi sub Vetere Testamento non habuisse naturam fidejussionis, sed rationem expromissionis, adeoque Christum sub Vetere Testamento considerandum fuisse ut expromissorem, non fidejussorem, etiam secundum definitionem fidejussoris apud Jurconsultos receptam. II. declarat, Deum sub Vetere Testamento, admissio sponsores, non reservasse sibi libertatem nihilominus exigendi solutionem ab electis fidelibus, seu primariis debitoribus. Liber *Tertius* duas itidem controversias sub examen revocat, e quibus I. refutat docentes Vetus Testamentum nihil aliud fuisse, quam consilium seu promissionem Dei de danda typica hereditate terræ Canaan, cujus periodus sit incipienda a Moysen & legislatione in monte Sinai. II. autem defendit, Apostolum Paulum Gal. IV, 24. & seqq. non agere de natura & origine Veteris & Novi Testamenti; nec per duas *diablium* intelligere Vetus & Novum Testamentum, quorum illud sit de danda hereditate terræ Canaan; & incipiat demum a monte Sinai. Liber *Quartus* tres exhibet controversias, inter quas I. impugnat sententiam eorum, qui statuunt sacrificia a prima promissione, facta in Paradiso, fuisse libera usurpationis, non imperata, & quidem usque ad Moysen, per quem propter *peccata sua* fuerint demum Ecclesiæ injuncta, II. impugnat opinionem asserentium, legem ceremonialem post *moysen* datam esse in peccati exprobrationem ac quandam imputationem, nec non ad aggravandam atque obnoxiamdam Patrum, sub reatu, ira, & execratione, servitutem. III. falsitatis arguit asseverantes, Decalogum primitus in monte Sinai Israelitis esse latum in puram putam formulam

mulā fœderis gratiæ. Liber *Quintus* in explicando statu Patrum sub Vetere Testamento versatur, ac tredecim de eodē controversias proponit. I. tuetur, statū Patrum ante Moysen a statu Patrum post Moysen non esse discriminandum, juxta D. Cocceji conceptum; adeo quidem, ut facta fuerit ingens status mutatio, ex libero in duriores, imo durissimum, propter peccatum *υπολατρεϊας*. II. probat, clarissimum Coccejum statum Patrum sub Vetere Testamento, adeoque & differentiam status sub Vetere & Novo Testamento minus recte explicuisse. III. IV. & V. negat, recte dici posse, Fideles Veteris Testamenti vixisse sub reatu, ira & maledictione, in eoque mansisse usque ad mortem Christi expiatoriam & satisfactoriam; adeoque nec actualiter eos fuisse cum Deo reconciliatos. VI. docet, Patribus sub Veteri Testamento adscribendam esse quietem animæ ac tranquillam conscientiam, cum libertate ac fiducia accedendi ad Deum. VII. inficiatur, Patres Veteris Testamenti detentos fuisse per omnem vitam in servili & miserimo metu mortis, maxime ex intuitu per eam amittendæ terræ Canaan typicæ hereditatis. VIII. refellit opinantes, Patres Veteris Testamenti usque ad Christum quodammodo & ex parte imperio diaboli obnoxios fuisse. IX & X. inculcat, Patres Veteris Testamenti nec Angelis; nec Principibus, Senioribus, Sacerdotibus, Prophetis, tanquam Dominis & Diis *λογουμενοις* subjectos fuisse. XI. exponit, Spiritum servitutis ad Vetus Testamentum, & Spiritum adoptionis ad Novum Testamentum male restringi. XII. sub examen revocat & rejicit opinionem, quæ Patribus Veteris Testamenti plenam ac propriè dictam remissionem obtigisse inficiatur. XIII. inquit in sensum loci ad Hebr. XI. 39. 40. atque ex eo sententiâ Cocceji de statu Patrum sub Vetere Testamento hantquaquam probari posse edocet. His quinque libris subjungitur tandem *Exercitatio de Sacra Scripturæ Autoritate ad conscientiam adstruenda*, in qua methodum recentiorum quorundam suæ fidei sociorum, Scripturæ Sacræ autoritatem non aliunde quam ex ratione adstrui posse propugnantium, a Reformatorum processu, in demonstranda Sacri Codicis divinitate hæcenus observato, multum abire, ac variis periculis expositam esse, luculenter tradit, eandemque, in medium adductis aliquot argumentis, concise refellit.

CHRISTOPH. VVITTICHII INVESTIGATIO

Epistolæ ad Hebræos, & POSITIONES sive Apparatus universam Theologiam adumbrantes.

Amstelædani, apud Joan. Wolters, 1691, in 4. Plag. 60.

pag. II.
26.

44.
52.

74.

89.

90.
95.
112.

Divinam hanc Pauli ad Hebræos epistolam Wittichius, dem in vivis erat, ita exponere studuit, ut sæpe quidem Coccejii sui vestigia sollicitè premat, nec raro tamen de suo etiam observationes haud poenitendas adjiciat. Præsertim verò adminiculis profanz eruditionis Græcz utitur, ad emphasin phrascon Apostolicarum declarandam. Sic enim explicat v. g. Cap. I. v. 1. πολυμεσῶς ex Hesychio: πολυμεσῶς, δαψιλῶς; πολλὰ ἄρματα ἔχων. Versu 4. διαφώρῳτῳ ἐν ὀνόμα, de prerogativa dignitatis, ex Xenophonte: ἀπὸ γὰρ τῆς μάχης τὸ τῆς ὀνόμα μὲνιστοῦ κούρητο; & Philostrato: ὁ Φ. Ομηροῦ πολλοὶ καὶ τῶν μὴ πέντε σπυδαίων εἰς ὄνομα ἤχθησαν. Pariter ut Latini apud Virgilium II. Eneid: Et nos aliquod nomenque decusque gessimus: & Catilina apud Sallustium: Fumus vulgus sine nomine. Versu 10. κατὰ δεχάς, pro ἐς, ex Demosthene: καὶ τῆς ἀγορῆς, in foro: καὶ τῆς νόστοι, in verbo, ex Thucydide. Cap. II. v. 1. Παρρησιόδω, ex Hesychio, ἐξολιθόδω, Suida, παραπίσωδω, Chrysostomus, μὴ ἐπιπρωμῶν, πᾶ ἐπιπρωμῶν, prolabamur, praterlabamur vel praterstulamur, cum Coccejo, qui refert ad aoristū II, verbi passivi παραπρωμῶσαι. Quod plenum tamen Grammaticæ alex Wittichio videtur, satiusque omnino in præsentè activo explicari exemplo Chrysostomus, qui simul adducit locum Proverb. III. 21. τίς, μὴ παραπρωμῶς, τῆσων ἡ ἑμῶν θυλάκην καὶ ἐπιπρωμῶν, ἡ τῶν ἡσθητῶν ἡσθητῶν. Τελειώσαι versu 10. ex sacris Ethnicorum atq; initiatis, qui μυθῶσαι, τελεῶσαι, τελειώσαι, τελεῶσαι dicebantur. Ut frustra Grotius hoc idem esse, quod antecedens proxime εἰς δόξαι ἀγαθῶν, contendat. Ἀγῶν ἐπιλαβῶν, ἐπιλαβῶν, ἐπιλαβῶν versu 16. ex Platone: μὴ ἐξέδω τῶν ἐπιπρωμῶν καὶ ἐπιπρωμῶν ἐπιλαβῶν &c. ubi notat idem quod pro suo vindicare ac vindicare. Castellioni placet optulari, Grotio liberare a servitute πικρῶν ἐπιπρωμῶν. respondet Ebræorum ἱπῶν, ἡπῶν & ἡπῶν, propius tamen, Wittichii calculo, verbo ἡπῶν. Ex v. 18. pro ὄνομα, subintelligendo ἡπῶν, ex Thucydide: τὸ γὰρ ἡπῶν τὸ τῶν ἡπῶν, ἐς ὃ ἀπὸ βασιλέως. Οὐκ ἔστι τῶν ἡπῶν, Thracium ἐπιπρωμῶν, si quando fiducias ἡπῶν, ἐπιπρωμῶν ἐπιπρωμῶν est. Cap. IV. 11. Τετραχλωμῶν ἐπιπρωμῶν, eadem sensus significationisque cum ἀπὸ ἡπῶν, quod in sacrificiis usitatum juxta Homericam Iliad. d. Ἀπὸ ἡπῶν ἡπῶν καὶ ἐπιπρωμῶν καὶ ἡπῶν, τετραχλωμῶν quidem ἡπῶν, & jugularunt, & excoriarunt

τιανται. Γῆ ἢ πῖδα τῶν ὕδατων, cap. VI. 7. ex Anacreonte: ἡ γῆ μὲ-
λαῖνα πῖδα. Quemadmodum Ebraeorum ארץ, proprie inc- pag. 166.
hriari, de terra etiam usurpatur. Θάνατον φέρομαι τῶν διαθεμένων, 251.
cap. IX v. 16. ferre mortem testatoris, non expectare, ut Grotius
arbitratur, ex Hebr. נשׂו Deuteron. XXIV, 15. Jer. XLIV, 23. ubi
vox נשׂו conjungitur. Ex δευτέρω versu 28. secundo; sic ἐκ τῶ 163.
Φανερῶν ἀπερτε, ἐκ τῆς δικαίης ἵστε. Cap. X. v. 15. Μαγευεῖ ἡμῖν 278.
καὶ τὸ πνεῦμα; h. e. assentitur nobis, ex Xenophonte; καγὼ δὲ μαγ-
τευῶ τέτοις, ego vero his assentior. Cap. XI. 1. προσγυμᾶται ἔλγυ-
χος ἢ βλασφημῶν, scil. convictio, ex Xenophonte: ἔλγυχεται γαλοῖ- 309.
ος ὢν, convincitur esse ridiculus &c. Ετυμολογία versu 35. de
suffigatione, quando homines suspendebantur, & tympanorum instar su- 353.
stibus cadebantur usque ad mortem, ex Helychio πλῆσσειται, διέρται,
ισχυρεῖται πῖπται, ex Suida ἐύλω πλῆσσειται, ἐυδέρται καὶ κρημνῶται.
 Nec raro Criticus noster de lectionis varietate disquirat. Asserit
 v. g. cap. II. 9. vulgatam lectionem *χρῆσθαι Θεῷ* contra Syriacam editio-
 nem Tremellii, cōdices quōrundam orthodoxorum Patrum, Fulgen-
 tium, Vigilium, Ambrosium, & ipsum Nestorium, qui legit *χρῆσι Θεῷ*
sine Deo, collegitque inde hominem tantum, non Deum in crucem
 sublatum mortuumque. Cap. X. 2. *ἐπεὶ ἄν, cateroquin*, pro quo
 alii, *ἐπεὶ ἢ ἄν*, vel *ἐπεὶ κ' ἄν*, vel *ἢ ἄν*. Versu 11. καὶ πᾶς μὲν δεχ-
 266.
 274.
 300.
 334.
μενος ex editione Genevensi anni 1619, & MSto Grotii, quod ad sco-
pum Apostoli quadret magis, quam vulgatum illud in nostris cōdicl-
ibus, καὶ πᾶς μὲν ἰσχυός. Sic v. 34 utrumque probat, καὶ ὃς τις δι-
σμοῖς μου, &c καὶ ὃς τις δισμοῖς, uti Beza scriptum testatur in duo-
bus MSS, cōdicibus, lectumque a vetere Interprete Latino, Syro &
Arabe.

De Cherubinis ad versum 5 capitis IX breviter agit, ac deno-
 minationem ab illo animali arcessit, quod bovem facie retulisse, seu
 הַרְוֹב הַיְהוָה habuisse, *Exechielis I, 10.* dicitur; ut *רֹבֹב* sic idem (sic
 ut Coccejus jam ante ex Kimchio notavit) quod *bos arator*, deriva-
 tusque a *רֹבֹב arare*, secus atque aliis videtur, qui deducunt a *רֹבֹב*
equitare per metathesin literarum *ר* & *כ*; & *רֹבֹב fellam* seu *רֹבֹב*
faciunt. Qua ratione alias Cherubini vocantur אַרְבֵּי אֱלֹהִים
currus Dei, Psalm. LXVIII, 18. In symbolice aut exprimi duplicis
 generis creaturas, Angelos nempe & homines, ubi impositi arcē se

- mutuo adspexisse dicuntur, inhiuque Angelos cum hominibus in Christo amico quasi vinculo consociari, & arcanis salutis nostrae flagrantissimo animo studioque inhiare. Istiusmodi *μυσικώτερον* Auctor diligenter quandoque tangit exponitque, v. g. *cap. IX, 2. τὴν λυχνίαν* seu candelabrum tabernaculi de coelesti lumine, quod in cordibus nostris vel per Divinum verbum in hac vita, vel proxime a Deo in aeterno illo futuroque tabernaculo accenditur. *τὴν τέλειαν, καὶ τὴν ἐπέθειον τῶν ἀγίων, mensam & propositionem panum*, de Salvatore, qui panis vitae est *Job. VI.* & spiritualis cibus noster, ejusque pretiosa morte ac merito, quod panum illorum instar, qui coram Deo in mensa positi perpetuo erant, sempiternum manet, operaturque, ut per *εὐαγγέλιον* ac Sacramenta nobis velut in mensa subministratur. *τὴν ἀβωπὴν τῆς διαθήκης περιπέλαλυμένην πάντοθεν χρυσίῳ, arcam Testamenti undique auro obductam*, v. 4. de Christo, in quo omnes divinae ac humanae sapientiae thesauri repositi sunt atque reconditi, *Coloss. II, 3.*
- Neque minus in eam curam ineumbit, ut diluat illa convellatque, quae ab Apostolico sensu recedere videntur. Hinc depugnat adversus Socinianos, qui *capitulum VII. v. 26.* de Christi felicitate praeposterè explicant, quasi his ipsis verbis, quibus summa absolutissimaque Pontificis Maximi integritas, sinceritasque indicatur, nonnisi status quidam beatus auspiciatusque significetur, conanturque ex *versu 7. capituli IX* evincere, omnia peccata, quae *Levit. XVI, 16, 30, 34.* dicuntur *expiata die expiationis*, esse restringenda ad peccata infirmitatis, quae appellantur *ἀγνοιαί*, & ex *versu 8.* piorum animas ante Christi adyentum ad coelestia aeternaturaque gaudia non esse admittas. *Quo pervenisse quidem etiam Abrahamum, Isaacum & Jacobum, & alios viros enimas* Grotius hoc loco existimat, sed quasi per machinam, non per viam, *extraordinaria quadam ac rara Dei dispensatione.*
- Quem notat inde Wittichius, & passim refutat, v. g. cum dictum *Psal. XLV,* quod *Capitulum I. v. 8.* de Christo adducitur, *ὁ θεὸς σου, ὁ θεὸς, εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ αἰῶνος.* de ipso potius Deo Patre, tanquam throno Filii, vel firmatore ipsius, & verba illa *Capituli V. v. 6. σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα καὶ τὴν τάξιν Μαλχισεδεκ,* de Sacerdote, cujus nullus successor, non vero de perfectissimo ejusdem munere aeternumque duraturo interpretatur; quin imò *ἀπλήρωσιν* illam *τῶν ἐπι τῇ κερὰ τῆ δια-*

τη διαζηνη παραβδων de redemptione, sive liberatione a peccatis, que in populo Dei ante Christum plurimum valuerant, intelligenda opinatur; veteresque illos Cap. XI, 40. ideo dici sine nobis minus consummatos, quia in vita aeterna erunt nostri accessio, & sic istorum bonorum participes. Quid quod alia varie atque subinde ex Coccejo contra Schlichtingium Autor disputat; propugnatque contra Heinsium, vocabulum ἀγγέλων Cap. II, 2, proprie de Spiritibus illis a corpore liberis, non de nunciis Prophetisque divinis esse exponendum; istud item Psalmi VIII. τῶν βραχῶν ἢ κατ' ἀγγέλους ἀλάττωτων, &c. de Christo, capiendum esse, non de hominibus aliis, uti Heinsius male existimaverat. Quamvis vero saepe ὑποθέσει suae nimium quantum serviat contra Arminianos ac Nostrates disputans, non tamen id obstat, quo minus in bibliotheca exegetica bene struenda locum huic Wittichii Commentario haud postremum tribuendum existimemus.

Pag. 250.

358.

54.

70. 199.

HISTOIRE DE DOM JEAN DE PALAFOX &c. i. e.

Historia Iohannis de Palafox Episcopi Angelopolitani, & postea Osimensis, ejusque litium cum Jesuitis.

Anno 1690, in 12. Plag. 24.

HISTOIRE DE LA PERSECUTION DE deux saints Evêques par les Jesuites &c.

sive,

Historia persecutionum, quas Bernardinus de Cardenas Paraguayensis in America Meridionali Episcopus, & Philippus Pardus, Archiepiscopus Philippinarum, a Jesuitis passi sunt. Accedit Responsum ad Judicium de Tomo III Practicæ moralis, anno 1690 Coloniae excusum.

A. 1691, in 12. Plag. 26.

Xxx ;

Tomum

Tomum III. *Practica moralis*, qui D. Antonio Arnaldo tribuitur, in Actis nostris A. 1690 p. 442. & sqq. recensuimus. Quod igitur in illo de edenda historia Præsulum in India a Jesuitis male tractatorum promiserat Autor, in voluminibus his, quæ quartum & quintum *Practica Moralis* tomum constituunt, nec incommode a nobis hic conjunguntur, præstare aggressus est. Summa rerum ex Tomo illo III. & aliunde sic satis nota est, Casus autem tot atq; tantòs variosq; continent scripta, quæ in his compilationibus producuntur, ut compendiosam enarrationem difficillime admittant. Ommissa itaque illa, indicem libellorum & documentorum, tum quæ integrè in linguam Gallicam versa exhibentur, tum quorum fragmenta aut excerpta solum producuntur, hic inseremus.

In priori volumine de Episcopo Angelopolitano reperuntur (1.) *Antonii Gonzalez de Rosende*, ex Ordine Clericorum Minorum, libellus de vita *Johannis de Palafox & Mendoza*, Hispanice A. 1666 cum insignibus approbationibus editus, (2.) Initium vitæ ejusdem Episcopi, a Jesuita quodam Gallice publicatum A. 1688. (3.) Ejusdem vita ab ipso Palafoxio Hispanice scripta, titulo: *Vita interior cujusdam peccatoris penitentis*, (4.) Ejusdem *defensio canonica* magno volumine A. 1652 edita & Regi Hispaniarum dedicata, ex qua memorabilia quædam documenta singulatim allugat Autor, puta, Previsoris Episcopi mandatum ad Jesuitas, ut approbationes suas exhibeant; epistolam Episcopi ad Regem d. 12. Sept. A. 1647, postquam sese in montes recepisset, datam; Ejusdem literas ad *P. Radam*, cui Regis diplomata adjunxit d. 7. April. A. 1649; Responsum *Rada* d. 14. April. A. 1649. quo causas adducit, propter quas mandato Regis non pareat; Replicam Episcopi d. 4. Maji A. 1649. (5.) Prima Episcopi ad Pontificem epistola d. 25. Maji A. 1647, data, in qua de injuriis a Jesuitis sibi illatis conquestus est, (6.) Alia prolixior ad eundem d. 8. Jan. A. 1649. quam a Jesuitis perperam pro supposititia traduci notat Autor. (7.) Responsio ad memoriale Jesuitarum Regi, sub finem anni 1649. contra Episcopum exhibitum, & a Canonico quodam Angelopolitano, tunc Madriti præsentè, publicatum. (8.) Memoriale *P. Pedraza* Jesuitæ, Episcopo quidem Paraguayensi oppositum, sed in quo tria capita falsæ accusationis contra Angelopolitanum contineri dicuntur. (9.) Responsum ad Memoriale Jesuitarum, quod Episcopus

MENSIS NOVEMBRIS A. M DC XCI. 531

pus Angelopolitanus Regi tradidit, pro obtinenda executione *Brevis Apostolici* d. 14 Maji A. 1648 pro se expediti. (10.) Manuscriptum, cui titulus est, *Angelopolitana*, productum in congregatione Cardinalium, & a D. *Johanne Magano* subscriptum, in quo acta Episcopi narrantur & defenduntur. (11.) Breve Pontificis *Innocentii X.* d. 14 Maji A. 1648 supra n. 9. allegatum, & postea d. 19 Novembris A. 1652 & 27. Maji A. 1653 confirmatum. (12.) Scriptum Jesuitarum Romæ A. 1653 compositum, titulo: *processus & finis causa Angelopolitana*. De hoc notat Autor, quod Tomo IV *Bullarii* Lugduni A. 1655 excusit, a fol. 289 usque 300 insertum, sed in indice librorum prohibitorum A. 1683 jussu *Innocentii XI* edito expunctum fuerit.

In volumine altero ejusque Tomo I. de Episcopo *Paraguayensi* sequentia Gallicè versa producuntur. (1.) *Memoriale*, sive *Defensorium Bernardini de Cardenas* Episcopi Paraguayensis, & Monachorum Franciscanorum illius diocesis, ad Regem Hispaniarum, oppositum Memoriali *Juliani de Pedraza*, Procuratoris Jesuitarum in India Generalis d. 26 Novembris A. 1652 ab *Johanne Villalono* Monacho Franciscano. (2.) Ejusdem responsum ad primum memoriale a *Pedraza* contra Episcopum scriptum. (3.) Ejusdem refutatio posterioris memorialis a *Pedraza* exhibiti. (4.) Dissertatio de vita, meritis & laboribus Episcopi ex actis ab A. 1644. usque ad annum 1657, quo ex sede sua in montes & sylvas ejectus est, & Barbaris Evangelium prædicavit. (5.) Dissertatio apologetica de persecutionibus & molestiis Episcopo a Jesuitis inflictis, *Alexandro VII* Pontifici exhibenda, autore *Alfonso Carillo*, Advocato curiæ Hispanicæ. (6.) Memoriale ex Hispania missum, quo continentur resolutiones *Alexandri VII* & congregationis Cardinalium, itemque Regis Hispaniarum in causa Paraguayensi.

Tomo sequenti hujus voluminis producuntur, quæ ad historiam *Philippi Pardi*, Archiepiscopi Philippinarum spectant. (1.) Responsum *Alfonsi Sandini*, Dominicani, Definitoris & Procuratoris Generalis provinciæ Philippinæ, ad curiam Regis Hispaniæ, quo relatio adversariorum; pro defendendo *Pardi* exilio, refutatur. (2.) *Christophori Padrochi* narratio de captivitate & exilio Archiepiscopi, mandato huius, cum ipse a defensione sui impediretur, conscripta. (3.)
Ejusdem

Ejusdem alia relatio de actis Archiepiscopi, postquam in sedem suam restitutus fuisset. (4.) Exemplum relationis authenticæ de actis Archiepiscopi circa mercaturam Jesuitarum. Adduntur in fine (5.) litteræ *Gabrielis Curuzelaequi* Gubernatoris Philippinarum d. 17. Febr. A. 1686, ad Archiepiscopum data, hujusque responsio d. 25. Febr. ejusdem anni. (6.) Excerpta ex scripto Manilæ in Philippinis composito, & Romam ad *Congregationem de propaganda Fide* destinato.

Subjunctus est historiz huic tractatus, ad illam quidem non pertinens, sed quem Autor una cum isthac historia melius conservari posse putavit, quam si seorsim ederetur. Dicendum autem prius aliquid est de libello, cui tractatus hic opponitur, cujusque in rubrica mentionem fecimus. Habet is formam dialogi inter *Alcippum & Theodorum*. Ex illis prior magnis in speciem laudibus ab ingenii acumine, excellentia styli & insigni moderatione D. Arnaldy in extollit, & Jesuitarum causam in *Tomo III. Præf. moral.* vehementer vulneratam esse disserit. Alter in contrariam prorsus sententiam verba facit, & ex omnibus Arnaldi scriptis *Tomum* illum tertium pessimum esse contendit. Speciatim reprehendit in eo prolixitatem & moram tardissimam in præliminaribus, in primis autem temeritatem, imo stultitiam deliro sene dignam, quod fidem haberi postulet libris & documentis adversus Jesuitas publicatis, licet authentica non producantur. Exprobrat ei, quod deserta patria non potius in Indiam ad propagandam fidem & cognoscendam Jesuitarum acta profectus sit, quam in Hollandia refugium quaesiverit, in qua hæresim & confusionem regnare terramque martyrum sanguine respersam esse dicit. Addit alia non parum acerba, & responsiones copiosas ad partata Tomi III (quæ in præfens intacta reliquit,) pollicetur. Huic Dialogo opposita est Appendix illa, de qua diximus, quæ eo præcipue tendit, ut ostendatur, in controversiis, quæ non eorum tribunali judicis tractantur, sed in scriptis ventilantur, sufficere, si a viro probo exempla librorum & documentorum producantur, non exhibitis licet authenticis sive autographis; standum enim illis esse, donec falsi convincantur. Autor interim confidenter asserit, verissima & sincera esse, quæ allegavit, & cum autographis convenire; hæc vero tutius in locis, ubi sunt, donec a iudicibus edi jubeantur, custodiri, quam artibus adversariorum exponi, quibus illi abolere, aut consumpere, quæ sibi nocere putent, noverint.

verint. Post alia, quæ illis hac occasione objicit, ad rixam Arnaldi cum Jesuitis de peccato philosophico digreditur, & librum Platele Jesuitæ Duaceni & theses P. Pugeani ex collegio Claromontano Arvernorum allegat, ut adversus Jesuitas Antverpienses, à quibus provocatus est, probet, quod omnino docuerint Jesuitæ, peccata enormia pure philosophica committi posse. Ad ea vero, quæ *Theodorus ille Arnaldo* exprobraverat, existimationem hujus tuetur, cum sit Doctor Theologiæ in celeberrima Parisiensium Academia renunciatus, & pro orthodoxo & probò à Pontificibus & Cardinalibus adhuc agnitus, nullius vero nec falsi, nec læsæ charitatis, post quinquaginta annorum cum Jesuitis contentiones, convictus. Objectum *Tomi III* prolixitatem defendit, quod generalia prius clare afferenda fuerint, antequam ad probationes particulares, sequentibus Tomis instituendas, progressus fieret; obtentum tamen esse scopum existimat, & argumenta illius, ex quibus quædam breviter repetit, intacta consistere. Aculeis quibusdam pungit autorem *Judicii*, quem imuit *Bubursum* esse: senem esse Arnaldum fatetur, octoginta annorum, sed cui vigor memoriæ, ingenii & judicii, qualem habuerit, integer superstit; salvam illi esse fidem in Regem & patriam, salvam doctrinam Catholicam. In Indiam ut proficisceretur, ex re ejus non fuisse, nec illo itinere opus esse ad noscenda Jesuitarum facta. Horum odio & violentia Gallia ejectum fuisse, nec vitio verti illi deberè, quod in Batavia sedem quæsi- rit, quam Jesuitæ frequentissime adeant, malintque soli, excluso reliquo Clero, missionis illius emolumenta ad se trahere. Catholicos in Hollandia absque participatione hæresis aut confusionis vivere posse, & eorum ad quingenta millia in ea reperiri, qui Deo majori zelo serviant, quam in provinciis, in quibus cultus Romanus publice vigeat: Clerum doctum & pium esse, populum bene instructum. Adjicit quædam de martyribus veteribus novisque, & inter hos de *Gorcumensibus* & *Brielenfisibus*, ac nominatim *Cornelio de Muis*. Acerbiora quædam, cum ad caput quæstionis parum faciant, studio præterimus.

PLAINTE DE Mr. ARNAULD DOCTEUR
de Sorbonne à Monseigneur l'Evêque
d'Arras, &c. i. c.

Yyy

Que.

Querela D. Antonii Arnaldi Theologi Sorbonici ad Dn. Episcopum Atrebatensem de impostoribus, qui ultra annum ejus nomine falsas literas plurimas ad Theologos Duacenses non paucos plenas mendacii & fraudum scripserint.

Typis hoc ipso anno, sed non adscripto loci nomine, excusa, plagulis 34 in 4.

Impositura, de qua queritur Autor, tam atrox est, ut propemodum, ob imitationis metum, periculosum videri possit, eam liquide exponere. Quoniam tamen evulgata est, & cautelam aliquam noticia ejus afferre etiam prudentissimis potest, dissimulandam cunctis aut silentio prætereundam non putavimus. Tanto vero magis detestanda est fraus ista, quod a viris literatis & sacri ordinis commissa esse videatur. Ansam enim habuit ex diuturna illa & acri disceptatione, quæ Arnaldo & sociis cum sectatoribus Molinæ intercedit. Qui illius fuerint architecti, Arnaldus affirmare non audeat; suspiciones tamen detegit, & investigationem atque vindictam criminis ab Episcopo expectat. Antequam igitur innotescat, quid Episcopus præstiterit, nempe præjudicio gravandus est. Summa querelæ, ut eam paucissimis proponamus, hæc est: Cum in Academia Duacena ex Professoribus Philosophiæ junior quidam, *Lignius*, orationem & sententiam Jesuitæ cujusdam in publica declamatione refutasset, & famosas illas quinque propositiones (quas Jansenianas vocant) defendisset, mirum in modum adversarios offendit. In hujus igitur perniciem literæ confictæ & ad illum aliosque Arnaldi nomine missæ esse dicuntur, quæ illos in fraudem induxerunt, ut Arnaldo illi personato respondentes, animi sui sensa simpliciter & aperte indicarent. *Lignius* ipse & libros & manuscripta quædam secretiora impostori misit, reculas suas vendidit, & statione sua deserta in extremos Galliarum fines Carcassonam usque, Galliarum Narbonensis urbem, ducentis a patria milliariibus distitam, profectus est, mendacibus promissis illectus, fore, ut a pio quodam Episcopo susciperetur & optime haberetur. Sed misere delusum se esse cum damno & dedecore expertus est. Alius Duacensium Arnaldo fictio, quem pro patre spiritali elegerat, arcana conscientiæ suæ in literis revelavit. Ut vero literæ hæc Duacensium, in damnum eorum &

fine

sine suspitione stellationis, qui eas ab incautis elicuerat, publicari possent, alio figmento suppositæ sunt Arnaldi literæ, quibus vehementer lamentatur, literas illas ab infido & profugo famulo, ægrotanti sibi surreptas esse; quanquam ipse in hac Querela sua affirmet, se neque ægrotasse, neque a multis annis famulum habuisse. Interim in fine libelli ad Episcopum significat, epistolas illas Duacensium a Rectore collegii Jesuitarum illius loci asservari, & cupientibus ostendi. Hæc de ludo hoc minime liberali & faceto sufficiant; de quo fortasse tempus plura docebit, cum nec Arnaldus a prosecutione causæ cessaturus esse videatur, nec fortassis etiam Jesuitis defutura sint, quæ pro se allegent.

HISTORIA MULIERUM PHILOSOPHARUM, scriptore Egidio Menagio.

Lugduni, apud Anissonios, 1690, in 12. Absolvitur plagulis dimidiatis 12.

ET si paucis philosophandum esse Neoptolemus apud Ennium excenseat, & multitudinem consilio philosophiam fugere Cicero existimet, quod eam non nisi docti homines assequi possint, feminas tamen ab ejus studio non exclusas fuisse olim, nec id hodie aversari, in vulgus notum est. Ut miremur, unde Lactantius sententiam istam hauserit, qua Lib. III. Instit. divin. cap. 25. tradit, Veteres docuisse, nullas unquam mulieres philosophatas esse præter unam ex omni memoria Themisten. Plures studio isti fuisse deditas ostendit Menagius, dum ad Diogenis Laërtii historiam Philosophorum observationes olim in Anglia editas novis accessionibus locupletatas in Belgio nunc evulgat, haud alienum ab isto instituto existimans, in hoc libello feminas recensere, quæ in Græcorum veterum libris memorantur philosophiæ studio clare. Itaque elenchum earum peculiari hoc commentariolo conteruit, eumque artibus & scientiis omnibus excoltas in Galliæ feminæ *Anne Dacieris* Tanaquilli Fabri filia dicavit. Neque eas tamen, quæ amoenitatum studia excoluerunt, rhetoricen, poeticen, historiam, mythologiam & similia, enumeravit, quarum plurimæ memorantur in scriptis veterum; sed solas eas & præcisè historiis congestas, quæ severiori disciplinæ philosophiæ

phiz operam dederunt, & vel ejus studio vel libris de ea scriptis incla-
ruerunt. Singularem de his *Apollonii* Stoici librum olim extitisse,
Photii testimonio p. 4. & 79. affirmat, ipse vero in Scriptorum prisco-
rum, quos evoluit assiduus, libris sexaginta quinque se reperisse indicat,
easque hoc ordine recenset, ut primo loco novendecim sectæ non cer-
tæ addictas colloquet. Inter has præ cæteris eminent, de quibus etiam
proximus disserit, *Aspasia* Periclis prius scortum, dein conjux p. 1. *Ju-
lia Domna* primum Severi Imp. postea Cæsaræ privigni, velut alii
rectius censent, filii, conjux p. 19. *Antusa* divinationis e nubibus in-
ventrix p. 26. *Eudocia*, quæ prius *Athenais* fuit dicta, Theodosio Jun-
matrimonio juncta p. 28. *S. Catharina* Alexandrina virgo & mar-
tyr, Philosophiæ professorum Parisiensium (æque ac Wittenbergen-
tum) patrona, *Katerine* etiam dicta; cujus historiam, quod nimis
fabulis implicita esset, ex Breviario Parisiensi jussu Archiepiscopi anno
1680 ejectam annotat p. 46. Dein certis alligatas sectis philosophas
mulieres enumerat; Platonicæ quidem addictas septem, quas inter
celebris est *Hypatia* Theonis Mathematici Alexandrini filia, miseris
modis trucidata, p. 56. Dialecticis addictas quatuor Crononis filias
p. 63. nominat. Cyrenaicam unam *Areten* p. 64. Megaricam ut-
nam *Nicareten* p. 65. Cynicam unam *Hipparchiam* uxorem *Crate-
tis*, cum quo publice congressa fuerit, verecundis nulla ratione habi-
ta, p. 67. Peripateticas duas p. 70. Epicureas tres p. 75. Stoicas
quinque p. 79. recenset. Pythagoricas plures extitisse, deque iis *Pbi-
lochorum* peculiare volumen scripsisse p. 4. & 81. ex Suida refert. In-
ter quas *Theano* uxor Pythagoræ, quæ duos filios *Telaugem* & *Da-
tiona* ex eo suscepit, cumque his marito defuncto scholam tenuit; &
Asya Milonis Crotoniæ conjux, Pythagoræ filia; nec non *Timycha*
Millyæ Crotoniæ uxor, quæ stupendæ pertinaciæ exemplum edidit,
linguam dentibus sibi præmoratam in os Tyranni, causam ex ea scire
cupidi, cur Pythagoræ mortem oppetere maluit, quam fabas concu-
care, expuens, memoria dignæ videntur.

Hujus de philosophantibus feminis libello adjecit Autor Disser-
tationem lingua Italica scriptam super *tessaradecastichon* (*sonetto*
vocant Itali) septimum Francisci Petrarce, cujus initium:

La gola, e l'organo, e l'ozioso pigro.

Commendatur in eo studium philosophiæ, etiam vulgo contemptum soli-
tium. Desinit autem in hos versus:

Tanto

*Tanto si prego più, celeste spirito,
Non lasciar la magnanimità tua impressa.*
id est, Eo magis te oro, anima celestis,
Ne avertaris a magnanimitate tuo proposito.

Quæritur hic, cuius in scriptum fuerit hoc poemation? Si commentatores ea de re consulas, vir aliquis intelligendus erit, isque aut *ignoti nominis*, juxta Antonium de Tempore, Castelvotrum, & Tassonium; aut *Ursus* in Montis Pessulani academia studiis incumbens, juxta Franc. Philolphum; aut secundum Bernardinum Danielem & Vellutellum *Johannes Boetius*. Sed a scopo aberrarunt hi omnes. Observat quippe Menagius, carmen hoc esse responsorium ad epistolam, eodem ligati sermonis genere, isdemque (quod potissimum argumentum est) rhythmis terminatam, quam *Justina Leila*, Andrea filia, *Perotta* Saxoferratenfis ad Petrarcham dederat, consilium rogans, an in philosophiæ studio pergere, an ad fufum & colum se relegari debeat pati? Fuit hæc (quod annotat Autor) agnata Nicolai Perotti, Episcopi Sipontini, qui *Cornucopia* congescit, ac in eo Phædrum fabularum scriptorem insigni plagio expilavit, observante Scriverio ad Martial. Lib. III. ep. 26. Hæc ubi memorasset Menagius, singula Petrarchæ verba notis illustrat, quibusdam grammaticis sive criticis, quibusdam historicis. Sic prolixius agit de poetarum coronis p. 40. de paupertate poetarum p. 46. Paradoxe satis p. 52. statuit, si unicus Poeta epicus sit apud Græcos Homerus, apud Latinos Virgilius, apud Italos Torquatus Tassus, (cui tamen Fulvius Testi Ludovicum Ariostum jungi voluit) eadem ratione dici posse, apud Lusitanos unicum esse Cammoesum; at apud Hispanos Gallosque nullum. Catalogum foeminarum eruditarum textit p. 59. ex Italia, Gallia, Hispania, Germania & Belgio collectarum. De Germanis inquit p. 63: *Anno gl' ipoffi; oltri ad Antonia Burignona Teologa; la Principessa Elisabetta; sorella dell' Eleitor Palatino; Abbadesa d' Erfort; e Antonia de Vucemborg, sorella d' Eberardo III Duca di Vucemborg; l' una e l' altra; non solo in ogni sorta di bella letteratura eruditione; ma anche intelligentissime delle lingue orientali.* Ad quem locum, pace doctissimi Autoris, majoris lucis causa annotare quædam lubet, uti suevimus quandoque facere, ubi de nostratibus externi loquuntur, *Burignonia* ad Belgium potius quam Germaniam nostram referenda erat, uti ex Actis anni 1686

p. ut, patebit, & *Elizabethe Palatina*, eruditarum virginum miraculo vix commode sociatur, quippe eruditione isti prorsus impar, in theologice saltem meditationibus defixa. Elector porro, cujus soror hæc erat Herfordiensis Abbatissa, mortua d. 8. Febr. A. 1680, Carolus est Ludovicus Comes Pal. Rheni, ejusdem anni die 28. Aug. fato functus. Pro *Vittemberg* heic & in Indice legendum *Vittemberg*, id est, *Wittembergis* simulque notandum, Antoniam istam sororem habuisse natu minorem *Annam Joannam*, quæ ei persimilis fuit in coelibatu, in eruditione, in longævitate, in antio denique emortuali: nata quippe illa fuerat d. 24. Mart. 1613, hæc d. 13. Mart. 1619. denata illa Kal. Octobr. hæc d. 5. Mart. eodem A. 1679. Nec Germania nostra adeo foeminarum eruditarum est sterilis, quin plures, tum fato functæ tum adhuc superstites, ad miraculum usque doctæ & scientiis excultæ, nominari ab Autore potuissent: quarum ut justum catalogum texere Instituti nostri ratio non permittit, ita in transcurso tamen non possumus non æmotare *Henriettam Catharinam*, ex perillustri *Frisivum* stemmate prognatam, & hæc tempore sanctioris in aula Electorali Saxonica Consilii Præfidi, Viro illustrissimo *Dn. Nicolao Libero Baroni a Gerisdorff* matrimonio junctam: cujus eximia eruditio vix omnium Musarum ac Gratiarum imaginis laudem ipsi jampridem peperit, ejusque consummata omnium artium & linguarum scientia omnisque generis doctrina, infusæ pietati virtutibusque aliis juncta, ita per orbem dudum innotuit, ut famam ejus in Gallias ad Autorem penetrasse omnino existimeramus. E *Rappolti* sane, summi poetæ & theologi, *Miscellaneis*, si non aliunde, id cognoscere potuit, qui hunc in modum p. 237. eam, cum adhuc virgo teneræ ætatis esset, sex & viginti abhinc annis alloquutus est:

Ecce super, citharamque tibi submitit Apollo,

Es cantu assurgit turba horrenda tuo.

Namque aliquis nostras trahere ait acriter artes,

Et natum assidua potuere scripta manu.

Postque Dei cultum, post cultum utriusque Parentis,

Ingenio studis nil coluisse magis.

Quid loquar? Anias in semina equare puellas,

Et Latias nobis reddere velle herbas?

An generi miscere tuo titulisque Camenas,

Et petus abjectis conciliare decus?

Quales Heronum nec iniquo sanguine sponfas

Alta Croton Samia praeulic arte viris:

Alascula vel qualis modulata est peccine Sappho

Clausa suis numeris verba sonante ebely:

Vel Latiis cecinit Grajisque immortua chartis

Imperii occidui nupta Serena Duci.

Quicquid id est, raris te cernit dotibus orbis,

Posteritasque viros inter adulta canet.

Nec minus apposite & vere de ea cecinit Morhofius in libello, quem *Venerum novarum* nomine insignivit, p. 16. qui quod in paucorum manibus est, tot illustrium dotium Feminae absolutissimae testem, inde depromptam elegiam, nuptiis ipsius cum Illust. & Excell. Gersdorffio consecratam, integram adscribemus, dignam omnino ob argumenti & dictionis elegantiam, quae hoc loco adeo opportuno & Menagiana commentationi prorsus conveniente legatur:

FRISIA, magnorum proles miranda Parentum,

Secula tu, credo, nulla tulere parem.

Ille sui generis Phoenix & amabile monstrum,

Gentis honos, seculi fama, pudor, virum.

Si mores videas, Charis haec Germana vocari;

Si mentem, cerebro nata diuerna queas;

Si tibi pingenda tot cum virtutibus artes,

(Famineo pingi scilicet ore solent)

Hoc poteris omnes, Pictor, comprehendere vultu:

Orti Deas uno tresque novemque dabit.

Quicquid signas Eos, veteresque loquuntur Aethna;

Ille legis, calamis hoc imitata sonos.

His mire secunda fuit secunda labris;

Sen fallax Latias amula voce verus;

Sen patrio accensis effascinet ore Camoenas,

Totque suis populis dividat una sonos.

Ille, quod aeternis Pietas generosaque Virtus

Inscripta tabulis, quod doctus, p. la sapit;

Quod schola rixantes inter discepta cathedras

Exrudat, omne domi docta Virago tenet.

Non tacitos Naevra finis regis; illa volentem

Dadaleo vultus dedocet igne rudes.

Esberca patuere domus, divisaque regnis

Tellus, & fatis regna rotata suis.

Mira facis, iusta cum res explorat amissi:

Corpora cum numeris penderibusque ligat:

Sidera cum speculis rapit, & solerter ovantes

Temperat, agglomerans ore manuque sonos.

Nulla viris ars est, nulla est celebrata puellis,

Sen venit ingenio, seu pede, seu manu:

Una viros junctis superat, superatque puellas

Artibus, & nulla se videt esse rudem.

Ut nulla sis in arte rudis, tamen unica restas,

Qua non carpe uni succubuisse Viro?

Nam, quod tantum uno poterat didicisse Magistro,

Ut tot post artes omnia scires, A M A T,

Claudat encomiorum exteris jure meritoque ostentandorum farraginem istud, quo clarissimus Leucopex olim Professor *Job. Ericus Ostermannus* eam macstavit in carmine, praefixo *Othonis Praetorii Secessus Rosbaviensis*, ubi hunc in modum de ea scribit:

Cujus pollicem mille ab artibus doctis

Et eruditum fertilis Liger pectus,

Et fluminum rex ipse Mennis, & flavum

Mosa vadum, cum limpida Odera terga,

Et illa princeps omnium ipsa terrarum

Italiam sic volens veretur, ut secum

Mirata mires post ferociam longam

Septentriones, scepra sponte submitat

Germanicarum principi puellarum.

Sub finem catalogi sui p. 66. Menagius meminit *Jacobi Carmelitz*, qui grandi volumine nondum publici juris facto complexus sit nomina ac opera mulierum doctarum: allegat aliquot suos Latinos Gallicosque versus in *Christinae Reg. Suec.* laudem compositos, qui in Poematibus ejus pridem notis ac communi vatum calculo approbatis leguntur: itemque epigramma suum profert p. 79. in obitum *Pauli Scarronis* festivo scribendi genere non magis quam nephriticis doloribus

MENSIS NOVEMBRIS A. M DC XCI. 523

ribus clari, Maintenoniz mariti, quod quia non lepidum modo, sed
& breve est, apponemus:

*Delicia procerum, tota vestimus aula,
Venerat ad Stygias Scarro factus aquar.
Solvuntur risu massissima turba silentum;
Hic Jocus Et Lusus, hic lacrymant Veneres.*

SYNAGOGA BIFRONS, SEU, DE SCRUTAN-
dis collapse Synagoga rudibus dissertatio aca-
demica, auctore Laurentio Odhelio Sueco.

Francofurti ad Moenum, apud Joh. Davidem Zunnerum, 1691, in 4.

Constat pagul. 15.

Cum doctissimus Odhelius opera Rabbinoꝝ assidua ac diligen-
ti manu versasset, tantopere in hoc studio profecit, ut Talmudi-
cum tractatum *Schebhuoth*, sive de Juramentis, Maimonidisq; *Hilcoth*
Melachim umilchamotbehem i. e. tractatum de Regibus & bellis ge-
rendis, Latine versos notisque illustratos prælo paraverit, editurus, si
per fata ei licuisset, hoc nimirum, quem agimus, anno vita functo. Un-
de dubii hæremus, an versiones istæ lucem aspecturæ sint, quam (uti par
est credere) æque merentur ac ineditæ ejusdem auctoris notæ in *ver-*
sonem Latinam paraphræcos Chaldaicæ *Jonathanis* Uzielidis, in Po-
lyglottis Londinensibus extantem. Se autem totum fere accepimus
impendisse in Theologiam Judaicam systematicè concinnandam. Me-
rito quippè dubitabat, num omne tulissent punctum Hulsius, Hack-
spanius, alii, qui eam in rem quædam commentati fuerant. Accede-
bat, quod de illa, quam in lectionibus publicis academicis exorsus
erat *Carpovius* noster summe reverendus, unquam perficiendæ, a-
ctum & conclamatum esse videretur, postquam professione Ebrææ
linguæ se abdicarat, inter Theologiæ Professores receptus. Nam si
huic integrum esset, per immentia, quibus distinetur, negotia, telam
illam olim cœptam pertexere absolvereque, neminem forsitan de alio
systemate condendo cogitaturum existimamus. Ut igitur haberet or-
bis eruditus specimen, unde conjectare posset, quid sibi ex *Odhelii* lu-
cubrationibus sperandum foret, *Synagogam* hanc *bifrontem* oculis
ejus ac censuræ modo laudatus Auctor voluit subicere.

Si primam ejus frontem respicias, videbis ea explicari ex scriptis N. T. Pharisaicum sive a veteribus Synagoga a veteri Patrum doctrina, partim quoad precepta decalogi, partim quoad doctrinam de Deo & Christo.

Dum de quarto precepto Odhelius agit, illustrat locum Matth. XV, 5. *ὅτι αὐτὴν τὴν παραβολὴν ἤκουσεν ὁ ἴδιος ἰσχυρῶς λέγων, ὅτι ἰσχυρῶς λέγει, veritque: Si quis dixerit patri & matri: Donum est id, quo a me jurari possis, subintelligens, is voto suo tenetur, nec relaxari illud potest; sive, ut phrasibus Talmudicis hoc dictum eloquitur: ראינו: רבי אליעזר אומר פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו. Ac ejusmodi excusationem, quantumvis omnibus humanitatis legibus adversam, apud Judæos olim obtinuisse, ex codice *Nedarim*, cap. 6. Mischna 1. colligit: Ibi enim legas: רבי אליעזר אומר פותחין לאדם בכבוד אביו ואמו. וחסמים אומרים: אסור ר צדוק עד שפותחין לו בכבוד אביו ואמו ופתחו לו בכבוד חסמים אדם כן אין נרדים מדין חסמים לרבי אליעזר כרבי שבינו i. e. Rabbi Elieser dicit; *Aperiant homini (portam ad revocandum votum) ob honorem patris & matris ejus. SED SAPIENTES PROHIBENT.* Dixit R. Zadok: *Antequam aperiant illi ob honorem patris & matris ejus, aperiant ei ob honorem Dei; Si sic, non erunt vota. Confessi sunt sapientes R. Elieseri, quod in re, qua versatur inter illum & patrem matremque ejus, aperiant illi ob honorem patris & matris ejus.* Quod si quæras, num ergo Talmudistæ approbent antiquum illum canonem a Christo damnatum, quæstionem affirmat Odhelius, quia heic dicitur: *SED SAPIENTES PROHIBENT relaxari votum ob honorem**

pag. 16 *& commodum parentum.* Equidem (inquit Noster,) Mischnam citatam legenti pater, Sapientes a R. Eliesere convictos in sententiam ejus pedibus ivisse, atque hoc ipso, quod prius decreverant, reprobasse. Verum nonnulla sunt, quæ dubiam facere videntur hanc impiorum hominum emendationem. Primo, quod חסמים in primo loco, ubi a R. Eliesere dissentiunt, circumscriptum habet, id quod ibi *Halacham* esse ostendit, ut docet *Socejus*, præf. *Sanhedrin*. Deinde, quod ipsi Rabbinæ tradunt, *non decerni secundum R. Elieserem, quia rejectans factus sit.* אין הכרח כרבי אליעזר משום ושמתי הויה *אין הכרח כרבי אליעזר משום ושמתי הויה* f. 88. edit. Ven. in folio. Tertio, quod ibidem f. 93. a. traditur,

MENSIS NOVEMBRIS A. M DC XCI. 543

tur, quotiescunque sub Mischnæ initium legatur: רב רבי שלום
 Dicit Rabbi N. N. sigillatim R. Eliezer, illic non esse Halacham, sive
 sententiam communem Doctorum Juris Ebrzi. Quarto, quod etiam
 apud Maimonidem adhuc dum legitur canon, *vota cadere in rei man-*
dati, de quo videndus vir celeberrimus ac hoc demum anno morta-
 litate solutus, Eduardus Pocockius, notis ad *Portam Mosi*, p. 415.

At missam facimus primam libri partem, ejus præstantiam vel
 ex unico hoc specimine intelliges. Uti vero argumentum illius erat
Synagoga insana; ita secunda est *Synagoga sana*, sive usus scriptorium
 Judaicorum in Christianos redundans.

Inter cetera, quæ heic in vicem præcedi præmittit Auctor, eminet
 censura *Kabbala Denudata*, quam multis notis laude dignam, nec
 raro tamen admodum periculosis ac absurdis opinionibus & interpre-
 tationibus refertam esse, luculenter probat. Statuit deinde, reliquias ve-
 teris sapientia Israelitica & sana catecheses Patrum in libris Judaorum
 reperiri. Hinc de præcipuis dogmaticis & moralibus Rabbiorum libris
 disserit, Maimonidis puta articulis tredecim, R. Abrahami Bar Dhor
 אברהם בר דוד, R. Saadia סאדיה גאון &c, eligens tandem
 R. Jagbelis יאגבליהו *sive Catechismum*, quem tum a Job. Benedic-
 to Carpovio, tum a Ludovico Compiègne de Veil in Latinam linguam
 traductum, superiori anno p. 586. commemoravimus, Veilianam versi-
 onem Odhelius nunquam vidit, *Carpovianam* non nisi postquam suam
 absolvisset. Contulit postmodum hanc cum illa, & ubi sibi a clarissi-
 mo Philologo discedendum esset, modeste innuit. Singulis Paragra-
 phis libri Hebræo-Latini subjicit annotationes philologicas, usum
 illorum *polemicum*, adversus Christianos heterodoxos, *exeg. sicum*
 ac *moralium* pro re nata monstrantes. Multa heic egregia, sed quo-
 rum catalogum texere superseidemus, cum utriusque operis parti præ-
 mittantur satis proluxa ac parvo temporis intervallo perlegenda *sum-
 maria*. Attamen ne specimen ex secunda Parte de promptum deside-
 res, auctoris dicta de controversia circa divisionem decalogi in com-
 pendium redigemus. Judæos observat unicuique duarum tabularum
 quinque præcipue præcepta sive verba attribuere, eaque propter præcep-
 tum de honorandis parentibus ad tabulam primam referre, ad quam
 forsitan hypothese respexerit Apostolus, Rom. XIII, 9. Ventilat post-
 modum ex professo duas quaestiones: Num scilicet ante Augustini tem-
 pora

S. I.

pag. 131.

pora Judaei omnes eandem decalogi divisionem statuerint, de Reformati-
 ti? Et: num hodie aequalis in Judaeorum & Reformatorum scholis de-
 calogi divisio doceatur? Ad posteriorem monet, communem hodie-
 nae Synagogae sententiam hauriri posse ex R. Raphaelis **וְאֵלֹהִים**
וְאֵלֹהִים cap. 37. ubi primum verbū esse traditur: *Ego Dominus Deus tuus;*
 (2.) *Non erunt tibi Dii alii coram me;* na cum appendice: *Non facies tibi*
sculptile. (3.) *Non sumes, &c.* (4.) *Memento Sabbati;* (5.) *Honora patrem*
&c. Haecenus pertingere tabulam primam. In tabula altera extitisse (1.)
Ne occidas; (2.) *Ne fureris;* (3.) *Ne facies adulterium.* (4.) *Ne respon-*
deas testimonium falsum. (5.) *Ne concupiscas.* Tandem habe-
 ri apud R. Judam **וְאֵלֹהִים** & R. Josephum Albo. Sic igitur dissentiunt Ju-
 daei a nostratibus aequae ac Reformati, dum quam praefationem hivo-
 cant, primum praecipuum constituunt. Discedunt etiam a Nostrati-
 bus, quod praecipuum *de non habendis Diis alienis* secundo loco nu-
 merant, & quod unicum tantum *de non concupiscendo* effatum agno-
 scunt. A Reformati, quod praecipuum *de imaginibus* non pro ver-
 bo generali, sed pro appendice tantum verbi *de non habendis Diis ali-*
enis venditant. Sed duplex haec difficultas animadvertitur. Primo
 enim plurimi Judaeorum reprehenderunt *Maimonidem*, quod effa-
 tum: *Ego Dominus Deus tuus*, pro praecipuo habuerit. Si autem
 non est praecipuum, non pertinet ad decalogum. Secundo Judaei,
 quando 613 praecipua enumerant, 13 aut 14 ex solo decalogo ex-
 sculpunt. Ergo omnia apud eos incerta esse videntur. Respondet
 Odhelius: Synagogam communiter approbare *Maimonidis* opinio-
 nem; hinc in praecipuorum catalogo vulgo recepto *vigesimum primum*
 esse: **וְאֵלֹהִים** **וְאֵלֹהִים** **וְאֵלֹהִים** **וְאֵלֹהִים** **וְאֵלֹהִים** **וְאֵלֹהִים** **וְאֵלֹהִים** **וְאֵלֹהִים** **וְאֵלֹהִים** **וְאֵלֹהִים**
sciendum, Deum in mundo existere, juxta dictum: Ego Dominus Deus
tuus. Dein distinguunt Judaei inter **וְאֵלֹהִים** & **וְאֵלֹהִים**, sive *verba*
vel effata, & praecipua; decalogumque statuunt continere quidem
וְאֵלֹהִים **וְאֵלֹהִים** **וְאֵלֹהִים** **וְאֵלֹהִים** **וְאֵלֹהִים** **וְאֵלֹהִים** **וְאֵלֹהִים** **וְאֵלֹהִים** **וְאֵלֹהִים** **וְאֵלֹהִים**
decem verba, quia decem vicibus inter loquendum
respiravit quasi, sive loqui cessavit Legislator, non decem, (sed tredecim
aut quatuordecim) praecipua. Id quod autoritate R. *Isaaci ben*
Arama & *Abarbanelis* probatum ivit Odhelius. Ad quaestionem prio-
 rem respondens Odhelius stylum vibrat in doctissimum *Buxtorfium*
 Patrem, quod in Grammatica Chaldaica, *Jonathanem* Targumistam
 eandem, quam Reformati in usu habent, decalogi partitionem suo
 calculo

calculo approbasse, confidenter, sed ut Noster ostendit, invita veritate, asseruit. Jonathane rite explicato, provocat ad testimonia libri *Mechilta*, quem *R. Ismael* sæculo a nato Christo secundo composuisse fertur, quemque allegat *R. Simeon Haddarschah* in *Jalkut* P. I. f. 82. col. 4. itemque ad locum libri *Vajikra Rabba*, (qui eodem fere tempore, quo *Mechilta*, conscriptus censetur) f. 157. edit. Wilhelmsdorfensis. Utrobique decem verba eadem omnino ratione disponuntur, qua id apud *R. Raphaelem* fieri, pag. præcedente diximus. Nec aliter fieri potuit, ob hypothesin vetustissimam, quod *אני* *Ego Dominus Deus tuus* verbum unum ac primum per se constituant, quod Aben Ezra asserit ad *Deut. V, 16.* his verbis: *דע כי דעת כל הקרמונים כי הרכיב הראשון הוא אנכי*: Mox ad privatam Fl. Josephi opinionem non exigendam monet communem Synagogæ sententiam; *Philonem* verò recte explicatum cum hac potius amice conspirare, quam, ut quidam putarunt, abs ea dissidere. Neque tandem, quid sibi videatur, dissimulandum judicavit Odhelius. Judaicam igitur partitionem antiquissimam ipsemet esse statuit, præsertim cum *Ireneo* quoque l. 2. c. 42. *Athanasio*, *Hieronymo*, & *Hesychio* placuerit, nec argumenta *Pauli Burgenfis*, quibus illam creditur absurditatis convicisse, magni sint ponderis. Urserat hic primario, quod ad naturam præcepti requiratur, ut aliquid proponatur non tantum *enunciative* aut *assertive*, sed vel *mandative*, vel *prohibitive*; concluderatque inde, quod *אני* *Ego Dominus Deus tuus*, præceptum primum absolvi, incongruum sit. Regerit Odhelius, verbis illis decalogum incipiendum fore, etsi præceptum esse neges, cum *decalogus* non *decem præcepta*, sed *decem tantum effata* vi nominis sui indicet; Judæos etiam distinguere inter *מצוות המעשיות* *præcepta practica* & *מצוות האמינות* *præceptum credibile* seu *fidei*. In verba E. D. D. T. (quibus præcipitur credere Dei existentiam majestatemque) quadrare nomen *posterioris*, in reliqua decalogi *prius*. Instantiam profert ex dicto *Deut. VI, 4.* *Audi Israel, Dominus Deus noster Deus unus est.* Concipi ait illud assertive, & tamen esse *præceptum*, quo nomine appellatur *ibid. v. 6.* & *Marc. XII, 29.* Expendere jubet, annon paraphrasis verborum, *Exod. XX, 2.* reperiatür *Deut. VI, 12.* & hoc supposito, anne loco priori præcepti nomen concedere æquum sit. Argumentatus erat secundo loco *Paulus Burgenfis*; Israelitas jam ante

promulgationem decalogi credidisse in Deum, *Exod. IV, 31. & XIV, 31*; imò jugum obedientiæ divini in se recepisse, *Exod. XIX, 8*. itaque non opus fuisse præcepto expresso, quo ad existentiam Dei credendam & obedientiam legi præstandam obligarentur. Sed nec huic Achilli cædendum autumavit *Odbelius*; quin triplicem pro una instantiam in promptu habuit. Nimirum Israelitas agnovisse, Deum esse totius terræ dominum, *Exod. XIX, 5*. adeoque non potuisse ignorare, quod alius Deus extra eum nec detur, nec coli debeat; At hoc non obstante, in decalogo cultum alienorum Deorum prohiberi. Porro nec oblitos fuisse, vi & ope brachii divini ex *Ægypto* se eductos esse; Et tamen id quoque eis denuo inculcari. Postremo probandum incumbere *Burgensi*, Israelitis in *Marâ*, ubi Deus וְשִׁוְרֵי פָרִי *statusum & judicium* posuisse legitur *Exod. XV, 25*. nullum præceptum iis, quæ decalogus continet, simile datum fuisse. Nam si ibidem non solum septem Noachidarum præcepta repetita, sed & alia, de sabbato, judiciis & parentum honore, adjecta, (quæ Ebraeorum traditio est) tunc consequi; juxta *Burgensis* ratiocinium, quod totus decalogus supervacaneus fuerit.

Sub finem digressionis, Auctor in *M. F. Wendelinum* acriter invehitur. Asseveravit is, *essari divini de concupiscentia dichotomiam ab ecclesia Judaica non esse agnitam, sed a solis idolorum patronis ex radicibus לָמָּן & לָמָּן esse deprehensam*. Illam quippe dici statuerant *Theologi Jenenses* de primo concupiscentiæ motu, qui in corde est, hanc de appetitu, qui in altum deducitur & cum rei appetitæ adæptione est conjunctus. Demonstrare vicissim annisus est *Odbelius*, tum quod celebriores Rabbini, & in his *Maimonides Gersomides* que eandem differentiam ac emphasim vocum לָמָּן & לָמָּן docuerint; tum quod veteres interpretes, (quos nemo idolorum aut Papisini fautores nuncupaverit,) quosque commemorant *Abenesra* ad *Abarbanel*, sententiæ Lutheranorum præjulerint; tum denique quod ex recentioribus Judæis sint, qui planè cum Nostratis in hoc argumento conveniant, præcipue *Abenesra*; comm. ad *Deut. V, 16*. Sed nolumus huic argumento diutius immorari, vel eo nomine, quod de illo in decima Supplementorum sectione, ex clarissimi *Oehonis* diatribis, fusior nobis dissertatio instituenda sit.

MENSIS NOVEMBRIS A. M DC XCI. 547
R. P. LUDOVICI NOGUEIRA, LUSITANI,
Soc. Jesu Theologi, Expositio Bullæ Cruciatæ
Lusitaniæ concessæ.

Coloniæ Agrippinæ, sumptibus Fratrum Hugetan. 1691, in fol.
Constat Alphab. 6. & plag. 12.

Opus hoc jam ante annos aliquot Ulyssipone editum fuisse, ex præmissis censuris & approbationibus, quibus Auctor unus ex majoribus Societatis Jesu Heroibus prædicatur, Ulyssipone A. 1685 consignatis colligere licet. Quia autem hoc anno recusum est, mentio ejus aliqua vel ideo faciendâ fuit, quod sciamus, in Romanæ etiam Ecclesiæ Prælatorum atque Sacerdotum, quibus consultum maxime Auctor voluit, manus Acta hæc nostra quandoque incidere.

Bullæ Cruciatæ primi e Pontificibus Romanis Urbanus II & Innocentius III publicarunt, quibus nimirum iis omnibus, qui pro recuperanda Terra Sancta contra Saracenos militatum ibant, & rubæ crucis signabantur, indulgentiæ, gratiæ aliæque privilegia concedebantur. Tamen si vero istæ in Palestinam expeditiones dudum desierunt, Cruciatæ tamen id genus Bullæ hodiernum Hispaniæ imprimis atque Lusitaniæ Regnis, quæ in ora maritima Africæ fortalitia quædam possident, & adversus Christiani nominis hostes militari præsidio tuentur, concedi a Romanis Pontificibus consueverunt. Cum enim munimentis illis, per quæ sola Muhammedani Africæ incolæ a tentandis majorum suorum exemplo in Hispaniam irruptionibus prohiberi videntur, custodiendis servandisque sumptus impendenti sint haud exigui, quibus ferendis non semper paria sunt æraria regia; invitandi per Bullas tales promissis spiritualibus gratiis fucte, qui liberalem in hos usus eleemosynam conferrent. Ex his eam, quæ Lusitaniæ a Gregorio XIV A. 1591 concessâ, & a successoribus, Clemente VIII & Paulo V, amplificata fuit, & hodieque repeti & ut plurimum a sexennio in sexennium prorogari a Pontificibus solet (quæ iis omnibus, qui ad præsidiorum illorum, adversus Muhammedanos in Lusitanis Africæ arcibus excubantium sustentationem, eleemosynam a Commissario pro cuiusque opibus definiendam contulerint, plenissima omnium peccatorum suorum indulgentia & remissio; precum item, eleemosynarum, peregrinationum cæterorumque bonorum operum, quæ in militante Ecclesia universali & singulis ejus membris fiunt, participatio; nec non privilegia & gratiæ aliæ, imprimis tempore interdicti,

&c

& circa oratoria privata, esumque carniū, oꝝorum & lacticiniorum in diebus vetiis, conceduntur) Auctor noster amplissimo commentario illustrandam suscepit. In quo 26 disputationibus, in suas iterum sectiones divisit, singulas fere Bullæ istius voces accuratè explicavit, eamque sollicitè cum Bulla Hispanica composuit, & quicquid ex Canonico & Pontificio jurè eam in rem congeri poterat, studiosè congestit. Quæ omnia ut præcipue Confessariorum & Parochorum Romanæ Ecclesiæ usibus inserviunt: ita quæ passim ex illius Ecclesiæ disciplina de indulgentiis, interdicto & censuris ecclesiasticis, absolutione a censuris, de peccatis summo Pontifici aut Episcopis reservatis, de votis eorumque commutatione, de suffragio & indulgentiis pro defunctis, de beneficiis ecclesiasticis, de sacerdotum & confessariorum munere, ejusque generis aliis passim prolixè disceptantur, a nostratis etiam perlustrari merentur.

LIBRI NOVI.

Tabella selecta & explicata a Carola Patina, Patavina, Academica. Patavii, 1691, in fol.

Cours entier de la Philosophie selon les Principes de M. Descartes, par Pierre Sivaïn Régis. A Amsterdam, 1691, in 4.

Dictionnaire Mathématique, ou Idée generale des Mathematiques, par M. Ozanam. A Amsterdam, 1691, in 4.

Nouvelle Bibliothèque des Auteurs Ecclesiastiques par Mr. L. Elties du Pin. Tomè cinquieme. A Mont, 1691, in 4.

Discours Politiques de Machiavel sur la I. Decade de Tite Live. Traduction nouvelle. A Amsterdam, 1691, in 12.

Reflexions Morales de l' Empereur Marc Antonin, avec des Remarques de Mr. & de Mad. Dacier. A Utrecht, 1691, in 12.

Les Oeuvres d' Horace, traduites en François, avec des notes & des remarques critiques, par Mr. Dacier. A Paris, 1691, in 12.

Defense de l' Histoire des Variations, contre la Réponse de Mr. Basnage, par Messire Jacques Benigne Bossuet, Evêque de Meaux. A Paris, 1691, in 12.

Nouveau Voyage d' Italie. A La Haye, 1691, in 12.

Suite de l' Innocence opprimée dans les Filles de l' Enfance. A Toulouse, 1691, in 12.

Histoire d' Olivier Cromwell. 1691, in 12.

Abregé de l' Histoire des Vandois par P. Beyer. A La Haye, 1691, in 12.

Histoire des Albigeois & des Vandois ou Barbares par le R. P. Benoist. A Paris, 1691, in 12.

Difficultez proposées à Mr. Szejaczi Docteur & Professeur en Theologie de la Faculté de Louvain. A Cologne, 1691, in 12. Parties VI.

Lettre d' un Abbé à un Prelat de la Cour de Rome, sur le Decret de l' Inquisition du 7 Dec. 1690 contre 31 propositions. 1691, in 12.

G. Vander Muelen in Historiam Pomponii de Origine Juris Exercitationes. Trajecti ad Rhenum, 1691, in 8.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsiæ

Calendis Decembris, Anno M DC XCI.

TABELLÆ SELECTÆ AC EXPLICATÆ A Carola Catharina Patina, Parisina, Acade- mica.

Patavii, ex typographia Seminarii, 1691. fol. Constat foliis impressis 52,
figuris æneis 42.

Pingendi artem, toti humano generi gratam maxime ac amabi-
lem, nec non necessariam subinde ac utilem esse, apud omnes in-
confesso est: cuncta quippe seu artis seu naturæ opera oculis ob-
jicit, quantumvis longe sint remota; historiam illustrat servat-
que ad posteritatem; ritus exponit veteres; aliæque reddit claræ quæ
oratione exponi nequeunt; memoriam quoque juvat; formæ mores;
corpus & animum vehementer movet; ornat omnia facitque conspe-
ctiora; delectationem affert; nominis denique dat immortalitatem.
Eximiam hanc artem antiquissimis temporibus, in ipso ejus primor-
dio, admodum rudem & imperfectam extitisse, nec aliud fuisse pri-
mam picturam, quam *umbram hominis circumductam lineis*, & Plinio
cognoscimus, qui Lib. XXXV Historiæ naturalis cap. 3 & seqq. multa
de artis hujus origine, præstantia & cultoribus tradit. Quintilianus
lineas extremas umbræ, quam corpora in Sole fecissent, circumscriptas,
indeque pingendi artem exortam fuisse, Lib. X Inst. orat. cap. 2.
affirmat, & Ælianus Lib. X Var. Hist. cap. 10. primos illos artifices
adeo rudi atque imposito penicillo animalia expressisse refert, ut ne-
cesse habuerint informibus figuris adscribere: *hoc est bos, illud equus,*
istud arbor. Secutis autem temporibus præstantiam artificum cura
(quales memorantur & Græcis Pamphilus, Apelles, Melanthius, Po-
lygnotus, Timagoras; Apollodorus; Zeuxis, Timanthes, Eupompus,

Λ α α α

Partha

Parrhasius, Euphranor, Aristides, Protogenes, Nicias, Antimachus, Asclepiodorus, Antiphilus, Theon & alii) ad tantam dignitatem ars hæc erecta est, ut insano pretio tabulæ eorum venditæ fuerint. Ita Mnason, Elearensium tyrannus, præfii Persici imaginem ab Aristide confectam, in qua centum homines exhibebantur, quemvis eorum decem minis, adeoque integram tabulam mille minis, id est, Philippeorum decem millibus emisse fertur: & Apellis picturam, quæ Alexandrum M. fulmen tenentem in templo Dianæ Ephesæ referebat, viginti talentis auri, quæ faciunt Philippeorum millia duodecim, fuisse redemptam: pro Niciæ quadam tabula Attalum sexaginta talenta, sive triginta sex millia Philippeorum obtulisse: Timomachi Ajacem & Medeam talentis octoginta, sive quadraginta octo millibus Philippeis venditam: Aristidis tabulam ab Attalo talentis centum, id est, Philippeorum sexaginta millibus emtam: eandemque summam Romanos pro Apellis Venere Anadyomene, tributî nomine sibi debitam, Cois remisisse: Bularchi pictoris tabulam, in qua erat Magnetum prælium expressum, a Candaule rege Lydorum repensam auro, id est, ut Schæferus in Graphice p. 37. explicat, magnitudinem ejus æquatam nummis aureis, ac tot nummos datos, quibus tota contegi posset tabula: Apellis, Echionis, Melanthii, Nicomachi tabulas singulas *oppidorum opibus* venisse, e Plinio discimus. Collapsam tamen esse hanc artis excellentiam, ipsosque artifices defecisse, cum luxui deditæ gentes istam aspernarentur, notat Petronius, *inter pulcherrimas artes picturam ne minimum quidem sui vestigium reliquisse* questus. Verum superiori seculo renatam pingendi hanc artem dicere possumus, exortis tot eximîs artificibus, Michaeli Angelo Bonarotto, Raphaeli Urbinate, Alb. Durero, Titiano Vecellio Cadorino, & nonnullis aliis, qui veteres longo post se intervallo reliquisse existimandi sunt. Extat de iis insignis liber *Georgii Vasari* Pictoris Aretini, Italica lingua scriptus & Bolognæ 1681 excusus, in qua artis pictoriæ, sculptoriæ & statuariæ præstantissimi magistri, qui superiores ævo floruerunt, recensentur, eorumque vitæ & præcipua opera enarrantur.

Ab his artificibus professorum excellentium operum, in Italia, præsertim Patavii, extantium novitiam ut exteri adipiscerentur, eruditosque oculos (quos Cicero vocat, in tabulas hujusmodi cum ratione defixos) eis pascere, & artis præstantiam recte intelligere, celeberr-

leberimi Antiquarii & Medici Patavini *Caroli Patini* omnibus artibus
 egregiis exculta filia, formæ & eruditionis laude præstantissima virgo,
Carola Catharina, Academicis Patavinis ob doctrinæ ratam in hoc sexu
 excellentiam adscripta, allaboravit; eamque ob causam selectas ratio-
 res sibi observatas Titiani Vecellii Cadornii *descripsit*, Leonh. Vincii *unam*,
 Pauli Calliarii Veronensis *undecim*, Caroli Calliarii *unam*, Alex. Va-
 rotarii *unam*, Andr. Vicentini *unam*, Jac. Robusti Timoretti *unam*,
 Jacobi a Ponte Bassani *unam*, Hannibalis Caraccii *tres*, Lud. Carac-
 cii *unam*, Dom. Contareni *duas*, Nic. Pusini *unam*, Fr. Barbieri five
 Quercini *unam*, Jo. Holbenii *unam*, a Natale Jouveneto depictam *u-*
nam, & ab Ant. Polato *unam*, incertorum vero artificum *tres* tabulas
 æri inculpi fecit, indeque expressas conspectui nostro subiecit, samam
 quam perennem sibi excellentissimi artifices monumentis istis pepe-
 rerunt, studio isthoc suo commuam cum iis adeptæ. Omnes hæ tabu-
 læ cum vel sacrum, vel pietati honestatique conveniens argumentum
 exhibeant; (nam lasciviorum, et si artificiosissimarum picturarum
 nullam rationem habuit, ingenuos iis corrumpi ocellos & nequitiæ
 reddi participes a castissimo poeta Propertio edocta) unamquamque
 earum Dissertatione cuivis iconismo subjecta illustrare, & e sacris li-
 teris deprimtas imagines verborum elegantia venustiores reddere, &
 Martyrum historis aut Sanctorum vitis petitas ubertate sermonis ex-
 plicare, e Gentilium monumentis acceptis vel prisorum Historicor-
 um sententiis vel proprii sermonis cultu dilucidiores reddere satagit;
 verborum suorum elegantia pulchritudinem iconum æmuletæ, & o-
 rationem ex penicillo pictorum præstantissimorum (ut p. 106. loqui-
 tur) procedentem styli sui venustate tantum non supergressa. E sacris
 literis deprimtas primo, utpote digniore, loco collocavit imagines;
 e quibus ad Vetus Testamentum ex spectant, quæ Mosem Nili aquis ex-
 positum, indeque a Pharaonis filio protractum & servatum p. 17. Salo-
 monis de duabus foeminis super infante dormituro altercantibus e tri-
 bunalii latam sententiam p. 13. Angelum Tobie viam & rationem sa-
 nandorum oculorum monstrantem p. 16. sistunt; e Novo Testamen-
 to accersitæ sunt Johannis Baptistæ p. 20. Nativitatis Christi p. 24.
 Matris Virginis cum filio ludentis p. 28. eundemque in templo Hier-
 osolymitano Deo offerentis p. 36. & cum eo ac Iosepho in Egyptum
 fugientis p. 42. Christi in nuptiis Cananæis miraculum aquæ in vi-

num converse edentis p. 70. & 76. in domo Simonis leprosi discumbentis p. 71. Magdalenae ad pedes Christi procumbentis eoque lacrymis rigantis p. 72. adultera a Christo criminis absolute p. 76. Pilati in praetorio manus lavantis p. 80. Iosephi Arimatheaensis corpus Christi e cruce detractum sepulchro inferentis p. 82. Spiritus Sancti super Apostolos in festo Pentecostes delapsi p. 82. Petri in somnio linteum variis animalibus ferentem conspicientis p. 88. imagines. Sanctorum historiarum & Martyrum gesta accensendae sunt icones, quae referunt Crucem ab Angelis in caelum deportatam p. 82. assumptionem Divae Virginis in caelum p. 88. Justinam virginem a Maximino, qui pudicitiam eius frustra sollicitaverat, consolantem p. 94. Sebastianum coram Diocletiani tribunali causam orantem; ab eo postea plagis enectum p. 100. Guilielmum Aquitaniae Regem a D. Bernardo anachoreticam vestem accipientem & induentem p. 102. Antonium Patavinum castitatem foeminae nobilis Ferrariensis adversus zelotypiam mariti tuentem p. 104. eundem ejusdem viri abscissum pedem tibiae jungentem & sapientem p. 108. & graviter sauciatam a marito ira accenso foeminam miraculose curantem p. 112. patrem etiam suum Martinum Bullicionum homicidii inculatum & damnatum a morte liberantem p. 116. demortui usurarii cor in cista nummaria Antonio indice repertum p. 122. ejusdem doctrinae veritatem miraculo vitrei scyphi, ab Aleardino milite in pavementum lapideum projecti neque contracti, assertam p. 126. reliquiarum ejus d. 13. Junii, 1231, anno aetatis sexto & trigesimo demortui d. 15. Febr. A. 1230 translationem p. 132. D. Hiacynthum & D. Dominicum Divae Virgini supplices p. 136. Petrum martyrem a Manichaeis interfectum, cum Mediolano Comum redire vellet p. 140. E profana historia & fabularum scriptoribus acceptae pictores eas imagines quae oculis subjiciunt Bacchoni e curru ad Ariadnem desilientem, mules silenis Nymphisque stipatum p. 154. Peridem venustissimam Deorum hominum porrigentem p. 162. Alexandrum Darii matrem uxorem & liberos benignae excipientem p. 170. Aniochum perditio novercae Stratonice amantem, eamque a parente suo Seleuco Nicaeore obtinentem p. 172. Exhibetur etiam tabella Concilii Tridentini A. 1545 Idibus Decimb. coepi, pridie Nonas Novemb. 1562 absolute confessum representans p. 176. cui doctrinaria Virgo brevem subjecit historiam & Orationum a Regibus & Principibus eo missorum enumerationem

rationem *p. 149.* causamque, cur Regis Hispaniarum Orator Claud. Fern. Quignonius singulari loco seorsim solus sederit, exposuit *p. 150.* Alia Viennam a Turcis A. 1683 gravi obsidione cinctam, liberatamque fortitudine Poloniae Regis, Saxoniae & Bavariae Electorum, aliorumque Imperii Principum *p. 150.* refert: cui eloquentiae etiam laude praestantissima Virgo orationem suam huius argumenti, Imperatori Leopoldo dicatam, isthoc anno prid. Cal. Nov. Patavii recitatam, annexuit, Familias quoque nonnullas exprimentes spectandae proponuntur tabulae: qualis *p. 32.* a Titiano picta, nobilem apud Venetos Pisaurorum familiam ad pedes & aram B. Virginis filiolum gestantis prostratam exprimens, in aedibus Fratrum Franciscanorum Venetis extans; ista item quae a Jo. Holbenio delineata Thomae Mori gentem adumbratam refert *p. 191.* inque Basileensi Academia asservatur; ac tandem familiae suae decora exhibens *p. 200.* proponitur tabella, in qua spectandus sedit Carolus Patinus sedens, illiusque humero innixa Cortijux, avi Guidonis effigiem digito veluti monstrans filiabus, quarum maior natu Gabrielis altera manu librum gestat, minor Carola Catharina patri adstans sphaeram tenet, doctrinae ac omnis generis studii indicia. Testis istius eruditionis idoneus hoc ipsum volumen est, cuius elegantias exposuimus, quas ipsa in annexa cuius tabulae Dissertatione prolixius explicat; non solum praestantiam artis in quavis commendans & accurate exponens; verum etiam vitia & lapsus artificum, interdum a vero aberrantium, dum nimium penicillo luxuriant, ingeniose notat. Id cum primis reprehendit, quod ad artis magis ostentationem, quam rei veritatem exprimendam multa confinxerint, & magna pompae varietate imagines exornarint, quae rebus tamen, quas exhibent spectandas, minus conveniat: ita nuptiis Cananaeis, quibus Christus temperantiae magister cum matre interfuit, a tenuis etiam fortunae hominibus apparatus, minus convenire putat tantam magnificentiam, tot capes, tam augustam domum, regiae porticus, pretiosas gemmas, ministrantium tantam turbam, ludionumque & musicorum concentuum apparatus, praesertim autem fastigiis columnarum imposita Gentilium simulacra, quae Alex. Varotarius & Andr. Vicentinus penicillo expressit *p. 52. 57. 58.* vel columnas, arcus, peristylia & statuas aedificiorumque maiestatem, qua Simonis leprosi aedes Paulus Calliariensis ad suae artis ostentationem exornavit *p. 6. 16. 74.* Monumenti

mentis autem marmorei, e quo beata Virgo in coelos assumpta con-
 fingitur, figuris, symbolis ac emblematicis exornati splendorem, pauper-
 tati ejus parum consentaneum p. 92. excusat, & Hannibalis Caraccii
 peritiam eximie commendat, Id agentis ut insignia triumphi hujus
 pompam magnificentum sepulcrum aequaret: *Quis enim est, subicit,*
o pictorum numero, vel ex illis qui artis fama inter ceteros eminent,
qui in suis operibus nonnulla verum sincera veritati adversantia non
adjiciat? Usu jam comprobatum est, ut si quaedam ad veritatem picta
paululum ab operis perfecta venustate desiciant, artificum figmenta jam
ante concessa ornata adscititia lacunam impleant. In Pullini tamen
 tabula militem, coram Salomonis tribunali infantem dissecturum,
 Romano verius quam Hebraeorum more armatum p. 10. & in Pauli
 Galliarum Veronensis icone Sebastianum coram Diocletiano stantem,
 vestimenta Imperatori magis quam martyri apta gerentem p. 102.
 Aegyptiorum etiam Hebraeorumque tecta acuminata, quae plana pingi
 pat fuerat, p. 114. & 90. notat. Anachronismos quoque & *anachronismos*
 subinde occurrere in praestantissimorum pictorum imaginibus, recte
 observat: ita Hieronymum, seculi quarti Doctorem, Christi praese-
 pio accumbentem, vestitum Cardinalium, qui tamen multis post
 ipsum seculis ab Innocentio IV. A. 1244 fuerunt constituti, proluxam
 etiam barbaram gerentem, contra quas toties declamaverat, minus re-
 ceptae presentatum p. 26. monet, diversorum etiam seculorum homi-
 nes eadem in tabula, una veluti in scaena, simul produci minus apposi-
 te p. 33. 83. 84. ait, & p. 114. frequentissimum a pictoribus errorem
 committi annotat, quod Graecorum Romanorumque praelia fumo e tor-
 mentis bellicis procedunt exornent, quae tamen non nisi post viginti se-
 cula, invento pyriti pulveris usu, adhibita fuerint. Vestem etiam Paris
 in Veronensis Pauli effigie Phrygium potius quam Italum in habitum
 compositam, mallet p. 107. *Empero, ait, qui hominum communis er-*
ror est, ut peregrinos, qui nunquam sensibus perciperunt, eadem sub sa-
militariam sibi ac domesticam conceptu imaginationi sistant, etiam
pictores haec nonnulli nonnulli deservisse videntur. Ineptiam eorum hic
notare liceat, qui Graecos Romanorumque Gallicis aut alienis vesti-
bus induunt: id enim observare saepe mihi contigit a praestantissimis picto-
ribus erratum. Ut in istam de ineptis illis seu pictoribus seu poetis, Chri-
stiana sacra Echnicis fabulis accommodantibus, thymenaeum Junonem
que

que nuptiis Jacob & Rabel advocantibus, Mercurium Tobia proficientibus, Jovemque sonantem cum Mose verba facientem. An decent talia? nonne absorta? tacuimus certe Democritus movens, verius Heraclitus luctum.

Patet hinc, in pictore non artem modo requiri effigiandi belle quae animo concepta sunt, verum etiam acere iudicium in constituendis omnibus ad argumentum quod exequi proposuit sibi facientibus, eoque idoneis nec alienis & vero minus consentaneis accessionibus exornando. Nec minori iudicio aut ingenio opus est ei, qui vim artis assequi, quidque ei conveniat, quid dissentaneum sit, arbitrari deque tabulis pictis sententiam dicere velit. Hic enim quam maxime illud Quintiliani Lib. IX Inst. Orat. cap. 4. valet: *docti rationem artis intelligunt: indocti, voluptatem;* & apposite pictor quidam apud Plutarch. tom. 2. f. 375. sub init. lib. de Genio Socratis dixit, *εομείναι τὴν μὲν ἰδιώτῃς καὶ ἀτέχνῃς θεατῆς ὄχλον ὁμῶς πολλὸν ἀσπαζομένους, τὴν δὲ κομψῆς καὶ φιλοτέχνῃς, καὶ ἑκάστον ἰδίᾳ τῶν ἐντυγχανόντων προσήγορεύον: τῆς μὲν γὰρ ἐν ἀκέρβῃς ἀλλὰ τῆν αὖ τῆς ἡμετέρας ἢ τῶν ἀποπλησμάτων συνοψίς, τὴν δὲ τῆ κέρου μετὰ υἱεῶς τῶ ἔργου διαλαμβάνοντας, ἕδὲν ἀθῆτων ἕδὲ ἀπεροφώητων ἐκφύγῃς τῶν κελῶν, ἢ τῆναντίον θερονδῶν.* Tali iudicio valere ingeniosam doctamque Virginem, Patinam, nec animum saltem omni scientiarum genere excoltum, verum etiam *oculos eruditos* habere, ut Cicero parad. 5. loquitur, vel *τεχνικὰ ὀμείματα*, ut Elianus Lib. XIV Var. Hist. cap. 47. eos appellat, qui non superficialiter picturas tventur, sed ad artis regulam examinatas accurate dijudicant, volumen hoc, cuius elegantiam exosculamur, demonstrat.

SFERA ASTRONOMICA DEL PADRE BONAVENTURA Cavalieri.

hoc est,

Sphæra Astronomica Patris Bonaventuræ Cavalieri &c.

Romæ, apud Ant. Manari, 1690, in 12. Constat plagulis 15.

Postumus hic Autoris celeberrimi sætus iterato nunc prodit opera Domini *Urbanii D' Arise* Romani, qui eundem philosophicis quibus-

quibusdam disquisitionibus, praxibus & problematis astronomicis, ac tractatu de erectione thematis celestis juxta viam rationalem, non parum locupletavit. Ipse quidem *Cavalerii* labor commodo videtur susceptus tyronum Astronomiæ; compendio enim complectitur doctrinam sphericam, additis paucis, Planetarum theoricam, Cometas & Stellæ novas attinentibus, de quibus plura profari impercinens fuerit. Clarissimo vero *Editori* nobiscum una orbis eruditus non exiguas debet gratias, quod tanti mathematici vitam, de qua non nisi pauca nobis in *Chronico suo Astronomorum, Tomo primo Almagesti* insinuavit *Ricciolus*, studiosius descriptam in simine libelli hujus voluerit exhibere. Nec ingrati Lectoribus nostris, præcipue Cisalpinis, quibus scilicet libelli copia rarius contingit, rem facturos nos confidimus, si ipsam hanc narrationem, quantum licebit contractam, hic inseramus.

Editus est in hanc lucem *Bonaventura Cavalerius* Mediolani, anno proximi sæculi nonagesimo octavo, honoratis prognatus parentibus: quorum cura, præter cæteras virtutes, ad pietatem sedulo formatus, eandem studiis, quibus in tenera ætate imbutus est, perpetuo conjunxit. Latine autem linguæ addiscendæ causa scholæ traditus, summam mox ingenii vim in rhetoricis & maxime poeticis exercitationibus prodidit, quam ad alia deinceps studia præclare, multoque cum applausu, applicuit. Cumque paternæ ædes vicinam haberent Collegium Patrum Jesuatorum, S. Hieronymo sacrum: eorum non tantum frequenti consuetudine delectatus *Cavalerius*, sed & exemplis incitatus, præfate Ordinem hunc instituit; votique sui ob singulares, quæ ipsum ornabant, animi virtutes damnatus, novitiatus, ut vocant, annum cum laude exegit. Pronissimo deinde totius Conventus assensu religionem professus, eo cum successu philosophicis theologicisque se dedit studiis, ut postquam sacerdotio inauguratus esset, Pisas amandandum duxerint Superiores, in illustri scilicet illius civitatis Academia opportunitatem præbituri uberiores, insignes quas ostentabat ingenii dotes in publicum proferendi. Non perinde lætum *Cavalerio* fuit hoc imperium, patriæ Lombardiæ cum Thufcia permutationem haud leviter averfanti. Commodum autem tum temporis in eodem (S. Hieronymi) Conventu Pisis commorabatur *P. Benedictus Castellus*, Ordinis S. Benedicti, & in Academia Pisana Professor publicus: qui animad-

animadversa Cavalerii ægritudine eundem blande consolatus, persuasionibus suis ab eo non difficulter obtinuit, ut se hodiego mathematicis animum adjungeret studiis: non vulgaria enim ab ingenio tam acri vividoque in hoc doctrinæ genere sibi pollicebatur. Nec mora, eo innox effectu Elementa *Euclidea* adorsus est, ut in stuporem coejectus *Cassellus*, Deo gratias debere Cavaleriano pronuntiaret, qui ingrata hac mutatione eidem viam comparandæ immortalis famæ straxisset. Paucissimis enim diebus sex priora Elementa *Euclidis* proprio Marte pervolverat; adjutus postea a *Cassello* cætera brevissimo tempore absolvit. *Archimede* deim, *Pappo*, *Apollonio* aliisque autoribus consultis, ita super iis cum magistro suo contulit, ut ut *Galileo*, qui mathesin eo tempore Pisis profitebatur, miraculi instar memoraverit, tam vasti hominem ingenii repertum, qui tantillo tempore eam in mathesi profectus facere potuerit, qui non nisi magnum promitterent mathematicum. Captus hoc augurio *Galileus*, terrifico affectu complexus est Cavalerium, charissimumque deinde habuit suorum discipulorum nec veritus est in suis *de Motu locali Dialogo*, eam jam *Geometriam suam Indivisibilem* publicasse Cavalerius, eidem huic palmam prælagio decernere inter ingenia seculi nostri excellentissima. Pisis mandato suorum postea Parmam in Conventum S. Benedicti concessit Cavalerius, ubi tractatum scripsit de *Sectionibus conicis*, & septem libros *Geometria Indivisibilem*. Cum autem A. 1629 e vita excessisset *Jo. Antonius Maginus*, primarius mathematicum Lector in Academia Bononiensi, obtinendæ ejus cathedræ, dictos tractatus in manus tradidit *Cæsaris Marfilii* amici sui Bononiensis, qui eosdem mathematicis memoratæ Universitatis, *Ovidio Montalbano*, *Carolo Antonio Mancino*, & *Antonio Maria Bonafonio* aliisque communicavit. Hi, deprehensa profunditate ingenii Cavaleriani, ræta decessere illustrissimis viris, *Ottaviano Zambecario*, *Achilli Volta Consalmerio*, aliisque Senatorii ordinis, quorum commendatione & patrocinio optatam spartam mensis Novembri anni 1629 consecutus est.

Anno 1632 typis commisit *Tractatum de Sectionibus conicis*, sub titulo *Speculi Ustorii*, in quo scitissima ratione multas harum sectionum proprietates demonstravit, aliis non observatas: & *Directorium Uranometricum*, in gratiam Trigonometriæ, tam planæ quam sphericæ, beneficio Logarithmorum perficiendæ; adjunctis Tabulis Geo-

metricis & Logarithmicis, regulisque resolutioni quorumcunque problematum Geographicorum necessariis. Triennio abhinc, A. 1635 *Geometriam* edidit *Indivisibilem*, quo opere parem consecutus est famam cum principibus mathematicorum, quos aut lapsa tulerunt secula, aut postera unquam sunt latura. Prodiere paulo post ejus publicationem *Centrobaryca Pauli Guldini*, Societatis Jesu Presbyteri, in quibus cum præter alia in methodum *Indivisibilem* directa, inventionem ejus *Sovero* & *Keplero* deberi, *Cavalerio* objecisset: Noster defensionem suam tractatum adornavit in forma dialogi, in quo & a plagio intentato se vindicavit (*ediderat enim suam de curvis & rectis Propositione promotâ opus Bartholomæus Soverus anno demum 1630; cum Geometriam Indivisibilem ipse jam anno 1629 censuræ subdidisset mathematicorum Bononiensium*) & cæteris objectionibus respondit. Apologiam hanc, antequam formas subiret typographicas, cum ostendisset *Joanni Antonio Rotæ*, celebri mathematico & amico suo conjunctissimo, qui tum forte Mutina Bononiam concesserat, & in Collegio, in quo degebat *Cavalarius*, hospitabatur; hic vero a contestationibus alienior editionem dissuaderet, quod *Guldino* disceptationem urgente, se molestia reciprocandarum pluries responsionum implicaturus esset *Cavalarius*: desinit hic a proposito, curamque potiorem habuit dilucidandæ suæ methodi, cujus exemplum postea specimen præbuerit *Exercitationes Geometricæ*. Hoc tamen laboris & studii alia identidem interrumpere operæ: *Compendii regularum de Triangulis, per viam Logarithmorum*, A. 1638; *Novæ practica astrologica, & centuræ variorum problematum* A. 1639; *Trigonometria planâ sphericaque, linearis & Logarithmica*, A. 1643 publicarum. Urgentibus deinde plurimis auditorum suorum, quos genethliacæ addiscendæ cupido tenebat, Tractatum, quem *Ræon Planetaryum* inscripsit, sub nomine *Sylvi Philomanti*, forte quod Genethliacæ, cui infensior erat, nomine suo præteritum aliquod conciliare fastidiret, A. 1646 edidit: in quo beneficio planisphærii, & quorundam Circulorum a *Landsbergio* inventorum, & secundum regulas libri hujus dispositorum, facies cœli in plano, ad quodcunque datum punctum describitur.

Tandem A. 1647, qui supremus *Cavalerio* fuit, *Exercitationes Geometricas*, supra memoratas, in quibus methodum suam *Indivisibilem*

luna luculentissime exponit, earundemque tertia *Guldiniana* speciatim objecta diluit, publici juris fecit, eoq; perfecto vivere simul desit; tanquam nobilissimus ingenii partus non leviore pretio, quam auctoris sui vita, publico redimendus fuerit. Morbus enim articularis, qui toto vitæ tempore *Cavaleries* exercuit, atq; ita excrucjavit, ut nec pedum nec manuum (nisi quod ægre digitos regendo calamo scriptorio in potestate habuit) officio uteretur, occupatis denique gula & pectore, eundem ad tumbam deduxit. Transiit ad alteram vitam *Bononia*, ex *Canobio S. Mariae de Mascarella*, cujus perpetuus Prior erat, beneficio Brevis Apollolici, ab *Urano VIII*, intercedente Cardinali *Julio Sacchetto*, cum Legatum Sedis Romane *Bononia* ageret, impetrati, ut quiete sua tranquille frueretur, nec alieno subisset arbitratu. Mortuus est Calendis Decembribus, anno ætatis quadragesimo nono. Statura fuit mediocri, animi magni, a bonis literis ornatus, conversationis suavissimæ, amatus æstimatusque omnibus, maxime Mathematicis sui temporis: e quibus (ut cætera celebrium mathematicorum testimonia, Editori præsentis tractatus recensa, taceamus) vel solum hic commemorasse sufficiat *Evangelistam Torricellium*, *Cavaleries* condiscipulum, cui tantæ *Cavaleries* methodus fuit, ut sub finem *Introductionis* suæ ad *dimensionem Parabolæ*, eam ejusque autorem insigni hoc elogio exornare non dubitaverit: *Hæc est in mathematicis spinetis via vere regia, quam primus omnium aperuit, & ad publicum bonum complanavit, mirabilium inventorum machinator Cavaleries. Questionibus & problematibus, undecunque ipsi propositis, liberali indefessaque opera nunquam non satisfecit. Nec privatorum solum studis cultus, sed Principum etiam amicitia inclaruit Cavaleries; Magnæ Duci *Herurria Ferdinando II* eo in pretio habitus, ut propria lectica Florentiam ad se delatum aliquandiu familiariter secum habuerit. Ex discipulis, quorum plurimos reliquit, præcipue nominandi nobis veniunt *Stephanus de Angelis* Venetus, & *Petrus Mengolus* Bononiensis; uterque post mathematicum Professor, ille in Patavina, hic in Bononiensi Academia; uterque scriptis mathematicis editis celebres.*

Ceterum & hoc visum est indicare, quod alias a Ricciolo, & ipso Cavaleries amicitissimo, accepimus: eundem, qui nostro immortalis fuit, annum & Torricellio & Vincentio Reinerio (tribus adeo eximii Galilei alumnis) intra duos menses fatalem extitisse.

APOLOGIA PRO PATRIBUS JESUITIS BEL-
gis, praesertim Professoribus S. Theol. Lovaniensibus,
de Hæresi postulatis in materia de Peccato Philosophico, ad-
versus Jacobum Gallum, Janseniani venenifatorem,
auctore Joanne Segeis P. P. Societatis nu-
per Auctore.

Coloniae, typis Arnoldi ab Egmond, 1690, in 4.

Constat plagulis dimid. 43.

NOVæ Hæreses a Jesuitis in Theologia morali, de peccati Philoso-
 phici & Theologici discrimine, traditæ ac propugnatae Denunciati-
 ones quinque; retulere Acta Eruditorum; primam *A. 1689 mense Decembri*
pag. 520, alteram *A. 1690 mense Julio pag. 319*, tertiam *mense Octobri*
pag. 502, quartam *A. 1691 mense Martio pag. 104*, & quintam *mense Aprili*
pag. 183. Nunc, cum scriptura occurrat pro Jesuitis ab ipsorum discipulo,
 adversus Arnaldum Denunciationum auctorem, quod non obscure pas-
 sim in contextu indicatur compositum; nos & illud merito exhibemus,
 atque argumenta ejus Lectori candide communicamus. In præfatione
 narrat, litem omnem a Jansenistis malitiose motam esse, utpote qui in-
 fensissimi Jesuitarum hostes omnem captent occasionem se ulciscendi,
 quod Societatis Patres primi Jansenium aggressi sint, atque ejus hæresim
 cum Calviniana eandem esse demonstrantes effecerint, ut communi-
 bus Ecclesiae suffragiis illius errores damnarentur. Disputationem
 ipsam in duas quasi partes dispescit, quarum priorè doctrinam Jesuita-
 rum exhibet, in altera sicut adversarium ingentes de nihilo, ut ait,
 excitantem tragœdias.

Capite primo præmittit, peccatum dupliciter considerari, uno
 modo, quatenus formalem Dei offensam continet, altero modo, qua-
 tenus cum ratione pugnat; priori consideratione appellari Theolo-
 gicum, posteriori Philosophicum; & ita etiam in Thoma reperiri. Et
 Theologicum quidem peccatum mereri sempiternas poenas, quod ma-
 liciam complectatur quodammodo infinitam, non solum Jesuitas, sed
 etiam alios Theologos statuerè; at de poena peccati Philosophici discre-
 pare Jesuitas, dum alii existiment, neque damni poenam, neque sensus
 mereri sempiternam, nec expelli per hujusmodi peccatum gratiam sani-
 stificantem.

stificantiem; alii contendunt gratiam sanctificantiem expelli, contrahi poenam damni, non tamen sensus æternam. Quæ sententia posterior Auctori Apologiæ perplacet. Neminem autem ait Jesuitarum asserere, peccatum dari philosophicum a theologico reipsa separatum, sed quicquid de peccato mere philosophico tradiderunt, dictum esse ab iis ex hypothesis, si detur, si dari possit peccatum mere philosophicum. Quare adversarium sycophantice propositionem hypotheticam detorquere ad absolutam, & absurda inde elicere. Etenim Jesuitas adeo non existimare, pure philosophicum peccatum reipsa dari, ut plerique contendunt, dari non posse, propter notitiam Dei in hominibus naturalem. Atque ejus doctrinæ non Jesuitas primos & solos auctores esse, cap. 2. ostendit, sed prævisse ipsis Thomam 2a. 2æ. q. 29. a. 3. diserte pronuntiantem: *Si posset esse conversio ad bonum commutabile sine aversione a Deo, quamvis esset inordinata, non esset peccatum mortale.* Et Gersonem lect. 4. corol. 1. dicentem: *Nulla transgressio legis naturalis aut humana, ut naturalis est vel humana, est de facto peccatum mortale.* Conspirare recentiores Thomistas, inter Gallos Joannem Baptistam Gonetum, inter Hispanos Vincentium Ferre & Dominicum de Navarete, inter Belgas Martinum Harnzum. Consentire in schola Franciscana Belgica, Guilielmum Herinx, & in Carmelitana Franciscum Bonæ Spei; ad stipulari Joannem Alphonsum Curielem Canonicum Salmanticensem, aliosq; Theologos quamplurimos. Cap. 3. detegere suscipit calliditatem, quam vocat, versutiam, fraudulentiam adversarii in accusando tum Professore Divionensi, tum Professore Lovaniensi, veluti theses Divionensis patrono. Thesis Divionensis, quæ occasionem præbuit liti, his verbis proposita fuit: *Peccatum philosophicum seu morale est actus humanus disconveniens naturæ rationali, & rella rationi. Theologicum vero mortale est transgressio libera legis Divinæ. Philosophicum, quantumvis grave, in illo, qui Deum vel ignorat, vel de Deo actu non cogitat, est grave peccatum; sed non est offensa Dei, neque peccatum mortale dissolvens amicitiam Dei, neque æterna pena dignum.* Quam crudam & imprudenter prolatam thesibus Noster approbare non vult, propter absurdissima consectaria, quæ ex ea deducuntur. Sed benignum, qui accesserit, interpretem, juxta mentem universæ Jesuitarum Societatis in hunc modum expressurum esse: *Peccatum philosophicum, quantumvis grave, in illo, qui DEUM vel ignorat INVICTE, vel de Deo actu non cogitat, NE QUIDEM TENUI*

NUI ET REMISSO, est grave peccatum, sed non est offensa Dei &c. Atque hoc sensu thesin a cavillatore potuisse & debuisse accipi, quod manuscripta Professoris Divionensis haberet, in quibus conclusiones & fundamenta suae sententiae exposuerat. Professor Lovaniensis, Josephus de Reux, thesin scripserat: *Fieri potest, ut ab homine ordinarius tantum divina gratia auxiliis prevento, existentia Dei ignoretur tantisper inculpate.* Omisisset adversarium, cum citaret mala fide, vocem *tantisper*, atque ob falsationem correptum respondisse, id a se factum fuisse per incogitantiam. Quae omnino frivola sit, & indigna Disputatore accurato & circumspetto exceptis. Aliam criminationem esse adversarii dicentis, Jesuitas in doctrina de peccato philosophico eundem sibi scopum praefixisse, quem Michael Molinos princeps Quietistarum intenderit, nimirum latam peccandi licentiae viam aperire. **Cap. 4.** defendit Jesuitas Belgas, praesertim Lovanienses, quibus eandem haeresin, quam thesos Divionensi auctori adversarius affinxerit & imputaverit. **Cap. 5.** expendit ac frangere nititur machinas, quibus per vim & fraudem Belgarum doctrinam detorqueat ad sensum Divionensi a se affictum. *Machina prima: ad peccatum sufficit sola voluntas facti, nulla prorsus opus est nociva malitia.* Hanc evertit ostendendo refragari Philosophis & Theologis, exceptis Jansenistis. *Alterâ machina: stultum dictum est; Tiberios, Calos, Neronos, Helio-gabalos nulla perpetrasse scelera, nisi cum actuali aut habituali Dei no-ritia.* Noster eam invertit, dicens, stultum esse inficiari a Tiberio &c. & ejusmodi monstris peccata commissa esse vere theologica, testanti-bustam diserte historiis, eos hominum nequissimos & conscientia stimulis, & Numinis metu, fuisse velut de mente dejectos. Immo quod plus est, illos eosdem non Dei solum noticiam assecutos esse asse-berat, verum & Christum sua culpa ignorasse. *Machina tertia: non solos Americanos, sed Romanos etiam atque Graecos gentiles, au-xiliis tam humanis quam divinis ad assequendam Dei noticiam necessa-riis sine sua personali culpa fuisse destitutos: unde inferitur, inter illos innumeros peccasse inere philosophice, atque adeo sempiternas poenas & immanissima supplicia non fuisse meritos.* Negat vero Noster ante-cedens, probans auxilia vel humana, vel divina, ne barbaris quidem defuisse. Id quod in sequentibus latius deducit. Nam **cap. 6.** mon-strat, adversarium in suo de Gentilibus omni ope tum humana tum divina

divina citra suam culpam destituti paradoxo, bellum Philosophus, Patribus, Sacris Literis, Theologis omnibus indicere, qui multa de notitia Dei naturali in Gentilibus tradant. *Cap. 7.* novum bellum indicat altera parte assertionis, qua Americanos, Romanos, Græcos, nulla sua culpa toto vitæ tempore celestibus gratiæ auxiliis destitutos fuisse perhibuit, excitati tum S. Literis, pronam Dei in omnes homines voluntatem prædicantibus, & mortem Christi pro omnibus & singulis hominibus obitam adstruentibus, tum Patribus & Theologis, qui eadem de amore Dei ac morte Christi diligenter iaculent, & gratias in omnes homines illarum capaces exinde derivent. Caput ultimum consecutaria educit ex sententia adversarii, de subtracta Romanis, Græcis, Americanis gratia, nulla prævia eorum personali culpa toto vitæ tempore, qua potuerint ad Dei notitiam pervenire, sponte suentia. Nimirum ea doctrina fidem debilitari, spem infringi, charitatem in Deum & Jesum Christum eliminari, charitatem in proximum extenuari, virtutum omnium studium & curam religionis extingui, morum honestati certam stragem inferri, Deum auctorem statui præceptorum servatu impossibilem, Deum tanquam tyrannum induci.

In Epilogo Apologiæ suadet adversario, ut Jansenio ex animo valedicat, Jesuitas alios, quam visi hæctenus ipsi sint, expertuto In fine tandem protestatur, cum audiverit Theses Divionenses de peccato Philosophico & Theologico esse proscriptas Romæ, se eas isto sensu recipere nolle, aut defendere, quo damnatae sunt. Se enim Jesuitarum esse discipulum, cui alte impressum sit, summam deberi Sedis Apostolicæ, & S. Congregationis statuta ac decreta, reverentiam & obsequium.

Christian Weisens Curiose Gedanken von Deutschen Versen x.

CHRISTIANI VVEISII MEDITATIONES CURIOSE SUPER Poesin Germanicam, ut sciat studiosa Juventus bonos versus dignoscere, eosdem componere & modam denique in studiorum hoc genere retinere.

Lipzæ, apud Jo. Friedericum Gleditschium, 1691, in 8. Plag. 44.

Nondum

Nondum cessat clarissimus Auctor præclaris ingenii monumentis studiose Juventuti ad familiariorē cum Musis positioribus consuetudinē aditum patefacere. Et novissimum quidem hoc argumenti est poetici, quo rationem ad carminis Teutonici laudem, quam ipse adeptus dudum est, aspirandi accurate & perspicue docere sustinuit. Tria vero quæ maxime agit. *Primo* enim docet, quæ in re consistat versuum indoles, & quid ad exteriorē eorum faciem requiratur, idque fit in *parte prima*. Tum in superiora redit secula, & discrimen inter veterum & recentiorum Poësin profundius investigat; *denique* & artificia ostendit, quibus ad elaborationem carminis applausum sæculi demerituri utendum sit: quæ duo *parte secunda* exequitur, ubique verò præcepta exemplis profana & sacra, læta & tristia experimentibus, illustrat.

Prima pars quatuor capitibus absolvitur, quorum *primus* de rhythmis agit. Ubi observat, singularem rhythmis inesse suavitatem, qui exinde etiam plerisque nationibus alluuerint. Etsi enim ab antiquioribus & Græcis & Latinis versuum hoc genus non frequentatum fuerit, repositos tamen esse inter externos pariter & nostros, qui Latinos etiam rhythmos auditu perquam jucundos condiderint; cuius generis specimina Auctor ipse, præter alibi vulgata, in fine capituli subiecit. Cum verò nostra lingua multis videatur duriuscula, huc imprimis operam ponendam esse monet, ne ingrator in rhythmis sonus auribus molestus accidat. Prohæc itaque universam hanc doctrinam expedit, quæ de *Sonnetis* atque *Madrigalibus*, ut vocantur, habendum sit, & numquid non sine rhythmis in nostra etiam lingua versus fieri possint, qualia exempla e Lipsia produisse ait, sollicite disquirat. *Secundum* circa scansionem occupatur, de qua tria præcipue expedit, tum quid circa pedes eorumque varias species tenendum, tum in qua re ipsorum suavis querenda, tum quomodo eorumque in vicem sine qua occasione de accentu scansionis & pronuntiationis, de epithetis, de pronuntiatione profana, de verbis ex meris monosyllabis constantibus, de positione, de apostrophis, de syncope & epenthesi, de dialecto, de vocibus duos accentus sustinentibus, de verbis & nominibus compositis, de casura denique prolixius disserit. *Tertium* caput circa constructionem latagit, quam cum ejusmodi principis inhiit jobeat, quæ variæ ceteroquin eximii non æque per omnia observasse videntur, modeste eadem *Verisimilium* in modum tradit, relicta unicuique in secundis iudicium libertate,

tate, ut fateatur tamen, in ipsa praxi nunquam ab iisdem se fuisse destitutum. Quoad *verba* itaque, ea non a Germanis tantum intelligi, sed usu etiam frequentari vult; non familiari solum sermone, sed etiam panegyrico, quod amvis & hic pro norma istum agnoscat. Ergo cum istis facere non vult, qui recens efficitur & nondum usitatis vocabulis singulare aliquod decus fortibus suis conciliare se opinantur, quatinus linguæ nostræ, ad Græcorum imitationem, potestatem isthanc non penitus adimere velit; qua occasione Deorum etiam gentiliū nomina; per prosopopeiam licet a quibusdam excusata, a plerisque tamen non intellecta, exesse e carminibus jubet, nisi quorum jam diu nota sunt vocabula, amoris allusionibus elocutionique inservientia. Non tamen Gallica vocabula plane rejicit, modo excessu ne peccetur. De ipsa *constructione* hanc regulam iterum iterumque incolcat, *nullam tolerandam in versu esse, nisi quæ & valeat in prosa*, ejusque præceptionis fundamentum ex ipsa natura linguæ facile ait patescere. Nam quod licet lingua in versibus trajectionibus utantur, id inde esse, quoniam & in soluto sermone pari libertate gaudeant, quod secus fiat in Germanis. Germanis igitur naturali constructionis ordini summa industria inhaerendum esse, nisi de orationis gratia multum decedere sibi cupiant. Tria vero impedimenta esse præcipue, quæ in hoc negotio aliquibus obstare videantur, cum alii scansionem aliter non procedere, alii rhythmum perire; alii vero sensum aliter fluere non posse existiment; quæ omnia tamen ingeniose non minus quam accurate tollit, monstrata ubique ratione, qua evitari incommoda ista aptissime possint: ubi obiter de *imitatione*, quam duplicem facit, ad strictiorem unam & difficiliorem, liberio rem & faciliorem alteram, utilissima præcepta adjicit. Denique vero quid *delicentia poetica* circa constructionem habendum sit, explicat, ac neq; rhythmus repercussionem, neq; emphasin, neq; parenthesis, (id quod celeberrimo *Morhobo* visum erat) regulæ obstare posse, deducit, & an constructio dubia sit, an particulæ relativæ sæpe proficiat, quid constructio ex abrupto sit, manifestum facit. *Quarto capite in genera carminum* inquirit, & unde existant; & ut ratione materis & ratione usus discriminentur, explicat, suggerens imprimis sciendum monitum, quo, offerente se conscribendi carminis occasione, quam aptissimum semper genus eligi queat. Hinc *capite quinto* imitationibus carminum generibus totum impendit

& de Alexandrino, de Elegis, de Trochaico, de Dactylico, de Odis denique prolixiſſime diſſerit, & quid ſingula peculiariſſime ſibi depoſcant, quid ea deceat, quid denique in illis liceat, dilucide præcipit. Deum *capite ſenſu inuſitata* genera, de quibus hoc loco agere inſtituit, nullis regulis contineri annotat, & quam multiplex tum ratione ſyllabarum, tum ratione pedum, tum ratione generum ſuſcipi variatio queat, multis tradit; quæſiuis & iſtud addat, licentiam iſtam non uſque adeo vagam eſſe, ut non elegantiffimo ſemper ſenſu compenſanda ſit. In ſine diſquiſitio inſtituitur, an Latinorum genera carminum in Germanicis etiam procedant; quod equidem non negat Autor, licet vix operæ pretium illum facturum eſſe fateatur, qui iſti rei ſuam addicere velit operam.

Pars ſecunda tum de *diſcrimine veteris & novæ poeſeos*, tum de prudenti & facili *imitatione* tractat. Ubi tamen primo omnium de *uſu Germanicorum poematum* quædam præmittit, & hic quidem nimis aliquos excedere, omnia carminibus replentes; aliquos vero abjectius quam par erat de elegantiffimis literis pronunciare contendit. Ipſe *poetas inter & poeſeos ſuaduoſos* diſtinguit. *Poetas* olim ſapientes fuiſſe, rerum divinarum & humanarum ſcientiam verſibus includentes; indeque Homerum & Virgilium tantoperè olim æſtimatos, quod juventutem de arcanis Deorum, ſacrificiis, omnique virtutum apparatus inſtruerent; nobis vero, quibus verioris de Deo prudentiaque politica cognitionis lux aliunde aſſulgeat, tanta hodie in veneratione eos juſſe non eſſe. Interim à multis ſeculis *poeta* titulo eximia ingenia Imperatores exornari, nomenque Poetæ hac ratione eruditiæ Nobilitati adſcriptum. Sed quod alicubi in contemptu ſint, in eo quidem ipſos partim extra culpam eſſe, partim nullatenus excuſari poſſe. Cæterum *poeſeos ſuaduoſam* artem iſtam pro mero pætergo & veluti instrumento haberi, quò in ſuperioribus excoſendis ſtudiis utatur. Maxime eam inſervire eloquentiæ, & aſſectibus hominum demulcendis, ſive lætitiæ afficiantur, ſive triſtitiæ corripiantur, ſive amoris dulcedini indulgeant, & commodaſſimam eſſe. Curioſa vero ſunt admodum, quæ *diſſertationem veteris & novæ poeſeos* explicant. Veteres inquit, gentiliſſimo immerſos; parum circa nitorem linguæ conciliantem elaboraſſe, eruditionis ſupellectile deſtitutos. Poſtmodum ex illa illato tum religioſe Chriſtiane in Germaniam ſcientiarum lumine,

juventutem Latinæ solum linguæ, Barbaris in super nimis quam de-
fectat, notitia imbutam fuisse; neque plus ab istis *Teutonici Cantio-
num Magistris* expectari potuisse, indoctis illis & elegantia omni ex-
pertibus. Latiorum omnia faciem superiore demum seculo induisse,
reflorescentibus solidioribus literis, & *Leibero* nostro præcipuum lin-
guæ patriæ decus asserente, cujus etiam poesin admirabilem sane esse
judicat, ut ne nunc quidem in multis ab illo superatus sit. Secutus
ipsam fuisse *Johannem Jonam, Paulum Spiracum, Matthæum, Nicolaum
Hermannum* aliosque, qui omnes nature potius impetum, quam ar-
tis regulas sectati fuerint: ut inde ipsorum in carminibus occurrant
emendanda quedam, ut nempe neglectus ille linguæ; quædam *exu-
lenda*, qualis constructio atque scansio; *admiranda* denique aliqua, &
adhuc hodie imitanda, ut perspicua & ponderosa scribendi ratio. Hodi-
ernam vero poesin natales debere *Martino Opizo*, omni generis doctri-
na copiose instructo, & Italicorum, Gallorum, maxime Heinii exemplis
excitato: & istum virum jam pervidisse omnia, quæ ad consummatam
carminis elegantiam requiruntur; cujus tamen juvenilia a maturiori-
bus fiat secernenda, & quibus specimines in vicem odam ejus omnium
optimam, ut vocat, legendam Lectoribus sitit. Hæc nova conte-
xendorum carminum ratio cur non amplius exulta progressus ulte-
riores fecerit, equidem varie allegatis rationibus quam plurimis ait dis-
quiri: ut quod nimia a nobis verborum habeatur cura; quod extero-
rum supersticiosiores simus imitatores; quod versuum nimia obrua-
mur copia, ut vix bonorum haberi queat delectus; quod Mæcenates
denique hodie deficiant Marones gratia foventes & præmia. Sibi id
inde existere videri, quod festinare nimis jubeamur carmina, quæ ta-
men, ut ex veteribus exemplis patet, ad exquisitam elegantiam me-
ditandi spatium imprimis sibi deponant. Forsitan & eminentiora
ingenia nolite se minoribus istis occupare, ad sublimiores disciplinas
reique publicæ utilitates se conferant. Aliam questionem esse, non
instituta *Societatibus* de lingua ipsa ad aliarum gentium imitationem
magis magisque excolenda; consilia agitari debeant, quibus tamen vix
successum in Germania polliceri audeo; suam interim, quæ unice cœtui
ejusmodi petenda sunt, libere exponens sententiam, nec dissimu-
lans, quid ab *illustri Societate Frugifera* jam præstitum, & quid ulterius
vota expectandum sit. Ad imitationem autem pertinere ante omnia præ-
paratio-

568 ACTA ERUDITORUM

parationis, quæ tum exquisitiora realia, ex disciplinis & experientia arcessenda; maxime verb. affectum illam *quæ*, ex perfectione similis argumenti poetici, uti & ex profunda rei ipsius atque casus ejusmodi meditatione, nobis obviantem, quæque nihil aliud quam furore poeticus sit, requirat. Hinc demum de *dispositione* cogitationem suscipiendam esse, quæ vel artificialis sit & nostræ potestatis, vel naturalis atque realis, ab argumento nobis oblata. Quæ circa *operationem* monenda erant, ea prolixo satis professorem inter & auditorem dialogo, scite tamen & prudenter, executus est, non sine jucunditate perlegendæ.

De cetero non possumus non duorum adhuc Voluminum, in utrumque juvenutis & clarissimo Autore editorum mentionem brevibus saltem subicere. Paulò enim ante *Curiosas* etiam de *Epistolis Germanicis Meditationes* luci publicæ exposuit, de quibus dicendi fortasse redibit occasio, cum ultima pars, quam pollicitus est, accesserit. Interim dum in isto absolvendo occupatur, *Tabulas Chronologicas* aliquoties promissas hoc ipsa anno divulgavit, quibus *Rerumpublicarum mutationes a nate Christusque ad nostra tempora* sub unum conspectum revocat, secutus in his concinnandis *Calvisii* imprimis vestigia, quod certis principibus videres innitendum.

SUITE DE L' INNOCENCE OPPRIMEE dans les Filles de L' Infance.

id est,

Continuatio tractatus de innocentia in Virginibus ab infantia Christi cognominatis oppressa; sive Relatio de condemnatione Caroli Peissonelli Medici Masiliensis, multorumque aliorum variz conditionis hominum, quos Jesuitæ causæ illi implicaverint. Narratur etiam, quid acciderit Episcopo Vasio-

nensi.

Tolosæ, apud Petrum de la Noue, 1691, in 12. Plag. 11.

Historiam eorum, quibus Virgines illæ in Gallia afflictæ fuerunt, in Actis nostris A. 1689, p. 267. enarravimus. Quæ vero nunc idem
(ut vi-

(ut videtur) autor recenset, & pro sequela rigoris in virgines exercitii habet, maxima ex parte ad alios spectant, quorum, ut hominum partim celeberrimorum, nomina & facta prolixè & singulatim exponere tardiosum foret. Præcipua igitur quædam ex relatione hac afferemus, ex quibus intelligi potest, quam dura sit fors illorum ex Clero Gallicano, aut qui his adstipulantur vel favent, qui Pontificis gratiam Regiæ præferunt, utque levissima quæque ejus affectus indicia acerrime vindicentur. Exhibetur in fine libelli exemplum sententiæ a iudicibus Regis *Massilia* d. 12. Febr. 1689, post consumptum in inquirendo duorum fere annorum tempus, pronunciata. Condemnati iudicio illo sunt viri insignes laici & clerici, his nequicquam privilegium fori opponentibus. Bibliopola Lugdunensis *Laurentius Albinus* (Aubin) qui antea ob tractatum Episcopi Apaniensis *de jure Regalia* excusum accusatus, utcunque tamen sese a periculo sibi intentato liberaverat, jam ad annos quinque ad triremes condemnatus est, ob libros pro Pontifice in eadem controversia *de Regalia* scriptos & ex Italia ad ipsum missos, qui cum vinculis ad triremes duceretur, publice exclamavit, se Jesuitarum victimam esse. Medico in titulo libelli nominato, ad annos septem Regno interdictum fuit: *Antonius Isoardo*, honesto civi Massiliensi, dispensatori Episcopi Vasionensis, ad annos decem. *Guilielmus Cautatus*, agnatus Apaniensis Episcopi, Præses mitratus Parlamenti Tolosani, a munere suo ad triennium suspensus fuit. Idem ad certos articulos Canonice & Presbyteris quibusdam injunctum est; multæ etiam pro modo facultatum aut culpæ plerisque dictæ, & publicæ deprecationis ceremoniæ impositæ. *Cerlius Vicarius Apaniensis*, cujus effigiem patibulo suspensam fuisse in Actis A. 1689, p. 267, narravimus, ab his iudicibus, profugus adhuc & latitans, ad triremes damnatus est; item *Doratus* Archipresbyter Aquisensis. Multi alii, bonis in fisco sedactis, perpetuo exulare jussi sunt, plerique prius squalidis carceribus diu detenti & fame atque frigore pene enecati. Crimen generaliter in sententiâ notatur, quod contraverint jussis & declarationibus Regiis, de receptione & distractione librorum in regno prohibitorum, & quod varia machinati sint contra officium Regi debitum. Autor tamen calamitatis hujus causam Jesuitis, & inter hos *P. de la Chaise* attribuerè non dubitat, tenacibus odiis adversus Virgines illas ab *insania Jesu* cognominatas, quibus plerique ex reis faverant, concepti. Comprobat

probat id Autor potissimum casu Episcopi *Vasionensis*. *Vasio* oppidum est *Avenionensis* tractus, Pontificiae ditionis, Episcopus (*Genesio* nomen est) librum de Theologia morali antehac ediderat, qui contraria sententibus Jesuitis displicuit: postea vetus odium renovavit, cum quibusdam ex virginibus illis e Gallia fugatis, haud invito Pontifice *Innocentio XI* receptum dedisset; ceterum Gallis vicinis aestimatus ob multas dotes, & ob praestitam, quam Autor celebrat, in convertendis Reformatis operam. Cum vero a regis ministris sollicitatus, virgines tradere aut expellere nolle, neque haec sua sponte cedere cuperent, atque jam quo haberent Collegia, Regis jussu, etiam antequam *Avenionensem* ditionem occupasset, d. 29. Sept. A. 1688, Asinus quidam ex ductoribus regis, cum quatuor turmis dimachorum summo mane *Vasionem* ingressus, oconomum primo Episcopi *Isardum*, supra nominatum, dein ipsum lecto extractum & durissime habitum, cum presbyteris quibusdam cepit & in oppidum *Nemausum* abduxit, unde postea in insulam *Ream* translatus, & in loco insalubri quindecim mensibus, ademptis omnibus fere vitae commoditatibus, detentus fuit. Virgines ex *Vasionensi* dioecesi abreptae, in monasteria dispersae & custodiae deditae sunt. Si fides est Autori, plerique ex Clero, qui in has miseras inciderunt, singulari pietatis studio invidiam sibi conciliarunt, dum lectioni Biblicae praeter morem reliquorum diligenter incumbere, tum conciones atque instructiones juventutis & plebeiorum, item examina & censuras constitutum, ad normam potius sacrae litterarum & ad emendationem sinceram, quam ex receptis ab aliis consuetudinibus suscipere, ab amulis pro novatoribus & *Quietistis* diffamati. Maxime vero nocuit, quod, ut dictum est, ab institutis Jesuitarum dissentirent, & Episcoporum Canonorumque vetera jura & Pontificiam auctoritatem contra regia jussa, in materia *Regaliae* & collationis beneficiorum ecclesiasticorum, tuerentur. Subiuncta est tractatui brevis relatio, de ultimo rigore adversus Virgines captas in monasteriis exercito, & proposita illis formula, qua se ab instituto illo abdicarent, quam tamen paucae admisisse dicuntur, reliquis contra conscientiam & veritatem subscribere nolentibus, quarum rationes ab Autore defenduntur.

DEFENSE DE L' HISTOIRE DES VARIATIONS &c. i. c.

Jacob

Jacobi Benigni Bossueti Meldensis Episcopi Defensio
Historiæ suæ de Variationibus, contra Responsum
Basnagii, Ministri Roterodamensis.

Lutetia, apud Joh. Anissonium, 1691, in 12. Plag. 11.

Basnagii opus, Episcopi Meldensis historiæ de variationibus oppositum, prolixè recensuimus A. 1690 p. 392. 472. 517. Hoc refutaturus Episcopus dissertationem hanc primam edidit, & Reformatis, quos charos fratres, ut solet, appellat, inscripsit. In exordio non minus de *Basnagii*, quam *Jurii* vehementia & duritiæ questus, illam disceptationis partem ante omnia tractandam sibi sumit: *an Reformati in Gallia ex religionis suæ principis arma adversus Reges arripuerint, tumultus exciverint, & sic rebellionis crimen incurrerint?* id quod, ut in historia sua fecerat, denuo confidenter affirmat, & *Basnagii* exceptiones operose refutat. Præmittit aliquid de *Calvini* sententia, qua *Servetus* condemnatus est, & acriter reprehendit recentiores ex Reformatis, qui Principibus jus puniendi hæreticos, aut eos a professione errorum suorum prohibendi aperte denegant, cum tamen contrarium etiam a Protestantibus usu & praxi teneri evidens esse dicat. *Basnagium* erroris arguit in historia *Anastasi & Juliani apostata*, §. 6. 10. 11. adductisque & examinatis scriptorum testimoniis dicta ejus confutat. *Augustini* sententiam valde urget, jus omne subditis ad arma, adversus immutabilem legem Dei, in Principes arripienda abjudicantis. Evidet, quæ ab exemplo *Armeniorum* contra *Persas* insurgentium adduxerat *Basnagius*, & contradictiones ei objicit. Speciatim persequitur historiam conjurationis *Ambrosiani* a *Beza* probatæ, quod adversarius, ut ait, negare non potuerit. *Calvino* denuo imputat, quod rebellionem probaverit, & concionatoribus, quod contra pacem *Aurelianensem* protestati sint. Frustra pro belli legitima causa allegari contendit *Janiænam Vassacenam*, nullo publico consilio factam. Negat fas fuisse subditis edictorum regiorum violationem armis ulcisci, aut observationem eorum vi extorquere; neque juvari causam rebellionem literis *Catharina Mediceæ*, Regina, cui jus nullum fuerit motus a Condeo & Reformatis excitatos permittendi aut approbandi. Ex synodo Reformatorum Lugduni A. 1563 habita demonstrat, Pastores discretos

diserte approbasse & manifeste statuisse, Evangelium armis defendendum esse. Mala causæ indicium esse dicit, quod argumentum hoc silentio a *Basnagio* transmissum sit. Addit & alia de synodo ista. In historia *Valdensium*, qui superiori seculo contra *Sabaudia* Ducem arma ceperant, falsificationem historiae *Thuani* & *Popelinerii* a *Basnagio* sibi objectam in ipsum retorquet, & concionatores *Valdensium* omnino statuisse, quod licite bellum pro religione geri possit, ex *Thuano* ostendit. Spargit etiam quædam contra *D. Burnetum*, Episcopum *Sarisenberiensem*, & *Basnagi* fratrem, historiae literariæ autorem. Sequuntur alia argumenta ex synodorum Reformatarum decretis & ex *Beza* scriptis, item ex epistola *Parisiensis* Ecclesiæ nomine ad *Charinam* Reginam data. Persistit in accusatione, quod Reformati eadem Ducis *Guiffi* procuraverint & probaverint, atque iterum *D. Burneto* dicam scribit, quod in *Crispica* sua male allegaverit scriptores Gallos, & rerum regni Gallici imperitus sit, *Thuanum* quoque falso citaverit; neque contentus est, quod *Burnetus* errorem quendam in historia de regimine regni *Navarrai* agnovit, sed exigit, ut crimina a se Protestantibus & *Cramero* objecta agnoscat. Addit haud pauca ex historia motuum *Scoticorum*, ut ostendat, rebellionis culpa *Scotos* non caruisse, nec excusari a *Burneto* posse, sicut nec celebrem illum *Joh. Knoxium*, reformationis *Scotiæ* præcipuum autorem. *Lutherum* postea vel maximum rebellionis & belli *Smalcaldici* instigatorem fuisse, ex thesibus ejus A. 1540 & 1545 editis constare putat, & jura Principum *Germaniæ* in bello illo destrueri conatur. Tumultus *Pacciani* exemplum proponit, quem improbatum licet a *Melanchthone*, *Luthero* tamen probatum esse haud dubitat. Sed ista, & quæ de aliis *Locheri* in hanc sententiam dictis repetit, a nostratibus dudum examinata sunt, & veritas in nupero sæpiusque a nobis laudato opere *Secundorsiano* egregiis documentis demonstrata est. Disputat inde cum *Basnagio* de verbis *Melanchthonis*, quæ negat a se falso aut malignè allegata esse. *Anabaptistis* & *Munzero* non favisse *Lutherum* ultro concedit, sed illorum errores ex *Lutheri* dogmatibus ulterius extensis ortos esse contendit. Veterum quoque, *Cochlei* & similium, calumpniam recogit, quod *Lutherus* ab initio blanditus sit rusticis rebellantibus, & hos in Principes animaverit; hinc eum, ut fallum Prophetam acriter taxat, & librum ejus de *libertate Christiana*, & quæ de rusticis scripsit, vehementer

vehementer insectatur; de quibus omnibus, ex inspectis *Lutheri* scriptis integris, & absque præjudicio expensis judicandum est. Progre-
ditur inde ad encomium libelli in *Hollandia* publicati; nec nobis igno-
ti, cui titulus est: *Avis aux Réfugiés, i. e. Admonitio ad exules Gallos*,
Gratias agit Deo, si autor libri, ut conjicit, sit ex Protestantibus. De-
monstratum ab eó inter alia esse ait, quam frustra *D. Julius* fidelitatem
Reformatorum in Gallia erga Regem suum laudaverit. Succedit dispu- §. 56. 199
tatio satis proluxa & fervida de *digamia Hassiaca*, quam pro scopulo in-
evitabili Reformationis habet & exaggerat. Hanc historiam ex instru-
mentis authenticis optima fide traditam, & defensionem Lutheri, ex su-
pra-relato opere *Seckenendorffiano*, Lib. III §. LXXIX Add. III, qui vo-
lent, petere possunt, & considerate, cujus ponderis sint, quæ *Bolluetus*
ex illa contra Protestantes argumentatur.

OSTEOLOGIA NOVA,

*or some new Observations of the Bones and the
Parts belonging to them, by Clopton Havers, M. D.*

Fellow of the R. S.

sive,

Cloptoni Havers, Med. D. & Societ. Reg. Sodalis,
Observationes novæ de Ossibus partibusque ad ea spe-
ctantibus.

Londini, sumptibus Samuelis Smith, 1691, in 8. Plag. 20.

Osteologia nova titulum haudquaquam præter meritum ingenioso
huic scripto præfixum fuisse, facile cuivis ipsum pervolventi pa-
tescet: dum in eo, posthabitis iis, quæ extrinsecam ossium figuram atque
compagem aliasque circumstantias, jam tum passim annotatas ac descri-
ptas concernunt, talia potissimum proponere fategit Nobilissimus Au-
tor, quæ circa hanc humani corporis partem ab Anatomicis hujus seculi
neglecta hæctenus, vel nondum satis eruta fuerit; quæque adeo ipse aut a-
cuta speculatione, aut oculari indagacione definienda sibi atque illustran-
da sumsit, sedulo ubique in consilium adhibitis variis experimentis & ob-
servacionibus, tam hominum, quam brutorum circa ossa factis. *Quin-*
que vero in universum discursibus suum huncce laborem inclusit, *Re-*

D d d d

giz

giæ etiam Societati, cuius ipse per dignum est membrum, per intervalla communicatis atque prælectis, ejusdemque, competentis nempe talibus in causis tribunalis, suffragio haud obscure comprobatis, dum ipsius maxime hortatu ad eorum publicationem incitatum semet Autor proficitur: quorum singulis quid pertractetur, per compendium nunc pro instituti ratione indicare aggredimur: utut prævideamus, difficile quodammodo fore, tantam materiæ ubertatem, quanta succinctis his discursibus comprehenditur, intra paucarum pagellarum limites ita compingere, ne plurima, scitu tamen dignissima, intacta relinquuntur.

- Et *primus* quidem in ordine *Discursus* naturæ ossium & partibus earum constituentibus, tum obvestientibus, explicandis destinatus est. Nimirum ab ovo, quod ajunt, rem exorsus Autor, initio breviter describit de generatione foetusque formatione, scite & ex mechanicis veluti legibus adumbrans, qua ratione per fermentationem particularem in ovulo materno excitata, prima jam tum uti cæterorum membrorum, ita & Ossium stamina continente, circulatio sanguinis sua capiat exordia, indeque postmodum jure molis incrementorum & partis ad partem adpositio procedat. Sermone hinc propius ad propositum thema converso, ad membranam, quæ ante alia in ossibus spectandam semet exhibet, describendam se confert, *Periosteum* pura: de cujus origine cum Anatomici non consentiant, Noster strictiori examine præmissio comperisse se ait, illud, quacunque demum in parte corporis consideretur, a duplici velut fonte scaturire, fibrasque adeo ipsum constituentes duorum generum esse: nimirum quasdam, & eas quidem semper ossi ipsi contiguas, ac recta ab una ad alteram ossis extremitatem præcurrentes originem ducere a dura matre, per diversa nempe cranii loca præcedente & a capite sic ad universam ossium compagem semet diffundente, ne quidem articulationibus cursum ejus interrumpentibus, cum ibi non obscure fibrosarum harum propaginum super ossium ligamentis continuatarum vestigia legerit Autor. Alias vero, his superincumbentes, periostei fibras a musculis ac tendinibus singularum corporis partium subnasci & istuc propagari observat, easque non ita recto, ut illas, tramite præcurrere, sed pro diverso musculorum situ & ipsas varium obtinere positum, ita ut alicubi plane aliæ alias decussare fuerint visæ: & has quidem non raro intra ipsam ossis substantiam

stantiam radices agere animadvertit, penetrantes reliquam periosteæ
 membranam, eas instar circuli ambientem. Atque huic fibrillarum pag. 24.
 insertioni non modo deberi putat exquisitam illam ossium sensationem,
 quam sæpe in partibus etiam membrana sua denudatis habere depre-
 hensa sunt; (nervos enim, quales nonnulli hic suspicari voluere, Au-
 tor, accuratissime licet facta inquisitione, in ossium nullo, præterquam
 in dentibus reperire se potuisse testatur) sed & quadantenus firmam 22.
 istam hujus cum illis cohesionem acceptam refert: cujus tamen po-
 tiorem causam quærendam vult in gelatinosa ossium, dum primum na-
 scuntur, qualitate, liquato glutini æmula, unde non possint non con-
 riguar sibi membranz tenaciter adherescere. Inter usus periosteæ, quos 27.
 diversos allegat, potissimus est, quod animales spiritus sufficiat ossibus
 pro fovendo calore ac sensu, nec non accretione & nutritione eorū per-
 facienda; præterea verò eandem membranam inservire (non solitarie
 tamen) statuit ad limites incremento ossium ponendos, dum nempe 26.
 ulteriorem tensionem admittere jam recuset: cui quidem nil quid-
 quam obstare autumat hujus membranz tenuitatem; quandoquidem
 experientia simile quid fieri ostendat in arboribus, non raro ob corticis
 angustiam ad apices augmentum haud capientibus; nec non in morbo
 illo equorum, quem Angli *Hildebrand* vocant, ubi pariter adstri-
 ctæ nimis cutis, utut non omnino tensionem respuens, impedimen-
 to esse credatur, ne animal ad justam staturæ dimensionem crescere va-
 leat. Progreditur hinc Autor ad examinandas partes ossium constituen-
 tes, quas terreas partim, partim salinas statuit: rametis enim haud diffici- 32.
 tur, cuncta demum *principia chymica* per ignis torturam ex istis elici
 posse (proportione licet admodum inæquali, dum terrestrem quidem
 materiam solam $\frac{3}{4}$ aut saltem $\frac{2}{3}$ constittere, spiritum cum phlegmate cir-
 citer $\frac{1}{4}$, oleum non multū ultra $\frac{1}{4}$, sal volatile forte $\frac{1}{8}$ efficere deprehen-
 dit) attamen eorum pleraque pro peregrinis & adventitiis agnoscit, dum
 spiritus quidē & phlegma vasis sanguiferis & interstitiis ossearum parti-
 cularum, oleum vero medullæ per ea diffusæ accepto ferenda sunt, ad-
 eoque non magis ossium partem constituere dici queant, quam sanguis 33.
 pro parte venarum aut arteriarum reputari. Sal tamen volatile aut potior
 saltem ejus portionem pro genuina rigidorum horum corporum parte
 habet; dum observavit, illud non modo post distillationem brevi ite-
 rum solidescere & crystallari, sed & quoad saporem salibus fixis, ac
 D d d d : speciatim

- speciatim lapidi prunelle, ratione frigiditatis multum affine esse, Porro curiose designat formam atque situm particularum, indeque constantem ossium texturam, quam & pro faciliori captu per adjectam *Fig. 1.* figuram adumbrare quoddammodo annisus est. Nimirum statuit materiam hujus salino-terrestri particulas forma oblongas esse, directoque situ collocatas, ita quidem ut altera alterius extremitati jaceat contigua: ex his vero componi chordas *A, A, A*, parallelas & rigidas, quarum plures contiguae dein laminas, laminarumque tandem ossium parietes constituent. Et has quidem chordas in extrema ossis parte juxta contiguas & parallelas manere vult, nec in extremitate ossis terminatas, sed illic arcus in modum reflexas & chordis alterius lateris in *pag. 36.* *B, B.* occurrentes: interiores vero chordarum ordines quod attingit, annotat Autor, eos licet circa medullium, ut in *AAAA*, paralleli perdurent, prope ossis caput tamen, ut in *DDDD*, paulatim a situ hoc divergere & laminarum loco fasciculos formare, cancellorum instar decussatos, *CC*: reliquarum vero chordarum ulterius non paucas prope *FFFF* & sociarum agmine discedere, ad formandas cavernulas *E, E*, quibus ossium capita sese scateant: ut adeo evidens sit, horum parietes in media regione (ubi nempe ob majus fractionis periculum necessitas id maxime exposcebat) longe crassiores esse, quam circa extrema;
37. quoadmodum & Autor in osse femoris prope medium eos reipsa quater crassiores, facta dimensione, deprehendit, quam in capite ossis. Ceterum ne quis putet, circa hasce partes, cartilagine scilicet munitas, chordarum contiguarum cursum interrumpi: contendit Autor, earum seriem vel ideo inde non turbari, cum particularum cartilagine componentium parilis, ut in ossibus, dispositio obtineat, nec alia interfit differentia, nisi quod hic particularum una alterius extremitatem non plene attingat, sed altera inter singulas spatiola intersuorum acri humore relinquantur; ut in *Fig. 2.* quoad antenas ob oculos ponitur.
38. Memorat ulterius Autor *ppp* ossium, eosque duorum generum: alios nempe longitudinem eorum pervadentes, & ex interstitiis parallelarum chordarum ossium ortos; alios transversos, ac per singulas laminas nulla certa serie dispersos, istis prioribus subservientes, & in eos medullare oleum, gradatim ex interioribus in exteriores laminas transmissum, convehentes. Varias insuper in extrema ossium superficie observat strias, sulcos, aliasque irregularitates ad firmitatem per-
39. ossis
- 40.

TAB. XIII. ad A. 1691.
pag. 576.

Fig. 1.

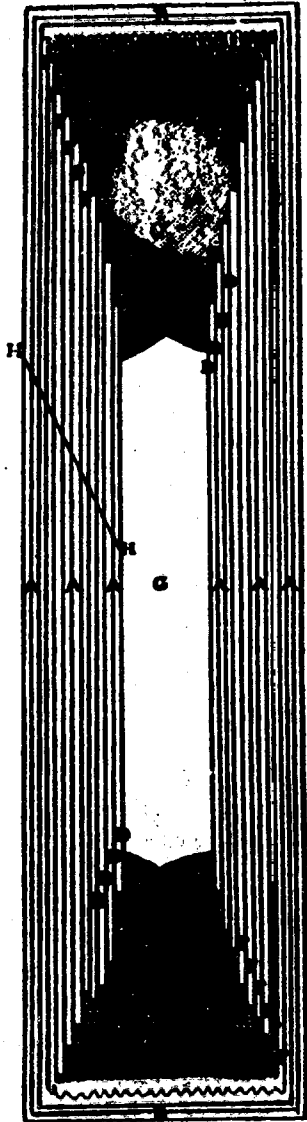

Fig. 2.

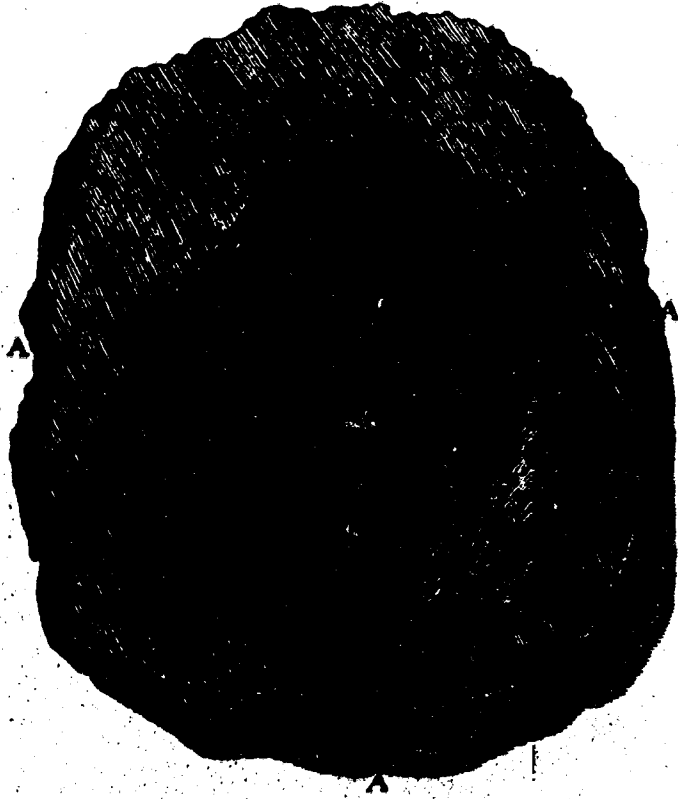
Fig. 3.

Fig. 4.

Fig. 5.

ostei adhesionem tendinumque implantationem facientes. Specia-
 tim vero in osse frontis, necnon circa sincipitis ossa, futuramque sagit-
 talem, peculiare pororum genus annotavit, intra ipsam cranii substan- pag. 52.
 tiam penetrantium; quos proinde non adeo dictis modo finibus de-
 stinatos autumat, maxime cum tendinum musculorumque adjacenti-
 um ratio tale quid efflagitare haud videatur; quam potius aliis & no-
 bilioribus usibus dicatos conjicit, nimirum ut spiracula quasi sint, per
 quæ immèdiatè (non demùm auxilio glandularum cutanearum &
 massæ sanguineæ ministerio) eliminari ac dissipari valeant noxii vapo-
 res intra cranium prognati; atque sic supera hæc regio animæ sedes
 nubibus nebulisve serena manere queat. Et ex porosa hæc cranii con-
 formatione jam patescere putat, tum cur sudor e fronte citius & copio-
 sius ferè, quam ex ulla alia corporis portione erumpat; tum qua ra-
 tione emplastra & epithemata partibus his applicata, nec non fonticuli
 in cervice aperti juvent in affectibus cephalicis citius, quam si aliis locis
 adhiberentur, ubi per viam sanguineæ circulationis demùm evacuatio-
 nem fieri oporteret. Fatetur tamen, se non in omnibus subjectis talis- 55.
 modi poros cranii reperire potuisse; unde hæsiolatur, hanc eorum ab-
 sentiam forsitan jugi quorundam cephalalgæ, aut etiam narivæ alio-
 rum stupiditati causam præbere posse. Transit hinc ad exponendos
 micatus ossa perforantium arteriarum atque venarum, cum nutritiarum,
 tum medullarum: quarum has quidem nunquam rectè intra ossium ca-
 vitationem tendere; sed plerumque obliquo itinere inter eorum lamina, 57.
 more ureterum intra vesicæ tunicas, serpere observat, adeo ut quando-
 que sesquipollicis longitudinem in medio ossis emittantur, licet hu-
 jus crassities vix octavam pollicis partem superet; cæterum hanc arte-
 riarum insertionem ratione numeri & locitatis mirè variare notat,
 ut vix bina quis offensurus sit sceleta, quæ exacte hæc in parte conso-
 nent; licet respectu directionis, quæ vasa hæc aut sursum intra ossis 59.
 cavitationem tendant, aut deorsum; unam eandemque in omnibus ejus-
 dem speciei individuis viam tenere; cujuslibet ossis, cum simili suo col-
 lati intuitu soleant. Rationem vero, cur hoc vel illo in membro sur-
 sum potius, quam deorsum, & vice versa ferantur, Autor per pluscu-
 la exempla a situ partium, respectu habito ad positum trunci corpo-
 ris & aortæ, indeque pendente commodiori insertionè deducit. Acces-
 dit inde ad describendam internam ossium cavitationem, non uno ubique
 modo

- modo comparatam, dum in aliquibus quidem ampla est & unica; in medicullis saltem; in aliis multiplex & spongiæ instar in plures cavernulas distincta; priorum superficiem internam levem fere & uniformem (nisi ubi furescentia nimis vasa sanguifera sui vestigium osi imprimant, ut in cranio & majorum articulationum ossibus ali- quando fieri observat,) circa extremitatem utramque in clathratam quasi texturam, tandemque in cellulas spongiosas desinere ait. Et *Cancellas* quidem istos osseos (quos in tibiis equorum aliorumque brutorum bajulantium elegantissime omnium figuratos testatur) inservire potissimum reputat pro suspendenda massa medullari, cujus nempe non modo vasa sanguifera huc illuc trans cancellos continentur, sed communis quoque membrana undique medullam ambiens iisdem intertextatur: ac proinde cum in ossibus bovinis parum hujus texture cancellatae adsit, non ab simile technasma a provida natura substitutum refert, dum medulla super diversis tenuibus schidiis osseis, transverso situ per interiora latera dispositis recumbat, quo ita ejus pondus in plures quasi partes divisum melius sustineatur, nec medulla deorsum in unum concidat cumulum. Rationem quoque reddere nititur, cur certa modo ossa, quorum catalogum dat, amplam talem cavitatem, (pro molis nempe proportione) hacta, reliqua vero intus non nisi minutis cellulis instructa sint: cum enim advertisset, ossa articulata generaliter sic excavata esse, judicavit id fieri, partim ut firmitera, laminis nempe magis compactis forent; partim ut pleniori medullaris olei peni instruerentur, cujus nempe majorem copiam continuo motu infunderent: ac ideo ossiculis etiam ossis hyoidis largam cavitatem obtigisse observat, moventibus nempe, quotiescumque quid aut deglutimus aut loquimur; uti & illis, quæ in corde bovino inveniri solent, quæ geminae semper & articulata se reperisse pertubet; cum ipsa quoque motum in qualibet cordis aut systole aut diastole exerant. Respondet etiam objectionibus, quæ contra hanc assertionem ab ossium nonnullis, articulatis quidem, nec tamen larga cavitare donatis, moveri possent. Speciatim de costis monet, quod licet omnium frequentissime, singulis nempe respirationibus, in motum ciantur, ille tamen levis admodum & obscurus sit; nec ita magnas proinde medullæ expensis exigit; dum facta computatione constet, costas in parte sua maxime a centro remotas, agitatione sua non emitti ultra 7/8 sui circuli;

culi; cum e diverso tibia regulari incessu $\frac{1}{2}$ & quandoque $\frac{1}{4}$, os cubiti vero nonnunquam $\frac{1}{2}$ circuli motu suo describat. Cetera ossa, pag. 71. uti dictum & alias notum est, loco amplæ cavitatis non nisi minusculus easque numerosas cavernulas intra se habent: atque hæc rursus in triplici differentia esse Noster expertus est: alia scilicet una cum cellulis etiam cancellorum osseorum aliquid includere; alia meris cavernulis iisque simplicibus referta esse; alia denique pariter quidem nil nisi cellulas continere, sed quarum binæ, ternæ aut etiam plures in unum coalescere videntur. Omnibus vero id commune esse advertit, 72. quod cavernularum una cum cæteris adjacentibus communicet opè pororum atque meatuum, per quos non modo oleosus medullæ liquor ex una in alteram feratur, sed & ejusdem membrana nec non vasa sanguinea multifariam distribuantur: quandoquidem tam in horum pororum numero, quam cellularum figura, miram ubiq; varietatem deprehendit. Curiosa quoque sunt, quæ de meatibus arteriarum nutritiarum, 74. per totidem distincta foraminula fere in unam ossis extremitatem, trunco corporis propiorum intrantium, venarumque ex opposito extremo, inde ut plurimum magis rubente, rursus exeuntium annotavit. Sub finem denique hujus Discursus peculiarem *Dentibus*, tanquam singulari ossium speciei, non parum a cæteris distinctæ, tractationem impendit. Nimirum primo observat, e duplici dentes materia constare, 75. altera molliori & vere ossea tantum, altera duriori & quasi lapidea, quæ alteri illi in partibus extra gingivas extantibus corticis instar incumbat, eamque a consumptione & detritione immunem præstet: unde fieri arguit, quod dentes post noxam semel acceptam tam cito computrescere observentur: dum nempe gingivis (ut intra quas dura hæc crusta mox deficere incipit) alicubi forte læsis vel absumentis, dentis portio in unimine hoc velut siliceo destituta, & jam externis injuriis exposita, non possit diu integro in statu perdurare. Tametsi vero corticalis hæc 78. dentium substantia nitore non minus quam soliditate silicem æmuletur; animadvertit tamen, eam ab aqua fortis, a cujus vi iste indemnis manet, facile atrodi: unde colligere jubet, quantum damni dentibus inferatur per acida potentiora, oleum puta spiritumve vitrioli & similia, quibus passim eos expolire moris est. Cæterum notat, strias corticis hujus lapidei ratione situs neutiquam consonare cum filis illis seu chordis, e quibus interior & ossea dentis pars consistit: quin potius manifestam, 79.

- pag. 83. nifestam, quam latius exprimit, utrobique differentiam elucere: præterea licet non modo *canini & incisores* generaliter, dura hæc crusta undique obvestiantur; ratione molarium tamen non exiguam inter diversa animalium genera discrepantiam Autor annotavit: dum in homine quidem, Leone aliisque carnivoris eos itidem totos, quatenus extant, lapideo hoc munimine rectos scribit: at in equis, ovibus, capris aliisque brutis, granis aut gramine pasci solitis, non basin molarium, sed latera tantum, dura ista materia, in aciem velut assurgente, stipari; imo & alicubi ipsi substantiæ ossæ velut intermixtam diversis locis ultra istam aciem emicare, ac ad imas usque radices inde descendentem sæpius deprehendi refert. Porro & hoc in dentibus tanquam peculiare observat, quod periosteo destituantur, non modo quæ e gingivis extant, ubi nempe id eorum muneri obfuisse; sed & in parte abscondita ipsisque radicibus; quamvis enim hæ non omnino nude alveolis insertæ stent, sed membrana cum gingivis & palato communi obvelentur, cui in maxilla superiori accedit portio aliqua durioris & carnosæ substantiæ, intra alveolos una descendens, pro majori firmamento; ipsum tamen, ut fert, periosteum maxillas stipans ad dentes usque non pertingit, ut ut prope satis ad eos accedat: dum alveolos intus obducens, altero sui latere horum substantiæ ossæ, altero dictæ membranæ & carni dentes firmanti sit contiguum. Hunc autem periostei defectum abunde a provida natura, ne scilicet dentes spirituum influxu carerent, compensari innuit per nervos, quos videlicet, tanquam sortem præ cæteris ossibus præcipuam iidem obtinent. Nempe nervus, uti perhibet, seu potius fasciculus minorum nervorum, 16, 12. 7. nunc plurium hunc pauciorum, secundum maxillæ longitudinem intus procurrentem, ad singulas ejusque dentis radices suas propagat ramulos, nunc in ipsa extremitate, nunc à latere (utroque etiam, ubi una tantum denti radix est) ossæ dentis substantiam subintrantes, foramine nonnunquam nudis oculis sat conspicuæ. Denique consutat Autor sententiam eorum, qui dentes continuo crescere, indeque uno exulso oppositum longiorem fieri autumant: ait enim, ut maxime talis elongatio deprehenderetur, tamen id non tam pro genuino incremento, partis præsertim corticalis, haberi posse, quam pro aliquali protrusione ab extrayato succo nutritio facta; ut de quo alias constat, quod dente exempto e mandibula paulatim intra vacuum alveolum fluere, ejusque cavitatem ossæ substantia complere soleat. *Distur-*
- 89.
- 87.
- 82.

Discursus secundus totus impenditur explicando obstrufo latis negotio accretionis atque nutritionis, cum totius corporis in genere, tum in specie ossium; quam quidem utramque a massa potius sanguinea quam nervis procedere Autor agnoscit; remota simul famosa illa objectione, quam in atrophis paralyti comitante quaesiverunt alterius opinionis patroni. Nimirum statuit, chylum sanguinis affusum, dum ad cor appellit, circulando magis magisque continui & attenuati, unde paulatim ejus particulae aptiores sedantur diversis partium poris, quibus destinantur; & quemadmodum sic quilibet in loco continuae circulationis beneficio deponantur particulae singularum glandularum poris figura congruae, ita speciatim in glandulis porisve nutritiis (quibus non in extremitate, per glandulas fere aliorum humorum, v. g. feri secretorias occupata, sed in lateralibus arteriarum partibus suum assignat locum) a reliqua massa sanguinea separari succum alibilem; & ipsum quidem non unus ubique generis, quum diversis membrorum partibus formandis dicatus sit, generatim tamen fere gelatinosum: qui adeo continuo pulsu & affluxu sequentium particularum propellatur tandem ad interstitia fibrarum, nec non ossicularum chordarum, ceterarumque partium, ubi jam spirituum ea jugiter pervadentium motui ac potestati velut subiciatur, magisque immediate accretioni animalis impendatur. Spiritibus nempe duplicem tribuit motum, alterum quidem directum, qui a termino ad terminum tendat, alterum rotatorium circum propria sua centra; (qualem duplicem motionem & in scintillis & silice excusis, & in lapide ex funda projecto spectari, & per simile a sphaera in plano provoluta petrum declarari posse innuit;) cum ergo spiritus ita moventes jugiter occupati sint & via submoveret, quaequid eorum cursui objaceat, hinc fieri, ut occurrentes ita particulas gelatinosas seu nutritias motu suo rotatorio impellant atque urgeant intra spatia lateralia, quousque ea pateant aut vi obtineri queant, ut quo ipsae facilius, quam in directum, propulsa secedant. Ac obiter notat Autor, probabile esse, quod gelatinosa viscositas succi nutritii, motui spirituum obviam sic posita, non parum retardat eorum imperam & rapiditatem, indeque natum fervorem temperet; quodque a defectu potissimum hujus repaguli oriuntur hectici illi calores, qui nimias evacuationes sequi amant. Accretionem proinde omnem in eo consistere autumat, quod, dum animal adhuc tenerum

rum est, tonusque partium laxior & fibræ magis tensiles existunt aptæque, ut laterali pressioni cedere & locum facere possint, nutritiæ illæ particule in eas cuneorum instar impingantur, earumque dimensionem continuo adaugeant, ac speciatim in interstitia chordarum ossærum semet ingerant eaque compleant: usque dum tandem fibræ ita tensæ & partes contigæ, extremitatesque particularum ossa constituentium ita cõnunt sine, ut ulterius cedere nesciant: aut saltem singule partes tam fixum & solidum induratum habitum, ut earum quies a spirituum motu amplius superari se aut disjungi haud patiantur: quo facto jam succus nutritius serè desinat rotatorio spirituum motu ad latera deponi, incipiatque magis directo eorum motui subesse, recta nempe, cum alius cedendi locus non supersit, per angustos interstitiorum vasorumque canaliculos propulsus, donec ad horum extremitates variasque glandulas excretorias perveniat. Atque hinc etiam unice terminum figi iudicat incremento corporum animalium, staturaque adeo dimensionem pendere, non parum licet in ejusdem speciei individuis variantem, prout nempe in aliis fibræ citius vel serius tensæ partesque compactæ evadant, & ossærum chordarum extremitates inter se consolidentur: utut non inficietur, quandoque copiosorem succi nutritii suffectionem, majoremve spirituum vel copiam vel vigorem, partes fortiori pressura impetentium, dum adhuc vel ad latera, vel in extremitatibus cadere aptæ sunt, non exiguum hæc in re momentum addere posse; sicut e diverso certum sit, alterutrius horum defectum solenni animalium incremento haud parum detrahere. Ab explicata vero sic accretione ejusque processu admodum differre credit *nutritionem* ipsam: hæc etenim nequam in jugi appositione materiæ novæ ad partes solidas consistere vult, sed unice in continuo supplemento fluidorum, spirituum puta humorumque necessariorum pro implendis fistulis & canaliculis aliisque vasis, e quibus universam corporis machinam constare compertum est, ne iis quidem partibus exceptis quas pro meris parenchymatis antiqui habere. Et licet haud neget, quin si per accidens ab ulcere aliove casu contingat solidas quasdam partes absumi aut deteri, novæ tum particule per rotatoriam spirituum motionem determinentur ad refarciendum illud vacuum: regulariter tamen tali restauratione in statu sano nequaquam opus esse ait, adeo ut se semel quidem per integrum vitæ spatium totam partium solidarum substan-

substantiam universaliter reparari seu renovari credit: quas ipsas pag. 153.
 nempe in extrema etiam tabe intemeratas perdurare inde arguit,
 quod tali consent materia, quæ nec exhalari se, nec colliquari patitur,
 adeoque aliter quam per modum erosionis consumi nequeat: quæ ipsa
 tamen nec absque acutissimis doloribus, (quales in morbo illo non
 sentiantur,) fieri posset, nec ossibus (quæ nempe in aqua forti facilius
 dissolvantur, quam fibræ musculares,) probabiliter tum parceret,
 quorum tamen magnitudini in tabidis nil decedere constat. Sub fi-
 nem discursus hujus Autor ex data hæc hypothesi deducit naturam &
 ortum tum rachitidis, tum *gummosorum nodorum* à lue Venerea na-
 scentium: & illius quidem hanc esse causam arguit, quod in pueris hoc
 morbo affectis unum osium latus altero citius exuat primitivam suam
 consistentiam cartilagineam, justoque celerius obrigescens ineptum
 evadat suscipiendæ ulteriori accretioni, quæ interim in altero & mol-
 liori ossis latere continuata non possit non incurva tortuositas produci:
 horum vero, nodorum nempe Venereorum in ossibus, non aliam esse
 materiam perhibet, quam induratum succum nutritium, per lacunas
 chordarum ossæarum, a venenosis & acrimonia nimia præditis particu-
 lis sanguineis erofarum, impellente motu spirituum rotatorio traje-
 ctum & exsudantem.

Tertius Discursus thesaurum ossibus inclusum, *medullam* enu-
 cleat, ejusque naturam & officium plenius, quam hæctenus fere ab aliis
 factum, ob oculos ponit. Licet vero sub hoc nomine communiter
 tota illa massa heterogenea, quæ ossibus continetur, & communi quo-
 que membranula tenuissima ac vitri instar pellucente ubique compre-
 hensa est, venire soleat: corporis tamen proprie ita dicti ac immedia-
 te pro ossium usu hic depositi materiam totam oleosam esse, Autor as-
 severat ejusdemque ubivis naturæ: licet alicubi ob copiosorem ni-
 trosarum particularum admixtionem solidioris, quam alibi consisten-
 tiæ sit, itemque aliæ ejus partes, maxime minoribus cellulis incluse,
 aliis ob interspersa numerosa vascula sanguinea, magis rubere vide-
 antur. Ne vero quis autumat, medullatè hoc oleum confuso tan-
 tum æervo intra ossium cavitatem jacere, curiosè monstrat, quomo-
 do commixtis illa tunica intrinsecam ossis superficiem invadens ejusque
 hinc inde per transmissas venulas propriosque poros contra, distin-
 ctos intra se complectatur utriculos seu lobulos membraneos, (cujus-

- Fig. 3. modi unum separationi representat (Figura 3.) tam figuræ quidem, quam capacitatis ratione multum inter se variantes, cavernularumque formæ, ubi ampla non est ossis cavitas, respondentes, ac e pluribus vesiculis rotundis & mole equalibus compositos. Ad harum jam vesicularum plurimas, glandularum scilicet secretoriarum vice fungentes, derivari testatur totidem, imo plures quandoque arteriæ medullaris ramulos, oleosum illic tributum deponentes: ex his vero ope pororum vesiculas inter se mutuo jungentium liquorem hunc porro ad reliquas, arteriis destitutas, gradatim transfundi; quibus ad congruam distensionem repletis, putat lobulos semet contrahendo (ad instar fibrarum in vesica & similibus membranosis cavitatibus) oleum suum, ope mutui illius pororum commercii, velut e spongia pressa diffusis, distribuere versus ossium parietes & capita, ubi eo opus sit; experimento enim comperit, illud non peculiare per ductus eo derivari, sed stillatim tantum ex his in alias vesiculas tandemque ad ossium poros ferri; quæ ipsæ vesiculæ, si medullam omnem sic elabi, aut, si durior, super ignem eliquatam effluere patiaris, exsiccatæ spongiæ figuram apprimè repræsentare dicuntur. Usum tandem medullaris olei quod attinet, Noster penitus improbat eorum sententiam, qui illud in ossium nutrimentum impendi autumant, (id quod sperlatim de substantia medullari inter utramque cranii tabellam jacente solet asseri,) quandoquidem liquor hic pinguis aptus non sit ad induendum ossium soliditatem: utut non repugnet, si quis modo supra dicto nutritionem capere non renuat pro continuo tantum supplemento fluidæ volacilisve materiæ, iustam plenitudinem tonumque vasorum conservantis. Cæterum usum medullæ generalem quidem in eo consistere statuit, quod unctuositate sua fugiter ossa in debito temperamento tutatur, ne ob nimiam siccitatem evadant fragilliora aut plantiæ ristas agant, quod nampe aeri exposita sponte non raro fieri observentur.
179. Specialem vero & majoris momenti usum præstare oleum hoc existimat in ossibus articulatis; postquam observavit illud e peculiaribus poris circa eorum capita & sinus suis notabili copia transsudare, (fluxu nonnunquam aliquandiu post mortem adhuc continuante) ibidemque intime permisceri liquori isti mucilaginoso, pariter circa ossium articulos hæere solito, de quo in sequenti Discursu pluribus disserit. Ex utriusque ergo hujus liquoris connubio istis in partibus inito produci perhibet

perhibet æjungit speciem nulli alii secundam, & multiplicis utilitatis; quippe quam non modo inservire contendit lubricandis articulationibus, sed & prohibere, ne ossa inter movendum aut mutuo incalescant, aut atterendo absumantur. Præterea vero & cartilagine & ligamenta tueri a siccitate & inde metuenda rigiditate, quæ lubricum horum super ossibus motum non parum retardare alias posset: unde & ab hujus unguenti defectu commode deducit causam crepitationis articulo- rum, quæ in subjectis gracilibus & scorbuticis subinde observatur; tamen agnoscat, eam quandoque & a nimia ac præternaturali laxitate ligamentorum originem habere posse.

pag. 184.

Quartus Discursus de glandulis mucilaginosi inscribitur. Nimirum cum Autor in præcedenti mentionem fecisset mucilaginis certæ cum oleo medullæ commisceri circa articulationes solitæ, intus hic in ejus naturam ac fontes, a nemine, ut putat, ante se detectos aut descriptos, inquirat. Occasionem indagacioni dedit viscidus ille liquor nunquam non circa articulo- rum regionem semet offerens, qui cum ab oleosa medullæ substantia venire posse haud videretur, suspicio- nem peculiarium organorum secretoriorum Nostro primum injecti. Strictius ergo facti examine tum interstitii articulationum, tum mem- branæ eas immediate obtegentis & undique ambientis, reperit non modo intra sinus ossium partes quasdam molliores & vesiculosa spon- giosaque textura conspicuas; sed & ambientem illam membranam (quam laxam satis deprehendit, atque hinc probabiliter alii fini, quam ossium connexioni, fortius jam tum per ligamenta factæ, destinata- judicavit) vasis vidit protuberantis & inæqualitatibus præditam ac revera glandulosam: quam ipsam consequenter mucilagini sæcernen- da dicatam esse, dubitare desinit Noster, postquam exinde talem expri- mere liquorem manifeste licuit. Noviter ita a se detectas glandulas *articulorum* nomine insignire primum animus fuit: postquam au- tem earum similes dein etiam inter mûsculos ac circa tendines, nec non in gula pro lubricando ciborum deglutitorum itinere, reperit, maluit generali titulo *Glandularum Mucilaginosarum* ipsas notare. Duo- rum vero generum eas esse perhibet, alias quidem pusillas & agmina- tas super membranâ articulationum dispersas; æqualis omnes magni- tudinis, instar earum, quas in vaginali rectum tunica, peritonæo, ca- psula cordis ac pleura disseminatas videre est; alias vero grandiores

189.

190.

Eccæ ;

& in

& in locis quibusdam dictæ membranæ sinibusque ossium articulo-
 rum adeo conglomeratas, ut separatas conspicuasque per se forment
 glandulas: quas posteriores potissimum hoc Discursu persequi Autor
 pag. 195. intendit. Harum ergo catalogum potiores ipsarum sedes designantem
 communicat; unde patescit, earum numerum non ubivis eundem esse,
 dum quibusdam articulis nonnisi singulæ, aliis vel quaternæ quinæve in
 191. partem cesserunt. Perhibet autem eas generatim pellucidas esse, ali-
 cubi tamen ob intertexta vasa sanguifera rubentes, ceterum mol-
 liculas quidem, non autem more aliarum glandularum friabiles aut
 compressione dirumpi aptas; contextasque non ex lobulis, sed plu-
 sculis membranæ vesicularum rotundarum, contiguarum, ac tenaci-
 ter coherentium numero haud exiguo obsitis, mutuoque sibi super-
 stratis, adeo ut vel septenas alicubi dividere a se invicem liceat. Per
 193. poros ergo harum glandularum mucilaginem a massa sanguinea per
 arterias advecta secerni vult: idque quo commodius fieret, sanguisque
 sat temporis haberet ad lentum hunc liquorem hic deponendum, ob-
 servat venas iisdem concessas mire anfractuosas spectari, ut scilicet
 sanguinis inde resurgentis cursus nonnihil retardaretur. Figuram ea-
 rum admodum variare ait, perinde ut situm; quem tamen generaliter
 ita comparatum esse testatur, ut injuriam quidem pati nequeant a mu-
 tua ossium compressione; at nihilominus aliqualem & leviculam ab
 articuli inflexione aut extensione pressuram subeant: quæ ipsa vero
 non modo humoris istius excretionem pro inungendo, ubi opus, ossis
 capite, juvet, sed & simul securitatem præstet ab obstructione alioquin
 ob viscidam ejus naturam metyenda. Externam earum formam de-
 lineatam sistunt Fig. 4. & 5, quarum illa separatam talem glandulam &
 5. sinu ossis humeri prope cubitum exemptam exhibet; hæc vero per
 AAA genu parte sui anteriori apertum exprimit, triplici nempe hu-
 jusmodi glandula AAA stipatum; bbbb est membrana immediate su-
 per interstitio articuli jacens; c vero patella in medio sita faciem re-
 199. præsentat. Eiusdem generis glandulas Autor semetipsum reperisse
 narrat circa musculos, dum communem eorum membranam undique
 iis stipatam vidit, ad instar antea dictæ membranæ articulo vestientis;
 sed & præterea plures conglomeratarum seu grandioris speciei glandu-
 larum inter diversos tendines politas reperit: atque has ipsas affinem
 cum articulo glandulis usum præstare conjicit, in lubrificandis & ab
 attriti-

attritione præservandis musculis, dum eorum alios passim super aliis moveri oportet: creditque mucilagini istie, olei medullaris loco admisceri pinguedinem a glandulis adiposis, magno numero per totum corpus dispersis, affusam: quas nempe in gracilibus etiam subjectis muner: hoc defungi putat, quamdiu modo oleosi quid a sanguine separari queat: creditque macilentie causam non in eo tantum querendam pag. 106. esse, cum sufficiens adiposi liquoris quantitas ab iis non elaboratur; sed & multoties exinde pendere, quod memorata musculorum inunctione nimia ejus profusio per immoderatos labores & membrorum motus fiat; unde contingere existimat, quod non facile operarii, utut habitu maxime sano & athletico præditi, pinguescere videantur, nisi cum abdicata vita laboriosa quieti & otio semet mancipent. Liqueo- 101. ris porro per glandulas mucilaginosas secreti qualitatem quod attinet, docet eum albumini ovorum consistentia similem, nec tamen semper ita limpidum, sed quandoque subflavum; cæterum sapore salum esse compositumque ex particulis aquosis & salino-terreis, quas circiter $\frac{1}{2}$ ejus partem efficere docuit evaporatio. Licet autem agnoscat, serum sanguinis ei multum affine ac probabiliter ejus portionem esse; revera tamen differe inde probat, quod serum igni expositum mox inspissetur in gelatinam, & evaporatum fere $\frac{1}{4}$ post se relinquit; mucilago vero sic maxima sui parte in liquorem magis tenuem convertatur, & in summitate modo cuticulam cum pauxillo coaguli albi contrahat, ac de ea post totalem evaporationem vix $\frac{1}{2}$ remaneat. Cum vero probabile judicet, liquorem tantopere ad vitales functiones necessarium 210. pro sui elaboratione peculiarem officinam esse nactum, consultum ducit munus hocce *lieni* assignare, utpote qui (dum non absolute ad vitam animalis necessarium esse constet) tali officio destinatus videatur, quod ad commodius vivendum quidem faciat, sed quo carere quodammodo liceat: in defectu enim mucilaginis, jamjam solū oleosum liquore ei aliquin admisceri solitū, arungie in musculis & articulis lubricandis vices præstare arbolatur; defectus vero hujus incommoda facile animadversum iri, si animalia viscere hoc privata violentis motibus & exercitiis impenderentur. Conjectura occasionem maxime dedit 212. qualitas succi, quem nunquam non in *lieni* parenchymate offenderet est, mucilagini scilicet articulorum admodum affinis. Cæterum pro magis stabilenda hac hypothesi Autor non modo rationem reddit, cui liquor

pag. 214. liquor hic nec receptaculum commune, nec proprios ductus pro sui
 dispensatione habuit sic; sed & ingeniose per experimentum quoddam
 adumbrat, quomodo ejus generatio in liene fiat; quæ quidem recen-
 sere nimis longum forte foret. Denique ex glandulis hæc mucila-
 ginosis idem accessit originem duorum morborum, Medicis plerum-
 216. 199. que nimis negotii facessentium, *rheumatismi* puta & *arthritis*; quo-
 rum utrumque quidem ex eodem fonte fluere arguit, materia nempe
 heterogenea & morbifica, per glandulas hæc massa sanguinea tum
 temporis per solennem crisin separari solita: hoc tantum discrimine,
 quod in rheumatismo exoneratio talis materię fiat inter partes muscu-
 lares, in arthritide vero circa articulorum regionem. Pro cujus ma-
 jori confirmatione & dilucidatione Autor varia communicat experi-
 menta in mucilagine hæc per affusionem diversorum liquorum facta, &
 ex illis secutos effectus: indeque potro argute disserit de natura & sym-
 ptomatis obstinatorum horum morborum, conjecturas simul experi-
 mentorum phaenomenis sultas suppeditans, quomodo huic hypo-
 thesi convenienter eorum cura caute instituenda sit pro diversitate hu-
 moris peccantis, nunc acris, nunc salsi, nunc acidi; quæ quidem om-
 nia lectu uti dignissima, ita jucundissima quilibet nobiscum fate-
 bitur talium curiosus.

Restat ut de *quinto* & ultimo *Discursu* pauca dicamus, qui de
cartilaginibus agit; ossium naturæ nempe adeo cognatis, ut earum
 plurimas tractu temporis in ossa converti constet: a quibus proinde Au-
 271. tor eas vix aliter differre statuit, nisi quod in his particulae rigide extre-
 mitatibus suis non omnino contiguae sint, sed paulisper distantes. E qua
 ipsa conformatione potro ingeniose deducit earum tam flexibilitatem,
 quam potentiam elasticam restituendi semet in priorem situm post in-
 flexionem, similemque structuram & in aliis corporibus parili qualita-
 te præditis obtinere credit. Plura hinc de cartilagineum usu, vasis san-
 285. guiferis, temperamento aliisque proprietatibus disserit: Inter alia ve-
 ro insignem indicat usum, quem cartilaginee, quæ costas veras cum
 sterno connectunt, in respiracionis munere præbeant, utut hæcenus
 a nemine satis annotatum. Scilicet in *inspiracione* putat earum ope cavi-
 tatem thoracis notabiliter ampliari; dum angulo, quo costas conne-
 ctuntur, magis ad rectam lineam aut potius obtusorem salte positum re-
 288. ducto, tam sternum antrosum, quam costas retro, versus vertebrae pro-
 trudi

trudi non nihil videantur: unde majorem sequi pectoris ampliatio-
nem necellum sit, quam per solam costarum elevationem a plano
mediastini, quo alias acutiori angulo inclinant, in angulum minus acu-
tum. Hunc vero potissimum cartilagineum harum scopum esse Noster
vel inde patescere arguit, quod angulus ipse, quo appendices hæ cum co- pag. 290.
stis uniantur, semper maneat cartilagineus, unum reliqua pars cum tem-
pore ossæm induat rigiditatem, ne scilicet mobilis illa flexilitas respiratio-
ne juvenis cessaret cum tempore, cum alioqui nil prohiberet, quo minus
integer costarum arcus ex osse solido constare æque commode pos-
set. Sed potro non minorem harum cartilaginearum inter *expirandum* 293.
etiam utilitatem esse agnoscit, dum elastica sua post factam extensio-
nem (quæ nempe in elastico corpore incurvo idem facit, quod in recto in-
flexio) semet restituendi potentia ad priorem angulum revertentes,
thoracis compressionem notabiliter augeant: unde & potissimum
pendere existimat, quod in omni cadavere, sive inter inspirandum sive
expirandum quis defunctus sit, thorax contractus spectetur, appendi-
cibus nempe costarum cartilagineis nativum suum positum & angu-
lum sponte & absque ulla musculorum actione recuperantibus ster-
numque adeo deprimentibus, quod nempe a solo pulmonum flacce-
scentium collapsu vix in eum situm disponi posset. Atque hæc fere
sunt potiora Novæ hujus Osteologiae contenta: in quibus recensendis
si forte quis observationum novitate & elegantia illectos nos modum
excessisse causetur, librum ipsum, quem sumus, pervolvat, fatebiturque
nos parca potius, quam prodiga manu ejus opes dispensasse: quartus
certe Dæcurus, ubi de indole & cura Rheumatismi & Arthritidis tra-
ctatur, ob plurima, quæ continet, utilia & singularia, pleniorum juris
merito, nisi materiae copia obrutus fuisset properandum, relationem
efflagitasse videbitur.

SACRUM MUSEUM MANTUANÆ CON-
gregationis Carmelitarum de observantia: au-
thore Clemente Maria Felino.

Bononiæ, ex typogr. Pisariana, 1691, in 4. Alph. l. pag. 6.

EX perantiquo Carmelitarum in Ecclesia Romana Ordine, nova velut
 Propago nata seculo XV post Christum natum fuit, *Mantuae*
Congregationis nomine insignita, a Praesidentibus primum generali-
 bus, inde postquam ab Eugenio IV Summo Pontifice ab obedientia
 Provincialium ordinis exempta esset, a Vicariis generalibus guberna-
 ta. Illius Congregationis Vicarius generalis iterato fuit praesentis
 libri Author, idemque S. Theologiae Magister ac Doctor, qui exer-
 cendi, ut videtur, in arte poetica ingenii causa, praecipuorum Congrega-
 tionis illius Mantuanae membrorum laudes distichis olimi decantavit
 non ineptis, quaeque digna iudicavit Vir Clarissimus *Gaudentius Ro-*
bertus, ut studio suo luci publicae exponerentur. Sed majus cum tem-
 pore volumen ejusdem Roberti cura prodibit, totius Carmelitarum
 Ordinis Acta & Opera complecturum, quod nobis quoque plura de illo
 Ordine dicendi occasionem non poterit non praebere.

Errata.

Mens. Jun. pag. 289. lin. 18. pro *quanquam* hic lege *quandam*
 & hic. Mens. Nov. p. 346. lin. ult. pro *nephrivici* lege *arbitricis*.

INDEX.

I. Libri ad Theologiam & Historiam Ecclesiasti- cam spectantes.

R <i>Abrab. Abenezrae epistola Sabbati.</i>	249
<i>Henrici Ainsworthi annos. in Pentateuchum, Psalmos & Can-</i> <i>ticum Canticorum.</i>	340
<i>Petri Allixii historia antiquarum Pedemontii ecclesiarum.</i>	254
<i>Anonymi compendiosa doctrina de tolerantia civili.</i>	480
<i>Sepher Orchoth Zaddikim.</i>	251
<i>Sepher Schülchan Aruch, ex R. Isaac Luria scriptis ex-</i> <i>cerptis.</i>	249
<i>Relatio de condemnatione Caroli Peissonelli.</i>	568
<i>Antonii Arnaldi denuntiatio IVra peccati philosophici.</i>	104
<i>denuntiatio Vra pecc. philosf.</i>	183
<i>historia Johannis de Ralafon.</i>	529
	historia

AUCTORUM ET RERUM.

<i>historia persecutionum Bernardini de Cardenas & Philippi Pardi.</i>	329
<i>querela de impostoribus, qui ultra annum falsas literas ejus nomine ad Theologos Duacenses scripserunt.</i>	333
<i>Chronologia Samaritana synopsis, ab Eduardo Bernardo ex MSC. excerpta.</i>	167
<i>Samuelis Bocharti Hierozoici compendium.</i>	56
<i>Jac. Benigni Bossueti defensio historia sua de variationibus contra Basnagium.</i>	571
<i>Edwardi Brovvi appendix ad Orbunium Gratium.</i>	134
<i>Tb. Burnetii responsio ad objectiones Erasmi Warren.</i>	329
<i>Tb. Comberi historia de usu liturgiarum in ecclesia Christiana.</i>	123
<i>Fasciculus dissertationum, collectus a Tb. Crenio.</i>	335
<i>Edwardi Gee introductio in Rob. Personii libellum.</i>	2
<i>Tb. Godvini Moses & Aaron.</i>	169
<i>Orbunium Gratii fasciculus rerum expetendarum.</i>	134
<i>Misna pars. Vercii Gul. Guisii.</i>	251
<i>Nic. Gurtleri historia Templariorum.</i>	376
<i>Hermannii ab Harde proloquium in Autographa Lutheri.</i>	422
<i>Joannis Hoorneckii Socinianismi confutati compendium.</i>	56
<i>El. Josephi opera, cum prolegomenis Tb. Itigii.</i>	244
<i>Petri Jurii representatio Socinianismi.</i>	449
<i>Michaelis Lequien defensio textus Hebraei & Versionis Vulgatae.</i>	162
<i>Melch. Leydekkerus de federe & testamento Dei.</i>	523
<i>Ex R. Isaaci Loriz scriptis excerptus liber Sculchan Aruch.</i>	249
<i>Job. Henr. Maji dissertationes sacrae.</i>	173
<i>Claudii Francisci Menestrierii refutatio prophetiarum falso adscriptarum S. Malachia super electionibus Pontificum.</i>	144
<i>Misna pars, cum notis Gul. Guisii.</i>	251
<i>R. Nathanis Spirensis liber Megalleh Amukoth.</i>	250
<i>Lud. Nogueira expositio Bullae cruciata Lusitania concessa.</i>	347
<i>Laur. Odhelii Synagoga bifrons.</i>	523
<i>Joannis Oyeralli libr. Convocationis anni 1606.</i>	5
<i>Jacobi Perizonii cum Ulrico Hübnero disquisitio de Pratorio.</i>	239
<i>Roberti Personii libellus memorialis de reformatione Angliae.</i>	2
<i>Francisci Porteri compendium annalium eccles. Hibernia.</i>	142

INDEX

<i>Odonici Raynaldi annales ecclesiastici.</i>	189
<i>Abbatis de la Roque memoria ecclesiastica.</i>	153
<i>Tomus II. Autographorum Lutheri in bibliotheca RUDOLPHI AUGUSTI Ducis Brunsv. & Linceb.</i>	422
<i>Sebastianus Schmid in Kobelesb.</i>	378
<i>in epist. Pauli ad Colossenses, aliasque.</i>	90
<i>Iusti Christophori Schomeri specimen Theologiae moralis.</i>	253
<i>Viti Ludovici a Seckenidorf historia Lutheranismi.</i>	345
<i>Jo. Segers apologia pro PP. Jesuitis de haeresi positae in materia de peccato philosophico.</i>	360
<i>Pauli Segneri Incredulus inexcusabilis.</i>	380
<i>Wilhelmi Sherlock vindicta dogmatum de SS. Trinitate & Filii Dei incarnatione.</i>	213
<i>Thoma Smith Miscellanea.</i>	81
<i>Erid. Spanhemius de Papa famina.</i>	390
<i>Job. Baptista Thiers historia comarum adscitiarum.</i>	397
<i>Antonii Varillas historia de revolutionibus Europa ob Religionem T. V. & VI.</i>	25
<i>Jacobi Usserii historia controversa de Scripturis & Sacris vernaculis.</i>	250
<i>Erasmi Warren Geologia.</i>	97
<i>Job. Rod. Wetstenii historia Susanna.</i>	228
<i>Henr. Whartoni nota in Jac. Usserium.</i>	290
<i>Christoph. Wittichii investigatio epistola ad Hebraeos.</i>	525
II. Juridici.	
<i>Gerhardi Feltmanni Diss. de accessionibus memorabilibus inmundi A. quarum vi vel terra motu factis.</i>	359
<i>de titulis honorarum, libri duo.</i>	464
<i>Gerhardi Noodt Probabilium Juris libri IV. de Jurisdictione & Imperio libri II. & ad L. Aquil. liber I.</i>	268
<i>Georgii Adami Struvii comment. ad lib. V. Decretalium</i>	327
<i>Barthol. Leonb. Suendendorferi Professus Fibigianus.</i>	49
III. Physici & Medici.	
<i>Joannis Bernoulli Diss. de effervescencia & fermentatione.</i>	64
<i>Roberti Boyle Medicina Chymica.</i>	485

Aetho-

AUCTORUM ET RERUM.

<i>Methodus hydrostatica pratentandi minerarum afirmationem.</i>	571
<i>Joannes Ciampinus de incombustibili limo.</i>	401
<i>Cloptoni Havers osteologia nova.</i>	573
<i>Pauli Hermanni Flora Lugduno-Batava flores.</i>	217
<i>Abortus bicorporis monoceps, descriptus a Francisco de Honuphriis.</i>	388
<i>Job. Lockii tentamen circa cognitionem humanam.</i>	501
<i>Praxeos Mayernianæ in morbis internis syntagma.</i>	57
<i>Jo. Nic. Pechlini observat. physico-medica.</i>	230
<i>Leon. Plukenetii phytographia.</i>	493
<i>Bernardini Ramazzini dissertatio de constitutione anni 1690, ac de rurali epidemia Mutinensis agri.</i>	185
<i>Car. Raygeri scholia in Paulum Spindlerum.</i>	43
<i>FridERICI Ruyschii observationum centuria.</i>	66
<i>L. S. collegium medicum practicum.</i>	122
<i>Gerardi Sermes brevis explanatio sani & morbi hominis status.</i>	121.
<i>Pauli Spindleri observationum medicinalium centuria.</i>	43
<i>Dan. Tavvry anatomia rationalis.</i>	471
<i>Varignonii nova conjectura circa gravitatem.</i>	299

IV. Mathematici.

<i>Jacobi Bernoulli specimen calculi differentialis in dimensione parabola helicoidis.</i>	13
<i>Specimen alterum calculi differentialis in dimetienda spirali logarithmica, loxadromis nautarum & angulis triangularum sphericorum, cum additamento ad problema funicularium.</i>	282
<i>demonstratio centri oscillationis, ex natura vectis.</i>	317
<i>Joannis Bernoulli solutio problematis funicularii.</i>	274
<i>Bonaventura Cavalerii sphaera astronomica.</i>	555
<i>Hier. Coetlii Euclidis elementa.</i>	267
<i>Henr. Coggeshalli ars praxim geometricam facile exercendi, &c.</i>	479
<i>Nic. Coppola animadv. super resolutione geometrica duarum mediarum continue proportionalium.</i>	183
<i>O. V. E. vide G. G. L.</i>	
<i>Jo. Casp. Eufenschmid, de figura telluris ellipico-spheroidis.</i>	315

INDEX

<i>R. Elieferis, Jacobi E. liber computi astronomici.</i>	250
<i>Dominici Gulielmini aquarum fluentium mensura nova.</i>	72
<i>Joannis Hevelii prodromus Astronomiae & nova tabula Solares.</i>	78
<i>Christiani Hugonii, Dynasta Zulichemii, solutio problematis funicularii.</i>	281
<i>G. G. L. Ars combinatoria.</i>	63
<i>additio ad schediasma de medii resistencia.</i>	177
<i>quadratura arithmetica communis sectionum conicarum, quae centrum habent, indeque ducta trigonometria canonica a tabularum necessitate liberata, &c.</i>	178
<i>solutio problematis casenarii.</i>	277. 435
<i>de legibus natura & vera aestimatione virium motricium, contra D. Papinum.</i>	439
<i>addituncula ad F. H. Lichtscheidii considerationes.</i>	500
<i>Gust. Leybourn cursus mathematicus.</i>	463
<i>Ferdin. Helfr. Lichtscheidii considerationes circa altitudines & velocitates pendulorum in diversis circulis.</i>	494
<i>Dionysii Papini Mechanicorum de viribus motricibus sententia, asserta adversus Cl. G. G. Leibnitii objectiones.</i>	6
<i>observaciones hydraulicae.</i>	208
<i>Jac. Casteneti de Puysegur instructiones militares.</i>	479
<i>D. T. singularia effecta vitri caustici bipedalis.</i>	517
<i>Hieron. Vitalis Lexicon Mathematicum.</i>	301
<i>Joh. Christoph. Wagenfeilius de hydraspide sua.</i>	37
<i>Joannis Jacobi Zimmermanni Scriptura S. Copernizans.</i>	205
V. Historici & Geographici.	
<i>Car. Ancillonii historia receptionis Gallorum exulum in ditionem Senens. Elect. Brandenburgic.</i>	120
<i>Anonymi historia Joannis Austriaci, Caroli V. Imp. F. vita Caroli V. Ducis Lotharingia.</i>	132
<i>Aurelii Anzi genius vagans.</i>	130
<i>Alberti Bobovii tractatus de Incurata liturgia, peregrinatione Meccana, &c.</i>	474
<i>Joannes Ciampinus de Abbreviatoribus de Parco majori</i>	226
<i>Dares Phrygius.</i>	306
<i>Diety Cratenis, cum notis Jofse Mecceri, Cast. Barthii, Urb. Obrechtii, Pauli Vindingii.</i>	333
	333
	Lauren-

AUCTORUM ET RERUM.

<i>Laurentii Ingcwaldi Elingii historia Græca lingua.</i>	220
<i>Jo. Bapt. Fabri concha cælestis.</i>	202
<i>Fargelii relatio de mutationibus, qua regno Siam a. 1688. contigerunt.</i>	110
<i>Clementis Maria Felinx sacrum museum Mantuana congregationis Carmelitarum de observantia.</i>	589
<i>Christ. Funccii politica ad orbis imperantis notitiam introductio.</i>	144
<i>Thoma Hyde nota ad Abrahamum Perisfol.</i>	222
<i>Jacobi Wilhelmi ImHoff appendix ad Historiam genealogicam Regum Pariumque M. Britannia.</i>	247
<i>Gregorii Læti Theatra Belgicum & Gallicum.</i>	204
<i>De Latrey Heres Aquitania.</i>	520
<i>Jobi Ludolfi comm. ad historiam Æthiopicam.</i>	361
<i>Julii Mazarini epistola.</i>	131
<i>Egidii Menagii historia mulierum philosopharum.</i>	535
<i>Guidonis Mige recens status Anglia sub imperio Wilhelmi Regis & Maria Regina.</i>	246
<i>Joannis Palatii gesta Pontificum Romanorum.</i>	310
<i>Abrahami Perisfol, vel Paresol, Itinera mundi.</i>	222
<i>Jacobi Casteneti de Puysegur commentarii.</i>	479
<i>Adami Rechenbergii liber memorialis prælectionum historicarum.</i>	309
<i>Andr. Rovettæ bibliotheca chronologica illustrium virorum provincia Lombardia S. Ordinis Prædicatorum.</i>	331
<i>Jacobi de Saulx, Comitis Tavannii, commentarius.</i>	418
<i>Nic. Schaten historia Westphalia.</i>	321
<i>C. Suctonius Tranquillus, ex recens. J. G. Gravii, cum notis Torren- tiii, Casauboni, Marculii, &c.</i>	357
<i>Antonii Varillas historia Caroli VIII. R. G.</i>	424
VI. Philosophici & Philologici.	
<i>Cæs. Augusti rationarium.</i>	375
<i>Balbus Menfor de asse</i>	375
<i>Laurentii Begeri observationes in numismata antiqua.</i>	505
<i>Joannis Petri Bellorii veteres arcus Augustorum triumphis insignes.</i>	201
<i>Thoma Pope Blount censura celebriorum auctorum.</i>	24
<i>Franc. Cameli nammi CHRISTINÆ R. Succorum.</i>	207
<i>Caroli Maria CARAFÆ, Principis Butera, Legatus.</i>	305
	Chri-

INDEX AUCTORUM ET RERUM.

<i>Christoph. Cellarii Supplementa in Basilium Fabrum.</i>	495
<i>Job. Claubergii opera philosophica.</i>	374
<i>Alexii Comneni λογισμῶν.</i>	375
<i>Francisci Deseine bibliotheca Slusiana.</i>	23
<i>Job. Henr. Eggelingius de orbe stagno Antinoi.</i>	447
<i>Job. Henr. Ernesti diss. de Pharisaismis in libris profanorum scripto- rum occurrentibus.</i>	92
<i>Basilii Fabri thesaurus eruditionis scholastica.</i>	496
<i>Gul. Fleetwood Inscriptionum sylloge.</i>	342
<i>Leonardus Gaultruchius de DI & religione ethnicorum.</i>	93
<i>Job. Frid. Gronovius de sestertiis.</i>	375
<i>Pascasi Grosippi tabula nummaria.</i>	375
<i>Christiani Grubelii disquis. de lingua Germanorum.</i>	52
<i>Caroli Casaris Malvasia marmora Felsinea.</i>	1
<i>Henr. Meibomii augmentum in V. H. Voglerum.</i>	302
<i>Aegidii Menagii diss. de Heautontimorumenos Terentiana</i>	86
<i>Carole Catharina Patinæ sicera de monumento Ulpia Marcellina.</i>	337
<i>tabella selecta.</i>	549
<i>Andrea Petermanni philosophia Cartesiana adversus censuram P. D. Huetii vindicata.</i>	431
<i>Wilhelmi Petty arithmetica politica.</i>	407
<i>Adami Rechenbergii de studiis academicis liber</i>	89
<i>J. Rondelli diss. de Chantice Pythagoræ.</i>	75
<i>Claudii Salmastii epistola ad J. Fr. Gronovium.</i>	375
<i>Jo. Schotani exercit. censura, qua P. D. Huetius philosophiam Car- tesianam inique vexavit.</i>	431
<i>Jo. Eberhardi Schvyelingii exercit. in P. D. Huetii censuram Philoso- phiæ Cartesiana.</i>	431
<i>Gaspar Scioppius. Vide, Pascasius Grosippus.</i>	
<i>M. Ant. Severini philosophia ludæ scachorum, & de nautica antiqua.</i>	405
<i>Ezech. Spanhemii epistola dua ad Laur. Begerum.</i>	505
<i>Pal. Henr. Vogleri introductio in notitiam bonorum scriptorum.</i>	302
<i>L. Volusius Maximus de esse.</i>	375
<i>Georg. Henr. Ursini grammatica Græca.</i>	265
<i>Christiani Weisii meditationes curiosa super poesin Germanicam.</i>	563

